Henri

Troyat

Destine

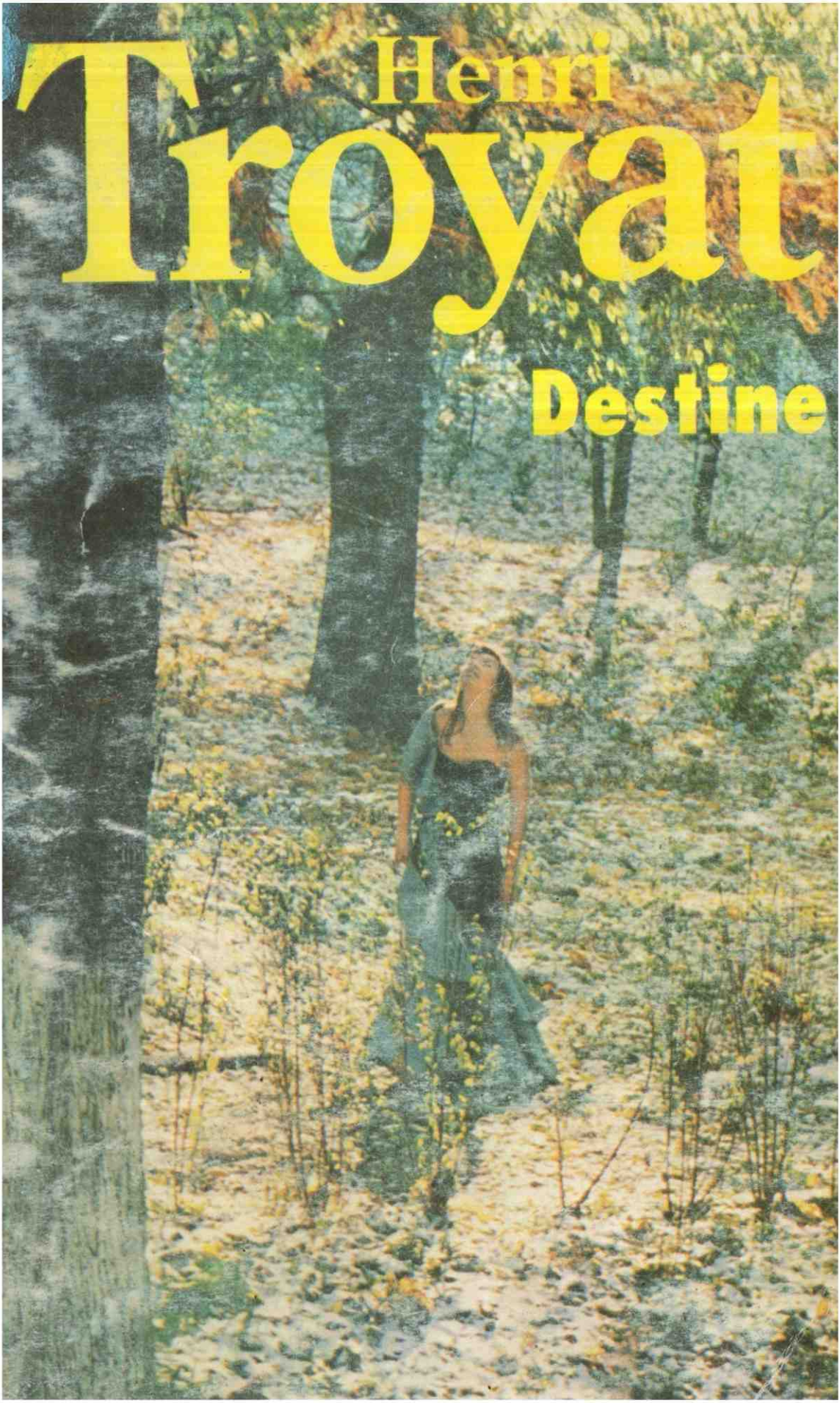

DESTINE

*

Henri TROYAT

Consilier editorial
CORNEL SIMIONESCU

HENRI TROYAT
LES SEMAILLES ET LES MOISSONS
Tome 1
„PRESSES POCKET"
© Pentru versiunea română toate drepturile aparţin,
Editurii Venus, Bucureşti, 1993

HENRI TROYAT

DESTINE

ROMAN

Traducere de
RADU ANAGNOSTE

EDITURA VENUS
BUCUREȘTI — 1993

Coperta de SERGIU GEORGESCU
Tehnoredactare de GEORGE DORU

HENRI TROYAT
Membru al Academiei Franceze

Henri Troyat s-a născut la Moscova, la 1 noiembrie 1911.

În momentul revoluției, tatăl lui, care avea o situație de frunte, a fost obligat să fugă, și toată familia a întreprins un lung exod de-a lungul Rusiei sfâșiate de lupte lăuntrice. Henri Troyat a păstrat amintirea acestui circuit tragic, care l-a purtat, copil fiind, de la Moscova în Caucaz (unde părinții lui aveau o mare proprietate), din Caucaz în Crimeea, apoi la Constantinopol, la Veneția, și în sfârșit la Paris, unde ajunge în 1920.

Crescut de o guvernantă elvețiană, Henri Troyat vorbea, încă de la cea mai fragedă vârstă, la fel de bine și franceza și rusa. Și-a făcut toate studiile în Franța, la liceul Pasteur din Neuilly.

În ciuda atracției din ce în ce mai mari pe care profesiunea de scriitor o exercita asupra sa, și-a urmat studiile, a obținut licența în drept, apoi a câștigat un concurs de redactor la Prefectura Senei.

Între timp, fiind naturalizat francez, s-a dus să-și facă serviciul militar la Metz. Era încă în uniformă când i s-a publicat primul roman, *Ziua greșită*. Această carte a obținut, în 1935, Premiul romanului populist.

Revenit în viața civilă, intră la Prefectura Senei, în serviciul bugetelor. Timpul pe care i-l lasă ocupațiile administrative îl consacră cu pasiune literaturii. Unul după altul, apar în librării

Intendentul, *În mărime naturală*, *Cheia de boltă*. În 1938, noul său roman, *Păianjenul*, primește Premiul Goncourt.

Dar Henri Troyat se gândea deja la o operă mai importantă. După război, abia demobilizat, în 1940, se apucă să scrie o vastă epopee despre Rusia, inspirată de amintirile părinților săi și a celor apropiați: *Cât timp va exista pământul* (trei volume). Această suită romanescă rusească va avea ca ecou o suită romanescă franceză, în cinci volume.

Alte fresce „rusești": *Lumina drepților* (cinci volume), *Moștenitorii viitorului* (trei volume), *Moscovitul* (trei volume). Altă frescă *franceză*, în trei volume.

Henri Troyat este de asemenea autorul a numeroase romane independente: *Zăpada îndoliată*, *O extremă prietenie*, *Anne Prédaille*, *Piatra*, *Foaia și foarfecele*, *Grimbosq*; al unor biografii care se vor impune cu autoritate, cum ar fi cea a lui Pușkin, a lui Lermontov, a lui Dostoievski, a lui Tolstoi, a lui Gogol; al unor nuvele, amintiri, povestiri de călătorie.

Henri Troyat a fost ales membru al Academiei Franceze în 1959.

Soției mele

PARTEA ÎNTÂI

1.

Când zgomotul rostogolit al trăsurii depăși colțul casei, Jérôme Aubernat traversă repede bucătăria, se aplecă pe fereastră și aruncă o privire în stradă.

— E familia Calamisse ! spuse. Întreaga familie !

— Crezi că se duc acolo ? întrebă Amélie.

— Toată lumea se duce. Familia Calamisse, Ferrière, Barbezac... toată lumea, în afară de noi !...

Suspină fără să se întoarcă. Haina de alpaca i se mulă pe umerii puternici. Văzut din spate, părea și mai îndesat, și mai voinic decât era. Capul lui, cu părul negru buclat, se sprijinea pe soclul alb al unui guler de celuloid.

— De ce nu te-ai duce totuși și tu ? reluă Amélie.

— Fără mama ta ?

— Dacă ea nu vrea !

— Să stea fără tine ?

— O să stau cu ea. O să încerc s-o conving. Dacă-și schimbă părerea...

— N-o să și-o schimbe.

— Dacă-și schimbă părerea, o să găsim o cale să te ajungem din urmă. Nu-i decât ora zece ! Lasă-mă pe mine să aranjez lucrurile, tată !

El se întoarse pe călcâie și-și arătă fața îngrijorată. Smocuri de păr brun îi ieșeau din nări și se împreunau deasupra buzelor într-o perie de mustață. Între sprâncenele negre și pomeții proeminenți, aprinși la culoare, ochii îi străluceau ca o piatră cenușie, umedă și blândă.

— Ei, și tu — murmură el — veșnic te gândești la ceilalți.

Ea surâse și-și plecă pleoapele. Stând în picioare în fața lui respira calm. Știa că el e mândru că are o fată de șaptesprezece ani, atât de mare, atât de frumoasă și de cuminte!

— Fratele tău nu-i acolo? adăugă el pe un ton smerit, tot amânând hotărârea pe care o aștepta de la el.

— Nu mai putea sta locului, a plecat înainte.

— Pe jos?

— Da, pe jos. Vârsta i-o îngăduie...

— Drumul e lung.

— Nu-ți face griji. Deci ne-am înțeles? Tu pleci, iar eu mă ocup de toate?!

În loc de răspuns, el se așeză pe un scaun, cu mâinile pe genunchi, cu privirea pierdută. Bătrâna bucătărie joasă, cu bârnele afumate, nu primea din exterior decât o rază de soare, subțire și prăfoasă. Sub placa de deasupra căminului, într-o nișă adâncă, se adăposteau mașina de gătit și grămada de lemne. Castronașele de la micul dejun stăteau teanc în chiuveta din perete. Firimituri de pâine erau răspândite pe masa lungă de stejar lustruit. Jérôme Aubernat încruntă din sprâncene și strânse din fălci, ca un cal care trage de frâu. În sfârșit, spuse:

— Nu, Amélie, mama ta s-ar supăra dacă aș pleca așa. Asta ar strica totul. Trebuie să-i mai vorbesc.

— S-a închis în cameră!

— Ei bine... prin ușă... am să încerc...

Se ridică brusc, cu un aer de hotărâre încăpățânată.

— Vino, spuse el.

Unul în spatele celuilalt, ieșiră din bucătărie. O scară abruptă de scândură ducea la etajul dormitoarelor. Țiglele, coapte de

soare, radiau în această parte a casei toată căldura cerului. Jérôme se opri în fața primei uși, puse mâna pe clanță și spuse:

— Eu sunt, Maria. Deschide! Aș vrea să vorbesc cu tine...

Așteptă răspunsul, cu obrazul încrețit, într-o expresie care semăna cu a unui surd. Apoi, cum tăcerea dura, ridică vocea:

— Mă auzi, Maria? Doar n-o să rămânem certați pentru o nimica toată! Dacă te-am supărat, îți cer iertare...

Tăblia de lemn, vopsită în culoarea cafelei cu lapte, rezistă acestui al doilea apel cu un mutism stupid și dezamăgitor. Broboane de sudoare curgeau pe obrajii lui Jérôme. Părea că e pe punctul să-și piardă răbdarea.

— Știu de ce ești supărată! exclamă el. Dar te asigur că nu puteam refuza! Și ce pierdem cu asta? E un bolovăniș, ai spus-o chiar tu!...

Amélie îl trase pe tatăl său de mânecă și-și puse degetul pe buze. De ce se încăpățâna să reia niște argumente care aveau darul s-o exaspereze pe nevasta lui? Pentru a readuce pacea în familie nu trebuia încercat s-o convingi pe mama de inconsecvența ei, ci s-o faci să înțeleagă pur și simplu necazul și îngrijorarea pe care accesul ei de proastă dispoziție le provoca întregii familii. Jérôme îndreptă spre fata sa o privire întrebătoare și șopti, cu mâna pavăză în dreptul mustății:

— Nu asta trebuia să-i spun?... Nici eu nu mai știu!... Vorbește-i tu în locul meu, dacă vrei...

Mulțumită, ea își îndoi genunchii și-și apropie gura de gaura cheii:

— Sunt aici, mamă! Cum te simți? N-ai nevoie de nimic? Tata e atât de nefericit!... Se învârte de colo-colo fără astâmpăr. Deschide-i...

Tăcu și-și lipi urechea de ușă. Nici un sunet. Nici un semn de viață.

— Dacă nu vrei să-i deschizi tatei, deschide-mi mie. Am să intru singură. Am să-ți explic...

Sprijinit de perete, Jérôme își ștergea fruntea cu o batistă și mormăia:

— N-are nici un rost !... N-o să deschidă ! Poate să moară de ciudă, dar tot nu deschide !...

— Mamă, mamă, răspunde ! reluă Amélie. Ce-o să le spunem celorlalți ? S-au dus cu toții : familia Calamisse, Ferrière... Denis a plecat pe jos... ne așteaptă acolo...

Zgâlțâi clanța și strigă din nou :

— Mamă ! Mamă !

Apoi, întorcându-se spre tatăl său, îi spuse liniștită :

— Nu-i nimic de făcut, tată. S-o lăsăm în pace. La prânz, poate, o să iasă din vizuină. Asta-i ea, o cunoști doar...

Coborâră în bucătărie mergând în vârful picioarelor, ca și cum s-ar fi depărtat de patul unei bolnave. Jérôme își desfăcu gulerul tare și-și puse haina pe spătarul unui scaun. Cămașa lui albă se umfla de-o parte și de alta a unui dublu șanț format de bretele. Câte un elastic îi strângea brațele pentru a menține mânecile la lungimea cuvenită.

— Ei poftim — zise el — o duminică atât de frumoasă pierdută ! Puțin și din vina mea ! Era mai bine s-o pregătesc cu încetul. Dar n-am îndrăznit. Am așteptat până în ultima clipă. M-am gândit că dacă-i spun chiar înainte de plecare o să accepte totul, de dragul plimbării și al anturajului. Păcat ! Celorlalți, am să le spun că mama ta a avut amețeli și că a trebuit să rămân lângă ea...

Se opri din vorbă și făcu niște ochi rotunzi, pradă unei revelații îngrozitoare :

— Amélie, Amélie, dar poate că e cu adevărat bolnavă !...

Își împreună mâinile, ca și cum ar fi zdrobit o nucă între palmele bătătorite :

— O criză cu febră, ca în cealaltă seară ! Sau poate și mai rău ! Și ușa ei care e încuiată !...

Lui Amélie îi fu milă de tatăl ei. Cu cât intra el mai rău în panică, cu atât devenea ea mai înțeleaptă :

— De ce-ți place să te înfricoșezi, tată ? La fiecare ceartă se întâmplă la fel. Pui răul înainte. Nu vrei să înțelegi că mama are

nevoie să stea singură ca să-și adune puterile ? Ai răbdare. O să-și revină singură.

El lăsă să-i cadă mâinile în lungul corpului :

— Ai dreptate. Dar ce vrei ? Mi-e teamă pentru ea, când nu o am în fața ochilor.

— Și ea știe foarte bine asta, replică Amélie.

Și, pe loc, regretă cele spuse. Tatăl său o privi cu reproș. Amélie plecă fruntea. Lângă urechea ei, o voce răgușită mormăi :

— Nu trebuie s-o judeci tu, fetițo... nu-i bine... n-ai dreptul.

Deodată se iscă mișcare în casă. Amélie ridică ochii. Un pas hotărât se auzi pe trepte. Transfigurat, Jérôme îi aruncă o privire de veselă complicitate fiicei sale :

— Ascultă. Ea e !...

Ușa bucătăriei se deschise încetișor. Maria apăru în pragul ușii. O pălărie de pai neagră, cu boruri late, îi turtea obrazul ascuțit și pământiu, în care ochii aveau o lumină nesănătoasă. Buza inferioară era ieșită înainte într-o expresie de dispreț îmbufnat. O rochie lungă, maronie, cu nasturi de sidef, i se mula pe pieptul plat, pe șoldurile uscate și se oprea la vârful ascuțit al pantofului.

— Maria ! exclamă Jérôme. Ce spaimă am mai tras !

Ea ridică ușor din umeri și întrebă cu o voce calmă :

— Bun... Și cum a rămas cu plimbarea aia ?

Jérôme avu o tresărire. Dinții îi străluciră sub mustață :

— Vrei cu adevărat ?...

— Nu-i de vrut sau de nevrut ! spuse Maria. Sunt gata.

— Ei, poftim !

El râdea desfăcând brațele, luând ca martor al norocului său întregul univers. Pedeapsa fusese ridicată. Scăpat de remușcări, Jérôme dădu frâu liber bucuriei de a avea din nou o nevastă. Încă puțin și ar fi sărutat-o. Dar era prea devreme. Apucă gulerul tare și încercă să-l prindă de cămașă. De obicei, nevasta lui era cea care se ocupa de această operațiune. Lipsit de ajutorul ei, el ridica bărbia, strâmba din gură, sufla, gemea, în timp ce degetele lui butucănoase pipăiau neîndemânatice marginile buto-

nierei. Indiferentă, deși îl vedea cum se căznește, Maria nu se mișca din loc. Nu acorda niciodată iertarea dintr-o dată, ci în doze mici, savant calculate. Dacă l-ar fi ajutat să-și pună gulerul, ar fi sărit peste niște etape ale penitenței, compromițând valoarea finală a pedepsei. După câteva secunde de ezitare, Amélie se hotărî să-i vină în ajutor tatălui ei :

— Așteaptă, tată. N-ai să izbutești singur...

El se lăsă ajutat, ca un copil, cu brațele atârnând, cu ochii în tavan, cu gâtul oferit cu încredere mâinilor îndemânatice ale fetei sale. Îi înnodă cravata și-i ținu haina, pe care el o îmbrăcă dând două lovituri de pumn în gol, în dreapta și în stânga :

— Mulțumesc, Amélie. M-am gătit destul. Pregătește tu coșul în timp ce eu înham ...

După ce tatăl ei părăsi bucătăria, Amélie descoperi covata din care ieșea un miros acru de pâine neagră. Clătitele erau acolo, învelite într-un șervet. Le puse într-un coș și adăugă la aceste provizii o sticlă de vin, o bucată de pulpă de porc și niște brânză. Maria o privea, nemișcată și palidă, înțepenită, într-o atitudine de reproș. După o clipă, întrebă :

— Cum se face că l-ați lăsat să plece pe Denis ?

— Era atât de nerăbdător să se ducă !

— Nu-mi place să-l văd bătând drumurile ca un golan. Ați fi putut să mă preveniți și pe mine !

— Te retrăseseși în camera ta.

— Nu-i un motiv ca să nu-mi spui de escapada fratelui tău. Dacă aș fi știut...

Nu încheie fraza, se apropie de chiuvetă și vărsă puțină apă în ligheanul de spălat vase.

— O să-ți uzi rochia, mamă ! spuse Amélie.

— Puțin îmi pasă de rochie !

— Mai ești încă supărată ?

Maria se întoarse dintr-o dată. Avea lacrimi în ochi. Pomeții îi erau roșii.

— Nu sunt supărată, spuse ea. Sunt nenorocită.

Un castronaș pictat cu flori multicolore îi tremura între degete. Îl șterse repede cu o cârpă și-l așeză pe raftul bufetului. Se vedea că nu-și poate stăpâni emoția și căuta un pretext ca să scape de curiozitatea fiicei sale.

— Du-te să arunci o privire în prăvălie, să verifici dacă au fost închise bine obloanele. În trecere să-i spui lui Justin să nu uite să închidă potcovăria înainte de a pleca. E atât de prost, că e în stare să lase totul deschis...

Amélie știa tot atât de bine ca și mama ei că obloanele vitrinei erau cu grijă închise și că lui Justin, lucrătorul lui Jérôme, nu era nevoie să i se amintească consemnele. Totuși, nu avu insolența să protesteze împotriva acestei precauții inutile. Coridorul de la parter despărțea bucătăria de magazie. O ușă de împins, două trepte de coborât. Amélie pătrunse în încăperea întunecoasă în care plutea un miros amestecat de cafea prăjită, de piper și de săpun. Mături și perii cu coadă atârnau din plafon, în snopuri. Câțiva saci de legume uscate zăceau în jurul tejghelei. Pe rafturile de lemn se etajau rulouri de panglici, vrafuri de farfurii și turnulețe de castronașe băgate unele într-altele. Mercerie, băcănie, fierărie, mica prăvălie se prăbușea sub surplusul de mărfuri, aranjate pe specialități și desemnate de mici etichete din carton alb. În fund, o ușă strâmtă, încastrată, ducea la potcovărie. Dintr-acolo se auzea un clinchet ușor de metal. Ca în fiecare duminică, lucrătorul rămânea până la prânz ca să pregătească potcoave din bucăți de fier vechi. Amélie urcă două trepte și strigă prin batantul din scânduri prost îmbinate :

— Justin, noi plecăm ! Să nu uiți să închizi !

— Nici o grijă, domnișoară.

Când reintră în bucătărie, mama ei nu se mai afla acolo. Din spatele zidului se auzea un zgomot de hamuri scuturate. Tânăra fată luă coșul și ieși în stradă. Jérôme și Maria se instalaseră pe bancheta din față a trăsuricii. Amélie văzu în această apropiere neașteptată semnul unei reconcilieri grăbite.

— Urcă în spate, spuse Jérôme.

Își pusese pe cap o pălărie galbenă de pai, grosolană. Muște buimace se învârteau în soare. Când Amélie se așeză pe locul ei, bătrâna iapă murgă, fără să aștepte porunca stăpânului, își întinse coama și trase de hulube. Trăsurica se puse în mișcare trosnind. Roțile prinseră viteză.

Joase și murdare, casele din Chapelle-au-Bois parcă n-aveau vârstă. Ferestrele lor negre se deschideau spre lume ca niște guri care caută aer. Între cuburi de piatră, garduri știrbe cuprindeau cu greu explozia vegetală a câte unei grădini de zarzavat, a vreunui depozit de fier vechi sau a unei râpe pline de bălării. În acest târgușor correzian, adevărații țărani erau rari, dar fiecare negustor, fiecare meșteșugar, fiecare lucrător păstrase tradiția pământului și poseda, la distanță rezonabilă de casă, cel puțin un petic de câmp plin de pietre pe care-l cultiva cu răbdare. Prin strada Poștei se ajungea repede la Piața cea mare. Solid înrădăcinată în pământ și susținută, de o parte și de alta, de cârjele contraforților săi, biserica își ridica înspre înălțimi clopotnița de granit acoperit cu mușchi, cu clopotele la vedere. Câteva femei îmbrăcate în negru se grăbeau prin piața bisericii. La zgomotul trăsuricii, întoarseră capul. Urmară priviri și șușoteli. Jérôme surâse și trosni din bici. Nemergând niciodată la biserică, nici nu-i trecuse prin cap că trecerea lui, la această oră și în acest loc, ar fi putut fi interpretată ca o manifestare anticlericală. De altfel, respectând robusta figură a preotului Pradinas, paroh la Chapelle-au-Bois, cea mai mare parte a locuitorilor comunei uitau să se ducă la slujbă. Acest obicei data dintr-o epocă atât de îndepărtată, încât devenise proverbial în regiune. Se spunea adesea: „La Chapelle-au-Bois, toată lumea fuge la pădure și nimeni la biserică". Maria împărtășea și ea ideile bărbatului ei, dar din fidelitate față de unele iluzii burgheze din tinerețe, se măritase la biserică și ceruse ca cei doi copii ai ei să fie botezați. Aici se oprise influența religiei asupra familiei ei și, astăzi, Amélie și Denis nu simțeau mai mult decât părinții lor nevoia respectării practicilor religioase.

În fața bisericii era primăria, iar alături, școala. Lipsită de elevi, această clădire lungă, de culoarea gălbenușului de ou, își făcea cura de tăcere și de singurătate. Ferestrele erau închise. Rufele institutorului se uscau în curte. După spălătorie, strada făcea un cot la zidul jandarmeriei, după care o lua, dreaptă și plată, către pod. Din râul înspumat se ridica un parfum proaspăt de iarbă și de piatră umedă. Dincolo de pâlcurile de fagi și de stejari se întindeau pajiști verzi, spongioase, întretăiate de șănțulețe și pline de tufișuri spinoase. Era partea cea proastă a regiunii, în care pământul refuza sămânța. Zdruncinându-se prin făgașuri, trăsurica urcă prima coastă cu încetineală. Amélie privi spatele tatălui și al mamei sale, care se legănau la fiecare hop. Ar fi dorit să le audă și vocile ca să se liniștească de tot. Dar Jérôme se abținea să vorbească, evident de frica de a nu reaprinde cearta. Cât despre Maria, parcă plecată de pe lume, se gândea, fără îndoială, la ceea ce spusese, la ceea ce nu spusese, la ceea ce ar fi trebuit să spună, la ceea ce ar putea să mai spună. Își rumega ultimele resturi ale mâniei. Își dădea, pentru a câta oară, dreptate. Legănată de pasul calului, tânăra fată începu să se gândească la soarta părinților ei, ale căror caractere se potriveau atât de prost și care, totuși, nu se puteau lipsi unul de altul. După părerea ei, era imposibil ca două ființe, împreună de atâția ani, să continue să se iubească cu toate că se tot certau. Ea nu înțelegea că mama ei, afectuoasă, prevenitoare și veselă în mod normal, își schimba dispoziția și înfățișarea la cea mai mică contrariere. Dacă ar fi fost mai puțin voluntară, ea s-ar fi acomodat mai ușor cu micile cusururi ale bărbatului ei. Dar ea simțea în suflet nevoia de a domina, nepermițând să i se opună nimeni. Slăbiciunea ei fizică, departe de a o stânjeni, o ajuta să și-i aservească pe cei apropiați. Domnea asupra lor prin palorile ei, prin răutățile ei, prin îmbufnările ei, cum ar fi făcut alții prin puterea judecății sau prin autoritatea vocii. Când se socotea jignită, nervii-i păreau puși la o atât de grea încercare, încât fiecare din cei din jurul ei se grăbea să-i cedeze pentru a evita dezastrul. „Oare nu o mai iubesc?“, se întrebă Amélie. „Ba da, ba da, o iubesc

încă. Dar o iubesc în ciuda defectelor ei, în timp ce pe tata îl iubesc din pricina defectelor lui !“ Ceea ce știa despre copilăria tatălui o făcea să-l iubească îndoit. Ultimul născut al unei familii foarte sărace și foarte numeroase, fusese trimis la muncă de la cea mai fragedă vârstă, pe la diverse ferme. Munca lui consta în păzitul oilor. Zile întregi rămânea singur cu animalele pe câte o colină înaltă și plină de iarbă, având în sac un colț de pâine și o bucată de slănină. Când obosea să privească cerul, scotea din buzunar petice de jurnale și de almanahuri pe care le aduna și se căznea să silabisească titlurile cu voce joasă. Un cioban prieten îl învățase alfabetul și cifrele. Mai târziu, un institutor se distrase împrumutându-i cărți serioase. Dorința lui de a cunoaște îl incita să găsească ceva de învățat din toate cărțile care-i cădeau în mână. Dar și astăzi încă, dacă știa să citească, să socotească fără greșeală și să citeze date istorice și denumiri de orașe și de fluvii străine, era incapabil să scrie și se mulțumea să-și semneze numele la sfârșitul epistolelor pe care le dicta, la mari ocazii, nevestei sau fiicei sale. Îi povestise adesea lui Amélie cum din cioban devenise spărgător de pietre, apoi ucenic cizmar, apoi ucenic potcovar. Patronul potcovăriei era văduv și avea lângă el pe fiica sa de șaptesprezece ani, Maria. Atunci când muri, un consiliu de familie le reuni pe celelalte două fiice ale sale împreună cu bărbații lor. Ginerii defunctului îi examinară conturile și-și dădură seama că socrul lor se îndatorase rău și că nu se putea pune problema nici de a închide atelierul, nici de a angaja un lucrător, a cărui leafă ar fi fost îndeajuns ca să înghită toate beneficiile întreprinderii. Soluția ideală consta, fără îndoială, în a-l convinge pe Jérôme Aubernat s-o ia de nevastă pe Maria și să pună pe roate potcovăria, plătindu-i pe creditori din produsul muncii sale. El nu se împotrivi, pentru că Maria era candidă și drăguță, din păcate puțin cam tânără. Dar ea nu avea nici un fel de sentiment pentru acest băiat ignorant, cu mâini bătătorite și cu priviri cutezătoare. Ea avea o diplomă. Ar fi vrut să intre în învățământ. Ca și Clotilde, sora mai mare, care, căsătorindu-se cu un institutor, domnea acum împreună cu el

peste mica școală de la Jeyzelou. Fusese nevoie de două săptămâni de discuții pentru a o constrânge să cedeze. Primii ani de căsătorie fură întunecați de obsesia economiei. Jérôme muncea pe brânci, douăsprezece ore pe zi în atelier. Maria făcea lucru de mână la domiciliu. Nici unul, nici celălalt nu-și acordau o clipă de răgaz, mâncau prost, dormeau puțin și făceau socoteli și-n vis. La ritmul ăsta, puțin înainte de nașterea lui Amélie, datoriile tatălui fuseseră plătite, punând chiar bani deoparte pentru a cumpăra magazinul ce era lipit de potcovărie. Încă trei ani de efort și toată casa deveni a lor, având, în plus, o bucată de teren necultivat la Veixou. „Cât trebuie să fi fost de fericiți — își spunea Amélie — când au deschis prăvălia asta, proaspăt revopsită, având numele lor pe firmă ! Dacă ar putea să-și amintească de această veche bucurie s-ar împăca fără întârziere !"

În timp ce se gândea la acestea, cele două spinări, aproape pe nesimțite, se apropiau. Vestonul de alpaca suspina, se îndoia, ca prins în greșeală. Rochia maro rămânea imperturbabilă în perfecțiunea ei duminicală. Pălăria galbenă de paie grosolane îndrăzni o înclinare timidă către pălăria neagră de pai fin. Iar aceasta, cuprinsă de indignare, se cabră, fremătă, ca și cum ar fi fost gata să-și ia zborul. De obicei, în acest loc al coastei, toată lumea cobora ca să ușureze trăsurica. Dar Jérôme era prea absorbit de gândurile sale ca să ia în seamă oboseala calului. Dintr-o dată Amélie îl auzi cum anunță cu voce surdă :

— Fie ce-o fi, Maria, am să le spun că nu mai sunt de acord. La urma urmei, n-am semnat nimic !

— Dar ți-ai dat cuvântul — zise ea — și e același lucru.

— Ei, da...

— Nu te-ai gândit nici o clipă că Veixou, chiar dacă nu ne folosește la nimic, e pământul nostru, bunul nostru...

— Ba da, m-am gândit.

— Și asta nu te-a împiedicat să i-l pui la dispoziție ?

— Numai jumătate... jumătatea cea mai proastă...

— Proastă sau nu, ai fi putut să le-o vinzi, dacă aveau nevoie de ea !

— Nu aveau creditele necesare, Maria.

— Asta nu ne privește pe noi! Acum o să avem străini la noi. Străini care or să răscolească pământul.

— Dacă reușesc, ar fi interesant pentru toată lumea în regiunea asta.

Ea întoarse capul și profilul ei ascuțit, dominat de un mare ochi negru, tragic, se decupă pe fondul drumului.

— Nu-ți reproșez atât că ți-ai dat acordul, cât că nu m-ai consultat înainte. De când luaseși hotărârea?

— De șase zile.

— Cine mai era la curent?

— Calamisse, Ferrière...

— Pe scurt, toată lumea în afară de mine.

— Nu-i așa...

— Ce aer aș fi avut dacă mi s-ar fi adresat cineva ca să-mi vorbească despre această afacere? Al unei femei ce nu se bucură de încrederea bărbatului ei!...

— Haide, Maria, oamenii știu prea bine că...

— Oamenii nu știu decât ceea ce li se arată. Și tu, tu faci tot ce poți ca să le formezi o părere proastă despre mine!

— Mi-era teamă că refuzi... Și atunci... am așteptat... puțin prea mult...

— S-ar spune că te terorizez?

— Nu mă terorizezi, dar nu-mi place să te contrariez.

— Și ca să nu mă contrariezi, mă minți.

— Maria! Nu te-am mințit niciodată.

— Nu-i nevoie să vorbești ca să minți. Și tăcerea e uneori o minciună.

Cu aceste cuvinte, ea ridică fruntea și privi în depărtare. Din nou Amélie n-o mai văzu pe mama sa; îi zărea doar vârful pălăriei, prinsă în păr cu două ace groase. De ce, și atunci când avea dreptate, atitudinea ei părea atât de iritantă și de falsă? Adesea își dezonora sentimentele cele mai îndreptățite prin exprimarea lor forțată față de cei care o înconjurau.

— Cred că trebuie să coborâm, spuse Jérôme. Coasta e prea abruptă.

Se dădură jos. Jérôme apucă iapa de căpăstru. Amélie și Maria mergeau în spatele trăsuricii ridicându-și puțin fustele. Până la Veixou mai erau încă trei kilometri. Drumul se întindea gol și strălucind în soare. Nici arbori, nici arbuști, nici gârlă, ci, cât vedeai cu ochii, mormane de pietre și ferigi unduitoare. Ca niște ciucuri de lână albă, răvășită de vânt, câteva oi erau cocoțate pe o pantă înverzită. Un șoim plutea la înălțime. Focul venea din pământ și din cer în același timp. Aerul ușor cânta pe la urechi. Osia scârțâia. Calul sufla cu zgomot printre buzele fremătânde. În vârful pantei, drumul se destrăma până la a nu mai fi decât o potecă ce se pierde. Iapa se opri. Toți se urcară în trăsurică. De pe platoul golaș și uscat, privirea descoperea șesul, cu vinele sale de apă, cu tufele sale de velur verde, cu drumurile șerpuitoare, aruncate ca o lovitură de bici spre orizont, și cu valul său de acoperișuri gri, grupate în jurul vreunei clopotnițe ascuțite. Ca să mergi la Veixou, trebuia să întorci spatele câmpiei pline de viață. Brusc, drumul se desprindea de la orizontală și se arunca, în trepte, către o depresiune în formă de chiuvetă. Întotdeauna, în acest loc al plimbării, Amélie avea sentimentul că intra într-un domeniu al ostilității, al misterului și al urii. Deja în fața ochilor se deschideau căile de acces spre vasta râpă, semănată cu mari blocuri de granit modelat. Aceste bucăți de rocă, îngropate în pământ, ascunse în vegetație, fuseseră multă vreme considerate a fi rămășițele unei foarte vechi cariere de piatră, și țăranii veneau să-și ia din ea materialele de care aveau nevoie ca să-și consolideze casele sau să-și mărească grajdurile. Apoi, la începutul secolului, niște savanți veniți special de la Paris declaraseră că era vorba de ruinele banale ale unui mic templu galo-roman. Ani întregi, lucrurile rămăseseră neschimbate. Botezate vestigii istorice, pietrele serveau, ca și în trecut, drept mese pentru mâncat în familie la iarbă verde, de adăposturi pentru întâlniri de dragoste și de ascunzători pentru jocurile copiilor. Luna trecută, în sfârșit, exact la 9 iunie 1912, un arhitect departamental

și un profesor de la Lyon procedaseră la primele săpături arheologice, cu o echipă de șase lucrători recrutați de la fermele din vecinătate. La început nu se punea problema decât să degajeze contururile templului, care acoperea o pășune aparținând comunei Chapelle-au-Bois. Dar, foarte repede, o dată cu înaintarea lucrărilor, acești domni își dăduseră seama de necesitatea extinderii cercetărilor mai spre nord, unde se situa proprietatea lui Jérôme Aubernat. El își dăduse acordul, în secret, pentru o acțiune care i se părea demnă de toată stima. De altfel, nu-și pierduse speranța de a o câștiga și pe Maria de partea lui.

— Privește ! exclamă el. Privește toată lumea asta ! Ah, se lucrează zdravăn acolo !

În picioare în trăsurică, cu mâna sprijinită de loitră, Amélie privea în fundul văgăunii, unde printre stâncile seculare se agitau o mulțime de oameni, ale căror unelte străluceau în soare. Căruțele, trăsurile, șaretele care-i aduseseră pe toți acești oameni erau deshămate și așezate mai la o parte față de ruine, într-o mare dezordine de hulube. Mici măgăruși și cai pașnici se plimbau în libertate pe câmp. Alții, legați cu o frânghie, pășteau iarba în jurul unui țăruș. Într-un colț umbros tronau niște femei, coafate, cu pălării, înconjurate de coșuri și de șervete albe. De la distanță, s-ar fi putut spune că un cataclism tocmai distrusese un sat și că, goniți din case, locuitorii își căutau resturile averilor printre dărâmături. Zgomotul cazmalelor săpând pământul tare puncta murmurul vocilor amestecate. În picioare pe dalajul templului, parțial descoperit, două siluete remarcabile conduceau operațiunile.

— Trebuie că sunt mulțumiți ! spuse Jérôme. Ăla e domnul Langlade, un tânăr profesor de istorie la facultatea din Lyon. Celălalt e domnul Dupertuis, arhitectul departamental. Pronunțase titlurile celor două personaje cu o nuanță de respect. Oameni instruiți, Maria ! reluă. Savanți. Să-i întrebi ce gândesc despre Veixou !

— Puțin îmi pasă ce gândesc ei ! replică Maria. Ce gândesc eu, aia mă interesează. Dacă ai fi avut puțin mai multă minte...

Nu-și termină fraza. Jérôme îndemnă calul. Așezat la marginea extremă a banchetei, mâna cu eleganță, cu capul sus, cu brațele depărtate de corp. Urme de spumă se vedeau pe coastele iepei, care mergea în trap ușor. Hățurile lăsate moi i se loveau încet de crupă. Un strigăt se auzi în vâlcea:

— E Aubernat! Vine Aubernat!

Fără să vadă fața tatălui său, Amélie ghici că era mândru că fusese recunoscut și salutat de departe.

2.

Cu un gest galant, domnul Dupertuis îi întinse mâna Mariei, apoi Améliei, pentru a le ajuta să urce treapta înaltă ce dădea spre dalajul templului. Jérôme și domnul Langlade li se alăturară pe platforma formată din mari pietre rudimentar împreunate. Dincolo de această terasă rectangulară se întindea un haos de stânci murdare de pământ și noroi, a căror învălmășeală amintea mai degrabă de o mare avalanșă decât de o masă arhitecturală erodată de timp. De obicei, când se afla în acest observator, Jérôme avea impresia de comunicare cu epoci trecute. Dar de această dată, plăcerea îi era stricată de îngrijorarea pe care i-o provoca atitudinea rezervată a Mariei. Ea nu venise la Veixou de la începutul săpăturilor. Între timp, acest peisaj căruia îi cunoștea pe dinafară cele mai ascunse colțuri își schimbase aspectul sub loviturile de sape și lopeți. Arhitectul departamental și profesorul de istorie, după ce-i mulțumiseră pentru autorizarea de a continua cercetările în partea de nord, îi propuseseră să-l inițieze pe loc în primele lor descoperiri. Tratată ca oaspete de seamă, Maria nu făcuse decât să accepte oferta acestor domni cu un aer de melancolică distanță, care nu lăsa nimic bun de prevăzut. În loc să se intereseze de ruinele galo-romane, ale căror particula-

rități erau comentate în fața lui, Jérôme pândea pe figura nevestei sale semnele premergătoare ale unei destinderi. Privind desenul gurii și stălucirea ochilor ei, se mira el singur că acordă o asemenea importanță comportamentului capricios al nevestei lui. În fața acestei mici persoane, alcătuite atât de fin și de grațios, era mereu în gardă, veșnic neliniștit. Fără îndoială, era singura creatură de pe lume care-i inspira teamă. Din nou, cu inima strânsă, o imploră în gând să fie mai amabilă cu interlocutorii ei. Domnul Langlade, profesorul de istorie, ridica deasupra unui trup pricăjit o față palidă, inteligentă și blândă, împodobită cu o scurtă mustață blondă și cu un lornion fremătător. Domnul Dupertuis, arhitectul departamental, avea mai mult volum, cu pântecul lui bombat, cu barba sa neagră, semănată cu peri albi, și cu craniul în ogivă, acoperit cu o batistă înnodată la cele patru colțuri. Amândoi purtau la butoniera hainelor negre panglica violetă a palmelor academice.

— Desigur — simulă domnul Dupertuis — la prima vedere aceste ruine sunt destul de dezamăgitoare. Dar trebuie să știi să interpretezi limbajul pietrelor. Locul în care ne aflăm reprezintă fațada templului, orientată, conform obiceiului, spre răsărit. Niște coloane, cu piedestalul și cu capitelul muiat, trebuie că decorau partea din față a „podium"-ului...

— Puteți vedea resturile acestor coloane chiar în fața dumneavoastră, spuse domnul Langlade. Oamenii sunt pe cale să degajeze un fragment important. De cealaltă parte, blocurile pe care le vedeți de aici sunt rămășițe ale frizei și ale arhitravei antablamentului.

Era atât de extaziat de propriile sale cuvinte, încât limba i se poticnea de dinți cu un zgomot de șuierat umed:

— Ieri, săpând la zece metri mai la sud, am descoperit și elemente ale balustradei împodobite cu arcaturi oarbe, complet curbate.

— Și, în plus — reluă domnul Dupertuis — trei bucăți de țiglă.

— Foarte interesant! rosti Maria.

Jérôme scoase un suspin de ușurare. Vorbise! Și, într-un fel, chiar curtenitor. Ca s-o încurajeze în această stare de spirit, exclamă:

— Ți-am spus și eu, Maria, că sunt aici lucruri uimitoare! Țigle, țigle din timpul romanilor! Îți dai seama?

— Exact! spuse domnul Langlade. Țigle cu bordură, pe latinește „tegulae", sau țigle în chip de jgheab, în latinește „imbrices".

Își băgă mâna dreaptă în buzunarul hainei și scoase un mic buton de metal, deformat și înverzit.

— Ce-i asta, întrebă Amélie.

— O monedă cu efigia lui Marc Aureliu.

Toți se aplecară spre mâna domnului Langlade. Pentru a prezenta mai bine piesa, el o așezase în mijlocul podului palmei. S-ar fi putut crede că o căpătase ca răsplată pentru vreo muncă.

— Marc Aureliu! repeta Jérôme. Când a trăit ăsta?

— În secolul al II-lea după Iisus Christos.

În ciuda uzurii și a erodării bronzului, Jérôme distinse, în centrul rondelei, desenul șters al unui profil. La ideea că niște indivizi, morți de atâția ani, se serviseră de acest mic obiect ca de un mijloc de schimb, o emoție puternică puse stăpânire pe el. Atinse cu degetul suprafața rugoasă a piesei, murmurând:

— Îmi permiteți?

— Unde ați găsit această monedă, domnule? întrebă Maria.

— La marginea câmpului dumneavoastră! spuse domnul Langlade. Astfel că aș dori să vi-l ofer, scumpă doamnă, ca un prim semn al gratitudinii noastre.

Incapabil să scoată vreo vorbă, Jérôme îi aruncă o privire soției sale. Un val roz colorase obrajii Mariei. Sprâncenele i se ridicară. Gura i se rotunji. Timp de o clipă semăna cu o foarte tânără fată.

— E prea mult, domnule! murmură ea. Nu pot accepta.

— Ba da, doamnă! replică domnul Dupertuis. Nu vă faceți scrupule, vă rog. O să mai găsim și altele...

Maria culese piesa între degetul mare și arătător, o examină îndelung pe cele două fețe și o întinse bărbatului ei, spunând:

— Ia-o, Jérôme, o să ne poarte noroc...

Gâtuit de recunoștință, Jérôme nu știa ce-l bucura mai tare: că primise cadou această monedă venerabilă sau că recâștigase încrederea nevestei sale. Privirea îi trecea de la medalia de bronz la obrazul viu, ca și cum le-ar fi comparat pe una cu celălalt. Cu o dublă satisfacție, băgă piesa în portmoneu și termină prin a spune:

— Mulțumesc, domnule... mulțumesc, Maria...

Apoi, dintr-o dată, se apropie de nevasta sa, o luă în brațe și îi sărută, destul de stângaci, bărbia.

— Jérôme! strigă Maria încercând să se degajeze.

Domnul Dupertuis făcu să se audă un ușor râs cavernos dintre cutele bărbii sale, iar domnul Langlade, potrivindu-și lornionul, susură:

— Am uitat să vă spun că acest templu era, după toate probabilitățile, dedicat cultului Junonei, zeiță a dragostei conjugale.

Amélie găsi această remarcă cu totul nelalocul ei și roși pentru domnul Langlade și pentru părinții ei. Dar satisfacția pe care o simțea la vederea tatălui și a mamei sale uniți ca înainte de cearta lor, avu repede câștig de cauză față de jena pe care i-o provoca orice manifestare de tandrețe în prezența străinilor. Îmbărbătat, Jérôme nu mai putea sta locului.

— Și asta nu e tot! exclamă el. Când o să începeți săpăturile pe lotul nostru?

— Anul viitor, cred! spuse domnul Dupertuis.

— Abia atunci?

Maria începu să râdă:

— Cât ești de grăbit să-ți vezi pământul desfundat de acești domni!

— Sunt grăbit să aflu ce-i sub el!

— După ceea ce am putut degaja la limita extremă a terenului comunal — spuse domnul Dupertuis — ar fi vorba de o stațiune balneară, compusă dintr-o duzină de săli, din care au

mai rămas numai temeliile. Căminele exterioare și cele opt prime săli sunt în partea aceasta. Ultimele două săli și bacul de alimentare sunt, după toate aparențele, pe pământul dumneavoastră.

— Erau deci niște băi de aburi ? întrebă Jérôme.

— Așa este ! spuse domnul Langlade. De la celula de încălzire, o canalizare interioară ducea gazele pe sub dale și în pereții diferitelor încăperi, dintre care cele mai apropiate de vatră erau încălzite puternic, de unde și numele de „caldarium", iar cele mai depărtate erau mai reci, de unde și numele de „tepidarium".

— Un stabiliment de băi pe câmpul nostru ! spuse Jérôme. Oamenii se spălau, se încălzeau, discutau între ei pe latinește, pe locul unde anul trecut am vrut să semăn varză ! Era copleșit de această revelație. Ceru detalii : Dar cine erau oamenii aceștia ? Romani ?

— Gali colonizați de romani și câștigați de obiceiurile lor de igienă, de religie și de confort ! răspunse domnul Langlade. Există numeroase stațiuni galo-romane în departamentul acesta. Dar, ca și aceasta, au fost în mare parte distruse în epocile merovingiană și carolingiană. Dacă vreți să mă urmați, am să vă arăt conturul aproximativ al termelor.

Urmarea plimbării nu putu decât să-l dezamăgească pe Jérôme, pentru că domnul Langlade și domnul Dupertuis se mulțumeau cu vestigii infime pentru a-și întemeia convingerile. Din loc în loc, cei doi experți se opreau pentru a arăta câte o piatră bătând în cenușiu, străbătută de un jgheab :

— Iată conducta pentru deversarea apei de ploaie, spuneau. Evident, trebuie că făcea înconjurul edificiului.

Mai departe o invitară pe Maria să se apropie de o grămăjoară de cărămizi decolorate, îngropată într-un pat de bălării :

— Aceste pătrate de cărămidă au servit la pardosirea scărilor. Notați că poartă urme de tencuială...

În altă parte, se extaziară în fața unui mic bac rotund, de piatră, folosit fără îndoială la păstrarea apei calde.

Când nu mai rămase nimic deosebit de văzut își luară rămas-bun de la vizitatori și se duseră să supravegheze lucrările. De îndată, Jérôme voi să se apuce de treabă alături de lucrătorii benevoli. Cum era duminică, câțiva locuitori din Chapelle-au-Bois, dând exemplu, îi înlocuiseră pe lucrătorii plătiți de pe șantierul săpăturilor arheologice. Chiar și primarul, domnul Calamisse, își sumecase mânecile și săpa la baza unui cub de piatră, îngropat piezis în pământ. Mare și puternic, cu ceafa stacojie, cu bărbia lucind de transpirație, ataca pământul cu furie, icnind la fiecare lovitură :

— Ai să vezi tu... am să te scot de acolo... ți-arăt eu ție !...

Lângă el, Léon Eyrolles, patronul joagărului, sufla din rărunchi, dar refuza să recunoască că lucrarea este peste puterile sale. Pe obrazul lui zbârcit, ochii, sprâncenele, nasul, mustața erau înghesuite între fruntea voluminoasă și bărbia proeminentă.

— Nu suntem destui ! mormăi el. Ar trebui să le spunem tinerilor să vină pe aici. Dacă băiatul meu...

— Lasă-l în pace pe băiatul tău ! spuse Jérôme. Cu mine, ai să vezi, n-o să fiți în pagubă.

Toți lucrătorii se grupaseră pe afinități de generație. Oamenii copți își dădeau osteneala în jurul templului, sub direcția domnului Calamisse. Cei tineri, comandați de băiatul lui Eyrolles, își uneau eforturile în jurul ruinelor stabilimentului termal. Jérôme își scoase vesta, gulerul tare, alese o lopată din magazia de unelte și veni să-și ocupe locul printre cei de vârsta sa. Timp de câteva minute, Amélie și Maria rămaseră în spatele lui și îi urmăriră curioase mișcările. Ieșind dintre arbuști, unghiul superior al blocului era de un gri întunecat, presărat cu ciuperci gălbui, dar, mai jos, suprafața recent descoperită păstra încă umiditatea și culoarea gliei.

— Să știi, Aubernat, spuse domnul Calamisse, că toți facem o afacere bună punând umărul la treabă. Dacă aceste ruine sunt cum spun ei, vor veni aici o mulțime de turiști. O să-i punem să plătească intrare. O să capeți partea ta.

— Nu trebuie să ne gândim că o să aducă ceva — spuse Jérôme. Ceea ce-mi place mie este să scot o mărturie din pământ.

— O plăcere n-o împiedică pe cealaltă ! spuse Léon Eyrolles.

— Ba bine că nu ! replică domnul Calamisse. Toți romanii ăștia la noi ! Ce istorie !...

— Mai degrabă noi suntem la ei ! adăugă Jérôme.

Domnul Calamisse se îndreptă ca să poată râde în voie, din băierile inimii. Dar Jérôme nu râdea. Se oprise să-și tragă sufletul. Transpirația îi udase spatele cămășii. Sprijinit de coada sapei, privea în depărtare.

— Uite-l pe taică-tu, din nou pierdut pe gânduri — suspină Maria. Nu poate fi schimbat, săracul !

Ridică din umeri, o luă de braț pe Amélie și se îndreptă spre grupul de femei instalat la umbră. Nu departe de acolo, niște fete cuminți, cu părul ondulat împodobit cu funde, se jucau cu păpușile. Așezaseră pe iarbă sticluțe, mici farfurioare, bucăți de stofă multicolore. Aplecate asupra unor operații minuscule, își vorbeau cu vocea scăzută și competentă a îngrijitoarelor de copii. După ce mângâie câteva obrazuri în trecere, Maria își continuă drumul către grupul mamelor, care o salutau deja prin exclamații de bun-venit :

— Credeam că n-o să mai veniți !...

— Băiatul vostru ne spusese totuși...

— E colo sus, cu ceilalți băieți...

— Așază-te aici... o să te simți bine !... Ai o rochie frumoasă, Amélie !...

— Și domnul Aubernat ?... S-a și apucat de treabă ?... Ah ! Le-a făcut un mare serviciu permițându-le să răscolească câmpul ! Se pare că la Consiliul municipal vor să voteze o moțiune de recunoștință !... Da !... Da ! O și merită !... Așa e drept !...

Aceste complimente succesive îi dădeau Mariei impresia că ar fi regina serbării. Uitându-și reproșurile, ea se lăsa cu totul în voia plăcerii de a fi complimentată. În acest timp, așezată pe iarbă, pe un ziar despăturit, Amélie își examina mama în tăcere. „Una din două — își spunea tânăra fată : sau a fost de ajuns

ca domnul Langlade să-i debiteze câteva complimente și să-i ofere o monedă veche pentru ca ea să-l ierte pe tata, și, în cazul acesta, e ca un copil; sau îl iertase de mult în adâncul sufletului și amâna din joacă clipa în care să i-o spună, și, în cazul acesta, e o comediană." În realitate, nici una nici cealaltă dintre aceste două ipoteze nu-i satisfăcea spiritul critic. Nu era ușor să cuprindă o ființă într-o judecată, ca o muscă într-un pahar răsturnat. Din nou, își reproșă că emite o judecată neplăcută asupra mamei ei, continuând în același timp s-o iubească cu fervoare. Dar severitatea era pe măsura dragostei. Slăbiciunile pe care le-ar fi tolerat la o persoană de la care nu se aștepta la nimic nu le putea accepta din partea cuiva a cărei prezență îi încălzea viața. „Sunt oare prea exigentă? Cer oare prea mult de la cei care-mi sunt dragi?" Dintr-o dată, i se făcu frică de ea însăși ca de un monstru. Vocea mamei sale o deșteptă din gânduri:

— Amélie, du-te și vezi ce face fratele tău.

— Cred că se joacă...

— Chiar așa! Nu vreau să-și distrugă hainele de pe el. Ceartă-l, dacă e nevoie!

— Bine, mamă.

Amélie se ridică, își scutură poala fustei și începu să urce panta. La jumătatea coastei îl găsi pe fratele ei împreună cu alți șase băieți din Chapelle-au-Bois, zburliți, șleampeți și înarmați cu bețe. Denis o privea venind, ridicându-și într-o mișcare mândră capul fin de pasăre moțată. Avea doisprezece ani și semăna cu maică-sa. Genunchii îi erau murdari. Meșe brune, lipite de transpirație, coborau pe fruntea-i încăpățânată. În ochii lui, cu lungi gene lucioase, animația jocului deșteptase o scânteie virilă.

— Lasă-ne! spuse el. Ne jucăm de-a galii și de-a romanii. Eu sunt Vercingetorix, iar ei sunt de partea lui Iulius Cezar.

— O să vă reluați joaca mai târziu, spuse Amélie. Odihniți-vă puțin.

— Dar de ce? exclamă Denis. Nu ne-a chemat încă la masă. Și atunci de ce?

— Alergi prea mult. O să te rupi în două...

— Dați-i voie, domnișoara Amélie ! interveni un roșcat cu trupul lung și picioarele strâmbe. Acum e cel mai interesant.

— Bine, dar fiți mai puțin violenți ! Bateți-vă, dar stând locului !

— Suntem obligați să ne mișcăm — zise Denis — e asediul Alesiei !

După ce-și îndeplinise misiunea, ea coborî cu pași înceți către grupul de doamne, în timp ce, în spatele ei, izbucneau urlete sălbatice :

— Puneți să avanseze legiunile !... Toți galii la întărituri !... Aduceți berbecele !... Marcel, te-am văzut, ești mort !... Una... două... bzzz !... bzzz ! Am tras cu săgeți ! Și trag iar !...

Amélie nu se putu împiedica să zâmbească. În spatele ei, niște copii evocau, în felul lor, luptele dintre gali și romani ; în fața ei, niște oameni în toată firea se străduiau să scoată din pământ reliefurile unui decor antic. În ciuda diferenței de vârstă, aceeași ardoare îi însufleța pe unii și pe ceilalți în urmărirea visului lor. Numai femeile erau rezonabile într-o asemenea împrejurare. Păzitoare ale economiei domestice, ele nu aveau nici dreptul, nici dorința de a-și trăda preocupările materiale în schimbul unei distracții iluzorii. Grija zilei de mâine era suficientă ca să le hrănească imaginația. Când Amélie veni să se reașeze la locul ei, se discuta despre prețuri. O complicitate menajeră unea toate mamele de familie într-o aceeași indignare. Cifre înspăimântătoare zburau din gură în gură.

— Douăzeci și opt de centime ? E de neînțeles !

— Eu i-am spus lui Verjoul : „N-ai decât să le păstrezi la prețul ăsta !...“

— Toată lumea ar trebui să facă ca dumneavoastră !

— Și kilogramul de zahăr la douăzeci și șapte de centime ?... Litrul de petrol la opt centime ?... Unde o să ajungem, stau și vă întreb ?

Atacată pe propriul ei teren, Maria replică cu un aer consternat :

— Aveți dreptate. Dar nu comercianții sunt cei care profită de scumpire. Statul mănâncă tot. La asemenea prețuri, nu mai e o plăcere să-i servești pe clienți...

Doamnele o aprobară printr-un zumzăit de simpatie. După ce comentară prețul vinului, al cărnii, al legumelor și al untului, trecură cu același antren la discutarea ultimelor noutăți din regiune. Doamna Eyrolles, înaltă, uscată, cu fața ca o lamă de cuțit, povesti că niște țigani, care aveau tabăra în pădure, furaseră scule de la fabrica de cherestea a bărbatului ei. Era o persoană foarte respectabilă. Faptul că venise la Veixou cu bărbatul, cu fiul ei, Jean și cu fiica sa, Antoinette, sporea în ochii tuturor importanța reuniunii. Fu ascultată cu respect. Se auziră exclamații de indignare când termină să-și povestească necazurile. În locul ei începu micuța doamnă Ferrière, toată scundă și tăbăcită, cu ochii ca două văgăuni negre și un neg în barbă. Ea le dezvălui că la ferma lui Tourtillou se țeseau niște intrigi incalificabile între un ziler italian și fata acestui sărman Baptiste, care nu fusese prea fericit nici pe timpul fâșneței lui de nevastă ! În timp ce vorbea, doamna Barbezac, cu pieptul umflat sub un jabou de dantelă, reținea cu mare greutate valul de informații care-i venea pe buze.

Într-un târziu, explodă :

— Familia Lagadoux e din nou împreună ! Ea o să revină la bărbatul ei, la Chapelle-au-Bois ! Fata mea a întâlnit-o la Limoges ! Ce mai, e ca și făcut...

— Nu se poate !...

— Ba da.

— Și atunci ce-o să facă cu celălalt ?

Dintr-o dată doamnele tăcură și aruncară priviri bănuitoare în jurul lor.

— Fetelor, ar trebui să vă duceți să vă plimbați puțin ! interveni doamna Eyrolles.

— În trecere, spuneți-le bărbaților că-i așteptăm la masă ! adăugă Maria.

Fetele, cinci cu toate, se ridicară fără un cuvânt și se îndepărtară de grup. Françoise Roubaudy, Jeanne Lamarsaude și

Sophie Barbezac se reașezară pe iarbă, câțiva pași mai departe. Amélie și Antoinette Eyrolles își continuară drumul spre ruine. În spatele lor, în clanul mamelor de familie, pălăriile se adunau în cerc și vocile coborau până la a deveni doar un murmur.

— Își închipuie cu adevărat că noi suntem niște îngeri neștiutori ! spuse Antoinette.

Avea un obraz rotund și bălai, cu carnea pufoasă, vesel însuflețit de roșul gras al buzelor și albastrul viu al ochilor. Cu brațul petrecut pe după talia Améliei, mergea lângă ea legănându-se.

— Mătușa mea Josephine o să-mi povestească totul în seara asta ! reluă ea, cu un râs care-i bombă pieptul.

— Și asta ți se pare interesant ? întrebă Amélie.

— E amuzant !

— De ce ?

— Pentru că e vorba de dragoste !

— Ce fel de dragoste ?

— Cea care înlănțuie bărbatul de femeie ! spuse Antoinette cu emfază. Se mângâie, se înșală, se regăsesc...

— Sărmana de tine — spuse Amélie — dacă asta e ceea ce cauți tu în căsnicie, o să fii destul de nenorocită.

— Cine-ți vorbește de căsătorie ? exclamă Antoinette. S-ar spune că, pentru tine, căsătoria e totul ! Uiți ce-i *înainte* și ce-i *după*, adică uiți partea cea mai bună !...

Amélie nu răspunse. Ajunseseră în fața ruinelor templului. De la înălțimea terasei lansară chemarea la masă :

— Hei ! La masă ! Toată lumea !

Coborând de pe piedestalul său, Antoinette o strânse de mână pe Amélie și îi spuse :

— Acum doi ani, la vârsta ta, eram mai dezghețată decât tine. Ești drăguță. De ce ieșim atât de rar împreună ?

Amélie vroi s-o respingă cu o sinceră bruftuluială, dar se simțea tulburată și ostenită dintr-o dată, incapabilă de cea mai mică reacție.

— Nu-mi place să vorbești de lucrurile astea ! spuse.

Și, cum tatăl ei venea spre ele, suflând greu, cu fața coaptă de oboseală și cu lopata pe umăr, îi fugi în întâmpinare, luându-l de braț cu un gest de blândețe și de autoritate.

Pentru dejun, femeile puseră la un loc proviziile din coșuri și se întâmplă că toate, fără să se fi vorbit, aduseseră o sticlă de vin, clătite, o bucată de brânză și una de jambon. În schimb șervetele, așezate cap la cap pe iarbă, erau disparate și atestau, prin mai buna sau mai proasta calitate a țesăturii și a broderiilor, averea și rangul social al proprietarilor lor. Fără știrea convivilor masculini, picnicul devenea pentru gospodine o ocazie de a-și compara lenjeria de masă, simbol ereditar, nepieritor și de o sută de ori albit, al celor mai înalte virtuți familiale. Unite printr-o secretă conivență feminină, ele se așezaseră toate pe aceeași parte a feței de masă festive și, cu fustele puțin ridicate, cu vârfurile pantofilor pudic ascunși, mâncau cu înghițituri mici, strecurând în dreapta și în stânga priviri scrutătoare. Bărbații, așezați în fața lor, se desfăcuseră la cingătoare și-și legaseră o batistă în jurul gâtului pentru mai multă comoditate. Oboseala îi făcea muți și greoi. Tăiau mâncarea cu briceagul și strângeau cu putere fiecare bucată între degete, ca și cum n-ar fi vrut s-o lase să scape. Fălcile lor măcinau alimentele cu încetineală, cu respect. Ochii erau lipsiți de expresie. Chiar și domnul Langlade și domnul Dupertuis erau prea înfometați pentru a rosti vreo vorbă. Către sfârșitul mesei, totuși, cu ajutorul vinului, spiritele se încălziră. Domnul Léon Eyrolles cită un articol de jurnal care sfătuia să fie interzis pescuitul timp de un an pentru repopularea apelor Franței. Domnul Calamisse spuse că asta era o glumă, domnul Langlade dădu lămuriri asupra sensului simbolic al peștelui la romani. Apoi conversația lâncezi și muncitorii se retraseră să-și facă siesta. Întinși unii lângă ceilalți, cu centurile desfăcute, cu pălăria pe ochi, dormiră cât timp dură digestia. La ora patru, din nou, ruinele se însuflețiră, invadate de grupuri de cercetători care vorbeau tare, își scuipau în palme și atacau pământul cu uneltele lor ascuțite. Puțin mai târziu, niște căruțe aduseră ca întăriri câteva familii din Chapelle-au-Bois, care nu putuseră veni

de dimineață, reținute de slujba de la biserică sau de munca câmpului. Deja copiii își reluaseră joaca gălăgioasă pe costișă. După ce împăturiseră șervetele și orânduiseră vasele în coșuri, femeile, nemaiavând nimic de făcut, nimic de spus, rămaseră tăcute, nemișcate și suspinând. Pentru ele, a te simți bine era ceva asemănător cu o mare tristețe, sufocantă și blândă. Maria scoase din geantă un lucru de broderie. Amélie făcu la fel. În curând aproape toate avură un ac sau o andrea în mână. Numai câteva doamne credincioase, sosite în cursul după-amiezii, se abțineau să lucreze pentru că era duminică și își priveau tovarășele cu un aer dezaprobator. Din timp în timp, câte un bărbat se apropia de grup ca să întrebe ce oră e și să bea niște vin îndoit cu apă. Sau câte un băiețaș năvălea de pe coastă și cerea bucăți de pâine pentru proviziile asediaților. Femeile îi întâmpinau cu aceeași expresie și pe bărbați și pe băieții lor. Unora, ca și celorlalți le spuneau :

— Ce idee să vă deșelați în halul ăsta ! Stai să-ți tragi răsuflarea, ești complet ud. Când se va răcori, o să mi te îmbolnăvești !

Mari și mici le ascultau fără să le audă și, după o clipă, pleca fiecare la ai lui cu o expresie fericită și hotărâtă.

Soarele luneca pe un cer palid și fierbinte, pe care pluteau pâlcuri de nori. O dată cu căderea serii, ruinele se înălțau într-un relief impresionant. Când apăru luna, tânără încă și cu un contur abia marcat, munca încetă pe tot șantierul. Femeile, cu Maria în frunte, voiră să o pornească îndată spre casă. Dar bărbații lâncezeau, discutau între ei, răsuceau țigări cu degetele lor butucănoase, murdare și tremurând de oboseală. Nu se puteau hotărî să părăsească locul în care simțiseră atâta plăcere trudind. Ei spuneau :

— Mai e timp !

— Nu e în fiecare zi duminică !

Jérôme propuse să se așeze la masă acolo, cu resturile de la dejun. La început reticente, nevestele se lăsară până la urmă convinse. Numai domnul Dupertuis și domnul Langlade invocară

obligația de a lua cina la domnul Dieulafoy, la castelul din Aylettes, și plecară, foarte demni, într-o șaretă trasă de un măgar.

Masa fu veselă și frugală. După ultima îmbucătură înghițită, câțiva băieți alergară spre ruine ca să aprindă rugul. Flăcările împinseră veșminte de umbră în jurul blocurilor hieratice. Cuprinse într-o lumină supranaturală, pietrele palpitau, negre și aurite, ca și cum templul prăbușit ar fi prins din nou viață pentru sărbătoarea focului. Mirosul înțepător al fumului se amesteca cu parfumul nocturn al ferigilor. Scântei nebune se ridicau din butucii ce trosneau. Se apropiară, îi admirară. Se spuse:

— Dacă ar fi totuși Saint-Jean...

Dintr-o dată, o muzică veselă, săltăreață, țâșni din tenebre. Tânărul Eyrolles își adusese acordeonul. O ovație salută primele note ale dansului țărănesc din Auvergne. Jérôme bătu din palme:

— Dansăm ?

— Unde ?

— Colo sus !

— Nu-i prea comod !

— Ne-om descurca !

Amélie îl văzu pe tatăl ei apărând pe platforma templului, luminat de două vetre roșiatice. Maria i se alătură spunând:

— Nu, Jérôme !... Nu vreau !... E absurd !...

Antonin Ferrière, apoi băiatul lui Barbezac, se apropiară de Amélie ca s-o invite la dans. Ea refuză, fâstâcită, roșind, dar de fapt flatată. „Ah, bine ! Scuze..." Se depărtară, plouați, ridicând din umeri. Amândoi erau obișnuiți ai balurilor care se țineau sâmbăta seara la Chapelle-au-Bois, în hangarul ce servea de sală pentru serbări. Deși, după părerea generală, aceste petreceri erau dintre cele care nu contraveneau nici decenței, nici bunului gust, Maria considera că fata ei era prea tânără încă pentru a lua parte la ele. Astfel, nedansând decât cu ocazia nunților și botezurilor, Amélie era lipsită de experiență și timiditatea ei creștea.

În acest timp, o duzină de persoane se înghesuiau deja pe terasă. Din cauza denivelărilor și a crăpăturilor dintre dale, fiecare cuplu trebuia să danseze pe pătratul de granit care-i servea

drept soclu. Distanțați unii de ceilalți, păreau niște figurine așezate două câte două pe pătratele unui mare șah. La început stânjeniți în mișcări, ei își dădură cu încetul seama de spațiul care le era rezervat și căpătară curaj. Transportate de muzică, severa Maria, masiva doamnă Barbezac, doamna Calamisse, scurtă și îndoită de la mijloc, doamna Eyrolles, țeapănă și dură ca o buturugă, deveneau niște fetișcane neobosite ale căror fuste se înfoiau la fiecare piruetă. În fața lor, bărbații, uitând că-s deșelați, se transformau într-un fel de draci urlători. Cu brațul pe jumătate ridicat, cu capul drept, cu gleznele nervoase, se învârteau, se apropiau sau se depărtau de partenerele lor și băteau cu călcâiul mesele de piatră scoțând vechiul strigăt de bucurie:

— *Hici-fou-fou !*

Desigur, nu se prăpădeau cine știe ce cu această arie incomodă. Se privea unde se pun picioarele. Nu se înainta și nu se dădea înapoi, decât cu cel mult doi pași. Dar, la un loc, luminați de luciri de incendiu, siluetele lor mișcătoare erau de un efect nemaipomenit. Antoinette dansa cu Antonin Ferrière. Jeanne Lanarsaud cu cel mai mare dintre băieții Calamisse. Françoise Roubaudy cu Martin Barbezac. Părea că se distrează atât de bine, încât Amélie regretă că renunțase să li se alăture. Din vina ei, rămânea pe marginea vârtejului, împreună cu două bunicuțe, un bătrân sprijinit în toiag și câțiva țânci somnolenți. Buzele îi surâdeau cu tristețe și dădea din cap în ritmul muzicii. Dintr-o dată, tresări. Trecând acordeonul unuia dintre prietenii săi care supraveghea focurile, Jean Eyrolles se îndrepta spre ea cu pas nesigur. Era înalt și slab, cu brațe lungi, cu un gât lung, având un cap mic, osos, în care-i străluceau ochii oblici. Recent eliberat din serviciul militar, lucra împreună cu tatăl său la fabrica de cherestea. Amélie abia îl cunoștea, dar el o saluta întotdeauna când o întâlnea pe stradă.

— Vreți să încercăm împreună? întrebă el cu o voce tărăgănată.

— Vă mulțumesc — se bâlbâi ea — , dar e imposibil... I-am refuzat deja și pe alții... Nu dansez destul de bine... Aș strica totul.

— Nu vă faceți probleme din pricina asta — spuse el. Am să vă învăț.

Subit, îi apăru ca un fel de salvator.

— Veniți ? reluă el.

Ea înclină capul.

Aleseră o dală liberă, la marginea extremă a terasei. Detașată de celelalte, ea era înconjurată din două părți de ferigi.

— Să începem ! spuse Jean Eyrolles.

Foarte repede, Amélie își dădu seama că era un excelent dansator. Nu-și legăna nici capul, nici umerii, în timp ce picioarele desenau pe piatră pași mici și preciși, rapizi și apăsați. Privindu-l ce face, Améliei nu-i venea greu să urmeze ritmul muzicii. Propria ei siguranță era pentru ea o surpriză și o încântare. Din timp în timp îi spunea :

— E îngrozitor ! Sunt sigură că greșesc !...

El o liniștea râzând :

— Câtuși de puțin ! Continuă ! E foarte bine !...

După dansul țărănesc, acordeonistul cântă un vals. Părinții se risipiră pentru a face loc tinerilor. Lui Amélie îi era teamă ca nu cumva cavalerul ei să se retragă și el. Și totuși, gâfâind, el îi zise :

— Îl dansăm și pe ăsta ?

— Dacă vrei ! răspunse ea.

Un val de căldură îi alergă prin vine.

— Numai că nu avem loc aici ! reluă Jean Eyrolles.

Făcură câțiva pași prudenți. Atâta timp cât pășeau pe măsură nu era nimic de temut. Dar, când se lansară într-o serie de piruete, Amélie simți că picioarele ei, luate de viteză, se apropiau periculos de vid. În două rânduri, fu cât pe ce să-și piardă echilibrul și să se prăbușească în tufișuri. Cea mai mare parte a cuplurilor renunțase deja la acest exercițiu dificil.

— Să ne oprim ! spuse ea.

Acordeonul tăcu. Corul părinților decretă sfârșitul serbării. Băieții risipiră ultimii tăciuni, zdrobindu-i cu câlcâiul și înăbușindu-i sub cenușă. Noaptea căzu din nou, cu toată umbra și cu toate stelele ei, asupra oamenilor rupți din vrajă. Ca și cum ar fi fost trezită prea brusc dintr-un vis, Amélie privea fără să înțeleagă spre oamenii care se grăbeau în jurul căruțelor, aduceau caii și măgarii la hulube, strângeau curele și îndepărtau pietrele care fixaseră roțile. În spatele lor, redate somnului lor secular, blocurile de granit luceau cu tristețe sub clarul de lună. În curând, una urmând-o pe cealaltă, trăsurile se angajară pe drumul în pantă. Antonin Ferrière mergea în frunte, împingându-și bicicleta. Era mândru de această mașinărie nouă, cu nichelul strălucitor, cea mai frumoasă din regiune. Uneori, suna din clopețelul agățat de ghidon.

Instalată împreună cu Denis pe bancheta din spate, Amélie asculta râsetele și dialogurile care se auzeau confuz dinspre cortegiu. Capul băiatului se odihnea pe umărul sorei sale. Somnola, cu sprâncenele adunate, cu gura deschisă. Câteva note de acordeon se auziră în atmosfera calmă și se pierdură în depărtare. Oare Jean Eyrolles cânta ? Tânăra fată își lăsă capul pe spate, pentru a sorbi cu ochii imensa întindere a cerului. Când își plecă privirea, calul înainta pe un drum neted, mărginit de tufișuri cu lungi mlădieri de mătase neagră. Pietrele străluceau. Un abur albastru se ridica de la șes. Pe bancheta din față a trăsuricii, Jérôme și Maria erau așezați foarte aproape unul de celălalt.

3.

Tocmai bătuse ora cinci când Jérôme, trezit brusc, se ridică în capul oaselor în pat și dădu deoparte cuvertura. O voce răgușită îl striga pe nume chiar sub fereastră. Iarăși vreun țăran

care nu avea somn și-și aducea vitele la potcovit! Le stătea în obicei să vină de cu zori, ca să fie siguri că vor fi serviți primii. Justin, lucrătorul, locuia în cealaltă parte a târgușorului, la maică-sa. O dată în plus, Jérôme regretă că nu insistase ca ajutorul lui să doarmă în mansardă și să-și ia numai prânzul acasă, cum era obiceiul. Astfel, l-ar fi plătit mai puțin scump și l-ar fi avut tot timpul sub mână.

— Aubernat! Ei, Aubernat!

Fără grabă, el se ridică în picioare, se întinse și se duse la fereastră, în timp ce Maria, nemulțumită, se răsucea în așternut. Cocoșul vecinilor scoase un cucurigu răgușit. Alți cocoși răspunseră din depărtare, de pe câmpurile acoperite de brumă. Obloanele întredeschise lăsară să pătrundă o rază de lumină palidă. Moș Cazaud, din cătunul Étrives, era acolo cu o pereche de boi. Pe fața sa căzută, acoperită de fire țepoase, ochii îi erau înfundați ca niște bumbi de gheață.

— Ah! Iată-te, fierare! I-am adus la potcovit. Și unul dintre ei a prins o zgaibă în picior. Un cui, cred. Șchioapătă...

— Cobor! spuse Jérôme.

Se îmbrăcă repede, coborî în grabă scara și intră în fierărie.

Pe cea mai mare dintre forje era cocoțată o coțofană cu penele alb-negre, pe care Denis o prinsese în cuib cu doi ani în urmă și care, de atunci, se domesticise. Văzându-și stăpânul, ea își flutură aripile și scoase un strigăt ascuțit de bun-venit:

— Salut!

— Și eu te salut! răspunse Jérôme.

Împreună cu: „Poftă bună“ și „Adio“, era tot ceea ce știa să spună. Sări pe piatra vetrei, apoi, de acolo, pe nicovală, culese cu vârful ciocului o bucățică de metal strălucitor și zbură greoi ca să o ascundă într-o gaură din zid. Jérôme verifică dintr-o privire rânduiala sculelor pe care Justin le pusese la locul lor în ajun, înainte de a pleca. Fiecare lucru se afla acolo unde trebuia. Căscă, se frecă la ochi, își puse șorțul de piele și deschise ușa cu geam care dădea în curte. Moș Cazaud își îndemnase deja

animalele spre stâlpul de care urmau să fie prinse în chingi, unul lângă celălalt, pentru potcovit.

— Am venit puțin cam devreme — spuse el — ca să nu aștept.

— Știu, știu! spuse Jérôme.

— Nu dormeai?

— Nu...

Împreună, dezlegară curelele jugului. Justin sosi în acel moment. Șchiop, cocârjat, bâlbâit, avea o față flască de înapoiat și niște umeri de o lărgime și de o putere surprinzătoare.

— I-iertare! bolborosi el. Oricât te-ai scula de devreme, tot e prea târziu!

— Ăsta numai la picioarele din spate! zise Cazaud.

Împinse primul bou spre stâlp. Jérôme fixă curelele sub burta animalului, potrivi jugul aparatului în spatele coarnelor și strânse un lanț peste botul umed și fremătător. Cu ochii căscați și triști, boul scoase un muget de disperare. Coastele lui roșcovane tresăreau sacadat. Dar nu zvârlea din copite. Era obișnuit. Justin băgă un levier între curele, învârti o dată și masa greoaie fu ridicată de curelele de piele, până ce copitele abia mai atinseră pământul. Tovarășul lui îl privea cu un aer tâmp, speriat. Coțofana ieși din potcovărie țopăind și se cățără pe o ladă ca să asiste la spectacol. De îndată ce ajutorul legă piciorul animalului într-un mic soclu de lemn, Jérôme smulse caielele din copită, îi scoase vechea potcoavă și scurtă unghiile cu cuțitul de potcovar. Între timp, Justin, care cunoștea bine boii lui Cazaud, alese potcoavele potrivite în atelier și le ciocăni la rece, pentru a le da curbura și forma necesară. Nu mai rămânea decât de bătut caielele în copita pregătită. Operațiunea fu îndeplinită cu îndemânare. Boul tresărea la fiecare lovitură de ciocan. Când cele două copite din spate fură potcovite și egalizate cu pila, i se dădu drumul. Pentru celălalt trebui, după ce fu imobilizat, să i se scoată cuiul care i se înfipsese deasupra copitei și trebuia îndepărtat țesutul cornos ce se formase în jurul rănii. Puroiul țâșni cu putere și Jérôme se aplecă într o parte pentru e evita să primească jetul în plină

figură. Apoi cauteriză rana cu fierul roșu, aplică păcură și potrivi pe copita bolnavă o potcoavă ușor bombată care să mențină pansamentul. Un miros de copită arsă se răspândea în aer. Animalul gâfâia de durere și de neputință.

— Nu mi l-ai betegit, sper ? întrebă Cazaud. Era un tremur de duioșie îngrijorată în vocea lui.

— Dacă ar putea vorbi, mi-ar spune mulțumesc ! răspunse Jérôme.

Într-adevăr, încetul cu încetul, boul se liniștea și respirația îi devenea regulată. Dezlegat și mânat către tovarășul său, își reluă în tăcere locul sub jugul dublu. Cazaud îl bătu pe umăr pe Jérôme :

— Te pricepi la toate ! Cât îți datorez ?

— Ca de obicei.

— Nu mai știu cât îmi iei de obicei.

— La șaisprezece parale potcoava, o să te coste treizeci și două pentru primul, și tot atâta pentru cel de-al doilea.

— Pentru cel de-al doilea ?

— Da, din cauza îngrijirilor. Cu totul, trei franci douăzeci !

— Fir-ar să fie !

— Ăsta e tariful !

— Dar știu că câștigi bine !

— Ei, aș ! Așa crezi tu ! Și materialul pe care îl cumpăr ? Și lucrătorul pe care îl plătesc ?

— Desigur, dar la fermă aduni mai puțin de atât într-o zi.

Sub sprâncenele groase și apropiate, privirea lui luă o expresie de șiretenie. Jérôme ghici că-i va fi greu să obțină ce i se cuvenea.

— Nu te plânge ! spuse el. Te-am văzut la ultimul târg ! Aveai un portofel rotofei, gata să plesnească !

— S-a topit între timp. A trebuit să repar acoperișul șurii. Mă lași pe datorie până la sfârșitul săptămânii ?

Jérôme se scărpină în cap. Tendința lui naturală de-a face un serviciu primului venit îl împiedica să se arate intransigent în afaceri. De îndată ce era vorba să ceară plata pentru munca sa,

îi lipsea aplombul. Maria, cunoscându-i slăbiciunea, verifica în fiecare săptămână conturile fierăriei. La gândul acestui control inevitabil, Jérôme avu un elan de energie:

— Nu mai pot să lucrez în pagubă. Îmi datorezi deja patruzeci de parale de ultima dată.

— Am să-ți dau totul o dată.

— Nu.

— Atunci, îți dau patruzeci de parale acum și restul sâmbătă.

Era mai bine decât nimic. Jérôme acceptă. Avea impresia că dacă ar mai fi insistat ar fi fost plătit pe loc, până la ultima centimă. Dar ar fi trebuit să discute, să amenințe, să strige și nu-i plăcea să se înfurie din pricina banilor.

Cazaud se îndepărtă, cu biciul pe umeri, urmat de cei doi boi, care mergeau, unul cu un pas regulat, celălalt încă șchiopătând ușor. Jérôme reintră în potcovărie, luă o bucată de cretă și scrise pe zidul înnegrit de fum: „3,20 F. Cazaud".

Clopotul bisericii bătu pentru Angelus. Ca în fiecare zi, acest sunet spart scoase din sărite câinii din împrejurimi, care-și făcură auzite glasurile furioase. Justin trăgea de lanțul foalelor ca să atâte jarul. Erau trei brăzdare de înlocuit, două atele de îndreptat, lopeți, săpăligi și târnăcoape de reparat. Și, de asemenea, niște broaște de dres, niște pirostrii de ciocănit pentru domnul Dieulafoy, juguri de cioplit și de fasonat. Toate acestea erau munca de fiecare zi, dar cu lucrătorul ce-l costa șaizeci de franci pe lună și cu clienții care se lăsau greu la plata datoriilor, potcovăria nu aducea cu totul decât un beneficiu derizoriu.

Și totuși, chiar dacă ar fi pierdut bani cu acest atelier, Jérôme n-ar fi renunțat, din înțelepciune. Nu concepea altă ocupație pentru el decât aceea de a lucra fierul în această văpaie de flăcări iritate, în acest zăngănit vesel de ciocane. Față de nevasta sa își justifica activitatea vânzând, din timp în timp, vreo mașină agricolă pentru care luase reprezentanța, ceea ce îi aducea un comision apreciabil. Dar, fără îndoială, magazinul era cel care făcea familia să trăiască. Și magazinul intra în competența exclusivă a Amélicei și a Mariei. Amândouă erau de acord să aplice în comerț

niște metode de ordine, de bunăvoință și de contabilitate riguroasă. Surâse gândindu-se că ele se deșteptaseră deja, fără îndoială, și pregăteau cafeaua în bucătărie. Justin puse o bucată de fier înroșit pe nicovală. Îl ciocăniră împreună, lucrătorul lovind cu barosul și Jérôme răsucind bara și ținând isonul cu ciocanul mai mic.

Amélie deschise ușa.

— Vii, tată ? Totu-i gata.

Puse pe banc niște pâine cu unt și o ceașcă de cafea caldă pentru Justin, care se înroși, își vârî capul între umeri și bâlbâi niște mulțumiri ininteligibile. Apoi, după ce își îmbrățișă tatăl, ea îl rugă să-și scoată șorțul de piele și să vină la masă.

— Știi că mamei nu-i place să te vadă așa în casă.

El o ascultă râzând, își spălă mâinile într-un lighean și-și trecu degetele umede prin păr și peste mustață.

— Sunt destul de bine așa ?

Intrară ținându-se de braț în bucătăria în care Maria și Denis îi așteptau în fața a patru cești de cafea și a unei farfurii cu tartine. Contrar bănuielilor lui Jérôme, nevastă-sa nu-l întrebă cine venise să-l deranjeze cu noaptea în cap și nici dacă încasase prețul pentru munca lui. Se sculase mai târziu ca de obicei și se grăbea să deschidă magazinul, temându-se să nu piardă clienții. După ce-și băură cafeaua, Jérôme o ajută să deschidă obloanele vitrinei. Nu terminaseră bine, că Justin băgă capul întredeschizând ușa.

— Patroane !

— Da.

— Ești căutat la potcovărie.

— De cine ?

— Nu-l cunosc. Unul slab, care... care nu-i de pe aici...

— A adus ceva de lucru ?

— Habar n-am... Și-a spus n-numele... Balioux... Spalioux... Cam așa.

— Bine, vin.

— Să te însoțesc, tată ? întrebă Denis. O să-l ajut pe Justin cât timp vorbești tu cu ăla.

— Iar ai să te murdărești ! spuse Maria.

— O să-i punem un șorț, zise Jérôme. Oricum trebuie să învețe, dacă vrea să mă înlocuiască într-o zi ...

Aranjând în grabă prin camere și în bucătărie, Amélie se grăbi să intre în magazinul în care mama ei se ocupa deja de o clientă. Aceasta ezita între niște nasturi din pasmanterie și nasturi din os. Tânăra fată se așeză la casă ca să verifice socotelile de săptămâna trecută. „Un kilogram de zahăr — 0,95 fr. ; o livră de macaroane — 0,40 fr. ; un pachet de lumânări — 0,90 fr. ; un litru de petrol — 0,44 fr. ;..." Privirile îi alunecau pe cifre ca apa pe un pat de pietre. Pierdută într-o visare plăcută, își amintea serbarea de la Veixou, zidurile antice luminate de flăcări, muzica nocturnă, dansul cu Jean Eyrolles, întoarcerea sub imensul cer înstelat. Trecuseră de atunci mai multe zile și, totuși, simțea cum i se continuă serbarea în suflet printr-o tresărire suavă de umbre și lumini.

— Credeți-mă, doamnă Chastagnoux — spunea Maria — de os e poate mai rezistent, dar niște nasturi îmbrăcați în stofa rochiei dumneavoastră vă vor sta mai bine.

— Nu zic nu, doamnă Aubernat, dar asta mă face să-mi schimb ideea. Aproape că am chef să-mi pun niște capse.

— Plinuță cum sunteți, or să se deschidă tot timpul !

Prin peretele despărțitor se auzea bătaia muzicală a ciocanelor. Ca întotdeauna la aceeași oră, cele patru vaci ale familiei Ferrière trecură cu pași grei prin fața vitrinei. Un băiețaș încălțat cu saboți, cu fața murdară și cu cămașa găurită, le ducea la păscut. Un miros umed de balegă pătrunse în încăpere. Dintr-o supărătoare obișnuință, animalele se ușurau inevitabil în dreptul prăvăliei.

— S-ar spune că o fac special ! exclamă doamna Chastagnoux.

— Din pricina distanței ! spuse Maria. Timpul cât merg de la Ferrière până la noi e exact cât le trebuie ca să le apuce.

Soțul meu l-a sfătuit pe domnul Ferrière să dezlege animalele și să le lase în grajd atâta timp cât nu s-au ușurat! Gândiți-vă! Ar fi prea multă muncă?...

— Dar de ce domnul Calamisse nu intervine în calitatea lui de primar?

— Consideră că atâta vreme cât rămânem un târgușor rural, trebuie să suportăm inconvenientele unor astfel de situații.

— Și bălegarul, cine îl adună?

— Nu-i lipsă de amatori.

— Am să iau și eu puțin data viitoare, pentru grădină.

— La dispoziția dumneavoastră, doamnă Chastagnoux. Și cu nasturii cum rămâne?

— Ei bine, vedeți, ezit... La urma urmei, am tot ce-mi trebuie acasă. Dar arătați-mi cum stați cu șireturile albastre de mătase...

Neobosită și surâzătoare, Maria puse la loc cartoanele cu nasturi și scoase cutiile de broderie fină. Un bâzâit furios îi atrase atenția Améliei. Ridică ochii spre banda de hârtie cu lipici care cobora din plafon, cu încărcătura ei de insecte moarte. Un bărzăune cu lăbuțele lipite se zbătea să scape.

— Astea s-ar potrivi foarte bine! se hotărî doamna Chastagnoux. Puneți-mi șaizeci de centimetri de lățime medie. Ah! Și apoi ar fi prea mult dacă i-aș cere domnului Aubernat să-mi aranjeze toporișca de spart lemne, care s-a tocit?...

— Câtuși de puțin. Amélie, du tatălui tău toporișca doamnei Chastagnoux. Roagă-l să încerce să o facă pentru mâine.

— Bine, mamă, spuse Amélie.

Luă toporișca pe care i-o întindea doamna Chastagnoux și se îndreptă spre ușa potcovăriei. În spatele ei, o auzi pe clientă:

— Cât de mare s-a făcut! Și-i atât de grațioasă. Trebuie că vă dă multe satisfacții!...

Amélie urcă două trepte. Încă din pragul atelierului, un miros de zgură încinsă îi umplu nările. Justin nu era acolo. Îl auzea stivuind niște table în curte. Denis era cel ce trăgea de lanțul foalelor.

— Ah, iată-te, fetițo! zise Jérôme. Tocmai voiam să te chem.

— Ai nevoie de mine ?

— Am să-ți explic imediat. Ce-mi aduci acolo ?

— O toporișcă de ascuțit pentru doamna Chastagnoux.

— Pune-o pe banc.

Ținea cu cleștele o bară de fier al cărei vârf încălzit la roșu se sprijinea pe nicovală. Ciocanul lovi masa de oțel ca un cal care bate cu copita în pământ înainte de a-și lua avânt. Și, dintr-o dată, ridicată cu un gest larg, uncalta recăzu pe vârful încins, care se lăți puțin sub puterea loviturii. Bătut cu precizie, metalul incandescent lua forma unei limbi ascuțite. Pe măsură ce se răcea, culoarea lui trecea de la galben de foc la roz de cireașă și puncte negre apăreau pe alocuri în masa fluorescentă.

— Ce faci acolo ? întrebă Amélie.

— Domnul Dieulafoy, cel de la castelul din Aylettes, mi-a cerut o pereche de pirostrii. M-am apucat singur în timp ce Justin aranjează fierul vechi...

Puse bara din nou la încălzit și o înfipse într-o mică adâncitură din jarul strălucitor. Gura foalelor sufla aer în vatră și două flăcări vii, ascuțite, țâșniră din carapacea de cărbune negru, grăunțos. Jérôme își șterse fruntea cu dosul mâinii și spuse :

— Dacă-mi ies bine pirostriile astea, o să-mi comande poate o poartă de fier forjat pentru intrarea în parc. Această muncă chiar că mi-ar plăcea. Dar nu se mai găsește așa ceva...

Denis își pusese un șorț vechi al lui Justin. Obrajii și mâinile lui erau încă curate. Trăgea de lanț și pâlpâirile focului îi luminau intermitent obrazul drăguț, înăsprit într-o expresie de importanță profesională. Tatăl său nu-i putea face o mai mare plăcere decât chemându-l să-l ajute în atelier. Amélie luă de pe banc un desen reprezentând două foale.

— O să fie frumoase, nu-i așa ? spuse Denis cu mândrie.

— Foarte frumoase.

— Tata mi-a promis c-o să mă lase să bat fierul pentru cârlige.

Foalele gâfâiau cu o voce gravă. Un gest brusc și, din nou, drugul de fier fu pe nicovală, pus la bătut cu ciocanul. Când

Jérôme se afla în potcovăria sa, era greu de recunoscut în el personajul zâmbitor care, în restul timpului, trăia cu spaima să nu-i displacă nevestei. În această peșteră fermecată, el era marele stăpân. Amélie ar fi putut să urmărească ore întregi acest joc al omului dominând materia și scoțând dintr-o masă incandescentă forma delicată și durabilă a unui obiect. Dar, îi făcea deja semn fiului său să oprească foalele. Drugul fasonat rămase pe nicovală și luă nuanța moartă a cenușii. Solzi de nisip ars acopereau capul pirostriei, în care se mai vedea încă o luminozitate violacee și vibrantă.

— Ai terminat ? întrebă Amélie.

— Să respir și eu un pic — răspunse el lăsând jos sculele.

— Dar, tată — se bâlbâi Denis — mi-ai promis...

— Ei bine, o să reîncepem mai târziu. Du-te să-l ajuți pe Justin în curte.

Înainte de a părăsi potcovăria, Denis îi aruncă surorii sale o privire plină de pică :

— Nu puteai să ne lași în pace ? Nu se poate face nimic bun când ești tu de față !

— Denis ! strigă Jérôme, ca să-l readucă la ordine.

Dar, după ce băiatul închise ușa în urma sa, începu să râdă :

— Bietul de el ! E drept că-i stricăm bucuria. Numai că nu voiam să audă. N-ar înțelege...

— E chiar atât de grav ? întrebă Amélie.

Punea această întrebare din obișnuință, fără urmă de emoție în glas. Fața preocupată a tatălui îi spusese deja ce fel de confidență urma să audă. Așezat pe o putină întoarsă, Jérôme își încruntă fruntea, pradă unui gând ce-l frământa :

— Îl cunoști pe Espalioux tatăl ? întrebă el în sfârșit.

— Cel care a venit azi-dimineață ?

— Da. E un prieten. Am făcut serviciul militar împreună. Dar nu ne-am mai văzut. Se ducea la joagăr. În trecere, mi-a spus bună ziua. Nici nu știa că, o dată cu fierăria, am luat și reprezentanța pentru mașini agricole în canton. Se întâmplă ca el să aibă o pajiște în pantă și greu de secerat. I-am propus să-i

vând o secerătoare mecanică. N-a spus nu. Dar nevastă-sa e cea care ține paralele. Așa că nu poate decide fără ea. Mi-a cerut să vin la ei cu scula, pentru o demonstrație.

— Ei bine, du-te.

— E departe ! La Croix-du-Jouneix. Până mă duc, până secer pajiștea, până discut afacerea, s-a dus ziua. Ar trebui, după părerea lui Espalioux, să rămân să dorm la fermă.

— Și cine te împiedică ?

— Nimeni, spuse Jérôme.

Și plecă capul. Amélie își mușcă buzele ca să nu zâmbească.

— Am înțeles ! spuse ea. Am să vorbesc cu mama.

El se ridică frecându-și mâinile de șorțul de piele.

— Fă cum crezi... Ți-am spus ca să te previn... Nu se știe... Vânzarea unei secerători e importantă.

Reluă drugul de fier în mână și-l apropie de fereastră, examinându-l mai bine la lumina zilei. Împărțită între dorința de a-l lua în zeflemea și cea de a-l plânge, Amélie îi întrebă :

— Când vrei să o previn ? Acum ?

El tresări :

— Ah, nu !... Așteaptă puțin...

— La ora mesei ?

— Mai degrabă la ora cinei. O dată ziua terminată, e mai calmă, mai dispusă să înțeleagă...

Și, întorcând privirile, adăugă slab :

— Îți mulțumesc...

În magazin, Amélie o regăsi pe maică-sa care, luată cu asalt de doamna Calamisse și doamna Croux, moașa comunală, zbura de la un raion la altul, cântărea legume uscate, desfășura panglică roz, tăia brânză și recomanda o marcă de săpun.

Trecând pe lângă Amélie îi șopti :

— Nu ești niciodată aici când sosește clientela. Ocupă-te de doamna Calamisse. Un chil de sare și trei de fasole...

Doamna Calamisse fu înlocuită de servitoarea domnului pastor Pradinas, care dorea să se informeze despre prețul sodei, apoi

de o țărancă cu o bonetă de bumbac și fustă groasă de postav, care venise să cumpere niște zahăr și nu vorbea decât în dialect.

Dinspre potcovărie se auzea din nou sunetul fierului forjat. Scăpat de grijă, Jérôme se reapucase de treabă.

La venirea serii, după ce ultimul client părăsise prăvălia, Amélie și Maria închiseră obloanele la vitrină. Toată familia se adună în bucătărie pentru cină. O lampă cu petrol ardea pe masă. Fiecare conviv își avea umbra zugrăvită pe perete. Vântul scăpa câte o rafală pe coș. Cartofii cu slănină fumegau în farfurii. Jérôme mânca fără să ridice ochii. Amélie consideră că sosise momentul să declanșeze ofensiva. Bău o înghițitură de lapte, puse paharul jos și spuse pe un ton de curiozitate naivă:

— E adevărat, tată, că moș Espalioux vrea să-și cumpere o secerătoare?

Jérôme fu cât pe ce să se înece, lăsă jos furculița și mormăi:

— Espalioux?... O secerătoare?...

— Justin mi-a spus așa. Ai discutat de dimineață în fața lui, se pare.

— Ah!... Da... e adevărat... A venit Espalioux. Mi-a explicat că i-ar plăcea să aibă o secerătoare. Și ce-i cu asta?...

— De ce nu mi-ai spus nimic? întrebă Maria.

— Pentru că... pentru că nu-i deloc plăcut!... spuse Jérôme ștergându-și mustața cu degetul mare.

— Nu vrei să i-o vinzi? reluă Amélie.

— Nu.

— Și din ce motiv?

— Locuiește prea departe. N-am să pierd o zi întreagă ca să mă cațăr acolo sus și să-i fac o demonstrație!

Mințea prost, privind în pământ, cu o voce șovăitoare, dar Maria, ușor de păcălit, nu remarca nimic suspect în comportarea soțului ei.

— Nu s-ar spune că Croix-du-Jouneix e la capătul lumii! zise Amélie. Dacă pleci mâine dis-de-dimineață, ai putea să te întorci poimâine la prânz.

— Și unde să-și petreacă noaptea ? exclamă Maria, ai cărei obraji se aprinseră.

— La ferma Espalieux !

— Nici să nu te gândești ! spuse Maria.

— Nici să nu te gândești ! repetă Jérôme într-un suflet.

Instinctiv, își băgase capul între umeri ca sub amenințarea unei averse. Sprâncenele lui groase îi ascundeau privirea. Ținea mâinile băgate sub masă.

— Ce e așa de grav că tata s-ar culca la familia Espalieux ? întrebă Amélie.

— Nu-i nimic grav, dar astea nu sunt maniere. De obicei, când ai un cămin, nu dormi în patul altora !

— O dată nu înseamnă de obicei ! spuse Amélie.

— Și apoi, pe acești Espalieux nici nu-i cunoaștem !

— E un prieten de regiment ! o lămuri Jérôme.

Nevasta sa îi aruncă o privire incisivă :

— Asta nu e o referință.

— Nu, bineînțeles ! De altfel, nici nu ne-am mai văzut. A trecut pe la potcovărie așa, din întâmplare. Dintr-una într-alta, am ajuns să vorbim despre secerătoare...

— Și tu i-ai promis să te urci cu una până la el la fermă ? întrebă Maria.

— Nu i-am promis nimic !

— Dar ți-ar plăcea să te duci ?

— Câtuși de puțin ! Afacerea se prezintă prea prost. Patru ore de drum într-un sens, patru ore în celălalt, seceratul pajiștei, tocmitul, o noapte petrecută departe de casă... Nu, n-am nici un chef să fac călătoria asta...

— Nici să vinzi o secerătoare de 390 fr., care ți-ar aduce vreo patruzeci de franci comision ? reveni Amélie.

— Nu sunt sigur că aș vinde-o.

— Dacă ai vinde-o, oricum !...

Urmă o tăcere. Maria își împinse farfuria și închise pleoapele ca pentru a se izola cu gândurile ei.

— Și dacă ai vinde-o, tată ? repetă Denis.

— Taci din gură ! îl repezi Jérôme. Lasă-i să vorbească pe cei mari.

Denis își culcă fața pe cotul îndoit, prefăcându-se că doarme.

— Mai sunt și alte ferme primprejurul familiei Espalieux ? reluă Amélie.

— Da, patru ferme ! răspunse Jérôme. Ferme frumoase...

— Au secerătoare ?...

— Nu.

— Dacă Espalieux ți-ar cumpăra o secerătoare, ceilalți, văzându-l la treabă, s-ar hotărî, poate, și ei.

— Poate. Dar nu te mai gândi la asta. E degeaba.

Înfipse furculița într-un cartof și se forță să-l mănânce cu privirile fixe, cu obrajii umflați.

— Cinci secerătoare, murmură Amélie. Nu ești rezonabil, tată !

Maria ridică capul și o lumină aurie scânteie în pupilele ei.

— E adevărat că nu ești rezonabil, Jérôme ! repetă ea deodată. N-avem dreptul să lăsăm să ne scape o asemenea ocazie. Trebuie să te duci...

Fața lui Jérôme se apăra prin mici încruntări de supărare, împotriva valului de bucurie care-l cuprindea.

— O-la-la ! exclamă el. În sfârșit, dacă credeți că trebuie ! La urma urmei, poate că aveți dreptate !...

Ceda puțin prea repede după gustul fetei sale.

— Cu cât mai repede, cu atât mai bine, reluă ea. Ar trebui să pleci mâine dimineață, nu-i așa, mamă ?

El găsi puterea să îngaime :

— Pentru ce mâine ? Mai poate aștepta...

— Nu, spuse Maria. Amélie are dreptate. Trebuie bătut fierul cât e cald. Dacă aștepți, Espalieux poate să-și schimbe părerea sau să se adreseze altuia.

— Asta așa e ! spuse el. Există un risc.

— Necazul e — reluă Maria — că reprezentantul de la Limoges ne-a anunțat vizita lui pentru mâine la ora două. N-ai să fii aici.

— N-avem nici o nevoie de tata ca să facem comenzile noastre de veselă domnului Dubech ! zise Amélie.

Maria avu un surâs condescendent :

— Adevărul e că, în asemenea cazuri, tatăl tău nu ne e de prea mare ajutor.

Jérôme clătină din cap :

— Păcat ! Mi-ar fi plăcut să-l văd pe omul acesta !

— În schimb, ai să-l vezi pe moș Espalieux — spuse Amélie.

— Nu-i același lucru. În timp ce voi vă distrați amândouă la magazin, eu, acolo sus, cu secerătoarea mea și cu moș Espalioux, n-o să mă distrez deloc, vă asigur !...

— Nu fi copil, Jérôme ! zise Maria cu un ton sec.

Se ridică pentru a duce farfuriile la chiuvetă. Îndată ce întoarse spatele, Jérôme îi făcu cu ochiul fiicei sale.

— Mă iei și pe mine, tată ? întrebă Denis cu o voce adormită.

— Te iau la culcare. Și încă în cârcă ! Îți convine ?

Râse cu atâta putere, încât Maria se întoarse pe călcâie și îi aruncă o privire bănuitoare.

4.

A doua zi dimineață, la ora șase, după ce scoase secerătoarea din hangar, Jérôme o șterse și o unse în vederea unei demonstrații concludente. Când fu gata, trebui să ridice lama și glisiera. Maria, Amélie și Denis, adunați în curte, asistau la pregătirile de plecare.

— Ce plictiseală ! mormăia Jérôme. Ah ! Știu că aveți mare noroc, voi ăștia !...

Dar expresia malițioasă a ochilor săi dezmințea mutra dezamăgită pe care o arborase. „Se plictisește oare cu noi ? se întrebă Amélie. Nu. Dar, fără îndoială, bărbații au nevoie uneori

să iasă din casă, din sânul familiei, să-și regăsească niște prieteni, chiar și mai simpli, să aibă, câteva ore măcar, iluzia independenței. Mama nu e în stare să înțeleagă această nevoie de evadare. Eu, în schimb, când o să fiu femeie, o să-i las o mare libertate bărbatului meu. Și el o să-mi fie recunoscător. O să-mi spună tot, pentru că o să știe că pot înțelege tot..." Reintră în casă ca să completeze, pentru orice eventualitate, o fișă de comandă pe numele de Joachim Espalioux. În această împrejurare, nici vânzătorul și nici cumpărătorul nu știau să scrie. Când se reîntoarse în curte, Justin aducea mica iapă la căruță și o împingea între hulubele mult prea largi pentru ea.

— Am pregătit hârtia ! zise Amélie. Să semneze pur și simplu acolo unde am făcut o cruce.

— Îți faci iluzii — spuse Jérôme, băgând în buzunar hârtia. Eu sunt sigur că mă duc degeaba.

Secerătoarea fu legată cu niște frânghii groase de cânepă, de spatele căruței. Cu roțile ei mari de fier vopsite în albastru, cu lanțurile, cu zimții, cu angrenajele, cu scaunul perforat în formă de cuvă și cu sabotul ei înaintaș, această mașinărie complicată și absurdă te făcea să te gândești la o insectă distrugătoare mărită cu lupa. Ca și cum bărbatul ei s-ar fi pregătit pentru o foarte lungă călătorie, Maria îi șoptea la ureche recomandări febrile :

— Să nu te încingi prea tare... Nu te grăbi când seceri... Să te oprești de îndată ce răcoarea te ia de spate...

Amélie băgă de seamă că ochii tatălui ei deveniseră sumbri și umezi :

— Ei și tu !... Prea îți faci griji... Ce te-ai face dacă aș fi comis-voiajor ca domnul Dubech ?

Se forță să râdă. Maria însă nu râdea. Justin mângâia iapa pe cap.

— Dacă sunt lucruri importante, le spui să revină mâine ! îi porunci Jérôme. Până atunci mă întorc. Să nu te atingi de pirostrii. Pregătește petice. Niciodată nu-s prea multe. Și schimbă brăzdarul lui Ferrière...

— Am înțeles, patroane...

Soarele ajunsese la înălțimea acoperișurilor. Cocoșii își răspundeau de la o curte la alta. Clopotele băteau. Câinii lătrau. Jérôme își îmbrățișă nevasta, fiul, fiica, se instală pe banchetă, trosni din bici și căruța se puse în mișcare, târând după ea, într-un victorios zornăit de fierărie, secerătoarea viu colorată.

După plecarea lui Jérôme, în casă se reașternu liniștea. Denis o zbughise să se joace cu niște prieteni pe maidanul târgului. Prăvălia părea mai sumbră și mai tristă ca de obicei. Maria, foarte palidă, cu ochii încercănați, număra bomboanele multicolore care umpleau un borcan. Suspina adesea, ca și cum i-ar fi lipsit aerul. Prima clientă care se prezentă fu doamna Barbezac, care n-avea nimic de cumpărat, dar venea după vești.

— Azi-dimineață, când am deschis obloanele, l-am văzut pe domnul Aubernat trecând cu o secerătoare. Se duce departe ?

— Gândiți-vă și dumneavoastră ! începu Maria. La familia Espalioux, tocmai la Croix-au-Jouneix. O să rămână acolo și peste noapte.

— Pentru vânzare ?

— Pentru o demonstrație și pentru vânzare...

— Dacă iese ceva profit, n-aveți de ce vă plânge !

Refugiată în spatele casei, cu coatele pe masă, cu bărbia în mâini, Amélie asculta cu un sentiment de remușcare, vocea plângăreață a mamei ei :

— Nu-mi place să-l știu plecat.

— Din lipsă de obișnuință ! își dădu cu părerea doamna Barbezac.

— Mai ales că pe oamenii aceia nici măcar nu-i cunosc ! reluă Maria. Nu sunt de pe aici. Femeia nu coboară niciodată la târg...

În tot cursul dimineții, fie că aranja prin magazin, că servea o clientă, că dădea restul sau se uita prin registre, tânăra fată fu urmărită de aceeași idee : „Mama nu se poate lipsi de tata. După douăzeci de ani de căsătorie. E de necrezut !“ Obișnuită să trăiască împreună cu părinții, îi era greu să priceapă că erau uniți, încă și astăzi, de o dragoste tot atât de nerațională ca și

cum abia s-ar fi întâlnit. Masa de prânz fu lugubră. Ordinea casei fusese suspendată. Ființele și lucrurile pluteau în vid. Maria mânca din vârful buzelor, trăgea cu ochiul la fereastră, ca și cum ar fi așteptat să o strige cineva de afară, și îl lua la rost pe Denis cu o voce țipătoare, pentru mai nimic. Băiatul, cu pleoapele umflate, cu buza plângăcioasă, termină prin a protesta:

— Ce-ai astăzi cu mine, mamă ? Nu-i vina mea dacă tata s-a dus acolo cu secerătoarea aia !

O palmă i se lipi de îndată pe obraz. Dar, imediat după aceea, Maria, cu lacrimi în ochi, îl strângea la piept și îl acoperea de sărutări:

— Bietul micuț ! Nu, nu-i vina ta ! Du-te de te joacă ! Nu sta aici...

Își mai regăsi puțin liniștea pe la orele două, pentru că domnul Dubech nu putea întârzia să vină. Vizita comis-voiajorului era întotdeauna o sărbătoare pentru familie. O dată cu el pătrundea în casă un aer de noutate, de spațiu și de mister. Prospectând regiunea în etape mici, îi dădea fiecăruia vești despre toți. În plus, geamantanele lui de mostre ascundeau minuni, despre care se discuta îndelung seara, după plecarea lui spre alte orizonturi.

Când se auzi soneria anunțând sosirea domnului Dubech, Amélie și Maria se grăbiră să-i iasă în întâmpinare. Subțire și uscat, cu mustața frizată, cu guler tare și lanț de ceas la vedere, el lumină magazinul cu zâmbetul său. Despachetându-și marfa cu mâini agile, cu unghii îngrijite, el le ameți pe Amélie și pe Maria cu o mie de cuvinte plăcute:

— V-ați făcut și mai frumoasă, doamnă Aubernat, în lipsa mea ! Eu îmi pierd părul, și dumneavoastră întineriți. Și domnișoara Aubernat ! Un adevărat crin ! Un crin în valea asta !... Și domnul Aubernat ? Plecat ? Ce păcat ! Sper că n-o să vă certe pentru toate cumpărăturile pe care o să le faceți de la mine...

De data aceasta, în plus față de merceria și de obiectele de fierărie pentru menaj obișnuite, domnul Dubech aducea în geamantanele sale o colecție de obiecte de porțelan, pe care o dezveli din învelișul de paie și o așeză pe tejghea. Între vrafurile de

cratițe apărură marchize cu rochii roz ca aurora, dansatoare ridicând un mic piciorus ascuțit de sub un val de dantelă de zahăr, păstorițe grațioase mirosind un buchet de flori, în timp ce un păstor cu tricorn albastru și cu saboți aurii cânta pentru ele la flaut.

— Ultimele noastre producții! spuse domnul Dubech, cu un orgoliu care-i umfla pieptul și făcea să-i iasă din cap ochii mici de coțofană. Toată grația secolului al XVIII-lea la un preț de nimic! Suntem deja sufocați de comenzi. Vă sfătuiesc să rețineți câteva obiecte pe care o să vi le livrăm, fără întârziere, pentru sărbătorile de la sfârșitul anului. Se poate oare imagina un cadou mai grațios pentru Anul Nou?

— Clienții noștri — spuse Maria — caută mai ales cadourile folositoare. Suntem o regiune săracă, domnule.

— Sărăcia nu este dușmana visului. Pâinea se digeră, statueta rămâne. La Tulle am plasat douăzeci și cinci de piese dintr-o singură lovitură!...

Amélie ar fi vrut să insiste ca mama ei să comande patru sau cinci grupuri de porțelan, și mai ales pe cel care o reprezenta pe marchiză cu un ogar culcat la picioare și cu un negrișor aplecat peste umăr. Vedea în aceste obiecte inutile mesagerii unei vieți de lux și de trândăvie care i se părea de invidiat. Așezate pe o masă sau pe un bufet, ele trebuie că răspândeau poezie în întreaga casă. Dar Maria se încăpățână să susțină că locuitorii din Chapelle-au-Bois nu erau pregătiți pentru rafinamentele artistice. În ciuda rugăminților fetei și a argumentelor comis-voiajorului, refuză să dea azil în prăvălia ei poporului amabil al păstorilor, al marchizelor, al dansatoarelor și al negrișorilor galanți. În schimb, comandă robuste castroane de supă, farfurii cu desen și ceainice de toate mărimile. Apoi, cum domnul Dubech își însemnase comenzile și se pregătea să-și ia rămas-bun, o puse pe Amélie să-l servească cu un pahar de drojdie. În timp ce acesta își bea rachiul cu mici înghițituri lacome, Maria îi enumera diversele comisioane pe care trebuia să i le facă. Scriind puțin, ea întrebuința bucuroasă acest mijloc, pentru a trimite vești fa-

miliei și altor cunoscuți. Sora ei mai mare, Clotilde, era învățătoare la Jeyzelou. Cealaltă soră, Hermance, avea un magazin cu articole de fierărie la Drive. Verișoara ei ținea o mică băcănie la Treignac. Toate se aflau în drumul comis-voiajorului:

— Să-i spui sorei mele, Clotilde Chazal, că suntem toți sănătoși și că tânjim de dorul lor... lui Hermance, că mai am încă șalul ei mare verde și că, dacă îl vrea, trebuie să-mi scrie...

După plecarea comis-voiajorului, Maria rămase mult timp în prag cu brațele atârnând. În sfârșit, oftă:

— Tatăl tău trebuie că a ajuns acum. Poate că s-a și apucat să secere pajiștea.

O tuse aspră o îndoi de efort.

— Ce-ai pățit, mamă? întrebă Amélie.

— N-am nimic. Mi-a rămas de la gripă. Ar trebui să ieși afară să prăjești cafea. Am promis marfă proaspătă pentru mâine, la toți clienții.

Lui Amélie îi plăcea această operație. Mai erau două băcănii la Chapelle-au-Bois, dar, în ce privește cafeaua, toată lumea era de acord că cea de la Aubernat era incomparabilă.

Tânăra fată duse prăjitorul în stradă, în fața magazinului. Așezată pe o banchetă, învârtea manivela sferei metalice încărcată cu cafea verde. Boabele, învârtindu-se în interiorul închisorii lor de tablă, produceau un zgomot ușor de grindină căzută pe acoperiș. Jăraticul reșoului adăuga amestecului un parfum lejer și nedefinit.

Jeanne Lamarsaude și Françoise Roubaudy, care fuseseră în aceeași clasă cu Amélie, trecură prin fața ei ținându-se de talie:

— Merge, Amélie?

— Merge.

— Miroase bine cafeaua ta!

— Nu încă, abia a început să se prăjească.

Cunoscându-le pe toate tinerele fete din Chapelle-au-Bois, nu se legase cu adevărat de nici una dintre ele. Sălbăticia ei naturală descuraja confidențele. Singura prietenă pe care o păstrase în urma trecerii prin școală era Marthe Tabaraud, fata

doctorului. Dar, anul trecut, doctorul Tabaraud se instalase împreună cu familia la Limoges, unde preluase cabinetul medical al socrului său, prea în vârstă ca să mai practice meseria. Cele două tinere fete își scriau adesea. Această corespondență îi dădea multă bătaie de cap Améliei. Ar fi vrut ca fiecare din scrisorile ei să fie sinceră în fond și elegantă în formă. Marthe Tabaraud aplica același consemn. „Sunt zece zile de când n-am mai primit nimic de la ea. Fără îndoială că e foarte ocupată. Vizitele cu mama ei, ieșirile în oraș, spectacolele..." Suspină gândindu-se la vârtejul orașelor fericite. Un miros acru și fierbinte se răspândea în aer. Amélie deschise prăjitorul, goli boabele pe un ziar așezat la picioarele ei și reîncărcă mașina cu trei soiuri diferite de cafea verde. Două bătrâne scunde, cu bonete pe cap, așezate în pragul porților lor, cârpeau ciorapi. Din timp în timp, câte o clientă intra în prăvălie. Amélie auzea vocea mamei ei, zgomotul greutăților puse pe balanță, fâșâitul hârtiei de ambalaj. O femeie își chemă băiatul cu strigăte ascuțite: „Julien! Întoarce-te imediat! Întoarce-te sau te spun lui taică-tău!" Niște câini traversară piața, urmărind o cățea roșcată cu păr zburlit. Cocoșul lui Barbesac ciugulea în praful din jurul baligilor. Mic, robust, cu penele gri și bleu, avea gâtul golaș, pentru că stăpânul lui, mare amator de păstrăvi, îi smulgea penele ca să le întrebuințeze la pescuit drept muște artificiale. Niște găini cotcodăceau. O vacă mugi.

Deodată, Amélie ridică fruntea. Antoinette Eyrolles stătea în fața ei cu mâinile în șold, cu burta scoasă înainte:

— Tu, când prăjești cafea, s-ar spune că nu cunoști pe nimeni!

Amélie se trase puțin mai la o parte ca să-i dea voie tinerei fete să se așeze alături pe banchetă. Rochia albastră a Antoinettei era mototolită la genunchi. Niște fire de iarbă uscată îi atârnau în păr.

— De unde vii? întrebă Amélie.

— Am fost la râu, aproape de pietrele cele mari.

— Singură?

— Aproape.

Pe obrajii ei dolofani două gropițe se săpară prevestind râsul. Întinse nasul ca pentru a-i atinge nasul Améliei și repetă cu o șoaptă calmă :

— Aproape !

— Cu cine ai fost ? întrebă Amélie.

— Ghici.

— Cu Maurice Grignoux ?

— E mult de când s-a terminat.

— Cu băiatul lui Marchelat ?

Antoinette scutură din cap ca prinsă de un fior de dezgust.

— Cu Antonin Ferrière. Suntem veri. E voie ? I-ai văzut bicicleta ? Mă învață să umblu cu ea. Vrei să-ți povestesc ?

— Nu !

Privirea îi alunecă spre gâtul Antoinettei, a cărui carne proaspătă și grasă lucea deasupra unui guleraș de pichet alb. Mereu, față de ea, Amélie era împărțită între repulsie și curiozitate. Simțea o ostilitate fizică în fața acestei fete dolofane, animalice și vulgare, dar în același timp simțea atracție pentru caracterul atât de diferit al acesteia față de al său.

— Bine, bine, n-am să mai vorbesc despre mine ! spuse Antoinette. Avem și alte subiecte de discutat, oricum ! Știi că fratele meu găsește că ești pe gustul lui ?

O tresărire de mânie o zdruncină pe Amélie din cap până în picioare. Cum îndrăznea Jean Eyrolles să formuleze o frază atât de impertinentă la adresa ei ?

— Puțin îmi pasă de aprecierile fratelui tău ! răspunse.

Din pricina surprizei, se oprise timp de câteva secunde din învârtitul manivelei prăjitorului de cafea.

— Ești nebună ! murmură Antoinette. Nu-ți face nici un rău când spune că ești drăguță și că dansezi bine !

— Nu sunt drăguță și nu dansez bine.

— S-ar părea că da.

Din nou mâna Améliei începu să învârtă manivela și boabele de cafea își reluară dansul zgomotos în cutia de metal înnegrit.

— Nu i-am cerut nimic fratelui tău. Să rămână deci la locul lui!

— Dar ai fost bucuroasă că n-a rămas la locul lui acum câteva seri, la Veixou!

Această replică neașteptată o tulbură profund pe Amélie.

— Se poate, zise ea cu o voce gravă. Mi-era poftă să dansez. Vrei să mă faci să-mi pară rău?

Își reproșa deja bruschețea, care putea lăsa să se creadă că e vorba de vreo înțelegere sentimentală. Era absurd! Brațul ei, mereu în mișcare, îi înțepenise între cot și umăr.

— O, ce ființă caraghioasă mai ești și tu! oftă Antoinette. Alta, în locul tău, ar fi mândră. Nu vrei să-l revezi?

— Nu.

— Nu-ți place?

— Nici măcar nu m-am întrebat.

— E drăguț, știi? Rezonabil și harnic. Nu seamănă deloc cu Antonin. Într-o zi, dacă ești de acord, o să-i facem o vizită la gater.

— Ca să facem, ce?

— Să stăm de vorbă. Se ne plimbăm de-a lungul râului. Ca niște prieteni, ai înțeles?...

Urmă o pauză, în timpul căreia Amélie ascultă freamătul continuu al prăjitorului. În acest glob de tablă o mie de voci șopteau tainic. Acum, mirosul cafelei prăjite devenise amețitor. Casele din față vibrau, se deformau, sub un voal de abur subțire. Câinii trecură din nou, alergând mereu după aceeași cățea roșcată căreia îi atârna limba.

— Am să te las! spuse Antoinette. Astăzi gătesc eu. Trebuie să mă întorc acasă. Ce să-i spun fratelui meu?

— Nimic!

Primi fără neplăcere cele două sărutări pe care Antoinette le așternu pe obrajii ei și o privi cum se depărta cu pas ușor în lumina cenușie a înserării.

Cina adună în jurul mesei o familie și mai încercată decât la prânz de absența tatălui. Maria nu vorbea și privea adesea spre

scaunul soțului ei. În două rânduri, fu cuprinsă de niște accese de tuse și trebui să-și ducă batista la buze. Denis, frânt de oboseală, somnola abia mestecându-și mâncarea. Amélie avea o piatră pe inimă. Parfumul puternic al cafelei îi tăiase pofta de mâncare. Dacă nu cumva era de vină conversația cu Antoinette. Se duseră să se culce îndată ce vesela fu spălată. Camera pe care Amélie o ocupa la primul etaj, între cea a părinților și a fratelui său, era mică și sobru mobilată : un pat îmbrăcat în creton înflorat, o masă, un scaun, un vas cu apă, un dulap cu oglindă și o etajeră pe care se aflau vreo duzină de cărți : *Notre Dame de Paris, Mizerabilii, Fratele meu Yves, Scrisori din moara mea...* Toate aceste opere erau primite cadou de la mătușa Clotilde Chazal, învățătoarea. Prestigiul acestei mătuși se întindea asupra întregii familii. Nu putea exista o educație bună decât dacă era făcută de ea. După ce Amélie își obținuse certificatul de studii, Maria o trimisese să-și completeze instrucțiunea la școala din Jeyzelou. Timp de un an, trăise în preajma acestor învățători curăței, maniaci și vorbăreți. Aveau o fată, Thérèse, care și ea se pregătea să devină învățătoare. Și astăzi încă, gândindu-se la ireproșabila Clotilde Chazal, Amélie și mama ei se căzneau să vorbească și să scrie corect într-o țară în care cea mai mare parte a oamenilor nu-și supraveghea limbajul. Poate chiar, ca o reacție față de ruralismul anturajului lor, cădeau uneori în defectul unui rafinament excesiv. Amélie evocă amintirea mătușii sale Clotilde, cu gulerul ei rigid, cu lornionul și cu degetele ei pudrate cu cretă albă. Această femeie știa tot, se trezea în zori și nu era niciodată bolnavă. „Dacă mama n-ar fi avut nevoie de mine pentru menaj și prăvălie, poate că mi-aș fi continuat studiile. Dar, devenită învățătoare, ar fi trebuit, fără îndoială, să părăsesc casa și să trăiesc departe de părinții mei. Ah ! Pentru nimic în lume !"

Surâse de această spaimă inutilă și așeză lampa cu petrol pe marginea mesei.

Căldura sufocantă a zilei rămăsese prizonieră între aceste ziduri groase, tapetate cu o hârtie galbenă cu romburi mov. Obloanele erau închise peste tăcerea nocturnă a străzii. Nicăieri în altă

parte Amélie nu se simțea atât de conștientă de sine însăși, de capacitatea ei, de viața ei, decât în acest cotlon în care fiecare obiect îi era la îndemână. „Păcat că n-am aici o statuetă pe un gheridon!“ Căscă, se frecă la ochi cu mâinile și începu să-și descheie rochia, care se închidea printr-un rând de nasturi la spate. Dar, dintr-o dată, își opri gestul și-și aduse brațele în față, ca mirată de o prezență străină în încăpere. Oglinda dulapului îi reflecta imaginea care, printr-un ciudat efect optic, îi părea familiară în detalii și nouă în ansamblu. Se schimbase oare în câteva ore? Sau nu se privise încă niciodată într-o oglindă cu toată atenția necesară? În fața ei se afla o tânără înaltă și subțire, strânsă într-o rochie de postav gri, cu trei rânduri de funde negre așezate în jurul gulerului și al manșetelor. Pieptul i se ghicea cu greu sub stofa întinsă. Pieptănătura ei, linsă pe urechi, avea o strălucire brună și albastră. O coadă scurtă strânsă în ace îi cădea pe ceafă. Mama ei îi interzisese să poarte coc. Amélie se îmbrăcase și se pieptănase la fel când se dusese la Veixou. Astfel o văzuse Jean Eyrolles. „Eu sunt aceasta — își spuse ea — eu, așa cum le apar celorlalți? E adevărat că sunt drăguță!“ Cum de nu-și dăduse seama mai devreme? Învăța să se cunoască. Ridicând lampa, făcu un pas înainte ca să se vadă mai de aproape. Fața ei, luminată de flăcăruia galbenă, îi păru sculptată într-o materie care avea paloarea și lustrul cerii. O umbră sublinia linia suptă a obrajilor și cobora până la bărbia marcată în mijloc de o fină adâncitură verticală. Nasul ei era drept, puțin masculin, cu nări subțiri. Gura cărnoasă și suplă, făcută pentru a surâde. Sub sprâncenele negre, bine arcuite, ochii aveau culoarea și adâncimea nopții. Dar, când îi priveai mai lung, descopereai scântei verzi și aurii care convergeau de la marginea irisului către centrul pupilei. Cuvintele Antoinettei îi reveniră în minte: „Fratele meu găsește că ești pe gustul lui“. De ce s-ar supăra? Înzestrată cu o înfățișare plăcută, nu trebuia să se obișnuiască să primească asemenea complimente? Întoarse spatele oglinzii, ca pentru a se despărți de un martor stânjenitor. Desigur, îi era plăcut să accepte că avea farmec, dar nu simțea

în nici un fel nevoia de a se folosi de acest avantaj în raporturile cu ceilalți tineri. Din moment ce n-o interesau, de ce s-ar fi sinchisit să le placă ? Ea nu era o Antoinette Eyrolles, mereu în căutarea unui nou adorator. Existența ei era fericită și plină de onestitate. Nu-i lipsea nimic. Avea un bărbat pe care să-l iubească : tatăl ei. Singur făcea cât toți ceilalți din Chapelle-au-Bois. Se gândi la el cu fervoare, cu recunoștință. În seara aceasta, un secret îi lega pe unul de celălalt. Era complicea lui. O tuse seacă răsună dincolo de perete. „Mama tușește prea mult. Ar trebui consultat un doctor. Am să-i vorbesc tatei când se întoarce. Mâine, o să fie vânzare mare la magazin, din cauza cafelei prăjite. Să nu uit să-l pun pe Denis să-și facă temele de vacanță." Tusea se opri. Se auzi deschizându-se un sertar. Arcurile patului scârțâiră. „Mama s-a culcat. Singură în patul cel mare. Fără tata. Cât trebuie să fie de nenorocită ! Dar ce se întâmplă oare când rămân singuri ?" Și-l închipui pe tatăl său sărutând-o pe mama sa pe gură, cum fac logodnicii surprinși prin căpițe. „Nu ! Ei nu ! Nu, la vârsta lor ! Și nu în casa în care trăiesc copiii lor !" Puternicele bătăi de inimă îi bubuiau în piept. Suflă în flacăra lămpii ca s-o stingă și deschise obloanele. Strada era pustie. Clarul de lună strălucea peste acoperișuri. O pisică micuna. Zgomotul foarte îndepărtat al unui tren se târa ca o omidă peste câmpuri. Amélie se retrase în umbră, se dezbrăcă, se spălă pe bâjbâite și se strecură în pat.

În mijlocul nopții, un zgomot asurzitor o sculă brusc. Vacarmul de apropia de casă. S-ar fi spus că era un tomberon care se rostogolea pe o pantă. Dintr-o săritură, Amélie fu în picioare. Când ieși alergând din cameră, ușa mamei sale se deschise trântită de perete. Se regăsiră amândouă, în cămăși de noapte, pe coridor. Maria ținea în mână o lampă. Sub boneta de noapte de dantelă, fața ei avea o expresie aiurită și veselă.

— E tata ! Tata, care se întoarce ! strigă Amélie.

— Nu dormeam ! spuse Maria. L-am auzit de departe ! În plină noapte pe drumuri ! E nebun ! Numai să nu i se fi întâmplat vreo nenorocire.

— Dacă se întoarce, e tocmai pentru că nu i s-a întâmplat nimic!

— Ai dreptate!... Nu mai știu... Trebuie să coborâm...

Intrară în bucătărie în clipa în care căruța se oprea în fața casei.

Maria deschise ivărul ușii, trecu pragul, scoase o exclamație și căzu în brațele bărbatului ei. El o readuse în încăperea luminată. Ea repeta întruna: „Jérôme! Jérôme!" și îi pipăia umerii, mâinile, ca pentru a se asigura că era el cu adevărat.

— Ei bine, da, eu sunt! zise el obligând-o să se așeze pe un scaun. Nu vă așteptați să mă vedeți, nu-i așa?

Cu mustața și fața murdare de praf, cu părul răvășit, cu haina mototolită, râdea ca un copil care a făcut o poznă. Denis, trezit la rândul său, coborâse și el în bucătărie; își privea părinții fără să înțeleagă prea bine de ce se bucură. Amélie îl ținea de mână pe tatăl ei. Maria își ștergea ochii cu dosul mâinii.

— Ai mâncat cel puțin? Nu ești prea obosit? Vrei un pahar de vin? La ce oră ai plecat?

Copleșit de întrebări, Jérôme răspundea în contratimp și își întrerupea explicațiile, făcând grimase enigmatice adresate fiicei sale.

Revenindu-și în sfârșit din stupoare, Maria respiră adânc și întrebă cu o voce mai liniștită, aproape severă:

— De ce-ai făcut asta, Jérôme?

— Ca să-ți fac o surpriză.

— Știai, când ai plecat de acasă, că ai să te întorci în noaptea asta?

— Nu, dar acolo sus, o dată munca terminată, noaptea venită și supa înghițită, n-am mai putut rezista.

— Ah, da? rosti Maria cu prefăcută indiferență.

Amélie își dădu seama că, din motive inexplicabile, mama ei nu vroia să se vadă nimic din bucuria pe care i-o pricinuia această dovadă de atașament.

— Da, spuse Jérôme, bătrâna îmi pregătise un pat în bucătărie. Și eu mă uitam la patul acela și mă gândeam la patul

nostru. Nu-mi prieste să fiu despărțit de tine. Tânjesc, mă prostesc. Și, dintr-o dată, m-am hotărât să plec.

— Și drumul care e atât de prost! spuse Maria.

— E lună plină, din fericire. Iapa a mers bine. Și, cum mă gândeam la voi două, nu m-am plictisit pe drum.

— Oricum, murmură Maria, n-ar fi trebuit...

Dar îi lipsea convingerea. Dintr-o dată, ea păru stânjenită să fie văzută în cămașă de noapte de întreaga familie. Mâna ei slabă și uscată frământa capetele gulerului de la care pânza albă cădea în falduri largi până jos, la podea.

— Nu, n-ar fi trebuit! reluă ea. Nu-i prudent.

— Nu te mai gândești la prudență, când ai de adus o veste bună!

— O veste bună?

— Am vândut secerătoarea.

Un strigăt de bucurie îi răspunse. Amélie îl cuprinse cu brațele pe după gât. Denis, în sfârșit deșteptat din somnolență, îl îndesa cu lovituri de pumni drăgăstoase. Maria spuse maiestuos:

— Potoliți-vă, copii! E-n ordine, Jérôme. Sunt bucuroasă. Povestește-ne cum s-a întâmplat.

— Trebuie să mă duc mai întâi să desham iapa.

Când se întoarse de la grajd, Maria pusese cârnați și brânză pe masă. Toată familia luă parte la acest ospăț nocturn. Jérôme vorbea cu gura plină:

— Ei bine, iată! La început, totul se prezenta foarte rău... Taie-mi puțină pâine, Amélie... Bătrâna Espalioux nici nu voia să audă: „Ne-am descurcat totdeauna fără secerătoare. Nu văd de ce ne trebuie acum. Și dacă se strică în ea vreo mașinărie?“ După ce le-am secerat pajiștea, bătrânul Espalioux i-a spus nevesti-si: „Ai văzut?“ „Am văzut secerătoarea... Dar nu mă poți împiedica să văd și prețul!...“

Îi imita cu intonațiile și cu gesturile lor. Amélie și Denis erau în culmea fericirii. Maria, care socotea că râsul e o manifestare indecentă, strângea din buze și scotea din timp în timp câte un oftat liniștitor.

— La cină, nimic nu fusese încă hotărât ! reluă Jérôme. Știi că bătrâna Espalioux e celebră pentru avariția ei. „Dă-ne puțin din brânza ta“, spunea moș Espalioux. „Da ce, el îmi dă secerătoarea lui ?“, răspundea ea. Am terminat prin a-i spune că nu-mi place brânza lor, că am mâncat destul și că am să plec în noaptea asta. Atunci, au trecut în camera lor să discute pentru ultima oară. Am auzit strigăte, ba chiar și un zgomot de palme...

— Jérôme ! exclamă Maria.

— Când au revenit, bătrâna Espalioux avea ochii roșii, boneta de-a curmezișul și nasul umed. Bărbatul ei mi-a aruncat o privire de stăpân și mi-a cerut fișa de comandă. A semnat și mi-a și dat 150 fr. aconto. Restul în cinci luni. După aceea, am băut un pahar de vin. Le-am mulțumit. Le-am lăsat secerătoarea. Și am înhămat iapa...

Se lăsase pe spătarul scaunului, cu brațele atârnând ca un luptător după efort.

— Și aici ? Nu vi s-a părut lung timpul ?

— Ca să-ți spun drept, nu ! spuse Maria. Am avut multe de făcut. Domnul Dubech a venit. I-am făcut o comandă. Amélie a prăjit cafeaua...

Amélie o privi pe mama sa cu uimire. De ce îi ascundea bărbatului său nerăbdarea, neliniștea pe care o simțise după plecarea lui ? Se temea că o să fie prea sigur de el dacă-i destăinuia cât suferise în lipsa lui ?

— Foarte bine, foarte bine, mormăi Jérôme.

— Mie mi-ai lipsit foarte mult, rosti Amélie luând poziție față de mama ei.

Dar Jérôme nici nu o auzi. Cu ochii pe jumătate închiși, avea deja respirația de somn.

— În pat toată lumea ! strigă Maria.

Luă lampa în mână și cu un pas hotărât se îndreptă spre ușă. Jérôme o urmă, târându-și călcâiele. Amélie venea în spate. Denis închidea cortegiul. Aceasta fu ordinea în care urcară scara. Umbrele lor se decupau, mișcătoare și îndesate, pe zidul văruit.

Lumina urca în trepte către tavan. Scara scârțâia sub greutatea corpurilor lor. Își urară noapte bună pe palier.

5.

Era o scrisoare de la Marthe Tabaraud ! Amélie se refugie în camera ei s-o citească. Din plicul desfăcut căzu un mic trandafir uscat, cu petalele presate. Hârtia era de culoare mov și avea inițiale gravate în colț. Numai patru pagini. Scrisul larg și dezlânat cădea în nas la capătul fiecărui rând.

„Draga mea Amélie,

Ultima ta scrisoare mi-a readus în memorie plăcutele noastre conversații de altădată, când ne plimbam pe malul râului. Și acum lipsești sufletului meu. Mi te imaginam în prăvălie, între mama ta, atât de dulce, și tatăl tău, atât de încântător, și aș vrea să zbor până la voi dintr-o bătaie de aripi. Sigur, mă simt măgulită să aflu că nu vrei să-ți faci noi prietene, dar te sfătuiesc, totuși, să nu te închizi prea rău în gândurile și în ocupațiile tale. Ți se înăsprește inima dacă nu frecventezi alți oameni. Am fost încântată de descrierea serii feerice de la Veixou pe care mi-ai făcut-o. Dar nu-mi spui cu cine ai dansat. Nici ce rochie purtai cu acea ocazie. Cea bleu cu gulerul deschis, sau cea gri, care-mi place atât de mult ? Ai oare secrete față de mine, răutăcioaso ? Chiar fără să te fi văzut, știu că erai foarte frumoasă, că toate privirile se întorceau spre tine. În ce mă privește, nu-ți voi ascunde că am avut și eu prilejul unei mari distracții. Am fost la teatru. Se juca Chatterton, *o piesă de Alfred de Vigny, care ți-ar fi plăcut, pentru că e foarte poetică și foarte nobilă. Actorii veneau de la Paris. Îmi pusesem rochia roz de dantelă, despre care ți-am vorbit în ultima mea misivă. În antract, în foaierul teatrului, am fost prezentați unui consilier mu-*

nicipal, foarte important, care va fi poate într-o zi deputat. Are un băiat care urmează Școala de Arte și Meserii, ca să devină inginer. Ochii lui sunt negri. Are mustăcioară. E puțin mai înalt decât mine. Am vorbit îndelung despre unele și altele. Fuma. Mama îmi împrumutase evantaiul ei. Cred că o să ne revedem. Dar destul cu acest subiect care, mi-e teamă, nu te interesează deloc. Inima mea e în continuare în repaus. Nu te iubesc decât pe tine și mă simt bine așa. Când o să ne revedem ? Cât e de crudă viața ca să ne despartă astfel ! Adaug la această scrisoare o floare pe care o purtam prinsă în corsaj, seara trecută la teatru. Să-ți spună ea, în limbajul ei tăcut, toată tandrețea celei care ți-o trimite și care semnează.

MARTHE"

Amélie citi scrisoarea dintr-o răsuflare, o reciti fără grabă, oprindu-se la pasajele importante. Emoționată de afecțiunea dovedită în unele fraze ale textului, încerca să-și imagineze lumea în care trăia prietena ei, cabinetul medical, cu clienți distinși așezați în fotolii tapițate, doctorul, o culme a științei, ascuns în spatele bărbii și a ochelarilor cu ramă de aur, vizitele doamnelor în marile case ale orașului în care se bea ceai, vorbindu-se despre muzică și despre priorități literare, teatrul strălucind de lumină, de marmură și de catifea, și un cerc de băieți de familie cu mustața tunsă conversând cu o rochie roz de dantelă ce însuflețea jocul unui evantai vioi. Mult timp, sufletul tinerei fete se distră cu această viziune suprapământeană. Apoi, cum își epuizase toate resursele de contemplare interioară, luă un toc, hârtie și începu să scrie :

„Îndepărtata și dulcea mea prietenă,

De ce-ți închipui tu că nu mă interesează întâlnirea ta cu fiul acelui strălucit consilier municipal ? Tot ceea ce te privește e emoționant pentru mine. Dar, te rog, nu te lăsa prinsă de falsa seducție a primului băiat venit. Nu-i de ajuns să aibă bune maniere ca să merite o comoară ca tine. În tot cazul, ține-mă la curent cu

evoluția acestei aventuri. În ceea ce mă privește, am să-ți spun că...“

Se opri din scris pentru a-și căuta sfârșitul frazei. Ce putea ea oferi în schimbul minunatelor confidențe pe care le primise? Marthe Tabaraud putea fi oare interesată de prăjitul cafelei, de vânzarea unei secerători sau de vizita unui comis-voiajor? Nu, aceste evenimente, care erau îndeajuns pentru a mobila existența Améliei, nu erau demne de a fi relatate unei tinere fete locuind la Limoges și frecventând teatrele. Trebuie să găsească altceva. Pierdută într-un deșert, Amélie își plimba privirile pe toată întinderea vieții ei, fără să descopere la orizont nici cea mai mică formă de relief care ar fi meritat să fie semnalată. Și, totuși, ea era fericită. Nu se plângea. N-ar fi acceptat să-și schimbe soarta cu cea a Marthei. După ce se gândi o clipă, continuă cu un scris ferm:

„... și am să-ți spun că n-am mare lucru de povestit. Dar nu interpreta această declarație ca o mărturisire de tristețe. Tu știi prea bine, eu nu fac parte dintre acelea care au nevoie de neprevăzut. Dimpotrivă, mi se pare că singurul fel de viață ce îmi convine cu adevărat e cel pe care-l duc acum între părinții mei iubiți. Chiar și seducțiile Limoges-ului (am fost de două ori cu tata și cu mama) n-ar fi suficiente ca să mă facă să-mi schimb părerea. Ce vrei? Ăsta mi-e caracterul. Singurul lucru de care mă plâng e că nu te mai am lângă mine! Cum să te înlocuiesc? N-am nici dorința, nici prilejul. Le știi pe tinerele de pe aici. Au maniere care nu-mi convin. Cât despre băieți, nu sunt nici țărani, nici orășeni...“

Cineva bătu la ușă. Cu o mișcare bruscă, Amélie ascunse scrisoarea în sertarul masei:

— Cine-i acolo?

— Eu sunt, Antoinette. Pot să intru?

Amélie nu-și mai amintea că-i dăduse întâlnire Antoinettei, în aceeași dimineață pentru o plimbare de-a lungul căii ferate.

— Intră, spuse ea prost dispusă.

Antoinette se strecură în camera ce se umplu de lumina părului ei blond:

— Am trecut pe la magazin. Mama ta mi-a spus că ai urcat la tine. M-am gândit că te pregăteai...

— Sunt gata!

— Nu te aranjezi puțin?

— Pentru ce să mă aranjez?

— Pentru nimic. E ora șase. Grăbește-te. Trebuie să plecăm chiar acum, dacă vrem să vedem trecerea trenului.

Pentru tinerele din Chapelle-au-Bois, trecerea trenului era o distracție apreciabilă. La intrarea în târg exista o mică gară. Dar, după părerea generală, era mai interesant să te duci până la ieșirea din noul tunel ca să vezi cum trec, cu mare viteză, vagoanele venind de la Ussel sau de la Limoges. Lui Amélie îi părea puțin rău să lase scrisoarea neterminată. Totuși, nu putea să scape de Antoinette după ce acceptase să iasă cu ea. Împreună, coborâră în stradă, întoarseră spatele râului și, în loc să urmeze drumul cel mare, se angajară pe poteca șerpuitoare ce se depărta de el. Nori de țânțari vibrau în lumina soarelui. În depărtare, se suprapuneau coastele vărgate de dungile verzi, galbene și brune ale culturilor. Amélie nici nu mai privea acest peisaj care-i era tot atât de familiar ca și tapetul din camera ei. Mergea repede și fusta ei, evazată, biciuia ierburile. În mod inconștient, îi era teamă „să nu scape trenul". Antoinette o luă de braț și murmură:

— Sunt bucuroasă că ai venit.

— Te distrezi deci cu mine? Și totuși nu ne asemănăm deloc.

— Tocmai de aceea! Asta e amuzant! Tu mă uimești pe mine și eu te uimesc pe tine. Dacă am fi la fel, am termina prin a ne plictisi...

Drumul se pierdea între tufișurile de grozamă lipsite de flori. Dedesubt, într-un șanț de pietriș întunecat, luceau șleaurile paralele ale șinelor de cale ferată. Mai departe, micul tunel cocoșat, acoperit de ferigi, își deschidea gura neagră și arunca în fața lui un mănunchi de panglici de oțel. Împrejur, ferigile erau îmbrăca-

te în funingine. Floricele galbene creșteau între traverse. Antoinette și Amélie se instalară, în spatele balastului, la ieșirea din subteran. Un gâfâit tulbura liniștea câmpiei.

— Sosește ! anunță Antoinette.

Minutele trecură. Vuietul se apropia. Deodată, Amélie văzu locomotiva care țâșnea în aerul liber cu un mare zgomot de fier ciocănit și de vapori sub presiune. Un miros de cărbune ars înțepa nările. Roțile se învârteau amețitor. În spatele geamurilor, visau fețe palide și atente. Cine erau acești călători ? La ce se gândeau ei ? Unde se duceau ? Privirile lor se încrucișau cu cele ale tinerelor fete. Un contact, un schimb de priviri. Preț de un fulger, Amélie exista pentru acești necunoscuți, cum și ei existau pentru ea. Dar viteza neînduplecată sfâșia țesătura întrebărilor și a răspunsurilor. Cu toate legăturile rupte, fiecare recădea în singurătatea sa. Trenul purta în depărtare încărcătura sa de mistere incomunicabile. Și, la marginea șinelor, Antoinette rostea dezamăgită :

— Gata, s-a terminat !

Rămaseră pe loc până în momentul în care vagonul de la urmă dispăru, înghițit de o cută de teren.

— Ne întoarcem ? întrebă Amélie.

— Da, desigur. Nu mai avem ce căuta aici.

— A fost amuzant. Ai văzut cucoana aia în negru cu pălărie mare ?

— Sunt sigură că se duce la o înmormântare.

— Și soldatul ?

— Aflat în permisie, fără îndoială. Trebuie că e nerăbdător să ajungă acasă să-și regăsească părinții, logodnica...

Înaintau încet, braț la braț, pe poteca strâmtă de pământ bătătorit, de pe care se vedeau deja primele case ale târgului.

— Ar trebui să facem un înconjur și să ne întoarcem pe malul râului ! spuse Antoinette. E mai frumos.

— Dacă vrei...

O potecă abia vizibilă le purtă într-o pădurice de stejari cu crengile joase. Între trunchiurile lor se ghiceau mari spații roase

până la os, platforme de stâncă palidă și seacă. Din cotitură în cotitură, din treaptă în treaptă, arborii deveneau din ce în ce mai rari. Creasta apăru goală și roșcată, cu o cabană în vârf. Pe versantul opus, cărarea plonja în zigzag printr-o zonă de brazi subțiri. Trunchiurile lor erau îmbrăcate în licheni. Bărbi de mușchi gri coborau din ceruri. Ici și colo, câte un ciot de lemn roșiatic și mâncat ieșea din pământul presărat cu ace de brad. Râul își făcea simțită prezența, în sfârșit, prin murmurul mânios și mirosul de mâl.

— Uf, exclamă Antoinette. Nu mai pot. Să ne odihnim.

Se așeză pe o piatră mare care ieșea deasupra curentului și își descheie partea de sus a ghetelor. Amélie se întinse pe iarbă. Răcoarea apei îi scălda obrazul. Urmărea cu ochii reflexele argintii care se jucau în valuri.

— Îmi place colțul ăsta ! spuse ea.

— E și mai frumos lângă fabrica de cherestea ! replică Antoinette. Acolo, apa e complet furioasă. Un adevărat torent !

Își masa gleznele cu amândouă mâinile. Deodată, ridică ochii și spuse cu o voce veselă :

— Ei, poftim, uite-l pe frate-meu care se întoarce de la atelier...

Ridicându-se dintr-o săritură, Amélie își scutură fusta și aruncă o privire în direcția arătată de Antoinette. Într-adevăr, urmând cotul malului, o siluetă înaltă înainta încet către cele două fete.

— Pentru asta m-ai adus aici ! strigă Amélie. Știai foarte bine c-o să vină ! Îl preveniseși !

— În ruptul capului ! De obicei, la ora asta încă mai muncește !

— Minți !

— N-ai decât să nu mă crezi, dacă așa îți place. Ți-am spus adevărul. Insinuezi că am vrut să te atrag într-o capcană ! Dacă îți displace să-l întâlnești, pleacă !

— Ei bine, așa am să fac, am să plec...

Totuși, nu se mișca, slăbită și dezorientată de propria sa mânie. În realitate, suferea mai ales că fusese atât de ușor păcălită. Mândria ei refuza să admită că Antoinette dispusese de ea fără să-i spună nimic în prealabil. Dar nu se acoperea oare de ridicol dacă își aduna fustele și fugea la apropierea lui Jean Eyrolles ? Acum era prea târziu să mai evite întâlnirea. Trebuia să joace rolul pe care i-l impunea perechea asta de trișori. Cu capul sus, cu cuvinte disprețuitoare pe buze, aștepta momentul în care Jean Eyrolles va ajunge în bătaia vocii ei. Fără îndoială că se spălase la fântână, pentru că avea o față curată, urechile roșii bine frecate. O șapcă ciudată, cu pătrățele verzi și brune și cu cozorocul strâmb îi acoperea capul până la jumătatea frunții. Haina îl strângea la umeri. Mânecile prea scurte lăsau să se vadă încheieturile osoase și bronzate. O cravată dintr-un șiret de mătase era legată sub bărbie. „S-a îmbrăcat pentru mine !“, își spuse Amélie. Gândul acesta o miră și trebui să facă un efort ca să și-l gonească din minte. Acesta fu momentul în care Jean Eyroeles îi întinse mâna. Dar îi întinse mâna stângă. Mâna dreaptă, învelită într-o cârpă murdară, îi atârna de-a lungul coapsei.

— Te-ai rănit ? întrebă Antoinette.

Aceste unice cuvinte fură de ajuns ca să zădărnicească toate intențiile Améliei. Evenimentele se desfășurau altfel de cum le prevăzuse. Mașinal, atinse cu vârful degetelor mâna palidă care i se întindea.

— Nimic grav ! spuse Jean Eyrolles. O tăietură. S-a întâmplat prostește. Ascuțeam un ferăstrău cu pila. Un moment de neatenție. Aș fi putut să-mi pierd degetul...

— Ești foarte palid ! exclamă Antoinette. Nu-i așa, Amélie ?

Amélie, cu toată ciuda ei, fu obligată să accepte că Jean Eyrolles nu avea o mină prea bună.

— Trebuie să te întorci repede acasă ! reluă Antoinette. O să te conducem. Ai pierdut mult sânge ?

— Lasă asta ! spuse Eyrolles, dând-o la o parte pe sora lui, care voia să-l ia de braț. În meseria noastră, dacă ar fi să-ți bați capul pentru cea mai mică zgârietură, ai lucra o zi din două.

Și, întorcându-se către Amélie, adăugă :

— Drăguț din partea ta că ai venit până aici. Ne pierdusem din vedere de când cu Veixou.

Amélie nu răspunse. Privea fix la mâna bandajată. Îi fusese înlocuit adversarul principal. În locul unui băiat arogant, trebuia să facă față unuia rănit, cu fruntea palidă și cu privirea serioasă. Reproșurile pe care le pregătise i se topeau pe buze.

— Cum să n-o pierzi din vedere ? interveni Antoinette. La prăvălie cu părinții de dimineața până seara ! Asta nu e viață !

— Eu găsesc că da ! replică Amélie cu voce sumbră.

Roși, mușcându-și buzele, ca și cum s-ar fi pedepsit pentru că vorbise.

— Ai dreptate ! reluă Jean Eyrolles. Fiecare după gustul său. Pentru sora mea nu contează decât balurile și plimbările, în viață. Nu înțelege că-ți poți iubi căminul. Eu, însă, înțeleg.

— Dacă vă uniți amândoi împotriva mea !... zise Antoinette, făcând o mină indignată.

Dar se putea ghici că singura ei dorință era să-i pună de acord cât mai repede și că era chiar fericită să fie ea prețul reconcilierii lor. Cărarea fiind foarte strâmtă, încetini pasul ca să rămână puțin în spate. Amélie observă această manevră, dar nu avu curajul să protesteze. Fără să vrea, imaginea unor accidente oribile îi trecea prin minte : un braț smuls de o curea de transmisie. O țandără de lemn sărind într-un ochi, un ferăstrău tăind o mână din care sângele țâșnea cu putere. Întrebă cu voce slabă :

— Tatăl tău era de față când... când s-a întâmplat ?

— Da, dar a fost atât de lipsit de importanță încât nici măcar n-au oprit mașinăria. Mi-a alunecat mâna. Tăișul mi-a atins buricul degetului. O bucată cât un bănuț, poate. Mi s-a făcut un pansament și am continuat. Te-ar distra să vizitezi fabrica de cherestea ?

— O cunosc. Când eram mici, ne duceam adesea acolo, Antoinette și cu mine, la ieșirea de la școală.

— Da, dar de atunci au avut loc schimbări !

— Despre ce vorbești ? întrebă Antoinette. Despre noi sau despre fabrica de cherestea ?

— Despre fabrica de cherestea. A fost mărită, s-au instalat mașini noi...

Făcu o scurtă pauză și apoi spuse cu un început de zâmbet :

— Și despre voi, de asemenea...

Fața lui prelungă, cu pometi proeminenți, cu ochii mici și vii era dizgrațioasă, dar simpatică în ansamblu. Mergând alături de tânăra fată, păstra distanța cuvenită și nu căuta să profite de situație.

„E într-adevăr altfel decât soră-sa", își spuse ea.

— Ar trebui să vii la fabrica de cherestea ! reluă Jean Eyrolles.

— Îți iubești cu adevărat meseria ? întrebă Amélie.

— E o meserie bună. Cere ochi ageri și metodă în tot ce faci. Și, apoi, la noi se lucrează, nu glumă. E pădurea care ne trece prin mâini... Nu știu cum să-ți explic asta... Desigur, dacă aș fi putut alege, m-aș fi făcut poate altceva...

— Ce anume ?

— Lăcătuș... fierar... ca tatăl tău...

— Ah, da ?...

Amélie simți cum o mică coardă vibrează în inima ei.

— E mai puțin monoton decât tăiatul lemnului ! reluă Jean Eyrolles. Schimbi forma, felul de a proceda. Fasonezi materia după cum vrei. Ești puțin artist, nu-i așa ?

Vorbea rar, gândindu-se, căutându-și cuvintele. Amélie fu cât pe-aci să-i spună : „Dacă te interesează, vino să vezi cum lucrează tatăl meu : o să te învețe." Dar se abținu, de teamă să nu pară prea familiară.

— Ce face în clipa asta tatăl tău ? întrebă Jean Eyrolles.

— Niște pirostrii.

— Își face mai întâi un desen ?

— Da ! răspunse cu mândrie. Și n-a fost niciodată la școală.

— Știu, știu ! murmură Jean Eyrolles. Mi s-a spus. E un om cum arareori întâlnești. Toată lumea de pe aici îl iubește. Toată lumea îl respectă...

La căldura acestor cuvinte, mândria filială a Améliei înflorea cu voluptate. N-ar fi tolerat ca Jean Eyrolles să-i facă ei complimente dar, pentru că îl lăuda pe tatăl ei, era cucerită. Culese un fir de iarbă și-l strecură între dinți. La capătul cărării se vedea podul. Plimbarea se apropia de sfârșit. Jean Eyrolles surâdea sub șapca lui verzuie, ca și cum un gând plăcut i-ar fi trecut prin minte.

— Când era tânăr, tatăl meu vroia să se stabilească la Paris, spuse el. Și a rămas aici, din pricina fabricii de cherestea. Eu, de asemenea, visez o altă viață. Și fabrica de cherestea va decide. Apar mașini noi și suntem la voia lor. Ne credem stăpânii lucrurilor. Și realitățile sunt cele care dictează legea.

— Tu, când te gândești la viitor — spuse Antoinette — numai meseria te preocupă.

— Nicidecum ! Dar despre restul nu îndrăznesc să vorbesc ; e prea profund.

Casa familiei Eyrolles se găsea de partea cealaltă a podului, deasupra râului. O grădiniță o mărginea spre stradă. În spatele gardului erau câțiva peri cu scoarța neagră, doi cireși ofiliți și straturi de legume.

— Intră cinci minute ! spuse Jean Eyrolles, deschizând portița. Mama o să fie bucuroasă să te vadă.

— Nu, spuse Amélie. Părinții trebuie că mă așteaptă pentru cină.

Îi întinse mâna. El îi strânse cu stângăcie vârful degetelor, își înclină statura înaltă rostind :

— Sper că nu ești supărată pentru plimbare.

— Câtuși de puțin !

Auzind aceste cuvinte, Antoinette își îmbrățișă cu căldură prietena.

— Sunt atât de bucuroasă ! Ce seară frumoasă ! Știi că mi-a fost frică la un moment dat ?

— Frică ? De ce ? întrebă Amélie, fulgerând-o cu privirea.

Și se îndepărtă fără să mai aștepte răspunsul. Mergea repede, ridicându-și într-o parte fusta. Îi plăceau fațadele cenușii, cerul

crepuscular, puținele fețe întrezărite la ferestre. Avea impresia că este purtătoarea unei știri bune. Toate fibrele ființei ei erau încălzite. Și totuși n-ar fi fost în stare să explice motivul acestei bucurii.

Când intră în bucătărie, mama ei tocmai așeza farfuriile pe masă. Un miros de praz venea din castron. Trăsăturile Mariei erau marcate de oboseală. Ochii îi străluceau în adâncul orbitelor întunecate. Un tremur îi prinsese mâinile.

— Iarăși a avut accesele de tuse! spuse Jérôme. E o nenorocire gripa asta care nu mai vrea să se termine. Până la urmă tot o să trebuiască să ne hotărâm să chemăm un doctor.

— Și o să prescrie medicamente care costă scump și nu servesc la nimic! completă Maria. Știu mai bine decât el ce-mi trebuie. Lapte cu miere. Am băut adineauri și deja mă simt mai bine.

Tot timpul mesei nu fu vorba decât despre boala Mariei și despre cum mersese vânzarea la magazin. Nimeni nu-și bătu capul să știe dacă Amélie era mulțumită de plimbarea făcută. În mai multe rânduri, fu tentată să le spună că-l întâlnise pe Jean Eyrolles. Dar, îndată ce vroia să pronunțe acest nume, un acces de timiditate îi închidea buzele. Nu asculta ce se vorbea în jurul ei. Nu știa ce mânca. Se simți ușurată când se regăsi singură în camera ei.

După ce se dezbrăcă și-și desfăcu părul, se așeză, în cămașă de noapte, la masă și scoase din sertar scrisoarea neterminată. Recitind-o, se miră că nu o mai mulțumea. Unele expresii o șocau, ca și cum ar fi fost scrise de altcineva. Gândindu-se mai bine, ajunse la concluzia că era vorba de o ciornă, îndreptă câteva adjective și tăie în întregime ultimul paragraf referitor la tinerii de la Chapelle-au-Bois. Ca de fiecare dată când era confruntată cu o problemă de stil, imaginea mătușii Clotilde, cu lornionul și cu gulerul ei tare îi apărea dintr-un ungher al memoriei. Inspirată de această amintire, rămase o clipă cu tocul în aer. Apoi, brusc, se hotărî:

„Îi cunoști tot atât de bine ca și mine pe tinerele și pe tinerii de pe aici. Cea mai mare parte dintre ei au un comportament care

nu-mi convine. Cei care se desprind din mulțime sunt cu atât mai merituoși. Mă întrebi de numele băiatului cu care am dansat la Veixou. E Jean Eyrolles, cel de la fabrica de cherestea. S-a întors de curând din armată. L-am revăzut astăzi, cu totul întâmplător. Mărturisesc că mi s-a părut foarte...“

Privi fix peretele ca și cum pe el ar fi putut descoperi cel mai potrivit epitet: *„foarte simpatic... foarte plăcut... foarte la locul lui... foarte bine...“* Nimic nu-i convenea. În disperare de cauză, scrise: *„mi s-a părut foarte interesant...“*

Voi să adauge că el se rănise la mână, că-i plăcea meseria, că avea o haină prea strâmtă, o privire loială, o șapcă nouă cu mici pătrățele și un fel de a vorbi care-ți dădea încredere, dar insistența asupra acestor detalii o speric. Pudoarea ei se revolta la ideea că Marthe Tabaraud ar fi putut vedea în povestirea ei o confidență sentimentală. Încălzită de rușine, luă scrisoarea și o rupse în bucățele. Nici ceea ce scrisese, nici ceea ce se pregătea să scrie nu corespundea adevărului. Mai târziu, poate mâine, după ce se va fi calmat, va ști să-și descrie starea sufletească. Dar, în tot cazul, nu va pomeni numele de Jean Eyrolles în epistola ei.

După ce renunțase la gândul de a face confidențe, se simți ușurată și liberă, sigură pe sine. Fără să mai aștepte, se culcă și stinse lampa. În timp ce aștepta să adoarmă, sub pleoapele strânse defila lungul șir al vagoanelor; călători necunoscuți îi surâdeau de la ferestre.

6.

Săpăturile arheologice progresau cu o încetineală dezamăgitoare. După ultimele știri, Ministerul Instrucției Publice și al Artelor Frumoase avea în vedere, pentru anul următor, o redu-

cere a creditelor afectate operațiunilor de dezgropare. Fără îndoială, rapoartele arheologului de la Paris, delegat la fața locului ca să controleze rezultatele obținute de domnul Dupertuis și de domnul Langlade, demonstraseră că primele vestigii scoase de sub tufișuri nu prezentau decât un interes mediocru. La Chapelle-au-Bois, multă lume era convinsă că, mai curând sau mai târziu, administrația se va dezinteresa complet de problemă și va lăsa abandonate ruinele. Cuprins de îngrijorarea generală, Jérôme se hotărî să urce la Veixou ca să-și dea seama singur de stadiul lucrărilor. Nu găsi pe șantier decât trei lucrători leneși, săpând un șanț sub supravegherea domnului Langlade. Înghesuit cu întrebări, profesorul de istorie termină prin a recunoaște că puterea publică, după ce încurajase începuturile acțiunii sale, îi adusese la cunoștință în mod oficios că n-ar mai trebui să spere la același ajutor financiar din bugetul anului 1912.

— Poate își închipuiau că am descoperit un al doilea Pompei în Corrèze! bombăni el.

— Și totuși — spuse Jérôme — aceste ruine sunt interesante.

— Foarte interesante. Dar acești domni caută excepționalul. Evident, există numeroase vestigii comparabile cu acestea în restul Franței. E ăsta un motiv să neglijezi să le scoți pe toate la lumină? Se aruncă banii pe fereastră pentru înzestrarea armatei, dar se strigă în gura mare pentru câteva mii de franci pe care le cerem noi ca să salvăm de la distrugere amintirea strămoșilor. E scandalos, domnule Aubernat, scandalos. Eminentul meu prieten, domnul Dupertuis, se află de altfel la Paris în clipa aceasta, ca să ne susțină cauza. Să sperăm că o să reușească. Dar vă mărturisesc că nu-mi fac mari iluzii.

— Dacă statul nu ne ajută, o să continuăm prin propriile noastre mijloace! replică Jérôme. Comunele vecine or să dea și ele din banii necesari. La nevoie, bărbații vor lucra pe gratis...

— Sunteți un idealist, domnule Aubernat.

Buzele domnului Langlade îi surâdeau, dar în spatele ochelarilor, privirea-i era tristă. Un lucrător i se adresă ca să-i ceară

instrucțiuni în legătură cu o aripă de zid care trebuia consolidată înainte de venirea primelor înghețuri. Jérôme se îndreptă singur spre bucata lui de pământ și se opri la linia bornelor făcute din bucăți de șist suprapuse. În ciuda puținelor sale înclinații pentru examene de conștiință, era obligat să admită că descoperirea ruinelor de la Veixou adusese în viața sa o schimbare cu consecințe imprevizibile. Desigur, nu așteptase primele lovituri de târnăcop ca să se gândească la trecutul țării sale. Dar, înainte de începutul săpăturilor, când se întoarcea în timp cu gândul, o făcea pentru a-și aminti de părinți, de bunicii pe care-i cunoscuse, de străbunic, despre care auzise povestindu-se și care murise puțin înainte de nașterea sa. Această trecere în revistă nu-l ducea niciodată dincolo de o limită cronologică liniștitoare. Acum, ca și cum un văl s-ar fi ridicat din fața lui, își arunca privirile în prăpastia vremurilor demult apuse. În locul câtorva strămoși cu figuri familiare, erau reprezentanți a treizeci, a patruzeci de generații, care se înfățișau în dezordine la chemarea lui. Aerul respirat era populat cu fantome. Își imagina această bucățică de lume restaurată în splendoarea ei inițială, cu coloanele ei albe, cu steagurile, cu carele de luptă alergând în praf, cu prăvăliile deschise, cu bărbații, cu femeile, cu copiii, fiecare în parte crezându-se de neînlocuit. Își spunea că, în ciuda diferenței de îmbrăcăminte, de limbă, de dogme și de legi, oamenii acestor epoci îndepărtate trebuie că aveau aceleași pasiuni ca și cei de astăzi. Mergând mai departe în visarea lui, nu se îndoia că, printre acești îndepărtați strămoși ar fi putut găsi unul care să-i împărtășească ideile, unul care să-i semene, un alt Jérôme Aubernat, cu o nevastă, o fiică, un fiu, cu necazuri bănești, dragoste de muncă și grija de a fi onest. Locuințele omenești fiind perisabile, ce va rămâne din Chapelle-au-Bois într-o mie de ani, în două mii de ani ? O grămadă de pietre acoperite de mărăcini, dalajul bisericii, o bornă înfiptă într-un teren viran... Poate că pe locul potcovăriei niște savanți, săpând pământul, vor descoperi câteva resturi de fier, un clește ruginit, un capăt de lanț. Dar nu vor cunoaște nici fața, nici numele celui care le lăsase această mărturie incompletă

a existenței sale. Aveau să noteze în raportul lor : „Aici trăia un potcovar".

Suspină și privi cerul, care n-avea vârstă, nici amintiri și nici istorie. Norii cenușii care alunecau în spațiu erau asemănători cu cei pe care niște gali, împingând căruța lor primitivă, îi vedeau venind la orizont la apropierea toamnei. Nimic nu se schimba acolo sus, în timp ce aici, jos, omul se căznea să răvășească în profunzime peisajul. În fața pământului, în care fiecare generație tipărea semnele orgoliului său, se așternea o pagină goală, amintindu-le muritorilor vanitatea acțiunilor lor.

Imobilizat de o năuceală atentă, Jérôme rămase câteva minute în picioare pe pământul său, cu privirea goală, cu părul în vânt. Ploaia nu era departe. Ruinele, înțepenite sub lumina slabă, se detașau într-o masă gri pe verdele sărăcăcios al vegetației. Scheletul cetății își scotea oasele prin găurile unor zdrențe de iarbă și de ferigă, uzate până la urâțeală. Câteva picături de apă biciuiră această carcasă de piatră moartă. Clăi încâlcite de ferigi fremătară cu lungi ondulații îngălbenite. Jérôme își ridică gulerul și coborî spre templu. Se grăbea acum să-și regăsească casa, nevasta, copiii, viața de zi cu zi. Fără să-l asculte pe domnul Langlade, care-l sfătuia să lase să treacă ploaia, se urcă în căruță și biciui calul ca să se depărteze cât mai repede de acest sanctuar al tăcerii și al dezolării.

Ploaia se opri, epuizată, după ce spălase cele mai înalte frunze ale stejarilor. Acoperișurile de țiglă din Chapelle-au-Bois erau lustruite ca penele porumbeilor. O eșarfă de ceață se ridica din râu. Cum căruța traversa podul, Jérôme se auzi strigat de o voce poruncitoare :

— Ei ! Aubernat ! Oprește-te, oprește-te o dată, ce, ești surd ? !

Trase de hățuri și aruncă o privire în spate. Léon Eyrolles ieșea din grădina sa :

— Ce se întâmplă, ai ? Nu ne mai recunoaștem între prieteni ? Mă întorc de la tine de acasă. Nevastă-ta mi-a spus c-ai urcat la Veixou. Ce mai e nou pe acolo ?

— Nu înaintează deloc! Le-ar trebui mai multe credite. Vroiai să mă vezi?

— Da, o idee, așa...

Jérôme fu intrigat de acest răspuns evaziv. Léon Eyrolles era de vârsta lui, din clasa lui și, totuși, cei doi bărbați nu se întâlneau decât arareori, cu ocazia iarmaroacelor, căsătoriilor, înmormântărilor și botezurilor. Asta se trăgea fără îndoială de la faptul că aveau opinii politice diferite. Tatăl lui Antoinette, în calitatea lui de patron al unei fabrici de cherestea cu mare debit, frecventa persoane de condiția sa și nu își ascundea simpatiile pentru dreapta. Jérôme își spunea socialist, venera înalta figură a lui Jaurès și citea la întâmplare vechi numere din *L'Humanité*, pe care cumnatul său i le trimitea de la Bride.

— Ai timp să luăm un păhărel la moș Mazalaigue? reluă Léon Eyrolles. Avea părul pudrat cu rumeguș și ținea iapa de frâu.

— Dacă vrei...

Îl invită pe Léon Eyrolles să urce lângă el. Calul plecă la pas. Jérôme avea sentimentul că era antrenat într-o aventură. De ce oare se arăta Léon Eyrolles atât de amabil cu el? La ce trebuia să se aștepte de la această invitație la un păhărel, care nu intra în felul său de a fi?

Cafeneaua lui moș Mazalaigue se afla pe câmpul iarmarocului. Sala era joasă, afumată, cu un șemineu adânc și, atârnând de plafon, în amintirea sărbătorii de 14 iulie, ghirlande de hârtie decolorate, rupte și murdărite de muște. Toate băncile erau goale. Moș Mazalaigue avu o tresărire de surpriză văzându-i intrând pe acești doi bărbați care nu se plimbau niciodată împreună și nu făceau parte dintre obișnuiții localului. Tot atât de stânjeniți, și unul și celălalt, ei își scoaseră pălăriile și se legănau puțin căutând cu privirea o masă care să le convină.

— Așezați-vă lângă fereastră! îi invită Mazalaigue. O să vă simțiți bine...

Burtos, sanguin, cu creștetul pleșuv, cu obrazul barat de o mustață de un alb murdar, se mișca cu greutate în spatele tejghelei și gemea :

— Așa... O să încep să vă servesc cu ce am mai bun...

— Nu-i așa că ciocnești și dumneata cu noi ? întrebă Jérôme.

— Ba nu !... Nu mai beau... Simt o greutate în cap... E prea greu pentru mine, aici... Ar trebui să fim doi... I-am scris fiului meu, la Paris, să vină să mă ajute un pic... Nu vrea... Așa-i tinerețea...

Puse sticla și paharele pe masă și se duse să se așeze în fundul sălii, cu pulpele desfăcute, cu bărbia sprijinită în piept. Léon Eyrolles măsură cu o privire neîncrezătoare distanța care-i separa de patron. Jérôme înțelese că tovarășul lui vroia să-i dea o știre importantă și ezita să deschidă discuția, de teamă să nu fie auziți.

În sfârșit, murmură :

— Locul e liniștit la ora asta.

— Într-adevăr, spuse Jérôme.

— Nici nu s-ar zice că vine atâta lume spre seară.

— Nu.

Léon Eyrolles ridică paharul, ciocni cu Jérôme și adăugă :

— Am preferat să ne întâlnim aici. Acasă n-am fi putut vorbi în tihnă.

— Depinde de ce ai să-mi vorbești, replică Jérôme.

Instinctiv se puse în gardă.

— Nimic rău ! spuse Léon Eyrolles. E în legătură cu copiii noștri.

— Cu copiii noștri ? repetă Jérôme.

Crezu, pentru moment, că era vorba de Amélie și de Antoinette. Dar, în fața expresiei enigmatice a interlocutorului său, convingerea i se schimbă și simți o slăbiciune în coșul pieptului.

— De care copii vrei să vorbești de fapt ? întrebă el.

— De fata ta și de băiatul meu.

— Ah, da ? se bâlbâi Jérôme. Și ce-i cu ei ? Ce te frământă ?

— Al meu are niște intenții...

— Față de cine ?

— Față de ea, ce Dumnezeu !

— Față de Amélie ? se minună Jérôme.

Niciodată încă nu-i trecuse cu seriozitate prin minte că ea ar putea să-l părăsească ca să se ducă să trăiască sub un alt acoperiș. O cunoștea suficient de bine ca să știe că nu era pregătită să devină femeie. Demnitatea, inocența ei o apărau împotriva tentației comune la fetele de vârsta ei.

— Ea e la curent ? întrebă el.

— Câtuși de puțin. Fiul meu mi-a vorbit alaltăieri, apoi ieri, apoi în dimineața asta. Înainte de a i se mărturisi a vrut să te întreb ce gândești tu despre asta. E corect, nu-i așa ?

— Da, e corect. Îți mulțumesc.

I se uscase gura.

— Ce crezi despre asta ? reluă Léon Eyrolles.

— Cred că e cam tânără.

— Când te-ai însurat cu nevastă-ta, nu era mai bătrână.

— E-adevărat !

— Și fiul meu, oricum, nu-i primul venit !

— Și asta e adevărat.

— Îl cunoști, e serios și capabil. Oricine și l-ar dori de ginere.

— Să-i placă Améliei, asta e important.

— Dacă nu l-ar plăcea, ar fi găsit ea cum să-l facă să-nțeleagă. Recunosc că eu ținteam în altă parte.

— Eu nu ținteam deloc.

— Nu spun asta împotriva Améliei.

— Te cred.

— Familiile noastre, chiar dacă nu se frecventează, se stimează.

— Fiecare cu părerile lui, asta este legea republicii.

— Pe fata ta, n-am să-ți ascund, o găsesc drăguță și aș fi fericit să o am ca noră. Dar, de multă vreme mă gândeam așa, în capul meu, la fata morarului din Treignac. Averile, gusturile, toate se potriveau...

— Atunci, de ce te adresezi alteia ?

— Nu o fac eu, ci el.

— S-a hotărât poate cam ușor.

— Băiatul meu nu-i de felul ăsta. Când vrea ceva, știe de ce. Am încercat să discut cu el. Aș! Amélie! Sau Amélie, sau nimeni! Ăsta a fost răspunsul lui!

Deconcertat, Jérôme încerca în zadar să stăpânească furtuna din sufletul său. Amélie neavând zestre, ar fi trebuit să se bucure de propunerea avantajoasă care i se făcea. Dar, deși recunoștea că Jean Eyrolles era o partidă nesperată pentru fata lui, nu putea să nu fie trist la ideea că ea va găsi în altă parte o existență mai înstărită decât cea de care se bucurase lângă părinții ei. Bucuria de a o ști destinată unui viitor de invidiat se amesteca cu regretul de a nu fi contribuit cu nimic la edificarea unei fericiri care-i depășea mijloacele. Pentru prima oară în viață regretă că nu este suficient de bogat ca să-și permită să respingă cererile pretendenților cei mai bine situați din regiune. Că voia sau nu, față de Léon Eyrolles el era cel obligat. I se făcea onoarea de a i se cere mâna copilului său. Erau siguri că n-o să aibă obrazul să respingă o asemenea pomană. Se așteptau chiar, din partea lui, la cuvinte de recunoștință.

Léon Eyrolles își goli paharul, își șterse mustața și spuse:

— Pe când nunta?

— Nu așa repede. Trebuie să vorbesc cu nevastă-mea, și apoi cu fiică-mea...

— Doar n-o să refuze!...

— Nu cred... nu știu... Rămâne de văzut...

— În tot cazul, spuse Léon Eyrolles, mi-am și luat hotărârile pentru viitor. Nu cred că poți să-i dai mare lucru Amélici.

— Nu. Nu mare lucru.

— Trusou, ceva mobilă și ceva veselă?...

— Da, cam asta.

— Din partea mea, am să le aranjez o casă, în apropierea fabricii de cherestea. Zidurile și acoperișul există. Podeaua de asemenea. Va fi simplu să fie redată în folosință. În câțiva ani, o să mă retrag și afacerea o s-o preia fiul meu. O să aibă din

ce trăi, și face să trăiască. Până atunci, pentru început, îi dau o mie de franci. Și leafa lui, ca și mai înainte, bineînțeles. Îți convine ?

— Îmi convine.

— Scuză-mă că vorbesc de lucrurile astea, dar când e vorba de fericirea copiilor totul trebuie lămurit pe față.

— Da, da...

— Îți aștept răspunsul mâine.

— E poate puțin cam devreme.

— Pentru ce ?

— Ei, știi cum sunt femeile... Ezită, se întreabă, se sfătuiesc, iar se sfătuiesc.

— Atunci, poimâine ?

— Poimâine, îți promit.

Întinse mâna și Léon Eyrolles îi dădu o palmă ca semn de înțelegere, ca la târg. Apoi, nemaiavând nimic să-și spună, rămaseră tăcuți, bând vinul și privind lumea.

La apropierea serii, sala se umplea puțin câte puțin cu clienții care vorbeau, râdeau, fumau țigări răsucite în tihnă și treceau de la o masă la alta, luându-și cu ei paharul. O voce groasă strigă :

— Ei, Aubernat ! Ei, Eyrolles ! Ce căutați pe aici ? Tratați vrea afacere ? Dacă e bună, s-o stropim. Dacă e proastă, s-o-necăm !...

Un braconier, marele Courtil, scoase din sac patru păstrăvi pe care Léon Eyrolles îi cumpără fără să se tocmească, cu zece parale. Îi pescuise, după obiceiul lui, plonjând gol în râu. Mâinile lui, căutând printre pietrele de pe fundul apei, descopereau peștele odihnindu-se, se strecurau imperceptibil de-a lungul burții și, apucându-l de după urechi, îl scoteau brusc din apă.

— E o ocazie bună ! spuse Courtil, prezentând păstrăvii de argint puși pe câteva ierburi în palma lui. Mâine mă duc în zori. Am să aduc și mai mulți. Cine-i amator ?

Primi câteva comenzi, bău un pahar și se retrase cu demnitatea nepăsătoare a unui mare senior. Moș Mazalaigue aprinse o lampă cu ulei și o puse pe tejghea. Fețele deveniră verzui, cu

solzi negri sub ochi. Excitați de vin, consumatorii ridicau tonul, strigau cu voci răgușite. Jérôme se ridică.

— Trebuie să plec. Sunt așteptat.

Léon Eyrolles îl întovărăși până la ușă și îi strânse mâna privindu-l țintă în ochi.

În ciuda nerăbdării care-i biciuia nervii, Jérôme nu lăsă să i se vadă tulburarea în timpul cinei și așteptă să rămână singur în cameră cu nevasta lui, ca să-i aducă la cunoștință propunerea ce i se făcuse. Contrar previziunilor lui, Maria îi primi vorbele cu un aer atent și binevoitor. Părea să găsească normal ca un tânăr să se îndrăgostească de fata ei într-atât încât să o ceară în căsătorie. Referințele pretendentului nu dădeau oare cererii valoarea unui serios omagiu ? Oricât de mare ar fi fost drăgălășenia Améliei, ea nu putea spera să găsească ceva mai bun în întreaga regiune.

— Tu te gândești la avantaje — bâigui Jérôme — iar eu mă gândesc la inconveniente. Fabrica de cherestea e foarte bine. Și tot restul. Dar Amélie e un copil !

— O vezi cu ochi de tată. Știi tu măcar ce se petrece în inima ei în timp ce o privești ? Ea își dorește poate la fel de mult ca și el această căsătorie ! Poate că au căzut de acord înainte de a le vorbi părinților.

Această supoziție îl derută. Nu se gândise la posibilitatea unei înțelegeri prealabile între cei doi tineri. Deși un asemenea comportament era obișnuit la îndrăgostiți, nu putea fi de acord cu ideea că Amélie i-ar fi ascuns intențiile, ca unui străin. Întotdeauna îl consulta înainte de a acționa, iar el îi răspundea cu aceeași monedă. Dintr-o dată, se simți despuiat de privilegiul acesta. Cineva i-o luase înainte în încrederea fiicei sale. Se întoarse spre nevasta sa. Dar ea dispăruse deja în spatele unui mare paravan, îmbrăcat în hârtie maro, care ascundea masa de toaletă. Dintr-o veche pudoare, nu se dezbrăca niciodată în fața bărbatului ei. Auzi foșnetul unei rochii aruncate pe un scaun. Niște apă curse în chiuvetă.

— În tot cazul, Jérôme, o s-o lăsăm să hotărască singură.

— Bineînțeles !

Era stânjenit că trebuie să-i vorbească nevestei fără să poată s-o privească în voie. Învârtindu-se de jur împrejurul camerei, avea impresia că se adresează unei absente. Reluă întărindu-și vocea ca pentru a o constrânge pe Maria să iasă din refugiul ei :

— N-o să încercăm s-o convingem...

— Fără să încercăm s-o convingem, putem s-o sfătuim.

Intonația era clară și convingătoare. Un ușor clipocit întovărăși această replică. Jérôme măsură paravanul mare cu reproș :

— Nu, Maria, n-ar fi onest.

— Asta-i bună ! N-am prosop ! Dă-mi unul curat, vrei ?

Deschise dulapul cu două uși, luă un prosop de pe un raft și, întorcând capul, îl aruncă pe marginea paravanului, de unde o mână grăbită, cu încheietura goală, veni să-l culeagă.

— De ce n-ar fi onest ? întrebă Maria.

— Nu înțelegi ?

— Pe cuvânt că nu ! Ai spus chiar tu că Amélie este prea tânără ca să aleagă în cunoștință de cauză. Lăsată singură, riscă, din lipsă de experiență, să respingă o ocazie pe care s-o regrete toată viața. Din moment ce noi nu suntem împotriva acestei uniuni, datoria noastră este să i-o prezentăm în lumina cea mai favorabilă. Procedând astfel, n-ar putea să ne reproșeze mai târziu neglijența. Altfel ne-ar purta pică că n-am sfătuit-o mai bine. Și ar avea dreptate.

El se opri din mers și se așeză pe un scaun, copleșit de logica demonstrației. Neștiind ce să răspundă, lăsă să-i alerge privirile pe mobilele camerei. Dulapul, cu crăpături între scândurile vechi, patul înalt și larg, cu pernele gemene și plapuma roz, pântecoasă, perdelele subțiri, oglinda încadrată de flori uscate, totul, în acest loc, purta amprenta Mariei, totul era de partea ei. Își aruncă ochii pe o litografie, atârnată la dreapta ferestrei : reprezenta o femeie blondă și virtuoasă, adevărată mamă de familie, des-

chizând brațele pentru a bara calea unei armate de monștri fioroși, fiecare cu o inscripție deasupra capului : „Beția“, „Desfrâul“, „Lenea“, „Invidia“. Sub imagine se puteau citi aceste cuvinte : „Opriți-vă ! Veghez !“ Jérôme se aplecă înainte și murmură în gol :

— Atunci, crezi cu adevărat că ce ți-am spus e o veste bună ?

— O veste foarte bună, Jérôme.

— Ești de părere că trebuie acceptată ?

— Fără ezitare.

— Dar dacă nu-l iubește ?

— Îl iubește.

— Ce știi tu ?

Paravanul fremătă lovit de un gest de nerăbdare. Lumina lămpii proiectă pe tavan două aripi gri în mișcare. Maria își desfăcea cocul și-și pieptăna părul pentru noapte.

— Ce știi tu ? repetă Jérôme.

— Nu te uita ! spuse Maria. Ies.

Își întoarse privirea spre perete. Niște picioare goale se auziră pe podea. Patul scoase un suspin primindu-și încărcătura obișnuită.

— Pot ? întrebă Jérôme.

— Da.

Ghemuită sub cuverturi, ea nu lăsa să i se vadă decât fața netedă, a cărei bărbie se sprijinea de marginea cearșafului. Boneta de noapte, trasă peste urechi, îi dădea aerul unei fetițe deghizate în bunică. Obrajii ei, proaspăt spălați, erau roz. Respira rapid. Spuse :

— Acum, du-te să te pregătești.

Dar el își urma gândul.

— Ascultă, Maria, poate că ar trebui să lăsăm să treacă câteva luni înainte de a anunța treaba asta. În felul ăsta, Amélie o să aibă timp să se gândească și, dacă își schimbă părerea, ar fi mai puțin grav decât după o adevărată logodnă...

— De ce și-ar schimba părerea ?

El se ridică în picioare și-și desfăcu brațele, dându-se bătut :

— Nu știu !... Nu o văd măritată... E o prostie !...

— Am să-i vorbesc mâine dimineață ! spuse Maria.

El trecu în spatele paravanului să se dezbrace și să se spele la rândul său. După ce își puse cămașa de noapte, Maria stinse lampa. El se băgă în pat pe pipăite. Ea nu-i dădea voie s-o ia în brațe decât după stingerea luminii. Dar, în seara aceasta, nu simțea nevoia să se apropie de ea. Singur în îngrijorarea lui, nu simțea nici măcar căldura femeii care se odihnea lângă el. Ea îl înțelegea mai puțin decât oricine. Se ridică într-un cot, îi atinse cu o sărutare obrazul cufundat în întuneric, care avea parfumul săpunului cu migdale, și recăzu cu toată greutatea pe pernă. Maria adormi prima. Îi ascultă răsuflarea în noapte. Casa se pregătea pentru un eveniment prodigios : „Amélie urmează poate să se mărite !“. Jérôme se întoarse pe o parte, ca și cum, schimbându-și poziția corpului, avea să reînnoiască datele problemei. Greutatea plapumei îl sufoca. O dădu deoparte. Acum, concentrându-se, se sforță să pună cap la cap diferitele întâmplări de peste zi. Amélie, Léon Eyrolles, săpăturile de la Veixou. Pietrele îl învățaseră o filosofie senină : cea a veșnicului început. Oare câți tați își puseseră aceeași întrebare ca și el în legătură cu fata lor ? Fiecare credea că inventează un nou fel de a suferi. Și, totuși, nu făceau decât să-și împrumute inima unor sentimente tot atât de bătrâne ca și lumea. Își descheie nasturele de la cămașă și răsuflă adânc : „O să facă cum o să vrea. Rolul meu pe lângă ea s-a terminat. Altul o să-mi urmeze în gândurile ei. Și e bine așa“. Întinse brațul și atinse mâna Mariei pe sub cuvertură. Ea tresări. I se mișcară degetele.

— Nu dormi ? întrebă Jérôme cu o speranță subită.

Dar chemarea lui rămase fără răspuns.

— Amélie ! Unde te duci ? strigă Jérôme.

Ea ieși din bucătărie și începu să meargă drept înainte pe stradă, cu un nod în gât și cu obrajii în flăcări. Ceea ce auzise mai înainte, din gura mamei sale, era de necrezut. Surprinsă de bruschețea revelației, nu știu să răspundă nici da, nici nu, și fugise ca să-și ascundă rușinea. Rămași singuri acasă, părinții ei trebuia să aștepte ca ea să se întoarcă după luarea unei hotărâri. Dar enormitatea evenimentului făcea imposibilă orice judecată rațională. Nu puteai decât să te miri, fără măcar să încerci să înțelegi. Nimic în atitudinea lui Jean Eyrolles nu lăsase să se întrevadă că era pe punctul de a-și declara intențiile. Amélie nu-l revăzuse decât de două ori, de când cu întâlnire lor de pe malul râului. În ambele dăți, Antoinette fiind și ea cu ei la plimbare, el se arătase de o amabilitate și de o discreție exemplară. Și iată că, dintr-o dată, îl pune pe tatăl său să facă o cerere în căsătorie. Grăbi pasul ca să treacă de ultimele case ale târgului. Principala ei grijă era să nu fie văzută de vreo prietenă a mamei sale ; în starea în care se găsea, nu se îndoia că motivele tulburării îi puteau fi citite cu ușurință pe față. După ce se angajă pe cărarea ce ducea la calea ferată se simți, în sfârșit, la adăpost de curiozitatea generală. Avea nevoie să rătăcească îndelung pe câmp ca să-și obosească trupul și să-și liniștească sufletul. Nori groși, lăptoși apăsau pe șirul ondulat al colinelor. Buruienile de pe taluz lăsau să le atârne frunzele cu marginile pârjolite de soare. Arbuștii mov răsăreau în tufe din cuiburile de pietre și noroi. Era răcoare. Soarele nu străbătea pâcla. Amélie își apăsă mâinile pe inimă, ca și cum ar fi vrut s-o reducă la tăcere. Ce să facă ? Era prinsă în capcană. În oricare parte s-ar fi întors, găsea ieșirile păzite. Părinții ei, părinții lui Jean Eyrolles, Antoinette, Jean Eyrolles însuși, toți îi cereau să se pronunțe fără întârziere. Din

scurta discuție pe care o avusese în bucătărie, reieșea că mama ei era încântată de perspectiva unei atât de strălucite căsătorii. Tatăl ei părea de asemenea de acord, dar recomanda răbdare și gândire. Era neîndoielnic că Jean Eyrolles avea calitățile cerute ca să le devină ginere. „Dar nu va fi numai ginerele lor, va fi și bărbatul meu. Asta uită ei!", gândi ea cu mânie. Avea lacrimi în ochi. „E stupid! Cum pot să știu dacă vreau sau nu să-l iau de bărbat?"

Iritată de povara speranței ce se punea în ea, Amélie era totuși mândră de a fi fost aleasă de acest băiat dintre toate fetele pe care le cunoștea. Dar, în această clipă, recunoștea că îi plăcuse încă de la început prin caracterul său liniștit, comportamentul său politicos, vocea sa gravă și fața cu pomeții proeminenți. „E oare de ajuns ca să consimt să-i devin nevastă? Sunt îndrăgostită fără s-o știu? Și el e îndrăgostit? Bineînțeles! Dacă nu, nu mi-ar fi cerut mâna!" Această formulă consacrată o tulbură prin precizia ei. Repetă cu jumătate de voce: „Mi-a cerut mâna". Privirea i se plecă spre mâna dreaptă, cu care ridică ușor rochia într-o parte. Degetele subțiri, cu unghii scurte, țineau stofa strâns. O nuanță albăstruie marca încheietura degetului mare. Amélie se opri. Un bărbat se îndrăgostise de ea. Ideea i se păru atât de nouă, încât se simți ca învăluită în lumină și urcată pe un piedestal. Dintr-o dată, mii de viziuni ciudate o asaltară. Se gândea la toate deodată, la pregătirea trusoului, la lista invitaților, la biserica luminată, la banchetul de nuntă cu cântecele vesele de la desert și, de asemenea, la felul în care avea să-și amenajeze noua locuință. „O să locuim într-o casă drăguță și numai a noastră. O să am mobile frumoase, o bucătărie mare, mormane de lenjerie în dulapuri și perdele vișinii în dormitor. Da, vișinii, era indispensabil! Pentru fotolii am să fac rezemători de cap croșetate. Pe masa din sufragerie — pentru că o să avem o sufragerie — o să pun un vas cu spice. Și, ca să împodobesc șemineul, un grup de porțelan, pe care o să-l comandăm domnului

Dubech". Atâta fericire se strecurase în ea, încât temerile se risipeau în derivă. Trebui să facă un efort ca să-și aducă aminte că nimic nu era încă hotărât. „Da, dar toate astea depind de mine. Toate astea îmi sunt oferite. N-am decât să spun un cuvânt. N-am decât să vreau..." Se înduioșă gândindu-se la bucuria lui Jean Eyrolles când va afla că ea consimte să-i devină nevastă. Fiind sigură că ea e totul pentru el, era foarte aproape de a crede că și el era totul pentru ea. „Și totuși, abia ne cunoaștem! E oare posibil? Așa a fost și cu părinții mei?" Spuse cu jumătate de glas:

— Jean... Jean... Jean Eyrolles... Doamna Jean Eyrolles...

Acest nume îi suna ciudat în urechi. Îl încerca asupra ei însăși și se întreba dacă-i venea bine. „Unde o fi el acum? La fabrica de cherestea, fără îndoială. Se gândește la mine. Speră. Suferă..." La căldura acestei afecțiuni, sufletul și trupul i se muiau. „Asta e, își spuse ea. De data aceasta sunt îndrăgostită. Când o să afle asta Martha!..." Reîncepu să umble cu hotărâre. Compunea deja, în gând, scrisoarea pe care i-o va adresa celei mai bune prietene: *„Închipuiește-ți că am să-ți dau o veste mare! Abia îndrăznesc să-ți spun, Marthe. Roșesc. Tremur. Sunt logodită. În curând o să mă numesc doamna Jean Eyrolles..."*

Fără să-și dea seama, ajunsese la marginea căii ferate. Șinele de oțel luceau sub cerul alb, spongios. Cocoașa tunelului era ca pudrată cu tutun. De sub pământ ieșea un aer umed și acru. Privind șinele, Amélie se lăsă antrenată către mirajele plecărilor, ale fumurilor, ale orizonturilor fugare. „Poate că o să facem o călătorie de nuntă?" Desfășurarea scenelor plăcute fu oprită brusc, ca sub o lovitură tăioasă. Se gândise la o mulțime de lucruri, dar nu și la faptul că va trebui să-și părăsească părinții, ca să-l urmeze pe un bărbat ce va avea toate drepturile asupra ei. Crispată de o repulsie instinctivă, repeta în gând această expresie, căreia îi ignora înțelesul: „Toate drepturile... toate drepturile..." Imaginația ei surescitată îi oferea o succesiune de

intimități conjugale, împotriva cărora orice apărare era în zadar. „De la o zi la alta, va putea să mă îmbrățișeze, să-mi dea porunci, să ceară să doarmă în patul meu.“ Plină de curaj, încercă să respingă un gând atât de jignitor. Dar evidența acestui viitor era orbitoare. Luând-o de nevastă, Jean Eyrolles urma să devină pentru ea ceea ce tatăl ei era pentru mama sa. Ca și ei, aveau să fie uniți pe viață. Zi și noapte. La muncă și în somn. Își duse mâinile la față. Pielea răspândea o căldură febrilă. Degetele îi tremurau apăsate pe buze. „Și dacă nu se poate altfel ? Tatăl și mama mea au făcut la fel ?...“

Un șuierat lugubru răspunse geamătului ei interior. Trenul venea, slobozind deasupra arborilor panașul lui de fum cenușiu și albăstrui. Imobilă, Amélie asculta vacarmul roților, care se amplifica și făcea să-i vibreze pământul sub picioare. Locomotiva țâșni de după cotitură și se rostogoli spre tunel, care o aștepta, cu gura deschisă. „Dacă are mai puțin de cinci vagoane nu mă mărit. Dacă are mai mult de cinci vagoane...“ Vagoanele fugiră prin fața ei într-o strălucire de geamuri lucioase. Când dispărură, înghițite de noaptea de sub pământ, își dădu seama că nu le numărase. Trecerea zgomotoasă a convoiului o zăpăcise și o frânsese. Capul îi era gol. Brațele îi atârnau. Nu știa dacă era fericită sau disperată.

Se întoarse acasă. Tatăl ei era plecat. Mama pregătea masa în bucătărie. Văzând-o pe Amélie, o întrebă cu o voce dulce :

— Ei bine, te-ai gândit ?

— Da ! Sunt de acord să-l iau de bărbat, mamă.

8.

Maria fiind ocupată să cântărească niște săculeți de sodă, Amélie fu cea care se îndreptă spre clientă. Îmbrăcată într-o

pelerină dintr-o țesătură ecosez și având pe cap o pălărie cu pene galbene, zburlite, noua venită își sprijinea mâna cu o mănușă de antilopă de mânerul unei umbrele. O voaletă așternea un con de umbră pe obrazul ei încă tânăr, cu trăsături palide și regulate. Mirată de toaleta elegantă și de aerul misterios al vizitatoarei, Améliei îi trebui puțin timp până când să o recunoască în ea pe doamna Dieulafoy, de la castelul din Aylettes. Nu cobora decât arareori în târg, se îmbrăca cu extravaganță și-și conducea singură trăsurica cu roți oranj și acoperită cu trestie. Se spunea despre ea că era foarte bogată și puțin nebună. Adresându-i un surâs tinerei fete, o întrebă cu o voce muribundă:

— Aș putea să-l văd pe domnul Aubernat, domnișoară?

— Desigur, doamnă! Dacă vreți să luați loc o clipă...

Îi oferi un scaun.

— Despre ce e vorba? întrebă Maria ieșind din umbră.

Fața ei avea o expresie severă. Doamna Dieulafoy se întoarse spre ea cu o mișcare grațioasă, care făcu să joace lumini aurii în penele pălăriei.

— Soțul meu i-a comandat o pereche de pirostrii domnului Aubernat.

— Sunt la curent! spuse Maria.

— Sunt gata?

— Nu știu, doamnă. Amélie, du-te să-l cauți pe taică-tu. Trebuie să fie la potcovărie.

— La potcovărie? exclamă doamna Dieulafoy.

— Fără îndoială.

— Ce noroc! Și mie care-mi place atât de mult să văd lucrându-se fierul. Aș abuza de amabilitatea dumneavoastră dacă v-aș ruga să mă conduceți până la el?

— Deloc, doamnă! răspunse Maria pe un ton sec. Fetei mele îi va face plăcere să vă arate drumul.

Doamna Dieulafoy îi mulțumi cu o înclinare a capului și o urmă pe Amélie, care deschise ușa atelierului.

În fața acestei apariții, Justin fu cât pe ce să scape ciocanul din mână, iar coțofana sări pe foale strigând:

— Saluuttt !...

Jérôme era rușinat. Numai o singură pirostrie era gata. Cealaltă nu putea fi gata decât la sfârșitul săptămânii viitoare. Doamna Dieulafoy se extazie de modelul care i se arătă, fu de acord cu toate amânările cerute și promise să mai facă și alte comenzi.

— Sunteți prea bună, doamnă ! se bâlbâi Jérôme frecându-și mâinile de șorțul de piele.

În mod vizibil, se jena să se arate în saboți, cu fața aprinsă, cu degetele înnegrite de cărbune, în fața unei persoane atât de frumos îmbrăcată. Termină prin a spune :

— N-ar trebui să stați aici, o să vă murdăriți !

— Ce importanță are ! spuse doamna Dieulafoy râzând. Arătați-mi mai bine cum faceți ca să forjați.

— Nu e nici o vrăjitorie...

— Nu sunt prea departe de a crede că da !

Amélie o lăsă pe doamna Dieulafoy în potcovărie și se întoarse lângă maică-sa, în prăvălie.

Cu obrajii supți, cu privirea sumbră, cu sprâncenele fremătând, Maria îi vindea niște panglică roz măcelăresei. În spatele zidului se auzea zgomotul fierului bătut pe nicovală.

— Și altceva, doamnă Lange ?

— Două bidoane de gaz și două cutii de mazăre.

— Acum costă cincizeci de centime cutia ! zise Maria. Dar de calitate extra...

Continuând să vorbească, arunca spre ușa atelierului priviri pline de pică. Alte cliente intrară. Amélie se grăbi să le servească. Dar mintea nu-i stătea la treabă. Auzind că sună orologiul bisericii, avu o tresărire de bucurie. Antoinette o aștepta împreună cu fratele ei, la ora cinci, la pod. De acolo, se vor duce în pădure, să culeagă mânătărci. Era patru și jumătate. Avea exact timpul necesar cât să se pregătească. Ce rochie să-și pună ? Pe cea gri, bineînțeles ! Cea pe care o prefera el. Îi spusese chiar el. Se apropie de maică-sa și-i șopti :

— Trebuie să plec, mamă. Dacă nu, întârzii.

— Du-te, du-te, fetițo — spuse Maria cu voce frântă.

— Nu mai ai nevoie de mine ?

— N-am nevoie de nimeni.

— Vrei să-l chem pe tata ?

— Lasă-l. E prea ocupat. O învață meseria de potcovar pe doamna Dieulafoy. E important...

Amélie își stăpâni un surâs. Ca experiență, ca judecată, ea avea patruzeci de ani, iar maică-sa șaptesprezece.

— Nu poate totuși s-o dea pe ușă afară, mamă !

— Dacă n-o face, e pentru că n-are chef.

— N-ar fi politicos față de această doamnă.

— Dar ar fi politicos față de mine.

— Nu te neliniști, mamă. O să plece în curând.

Maria tuși și-și trecu mâna slabă peste față, bombănind :

— Persoana asta... persoana asta...

Amélie o îmbrățișă cu voioșie și urcă în camera ei în care rochia gri, de curând călcată, stătea întinsă pe pat.

Frunzele moarte, îndepărtate cu lovituri de băț, lăsară să apară o mânătarcă viguroasă, cu pălăria burtoasă și brună lucind. Amélie culese ciuperca, îi mirosi parfumul de pământ ud și, fluturând-o deasupra capului, scoase o exclamație victorioasă :

— Am găsit una frumoasă !

— Și eu ! replică Antoinette.

Era îngropată până la jumătatea picioarelor între ferigi. Amélie i se alătură. Se distrară comparându-și capturile. În fața lor, în adâncurile pădurii, trosneau niște crengi uscate.

— Jean ! Vino încoace ! reluă Antoinette. E un loc bun ! Ce faci acolo ?

— Culeg bureți ! răspunse Jean.

— Aici sunt mânătărci ! strigă Amélie. Sunt mai bune.

— Bine ! Așteptați ! Golesc locul de ciuperci și vin.

— Sunt sigură că jumătate din ce a cules sunt rele ! zise Antoinette. Nu se pricepe deloc. Anul trecut ne-a adus un coș întreg plin numai cu ciuperci otrăvitoare. Dacă ai fi auzit-o pe mama !...

Continuară să scormonească la rădăcina copacilor. Încălțămintea li se afunda într-un covor spongios de frunze castanii și de noroi. Hățișurile le prindeau fustele. Uneori, cu dosul palmei dădeau la o parte câte un hățiș de crengi care, reînchizându-se în urma lor, lăsa să le cadă picături de apă pe ceafă. Sătulă să stea îndoită, Amélie se ridică. Deasupra capului ei frunzișul rărit avea suprafețe verzi și galbene, cu transparențe suprapuse.

— Poate nu-i plac mânătărcile ? spuse ea.

— Cui, fratelui meu ? întrebă Antoinette.

— Da.

— Ba da, îi plac ! Dacă ai vedea cum le mănâncă !...

— Nu preferă bureții ?

— N-ai decât să-l întrebi, dacă te interesează.

Amélie își dădu seama că era pe cale să afle gusturile viitorului ei soț. Această constatare o tulbură, deși nu îi era neplăcută. După părerea ei, era chiar ceva amuzant în această inițiere menajeră. Se simțea deja responsabilă de starea de mulțumire a unui bărbat. Hrana căpătă pentru ea o semnificație majoră. Se gândea la munca ce deschidea foamea unui bărbat. Se vedea în bucătăria ei nouă. Își reamintea rețetele felurilor de mâncare care-i reușeau cel mai bine.

După lungi discuții între părinți, rămăsese hotărât ca, pentru a lăsa tinerilor un termen convenabil, logodna oficială să nu aibă loc decât în decembrie. Cât despre căsătorie, ea ar fi putut fi celebrată către jumătatea lui ianuarie, o dată trusoul terminat, iar casa pusă la punct și mobilată. Acest aranjament provizoriu fusese pecetluit printr-un prânz la familia Eyrolles. Pentru a evita ca vestea să se răspândească prematur, nici o persoană străină de familie nu fusese invitată la masa de logodnă. După acest eveniment, Amélie și Jean se întâlneau de mai multe ori pe săptămână, sub paza Antoinettei. Dar faptul de a fi logodiți îi făcea încă și mai timizi decât în trecut. Ca și cum s-ar fi temut să n-o sperie pe tânăra fată, Jean Eyrolles nu-i vorbea despre viitorul lor decât în termeni vagi și edulcorați. La masă, cu câteva

zile în urmă, fusese nevoie de toată insistența părinților ca să-i dea o sărutare grăbită pe obraz. În timpul plimbărilor, evita să se apropie prea mult de ea și se mulțumea să o apuce de mână ca să o ajute să urce vreo pantă sau să treacă peste vreun pârâu. Antoinette se căznea să-i lase singuri, pentru că ei nu-și schimbau purtarea nici când era întoarsă cu spatele. Amélie aprecia această răbdare ca dovada unei extreme delicateți a sentimentelor față de ea. Își dorea chiar ca el să nu se îndepărteze niciodată de această bună conduită. Căsătoria nu era oare compatibilă cu respectul datorat persoanei iubite ? Nu se putea trăi împreună păstrând o oarecare decență în desfășurarea raporturilor conjugale ? Preocupată de aceste gânduri, călcă pe o mânătarcă fără să bage de seamă.

— Uită-te ce faci, nefericito ! strigă Antoinette. Una frumoasă și mare și cu mititelul ei alături ! Ce mai ispravă ! Îndrăgostiții ăștia trăiesc cu capul în nori !

— Te rog ! spuse Amélie pe un ton iritat. Măsoară-ți cuvintele !

— N-am dreptul să spun că sunteți îndrăgostiți ?

— Nu.

— Pentru că nu-i adevărat ?

— Pentru că asta nu ne privește decât pe noi !

Antoinette ridică din umeri.

— Curioasă cumnată mi se mai pregătește ! Și ăla care tot caută cu ochii în pământ, în loc să se țină de fusta ta. Crezi că e normal ? Jean ! Ei, Jean !

— Lasă-l !

— Îmi face rău să vă văd atât de depărtați unul de celălalt. Ar trebui să vă pupați prin tufișuri, dacă vrei să știi. Și voi vă tratați ca niște soți bătrâni care știu totul unul despre celălalt. Mă întreb de ce nu rămâneți fiecare în camera lui, dacă atunci când sunteți împreună nu profitați de ocazie. Dacă aș fi în locul fratelui meu, de mult aș fi...

Tăcu, pentru că Jean Eyrolles apăru dintre tufișuri cu un sac în mâna stângă și cu o nuia în cea dreaptă.

— Vânătoare bună ? întrebă el.

Amélie îi arătă coșulețul în care zăceau patru mânătărci cu picioarele murdare de pământ.

— Sunt drăguțe ! Eu n-am cules decât câțiva bureți. Sunt buni gătiți cu unt și cu puțin usturoi deasupra...

— N-ai nimerit-o ! șopti Antoinette. Logodnicei tale nu-i plac decât mânătărcile.

— De ce spui asta ? exclamă Amélie roșindu-se. Nu-i adevărat... Îmi plac, îmi plac toate felurile de ciuperci... Și știu foarte bine să le prepar... Chiar așa, cu unt și cu puțin usturoi.

Era furioasă pe prietena ei, care hohotea prostește cu ochii închiși și cu mâna la gură.

— În sfârșit — reluă Antoinette — aveți aceleași gusturi în materie de ciuperci. Tot e ceva, în ajunul căsătoriei...

— Ceea ce spui n-are nici un haz ! zise Amélie. Și te sfătuiesc să schimbi subiectul, dacă nu vrei să plec !

— Ne tachinează ! spuse Jean Eyrolles. E o proastă ! Nu-i da atenție...

Își încreți nasul :

— Simt că pe-aici, la dreapta, o să găsim niște minuni...

Făcu câțiva pași răscolind frunzele moarte cu vârful nuielei. Amélie îl urmă. Deodată, își dădu seama că ceea ce făceau ei avea o semnificație simbolică : „Acest bărbat tânăr care caută mânătărci va fi în curând soțul meu". Fără să spună o vorbă, îl privea aplecându-se, ridicându-se, pășind peste tufele de ferigi. Și-l imagina la toate vârstele vieții, îmbrăcat în același costum, pe cap cu aceeași șapcă și parcurgând aceeași pădure. Cu părul puțin mai alb, de la anotimp la anotimp, cu spatele puțin mai adus, cu privirea puțin mai slabă. „Peste zece ani, peste treizeci de ani, peste cincizeci de ani, mereu el, mereu el și cu mine." I se topea inima. Era fericită și tristă. „Poate că o să avem copii ! ?" Se opri cu sufletul pierit.

— Uite una care ne aștepta ! observă Jean Eyrolles.

Se ghemui și o culese cu gesturi încete și grijulii.

— Aș fi pus pariu! zise Amélie cu un surâs. Te-ai înșelat, o dată în plus!

— E otrăvitoare?

— Cred că da! Se face albastră dacă o rupi.

— Trebuie să o arunc?

— Bineînțeles. Nu țin să te otrăvești.

Fu răsplătită de privirea lui limpede, puțin uimită și întoarse ochii ca orbită. Jean Eyrolles aruncă ciuperca suspectă și își șterse mâinile pe pantaloni. Avusese același gest, remarcă ea cu plăcere, ca și tatăl ei, la potcovărie, în fața doamnei Dieulafoy. „Multor bărbați le e rușine de mâinile lor, se gândea. E caraghios. Numai de-ar fi plecat femeia aceea și de și-ar fi regăsit liniștea mama."

— Acum — reluă Jean Eyrolles — dacă vrei să nu mă otrăvesc n-am să mai caut ciuperci. Ar fi mai sigur...

Râse cu un aer stânjenit, înțepenit, fără să-și desfacă buzele. Mărul lui Adam i se mișca deasupra gulerului.

— Ar fi mai sigur, într-adevăr!

— Știi, reluă el, că și la fabrica de cherestea sunt de două ori mai prudent decât înainte?...

— Decât înainte de ce?

— Înainte de tine.

— Așa și trebuie, Jean! șopti ea. Te rog!

O dată în plus, își închipui un accident. Logodnicul ei cu un braț sau cu un picior amputat. „Oricum l-aș lua de bărbat", gândi ea într-un elan de generozitate sălbatică. Întregul ei suflet era de acord cu această hotărâre. Se simți mândră că e femeie.

— Sunt atât de multe lucruri pe care aș vrea să ți le spun, Amélie! murmură el. Dar e un sentiment prea puternic. Când să-ți vorbesc, te privesc și cuvintele-mi zboară. Mă înțelegi, totuși? Simți oare ce reprezinți pentru mine?

Sub viziera cu pătrățele verzi și maro, ochii lui exprimau o rugăciune stăruitoare și umilă. O strângea tare de mână. Ea înțelese că ar fi vrut s-o îmbrățișeze. O față stângace se apleca spre ea și îi cerea să nu se supere, să-i dea voie... Corpul re-

acționă mai repede decât gândul. O spaimă instinctivă, necugetată, o făcu să se retragă un pas...

— Nu, spuse ea.

— Dar, Amélie, te iubesc...

— Și eu te iubesc, Jean.

— Și atunci ?

— Și atunci... totul e foarte bine așa. Sunt fericită cu tine. Fii rezonabil.

— Iartă-mă.

Îi era teamă că l-a rănit. Dar el surâse, iar ea se liniști.

Antoinette dispăruse din câmpul lor vizual. De altfel uitaseră de existența ei. Nici la ciuperci nu se gândeau mai mult. Uniți de același gând, mergeau unul lângă celălalt, în tăcere, sub frunzișul greu în care murea lumina zilei. Amélie se surprinse numărând lunile care o despărțeau de căsătorie, de la sfârșitul lui septembrie până la jumătatea lui ianuarie. Erau destul de multe ! Această nerăbdare nouă îi dădea măsura dragostei sale. Își reproșă că nu-i împărtășise secretul lui Marthe Tabaraud.

Un suflu rece venea din cer. Câteva picături se zdrobiră în frunziș.

— Trebuie să ne întoarcem ! rosti Amélie. Dacă nu, o să ne prindă ploaia.

După ce o strigară pe Antoinette în cele patru zări, o găsiră așezată pe un taluz la marginea pădurii.

— Ai cules multe mânătărci ? întrebă ea.

Amélie roși.

— Nu ! spuse Jean Eyrolles.

— Cu atât mai bine ! reluă Antoinette. Dacă v-ați fi întors cu coșulețul plin, n-aș fi fost liniștită în legătură cu viitorul menajului vostru !

— Uite că iar începe ! zise Jean Eyrolles râzând.

O îmbrânci puțin ca s-o oblige să se ridice și toți trei o porniră pe drumul care ducea în târg.

Noaptea se lăsase deja când Amélie ajunse în fața casei. Picura. Vitrina prăvăliei era luminată. Înăuntru, Jérôme clădea cutii cu nasturi în fața unei matroane împietrite de nemulțumire.

Când o zări pe Amélie, privirea lui se lumină:

— Vino repede! Nu mă mai descurc. Doamna Lissajoux ar vrea niște nasturi de sidef cu trei găuri și toți cei pe care-i găsesc au patru. Oare să nu avem articolul ăsta?

— Ba da, tată! spuse Amélie. Lasă-mă pe mine.

Descoperi nasturii cu trei găuri, făcu pachetul, încasă banii și o conduse pe clientă până în pragul magazinului. O dată ușa închisă, se întoarse spre tatăl ei și întrebă:

— Mama nu-i aici?

— Nu, Amélie! zise el cu o voce răgușită. Speram că ai întâlnit-o tu și că vă întoarceți împreună...

— Cum s-o fi întâlnit? Am fost cu Antoinette și cu Jean Eyrolles în pădure...

— S-ar fi putu duce și ea într-acolo...

— Ca să facă ce?

— Nimic... Așa... E îngrozitor, Amélie!

Ea înțelese că o dramă avusese loc în lipsa ei. Jérôme avea fața lui de catastrofă conjugală. Avea ochii triști și ficși, trăsăturile flasce, cute adânci pe frunte și la colțurile gurii.

— Ce s-a întâmplat? întrebă ea.

El scutură din cap:

— Din cauza acelei doamne Dieulafoy.

— Ei bine?

— A rămas o jumătate de oră să se uite cum lucrez... Asta mă deranja puțin, dar ce puteam să fac?... Dacă ai fi auzit-o pe maică-ta după plecarea acestei doamne!... Mi-a spus niște lucruri, niște lucruri!...

Își acoperi fața cu mâinile. Amélie îl luă de mână și-l obligă să-și descopere fața:

— Ce ți-a spus?

— Țipa întruna că e din vina mea, că sunt un mizerabil, că n-o respect, că... că îmi face plăcere, da, plăcere, înțelegi ? S-o ridiculizez în fața creaturii ăleia !

— Și tu ce i-ai răspuns ?

— N-am avut timp să-i răspund. Brusc, a deschis ușa și a țâșnit în stradă, fără haină, fără pălărie...

— Fără pălărie ?

— Da, Amélie.

— Înseamnă atunci că nu s-a dus prea departe.

— Dar sunt două ore de când a ieșit ! Două ore ! Îți dai seama ? Și s-a făcut deja noapte. Și plouă !

Amélie nu voia să se lase cuprinsă de îngrijorarea tatălui ei.

— Nu te frământa. S-a lăsat pradă mâniei. N-o să întârzie.

— De obicei, se închide în camera ei — spuse el spăsit.

— E mai puțin grav decât să iasă pe stradă ?

— Cred că da... nu știu... Când e acasă, chiar supărată, sunt mai liniștit...

— Unde e Denis ?

— La bucătărie. Citește. E cuminte.

— V-a auzit ?

— Da !

Ea se gândi o clipă și trase concluzia :

— Trebuie că e la croitoreasă. Domnișoara Bellac o anunțase azi-dimineață că totul e gata pentru probă. Mă duc s-o caut.

— Să mergem împreună.

— Nu. Ar putea s-o indispună. Rămâi aici. Închide prăvălia.

— Bine, Amélie.

Învins de autoritatea și de comportarea fetei sale, se resemnase de mult să lase pe seama ei conducerea operațiunilor. Ea își luă umbrela, haina Mariei, și ieși în strada rece, neagră și udă.

Hotărâtă să nu exagereze gravitatea acestei escapade, era sigură că mama ei se afla la domnișoara Bellac și aștepta, la căldură, reacțiile înnebunite ale celor ce-o înconjurau. Dar croitoreasa, întrebată de Amélie îi răspunse că nu o văzuse pe

doamna Aubernat toată ziua. Fără să se lase, tânăra își urmă ancheta la măcelărie, la brutărie și la farmacie. Nimeni nu primise vizita Mariei. După ce făcuse turul prăvăliilor, Amélie se întoarse acasă, unde tatăl ei și Denis o așteptau cu nerăbdare.

— Ei bine ? exclamă Jérôme făcând un pas spre ea.

Intră în bucătărie, se așeză pe un scaun și povesti rezultatul demersurilor sale. Tatăl o privea cu un aer pierdut, frângându-și mâinile.

— Ce ne facem ? gemu el. Nu putem rămâne așa, fără să știm !

Ca totdeauna în ocaziile disperate, Amélie se simțea hotărâtă și lucidă, detașată de sine însăși și de evenimente. Stăpână pe nervii ei, căpăta, la vederea tatălui descumpănit, un plus de încredere în propria ei judecată.

— Cred — spuse ea — că cel mai înțelept ar fi s-o mai așteptăm !

— Și dacă e în pericol ?... Dacă... Dacă a avut un accident ?

— De ce vrei să fi avut un accident, tată ? spuse Denis.

— N-ai văzut în ce stare era când a plecat ! suspină Jérôme.

Ploaia se întețea, biciuia ferestrele și se scurgea cu un gâlgâit sinistru prin burlane. Rafale de vânt pătrundeau pe horn.

— Și ea e singură afară ! reluă el. Fără să fie bine îmbrăcată ! Pe vremea asta ! Cu bronșita ei !

Își lipi fruntea de geam, se întoarse brusc și murmură :

— Trebuie s-o căutăm, Amélie.

— Da ! exclamă Denis. O s-o căutăm. O să împrumut bicicleta lui Antonin Ferrière ca să merg mai repede.

Setea de aventură îi înflăcăra fața.

— Taci din gură, Denis ! spuse Amélie. Ai să faci ce ți se spune. Unde vrei s-o căutăm, tată ?

— Așa... peste tot... În târg, prin împrejurimi. Acum șase sau șapte ani, îți amintești, ne-am certat în legătură cu nu știu ce... Atunci s-a ascuns într-un vechi hambar lângă râu... Acolo am regăsit-o... Ar trebui să încercăm...

Lacrimi grele îi atârnau de gene.

Incapabilă să-și stăpânească emoția, Amélie se aruncă de gâtul tatălui ei. Pe buze simți contactul cu un obraz prost ras, țepos. O milă amețitoare o cuprinse.

— Da ! Mergem s-o căutăm, tată. Dar o să ne împărțim treaba. Tu o să urci cu Denis către râu, eu o să cobor către gară.

Tatăl și fiul părură imediat îmbărbătați de perspectiva acestei acțiuni comune. Foarte repede, fură gata, Jérôme cu o manta grea aruncată pe umeri și cu o pălărie cu boruri largi înfundată până la sprâncene, Denis cu un fes și cu picioarele încălțate cu saboți.

— Deci, sigur nu vrei să împrumut bicicleta de la Antonin Ferrière ? întrebă Denis.

— Nu, spuse Amélie.

Și, întoarsă către tatăl ei, adăugă :

— Îmi iau umbrela. Tu ia-o pe a mamei, pentru orice eventualitate...

Jérôme aprinse două lămpi portative cu acetilenă.

Ieșiră împreună și se despărțiră în fața casei. Amélie, ținând umbrela cu o mână și felinarul cu cealaltă, înainta cu pași mici pe pământul alunecos. Strada era deșartă, sumbră. Târgul părea abandonat de toți locuitorii. O ploaie deasă se spărgea în băltoace. Frigul pătrundea până la os. Flacăra verzuie a lămpii lumina fațadele cu obloanele trase, pătate de lungi dâre umede, firmele lucioase, gardurile dezarticulate, în spatele cărora visau verze uriașe. Uneori, tânăra credea că vede o umbră ghemuită în pragul vreunei porți. O hotărâre irațională o mâna înainte. Își ridică felinarul. Nimic. Un panou de lemn lustruit, o ladă spintecată din care ieșeau resturi de legume și pâraie de cenușă udă. Alteori, câte un zgomot o făcea să tresară. Mișcase cineva. Chiar în spatele ei. Era sigură. Întorcea capul. Un câine o lua la fugă, traversa strada și dispărea în vreo gaură. Aceste iluzii, repede spulberate, îi zdruncinau cu încetul speranța. Ce legătură putea fi între persoana fericită și calmă care, cu câteva ore mai înainte, se plimba cu Jean Eyrolles în pădure, și aceea care, acum, se bălăcea în noroi în căutarea mamei sale ? Oare Maria nu și-ar

fi putut stăpâni furia ca să nu tulbure minunata aventură pe care fata ei o trăia pentru prima oară? „Nu s-a gândit decât la ea. Egoismul o orbește! Tata a răsfățat-o!“ Deodată, îi sări inima. Un corp era întins în fața ei, sprijinit de zidul unei prăvălii. Se aplecă. Nu. Erau două coșuri acoperite cu o prelată. O apă neagră stagna în cutele prelatei. Amélie își reluă mersul, cu picioarele moi, cu tâmplele vâjâindu-i. „Dumnezeule! Dacă ar fi fost ea, cu adevărat? Ea, pe moarte! Sau moartă deja!“ Se înfioră. Umbrela trebuie că era găurită, pentru că picături înghețate îi cădeau pe față. O fereastră luminată. O șaretă cu hulube ridicate. Un morman de gunoi zemos. O ușă. Altă ușă. Se angajă pe strada transversală, făcu cale întoarsă, intră în curtea domnului Marchelat, negustorul de vinuri. Butoaiele aliniate își bombau spatele sub aversă. La adăpost sub o streașină, o pisică mieuna, cu ochii mari și verzi, cu blana zbârlită. „Jean mi-a spus că-i plac pisicile. Au două acasă. Să nu mă gândesc la el. Mai târziu. Când totul se va fi terminat.“ Se învârti încă o dată în jurul celor două case izolate, cuburi de piatră murdară sub bătaia oblică a potopului. Zgomot de glasuri străbătea prin perete. O ceartă? Apa-i pătrundea în pantofi. Alunecă pe o baligă și-și continuă drumul. Dincolo de un maidan, se ridica clădirea gării. Două lumini slabe străpungeau întunericul nopții. Fascinată, Amélie înaintă fără să se gândească la nimic, ca și cum greutatea corpului ei ar fi antrenat-o pe o pantă. Rafale de apă îi tăiau suflul. Între genele ei apropiate scânteiau stele lichide. Strângea mânerul umbrelei, ale cărei spițe o zgâriau pe spate la fiecare pas. Mașinal, împinse portița de fier. În fața ei se întindea un peron gol și strălucitor ca dat cu cerneală proaspătă. În șanț, șinele aliniau patru urme de argint lustruit. În acest loc lugubru ploaia avea un gust de cărbune. Puțin mai încolo, o marchiză de tablă, așezată pe patru stâlpi, acoperea intrarea călătorilor.

La adăpostul acoperișului, solul era uscat. O lampă cu ulei ardea în biroul șefului de gară. O alta în sala de așteptare. „Ce caut aici?“, se întrebă Amélie. Privea cu ochi goi mersul trenu-

rilor afișat pe perete și adăpostit de un grilaj care-l făcea de necitit. O pancartă ruginită atârna deasupra capului ei: „Chapelle-au-Bois". Baloturi de marfă erau stivuite la celălalt capăt al peronului. Era pe punctul de a face cale întoarsă, dar, ca să fie sigură, se apropie de ușa care dădea în sala de așteptare. Geamurile erau afumate. Răsuci clanța de alamă. Ușa se deschise. Amélie fu ca luată pe sus. Un strigăt îi țâșni de pe buze:

— Mamă!

Era acolo, ghemuită pe o bancă, cu fața lividă, cu privirea fixă, cu șuvițe de păr lipite pe frunte și pe obraji. Văzându-și fiica, nu făcu nici o mișcare.

— Ce faci aici, mamă? întrebă Amélie.

— Vezi bine! Aștept să se oprească ploaia.

Amélie se repezi spre maică-sa și se așeză alături, o strânse în brațe, o înfășură în mantaua pe care o adusese cu ea. Maria se lăsă în voia ei, slabă și tremurătoare.

— Mamă, mamă, nu e cu putință! se bâlbâi Amélie. Te căutăm peste tot!

— Nu era nevoie.

— Tata e nebun de îngrijorare.

— Nu-mi vorbi de tatăl tău.

— Unde ai fost?

— La cimitir.

— La cimitir?

— Da, la mormântul mamei...

— Dar de ce?

— Nu poți înțelege.

— Și apoi?...

— Apoi, am venit la gară să mă adăpostesc de ploaie.

— Trebuie să te întorci acasă.

— Nu.

— Vrei să rămâi aici toată noaptea?

— Da.

— Și mâine, ce-ai să faci?

— Nu știu.

Răspundea într-un fel sacadat, repezit, fără cea mai mică intonație în voce. S-ar fi zis că nici un sentiment nu-i însufleța cuvintele. Aplecată asupra ei, Amélie îi pipăia genunchii, brațele prin veșmintele umede.

— Ești udă, mamă! O să răcești...

Maria ridică din umeri. Dinții îi clănțăneau. Îi venea greu să rostească cuvintele:

— Lasă... lasă-mă... Pleacă... Și tu... Toți...

— Nu, n-am să te las! exclamă Amélie cu hotărâre. Ai să mă urmezi. Am să te usuc, am să te încălzesc.

— N-am nevoie să fiu încălzită...

— Am să te încălzesc. Apoi, ai să faci ce-o să vrei.

— Eu... mă simt bine aici...

Amélie își trecu un braț în jurul umerilor mamei sale și o obligă să se ridice. Contrar așteptărilor, Maria nu opuse decât o slabă rezistență acestui gest autoritar. Poate că, în ciuda protestelor sale, nu era supărată că fusese scoasă dintr-o situație stânjenitoare. De altfel, era la capătul puterilor. Ideea unei băuturi calde, a unui pat cald trebuie că o bântuia de mult. Obrajii îi erau roșii. Pupilele îi luceau febril. Gâfâia. Mai spuse:

— Ca să fac ce? Nu vreau! Îți spun că nu vreau!...

Dar se sprijinea de brațul fiicei sale. Strânse sub aceeași umbrelă, ieșiră împreună din gară, traversară maidanul și o luară pe strada sumbră și întortocheată care ducea în centrul târgului. Ploaia se liniștise. Picături de apă, rare și grele, făceau bășici în băltoace. Acum, că o regăsise, Amélie se gândea cum să limiteze efectele scandalului. Probabil că vizitele ei pe la negustori provocaseră deja numeroase comentarii. Dacă cineva a văzut-o pe Maria în sala de așteptare, încă de a doua zi, toată regiunea avea să fie informată. Gravitatea acestei amenințări o făcu pe tânăra fată să renunțe la precauții.

— Nu te-ai întâlnit cu nimeni la gară, mamă?

Maria dădu din cap în semn că nu.

— Dar pe drum?

Același răspuns. Dar, în accesul ei de rătăcire, putuse foarte bine să întâlnească oameni, fără să-i recunoască, fără să-i vadă. Era prea devreme ca să se liniștească. Amélie încetini pasul ca mama ei să nu-și piardă suflul. În timpul ultimei părți a drumului, nici una nici alta nu scoase un cuvânt. Când ajunseră acasă, Jérôme și Denis nu se întorseseră încă. Fără să piardă timp, tânăra fată o conduse pe Maria în camera ei și îi spuse să se bage în pat.

— În timpul ăsta, am să-ți încălzesc niște lapte și am să-ți pregătesc o sticlă cu apă caldă.

— Nu, nu ! E inutil, te asigur...

Dar văicăreala ei suna monoton și fals. Amélie așteptă să-și vadă mama culcată și coborî în bucătărie să pună apa și laptele pe foc. Era lângă mașina de gătit, când ușa se deschise cu putere. O rafală de aer rece și de ploaie pătrunse în încăpere.

— Ai găsit-o ?

Răsărind din noapte, cu umbrela în mână, cu pantofii noroiți, cu pelerina udă și murdară, Jérôme întinse spre fata sa o față descompusă de spaimă. În spatele lui, Denis, cu gluga pelerinei pe cap, ca un mic călugăr, ridica felinarul și făcea ochii mari, uimiți.

— Da. Totul e în ordine. E în camera ei. Se odihnește.

Jérôme se sprijini de zid și plecă, ușurat, capul. Obrajii îi tresăreau. Murmură :

— În sfârșit !... În sfârșit !... Îți mulțumesc !...

Amélie îi povesti tot, căutările ei multă vreme inutile, intrarea în sala de așteptare, prostrația, oboseala Mariei și întoarcerea lor pe străzile negre, bătute de ultimele picături de ploaie. El o ascultă fără să se miște, slăbit, stupefiat de o senzație de ușurare prea rapidă. Își sprijinea umbrela de zid și lăsa să-i atârne brațele de-a lungul corpului. După o clipă, întrebă cu o voce imploratoare :

— Crezi că pot să urc s-o văd ?

— Nu chiar acum. Am să-i duc mai întâi sticla cu apă caldă și laptele. Când o să se încălzească, o să se simtă mai bine, o să se destindă și am să te chem...

— Da! murmură el. Fă cum crezi că e mai bine. Te aștept.

Înainte de a ieși, ea își aminti și îi spuse:

— Supa e pe foc, tată.

— Nu mi-e foame.

— Mie mi-e foame! spuse Denis.

— Ei bine, atunci servește-te! îi zise Amélie. Apoi, te duci să te culci.

— Fără să-i spun noapte bună mamei?

— Nu-i momentul s-o deranjezi. Probabil că ea te crede deja în pat. În orice caz, nu trebuie să știe că ai căutat-o împreună cu tata.

— Ai dreptate! spuse Jérôme. N-ar fi deloc mulțumită...

Își luă farfuria de pe masă și se apropie de mașina de gătit.

Intrând în cameră, Amélie o găsi pe maică-sa ghemuită sub cuverturi, cu o bonetă de dantelă pe cap și cu cearșafurile trase până la bărbie. Îndată ce fata ei închise ușa, Maria se ridică în cot și șopti:

— Zgomotul ăla, jos... cine era?

— S-a întors tata. Te-a căutat și el.

Ochii Mariei se măriră. Buzele ei palide și uscate tremurară.

— E un monstru!... Nu m-a respectat!...

— Da, mamă, spuse Amélie, cu o voce împăciuitoare.

Băgă sticla cu apă caldă în pat.

— M-a făcut de batjocură în fața acestei... acestei intrigante!

— Da, mamă.

— A făcut-o expres... Și ea la fel.

— Da, mamă.

— Nu vreau să-l mai văd înaintea ochilor!

— N-ai să-l mai vezi. Dar bea-ți laptele.

— Nu.

— O să-ți facă bine.

— Ce-aveți toți împotriva mea? gemu întorcând capul.

Amélie duse bolul la buzele mamei sale. Ea se strâmbă și îngăimă :

— Nu, îți spun că nu...

Apoi începu să bea, respirând adânc între înghițituri, ca un copil. Lacrimi grele îi curgeau pe obraji. Pieptul i se ridica și îi cobora sub cămașă. După ce goli bolul, izbucni într-un hohot de plâns și se lăsă să cadă pe perne. Avea două virgule albe de lapte pe buza superioară. Gemu :

— Să nu vină aici ! ... Să nu-l văd în camera asta !... Să se ducă... Să se ducă la castel... la aia... la Dieulafoy !...

Bolul îi scăpă din mâini și se rostogoli pe covor. Amélie îl ridică.

— Stai liniștită, mamă. N-o să vină nimeni să te deranjeze. Acum trebuie să dormi.

Scara trosni. O dată supa înghițită, Denis se furișa spre camera lui. Pradă indignării, Maria nu îl auzi cum se strecura pe coridor. Dădea din picioare sub cuvertură. Genunchii ei făceau plapuma să danseze :

— Să-i spui. Să-i spui.

Amélie rămase încă un sfert de oră într-un fotoliu, lângă pat, apoi, constatând că mama ei se liniștise, luă lampa, se retrase în vârful picioarelor și închise ușa. Tatăl ei o aștepta la picioarele scării :

— S-a aranjat ? întrebă.

— Nu, nu vrea.

Totul se prăbuși în mintea lui Jérôme. Buza i se lăsă în jos. Repetă :

— Nu vrea ?

— Nu trebuie contrazisă. Mâine o să fie mai dispusă să te vadă. Te sfătuiesc...

— Ce ?

— Dacă te-ai culca la mansardă, pe un pat pliant ?

— Crezi ?

— Numai în noaptea asta. Sunt acolo două cuverturi. N-ai nevoie de cearșafuri ?

— Nu, nu...

Amélie făcu un efort ca să nu lase să se vadă compasiunea pe care i-o inspira prin obedienţa lui.

Urcară scara unul în spatele celuilalt. Amélie se opri pe ultima treaptă şi îi ură noapte bună. El strângea în pumni un sfeşnic cu o lumânare aprinsă. Flacăra dreaptă îi lumina puternic conturul nărilor şi al mustăţilor aspre.

La pod se ajungea pe o scară pusă pe coridor şi ale cărei ultime trepte se sprijineau de marginea chepengului. Jérôme urcă scara cu încetineala unui condamnat care se duce la supliciu. Încălţămintea lui făcea să geamă lemnul scării. În sfârşit dispăru în pod. Amélie înaintă doi paşi pe coridor şi deschise prima uşă. Frântă de oboseală şi emoţie, Maria aţipise. O respiraţie şuierătoare se auzea în întuneric. Amélie închise uşa şi reţinu clanţa ca să nu facă zgomot. Apoi, depăşindu-şi propria cameră, se duse până la capătul coridorului, unde se afla camera lui Denis. Şi acolo totul era nemişcat, totul dormea. Lumina lămpii cu petrol, pe care tânăra fată o ţinea în mână, surprinse o dezordine băieţească, haine aruncate pe un scaun, un prosop muindu-se într-un lighean, unelte de pescuit sprijinite de zid, şi faţa lui Denis, cufundată în somn, cu buzele umflate şi lucioase, ca şi cum atunci ar fi terminat de băut ceva. Isprăvindu-şi turul de inspecţie, Amélie intră la ea să se culce. Era extenuată şi bucuroasă de ea însăşi. Pericolul era îndepărtat. Mâine se va strădui să-şi continue munca de pacificare. În grabă, se dezbrăcă, stinse lampa şi se aruncă în pat.

Nu se culcase nici de zece minute, că un zgomot insolit o făcu să se ridice dintre perne. Scara trosnea sub greutatea care se mişca cu extremă prudenţă. Nişte picioare goale lipăiau pe podeaua coridorului. Uşa camerei vecine se deschise cu un oftat. Nu era posibil! Tatăl ei! Cum de îndrăznea? Ce avea să se întâmple? Instantaneu, îşi imagină trezirea Mariei, stupoarea ei, imprecaţiile ei, o criză de nervi poate... Aruncă cuvertura, gata să sară în ajutorul părinţilor. Dar, în spatele peretelui, tăcerea se prelungea. Nevenindu-i să creadă, tânăra fată nici nu mişca, ţinându-şi răsuflarea, trăgând cu urechea. O şuşoteală indiscretă

ajungea până la ea. Recunoștea cele două voci, dar nu putea înțelege ce-și spuneau. Resorturile unei somiere gemură. Totul se liniști. Amélie nu mai încercă să înțeleagă. Apropierea dintre tatăl și mama ei i se părea tot atât de irațională ca și cearta lor. După un timp, se culcă la loc.

Dar, în ciuda ostenelii, nu putu să adoarmă, așa cum își dorea. Rămase multă vreme cu ochii deschiși, cu capul plin de umbre, ascultând orele pe care le bătea clopotul bisericii pentru un târg care nu le auzea.

9.

A doua zi dimineața, după ce își făcu toaleta și după ce bău o ceașcă de cafea fierbinte, Maria trebui să se bage din nou în pat. Nu o mai țineau picioarele. Se plângea de frisoane și de dureri de cap. Accesele de tuse îi scuturau pieptul și o lăsau slăbită, cu gura uscată, cu privirea neliniștită. Jérôme era dezolat că doctorul Tabaraud, care-i îngrijise dintotdeauna familia, părăsise Chapelle-au-Bois ca să se instaleze la Limoges. Cu el erai sigur că te vindeci. Era un savant și un prieten. Îndată ce trecea pragul casei, vocea lui joasă, râsul și privirea lui paternă puneau microbii pe fugă. Micul doctor Delattre, care-l înlocuise, cunoștea poate tratamentele, dar ignora totul despre bolnavi. Nou venit în regiune, el nu se bucura de încrederea clientelei. Maria nu suporta să se lase atinsă de mâini străine:

— Cum poți să vrei asta tu, bărbatul meu?

— Dacă nu se poate face altfel! Dacă eu aș fi doctor...

— Tu, doctor?

Începu să râdă nervos. Amélie, așezată pe marginea patului, se mira că nici o animozitate nu mai rămăsese între soți după scena violentă din ajun. O noapte fusese de ajuns ca să reclădeas-

că obișnuita lor tandrețe. Tinerei fete i se părea că-și făcea pe lângă ei ucenicia propriului său viitor. Era în situația unei eleve dornice să se instruiască. Inconștient, raporta tot ce vedea, tot ce auzea, la Jean Eyrolles și la ea însăși. Dar era sigură că perechea lor va fi diferită de cea a părinților: mai bine potrivită, mai ponderată și, fără îndoială, mai fericită.

— Nu sunt chiar atât de bolnavă! reluă Maria. Câteva ore de stat la pat și puterile o să-mi revină. Cu mixturile lui, doctorul n-o să facă decât să-mi întoarcă stomacul pe dos.

Privirea ei prea strălucitoare dezmințea această afirmație făcută între două accese de tuse.

După-masă, cum părea că are încă febră, Amélie se hotărî să-i pună ventuze. Dar Maria refuza să se lase. În timp ce fata sa încerca să o convingă, Jérôme se întoarse la potcovărie. Lăsând ușa atelierului deschisă, îi era ușor să supravegheze în același timp și magazinul.

— Ai să mă arzi cu ventuzele tale! gemea Maria. Nu vreau!...

Tocmai atunci, Denis veni să o anunțe că se ducea la pescuit cu sticla, împreună cu colegii lui:

— Și în seara asta o să ai o saramură strașnică, mamă!

Ea îl îmbrățișă încântată și îl sfătui să nu-și ude hainele. Copilul îi asculta sfaturile, fără să dea nici cel mai mic semn de nerăbdare. Obișnuit cu crizele și supărările mamei, nu se mira să o vadă la pat și se bucura chiar, în secret, de surplusul de independență pe care i-l dădeau tulburările din casă. Dintotdeauna, Amélie îl știuse astfel, iubindu-și părinții, sora, dar grăbit să-i ocolească ca să alerge să se joace în stradă, în pădure sau la marginea apei. Nevoia lui de evadare înfrunta toate dojenile. O mie de planuri nechibzuite treceau prin micuțul lui cap cu ochii vii și cu părul aspru. Departe de familie el ducea o existență stranie, de explorări în mărăcinișuri, de braconaj, de bătăi pentru supremație, de indigestii cu mure și de crescut lăcuste.

— Să nu te întorci prea târziu! spuse Maria.

— Ah, nu, mamă, îți promit!

O privea drept în ochi, dar era evident că se gândea la altceva. După plecarea lui, Maria fu cuprinsă de o agitație îndurerată. Condamnată să stea în cameră, nu putea renunța la multiplele ei obligații casnice și comerciale. Gospodăria lipsită de directivele ei trebuie că era, evident, cu fundul în sus. Verificase oare cineva lăzile cu săpun de Marsilia? Din ce o să pregătească Amélie masa pentru fratele și pentru tatăl ei? Cunoștea oare Jérôme ultimele prețuri de la Lyon pentru perii și pentru mături? De fiecare dată când auzea clopoțelul de la ușă, se ridica ușor și se întreba:

— Cine-o fi? Doamna Ferrière? Sau domnișoara Bellac? Va ști el oare să le servească? Ascultă, Amélie! Nu mă înșel! Clienta a ieșit! Deja! Tatăl tău m-a făcut să mai pierd o clientă!...

— Nu te preocupa de prăvălie, mamă! murmură Amélie. Vreau să te îngrijesc. Fii cuminte. O să te simți mai bine.

Pregătise ventuzele și lampa cu alcool pe noptieră. Maria privea aceste obiecte cu o spaimă puerilă, care o făcea să i se lase colțurile buzelor în jos.

— Crezi cu adevărat că e nevoie?

— Sunt sigură!

Bolnava oftă, se întoarse pe burtă și-și dădu jos cămașa de pe umeri. Amélie încălzi ventuzele una după alta și le aplică cu gesturi repezi pe spatele gol și slab al mamei sale. Pielea se umfla violetă, sub clopotele cu bolte lucioase. Maria gemea.

— Aia din stânga mă trage, mă trage prea tare!

— Cu atât mai bine, înseamnă că s-a prins bine!

Jérôme întredeschise ușa.

— Nu intra! strigă Maria.

— Bine, bine! spuse Jérôme, făcând un pas înapoi.

Părea îngrozit la vederea nevestei sale, întinsă cu fața în plapumă, cu părul despletit și cu spatele acoperit de mari globuri de sticlă. Amélie plasă o nouă ventuză sub omoplatul stâng. Maria făcu o mișcare. Micile vase, deranjate, se ciocniră între ele cu un clinchet cristalin. Jérôme întoarse ochii și mormăi:

— Nu te îngrijora... Vreau numai să știu... Litrul de oțet e într-adevăr la șapte parale, nu-i așa ?...

— Da ! spuse Amélie.

— Și sfertul de cafea ? I-am zis că-i paisprezece centime. A părut nemulțumită...

— Cine ?... Cine a părut nemulțumită ? întrebă Maria.

— Doamna Barbezac.

— Bineînțeles. Noi i-l socotim întotdeauna la doisprezece centime.

— Nu știam.

— Ce nenorocire ! bâigui Maria, cu buzele lipite de fața de pernă.

Degetele ei zgâriau cuvertura. Își arcui spatele.

— Nu te mișca, mamă. Nu e grav. Aceste doamne își închipuie că tata nu e la curent cu prețurile !...

— O să-și închipuie, poate, că încerc să le jupoi !

— Nu, mamă.

— Nu le cunoști !

Jérôme își ceru iertare, schiță un surâs stângaci și se retrase închizând ușa. Se întoarse puțin mai târziu, în timp ce Amélie termina de scos ventuzele.

— Îmi cer iertare — spuse el — , dar aș vrea să verific adunarea, Amélie. Mi-e teamă că m-am înșelat...

Amélie scoase ultima ventuză, care se desprinse de piele cu un zgomot ușor, puse la loc cuvertura pe spatele bolnavei și luă carnetul pe care i-l întindea tatăl ei. În timp ce ea se ocupa cu socotelile, Maria întoarse spre lumină o față scăldată în transpirație.

— Nu trebuie lăsat magazinul gol, murmură. Copiii... Știi foarte bine. Profită ca să șterpelească bomboane din borcane.

Nu vru să se liniștească până când Amélie nu-i cedă locul tatălui ei și coborî ea însăși la prăvălie. Acolo trebui să suporte întrebările câtorva țațe, care veneau mai puțin să se aprovizioneze cât ca să afle noutăți. Curiozitatea lor se ascundea sub fețe dulcege și compătimitoare :

— Ni s-a povestit !... Sărmana Maria... N-ar fi trebuit să iasă ieri, pe ploaia aceea... Se pare că ați căutat-o o bună parte a nopții !... Oricum, ar fi trebuit să vă prevină... Să vă spună unde se duce...

Acestor purtătoare de vorbe, Amélie le replica invariabil :

— Mama se dusese la cimitir.

Acest răspuns tăia scurt interpretările răuvoitoare. Femeile din Chapelle-au-Bois avea pentru morți un respect care scuza toate extravagențele comise în numele lor. Pentru aceste suflete simple, doliul reprezenta o distincție onorifică. Cu cât aveai mai mulți defuncți la activ, cu atât meritai mai mult să fii plâns și luat în considerare. Multe familii, trăind în case sordide, economiseau bănuț după bănuț ca să-și plătească un cavou monumental de granit.

— La cimitir ? La mormântul bietei sale mame ?

— Da.

— Ah, ce nenorocire ! Bineînțeles !... Era o femeie cucernică !... Cele mai bune se duc !...

Clienta își rumega porția de mister funebru și, din oftat în oftat, ieșea pe ușa prăvăliei. Trecând pragul, spunea :

— Transmite-i din partea mea complimente... Să se îngrijească bine... Să se facă repede bine !...

Reputația Mariei ieșea sporită din această aventură.

La ora cinci, Amélie urcă să-i facă o vizită mamei sale și o găsi epuizată de un brusc puseu de febră. De data aceasta nu mai avu nici o obiecție când fata sa îi vorbi de doctor.

Doctorul Delattre nu putu să vină decât seara târziu, după închidere prăvăliei. Era un bărbat de vreo treizeci de ani, mic, pricăjit, cu o față ofilită de insomnii, cu ochi mari albaștri și cu părul de un blond verzui care cădea în cascade pe ceafă. Maria ceru să rămână singură cu el în timpul consultației. Refugiați pe coridor, Amélie și Jérôme nu scăpau din ochi ușa care le ascundea o scenă de neimaginat : un bărbat lipindu-și urechea de spatele Mariei, bătându-i pieptul cu degetul și punându-i întrebări

care o făceau să roșească. După zece minute de așteptare, auziră vocea bolnavei care-i striga lipsită de putere:

— Veniți, s-a terminat.

Așezat la o măsuță, doctorul scria rețeta.

— Ei bine — spuse el — suntem în prezența unei bronșite zdravene, care cade pe un teren... într-un fel predispus...

— Dar nu e grav? întrebă Jérôme.

— Nu, nu. Serios, dar nu grav. Îngrijiri bune și odihnă... Ați făcut bine că i-ați pus ventuze... Adăugați ceaiuri calde alcoolizate și siropul de tuse pe care vi l-am prescris.

Cu buzele strânse, cu privirea fixă, Maria încă mai trăia cu amintirea ofenselor pe care le suportase. Era grăbită să-l vadă dispărând pe acest bărbat care-i pusese pudoarea la încercare. Cu toate acestea, Jérôme întârzia plecarea doctorului Delattre cu vorbăria lui. S-ar fi spus că voia să intre în grațiile doctorului, ca să-și facă din el un aliat împotriva bolii:

— Trebuie să se vindece repede, doctore. Contăm pe dumneavoastră. Dumneavoastră sunteți cel care ați scos-o pe doamna Calamisse din bronșita ei? Cu aceleași medicamente, nu-i așa?

— Cam aceleași, da.

— Atunci, mă simt liniștit. Când o să reveniți?

— Poimâine. Până atunci, țineți-mă la curent cu temperatura...

După plecarea lui, Maria izbucni în lacrimi. Nu voia să-l revadă. Apoi se liniști și întrebă dacă Denis se întorsese de la pescuit. Vroia să mănânce saramură de pește. Îi promisese fiului ei. Era sigură că după-masă avea să se simtă mai bine. Denis prinsese într-adevăr câțiva peștișori în râu.

— Pune-i la fript imediat, Amélie! exclamă Maria cu vioiciune.

Dar când Amélie îi aduse farfuria se strâmbă scârbită:

— Iartă-mă. Nu mai mi-e poftă. Ia-o de aici. Mirosul ăsta... Nu pot... nu pot...

În zilele următoare starea Mariei neameliorându-se, viața celor apropiați ei se organiză după cerințele bolii. Jérôme își ne-

glija potcovăria și îl lăsa pe Justin să facă treaba curentă, chiar dacă îi venea în ajutor când vreun țăran își aducea vitele la potcovit. Restul timpului și-l petrecea la căpătâiul nevestei. Luase câteva cărți din camera fetei și, când Maria nu era prea ostenită, îi citea cu voce tare, scandând fiecare silabă, pasaje dintr-un manual de istorie, o povestire de Alphonse Daudet sau vreun capitol din *Mizerabilii*. Acest roman îi plăcea, pentru că denunța în termeni viguroși mizeria oamenilor mărunți, zdrobiți sub povara ignoranței, a foamei și a legilor oarbe.

— Dacă aș fi fost un om instruit — spunea el — mi-ar fi plăcut să scriu lucruri de genul ăsta. Toți oamenii vor purta povara vinovăției atâta vreme cât va mai exista un singur sărac pe fața pământului!

Ridica tonul, apoi tăcea brusc, temându-se că o obosește pe Maria cu gesticulația și cu accentele lui de indignare. Când ea părea că ațipește, ieșea repede în vârful picioarelor și i se alătura lui Justin în fața nicovalei. Timp de o clipă, trudeau împreună, fără să schimbe un singur cuvânt. Era o broască de reparat, sau un lanț de scurtat, sau vreo unealtă de pietrar de călit. Absorbit de treabă, Jérôme își uita necazul. Când lucrarea era terminată, Justin îl întreba:

— Ce mai e pe sus?

— Merge!

— Biata doamnă!

— Mda...

Farmecul se rupsese. Jérôme își pleca umerii. O tristețe nesănătoasă se strecura în el. Dădea câteva lovituri de ciocan, tria fiarele vechi, mângâia capul coțofenei cu vârful unghiei și intra în prăvălie ca să-i mai treacă timpul. Obișnuită să o ajute pe mama ei, Amélie servea clientele cu o precizie și cu o repeziciune ireproșabile. Chiar când prăvălia era goală, ea nu se oprea din lucru, aranjând sertare, transportând ambalaje în magazie sau verificând registrele cu socoteli. Jérôme schimba câteva cuvinte cu ea, se întorcea în atelier, ieșea în curte și, subit, cuprins de scrupule, se grăbea să se întoarcă în cameră. Pașii lui

răsunau deasupra capului Améliei. Ea-și ridica ochii spre tavan. „Nu mai mișcă. S-a așezat. Totul e în regulă."

Seara târziu, silueta lui Jean Eyrolles se strecura în fața vitrinei. Arunca o privire în interior și, dacă Amélie era singură în prăvălie, împingea ușa cu atâta discreție încât clopoțelul abia suna. Despărțiți de tejghea, cei doi tineri își vorbeau cu voce joasă :

— Cum se simte mama ta ?

— Nici mai bine, nici mai rău. Siropul nu reușește să-i calmeze tusea. Și apoi febra, oboseala, lipsa de poftă de mâncare. Nu-i prea solidă. O să-i trebuiască timp ca să se vindece.

— Ești atât de palidă, Amélie ! Ar trebui să te odihnești.

— Nu înainte ca mama să fie pe picioare.

— Asta nu-i înțelept.

O privea cu admirație. Ea pleca ochii. Jean Eyrolles își învârtea șapca între degete și întreba timid :

— Nu te plictisesc venind, din când în când, să te văd ?

— Nu, Jean. Dar trebuie să fim prudenți. Suntem văzuți prea des împreună.

— Din moment ce suntem logodiți !

— Nu oficial.

— Ah, părerea altora !...

— Sunt fată. Trebuie să am grijă de reputația mea.

— Da, Amélie. Când pot să revin ? Mâine ?

— Ar fi prea devreme. Să zicem, poimâine.

Jean Eyrolles se aplecă spre ea și îi atinse obrazul cu o sărutare. Ea îl lăsă, tulburată, jenată, cu ochii țintă la ușă. El o strânse de mână, aștepta ca ea să-i dea voie s-o mai sărute o dată. În sfârșit, neprimind încurajarea sperată, își punea toată dragostea într-o lungă privire și pleca timid, ușor și surâzător. Rămasă singură, Amélie nu putea măcar să întârzie, așa cum ar fi vrut, amintirea plăcută a acestei clipe. Prea multe griji exterioare îi reținеau atenția. Era timpul să pregătească masa. Își luase oare Maria medicamentele ? Ce făcea Denis ? Profitând de ultimele zile de vacanță, el găsea mereu pretexte de evadare și

nu dădea pe acasă decât ca să mănânce și să doarmă. „În sfârșit, iată-l!“ Își făcea intrarea în prăvălie, ciufulit, surâzător, cu genunchii murdari, cu o traistă pe umăr:

— Ghicește ce am în ea.

Era vreo năpârcă moartă, sau o pereche de păstrăvi, sau un ou de rață.

— Du-te de te spală — spunea ea. Mâncăm peste o jumătate de oră.

— Vreau întâi să-i arăt mamei asta.

— O s-o deranjezi.

— Nu-i adevărat, o distrează!

Urca scara în fugă. Amélie trăgea obloanele la vitrină. După prăvălie, bucătăria. Trei farfurii pe masă. Supa pe foc. „Ce s-ar face fără mine?“ Știindu-se indispensabilă, simțea o plăcere orgolioasă să nu-și precupețească eforturile.

În ajunul începerii școlii, împinse devotamentul până la o înlocui pe Maria în vizita tradițională la domnul Castagnol, învățătorul. O femeie de serviciu mătura prin clasă. Catedra fusese coborâtă de pe estradă. Tabla neagră fusese proaspăt spălată. Cățărat pe o scară, domnul Castagnol bătea pe perete pancarte care proclamau raporturile strânse ce există între muncă și bucurie, între bunele moravuri și îmbogățire, între respectarea ortografiei și pacea sufletească. Conștientă de responsabilitățile sale, Amélie îi vorbi despre Denis, care trebuia să facă un mare efort ca să treacă clasa la sfârșitul anului. Lenea și zăpăceala copilului dăunau dezvoltării inteligenței sale. Avea tot ce-i trebuia ca să reușească, cu condiția ca o disciplină strictă să-l mâne zilnic să învețe. Mișcat de limbajul ei viguros, învățătorul promise să-și dubleze atenția față de tânărul elev, pe care-l cunoștea de mult și ale cărui numeroase calități meritau, într-adevăr, să fie scos la lumină. Amélie îi repetă această promisiune mamei sale, care fu mai emoționată decât era cazul. Ea își chemă fiul:

— Ai auzit, Denis? Poți, trebuie chiar să obții note mari. M-aș face bine mai repede dacă nu mi-ai mai da atâtea griji.

Copilul o ascultă fără să clipească, cu privirea ațintită pe perete, se smiorcăi puțin și spuse că va face pe dracu' în patru ca să mulțumească pe toată lumea. A doua zi, îmbrăcat cu o bluză neagră, încălțat cu sandale noi și cu ghiozdanul la spinare o porni spre școală. La întoarcere, avea o față încruntată. Învățătorul îl așezase în primul rând, ca să-l supravegheze mai bine.

— E din vina ta — îi spuse el Améliei. De ce te-ai dus să-l vezi ? Doar nu ești mama.

— Pentru moment, îi țin locul. Și îți cer să nu uiți asta.

În prima duminică de când era bolnavă, deși doctorul îi interzisese vizitele, Maria ceru să fie îmbrăcată în cea mai frumoasă cămașă de noapte și gătită cu cel mai frumos șal, ca și cum numeroase prietene ar fi fost chemate să o vadă. Într-adevăr, fără să acorde nici cel mai mic credit solemnităților duminicale prescrise de biserică, ea considerase întotdeauna că, în această zi, persoanele de condiție trebuie să se spele din cap până în picioare, să-și pună haine noi și să evite să se murdărească pe mâini. Părerile ei erau de altfel împărtășite de toți locuitorii comunei. Credincioșii și necredincioșii se găteau duminica cu același zel. Încă din primele ore ale dimineții, străzile din Chapelle-au-Bois se populau cu bărbați de nerecunoscut, înceți și fără treabă, proaspăt rași, îmbrăcați în costume cu cute țepene, care păreau croite din carton. Femeile, la rândul lor, arborau rochii și pălării care le stânjeneau mișcările și le dădeau un aer de vanitate. Astfel deghizate, semănau cu niște orășence venite la țară ca să schimbe aerul. În casele bune, era disprețuită carnea de porc sărată, care constituia mâncarea obișnuită în tot timpul săptămânii, ca să fie servită carne de măcelărie, ca la oraș. Din spirit de emulație, Amélie vroi să obțină de la Jérôme și de la Denis o ținută încă și mai îngrijită decât cea din duminicile precedente. La ordinul ei, toți se spălară pe rând într-un hârdău mare, așezat în mijlocul bucătăriei, îmbrăcară lenjerie curată, haine fără pete, se încălțară cu pantofi lustruiți și se prezentară, gravi și roșii, la examenul stăpânei casei. La rândul ei, fata se

pregătise ca pentru o sărbătoare. Maria îi trecu pe toți în revistă și se declară mulțumită de rezultat.

Ca în fiecare duminică, Jérôme și fiul lui se duseră să se plimbe pe maidanul iarmarocului, în timp ce Amélie se ocupa de menaj. O oră mai târziu se întoarseră. Întâlniseră o mulțime de lume. Doamna Barbezac voia să-i ceară doctorului o permisiune specială ca să vină să flecărească la căpătâiul Mariei. Domnul Langlade abandonase săpăturile din lipsă de credite și se reîntorsese la Lion. Domnul Calamisse fusese să i se scoată un dinte. Jules Mazalaigue, patronul cafenelei, avusese un atac cerebral în pivnița sa. Doctorul Delattre fusese chemat de urgență la căpătâiul lui. Maria asculta aceste noutăți cu o expresie de viu interes. Când nu mai avură ce să-i povestească, îi concedie cu un gest moale al mâinii :

— Duceți-vă... sunt obosită...

După masă, Jérôme o întrebă dacă are ceva împotrivă ca el să coboare în potcovărie împreună cu Denis.

— Ce să faceți acolo ?

— Am ceva de terminat.

— Pirostriile domnului Dieulafoy ?

Nu avu curajul să nege. Cu capul plecat, aștepta mustrările. Dar Maria începu să râdă :

— Ei bine, du-te repede. Ce mai aștepți ? S-ar zice că ai nevoie de încuviințarea mea !

— O să-mi schimb costumul și pantofii.

— Bineînțeles.

— Amélie o să-ți țină de urât.

— Bine, bine.

— Termin repede.

Ieși, urmat de fiul său, și scara răsună sub tropăitul vesel al picioarelor coborând ca o furtună.

Amélie hotărâse să profite de închiderea prăvăliei ca să continue pregătirile pentru trusou. Așezată lângă pat, pe un scăunel, tivea niște perdele mari. Acul ei harnic înfășura firele libere ale țesăturii și le înnoda patru câte patru, pentru a forma mici des-

chizături pătrate. Albă și slabă, cu spatele sprijinit de perne, cu umerii acoperiți ca un șal tricotat de lână mov, Maria urmărea gesturile fetei sale cu o tandră solicitudine:

— Nu prea avansezi, sărăcuța de tine! Cu boala mea care-ți mănâncă tot timpul liber!

— Când o să te faci bine o să recuperez timpul pierdut.

— Nu vrei să te ajut?

— Mai târziu, mamă.

— Pot foarte bine să scot eu firele.

— Nu, nu. Ai auzit ce-a spus doctorul: repaus total.

Maria repetă cu un surâs vag:

— Repaus total.

Două lacrimi i se desprinseră de pleoape și alunecară pe obraji:

— O să fiu măcar pe picioare la logodna ta?

— Dar bineînțeles că da, mamă!

— Și dacă e altceva decât o bronșită?

— Doctorul ne-ar fi spus.

— Da, fără îndoială... Trebuie că știe... Încă trei luni până la nunta ta... Nu ești nerăbdătoare?

Amélie roși:

— Nu.

— Sunt douăzeci de ani, nu-i așa, douăzeci de ani de când tatăl tău și cu mine...

Nu-și termină fraza și rămase o clipă cu gura deschisă și răsuflarea tăiată. Fără îndoială, se gândea la propria ei logodnă cu acest fierar pe care-l luase de bărbat ca să se supună dorinței familiei. Amintiri indescifrabile îi întunecau adâncul ochilor. Încruntă din sprâncene și reluă cu o voce surdă:

— Cum mă pun pe picioare, ne ducem la domnișoara Bellac să alegem modelul rochiei tale. A mea era, îmi amintesc, brodată cu mici perle albe pe corsaj și la mâneci.

— Cum se face că v-ați cununat religios? întrebă Amélie.

— Ce întrebare!

— Nici tu nici tata nu mergeți niciodată la biserică.

— Fata mea, fie că vrei, fie că nu, pentru unele lucruri nu te poți lipsi de biserică. Botezul, căsătoria, înmormântarea... Noi nu suntem niște bigoți, de acord. Dar nici nu suntem păgâni! Cât o să fii de frumoasă! Te văd de pe acum!...

Gâfâia. Nările i se lipiseră. Buzele se deschiseră larg. Un acces de tuse seacă o aruncă pe spate.

— Liniștește-te, mamă. Nu mai vorbi. Dacă nu, o să mă duc să lucrez la mine în cameră.

— Nu, nu, rămâi. Am să fiu cuminte. Îți promit...

Tăcu, într-adevăr, cu privirea în tavan. Amélie mânuia acul, stând aplecată, fascinată de albeața materialului. În cameră, ca și în inima ei, nimic nu mișca. La ora cinci, luă temperatura mamei sale.

— Cât am în seara asta? întrebă Maria.

— 37 cu 8.

Mințea. Termometrul marca 38 cu 5.

— Vezi că-mi merge mai bine?

— Da, mamă.

— Dacă aș avea și puțină poftă de mâncare!

— Am să-ți pregătesc un lapte de pasăre.

— Nu... nu... Îmi face greață.

La căderea serii, Jérôme și Denis se întoarseră de la potcovărie.

— Am terminat pirostriile. Credeam că n-o să mai isprăvesc, de atâtea ori am fost deranjați!...

— De către cine? întrebă Maria.

— Ei, ce să-ți spun? Toți prietenii care treceau prin fața atelierului se opreau să schimbe două vorbe.

— V-au văzut cu șorțuri și în saboți?... Într-o duminică?

— Puțin îmi pasă!

— Nu îmi place asta, Jérôme!

Presimțind furtuna, Jérôme se grăbi să schimbe subiectul:

— Am avut iarăși vești despre bietul Mazalaigue. E într-adevăr vorba despre un atac. Se află în comă.

— Da ! exclamă Denis. Se pare că a căzut fără să zică nici pâs ! Printre sticle Când l-au ridicat, avea fața ca de piatră.

— E îngrozitor ! spuse Maria. Nu era totuși în vârstă !

— Depășise șaizeci — răspunse Jérôme. Văduv de multă vreme. Nimeni ca să-l îngrijească...

— Cum nimeni ? Dar fiul său ?

— Știi foarte bine că e la Paris. Sunt opt ani de când îl tot cheamă ca să-l ajute la cafenea. Nu mai putea singur, bietul bătrân. Dar băiatul are situația lui. E complicat...

— Trebuie anunțat.

— Calamisse o să se ocupe de asta mâine. O să-i anunțe și pe verii lui Mazalaigue de la Treignac, și pe cumnatul de la Saint Yrieix...

— Dumnezeule ! Dumnezeule ! oftă Maria.

Părea profund impresionată de nenorocirea acestui om pe care abia îl cunoștea. Între ea și el, boala stabilea o simpatie oarbă. Din tot sufletul, ea zbura în ajutorul muribundului.

Ziua următoare, când doctorul Delattre veni să o vadă, ea îi ceru întâi vești despre Jules Mazalaigue. Aflând că-i paralizase partea dreaptă, nu-și putu stăpâni lacrimile :

— O să-l salvați, doctore ?

Doctorul avu o expresie dubitativă. Ochii Mariei se întunecară de spaimă. Începu să tremure, ca și cum i s-ar fi spus că o ființă dragă se afla în pericol de moarte.

— Chiar nu-i nimic de făcut ?

— Ba da, bineînțeles. Până în ultimul moment e permis să speri.

— I s-a telegrafiat fiului său ?

— Da.

— A răspuns ?

— Încă nu.

— Trebuie să vină, fie ce-o fi... Să fie măcar atunci când... când tatăl său...

Își trecu limba peste buzele arse și dădu capul pe spate căutând o gură de aer proaspăt.

— Să vorbim puțin despre dumneavoastră — zise doctorul Delattre. Vreți să aveți bunăvoința să vă întindeți ?

După consultație, doctorul îi căută pe Jérôme și pe Amélie în bucătărie. Nu era mulțumit cum îi merge pacientei sale. Organismul Mariei se apăra prost. Febra scădea în fiecare dimineață și reîncepea către seară cu o insistență alarmantă. Maria se plângea de o jenă respiratorie, de un punct dureros sub omoplatul stâng.

— Nu vă ascund — spuse doctorul Delattre — că va trebui s-o ținem în pat mai mult decât prevăzusem.

— Cât timp, doctore ? întrebă Amélie.

— Cincisprezece zile... o lună, poate... Starea generală a mamei dumneavoastră, ca să spun așa... favorizează dezvoltarea microbului... E epuizată, n-are rezistență... Trebuie hrănită mai bine...

— Nu vrea să mănânce nimic.

— Încercați să-i stârniți pofta de mâncare... Întrebați-o ce-i place ?... Distrați-o cu rețete neobișnuite...

— Am să încerc, dar nu-mi fac mari speranțe.

— Asta e... Încercați... O să vedeți... Evident, fără lucruri grase, care îngreunează digestia. Ouă, lapte, legume, carne de vacă. Toate astea în cantități mici. Pe scurt, mese ușoare, savuroase și în număr mare. Cinci sau șase pe zi. Luați seama să bea cald... Dar fără alcool, fără vin...

— Da, da ! spuse Amélie.

— În rest, nu schimbați nimic din medicația prescrisă. E urgent să reparăm pierderile din organism de materii azotate și săruri minerale. Întărind terenul printr-o alimentație potrivită, o s-o facem imună la bacili, înțelegeți ?

— Da ! îngână Jérôme. De fapt, ar fi mai ales o chestiune de hrană ?

Această idee îi lua o piatră de pe inimă. Boala Mariei nu putea fi prea gravă, din moment ce tratamentul ținea mai mult de bucătărie decât de farmacie. Să-i recomanzi mici mâncăruri gustoase unei persoane căzute la pat nu însemna să recunoști că

intra în perioada de convalescență ? Jérôme îi mulțumi cu efuziune doctorului și îl conduse la ușă. Câteva meniuri deosebite se înghesuiau deja în mintea lui.

— O s-o vindecăm în felul nostru ! îi zise el Améliei. O s-o ospătăm, o s-o întremăm ! Du-te la măcelărie și adu niște creier... O să trec să-l văd pe bătrânul Courtil ca să-mi dea niște păstrăvi...

Amélie trebui să-și bată capul ca să-l convingă pe tatăl ei să renunțe la planurile gastronomice. El, atât de docil de obicei, nu accepta decât cu greu s-o lase pe fiica sa să se ocupe singură de regimul Mariei. Ca să-l liniștească, ea trebui să-i promită că nu va da înapoi în fața nici unei cheltuieli, numai să stârnească pofta de mâncare capricioasă a bolnavei.

Jules Mazalaigue muri câteva zile mai târziu, fără să-și recapete cunoștința. Clopotul bisericii bătu pentru a anunța evenimentul în trei parohii. Auzindu-i bătăile sparte, obsedante, Maria făcu un efort ca să se ridice în capul oaselor în pat. Amélie, care stătea la căpătâiul ei, o privi neliniștită. Era pe fața aceasta, subțiată de boală, un aer de sfârșeală imploratoare, de neputință înspăimântată. Murmură :

— El e...

— Sau altcineva ! spuse Amélie.

— Nu, nu, sunt sigură... El e...

Își duse mâinile la urechi, ca pentru a se sustrage ritmului lugubru al clopotului. În sfârșit, bătăile de clopot încetară. Denis dădu năvală în cameră. Se întorcea de la școală și părea foarte mândru să fie purtătorul unei mari vești :

— Știți ? Jules Mazalaigue...

Dar se opri, îi aruncă o privire mamei sale și-și plecă ochii. Amélie îi făcu semn să iasă. Maria se culcă la loc. Un tremurat convulsiv îi cuprinsese buzele. Focul din priviri i se stinse. Visa. Apoi șopti :

— S-a terminat !... Atât de repede !... Dintr-o dată, nu mai e nimic !...

— Trebuie să-ți iei doctoria, mamă.

— Deja ?

Deschise gura. Amélie îi întinse linguriţa. Maria bău înghiţitura de sirop şi se strâmbă.

— Ţi-ar plăcea o felie de ficat de viţel în seara asta ? întrebă Amélie.

— Nu mi-e foame.

— Preferi altceva ?

— Nu.

Dintr-o dată, privirea i se reaprinse şi spuse cu hotărâre :

— Amélie, îţi cer să mergi la înmormântare.

Fata avu un gest de surprindere :

— Dar pentru ce, mamă ? Nu-l cunoşteam aproape deloc pe domnul ăsta !

— Nu l-am cunoscut prea bine nici eu.

— Nici nu cumpăra de la noi !

— Pentru că era văr cu familia Calajoux, care ţine băcănia de la poştă.

— Mai degrabă să se ducă tata !

— Nu, Amélie ! Cum să-ţi explic ? Omul acesta a fost bolnav în acelaşi timp cu mine. Dacă aş fi pe picioare m-aş duce eu... cu siguranţă...

Un surâs trist îi înflori pe buze.

— Ai să mă înlocuieşti tu, nu-i aşa ? reluă. E dorinţa mea. O să stea tatăl tău la căpătâiul meu cât timp o să lipseşti.

Amélie înţelese că se lovea de o toană de femeie bolnavă şi că era mai bine să n-o discute.

A treia zi, în tot timpul serviciului funebru, Amélie fu fascinată de intervenţiile corului de copii, de cântecul armoniului şi de flăcările lumânărilor care ardeau în jurul coşciugului, drapat cu o stofă neagră, cu fir de argint. Abatele Pradinas, blond, îndesat şi roşcovan, oficia cu o extremă încetineală. Nefiind obişnuită cu slujbele, fata nu se gândea nici la mort, nici la Dumnezeu, nici la viaţa de apoi, ci admira spectacolul. O emoţie respectuoasă îi umplea inima. Din când în când, le arunca o privire vecinilor. Cea mai mare parte a feţelor îi erau cunoscute. Dar sub

sutanele negre, oamenii păreau mai albi și mai demni decât de obicei. În primele rânduri nu erau decât femei. Bărbații erau grupați în spate, în fundul bisericii. Amélie nu putea să-i vadă. Se întreba dacă Jean Eyrolles venise. Oamenii se ridicau, îngenuncheau. Ea îi imita fără să-i înțeleagă. Niște bănuți răsunară în buzunare. Bătu clopotul. Porțile bisericii se deschiseră. Amélie se trezi în stradă, unde se forma procesiunea. Nici Antoinette, nici fratele ei nu erau de față. Fu dezamăgită. Cerul era albastru și senin. Diferite fețe se arătau la ferestre. În fața dricului, după obicei, prieteni ai defunctului purtau niște pânze negre întinse, ca pentru a culege sufletul dacă ar recade din ceruri pe pământ. Ajunși la cimitir, cortegiul se sparse. Amélie era grăbită să se întoarcă acasă. Dar îi promisese mamei sale să rămână până la momentul condoleanțelor. Stătu deoparte cât timp preotul spuse ultimele rugăciuni. În sfârșit se făcu o mare liniște în mulțime. Toți se dezinteresau de defunct ca să se intereseze de familia lui. Amélie se luă după un grup de femei, care stăteau la taclale cu voce joasă :

— De cât timp nu l-am mai văzut ? Șapte sau opt ani, parcă ar fi fost o singură zi !...

— Nu înseamnă că nu și-a ajutat tatăl până în ultima clipă...

— Îi dădea mâna.

— Un mandat de cincisprezece franci la începutul fiecărei luni. Factorul poștal mi-a spus...

Amélie nu auzi urmarea. Se apropiau de ieșire. Pe deasupra capetelor, fata descoperi patru persoane așezate în rând la marginea drumului. Mai întâi un bărbat tânăr, înalt, cu părul în vânt. Băiatul lui Mazalaigue, fără îndoială. Lângă el, puțin mai retrase, două femei înfășurate în văluri de doliu și un domn corpolent, cu fața plină de pete roz : verii din Treignac și cumnatul de la Saint-Yrieix. Trecând prin fața lor, oamenii se înclinau, mormăiau câteva cuvinte, întindeau mâna. Cu fălcile strânse, cu sprâncenele încruntate, băiatul lui Mazalaigue părea excedat de murmurul compătimitor care ajungea până la urechile lui. Văzându-l mai de aproape, Amélie observă că avea ochii uscați.

Privirile lui examinau cu duritate fețele celor care îi adresau cuvântul. Când le răspundea, buzele lui abia se mișcau sub mustața groasă, brună, răsfrântă. Din toată ființa lui se degaja o senzație de forță și de dispreț. Nu era posibil să-l plângi. Și încă și mai puțin să-l găsești simpatic. Când ajunse în dreptul lui, Amélie își dădu seama că nu-și pregătise fraza pe care trebuia să o rostească. Luată pe nepregătite, întinse mâna și șopti:

— Îmi pare rău pentru dumneavoastră...

O strângere puternică de mână se închise peste degetele ei. Mirată de bruschețea gestului, ridică ochii și întâlni o privire de gheață. Nu părea că o vede. Mormăi:

— Mulțumesc, doamnă.

Această replică, parcă destinată alteia, o tulbură. Își retrase mâna, înclină din cap și trecu prin fața verișorilor din Treignac și a cumnatului de la Saint-Yrieix, uitând să-i salute.

10.

În mai puțin de trei săptămâni, boala o slăbise pe Maria până ce o făcuse de nerecunoscut. Pielea de pe față îi era întinsă, gata să crape pe osatura fragilă. Ochii, adânc înfundați, străluceau în adâncul unor orbite pământii. Un rictus îngrozitor îi deforma colțurile buzelor. Respira cu prudență, se plângea de migrene și nu putea suferi mirosul mâncărurilor ce i se ofereau. În fiecare dimineață, de cum se deștepta din somn, violente accese de tuse îi smulgeau din piept niște flegme galbene, pe care le privea apoi cu stupoare în chiuvetă.

— E infecția care se duce — spunea Jérôme.

Doctorul Delattre era mai puțin optimist. Fără să schimbe nimic din tratament, nu mai vorbea de bronșită, ci de baciloză. La sfatul lui, pentru e evita să o deranjeze pe Maria, Jérôme

dormea pe un mic pat pliant, pe care-l coborâse din mansardă și-l pusese alături de marele pat conjugal. Dar, după ce impusese această precauțiune, doctorului i se părea că nu e de ajuns. Ascultându-l, ar fi trebuit ca toți membrii familiei să respecte o igienă foarte strictă în raporturile lor cu pacienta. Să-și spele cu săpun și perie mâinile după ce o îngrijeau. Să-i interzică lui Denis să-și îmbrățișeze mama când se întorcea de la școală. Să ia seama ca vesela și lenjeria bolnavei să fie întrebuințată numai de către ea și să fie spălate separat, cu apă fierbinte. Această ultimă recomandare îl irită pe Jérôme, care îl consideră un semn de impolitețe la adresa nevestei sale.

— Ca și cum ne-ar putea da și nouă boala ! exclama el.

— Datoria mea e să vă pun în gardă împotriva pericolului de contaminare.

— Suntem toți solizi. O bronșită nu ne sperie.

— Nu e o simplă bronșită.

Discuția avea loc în bucătărie. O lampă cu petrol ardea pe masă. Jérôme făcu un pas înainte. Fața lui era încordată, cu riduri adânci pe frunte :

— Ce vreți să spuneți ?

— Noi numim asta o bronșită specifică...

— Și atunci ?

Amélie îl luă pe tatăl său de braț și murmură :

— Nu ne mai ascundeți nimic, doctore.

— Nu vă ascund nimic.

— Nu e vorba cumva de ?...

Ezita să pronunțe cuvântul. În sfârșit, luându-și inima în dinți, articulă distinct :

— ... de tuberculoză ?

Figura moale și blondă a doctorului Delattre se adună într-o grimasă perplexă.

— Nu chiar.

Amélie se aștepta la o negare mai categorică. Încurcătura doctorului o rearunca în îndoială. Lăsă brațul tatălui ei și se sprijini de perete.

— Nu chiar ? Nu înțeleg. Explicați-vă, doctore.

El evită să o privească în ochi.

— O bronșită normală s-ar fi vindecat în nouă zile. Dată fiind persistența unora dintre simptome, trebuie să acționăm ca și cum ne-am afla în prezența bolii de care vă temeți dumneavoastră. Pentru mai multă siguranță, nu-i așa ?... Să luăm în considerare ceea ce e mai rău pentru a face cât mai bine... Să păcătuim din exces de precauții, decât din neglijență... Iată ce cred...

— Foarte bine, foarte bine ! exclamă Jérôme.

Simțea o asemenea nevoie să primească asigurări, încât nu reținea din vorbele doctorului Delattre decât frazele destinate să adoarmă îngrijorarea familiei. Amélie, în schimb, era sensibilă mai ales la gândul ascuns al doctorului. În spatele valului de cuvinte alinătoare se ghiceau jena, indecizia și oboseala unui bărbat depășit de evenimente. Dintr-o dată îl detestă pentru incompetența sau prefăcătoria lui. Doctorul tocmai își trăgea manșetele și-și ridica gulerul de la manta.

— De altfel — adăugă el — chiar dacă ar fi vorba de tuberculoză, n-ar trebui să disperăm. În multe cazuri, tuberculoza e vindecabilă. Și, vă repet, n-am ajuns încă până acolo !...

Avu un surâs forțat, care părea declanșat de un mecanism. Un alt automatism îl făcu să întindă mâna. După plecarea lui, Amélie se întoarse spre tatăl ei. Acesta se așezase pe un scaun, cu privirile ațintite în podea.

— Ei bine — zise el — , toate astea nu sunt prea vesele. Dar, important e că nu-i vorba despre tuberculoză. Și mie mi-a fost teamă. N-am îndrăznit să-ți mărturisesc, dar m-am gândit puțin la asta. Acum suntem bine lămuriți.

— Da, tată.

I se puse un nod în gât.

— Cât privește precauțiile de care vorbește — reluă el — unele trebuie urmate, altele nu. Doctorii exagerează întotdeauna. Cer mai mult ca să se facă mai puțin.

— E mai bine totuși să-i urmăm sfaturile.

— Pentru Denis, poate...

— Și pentru noi. Nu-i complicat.

— Nu... Nu-i complicat... Se sperăm că mâine va fi mai vitează. Sunt boli care te lasă dintr-o dată, așa cum te-au și apucat !...

— Tată — îl întrerupse ea brusc — , vreau să-i scriu doctorului Tabaraud.

— Pentru ce ?

— Ca să-l rog să vină la noi.

— Ești nebună ! Are cabinet la Limoges ! Și apoi, doctorul Delattre n-ar fi prea bucuros !...

— O să vorbesc cu el mai întâi.

— N-ai încredere în el ?

— Ba da. Dar două păreri sunt mai bune decât una singură.

Descumpănit de această propunere, el nu îndrăznea nici s-o aprobe, nici s-o respingă dintr-o dată.

— Ai răbdare încă puțin. Avem încă timp.

— Poate că nu.

El îi aruncă o privire înspăimântată :

— Ești deci atât de îngrijorată ?

Ea își reținu strigătul care-i venea pe buze, așteptând să fie mai calmă și murmură :

— Nu sunt îngrijorată, nu, dar vreau să evităm toate riscurile.

El o îmbrățișă.

— Ai dreptate. Să-i scriem. Și o să-i arătăm scrisoarea doctorului Delattre înainte de a o trimite.

Pe loc redactară misiva. Jérôme era cel care dicta aplecat peste umărul fetei sale.

„Dragă doctore și prietene, o împrejurare nenorocită mă obligă să vă trimit prezenta, care, sper, vă va găsi în bună sănătate pe dumneavoastră și pe ai dumneavoastră. Nu același lucru se poate spune despre noi...“

Fără să-i mărturisească tatălui ei, Amélie se temea puțin de reacția tânărului doctor în fața acestui strigăt disperat de ajutor,

trimis peste capul lui unui confrate. Dar, a doua zi, luând cunoștință de scrisoare, doctorul Delattre nu avu nici o obiecție față de proiectul unui consult medical. Părea chiar ușurat la gândul de a nu fi singurul care-și asumă responsabilitatea tratamentului. În plicul pregătit de Amélie puse și el un bilet, prin care-l invita personal pe doctorul Tabaraud să vină la căpătâiul fostei sale prietene. Hotărâră cu toții ca Maria să nu fie prevenită asupra acestui demers, pentru a o scuti de o decepție în cazul unui răspuns negativ.

De câteva zile, Jérôme era cel care stătea la prăvălie. Ca să-l ajute la treabă, cu care el nu era obișnuit, Amélie notase pentru el prețurile în detaliu ale tuturor mărfurilor și o listă a clientelor care aveau drept să cumpere pe credit. Nu părăsea căpătâiul mamei sale și pândea progresele bolii pe fața ei delicată. S-ar fi spus că o putere lacomă îi rodea rădăcinile trupului. Viața, alungată din adâncurile ei profunde, se refugia la suprafață. Nu mai era destul sânge, destulă putere, decât în acest subțire înveliș de protecție. Carnea obrajilor părea luminată de o sursă așezată în interior. Ochii, cu largi cearcăne mov, luaseră culoarea zahărului ars. Cum făcea o mișcare, nările i se lipeau și buzele se colorau în roz. Dimineața, după marile ei accese de tuse, de spasme și de expectorări, nu arareori dădea dovadă de bună dispoziție. Slabă și încă gâfâind, îi cerea lui Amélie să se ducă la fereastră ca să-i descrie persoanele care treceau pe stradă. Alteori, o ruga să-i citească câteva pagini din *Mizerabilii*. Dar, foarte repede, dădea semne de oboseală.

— Nu mai citi... Mă plictisește... Vorbește-mi mai degrabă... L-ai mai văzut pe Jean Eyrolles ?

— A venit ieri seară la prăvălie, în timp ce pregăteam cina.

— Ați mai vorbit ?

— Da.

— Despre ce ?

— Despre tine.

— De ce despre mine ? Nu sunt câtuși de puțin interesantă. Ocupați-vă de voi ! Căsătoria asta e un mare noroc... Ah, am să

fiu pe picioare până la logodnă... Mi se pare că, în dimineața asta, sunt mai zdravănă... Sau poate că nu. Nu mai știu...

O expresie de panică îi trecea pe față. Ca să-și alunge spaima se avânta în planuri.

— Ar trebui tapetată din nou camera asta... Revopsite obloanele... Cumpărată o altă măsuță de lucru... Dar boala mea trebuie să fi costat mulți bani !... Da, măsuța de lucru !... Pe asta nu mai pot să o văd... Ascunde-o în spatele paravanului...

Amélie se executa. Mama ei ofta :

— Nu, era mai bine înainte... Iartă-mă... Sunt insuportabilă, nu-i așa ? Pune-o la loc... Și ridică puțin perdeaua... E atât de întuneric !... Ajunge... Acum îmi bate lumina în ochi... Mi-e frig... Sunt prost așezată...

Amélie o ajuta să se așeze în pat și, susținând-o cu brațul stâng, muta și aranja cu mâna dreaptă cele patru perne care-i serveau să-și sprijine spatele.

— Umerii nu-mi stau bine ! gemu Maria. Ceafa n-are pe ce se sprijini. Pe asta, mai împinge-o. Încă puțin !... Nu, e prea mult !... Ah, nu înțelegi nimic !...

Se culca la loc, epuizată. Fruntea îi era udă de sudoare. Așezate pe cuvertură, mâinile ei albe lăsau să se vadă construcția șubredă a osaturii. În sfârșit, închidea pleoapele. Nu mai vorbea. Părea ațipită, mulțumită. Amélie se gândi dintr-o dată la moarte. Ideea că mama ei era pe cale, poate, să-și trăiască ultimele clipe o arunca într-o stupefacție îngrozitoare. În picioare în fața patului, o privea cum se schimbă, cum devine alta. Maria nu se mișca, și totuși se îndepărta. Era încă aici, la ea acasă, printre ai săi, dar cei care o iubeau cel mai mult nu erau în stare să o rețină. „Nu-i adevărat. Trebuie să se poată încerca ceva. Sunt nebună !“ Pentru a reacționa împotriva acestei terori, își spunea că doctorul Delattre continua să-și îngrijească pacienta ca și cum avea să se facă bine și că doctorul Tabaraud nu putea refuza să vină în ajutorul tânărului confrate. Amândoi aveau să oprească repede ravagiile bolii. Într-adevăr, răspunsul doctorului Tabaraud nu se lăsă așteptat. Copleșit de treabă, el promitea totuși să se

elibereze, astfel încât să fie duminică, la sfârșitul dimineții, la Chapelle-au-Bois. Doctorul Delattre primi confirmarea întâlnirii într-un plic separat. Cu același curier, Amélie primi o lungă scrisoare de la prietena ei Marthe. După ce citi cele patru coli pline de tandrețe și compasiune, le ascunse în buzunarul șorțului, intră în camera mamei și spuse cu veselie :

— Pot să-ți dau o veste bună, mamă ! Marthe îmi scrie că tatăl ei e obligat să vină cu niște treburi la Chapelle-au-Bois. O să profităm ca să-i cerem să te examineze în mod mai serios.

— Adevărat ? exclamă Maria.

O flacără de bucurie îi lumină fața.

— Sunt bucuroasă — șopti ea — , bucuroasă să-l văd... Bunul doctor ! El sunt sigură c-o să mă vindece !... Când vine ?

— Duminică.

— Duminică ?... Peste câte zile înseamnă asta ?

— Peste trei zile, mamă.

— Trei zile de așteptare... Cât e de mult !... Nu, nu-i mult... Exact cât să ne pregătim... Fără îndoială că o să locuiască la mama lui ?... Buna doamnă Tabaraud, care tânjește singură în căsuța ei !... N-am mai văzut-o de... de... nu mai știu... O să-l invităm pe doctor la masă... Știu ce-i place... Ai să-i faci...

Gândurile îi încremeniră. Spaima îi mări pupilele.

— Nu vine pentru niște treburi ! spuse ea dintr-o dată. L-ați chemat. I-ai scris Marthei...

Amélie suportă șocul fără să tresară măcar.

— Într-adevăr, i-am scris.

— Ce ?

— Că ești bolnavă.

— Pur și simplu ?

— Da.

— Nu-i adevărat ! Dacă se deranjează, e pentru că mă consideră grav... foarte grav bolnavă... Nu mă păcăli !... Ghicesc... Știu... Ai pus-o pe Martha să-i spună cu sunt...

Își duse mâinile crispate la gură. Vârfurile degetelor îi lăsau buza în jos și descopereau puțin gingiile. Un strigăt îi țâșni din piept:

— Crezi, Amélie, crezi că am să mor?

Amélie se așteptase atât de puțin la această întrebare, încât rămase pentru o clipă stupefiată, lipsită total de contactul cu lumea reală.

— Ce vrei să spui cu asta, mamă? Doctorul Tabaraud e prea ocupat la Limoges. Chiar dacă aș fi fost foarte îngrijorată, n-aș fi îndrăznit să apelez la el.

Dintr-o privire se asigură că Maria înghițise minciuna.

— Și apoi — reluă ea — cine ne spune că ar accepta să te consulte din moment ce ești pe mâna unui alt doctor?

— Ce spui? îngăimă Maria.

Amélie își mărea avantajul, se îmbăta de temeritatea ei.

— Ei bine, poate că doctorul Tabaraud va trece pur și simplu să ne spună bună ziua. Bineînțeles că noi o să insistăm să te examineze. Dar e delicat. Din cauza doctorului Delattre...

— Am să-l conving... Am să-i spun...

Dorința ei de a fi luată în îngrijire de un doctor în care-și punea toată încrederea o făcu să uite îndoielile care o cuprinseseră când aflase că tocmai se pregătea să-i facă o vizită.

— Spune-mi că o să mă examineze! gemu ea.

— Așa cred... Sunt sigură, mamă...

— Și că o să mă salveze!

— Da.

— Nu vreau să mor!

— Mamă scumpă, dacă mai vorbești despre asta mă supăr! exclamă Amélie.

— Nu mă certa! spuse Maria.

Când Jérôme intră, la rândul său, în cameră, ea renunță să-i vorbească, dar își concentră toată bucuria, toată speranța într-o privire strălucind de febră. El îi luă mâna palidă și și-o apăsă pe obraz murmurând:

— Vezi, Maria, totul se aranjează...

Era sincer. Amélie îl observase, aplecat asupra nevestei sale, și comunicând cu ea într-o iluzie reconfortantă. Față de aceste două ființe, unite într-o aceeași iluzie, se simțea singură, întărită în luciditatea ei, în logica și în spaima ei.

Până la sosirea doctorului Tabaraud, Maria trăi într-o stare de surescitare entuziastă. Își punea ultimele rezerve de energie în slujba credinței. Pentru ea, totul avea să se schimbe din clipa în care acest om milostiv și învățat îi va trece pragul camerei.

El fu punctual la întâlnire. Doctorul Delattre venise să-l ia de la gară. Jérôme și Amélie le ieșiră în întâmpinare.

— Doctore, cum să vă mulțumesc? bâigui Jérôme. Vă așteaptă cu atâta nerăbdare...

Exclamațiile lui se încrucișau cu protestele stânjenite ale doctorului:

— Vrei să taci?!... Era absolut normal! Dar arăți destul de obosit, dragul meu!... Și mica mea Amélie arată pierdută!... Ah, groaznic!... Da, știu... Doctorul Delattre m-a pus la curent... O să vedem... O să vedem... Să nu pierdem vremea... Duceți-mă la dânsa!...

Amélie și tatăl ei o luară înainte pe scară. Gras și greoi, cu barba gri acoperindu-i plastronul, cu ochelarii căzuți la jumătatea nasului, doctorul sufla din greu la fiecare treaptă și lăsa să alunece pe rampă o mână groasă cu degetele acoperite de păr. Doctorul Delattre îl urma. Denis ieși din camera lui ca să-i vadă ajungând pe palier. Când ușa se deschise, Maria săltă capul, cuprinsă de extaz. O viziune celestă n-ar fi bucurat-o mai mult. Își mișcă buzele fără să poată spune vreun cuvânt. Doctorul Tabaraud își încruntă sprâncenele. Apoi fața i se destinse, dinții îi străluciră și rosti cu zel profesional:

— Ei bine, draga mea Maria, ce-am aflat? Poftim, ce mai poveste! Și eu, care îmi promisesem să uit pentru patruzeci și opt de ore că sunt medic!...

Ea avu un biet surâs și-i răspunse dintr-o suflare:

— Să nu fiți supărat... Să nu mă refuzați...

Doctorul Delattre își scosese deja paltonul. Jérôme îl ajută pe doctorul Tabaraud să și-l scoată pe al său.

— Ne-am înțeles ! spuse el. Ei, ia să vedem noi mai de aproape... Masa de toaletă e în spatele acestui paravan, dacă-mi amintesc bine ! După dumneata, dragul meu...

Amélie vărsă apă în chiuvetă. După ce își spălă mâinile, doctorul Delattre se așeză la căpătâiul patului pentru a lua pulsul bolnavei. Ea se sufoca, cu buzele răsfrânte, cu ochii pe jumătate închiși.

— Trebuie... vreau să mă fac bine...

— Dacă vrei cu adevărat, sarcina noastră va fi mai ușoară, zise doctorul Tabaraud, aplecându-se deasupra chiuvetei pe care Amélie o umpluse.

— Nouăzeci ! spuse doctorul Delattre.

— Nouăzeci ! repetă doctorul Tabaraud. Perfect !...

Amélie îi aruncă în adâncul ochilor o privire imploratoare. El întoarse capul, ca și cum n-ar fi suportat întrebarea mută și tandră a fetei.

— Vreau să mă vindec repede ! reluă vocea Mariei. Foarte repede... Înainte de sfârșitul anului...

— Și de ce această dată limită ? întrebă doctorul Tabaraud.

— Din cauza logodnei...

Fata roși și o cuprinse slăbiciunea de încurcată ce era. Doctorul luă prosopul pe care i-l întindea.

— De ce logodnă vorbești ? întrebă el ieșind de după paravan și intrând în cameră.

Continuând să meargă, se șterse pe mâini cu o vigoare sprintenă.

— Amélie... Amélie și Jean Eyrolles — spuse Maria — se vor căsători... Nu știați ?...

Barba doctorului Tabaraud se despică într-un semisurâs :

— Pe cuvânt că nu ! Asta e o veste bună ! Te felicit din toată inima, copila mea... Marthe o să fie bucuroasă ! Cum se face că nu i-ai scris nimic despre asta ?

— Nu e oficial ! îngăimă Amélie. Am preferat să aștept.

— Și eu care credeam că n-aveți secrete între voi! Cu atât mai rău pentru tine! Eu am să fiu cel care-i voi spune totul! L-am cunoscut când era de-o șchioapă pe viitorul tău bărbat!...

Își trase un scaun, dar doctorul Delattre se ridică pentru a i-l ceda pe al său.

— Stați mai bine aici.

— Îți mulțumesc. Da, un băiat bun. Și căsătoria va avea loc, dacă am înțeles bine, în ultimele zile ale lui decembrie...

— În ultimele zile ale lui ianuarie — murmură Maria.

— Asta ne dă două luni bune de răgaz.

— Da... Credeți oare că aș putea... peste două luni...

— Șșștt! Fără nerăbdare! Fără enervări! Agitându-te astfel îți faci cel mai mare rău!

Cu o mișcare blândă, dădu deoparte cuvertura.

Jérôme, împietrit de respect, urmărea fiecare gest al doctorului, ca și cum puternicele mâini păroase ar fi fost încărcate cu un fluid miraculos.

— Nu, nu, inutil să-ți scoți cămașa! spuse doctorul Tabaraud.

Degetele tremurătoare ale Mariei reașezară pulpanele șalului mov pe umeri.

— Mi-e frig, doctore... Și apoi, mi-e cald... Și, când respir... simt aici, în spate...

— Știu, știu, nu vorbi. Destinde-te...

Ușa se deschise și Denis vârî capul înăuntru.

— Pleacă! Pleacă în camera ta — șopti Amélie.

— Credeam că s-a terminat, zise băiatul.

— Nu. Pleacă!

El dispăru și închise ușa. Zărindu-l pe fiul său, Maria se ridicase puțin pe perne. Această mișcare o făcu să-și piardă suflul. O tuse bruscă îi zgudui pieptul și îi aduse tot sângele în obraji. Sughița, se sufoca, cu obrajii vineții, cu ochii ieșiți din orbite, cu mâna crispată la înălțimea gâtului.

— Dumnezeule! exclamă Jérôme.

Voi să-i întindă scuipătoarea. Dar doctorul Delattre i-o luase înainte. Maria căzu, gâfâind, în așternut și închise pleoapele, gata

să leșine. Doctorul Tabaraud îi puse mâna pe încheietură, murmurând:

— Ei bine, liniștește-te. S-a terminat...

Apoi, schimbă ochelarii ca să examineze conținutul vasului.

— E exact ceea ce v-am semnalat — interveni doctorul Delattre. Lichid mucos, aerat, cu mari concentrări opace.

— Mi-e rușine — gemu Maria.

— N-ai de ce! spuse doctorul Tabaraud. Eu sunt foarte bucuros că te-am văzut tușind. Ne-ai oferit astfel un element care o să ne fie foarte util la stabilirea diagnosticului.

— Jérôme... să stea mai departe...

— O să se îndepărteze. Și Amélie de asemenea. Acum, nici un cuvânt. Lasă-te în voia noastră. N-o să te plictisim prea mult.

Amélie și tatăl ei se refugiară lângă pervazul ferestrei. Două spinări negre, aplecate deasupra patului, le ascundeau fața Mariei. Îi vedeau mâna palidă, care atârna. Îi auzeau respirația greoaie. Jérôme, cu trăsăturile marcate de insomnie, parcă avea, în carnea sa, aceleași dureri pe care nevasta lui le suporta la câțiva pași de el. Cu capul plecat, își încleșta și descleșta mâinile, trosnindu-și încheieturile. Fata evita să-l privească, temându-se că nu va putea să-și rețină lacrimile. Mintea îi era ocupată cu o rugăciune, care o legăna ca pasul unui cal. „Numai de ar fi altceva... Altceva... altceva..."

Ghici ciocănitura ușoară a unui deget pe cutia toracică.

— Bine, bine... mormăi doctorul Tabaraud.

Amélie închise ochii: „Și dacă s-ar ridica, cuprins de bucurie și ne-ar spune: «Nimic grav!» și ar țipa la doctorul Delattre: «Te-ai înșelat, dragul meu. O s-o salvăm!» Și dacă i-ar face o injecție care s-o vindece pe loc!" O amețeală o cuprinse din cap până în picioare. Redeschise pleoapele. Cei doi doctori se depărtară de pat. O voce slabă se auzi în cameră:

— Ce am, doctore?

Doctorul Tabaraud puse la loc cuvertura. Trei încrețituri, în formă de furculiță, se adânceau în pielea frunții sale, între

sprâncene. Doctorul suflă strașnic în barba ai cărei peri se mișcară în jurul gurii:

— Ce ai? O bronșită, draga mea Maria. O bronșită zdravănă...

— Când am să mă pot ridica din pat?

— Nu știu încă. Deocamdată să facem față la ce e mai urgent. Odihnește-te. Nu-ți fă planuri care n-ar servi decât să-ți provoace noi accese de febră. Și lasă-te îngrijită de către excelentul meu confrate, cu care, cu permisiunea dumneavoastră, o să mă consult pentru a stabili un tratament... un tratament mai energic...

Corectă printr-un surâs severitatea concluziilor. Jérôme, puțin dezamăgit, murmură:

— În concluzie... nimic nou?!

— Cam așa! spuse doctorul Tabaraud.

Și, întorcându-se spre Amélie, adăugă:

— Vrei să ne conduci în camera ta? O să putem sta acolo puțin de vorbă și să scriem rețeta.

Fata o luă înaintea celor doi bărbați pentru a le arăta drumul. Ușa camerei ei era întredeschisă. Intrară. Fără să fie invitată, trecu și ea pragul. Doctorul Tabaraud încruntă sprâncenele.

— Mulțumesc, micuțo. Acum lasă-ne...

Amélie păru că n-a auzit ce i se spusese. În loc să plece, întinse mâna și închise ușa în spatele ei. În toată ființa ei coborâse o tăcere plină de așteptare. Ca și cum sufletul și carnea ei ar fi înțepenit în așteptarea unei oribile lovituri.

— Ce vrei, Amélie? întrebă doctorul Tabaraud cu blândețe.

— Vreau să știu adevărul.

— Îl știi. Doctorul Delattre ți l-a spus...

— Nu mi-a spus totul.

— Ba da, domnișoară! murmură tânărul doctor. Amintiți-vă...

— Eu sunt cea care o îngrijesc pe mama. Mă îndoiesc de starea ei. E foarte bolnavă, nu-i așa?

— Da, copila mea! zise doctorul Tabaraud. Foarte bolnavă.

— Și nu puteți s-o faceți bine?

Doctorul Tabaraud își petrecu mâinile sub pulpanele jachetei. Fața brăzdată de riduri adânci i se lăsă încet spre podea. Trecând pe deasupra ochelarilor, privirea lui avea o fixitate stânjenitoare. O examina pe Amélie, evaluându-i puterea de rezistență. Doctorul Delattre, intimidat, se dădu deoparte, lăsându-i întreaga responsabilitate.

— Sunt tare ! răspunse Amélie. Puteți vorbi sincer.

Deodată, trăsăturile doctorului Tabaraud se adunară într-o grimasă de compasiune mânioasă. Barba începu să-i tremure. Îngăimă :

— Ei bine, Amélie, trebuie să fii curajoasă... foarte curajoasă.

— Ah !

Nu avea nevoie să i se spună mai mult. Picioarele i se înmuiară sub greutatea trupului. O amorțeală funestă pusese stăpânire pe mintea ei. Fără puteri, cu privirea încețoșată, se sprijini de tocul ușii. O voce străină de ea, calmă, puțin răgușită îi ieși dintre buze :

— Nu mai e, într-adevăr, nimic de făcut ?

— E prea târziu, micuța mea. Mama ta e tuberculoasă în ultimul grad. Această bronșită a precipitat criza...

— Suferă atât, doctore !

— O să-i ușurăm suferința pe cât putem.

— Dar n-o puteți salva.

— Ce-ți pot spune ? O minune e întotdeauna posibilă...

O minune !

Se agăță de acest cuvânt, nebunește, îl învârti în minte și îl respinse dezamăgită. Era o consolare bună pentru cei slabi. Ea nu avea dreptul să se amăgească degeaba ! Doctorul Tabaraud îi apucă mâinile între palmele lui fierbinți. Ea făcu apel la toată energia pentru a și le retrage.

— Vă mulțumesc, doctore !

Acum se grăbea să plece. Degetele ei căutau clanța. Când să iasă, se întoarse :

— Doctore, vă rog să nu-i spuneți tatei că mama e atât de rău ! Lăsați-l să creadă... Măcar pentru un timp...

— Îți promit că această discuție va rămâne între noi! spuse doctorul Tabaraud.

În picioare în fața ei, o învălui într-o privire în care se putea citi atâta înțelegere și atâta cinste, încât ea fu pe punctul să i se arunce la piept. Doctorul Delattre se șterse cu batista la nas pentru a-și ascunde emoția. Fără să mai adauge un cuvânt, Amélie se strecură pe coridor. Când ajunse în fața camerei mamei sale, ușa se deschise și Jérôme se arătă:

— Ce fac?

Era prea răvășită ca să suporte vederea tatălui, care nu știa nimic, care spera încă. Cu o mișcare necugetată, își continuă drumul spre scară. Pășind pe prima treaptă, spuse peste umăr cu o voce care se străduia să pară naturală:

— Discută. Nu mai au mult...

— Unde te duci? întrebă Jérôme.

Această întrebare o lovi în spate, ca un glonte. Mâna i se încleștă pe rampa scării. Ce să răspundă? Cu mintea goală, murmură:

— Mă duc să încălzesc niște apă pentru ceai.

— Bine! Nu întârzia prea mult.

Ușa se închise la loc. Ușurată, tânăra fată coborî în bucătărie și se așeză pe un scaun în fața mesei. Cu ochi buimaci, examina cratițele, chiuveta, covata, cazanul. Îi venea să le spună tuturor acestor obiecte: „Ea n-o să vă mai atingă niciodată". Dar ele știau asta. Toată casa, caldă încă de viața cotidiană, primise acest avertisment de necrezut. În acest receptacul sfânt, moartea se pregătea să-și depună amprenta. „Aici? La noi? Cum să crezi asta? Pentru ce ca și nu o alta? De ce acum? De ce nu peste zece, peste douăzeci de ani?" Stăpânită de un sentiment de nedreptate, ar fi vrut să se plângă, să-și reclame drepturile. Dar cui? Și în numele cui? Maria ajunsese la punctul în care forțe necunoscute biruie voința omenească. Oricât de mare ar fi fost afecțiunea celor apropiați, căderea ei era sigură, ca și cea a unei pietre aruncată în spațiu, și care, din vârful traiectoriei, este atrasă prin legea gravitației. Micile realități de fiecare zi nu mai

contau în fața acestei irealități fără măsură și fără nume, devorantă, oarbă, eternă. Amélie avu un hohot de plâns și își culcă fața pe brațul îndoit pe masă. Lemnul mirosea a ceară și a cafea cu lapte. Aceste mirosuri îi aminteau de copilărie. Și copilăria ei era tot Maria. Maria supărăcioasă, surâzătoare, tandră, atentă. Maria aplecată asupra patului ei, când avusese scarlatină. Maria încercându-i rochia de tafta roz. Maria învățând-o să numere cu bomboane colorate. Amélie o revedea atât de bine în trecut, încât îi era imposibil să-și imagineze un viitor în care ea nu-și va mai juca rolul. Viața fără mama ei, casa fără mama ei! În locul acestei priviri, al acestei voci, al acestei mișcări, un vid, o tăcere fără sfârșit. În locul poruncilor, al geloziilor, al devotamentelor, al acelei pudori arzătoare, domnia dezamăgitoare a unei amintiri pălite și deformate prin întrebuințare. Să nu mai poată să strige: „Mamă!". Și cineva să-i răspundă. Își apăsă palma pe buze. Și tatăl ei? Ce se va alege de el din acest naufragiu?

Se auziră pași prin tavan. Medicii terminaseră să se consulte între ei. Reveniți lângă bolnavă, trebuie că o îmbărbătau în felul lor. Și Jérôme e cu ea. Amélie se ridică. Ce căuta ea aici? Ah, da, apa caldă. Nu trebuia s-o uite. Automat, împinse ceainicul plin pe plită, ațâță focul și scoase din bufet o ceașcă, o farfurioară și cutia cu ceai de tei. Fără să-i potolească disperarea, aceste gesturi o ajutau să devină conștientă de misiunea ei în această casă. Reînnoda legăturile cu ea însăși. Reintra în existență după un moment de delir. Perspectiva efortului supraomenesc pe care trebuia să-l facă de acum încolo pentru a-și ascunde durerea nu o mai speria ci, dimpotrivă, îi stârnea curajul. Ca și cum s-ar fi găsit o compensație a durerii în suferința pe care și-o impunea ca să nu lase nimic să se vadă. Pregăti ceaiul. „De câte ori voi mai umple această ceașcă pentru mama?" Această întrebare o izbi cu iuțeala fulgerului. Buzele începură să-i tremure. Ochii i se umeziră de lacrimi. Se credea mai vitează. Se reașeză, cu picioarele moi, și așteptă un lung moment ca pacea să-i revină în inimă. Apoi, luând ceașca, se îndreptă spre scară. Punea picioa-

rele unul în fața celuilalt, încercând să nu se gândească la nimic. Ajunsă pe ultima treaptă se opri pentru a-și potoli respirația. Un zgomot de voci trecea prin ușă. Tusea mamei ei. „Trăiește. Trăiește încă!“ Cu hotărâre, Amélie deschise ușa. Camera era foarte luminoasă. Doctorul Tabaraud se spăla pe mâini. Doctorul Delattre își îmbrăca paltonul. Jérôme ținea cu două degete o foaie de hârtie, care probabil era rețeta. Fața lui era gravă, dar încrezătoare. Cu spatele sprijinit pe un morman de perne, Maria, palidă, gâfâind și plângăcioasă, întoarse ochii spre Amélie și-i spuse ca de fiecare dată când fata ei îi aducea un ceai:

— Iarăși? Nu vreau... Știi bine că-mi face greață!...

11.

— Mă auzi, Amélie?

— Da, mamă.

— Unde e tatăl tău?

— În camera mea.

— Pentru ce?

— S-a întins pe pat să se odihnească puțin, iar eu, după cum vezi, i-am luat locul la căpătâiul tău. Peste o clipă, o să vină să mă înlocuiască.

— Nu vreți să mă lăsați singură?

— Nu.

— Cât e ceasul?

— E trecut de miezul nopții. Dar nu mai vorbi, mamă. Încearcă să dormi.

— Am tot timpul... Aș vrea să-ți spun... e prea greu să trăiești... Nu mai pot.

— Taci, mamă, te rog!

Pentru a liniști bolnava, Amélie aranjă pernele și îi trecu un prosop muiat în apă rece peste frunte, peste obrajii care transpirau din abundență.

— Mâinile... Udă-mi și mâinile...

Amélie îi luă mâinile, una după alta, în mijlocul prosopului umed și le masă delicat ca să le răcorească.

— Ah, ce bine e... Încă puțin... Ajunge... Ascultă.... când n-am să mai fiu, o să te ocupi tu de toate în locul meu...

— Îți interzic să te gândești la asta, mamă. Îți place să-ți faci singură rău. Vrei să-ți schimb sticla cu apă caldă ?...

— Nu... Trebuie să știi... e important... Pentru prăvălie... registrul de socoteli... Ai să vezi... I-am făcut credit domnișoarei Bellac până la 15 ianuarie... E un... un acord între noi.

— Da, mamă.

— Transportul de la Limoges.... Au fost trei cești sparte... în cutie... i-am spus domnului Dubech... Insistă... Trebuie.... trebuie să le înlocuiască... Și tatăl tău... Vreau să-l văd...

— E atât de obosit ! Lasă-l să doarmă, mamă.

— E adevărat... Sunt egoistă... Iartă-mă...

Urmă o tăcere. Apoi vocea reluă, șuierătoare, monotonă :

— Amélie, sertarul de la măsuța de noapte... deschide-l... E acolo moneda aceea romană... Îți amintești ?...

— Vrei s-o privești ?

— Pune-mi-o în mână...

Amélie luă moneda și o strecură între degetele Mariei, care se închiseră peste ea fără putere :

— E răcoroasă... Îți amintești ?... La Veixou... Vechile pietre... Focul... Jean Eyrolles... Să fii fericită... Să fiți fericiți...

Ca sufocată de acest exces de vorbe, rămase o clipă cu ochii măriți, cu fața injectată de sânge, cu brațele contractate, adunate pe piept. O tuse sălbatică o zdruncină dintr-o dată, o proiectă înainte, spre scuipătoarea pe care Amélie o ținea cu amândouă mâinile. În sfârșit spasmele se mai liniștiră și trupul cadaveric căzu în așternut. Tânăra fată tamponă buzele, bărbia mamei sale, ude de sudoare și de salivă. Un horcăit ieșea dârdâind din pieptul

frânt. Pupilele, pline de lacrimi, priveau în tavan. Mâna dreaptă nu dăduse drumul micii monede.

— E îngrozitor... mă doare... de s-ar termina o dată... de s-ar termina...

Geamătul se termină într-un murmur de cântec copilăresc. Extenuată de accesul de tuse, Maria ațipea încetișor. Amélie se reașeză în fotoliu. Opt zile trecuseră de la vizita doctorului Tabaraud, opt zile de îngrijiri continue, de iluzii spulberate și de suferințe inutile.

De patru nopți, tânăra fată și tatăl ei nu se mai odihneau. Jérôme nu mai îndrăznea să arate aceeași încăpățânată încredere. În seara aceasta, când Amélie îl sfătuise să doarmă puțin, spusese: „Sunt prea îngrijorat... N-am să pot..." „Atunci întinde-te numai..." „Bine, pentru un sfert de oră. Dacă ceva nu e în regulă, vii să mă cauți..." Părăsind-o, avea fața unui om lipsit de sprijin și care merge orbește spre un țel cunoscut numai de el.

Casa era cufundată în tăcere, ca într-o apă stătătoare. Ca să nu deranjeze ochii bolnavei, Amélie așezase lampa cu petrol pe masa de toaletă, pe jumătate ascunsă după paravan. Din acest colț se revărsa o lumină blândă, peste flacoanele cu medicamente, peste marginile unei cești, peste curba argintie a unei linguriițe. Atmosfera era saturată de un miros de piele înfierbântată și de farmacie. Pe peretele din față, în rama sa de lemn, mama de familie bara în continuare drumul asaltului unei armate de monștri, personificând principalele defecte ale umanității. Amélie contempla această imagine, căreia îi cunoștea cele mai mici detalii pe dinafară. „Oprește-te! Veghez!" Un gust amar i se suia în gâtlej. Pieptul o durea, pleoapele îi erau arse ca de un vânt încărcat cu nisip. Trebuia să strângă brațele fotoliului, ca să fie sigură că nu visa. Își întoarse privirile spre pat. Niciodată mama ei nu-i păruse mai mică, mai vulnerabilă și mai frumoasă. Pielea nărilor era diafană. Buzele i se deschideau pe două rânduri de dinți albi și regulați. Pieptul i se ridica și cobora. Inspirările erau scurte, sacadate și răgușite, iar expirările foarte încete, ca și cum Maria ar fi vrut să păstreze cât mai mult posibil o gură din acest

aer prețios în plămânii ei ruinați. Obsedată de alternanțele acestei răsuflări anevoioase, Amélie se gândea la o aparatură uzată, care se învârte încă neregulat, înainte de a se opri definitiv. „Într-o zi, inima va înceta să bată și creierul să funcționeze. În locul mamei ce va fi ? Un obiect !“ Alungă din minte această amenințare cu care, în ciuda evidenței, refuza să se obișnuiască. Când se gândea la viitor, vedea doar o interminabilă succesiune de zile, punctate de aceeași tuse, de aceeași febră, de aceleași gemete și de aceleași medicamente. Prinsă în rutina bolii, ea admitea în mod inconștient că nici vindecarea și nici moartea nu îi vor pune punct.

Din obișnuință, se aplecă deasupra mamei sale și-i prinse cu degetele încheietura atât de slabă. Un puls slab zvâcnea sub degetul ei, ca un fir întins și destins. Acest ritm se comunica întregii mâini a lui Amélie, brațului, umărului, capului. Dădu drumul mâinii. Maria deschise ochii și scoase un suspin :

— Ești încă aici ?...

— Cum te simți, mamă ?

— Mai bine... Am să... pot dormi... în sfârșit.

Într-adevăr, cu fața destinsă, păru că alunecă în somn. Dar Amélie nu o slăbea din priviri. Gânduri negre se adunau în mintea tinerei fete. Se simțea îngreuiată, amețită. Orologiul bisericii bătu ora unu. Dintr-o dată pleoapele Mariei se ridicară peste o privire fixă. Un suspin îi scăpă printre buzele întredeschise. Gura continua să se deschidă, ca și cum buzele ar fi refuzat să asculte de voința ei. Câteva secunde, Amélie privi cu spaimă această mască lividă străbătută de o gaură în care strălucea curbura roz a limbii. Gura nu se mai închidea. În scobitura pernei se odihnea o față din materie inertă.

— Mamă !

Amélie își lipi urechea de pieptul mamei sale. O sincopă ? Nu ! Tăcerea. Absența. Un trup nelocuit își dăruia rămășițele de căldură degetelor care o atingeau înnebunite.

Bruschețea evenimentului o lăsă pe Amélie dezamăgită și incredulă. Această moarte, pentru care ea se pregătea de atâtea

zile, o surprindea, ca și cum nu i-ar fi admis niciodată eventualitatea. „Mamă! Mamă!... Nu e cu putință... Nu-i adevărat!“ Deplasat de o mișcare a tinerei fete, capul se înclină, alunecă pe umăr. Amélie îl așază la loc, îl prinse între palme, îl acoperi cu sărutări. Acest contact, catifelarea pielii, parfumul degajat de păr, prelungeau în ea ideea pierderii unei bogății de neînlocuit. Bâigui câteva cuvinte fără legătură. Lacrimile o orbeau. Puțin mai târziu, întinse degetul și, stăpânindu-se să nu strige, închise pleoapele una după alta. Trebui de asemenea să-i închidă gura. Amélie nu opuse rezistență. Era despărțită de lume. Nimic omenesc n-o mai putea atinge. Nici chiar durerea fetei sale, care îngenunchease la picioarele patului, la capătul puterilor și își lipea obrazul de o mână albă și ușoară, cu unghii bombate. Casa continua să doarmă în jurul acestui eveniment supranatural. Fiecare lucru rămase la locul său. Ferestrele erau tapetate cu noapte. La zece pași de acolo, Jérôme și Denis se odihneau, calmi și destinși, necunoscând pierderea suferită. Amélie ridică fruntea și, din nou, își privi mama. Cu buzele strânse, cu obrajii supți, părea mirată de un vis revelator. Plecând din acest punct, zona de mister se lărgea în cercuri concentrice. În curând totul păru împietrit în tăcere, pentru totdeauna. Cuprinsă de această amorțeală solemnă, Amélie nu îndrăznea să se miște. Își simțea inima bătând, lacrimile curgând, membrele slăbind. Dar, pusă în fața faptului împlinit, nu se mai revolta, nu se mai îngrijora. Fără voia ei, seninătatea cadavrului îi influența cursul gândurilor. Ceea ce pierdea în agitație, tristețea ei câștiga în profunzime. Mult timp rămase astfel, retrasă într-o adorație mută. Când auzi bătând jumătatea orei se ridică, în sfârșit, și se îndepărtă de pat pe vârful picioarelor. Mergea fără efort. Oboseala îi dispăruse. Ajunsă pe coridor, deschise încet ușa camerei sale. O lumânare era aprinsă pe măsuța de noapte. Flacăra subțire și dreaptă se reflecta în oglinda dulapului. Pe patul care nu fusese desfăcut, Jérôme era întins, cu brațele atârnând, cu picioarele desfăcute,

sugrumat de un somn de brută. O răsuflare puternică se rostogolea în pieptul lui. Îl contemplă cu un sentiment de dragoste și cu o milă de nestăpânit. Apoi spuse:

— Tată... tată... trezește-te.

Această chemare trebui să străpungă un vis foarte adânc. Brusc, el se ridică în coate și întinse gâtul. O expresie buimacă i se zugrăvi pe față. Pleoapele clipeau des. Plesni din buzele lipite și șopti:

— Ei, ce-i, ce s-a întâmplat?

Ea îl luă de mână.

— Vino s-o vezi, tată. S-a terminat. Nu mai suferă.

12.

În picioare între Jérôme și Denis, în primul rând al asistenței, Amélie avea impresia că fusese readusă cu câteva săptămâni în urmă și că retrăia cu intensitate o scenă căreia, altădată, nu-i acordase decât o atenție oarecare. Același abate Pradinas, blond și roșu în obraji, aceleași cântece, aceleași lumânări, aceleași pânze negre, pătate cu ceară și tivite cu fir argintat... Numai că acum nu pentru sufletul lui Jules Mazalaigue se închinau rugăciuni. Catafalcul, în aparență neschimbat, căpătase o semnificație nouă. Maria se afla pe el. Atâta măreție lugubră se acorda greu cu amintirea încântătoare pe care Amélie o păstrase mamei sale. Incapabilă să asocieze ideea neantului cu cea a unei ființe care, cu două zile mai devreme, îi vorbea, îi surâdea încă, ea atribuia corpului neînsuflețit reacțiile unei persoane vii. Astfel, își spunea că Maria, mereu preocupată să treacă nebăgată în seamă, probabil că era jenată de o ceremonie care o expunea privirilor tuturor. Ca și fata ei, era nerăbdătoare, fără îndoială, ca acest

spectacol să se termine. Dar, după ceremonie, va fi mersul la cimitir, groapa deschisă, îngroparea. Pentru a se elibera de această viziune ce o înghețа, Amélie încercă să se cufunde în credință. Lipsită de o speranță imediată, ea vroia să creadă acum în existența viitoare, într-un dincolo vaporos în care mama ei va fi fericită și în care toți, mai curând sau mai târziu, i se vor alătura. Această promisiune nesigură îndulcea pentru moment durerea Améliei. Apoi auzi un suspin, aruncă o privire spre tatăl și spre fratele ei și, ca și cum o piedică s-ar fi rupt în pieptul ei, durerea reveni zdrobindu-i inima. Lângă ea, bărbatul și copilul, țepeni în hainele lor negre, cu cravate la gât, pieptănați lins, își întindeau fețele palide spre preotul care se închina spre altar. De la moartea nevestei sale, Jérôme trăia într-o stare de stupoare permanentă, abia vorbind, neascultând ce i se spunea și refuzând să înghită mâncarea. În două rânduri spusese în fața Améliei : „E vina mea... Dacă n-ar fi fost cearta aceea, mama ta n-ar fi ieșit în ploaie, n-ar fi răcit și ar fi încă lângă noi..." Când se destăinuia astfel, fața lui avea o expresie obstinată și irațională. „Numai de nu s-ar prăbuși înainte de sfârșitul slujbei", își spuse ea. Pe nesimțite, grija pe care i-o inspira prin slăbiciunea lui în nenorocire o împiedica să se gândească la cea care era cauza acesteia. Venită pentru a nu se gândi decât la moartă, ea trebuia deja să-și facă griji pentru un om viu.

— *Pater Noster...*

— *...Requiem Eternam Dona Ei, Domine, et Lux perpetua luceat ei...*

Denis, cu fața plânsă, cu brațele încrucișate, se smiorcăia și nu îndrăznea să se folosească de batistă. Amélie se supără, ca și cum Maria ar fi putut să vadă că fiul ei nu se comporta cum se cuvine la biserică. Jérôme își acoperise fața cu degetele crispate. Ea crezu că e pe punctul să i se facă rău și murmură :

— Se termină în curând...

Dar el nu o auzi. Un gâlgâit straniu i se mișca în piept. Mici pete umede îi pătau partea de sus a cămășii.

— *Requiescat in Pace.*

— *Amin.*

— *Domine, exaudi orationem meam...*

Jérôme se plecă în față. La ce se gândea oare ascultând această rugăciune ininteligibilă și solemnă, el, care nu credea în Dumnezeul bisericii și îi critica pe preoți ? Accepta celebrarea slujbei ca pe o formalitate plictisitoare ? Sau simțea o secretă consolare constatând că nevasta lui era tratată cu toată atenția datorată unei persoane de calitate ?

Amélie auzi scârțâitul scaunelor în spatele ei. Venise multă lume. Prieteni, cunoștințe, clienți. Mătușa Clotilde de la Jeyzelou, cu bărbatul și cu fiica sa Thérèse, mătușa Hermance din Brive, obscuri verișori de prin împrejurimi, care, toți, o cunoscuseră pe Amélie, deși ea era sigură că-i întâlnea pentru prima oară. Doamna Tabaraud și fata sa veniseră în ajun de la Limoges. Se pregătea o masă de treizeci de tacâmuri la han, după funeralii. Cum Jérôme era prea abătut ca să se ocupe de asta, cumnații săi, Caloustre din Brive și Chazal de la Jeyzelou, fuseseră cei care stabiliseră lista invitaților și comandaseră tacâmul. Ieri, coborând din camera mortuară în bucătărie, Amélie dăduse peste o întrunire de domni care discutau dacă înainte de friptură era mai bine să servești iepure în sos de vin sau omletă cu ciuperci. Perspectiva acestei încercări îi făcea oroare tinerei fete. Luase parte deja la trei sau patru mese asemănătoare și își putea deci imagina fără greutate cum va decurge și aceasta. La început, paralizați de jenă, bărbați și femei aveau să mănânce ca împotriva voinței lor, oftând. Vor fi lăudate calitățile Mariei între două înghițituri de vin roșu. Vor fi plânși cu gura plină bietul Jérôme și drăguții lui copii. Apoi, viața reluându-și drepturile, vocile vor deveni mai puternice, obrajii se vor congestiona, câteva râsete stăpânite se vor auzi de la capătul mesei rezervat tineretului. Și,

către orele trei după-amiaza, destinși de mâncare și băutură, toți acești convivi, care aveau rareori ocazia de a se întâlni, vor uita de doliul gazdei și vor vorbi despre afacerile lor personale, într-o rumoare de banchet pe sfârșite.

— *Dominus vobiscum...*

— *Et cum spiritu tuo...*

Regăsi aerul și lumina zilei cu un sentiment de eliberare. Din cerul vinețiu se cernea o ploaie rece, impalpabilă, care abia muia pământul și dădea strălucire pantei acoperișurilor. Clopotul bisericii răsuna cu toată puterea deasupra turmei de bărbați și femei, îmbrăcați în negru, care se înghesuiau în dezordine în piață. În mulțime, câteva fețe reținеau atenția Améliei. Marthe, înaltă, albă, grăsuță, sub o mare pălărie de doliu; doamna Tabaraud, cu turban pe cap, cu gâtul strâns într-o etolă de blană gri; Justin, mai cocoșat decât de obicei, cu picioarele aduse înăuntru, cu fața zgâriată, pentru că se răsese prea tare; mătușa Clotilde, cu lornionul și cu gulerul ei cu balene; bătrânii Eyrolles, adăpostindu-și dubla consternare sub o singură umbrelă. Jean, în picioare, la o parte de ceilalți, cu capul plecat, cu mâinile la spate. Când îl văzu, avu în tristețea ei un elan de bucurie rușinată, frenetică.

Șoapte respectuoase străbăteau adunarea. Șase bărbați ieșiră din biserică, purtând sicriul; trei de fiecare parte, mergeau cu pași mici, gâfâind sub greutate. Efortul lor părea disproporționat față de extrema lipsă de greutate a acestui corp golit de boală. Cu un gest brusc, așezară sicriul pe podeaua dricului. Se auzi un trosnet. Jérôme tresări și strânse convulsiv mâna fetei sale. Coroane cu perle de sticlă fură așezate în jurul sicriului. Morarul Françou era cel care închiria căruța funerară și îndeplinea funcția de vizitiu pentru înmormântări. Se sui pe capră. Arcurile se lăsară puțin sub această greutate. Ca și pentru Jules Mazalaigue, fură desfășurate două bucăți de pânză neagră purtate în fața calului. Dar, de data aceasta, ultimele onoruri fiind închinate

unei femei, cele mai apropiate prietene ale defunctei fură cele ce se așezară în jurul pătratelor de pânză simbolice, pentru a le duce întinse de brațele lor până la grilajul cimitirului. Cortegiul se organiza într-o rumoare de tropăituri și de murmure. Preotul și copiii din cor se așezară în fruntea lui. Se auzeau frânturi de vorbe, recitând *De Profundis*. Marea cruce de argint scânteia în ploaie, se ridica și cobora pe denivelările terenului. Dricul se legăna pe roțile lui înalte, cu un scârțâit ascuțit. Mergând imediat în spatele carului funebru, Amélie tresărea la fiecare zdruncinătură, ca și cum ar fi simțit-o în locul mamei sale. Jérôme, adus de spate, cu brațele atârnând, cu gâtul întins, părea că vrea, pentru a zecea oară, să descifreze inscripția de pe marea coroană centrală, ale cărei minuscule bile albe, violet și negre erau așezate într-un motiv floral complicat. *„Scumpei mele soții. Mamei noastre iubite"*. Din când în când, se împiedica de vreo piatră, făcea un pas într-o parte și atingea ușor umărul fetei sale. Ea voi să-l ia pe Denis de mână, dar copilul refuză cu o încruntare iritată din sprâncene. Doliul conferindu-i o demnitate subită, ținea să dea dovadă de bravură și de independență în fața populației din Chapelle-au-Bois. După obicei, negustorii ieșeau în pragul ușii și fețe roz se lipeau de geamuri. Se făcea semnul crucii. Se clătina din cap. Câinii ieșeau dintr-o curte, dintr-un hangar, simțeau mirosul morții și, în loc să latre, plecau încet, cu coada între picioare.

După ultimele grădini și după maidan începu câmpul. Dar, prin vălul său de doliu, Amélie nu vedea decât un peisaj de cenușă. Lumina cerului, culorile câmpurilor, toate prinseseră pentru ea o înfățișare dezolantă și afumată. Neputând să iasă în aerul liber, respirația ei oprită de voal se întorcea să-i încălzească fața. Drumul trecea pe lângă calea ferată. Șeful de gară ieși din biroul lui și își scoase șapca. Cantoniera își strânse copilul lângă fustă și se închină. Dincolo de un taluz de iarbă ofilită se întindeau arături grase și lucioase, scăldate de ploaie. O căruță gemea

pe o cărare invizibilă. Norii apăsau orizontul. Drumul devenea din ce în ce mai prost, săpat de făgașuri adânci ce se încrucișau între ele. Amélie simți că, în spatele ei, cortegiul se împrăștia. Fiecare, în felul său, încerca să evite bălțile. Ea însăși trebui să se depărteze de dric pentru a face câțiva pași pe marginea drumului. În spatele zidului cimitirului se înălțau cruci cu brațele desfăcute, cu capul drept, ca pentru a pândi de departe sosirea convoiului. Grilajul era deschis. Impresionat, Denis se apropie de sora sa și îi căută mâna pe care o respinsese cu mai puțin de un sfert de oră în urmă. Jérôme șopti :

— Haidem...

Împreună, se angajară pe aleea centrală mărginită de cavouri mari, solid ancorate în pământ. De grilaje atârnau coroane pe jumătate distruse, care lăsau să se vadă montura de sârmă ruginită. Mormântul rezervat Mariei se afla la extremitatea opusă împrejmuirii. Zidarul și ajutorul său serveau drept gropari. Cu brațele încrucișate, așteptau în picioare în fața gropii rectangulare. La apropierea familiei și a preotului se descoperiseră. Coșciugul sosi, dansând ca o barcă între cei ce-l purtau. Ploaia curgea pe capacul de lemn lustruit, se scurgea șiroaie în crăpături. Un cerc de haine negre și de fețe albe se formă îndată, depășind mormintele vecine. Cei din ultimele rânduri se ridicară în vârful picioarelor ca să vadă mai bine. Preotul murmura rugăciuni. Umbrelele se deschideau. Apa curgea în groapa cu margini neregulate din care ieșeau firave rădăcini. Ținut cu patru frânghii, sicriul coborî încet în patul său larg și adânc din care se degaja un miros de pivniță. Amélie îl strângea de braț pe tatăl său, ca pentru a-l împiedica să se arunce în groapă. El tremura din toate încheieturile. Ochii ieșiți din orbite urmăreau stupefiați cufundarea sicriului, care se îndepărta de el pentru totdeauna. Când atinse fundul gropii, lăsă să-i scape un geamăt surd, fălcile îi clănțăniră. Îngăimă :

— Nu ! Nu...

O lopată de pământ fu aruncată peste capac. Acest zgomot răsună în urechile Améliei ca un tunet. O vedea pe mama ei, atât de delicată, atât de drăguță, atât de friguroasă culcată între patru scânduri și destinată nopții apăsătoare a mormântului. N-aveau dreptul să-i facă asta. Vasul cu apă sfințită trecea din mână în mână. Cu ochii scăldați în lacrimi, ea luă pămătuful, îl scutură ca pe o jucărie și îl întinse fratelui său. Neînțelegând ce vroia de la el, Denis, speriat, făcu un pas înapoi. Jérôme nu-și mai stăpânea hohotele de plâns, ale căror lovituri de cuțit îl zguduiau din cap până în picioare. Fu luat de acolo. Amélie îl regăsi împreună cu Denis, la ieșirea din cimitir, într-un mare cerc de femei care gemeau și de bărbați care strângeau din dinți pe sub mustață pentru a arăta că durerea lor era prezentă, dar că știau să-și impună tăcerea. Prinsă într-o mișcare de stofe sumbre, care miroseau vag a benzină și a cosmetice, tânăra fată îmbrățișată, consolată de mătuși, de unchi, de veri, de verișoare își simțea durerea ca pe o greață. La ordinul unchiului Chazal, toți se aliniară la marginea drumului pentru primirea condoleanțelor.

Acum, Amélie vedea scurgându-se prin fața ei o procesiune neagră și lentă din care țâșnea, la intervale regulate, o mână care o căuta pe a ei. Rând pe rând, strânse și eliberate, degetele ei nu mai aparțineau mâinii lipsite de putere. Un murmur de neînțeles îi ajungea la urechi. Răspundea: „Mulțumesc", la întâmplare. Privirile îi treceau de la o față la alta, fără să poată să se așeze pe nici una. Doamna Tabaraud, Marthe, Antoinette, bătrânii Eyrolles, Jean, doamna Barbezac, Justin, doamna Ferrière, domnișoara Bellac, doamna și domnul Calamisse, doamna Croux, moașa, doamna Calajoux, care ținea băcănia concurentă de pe strada Poștei... Toți alunecau ca niște fantome prin câmpul ei vizual restrâns. Când își mișca puțin capul voalul se deplasa și reflexe întunecate alergau straniu pe aceste figuri din altă lume. Câți mai erau? Ar fi jurat că erau mai numeroși decât la

biserică. O scurtă scuturătură o smulse din visare. I se strângea mâna cu vigoare. Era privită până în adâncul ochilor. Cine ? Trebui să facă un efort ca să-l recunoască pe băiatul Mazalaigue. Dar nu înțelese ce-i spunea. Ca și celorlalți, îi murmură :

— Mulțumesc !

Îi dădu drumul la mână. Umerii lui largi se întoarseră. În locul lui apăru o bătrână mustăcioasă care bolborosea.

— Am cunoscut-o bine, sărmana ! V-a vorbit, desigur, despre mine ! Agathe... Agathe de Péroles... Vă amintiți ?

Neprimind nici un răspuns, bătrâna se îndepărtă nemulțumită. Era ultima. Deodată, cimitirul păru mai mare, mai bine ordonat. În tăcerea ce se așternuse, Amélie auzi sunetul lopeților groparilor care umpleau groapa.

PARTEA A DOUA

1.

Zăpada, căzută în noaptea de sâmbătă spre duminică, începuse să se topească încă de dimineață. Totuși, la adăpostul zidului înconjurător, cimitirul prezenta încă aspectul unui mic câmp curat și pudrat cu făină. O pânză de măzăriche strălucea pe dalele lustruite ale cavourilor. Crucile purtau în creștet pălării de un albastru poros. Desprinse din coroanele mortuare, câteva perle multicolore străluceau pe un covor care avea duritatea și consistența zahărului. Ca și celelalte, mormântul Mariei dispărea sub o plapumă albă, pătată ici și colo de mici găuri în formă de rozetă. Așezat pe vine, Jérôme măsura conturul mormântului cu un metru pliant de lemn galben. Amélie și Denis îl priveau. În zăpadă, lângă el, se aflau un carnețel și un creion. În sfârșit, el se ridică și își băgă ustensilele în buzunarele paltonului. Fața i se înroșise de efort. Sub pleoapele înlăcrimate, ochii aveau o expresie de falsă bravură.

— Gata, am notat totul. O să-i facem un zid scund de piatră cioplită și, deasupra, am să prind un grilaj de fier forjat. Mi-am făcut deja o idee. Cadrul se va prelungi cu spini și între ei cu ornamente în formă de viță de vie... Ce părere ai, Amélie ?

— O să fie un loc ocrotit foarte bine, tată.

— Nimeni n-are așa ceva în toată regiunea. În față am să fac o portiță, ca să nu fii obligat să sari peste împrejmuire când vrei să plivești buruienile sau să aduci flori.

— Da.

— De asemenea, o să fie nevoie de o cruce mare de fier forjat, care s-o înlocuiască pe cea de lemn... O să mă ocup de asta... O să-mi găsesc eu timp...

Tuși și făcu un pas înapoi. Așezați la rând, pe o singură linie, priveau, toți trei, crusta înghețată sub care, pe alocuri, se ghicea culoarea pământului. Același gând îi purta spre locuința invizibilă în care atâtea amintiri cădeau pradă distrugerii. De două luni, de când Maria era moartă, în fiecare duminică dimineață primea vizita soțului și a copiilor săi. Chiar și în timpul săptămânii se întâmpla ca Jérôme să plece de la potcovărie ca să dea o fugă până la cimitir, să rămână acolo nemișcat, dezarmat, implorând într-o tăcere fără de sfârșit. Timpul care trecea, departe de a-i îndulci durerea, i-o adâncea, ca și cum ar fi descoperit în fiecare zi un nou motiv de a-și pustii sufletul. Doliul îl făcuse să-și piardă pofta de muncă, sensul responsabilității, până și dorința de a trăi. Golit de orice speranță, se lăsa în voia obișnuinței, ca un dop pe apă. Denis, cu picioarele înghețate, se legăna și bătea din călcâie. Amélie atinse mâna tatălui ei:

— Ajunge, tată. Haidem...

— Încă o clipă — bâigui el.

— Dar pentru ce? Ce mai vrei?

— Mă simt bine aici, împreună cu ea... Mă gândesc la o mulțime de lucruri și e ca și cum ea le-ar auzi...

Vocea i se frânse. Se smiorcăi, își drese vocea. Câțiva corbi trecură croncănind. Dincolo de zid se deschidea un peisaj de abur rece, de copaci negri încolăciți și de câmpuri în pantă cu multe mușuroaie acoperite cu promoroacă. Jérôme plecă ochii în pământ. Coroanele se sprijineau de cruce. Erau încă aproape neatinse. Dar, de pe cea a cumnatului Chazal, de la Jeyzelou, lipsea o literă din inscripția montată pe sârmă. Nevoind să calce pe mormânt, ca de frică să nu se înfunde și s-o zdrobească pe

Maria sub greutatea corpului său, Jérôme se aplecă și întinse mâna ca să caute în zăpadă în jurul inscripției funerare. Pipăind la întâmplare, degetele sale întâlniră în curând o literă de metal argintat. Era „G"-ul de la „regretată". Îl puse la locul lui.

— Trebuie să repar asta într-o zi.

— Mai târziu — spuse Amélie.

Îl luă de braț. Un scurt moment, el refuză să asculte de această presiune afectuoasă, apoi, dând din cap, murmură:

— Ei bine, să mergem...

Pe drumul de întoarcere, ea avu impresia că merge alături de un bătrân. Tăcut și greoi, înainta încet alături de ea, ca și cum aerul ar fi opus o mare rezistență în fața picioarelor sale. Denis alergă în fața lor ca să se încălzească, se opri, adună zăpada de pe taluz și făcu cale întoarsă, cu o expresie bucuroasă și cu un bulgăre de zăpadă în mână. Strângându-l cât putu, îl făcu la fel de tare ca o piatră și îl aruncă departe.

— Dacă măcar zăpada ar putea rămâne — spuse. Dar, încă din seara aceasta n-o să mai fie decât noroi.

— Da, zise Jérôme. A început dezghețul.

Rosti aceste cuvinte cu o gravitate insolită. De la un timp, vorbind de lucrurile cele mai banale, lăsa să i se strecoare în voce accentele unei tristeți care se raportau la alt subiect.

— Probabil că se pot face derdelușuri pe maidanul iarmarocului, lângă pompă, acolo unde e totdeauna ud, reluă Denis. O să mă duc să văd în după-amiaza asta.

— Cum vrei! spuse Jérôme.

Ajunseră în apropierea stației de cale ferată, ale cărei ziduri păreau și mai murdare ca de obicei, prin contrast cu albeața pudrată a acoperișurilor. O siluetă familiară ieși din magazia de mărfuri și veni spre ei, pe drum. Amélie știa că Jean Eyrolles avea treabă în dimineața aceasta cu șeful de gară, în legătură cu un transport de lemne. Deși se aștepta la această întâlnire, se simți fericită de parcă ar fi dat peste ea un mare noroc. Jérôme se îndreptă, încercând să se arate nepăsător și jovial în fața noului venit. Cu o voioșie artificială, îi ceru vești despre părinți,

despre munca lui, despre ultimele comenzi făcute fabricii de cherestea de administrația căilor ferate. Dar nimic din ce-i spunea nu părea să-i rețină atenția. După câteva minute de flecăreală, dădu semne că se plictisește. Ca să se întoarcă în târg, Amélie se hotărî să evite drumul principal și să o ia pe o cale mai puțin bătută, care ocolea centrul. Poteca era prea strâmtă ca să poată merge toți patru în rând. Jérôme o luă înainte împreună cu Denis, pentru a-i lăsa pe tineri împreună. Jean Eyrolles o luă pe Amélie de mână și murmură :

— Cât e de trist tatăl tău ! Viața trebuie să fie apăsătoare pentru tine, acasă.

— Am prea multe de făcut ca să-mi rămână timp să mă plâng.

— Toate acestea ne îndepărtează mult și bine de logodnă.

— Da, Jean. În starea în care e tatăl meu, nu pot să-i vorbesc despre asta. O asemenea ceremonie, chiar dacă ar fi numai între noi, ar fi jenantă, îți dai seama...

— Când crezi atunci că ar fi posibilă ?

— Peste o lună, peste două... Nu știu ce să-ți spun.

— E mult.

— Sufăr la fel ca și tine, Jean. Mi-ar plăcea să pot fi, încă de pe acum, tratată de toți ca logodnica ta. Ceea ce mă ajută să mă resemnez e gândul că, oricum, căsătoria noastră nu ar fi posibilă în timpul anului de mare doliu.

— Da, Amélie.

— O să ai puterea să aștepți ?

Ridică spre el o privire în care-și pusese toată voința de a fi iubită, respectată și înțeleasă. El purta tot șapca în pătrățele verzi și maro și un fular mare, gri, înfășurat în jurul gâtului și ale cărui pulpane coborau între reverele hainei. Fața lui prelungă se destinse într-un zâmbet încrezător. Spuse :

— Eu sunt sigur de mine. Dar tu ? ... Dar tu, Amélie ?

Se opriseră din mers. Ea nu-l mai slăbea din ochii ce se odihneau pe fața lui ca pe un teren cucerit. Pupilele mici și aurite, nasul cârn, bărbia lată și cărnoasă, proaspăt rasă, toate

deveniseră bunuri ale ei, pe viață. Nu-și putea imagina un alt viitor decât cel care avea să se desfășoare în căldura unei afecțiuni înțelepte și discrete.

— Ți-am promis, Jean!

El o luă de braț și se aplecă spre ea șoptind:

— Îți mulțumesc.

Strâns uniți, făcură câțiva pași pe drumul ce urca. La stânga lor se întindeau coline de brumă brăzdate de scame albe. Dar, la dreapta lor, în spatele gardurilor și al arbuștilor, ferestrele caselor stăteau la pândă. Puteau fi văzuți de departe. Amélie se temea să nu fie surprinsă într-o atitudine contrară bunei-cuviințe. Cum Jean încercă să o sărute, se desprinse și spuse:

— Nu trebuie, Jean... Îți pierzi capul...

În fața lor, Jérôme și Denis înaintau, braț la braț, fără să se întoarcă. Ea privi lung acele două siluete, una robustă, pătrată, cealaltă mică, aeriană, zglobie. Și, dintr-o dată, i se păru că se căsătorise deja, că fratele și tatăl ei nu mai erau împreună cu ea, că-i părăsise, că ei se depărtau, necăjiți, descumpăniți, către noul lor destin. I se tăie răsuflarea și fu cuprinsă de o scurtă amețeală. Pe nesimțite, o tristețe sufocantă i se strecură între speranțe.

— Știi — spuse Jean Eyrolles — că tata a comandat să înceapă lucrările la căsuța noastră, lângă fabrica de cherestea? Dacă ți-ar plăcea s-o vezi, am putea să mergem în după-amiaza asta, împreună cu Antoinette.

Fu ca o chemare la ordine. Gata să se prăbușească într-o compătimire oarbă ce slăbește puterile, Amélie se regăsi pe pământ ferm, alături de un prieten sigur care nu-i dădea voie să se dezintereseze de propria-i fericire pentru a se gândi la a altora. Întoarsă cu forța spre viitor, replică:

— Da, vreau să mergem.

— Te aștept pe la trei, la pod.

Întoarsă acasă, Amélie pregăti prânzul, în timp ce Denis punea masa; tatăl lor, așezat într-un fotoliu, citea un număr vechi din *Courrier du Centre*. Pentru început, ea îi servi cu castane

opărite și muiate în lapte. Jérôme băgă lingura în farfurie, o duse la gură și făcu o mutră mulțumită:

— Sunt bune!

— Chiar așa? spuse Amélie.

— Da, foarte bune, foarte bune...

Subit, obrajii, fruntea, buzele începură să-i tremure ca gelatina. O lumină gravă apăru în ochii lui. Îngăimă:

— Mamei tale... îi plăceau castanele... Exact ca astea... cu... cu puțini cartofi alături...

Un val de lacrimi îi țâșni din ochi. Le lăsă să curgă, mirat el însuși de slăbiciunea care-l cuprinsese, repetând:

— Ei bine, ce este?... Nu-i nimic... Se întâmplă...

Cu mâna, le făcu semn copiilor să nu se ocupe de el. După ce criza trecu, le zâmbi, se șterse la nas cu putere și reîncepu să mănânce cu poftă. Prânzul se termină fără alt incident. Abia ridicat de la masă, Denis zbură spre derdelușurile de pe maidanul iarmarocului. Amélie spălă vasele, se urcă în camera ei ca să se pieptene și se prezentă în fața tatălui ei luminată, transfigurată. Îi spusese de întâlnirea pe care și-o dăduse cu Jean Eyrolles.

— N-am să stau mult.

— Stai cât vrei, n-avea grija mea.

— Ce-ai să faci cât mă aștepți?

— Lucrul nu lipsește la potcovărie.

— La întoarcere o să-ți povestesc.

— Da, da! Grăbește-te... Nu-l lăsa să te aștepte!...

Îi ură o după-amiază plăcută, o sărută și ieși în pragul bucătăriei ca să privească în urma ei. În două rânduri, Amélie întoarse capul și-i făcu semn cu mâna. El fu mișcat și așteptă ca ea să dispară după colț, fără să închidă ușa. Atunci, sentimentul singurătății și al lipsei de ocupație se abătu asupra lui ca un capac, ridicat pentru o clipă, care cade la loc. Nici o prezență vie nu-l mai despărțea acum de amintirile sale. Era liber să sufere în voie. Cu pași mici, făcu înconjurul bucătăriei, examinând fiecare lucru, nu pentru el însuși, ci pentru amprenta pe care Maria o lăsase asupra lui. Bucătăria se umplea de mii de mâini albe,

toate la fel, clădind farfurii, spălând castroane, aprinzând focul în vatră. Picioare sprintene își împleteau drumurile între bufet și chiuvetă, între masă și ușă. Zidurile schimbau între ele cuvintele, suspinele, adunate în aceste locuri de atâția ani. Zâmbi în fața acestei agitații domestice, imperceptibile, dar continue, și se îndreptă spre scară, cu pași grăbiți, ca și cum cineva l-ar fi așteptat în camera sa. Și acolo aerul ținea în suspensie o mulțime de cuvinte familiare, de râsete și de lacrimi. Lângă gravura ce ilustra triumful mamei de familie asupra coaliției viciilor dezlănțuite, Jérôme atârnase o fotografie mare a Mariei, făcută la Limoges, în 1910. Ei nu-i plăcea acest portret convențional care o arăta în picioare, cu o mână sprijinită de spătarul unui scaun, cu piciorul drept așezat pe podea cu vârful pantofului, cu bustul întors spre obiectiv, cu privirea fixă și cu un zâmbet crispat pe buze. Cât timp fusese în viață, fotografia rămăsese ascunsă sub un vraf de lenjerie, în dulap. Dar, după ce murise, Jérôme nu rezistase dorinței de a înrăma și a expune singura imagine a ei pe care o poseda. Desigur, la început nu-și recunoscuse nevasta în străina aceea cu coc obraznic și cu rochie nouă. Totuși, neavând alt document cu care să-și poată confrunta propriile amintiri, se obișnuise, pe nesimțite, cu această reprezentare infidelă. Acum își spunea că ea arătase într-adevăr așa, în ziua când fusese fotografiată. Își amintea călătoria lor la Limoges, dejunul într-un restaurant zgomotos din Piața Republicii, studioul cocoțat la ultimul etaj al unei case vechi și plin de pânze de fundal reprezentând palide privelești câmpenești și mici mobile prețioase, menite să împodobească decorul. Artistul deplasa pânzele negre cu ajutorul unui băț, pe luminatoarele înclinate. Fața Mariei era încruntată și demnă. Abia respira. Din când în când își ducea o batistă minusculă la nas, pentru că o deranja mirosul produselor chimice venit din laborator. Pentru a suta oară, Jérôme se hrăni cu aceste fericiri dispărute. Un amănunt îl aducea pe celălalt. Un izvor nesecat din care i se adăpa durerea. Înecat, amețit, termină prin a-și dezlipi ochii de pe fotografie. Alte ocupații îl așteptau. Deschise dulapul în care încă mai atârnau veșmintele

Mariei, pipăi țesăturile, numără nasturii, aspiră parfumul săpunului cu migdale ce se degaja din această garderobă inutilă. Apoi, căută în sertarele lăzii de toaletă. Le cunoștea conținutul pe dinafară. O cutie de talc, niște ace, niște bigudiuri, ilustrate de Anul Nou, niște foarfeci de unghii, un pieptene cu doi dinți rupți. Maria se folosise de el chiar și în ajunul morții. Ținea pieptenele în mână. Ar fi vrut să-l poarte prin aer, ca pentru a descurca o coafură invizibilă. O mișcare de flux și de reflux îi umplea urechile. I se păru că cineva îl striga pe nume. Cu un gest brusc dădu deoparte paravanul. Privirea întâlni patul larg și gol, cu o singură pernă. Ea nu era acolo ! Nu va mai fi niciodată. Era singur pentru totdeauna. Rosti cu glas șoptit :

— Maria, Maria...

Ieși din cameră. Nu știa încotro să se îndrepte. Ziua aceea, ca și zilele ce aveau să vină, nu putea să-i aducă nici consolare, nici un plus de durere. Nu aștepta nimic de la nimeni. Orice s-ar fi întâmplat, nu avea de dat socoteală nimănui, decât lui însuși. Fusese obișnuit să trăiască atât de multă vreme după cerințele Mariei, încât se obișnuia greu cu o libertate fără limite. Abandonat propriei sale inițiative, lipsit de ordine și de sfaturi, de aprobări și de mustrări, avea impresia că plutește într-un univers inconsistent. Mașinal, traversă prăvălia și intră în potcovărie. Era foarte frig acolo. Vatra era stinsă. Uneltele dormeau. Coțofana îl salută cu un strigăt de bun-venit și sări de pe foale pe umărul lui. Se așeză pe o doniță. Pasărea îl căuta prin păr, pe tâmplă, cu lovituri ușoare cu ciocul.

— Ce e ? Ce vrei ? o întrebă cu blândețe. Mă iubești ? Asta era ? Și eu te iubesc. Dar sunt lucruri pe care tu nu le poți înțelege. Ea a plecat și totuși trebuie să trăiesc. De ce ? Până când ? Ai ?

Coțofana nu mai mișca, atentă la accentele confesiunii. Jérôme simți căldura penelor fremătând lipite de gâtul lui. Ridică mâna să mângâie pasărea. Dar ea zbură și se opri pe foale.

— Da. Lasă-mă. Am treabă.

Luă o bucată de cretă, se apropie de zid și începu să deseneze grilajul. Între barele fixe încastra volute simple, le ștergea cu podul palmei, se dădea înapoi un pas, reîncepea, își încorda privirea.

— Așa... acum e mai bine! Să adaug și o stea, ca să pună capăt frunzelor încolăcite? Da?... Nu?...

Avea aerul că întreabă pe cineva. Deodată, se opri din desenat și rămase cu mâna ridicată. O umbră aluneca în spatele geamurilor murdare ale atelierului. Cineva bătea la ușă. Deschise și se trase înapoi sub efectul surprizei. În fața lui se afla abatele Pradinas. Figura lui rubicondă, solidă, era cea a unui țăran obișnuit să trăiască în aer liber. Avea sprâncene blonde, nasul adunat într-un bulgăre semănat cu mici găuri, ca un degetar. Toată dulceața și învățătura vizitatorului se concentraseră în ochii lui albaștri, cu privirea limpede. În ciuda neîncrederii sale față de clerici, Jérôme avea cu el relații de bună vecinătate. Ba chiar lucrase de câteva ori pentru biserică sau pentru presbiter. Dar, fără să poată explica motivele, de când îl văzuse pe preot oficiind lângă sicriul Mariei evita orice prilej de a-l întâlni.

— Sper că nu vă deranjez? întrebă preotul intrând în potcovărie.

— Deloc.

— Sunt în trecere; copiii din cor au stricat iarăși broasca de la ușa sacristiei. Dacă ați putea veni să aruncați o privire mi-ați face un mare serviciu.

— Am să vin negreșit, domnule părinte.

— Tot mult de lucru?

— Tot.

— Sunt bucuros pentru dumneata. Când mâinile lucrează, mintea se odihnește.

Continuând să vorbească, se apropiase de desen, ale cărui urme albe se detașau pe fondul cenușiu închis al zidurilor.

— Un plan? întrebă preotul.

— Da, răspunse Jérôme. Aș vrea să forjez un grilaj.

— Ce fel de grilaj?

— Pentru mormântul soției mele.

— Foarte bine, foarte bine! spuse grăbit abatele Pradinas. E un gând frumos și va fi cu siguranță un lucru frumos.

Ochii lui Jérôme vedeau ca prin ceață. Simțea un nod în gât. Preotul îi întinse mâna.

— Contez pe dumneavoastră. Când veniți să mă vedeți?

— În două-trei zile, de preferință dimineața.

După plecarea preotului, regretă că nu-l mai reținuse. Îi asaltau o mie de întrebări pe care ar fi vrut să i le pună ca să-l încurce. Ca om al bisericii, nu se considera un ministru al lui Dumnezeu? Nu era oare Dumnezeu cel care, potrivit dogmelor creștine, hotăra clipa în care fiecare dintre noi avea să părăsească pământul? Astfel, acest preot cu fața senină și cu privire liniștită nu putea decât să fie de acord cu moartea prematură a Mariei. El era pentru Cel care o răpise și împotriva celui care nu se mângâia cu pierderea ei. Complice al călăului, cum de îndrăznea să se prezinte la locuința victimei? Lui Jérôme i-ar fi plăcut să insiste până în pânzele albe cu aceste întrebări și să-l oblige să-și mărturisească adevăratul său gând. Poate, pus cu spatele la zid, și-ar fi recunoscut lamentabila necunoaștere a lucrurilor de pe lumea cealaltă. Poate, în schimb, i-ar fi dat soluția problemei care-l chinuia. În tot cazul, provocat pe propriul său teren, abatele n-ar fi ezitat să se apere. Întărâtat de ideea dezbaterii pierdute, Jérôme își imagina întrebările și răspunsurile, se încingea, se înfuria, își atribuia primul rol în fața unui domn Pradinas care se bâlbâia încurcat. Într-un târziu renunță la acest joc. Simțea în tot trupul o toropeală, o lene neplăcută. „Ce contează dacă am sau nu dreptate — își spuse; care e diferența? Maria e moartă. Nu se mai poate face nimic. Și numai asta contează." Ziua se stingea. Liniile albe se estompau pe zid. Aprinse o lampă cu petrol, luă altă bucată de cretă și reîncepu să deseneze, trecând din nou peste aceleași linii, cu o obstinație decepționată.

Când Denis termină de vorbit, o puternică ovație îi scutură pe băieții înarmați cu bețe și cu praștii. Întruniți pe maidanul

iarmarocului, se jucaseră deja de-a războiul împotriva prusacilor, de-a răpirea logodnicei albe de la un trib de indieni Sioux, fugărind găinile lui moș Ferrière, declarate girafe pentru nevoile cauzei. Lipsiți de inspirație, se pregăteau, din obișnuință, să dea cu prașia după vrăbii. Propunerea lui Denis le deschidea un nou orizont. Cel mai mic dintre copiii familiei Marchelat, care, la cei treisprezece ani ai săi, era șeful bandei, potoli impetuozitatea subordonaților :

— Denis, ești un tip formidabil. Niciodată nu mi-ar fi trecut prin cap așa ceva. Te fac secundul meu.

O mândrie bruscă îi ridică lui Denis sângele în obraji. Își îndreptă spatele, ca un soldat decorat în fața trupelor. Dar, în adâncul inimii, era puțin neliniștit de urmările pe care le putea avea aventura propusă. Vorbise fără să creadă cu adevărat că sugestia lui va fi reținută. Brusca adeziune a camarazilor săi, deși îi măgulea amorul propriu, îl făcea totuși să se gândească că mai bine ar fi tăcut. La întâmplare, murmură :

— Vă previn, n-o să fie ușor !

— Nu ne îndoim — zise Augustin Marchelat — , dar, altfel, n-ar avea nici un haz. Nu putem merge toți. Am să aleg eu echipa.

Înalt și slab, cu urechile clăpăuge, cu bărbia plină de coșuri, pe care frigul le făcea să bată în mov, parcurgea cu privirea rezervele umane aflate la dispoziția sa. În sfârșit, decretă cu o voce categorică :

— Charlot și Leonard. Împreună cu Denis și cu mine, asta înseamnă patru. Ajunge. Rupeți rândurile !

Ceilalți se risipiră mormăind și târându-și saboții. Regula foarte strictă a găștii făcea inutilă orice recomandare de a păstra discreția.

— Așadar ? întrebă Charlot, un roșcat voinic cu o frunte de mic bivol. Mergem ?

— Ne trebuie o pereche de foarfeci mari — preciză Augustin.

— Am eu acasă ! se repezi Leonard.

Plecă în fugă, cu brațele desfăcute, bâzâind, pentru că „era“ Blériot traversând Canalul Mânecii cu aeroplanul. În lipsa lui, Denis și Augustin discutară planul operațiunii. Paznicul castelului de la Aylettes având casa la intrarea în parc, cel mai simplu era să atace terenul din spate, să se cațere pe zidul livezii și să înainteze până la grajduri, pitindu-se în spatele clădirii vechii sere. Toți puștii din regiune cunoșteau această parte a proprietății, pentru că, după anotimp, șterpeliseră adeseori mere, pere sau cireșe. Până aici explorarea nu prezenta decât riscuri minore. Dar cum să dejoace supravegherea vizitiului și a rândașului ?

— O să vedem la fața locului ! decretă Augustin.

— Și dacă ne văd când ne învârtim pe lângă iapă, ce-o să le spunem ? întrebă Denis.

— Nimic. Ce vrei să le spunem ?

— E adevărat că are o coadă frumoasă ! suspină Charlot, ai cărui ochi luceau de lăcomie. Am văzut-o într-o zi, când domnul Dieulafoy a adus-o la potcovit la tatăl lui Denis. O adevărată coamă de femeie, care cade până la pământ. O să ne facem din ea mustăți.

— Gogomanule ! sări Augustin. Lanțuri de ceas, da ! Împletim firele mai solid decât din piele !

— Ce mutră o să mai facă domnul Dieulafoy când o să vadă cu ce a rămas ! șopti Denis.

Augustin ridică din umeri și făcu un bot de maimuță.

— Asta o să-l învețe minte să mai facă pe nebunul în toată regiunea cu mârțoaga lui englezească. Un cal e făcut să munceasc ă, să tragă trăsuri și nu să danseze pe loc, dând drumul la baligă pe sub o coadă care nu se mai termină.

— Poftim, am adus-o ! strigă Leonard, care revenea tropăind pe un pursânge invizibil.

În același timp, agita deasupra capului o solidă foarfecă de croitor.

— Ascunde-o, imbecilule ! mârâi Augustin. Din cauza ta o să ne prindă.

— Am putea să ne ducem să dăm o raită la început, pur și simplu — spuse Denis. Și duminica viitoare...

— Te-ai dezumflat ? întrebă șeful cu o încruntătură urâtă a sprâncenelor.

— Nu. Dar pentru mai multă siguranță.

— Mai multă siguranță e dacă acționăm repede. N-o s-o lăsăm pe mai târziu. La drum !

Le trebuiră trei sferturi de oră ca să ajungă în preajma castelului care se înălța, departe de orice locuință, pe o colină pudrată de chiciură. În lumina rece a apusului, două turnulețe dominau o încâlceală de crengi goale. Ferestrele nu erau încă luminate. Zidul înconjurător alerga ca o panglică palidă în jurul masei întunecate a clădirii. Un drum carosabil ducea la poarta principală. Augustin îl lăsă deoparte și se angajă pe poteca ce înconjura domeniul. Cei patru tovarăși mergeau fără un cuvânt, în șir indian. Denis, care închidea cortegiul, simțea cum la fiecare pas hotărârea îi slăbea și picioarele i se înmuiau. Ultima parte a drumului o parcurseră în patru labe, strecurându-se pe lângă zidul des al tufișurilor. În sfârșit, se găsiră în fața împrejmuirii, în locul unde anul trecut presăraseră cioburi de sticlă ca să „ușureze“ trecerea specialiștilor în strânsul legumelor și al fructelor. Se puseră capră. Charlot, ale cărui palme late serviseră de treaptă celorlalți trei, fu tras de mâini de Augustin, așezat călare pe creasta zidului. Livada se întindea în fața lor, împietrită în îngheț și tăcere. O traversară, frânți în două, alergând pe o bucată de pământ săpat care micșora zgomotul pașilor. În spatele vechii sere cu geamurile sparte se opriră, cu răsuflările tăiate, ca să se adune. Dincolo de această construcție începea o platformă compactă de noroi, ruptă de copite și dungată de roțile căruțelor. Grajdul se afla drept în față. Înalt, acoperit cu țigle, cu un morman frumos de gunoi drept în față. Mai departe, la stânga, dependințele. Cât despre castel, el se ascundea în spatele unei perdele de brazi, cu ramuri zdrențuite și negre. Augustin scoase capul cu prudență ca să vadă dacă aveau cale liberă. Denis făcu la fel.

— Nimeni ! observă Augustin.

— Nimeni, repetă Denis, cu o urmă de regret.

— Charlot va rămâne aici la pândă, reluă Augustin. În caz de pericol, dai semnalul de adunare, ca de obicei. Denis și Leonard, voi veniți cu mine. Gata ?

— Gata ! răspunse Leonard.

— Gata ! îngăimă Denis.

Țâșniră. Timp de o clipă, lui Denis i se păru că mii de priviri îl ocheau din zbor. Se lipi tremurând de ușă. Augustin deschise zăvorul. Râdea pe înfundate.

— E grozav ! spuse el.

Unul în spatele celuilalt, pătrunseră în grajdul întunecos, în care plutea un miros cald de piele de animal, de paie și de bălegar. O lumină cenușie, venind dintr-o lucarnă, dezvăluia formele vagi și cuminți a trei cai, așezați unul lângă altul și despărțiți prin stănoage. Animalele întorceau spre vizitatori prelungi capete gânditoare, cu pupilele bombate și strălucitoare. Rumegau un rest de furaj, mișcând din buze. Se auzea clinchetul lanțurilor prinse în zid și bătaia moale a copitelor, deplasându-se cu pași laterali în boxe.

— Care e ? întrebă Augustin.

— Nu știu, răspunse Denis.

Înaintară pe coridorul de serviciu, pe care o rigolă îl despărțea de boxe. În fața primului cal, Denis se opri și ridică ochii spre o pancartă neagră cu litere albe bătută deasupra ieslei. Ochii i se obișnuiseră cu penumbra. Citi în șoaptă :

— Dolores.

— Ea e — șopti Leonard.

— Într-adevăr — confirmă Denis. O recunosc. Privește-i coada.

Augustin scoase un șuierat admirativ.

— Ei bine, bătrâne, o să avem de lucru !

Iapa își înclină coama și mișcă din urechi. Denis o mângâie pe crupă și ea răspunse printr-o tandră tresărire.

— E blândă — spuse. E o plăcere.

— Nu mai pierde timpul — se răsti Augustin. Leonard, tu ai foarfeca ?

— Da.

— Dă-i-o lui Denis.

— De ce mie ? murmură Denis. Tu ești șeful, totuși...

— Da, dar tu ești mai obișnuit cu mârțoagele... Fără proteste. La treabă !

Denis luă foarfecele cu mâini tremurătoare și se strecură de-a lungul stănoagei care se legăna scârțâind în balamale. La vârful nasului văzu crupa roșcată, strălucitoare și musculoasă, care se termina cu o coadă lungă în care se îmbinau nuanțe de castaniu și de cafea cu lapte. Părul era atât de ușor, atât de prețios, că s-ar fi zis că e un scul de mătase pentru broderie. La gândul de a tăia acest apendice glorios, copilul fu pe punctul de a-și pierde puterile, ca în fața unui sacrilegiu. Dolores îl privea cu ochii ei mari și triști. Respira ușor. Fără îndoială, își închipuia că venise s-o țesele la o oră neobișnuită. Ceilalți doi cai trăgeau de pripoane ca să vadă mai bine scena.

— Ce mai aștepți ? întrebă Augustin.

Denis își înghiți saliva, trecu mâna stângă pe sub crupa iepei și prinse o mică meșă între degete.

— Asta e tot ce iei ? spuse Leonard.

— Nu ajunge ? întrebă Denis.

— Ai înnebunit ? bodogăni Augustin. Trebuie luat tot !

Cu încetineală, Denis apropie foarfeca de coadă. Brațele deschise scânteiau cu strălucire crudă. Ca și cum ar fi presimțit pericolul, iapa scoase un nechezat plângător.

— O să ne dea de gol putoarea asta ! reveni Augustin.

Și, dintr-o dată, Denis înțelese că încercarea era peste puterile sale. Mâna sa, ținând foarfeca, nu mai voia să-l asculte. Gemu.

— Nu pot, Augustin !

Cu un gest brusc, Augustin îl smulse înapoi.

— Căcăciosule ! Dă-mi foarfeca. O să-ți arăt eu...

Înaintă către cal, dar un șuierat ascuțit îl opri, cu brațele înțepenite, cu capul vârât între umeri.

— Semnalul ! strigă el. Suntem prinși ! Scapă cine poate, băieți !

Se aruncară spre ieșire. Afară, în bruma înserării, o umbră amenințătoare, având pe cap o caschetă și în mână o bâtă, înainta cu pași mari spre grajd.

— Rândașul ! spuse Denis. Ce ne facem ?

Fără să răspundă, Augustin o luă la goană spre livadă. Ceilalți doi îl urmară. O voce tuna în urechile lor :

— Puști nenorociți !... V-am văzut !... Stați !... Stați pe loc !...

În spatele său, Denis auzi zgomotul unei fugi dezlănțuite. Din fericire, luase avans. Dar săritul peste zid îi va face să piardă timp. Rândașul ar putea să-i înghesuie acolo. Charlot nu mai era la post. Părăsind adăpostul de lângă seră, trebuie să se fi refugiat lângă împrejmuire ca să-și ajute tovarășii să sară peste ea. Pământul, înghețat la suprafață, se spărgea sub lovitura saboților. Nebun de spaimă, Denis simți că-i vine să verse. Abia mai putea sufla. Detenta genunchilor o simțea până în creștetul capului. În fața ochilor săi țopăia un întreg regiment de arbori contorsionați, în corsete de paie. Îl depăși pe Leonard, îl ajunse din urmă pe Augustin. Fugiră împreună, uniți prin efortul sacadat al picioarelor și al brațelor. În spatele lor, vocea se apropia.

— Opriți !... Opriți !...

— Fir-ar să fie ! gemu Augustin. Am pierdut foarfecele !

— Unde ?

— Nu știu.

— Opriți !...

În sfârșit, zidul. Charlot, așezat călare în vârf, întindea mâna în gol. Augustin, neluând în seamă această ofertă de a-l ajuta, se sprijini cu amândouă picioarele pe o ladă, se agăță de marginea de piatră și, cu o mișcare de gimnast, ajunse lângă tovarășul său, care striga :

— Întindeți-o ! Sosește !

Împreună, îl ridicară pe Denis, ai cărui saboți râcâiau zidul în căutarea vreunui punct de sprijin. Aerul serii avea un miros de fum. Sub ei, desișul se împletea formând o masă cenușie. Din livadă se ridică o chemare care-ți strângea inima :

— Ei, băieți, așteptați-mă...

Trosniră niște ramuri. Se auzi un zgomot confuz și niște suspine. Ceva căzu cu un zgomot sec la pământ. Vocea rândașului gâfâia biruitoare :

— Nu, n-am să-ți dau drumul. Puști afurisit ! Aha, voiai ! Așa... Credeai că...

Se auzi plesnetul unei palme date din toate puterile.

— S-o-ntindem ! glăsui Augustin. Am dat de dracu' !

Întorcându-se de la plimbare, Amélie își găsi tatăl așezat în bucătărie, cu cartea deschisă pe genunchi. Lampa cu petrol îi scălda fața într-o lumină liniștită. Ținu cu mâna pagina pe care o citea și ridică spre fata sa o privire lipsită de expresie.

— Denis nu s-a întors încă ? întrebă ea, scoțându-și paltonul și pălăria.

— Nu.

— E șase și jumătate.

— Ei, o jumătate de oră în plus sau în minus... La vârsta lui are nevoie să zburde. Cum e casa ?

— Nu e încă decât un șantier.

Ținând seama de durerea tatălui ei, nu îndrăznea să-i mărturisească ce fericită era pentru că discutase cu Jean cum își vor aranja viața în viitor.

— Ei bine, vorbește-mi despre șantier ! îi ceru Jérôme. Ați împărțit deja camerele ?

— Da, tată.

— Ești bucuroasă ?

— Foarte bucuroasă.

Întoarse capul. Se simțea din ce în ce mai jenată să se ocupe de planuri de viitor în timp ce tatăl ei, lovit în același timp cu ea, se scufunda într-o disperare fără ieșire. Îngăimă :

— Camera noastră o să aibă două ferestre care dau spre pădure. Alături, o debara.

— Asta-i bine ! Ai luat dimensiunile ?

— Patru metri cincizeci pe cinci metri...

— O să aveți loc destul !

— Da. Jean mi-a spus chiar...

Îi venea greu să rostească cuvintele. Avea un nod în gât. Din nou își privi tatăl ; părea un cerșetor. Ea făcea paradă de bogățiile ei în fața unui sărac, de sănătatea ei în fața unui infirm ! Era intolerabil !

— Ce ți-a zis ? întrebă Jérôme.

— Nimic... Nimic deosebit...

— Ați fixat data logodnei ?

— Nu, tată. Nu-i nici o grabă. Acum n-aș putea... Știi bine...

Brusc, ea se îndreptă spre fundul încăperii, luă de pe un raft coșulețul cu ciorapi de cârpit și îl aduse pe masă. Jérôme reîncepuse să citească. Degetul lui urmărea rândurile. Mișca din buze, în tăcere. Amélie culese un ciorap din grămadă și strecură în el oul de lemn. Acul ei țesea de la o margine la alta a găurii, în sensul țesăturii. Mica întindere galbenă și lustruită se acoperea de rânduri paralele și strânse.

— Ce citești, tată ?

— *Mizerabilii*. E foarte frumos. Mamei tale îi plăcea cartea asta. Îmi amintesc... când era bolnavă. Ascultă puțin : „Marea este implacabila noapte socială în care penalitatea îi aruncă pe acești blestemați. Marea este imensa mizerie..."

Citea cu efort, cu fruntea încruntată, cu voce șovăitoare. Amélie își întoarse lucrul și făcu să alunece acul, de această dată perpendicular pe gaură. Privirea ei urmărea jocul vârfului de oțel trecând alternativ pe dedesubtul sau pe deasupra firelor deja întinse. Gândurile-i zburau. Cu capul plecat, cu mână îndemânatică, era încercată de o rușine atât de pătrunzătoare, de atâta pică împotriva a nu știa nici ea ce, de atâta speranță pe termen lung, încât invidie brusc tristețea tatălui ei ca pe o stare de securitate morală la care nu putea avea pretenție. Jérôme tuși,

aplecă puțin cartea ca să-i cadă mai bine lumina lămpii și urmă ridicând tonul:

— Sufletul lăsat la întâmplare în această prăpastie poate deveni un cadavru. Cine îl va învia?

Repetă cu gravitate: „Cine îl va învia?" Și rămase mult timp cu ochii ficși, cu gura întredeschisă, ca mirat de rezonanța pe care această întrebare o avea în el.

Noaptea căzuse deja când Denis, după ce se despărțise de camarazii săi, se apropie de casă ștergând pereții. O lumină ardea în spatele ferestrei de la bucătărie. Amélie era probabil ocupată să pună masa pentru cină. Întinse gâtul, aruncă o privire în interior și se retrase înspăimântat. Sora și tatăl lui nu erau singuri. Un bărbat, stând în picioare în fața lor, le vorbea cu vehemență. Cu șapca în mână, cu cizmele pline de noroi și cu vesta de catifea reiată: rândașul. Nu era nici o îndoială! Sub amenințarea pedepsei, Leonard își vânduse complicii. Din fericire, iapa își păstrase coada intactă. Lovitura eșuând, poate că va fi posibil să nege premeditarea și să invoce circumstanțe atenuante... Nemernicul de servitor de la grajduri nu-și pierduse vremea, coborâse imediat în târg! Cât timp cei trei scăpați teferi se sfătuiseră pe maidanul iarmarocului, el se și grăbise să le viziteze familiile, iar acum îi pâra pe vinovați, semănând peste tot consternarea.

— Ticălosul! exclamă Denis.

Genunchii i se înmuiau, parcă ar fi fost de cârpă. Pentru a doua oară, se apropie de geam. Jérôme și rândașul erau cu spatele spre el. Amélie, pe care o vedea din față, avea o expresie tragică. Dar puțin îi păsa de ce gândea sora lui. Privea umerii lați ai tatălui său, imaginându-și cât era de indignat și regreta sincer că-i făcea un necaz în plus prin proasta lui purtare. La asta nu se gândise. Era dispus să-și ceară iertare. Nu pentru ceea ce-și pusese în gând să facă, ci pentru necazul pe care-l provoca fără să vrea celor din jurul său. Îl podidiră lacrimile. Îi ura pe rândaș, pe Augustin, pe Charlot, pe Leonard și pe domnul Dieulafoy. Dorea, deopotrivă, moartea lor și a sa. Deodată, ușa se

deschise, aruncând o pată de lumină pe pământ. Denis se ascunse după colțul clădirii. Ușa se închise. Un pas apăsat se îndepărta pe stradă în direcția casei în care locuiau părinții lui Charlot. Turnătorul își urma rondul de represalii. Cuprins de un val de furie, Denis întinse pumnul spre această siluetă detestată. Când ea dispăru, se simți încă și mai singur, și mai descumpănit decât adineauri. La ideea de a-l întâlni pe tatăl său, o panică nebună îi strângea stomacul. N-ar fi fost mai bine să plece de-acasă, să fugă la oraș, să se îmbarce pentru America, lucrând ca hamal? L-ar căuta, l-ar crede mort, și-ar face reproșuri, iar într-o zi el s-ar întoarce surâzător și bine îmbrăcat, ca să primească scuzele și complimentele celor care nu știuseră să-l înțeleagă. Sau ce s-ar întâmpla dacă s-ar spânzura de-o bârnă a atelierului sau dacă s-ar arunca în râu? Dezlegat sau pescuit la timp, îngrijit, răsfățat, salvat, ar vedea aplecându-se asupra lui fețele afectuoase ale tatălui și ale sorei sale, răvășite de remușcarea de a-l fi împins la această soluție funestă. Închise ochii, îi redeschise. Decorul nu se schimbase. Dintr-o dată, își dădu seama că n-avea altceva de făcut decât să se întoarcă acasă.

Abia deschise ușa, că un strigăt îl lovi în față:

— Ah, iată-te!

În același timp, o palmă stângace îl atinse pe obraz. În fața lui se înălța tată-său, furios, cu mustața în vânt, ca o pisică zburlită. Amélie, palidă și dreaptă, se ținea în spate, cu brațele încrucișate pe corsajul negru.

— De unde vii? reluă Jérôme.

— De acolo! zise Denis, făcând un gest vag spre fereastră.

— Știi cine a ieșit de aici?

— Nu, tată.

— Rândașul domnului Dieulafoy. Îți spune asta ceva?

Din instinct, Denis oftase într-o atitudine evazivă care-i permitea să nu se compromită, acceptând să fie mai bine informat asupra gravității acuzației.

— Îți spune asta ceva? repetă Jérôme.

— Da, îl cunosc, șopti Denis.

Ținea pleoapele lăsate, evitând privirea tatălui său. Mii de vinișoare tremurau în adâncul trupului său.

— Îl cunoști ? Asta e tot ? Ce-ai căutat cu banda aia de derbedei în grajdul lui ? L-a prins pe unul dintre voi. Dar v-a recunoscut pe toți.

— Voiam să vedem caii...

— Ca să le tăiați coada, da ? strigă Jérôme.

Denis simți cum se învârte casa cu el.

— Nu-i adevărat, murmură fără prea mare convingere.

— Leonard a spus tot.

— A spus minciuni!

— Și foarfecele care a fost găsit ?

— Ce foarfece ?

— Cel pe care Augustin Marchelat l-a pierdut când a luat-o la fugă.

Denis își dădu seama că era mai bine să nu învenineze lucrurile printr-o rezistență sistematică. Cu timiditate, îndrăzni să arunce o privire spre Amélie, care tăcea, spre masa unde luceau farfuriile, spre tatăl său, căruia i se umflase o venă pe frunte, și ale cărui urechi se mișcau. Semăna din ce în ce mai mult cu o pisică zburlită. Răsuflarea lui îl atingea pe copil pe față :

— Te-ai purtat ca un ticălos. Dacă v-ar fi reușit lovitura, rândașul ar fi fost dat afară pentru că nu a păzit bine. Un om cumsecade, care numai din asta trăiește cu nevasta și trei copii. Și eu, ce i-aș fi putut spune domnului Dieulafoy, care-mi face comenzi și se poartă cu mine prietenește ? Ai ? Răspunde ! Dar răspunde o dată !

Își scutură fiul de braț. Lui Denis i se clătina capul. Un singur lucru îl consola în această cuvântare : rândașul nu-i pârâse nici stăpânului, nici jandarmilor, de frică să nu răspândească o poveste care se putea întoarce împotriva lui. Jérôme împinse copilul ca și cum l-ar fi aruncat în prăpastia infamiei. Amélie murmură :

— E o nebunie ! Nu ți-e rușine ? Ce ne facem cu tine ?

— Da, reluă Jérôme, ce ne facem cu tine ? Tu spulberi și cele mai bune intenții. Să atentezi la niște cai ! Să vrei să-i sluțești ! Tu, fiul unui potcovar !

Biciuit de aceste cuvinte, Denis tresări și se îndreptă. Mândria lui fusese atinsă. Nu mai era certat ca un copil, ci ca un bărbat. Îngăimă :

— Nu spune asta, tată ! Aș fi putut tăia coada calului. Dar n-am făcut-o. Pentru că... tocmai... din cauza a ce-ai spus tu... Eram în față... aveam foarfeca... și mi-a fost imposibil... Iapa... avea o coadă atât de frumoasă... Oh, tată ! Ca fiu de potcovar... te asigur...

Se îneca de sinceritate și de slăbiciune. Ar fi dat orice să fie crezut pe cuvânt. Jérôme ridică din umeri. Vocea lui răsună înfundat :

— Speram că moartea bietei tale mame te va face mai bun, că îmi vei deveni un prieten în viață și un tovarăș la lucru. Și uite ! Doamne, cât mă dezamăgești ! Cât de rău îmi faci !

Cu inima înecată de tandrețe, cu nasul curgându-i, cu ochii umezi, Denis voi să se arunce la pieptul tatălui său. Dar Jérôme îi preîntâmpină gestul întinzând brațul.

— Nu, nu... Ești pedepsit... Du-te la culcare. Ai să te lipsești de mâncare în seara asta... și duminica viitoare ai să tai lemne, în loc să te joci cu prietenii tăi.

Denis se întoarse spre sora lui.

— Ai auzit ce-a spus tata ? Du-te la culcare ! mormăi Amélie.

Denis ieși din bucătărie, împins din spate de o dublă privire de dispreț. Jérôme se așeză pe un scaun și își prinse capul în mâini. Era pentru prima oară când Amélie îl vedea mânios. În timpul vieții nevestei sale, îi lăsa ei grija de a-i certa pe copii. Față de ea, el făcea chiar parte din grupul lor, într-un fel, prin naivitate și prin teama de pedeapsă. Această bruscă trecere din starea de obedență la aceea de dominare trebuie să-i fi deranjat obiceiurile. Ridică privirea. Părea epuizat, învins. Spuse :

— Am fost poate prea dur ?... Nu mi se potrivește!... Dacă i-ai duce mâncarea în cameră ?

— Nu, tată, răspunse Amélie. Ai avut dreptate să procedezi energic. Dacă a putut avea ideea aia oribilă, înseamnă că e în stare de orice. Când mama era cu noi, se mai stăpânea. Dar acum ?... Poate că cele două găini strânse de gât la domnul Ferrière or fi fost tot isprava lui ! Și geamurile sparte la brutar ! Și merele furate de la castelul din Aylettes !

— Ai dreptate!... Nu m-am gândit!...

— Crede-mă, ar trebui să nu-l scăpăm din ochi.

— Atunci, mâncăm fără el ? spuse el necăjit.

— Bineînțeles !

— Ce zi proastă ! murmură Jérôme.

În timp ce Amélie așeza farfuriile, luă volumul care rămăsese pe colțul mesei, îl deschise la întâmplare și se prefăcu că citește, ca să-și ascundă încurcătura.

Ajuns la un anume grad de nefericire, nu te mai gândești să-ți faci toaleta. Denis se culcă fără să se spele, cu zgârieturile, juliturile și necazurile de peste zi. Recunoștea că mustrarea paternă fusese întemeiată, dar, în același timp, simțea o nestăvilită nevoie de indulgență și de afecțiune. Ca de fiecare dată când era în încurcătură, îi veni în minte amintirea mamei sale. O revedea întotdeauna în aceeași rochie și în aceeași atitudine : tăia o pâine, sprijinind-o de piept. Și îl privea. El se lăsa scăldat de lumina neagră și dulce a acelor ochi. Totul în el devenea frumos și bun. Din vârful buzelor, murmură : „Mamă... mamă..." Apoi își spuse că ea era moartă, că el era un copil fără mamă, că orfanii, oricine o știe, erau meniți unei vieți de singurătate și tristețe. Gustul lacrimilor, mirosul călduț al așternutului îi înmuiau sufletul. N-ar fi fost mai simplu pentru el să dispară la rândul său, să se înalțe la ceruri, să o regăsească pe Maria într-o țară aeriană de nori roz, de cântece îngerești și de vacanță veșnică ? Fără școală, fără lecții, fără mustrări... Adormi cu acest vis reconfortant.

A doua zi dimineață îi fu rezervată o mare surpriză. Ninsese în timpul nopții. Din nou, tot câmpul era alb. Fulgi slabi dansau

încă în aerul cenușiu. Casa abia respira sub o grea manta de bumbac. Justin deszăpezea intrarea în potcovărie, cu lopata.

2.

Jérôme deșurubă vechea broască descompletată și ruginită. Fără îndoială, copiii din cor o forțaseră încercând să deschidă ușa ca să bea pe ascuns din vinul de împărtășanie. Era a treia oară că broasca se strica în doi ani. „Copiii ăștia ! Cum distrug tot ce le cade în mână !“ Se gândea la Denis care, după ce fusese certat, se transformase într-un băiat model, respectuos și sârguincios. „Cât timp o să-l țină ?“ Cutia de metal era solid încastrată în grosimea lemnului. Ca s-o scoată din lăcașul ei, trebui să se servească de șurubelniță ca de un levier. Scârțâitul sculei răsuna în mod scandalos sub bolțile înalte ale bisericii. Jérôme se simțea jenat să facă atâta zgomot în acest sanctuar destinat tăcerii și meditației. Acolo, altădată, înconjurat de sfeșnice de argint, se înălța catafalcul Mariei. Două luni deja ! Cum era cu putință ? Se cutremură și-și întoarse privirile spre naos în care se aliniau, sub lumina verzuie a vitraliilor, rândurile de scaune și de strane. În tot acest gol, o singură formă omenească, zbârcită și murmurătoare : bunicul domnișoarei Bellac, croitoreasa. Își pierduse și el nevasta. Dar cu zece ani în urmă. Se spunea despre el că-i slab de minte. Broasca se desprinse cu un pârâit. Jérôme reuși s-o scoată prin mici zguduituri și o băgă în buzunar împreună cu șuruburile și cu sculele. O s-o verifice și o s-o repare la potcovărie, în după-amiaza aceasta. Lipsită de sistemul de închidere, ușa rămânea întredeschisă în fața lui, spre sacristie. O făcu să se învârtă în canat, examină zăvorul, apoi, mergând în vârful picioarelor, ocoli locul corului și se angajă pe aleea laterală ca să ajungă la ieșire. Îngenuncheat în strana lui, cu corpul sprijinit

în mâini, bunicul domnișoarei Bellac murmura mereu cuvinte neînțelese. Dintr-o dată se îndreptă și privi în depărtare, ca și cum o chemare discretă i-ar fi parvenit la ureche. Jérôme îl salută în trecere. Bătrânul nu păru că l-a observat. Curios individ ! De ce venea oare aici în afara slujbelor ? Ca să-i mulțumească lui Dumnezeu că l-a lăsat văduv ? Ca să-l roage să-i oprească un loc lângă nevasta lui ? Sau ca să se bucure de odihnă într-un loc liniștit și bogat ornamentat ? Jérôme recunoștea că, până și pentru cineva care nu credea în Dumnezeu, biserica de la Chapelle-au-Bois constituia un refugiu plăcut. Bărbații care-și uniseră eforturile ca să construiască și să înfrumusețeze acest templu fuseseră meseriași iscusiți. El, ca meseriaș, o recunoștea pe deplin. Pur și simplu, regreta că această decorație solemnă era dedicată unui mit la care el nu subscria. Se opri în fața unei nișe întunecate unde se găsea o statuie reprezentând-o pe Fecioară cu pruncul Iisus. Sculptată în lemn, fața Fecioarei avea o expresie surâzătoare și tristă. Pleoapele îi erau plecate. Voalul îi cădea în falduri moi de la frunte până pe umeri. Strângea la piept un prunc durduliu, cu capul rotund și cu ochi orbi. Lipseau două degete de la mâna mamei. „E păcat, gândi Jérôme. Ar trebui reparată." Făcu un pas înainte ca să poată admira mai bine talentul artistului. Scula scobise materia întunecată, fără a lăsa nici cea mai mică urmă de zgârietură. Pe alocuri, totuși, suprafața era ciupită de mici găuri făcute de carii. O spărtură se deschisese în obrazul pruncului. „Trebuie să fie o operă care datează de mai multe secole. În zilele noastre nu s-ar mai putea face una atât de frumoasă." Clătină din cap cu respect și-și continuă prospecția. Puțin mai departe, pe perete erau atârnate tablouri reprezentând Drumul Crucii. Le observase în cursul precedentelor sale vizite, dar le revăzu cu plăcere. Soldații și chiurasele strălucitoare, slujitorii râzând, alba siluetă a lui Iisus îndoindu-se sub povara crucii, corpul lui răstignit, cu cuiele mari, sângele curgând, coroana de spini, privirile înălțate la cer, toate acestea erau de un efect teribil, în ciuda stării proaste a picturilor, crăpate și înnegrite de timp.

Când Jérôme ieși din biserică, avu impresia că se deștepta dintr-un somn foarte vechi, pentru a se lovi de lumina și de freamătul vieții cotidiene. Zăpada începea să se topească pe alocuri. Acoperișurile erau încă albe, dar pământul avea o neplăcută culoare noroioasă.

— Domnule Aubernat !

Recunoscu vocea și întoarse capul. Absorbit de gânduri, nu îl văzuse pe preot, care stătea de vorbă, la câțiva pași de pridvor, cu o bătrână cocoșată sub un șal negru. Lăsându-și acolo enoriașa, preotul se apropie de Jérôme, cu mâna întinsă, cu fața roșie și surâzătoare.

— Cum e cu broasca aia ?

— O s-o mai curăț o dată.

— Mai e ceva de lucru la presbiter. Soneria nu funcționează.

— Trebuie să văd la fața locului.

— Dacă aveți un minut...

Jérôme se lăsă condus până la casa preotului, care se afla în spatele bisericii. Din prima privire, își dădu seama că nu era prea rău stricată. Sârma întreruptă, resortul rupt ; într-o jumătate de oră soneria fu reparată.

— Mi-e și rușine că v-am deranjat pentru atâta lucru, zise preotul. Beți un păhărel cu mine ?...

Jérôme acceptă, mai puțin pentru băutură, cât ca să nu-i jignească pe preot.

Pătrunseră într-o încăpere umbrită de perdele gălbui. Pe perete, un crucifix de fildeș, împodobit cu un șirag de mătănii și cu o ramură de merișor. Ca mobilă, un mic birou, trei fotolii și o masă joasă. Mirosea a mucegai și a dulceață de mere. Preotul aduse o sticlă și două pahare desperecheate. Jérôme nu voi să se așeze.

— Doar n-o să beți în picioare ? !

La insistența preotului consimți să ia loc pe un scaun. Dar, în atitudinea asta comodă, tulburarea lui sporea. Nu se putea obișnui cu prezența sa în această încăpere unde persista o urmă de slujbă sleită. Privirea i se abătu spre pantofii preotului, care

erau de piele groasă și pătați cu noroi. Sutana, puțin ridicată, lăsa să se vadă ciorapii de lână groasă, gri. În mod inexplicabil, acest detaliu îl apropie pe Jérôme de interlocutorul său. Subit, ca sub efectul unei schimbări de lumină ghici că, în spatele gesturilor oficiale ale preotului, se afla o existență de toată ziua, cu grijile ei de bucătărie, de cârpeli, de răceli, de insomnii și de sfârșituri de lună dificile. Simțindu-se mai bine datorită descoperirii sale, bău o înghițitură și spuse :

— Aveți lucruri frumoase în biserică, domnule părinte. Fecioara de lemn...

— Datează din secolul al XVI-lea și mulți cunoscători ne invidiază.

— Cine a făcut-o ?

— Nu se știe nimic despre artist. N-a semnat-o. De altfel, găsesc că acest anonimat este o minunată dovadă de fervoare și de umilință creștină. Omul se șterge în fața destinației operei sale. Cel care trebuie să-i știe numele îl cunoaște pentru eternitate. Și numai asta are importanță.

— Nu vă înțeleg.

— M-ai înțelege dacă ai fi credincios.

— Credința ! Credința ! mormăi Jérôme.

Își învârti paharul între degete. Cuvintele pe care nu i le putuse spune preotului, duminica precedentă, la potcovărie, îi reveneau în minte într-o învălmășeală confuză. Tulburarea din mintea lui se transmitea trupului. O căldură rea i se sui în obraji.

— Îmi sunteți foarte simpatic, domnule preot, murmură el. Numai că nu putem să ne înțelegem. Dumneavoastră explicați totul prin credința în Dumnezeu. Dar ce știți despre El, de fapt ?

Abatele Pradinas avu o tresărire. Ochii lui albaștri se încruntară sub sprâncenele blonde zburlite.

— Ați vrea să vă dovedesc existența Lui, cum se demonstrează o teoremă unui școlar ? întrebă el.

— N-ar fi chiar așa de rău.

— De acord, dar numai că teorema este o invenție omenească. Dacă aș ajunge să demonstrez existența lui Dumnezeu ar

însemna că, într-un fel, am inventat-o. Operațiunea s-ar întoarce împotriva mea. Nu te convingi de existența lui Dumnezeu adunând argumente logice, ci simțind-o cu inima, prezentă în fiecare clipă a vieții noastre.

— E deci o presupunere ?

— E o certitudine. Dar o certitudine a sufletului și nu a inteligenței.

Jérôme puse paharul gol pe masă și-și șterse mustața cu dosul palmei. Abatele Pradinas îl examina cu o curiozitate amuzată.

— Nu mă urmăriți ?

— Nu ! răspunse Jérôme. La urma urmei, astea sunt vorbe... Cuvinte luate din cărți. Eu nu văd decât un singur lucru. Dacă Dumnezeu există, dacă e bun și drept, de ce lasă să trăiască niște canalii până la optzeci de ani și ia de pe lume o femeie ca a mea, încă tânără și care n-avea nimic să-și reproșeze ?

Preotul își încrucișă pe burtă mâinile puternice, acoperite cu peri roșii, și-și dădu ușor capul pe spate :

— Dacă ați fi credincios, în sensul precis al cuvântului, v-aș spune că să fii chemat la Dumnezeu nu e o pedeapsă, ci o favoare, că adevărata noastră existență începe în momentul în care ne-am despuiat de învelișul nostru de carne și că soția dumneavoastră e, acum, fără îndoială mai fericită decât dumneavoastră. Dar, cum nu sunteți credincios, nu pot decât să vă repet : respingând credința, vă lipsiți de o minunată consolare.

— Ce consolare ? strigă Jérôme. Că mă duc sau nu la biserică, ce schimbă asta ? M-aș ruga degeaba, ea tot n-ar învia !

— Rugăciunea nu-i făcută ca să-i reînvie pe defuncți, ci ca să le încredințeze sufletele milostivirii divine și să domolească suferința morală a supraviețuitorilor.

— Cum vreți ca suferința mea să fie domolită, când totul e pierdut, când totul s-a terminat ?

— Încă o dată, nimic nu-i pierdut, nimic nu s-a terminat pentru cine crede în Dumnezeu.

Jérôme îi aruncă abatelui o privire ostilă. Calmul și siguranța acestui om erau greu de suportat, ca o insultă adusă propriei

sale descumpăniri. Stăpânindu-și emoția, articulă cu o voce înăbușită :

— Vreți să spuneți că ea nu e cu totul moartă, că mai există ceva din ea, undeva ?

— Sunt sigur.

— De ce ?... De ce sunteți sigur ?

Abatele Pradinas se ridică și îl aținti cu toată stăruința pe Jérôme :

— Deci, de ce sunt sigur ? Dumneata îmi pui această întrebare ? Dar privește-te, prietene ! Nu te porți ca și cum mi-ai împărtăși în toate privințele ideile ? Ai avut impresia, când ai privit-o pe nevasta dumitale pe patul de moarte, că ea încetase absolut să existe, că era ca și cum n-ar fi existat niciodată ? Și, de atunci, când te gândești la ea, nu simți, uneori, certitudinea că gândul dumitale se întâlnește cu al ei ? De ce te duci la mormânt ?

— Pentru că acolo e îngropat tot ce-a mai rămas din ea ! îngăimă Jérôme.

— Nu mai degrabă pentru a lua legătura cu ea, în locul ultimei sale locuințe, ca și cum sufletul ei n-ar putea fi foarte departe de locul unde i-a fost îngropat trupul ?

— Nu e asta, nu...

— Și pentru ce te-ai hotărât să forjezi acel grilaj, al cărui desen l-am văzut pe peretele atelierului dumitale ?...

— Pentru ca mormântul să arate mai cuviincios...

— Pentru că încercați să onorați, nu niște rămășițe pământești îngropate și deja degradate, ci partea nepieritoare, eternă, a oricărei ființe umane. Să vă spun ceva ? Dacă ați fi într-adevăr convins că totul se termină aici, pe pământ, nici n-aș încerca să discut cu dumneavoastră. Dar simt că fără știrea dumneavoastră, ghiciți sau admiteți că totul continuă în altă parte, într-un fel care nu vă este cunoscut...

— ... Nici dumneavoastră, domnule preot !

— Nici mie, într-un fel, admit...

— Și atunci ?

— Și atunci ?... Dacă sunteți conștient de această prelungire dincolo de vizibil, : unteți creștin fără să o știți și noi putem face mult pentru dumneavoastră.

Jérôme scutură din cap și se ridică la rândul său.

— Ceea ce puteți face pentru mine nu mă interesează !

— Sunteți încăpățânat !

— Nu mai mult decât dumneavoastră, domnule preot !

Abatele Pradinas începu să râdă :

— Ce om ! Ce om !

Dar Jérôme era nemulțumit de sine. I-ar fi plăcut fie să-l înfrunte pe preot cu un rechizitoriu neiertător, fie să fie convins de acesta, astfel încât să-și poarte doliul cu seninătate. Or, adversarul său nu părea deloc rușinat de pe pozițiile sale, și el însuși nu aflase nimic care să-l poată vindeca de durere. Această vizită nu servise la altceva decât să-și piardă timpul amândoi.

— Am să pun mâine broasca la loc.

— Vă mulțumesc, spuse preotul. Fără supărare ! Treceți să mă vedeți când aveți timp...

Jérôme se întoarse acasă luptând din toate puterile împotriva vântului care se întețise. Amélie era ocupată în prăvălie. Denis era la școală. Justin ascuțea un brăzdar. Pământul continua să se învârtească fără Maria. El era singurul de pe lume care nu putea accepta această absență.

3.

25 februarie era ziua de târg la Chapelle-au-Bois. Jérôme deschise potcovăria la primele luciri ale zorilor ca să-i primească pe țăranii veniți din împrejurimi, grăbiți să-și dea vitele la potcovit înainte de începerea tocmelilor pe maidanul iarmarocului. Nu mai rămăsese nici urmă de zăpadă pe acoperișuri. În curte,

lângă stâlp, patru boi, doi cai și trei măgăruși gri își așteptau cu răbdare rândul. Îmbrăcați cu bluze albastre, decolorate, stăpânii lor vorbeau între ei în dialect și urmăreau cu neîncredere gesturile fierarului. Cu toate că erau obișnuiți, Jérôme și Justin trebuiau să tragă din greu ca să mulțumească pe toată lumea. Foalele scârțâiau, ciocanele bocăneau, atmosfera se umplea de miros de copită arsă. Pe partea sa, Amélie deschidea obloanele la prăvălie și servea primele cliente. Târgul se umplea de o mulțime înceată și vorbăreață. Căruțele soseau din cele două capete ale străzii principale. Fermierii își descărcau animalele amorțite după lunga călătorie. Negustori ambulanți își ridicau corturile lor de pânză, despachetau bucăți de țesături, castroane, galoși și puneau etichete pe fiecare maldăr. Peste murmurul vocilor omenești se ridica, din când în când, câte un muget răgușit și disperat. Către ora nouă dimineața, Jérôme îl văzu intrând pe Espalioux, care venea să-și plătească ultima rată pentru secerătoare. Era mulțumit de mașină și voia să-i ofere un pahar vechiului său camarad de regiment, care-l sfătuise atât de bine.

— Nu pot să plec de aici! spuse Jérôme. Sunt înghesuit de treabă.

— Lucrătorul tău o să se descurce și singur. În zece minute te întorci...

— Zece minute astăzi e ca o oră într-altă zi!...

— Nu spune asta! Lui moș Doulournat, care are ferma lângă a mea, la Croix-du-Jouneix, i-ar plăcea să te întâlnească. Cred că este la Mazalaigue, la ora asta. A văzut secerătoarea mea. Se va hotărî poate să ia și el una, în luna iulie. Haide, vino!...

Discutară îndelung.

În sfârșit, înțelegând că Espalioux era pe punctul de a se simți jignit, Jérôme acceptă să-l urmeze. Abia ieșiți în stradă, fură prinși de mișcările mulțimii care se deplasa de-a lungul tarabelor. Tinerele se plimbau trei câte trei, ținându-se de talie și râzând foarte tare când li se dădea cu cotul. Câțiva copii se jucau de-a v-ați ascunselea printre picioarele negustorilor. Valul se dădea la o parte în fața a doi oameni gravi, care discutau cu

voce joasă, agitându-și mâinile. Gospodine voluminoase, împachetate în mai multe straturi de rochii și de șaluri, încurcau trecerea cu coșurile mari care le atârnau pe braț și cu umbrelele lungi pe care le strângeau la piept. Împărțite între dorința de a cumpăra și teama de a fi înșelate, ele ascultau cu aer bănuitor zarva negustorilor ambulanți ce le fluturau pe sub nas panglici de negăsit în altă parte, papuci recomandați de medici, batiste de nefolosit și șorțuri vândute în pierdere pentru a face pe placul onorabilei clientele din localitate. La aceste reclame ademenitoare răspundea chemarea monotonă a țăranilor care aveau expuse pe pământ, peste un strat de paie, ouă, brânză și unt de la fermele lor. Șiruri de căruțe se sprijineau de zidurile caselor, cu fundul la pământ și cu hulubele ridicate. Brigadierul de jandarmi își răsucea mustața privind, agățată de o vergea, o rochie de bumbac roz care tremura în vânt.

Continuând să meargă, Jérôme se gândea că pe când trăia Maria nici nu i-ar fi trecut prin gând să lase potcovăria într-o zi de mare aglomerație ca aceasta, ca să se ducă să stea la palavre cu un Doulournat cu intenții ipotetice. Dar, de când rămăsese văduv, nu mai vedea necesitatea să se dedice întru totul datoriei. Deodată își spuse că Espalioux nu era poate la curent cu doliul lui.

— Știi — mormăi el — nevasta mea a murit!

— Știu, știu — spuse Espalioux — ce nenorocire!

— Mare nenorocire, da.

— Mai ales că nu era în vârstă.

— Nu...

Nu mai aveau ce-și spune.

După ultimele barăci, maidanul târgului își expunea vastul furnicar de animale și de oameni amestecați la un loc. Legați cu o frânghie, ținuți de un țăruș, boi de mărimi diferite, albi sau roșcați, rumegau unul lângă altul, cu boturile umede. Oile, strânse în turmă, formau un nor de lână murdară, purtat de șubreda îngrămădire a picioarelor. Scroafe umflate, cu spinările roz și negre, râmau pământul, în fața lor, cu un rât asemănător

unei flori de carne indecentă. Într-un ocol împrejmuit cu lăzi, câțiva purceluși fără păr se izbeau și se călăreau în căutarea unei ieșiri. Cumpărătorii se apropiau de ei, își înfigeau degetele în această rezervă de grăsime, se tocmeau asupra prețului, însemnau câte un animal cu creta albastră pe spinare, îl ridicau de urechi și de coadă și îl luau cu ei, insensibili la zbaterile lui pline de panică și la guițatul gâtuit. Se discuta aprig în jurul unei vaci slabe, cu un corn rupt. Cumpărătorul, un măcelar îmbrăcat cu cizme și vestă de piele, băga mâna sub coada animalului, îi descoperea dinții galbeni, îi inspecta ochii, îi pipăia ugerul.

— Patru poli mai puțin sau nimic!

— De ce nu mi-o ceri pe gratis, dacă-i pe-așa?! replică proprietarul, un moș scund, cu pomeții roșii și cu mustața sare și piper.

Nevasta lui, ridată, ascuțită, se agita sub o bonetă albă:

— Nu te lăsa, Cazimir! Vrea să te păcălească, ca și celălalt! Nu suntem în pagubă dacă rămânem cu un animal ca ăsta!

Măcelarul ridică din umeri și se îndepărtă de grup. Un cumătru îl prinse din urmă și-i vorbi cu voce joasă. Cazimir, la rându-i, se lăsă înconjurat de specialiști în tocmeală. Cumpărătorul recalcitrant fu adus înapoi. El spuse:

— Nici ca mine, nici ca tine. Dar să știi că eu ies în pierdere. Bate palma!

Cu mâna întinsă, așteptă semnul acceptării. Dar celălalt se supără, rostogoli ochi fioroși, își zburli mustața, în timp ce femeia gemea:

— Cazimir, nu-l băga în seamă!

Mijlocitorul apucă cele două mâini și le apropie cu forța bombănind:

— Haide! Haide, Cazimir!

În sfârșit, scârbit de această tocmeală josnică, bătrânul cel mititel bătu palma pe palma întinsă și strigă cu un accent de disperare:

— Ia-o și să-ți crape-n drum!

Râsete aprobatoare salutau fericitul deznodământ al afacerii. Cumpărătorul scoase o foarfecă dintr-o teacă de piele și tunse o palmă de păr de pe crupa animalului. Cazimir și nevasta lui priveau, cu consternare, în urma vacii care se îndepărta, trasă de funie, spre căruța măcelarului. S-ar fi spus că erau doi nenorociți, jefuiți și azvârliți la marginea drumului. Dar Espalioux îi cunoștea :

— Erau dispuși să vândă la orice preț, spuse el. Pentru ei, a fost o zi bună !

Pe toată întinderea maidanului aveau loc scene identice între cumpărători și vânzători indignați de pretențiile celeilalte părți, și mijlocitori cu limbajul dictat de grija echității comerciale. Această agitație și acest zgomot, departe de a-l distra pe Jérôme, sporeau în el sentimentul unei singurătăți fără scăpare. Cum Espalioux întârzia ascultând pălăvrăgeala țăranilor, îl trase de mânecă pentru a-i aminti că aveau treabă la Mazalaigue.

Toate mesele erau ocupate. Dar nimeni nu-l văzuse pe Doulournat la cafenea, nici chiar pe maidanul târgului.

— O fi plecat deja — fu de părere Espalioux. În sfârșit, dacă tot suntem aici, n-o să ne lipsim de câte o jumătate. Patroane, ei, patroane !

Vocile răsunau tare sub plafonul jos. Un nor de fum plutea peste capetele consumatorilor cu obrajii congestionați de aerul de afară, de oboseală și de vin. Paharele se ciocneau. Se cerea mereu de băut. Se dădeau palme pe spate. Unii își desfăcuseră centurile și-și scoseseră gulerele ca să respire în voie. Pierre Malazaigue, care ținea localul după moartea tatălui său, aranjă două locuri în fundul sălii, pentru noii veniți. Indiferent la vacarm, el plimba pe deasupra asistenței o privire dominatoare. Avea mânecile suflecate. Dopurile sticlelor servite îi umflau buzunarul din față de la șorț. Din politețe, Jérôme îl întrebă despre mersul afacerilor.

— Nu mă plâng ! Dar, de îndată ce pot, mă întorc la Paris. Acolo e, oricum, altceva și ca muncă și ca viață.

— Cu ce te ocupi, de fapt ? întrebă Espalioux.

— E greu de spus. N-ai auzit vorbindu-se de procedeul Ozolithe ?

— Nu, bineînțeles!

— Ceva mai bun decât linoleumul. Se numește de asemenea „parchetul fără îmbinări". Deci, aștern parchet fără îmbinări !...

— Parchet fără îmbinări ! repetă Espalioux. Ai mai auzit așa ceva ? Ei bine, în cazul ăsta, servește-ne niște vin fără apă !

De afară răsuna un concert de behăituri și de mugete. Vântul băga fire de paie pe sub ușă și făcea să se clatine ghirlandele de hârtie decolorată atârnate de grinzile tavanului. Pierre Mazalaigue umplu cu vârf paharele. Jérôme îl ridică pe-al său, îl privi prin transparență și spuse :

— În sănătatea ta, Espalioux !

— Pentru liniștea ta ! replică celălalt.

Băură cu încetineală și gravitate, de parcă ar fi oficiat.

Țăranca zdravănă și având pe cap o bonetă cu trei rânduri de pliuri, ezita în fața râșniței de cafea, căreia Amélie îi demonstra numeroasele avantaje. În spatele ei, patru persoane o așteptau scotocind prin rafturi. Toți profitau de concurența creată de trecerea negustorilor ambulanți pe la Chapelle-au-Bois ca să critice marfa și să ceară reduceri de preț inacceptabile. Fata se silea să surâdă și să vorbească vesel, în ciuda nerăbdării. După ce examinase ustensila pe toate părțile, îi învârtise manivela, îi scosese sertărașul, își băgase degetul în angrenaj, femeia spuse : „Mă duc și la doamna Calajoux, la prăvălia de la poștă, să văd ce are ea". Și, adunându-și coșurile, se îndreptă spre ieșire.

În clipa aceea, Justin deschise ușa de la potcovărie și intră în magazin. Văzând aerul lui speriat, Amélie simți un fior de neliniște. Îi făcu semn să se apropie. Se scuză față de cumpărătoare, se îndreptă spre lucrător și-l întrebă cu voce joasă :

— Ce se întâmplă ?

— Pa-tronul ! se bâlbâi Justin. La ca-fenea...

— Tata ? La cafenea ? Ești nebun !

— Eu, ce să fac, domnișoară ? Nu mai pot... Animalele... cum să fac ?

Bătea des din pleoape peste ochii tâmpi.

— Nu te enerva ! zise Amélie. Povestește-mi totul cu calm.

Din explicațiile lui încurcate, înțelese până la urmă că Jérôme plecase de o oră și jumătate ca să se ducă la cafenea cu Espalioux, că Justin, depășit de treabă, avea scandal cu proprietarii animalelor pentru că nu mai putea să-i servească îndeajuns de prompt și că, pentru a restabili situația, era indispensabil să-l aducă înapoi pe stăpân, cu voia sau fără voie.

— Ei bine, du-te repede de-l caută ! spuse Amélie.

La această poruncă, Justin răspunse că nu avea autoritatea necesară ca să-l facă pe Jérôme să-l urmeze și că de altfel nu îndrăznea să părăsească potcovăria cu toți bărbații aceia furioși adunați acolo.

— Bine ! Mă duc chiar eu să-l caut.

— E o ne-norocire ! gemu Justin îndepărtându-se cu spatele.

Ea servi ultimele cliente, își puse paltonul, pălăria, închise prăvălia și o porni hotărâtă spre maidanul iarmarocului.

În ciuda celor auzite, îi venea greu să creadă că Jérôme, atât de scrupulos în ce privește munca, îl lăsase pe Justin pe mâna țăranilor, din simpla plăcere de a se duce să bea un pahar de vin într-o tovărășie veselă. Fără îndoială exista pentru asta vreun motiv important pe care nu va întârzia să-l afle. În graba ei de a se liniști o enerva îngrămădeala de oameni și de căruțe care o obligau să încetinească pasul.

Când intră în sfârșit în cafenea, o tresărire de dezgust o strânse în spate. Toate capetele se întoarseră spre ea. Orbită de penumbra afumată, sufocată de mirosul de tutun și de băutură care-i umplea nările, încerca să zărească fața tatălui ei printre aceste fețe aspre, adunate ca niște pepeni. Ochi lucitori o cercetau de aproape. Mustăți se mișcau. După o clipă de tăcere, conversațiile se reluară. Dar continua să fie privită.

— Domnișoară, îl căutați pe domnul Aubernat ?

Pierre Mazalaigue apăruse în fața ei, surâzător, cu mânecile suflecate pe niște brațe goale și musculoase, cu o țigară lipită de colțul buzelor. Ea fu mirată să-l vadă aici, deși știa că preluase cafeneaua pe cont propriu.

— Da ! murmură ea. E la dumneavoastră, din întâmplare ?

— În fundul sălii, vă conduc îndată.

Ea îl urmă, alunecând printre valurile de consumatori. Deodată inima i se opri. În colțul cel mai întunecos, lipit de perete, Jérôme stătea singur, aplecat de spate, cu capul într-o parte. În fața lui se aflau trei sticle și două pahare. O mică băltoacă violetă păta lemnul mesei. El o lărgea cu un gest mașinal, cu vârful degetului.

— Eu vă las ! spuse Pierre Mazalaigue.

La aceste cuvinte, Jérôme păru că se trezește și ridică fruntea. Amélie își stăpâni o exclamație văzând fața cu trăsăturile căzute, cu buzele lăsate. Doi ochi încețoșați se întorceau spre ea și o priveau, ca și cum ar fi fost o străină. În fine, el bâigui :

— Ah, tu ești, fetițo ? !

— De ce ai venit aici ? întrebă ea, înăbușindu-și sunetul vocii.

— Espalioux e... Trebuia să mă ducă să-l întâlnesc pe Doulournat... pentru o secerătoare... Dar Doulournat n-a mai venit. Espalioux a plecat... Avu un râs trist, adăugând : Și eu, eu am rămas...

Ea își împreună mâinile :

— În ce hal arăți, tată !... Tu, care nu bei niciodată... E de necrezut...

— Totul e de necrezut ! spuse el ridicând un deget.

— Și Justin care e singur la potcovărie, și clienții care așteaptă !

— De ce n-ar aștepta și ei... dacă eu... dacă eu nu fac decât să aștept ?...

— Ce aștepți ?

— Ăsta e secretul meu, fetițo ! Aștept, asta-i tot... Aștept să am ceva de așteptat... Așa a vrut Dumnezeu, se pare.

Făcu un gest larg, agățând sticla. Amélie o prinse în momentul în care dădea să cadă de pe masă. Un firicel de vin de pe gâtul sticlei îi curse pe mână.

— Haide, tată !

— Unde vrei să merg ?

— Acasă. Împreună...

— Pot foarte bine să mă întorc și singur. Să nu-ți închipui că...

— Grăbește-te. Am părăsit magazinul. Pierd clienți.

— Să pierzi clienți nu înseamnă nimic... dar să pierzi o viață... asta, fetița mea... Ai să înțelegi mai târziu... Nu ne gândim îndeajuns la aceste lucruri...

Se ridică apoi, cu mâna sprijinită de spătarul scaunului și îmbrățișă cafeneaua cu o privire seniorială. Apoi gura i se destinse. Începu să fredoneze cu voce copilărească, șovăitoare și melancolică :

Să bei vin, să tot bei vin,
Ca să ai suflet senin...

Amélie îl luă de braț și îl trase spre ieșire. Se împiedica, saluta în dreapta, în stânga, plin de curtoazie :

— Adio, domnilor... Adio, Mazalaigue... adio la toată lumea...

Ea fu cât pe ce să leșine de rușine și de mânie. Râsetele batjocoritoare ale consumatorilor se stârneau în valuri. Privirile lor i se lipeau de piele ca niște melci. Cineva strigă :

— Mai vrei o jumătate, Aubernat ? Fac cinste !

— Dă-i pace ! mârâi Pierre Mazalaigue.

Deschise ușa și o ținu cu piciorul ca să le ușureze trecerea. În momentul în care tânăra trecu pragul, se aplecă spre ea și îi spuse :

— Nu face nimic, domnișoară. O să-și revină repede. Mâine nici n-o să vă mai amintiți. Îmi pare rău...

Ea se prefăcu a nu fi auzit nimic, ca să nu trebuiască să-i fie și recunoscătoare pentru bunăvoință. Afară, aerul proaspăt îl tre-

zi pe Jérôme, care întinse gâtul, se așeză mai bine pe picioare și încercă să umble singur. Dar Amélie refuză să-i dea drumul de braț. Lipită de el, îl conducea pe lângă maidanul târgului, către o străduță care le lungea drumul, având însă avantajul că era mai puțin umblată. El înainta sacadat, târându-și picioarele. Avea genunchii țepeni. Ca să-și ascundă mai bine nesiguranța își impunea o expresie de maiestate demnă. În timpul acesta, Amélie era obsedată de spaima că va fi văzută aducându-și tatăl beat acasă. Nici în cele mai negre gânduri referitoare la viitorul familiei nu-și închipuise vreodată o atât de îngrozitoare decădere. Se gândi la tabloul reprezentând viciile umanității ținute în șah de virtutea unei mame. După o viață întreagă de abstinență și de onestitate, Jérôme căzu pradă celui mai oribil dintre aceste vicii. Va fi ea suficient de puternică pentru a-l împiedica să alunece pe pantă ?

— De ce mergi atât de repede ? mormăi el.

— Mă grăbesc să ajungem acasă, tată.

Se aplecă spre ea. Cu repulsie, ea simți mirosul alterat al răsuflării :

— Grăbită să te întorci ? Așa eram și eu în tinerețe, Amélie. Dar cu vârsta și cu doliul ajungi să vezi mai limpede... să înțelegi sensul destinului omenesc... Pricepi ?

— Da, tată. Nu vorbi atât !

— Nu... ascultă... e important... Greșim... Greșim rău de tot că acționăm întotdeauna ca și cum am fi stăpânii minutelor ce urmează... Mergem repede, repede, din cauza prăvăliei, a potcovăriei... pentru asta... pentru aia... și o țiglă sau o cărămidă ne cade în cap... Ești omorâtă pe loc... Sau pot fi eu acela... Și atunci... cel care rămâne... începe să-și pună întrebări... dacă am fi mers mai puțin repede... dacă am fi mers pe cealaltă parte a străzii... Dacă Maria, după ce s-a supărat pe mine, n-ar fi fugit de-acasă pe vremea aceea rea...

Rostea cuvintele tăios, alungit. Ajunseră în piața bisericii, devenită de nerecunoscut datorită dezordinii multicolore a tarabelor. Locul acesta aglomerat nu putea fi evitat. Amélie șopti :

— Ține-te bine, tată. O să trecem repede printre oameni...

Dar el se opuse cu toată greutatea la această invitație rugătoare. Cu picioarele înfipte în pământ, cu trupul legănându-se, îngăimă :

— Nu. Mai întâi... Trebuie să mă duc să-l văd pe domnul pastor... La presbiter... Mi-a spus niște lucruri despre suflet... Nu sunt de acord... Sufletul, înțelegi ?... Sufletul sună foarte frumos... Nu se știe nimic despre el... E ca și cu Dumnezeu... Nu se știe nimic despre el... Și atunci.... Ce ? Preoții spun tot... tot despre ce nu se știe nimic... Asta le convine... Cu asta gătesc... Religia... Religia pentru mine...

Tăcu și se înclină adânc în fața doamnei Barbezac, care trecea de braț cu fiica sa. Amélie, temându-se că își va pierde echilibrul, îl ținu de cot și murmură :

— Tată, nu fă asta, te rog.

Doamna Barbezac dădu din cap într-un salut ușor. Domnișoara Barbezac schiță un surâs. Băgaseră oare de seamă că Jérôme nu era în starea lui normală ? Dar ele priveau deja în altă parte:

— Părinții logodnicului tău, Amélie... Uite-i acolo !... La colțul școlii... Să le spunem bună ziua...

Devenind roșie ca para focului, ea se simți ca și cum ușa unui cuptor s-ar fi deschis brusc spre fața ei.

— Nu ! exclamă. Nu vreau să te vadă așa !...

— Dar ce am ?

— Ce ai ?... Ești... Ești...

Ezita să spună cuvântul. Jérôme o privi smerit și spuse dintr-o dată :

— Ei bine, să mergem, Amélie. Dacă ți-e rușine cu mine, să mergem...

Intrară în mulțime. Negustorii îi interpelau :

— Aruncați o privire, doamnelor și domnilor ! Priviți, priviți lenjeria noastră de corp ! Cine nu poartă batista la rever ?...

Grupuri de gură-cască îi abăteau de la linia dreaptă. Din când în când, câte cineva spunea :

— Uite ! Amélie ! Bună ziua !...

— Bună ziua! răspundea ea fără să ridice ochii.

În sfârșit, intrară pe o stradă mai liniștită. Casa era aproape. În fața prăvăliei închise, șase persoane așteptau așezate la rând. Trebui să treacă pe lângă ele. Jérôme se îndreptă și încercă să dea pasului lungimea și direcția cuvenite. Ochii țațelor îi fixau plini de curiozitate. El spuse:

— Iată, iată, am ajuns... Aveți puțină răbdare, doamnelor!...

Dar trebui să se sprijine de zid în timp ce Amélie deschise ușa prăvăliei.

Convinsă că tatăl ei nu era în stare să reia lucrul, fata îl rugă să se ducă să se odihnească în camera sa. Dar el refuză să cedeze în acest punct și se duse drept la atelierul în care Justin îl întâmpină cu o ușurare amestecată cu supărare. Până la ora mesei, continuând să se ocupe de cliente, Amélie nu încetă să tragă cu urechea la zgomotele care veneau dinspre potcovărie. Auzea un strigăt sau o înjurătură? Imediat își închipuia că Jérôme, amețit de aburii alcoolului, se arsese cu fierul roșu sau își stâlcise degetele cu o lovitură de ciocan. Erau râsete ceea ce-i ajungea la urechi? Își închipuia că se distrau clienții pe socoteala gesturilor și a cuvintelor de bețiv ale tatălui ei. Nu putu să se liniștească decât după ce-l văzu așezat în fața ei, la masă. Remușcările și excesul de lucru îl treziseră. Nu mai păstra din starea lui trecătoare de ebrietate decât privirea puțin tulbure și o oarecare încetineală în felul de a rosti cuvintele. Expresia de ansamblu a feței sale era smerită, abătută și distrată. Din fericire, Denis întreținea conversația povestindu-și isprăvile de la joacă. Masa fu repede terminată și fiecare se întoarse la treburile sale.

De pe la cinci după-amiaza, târgul începu să se golească. Negustorii ambulanți își strângeau mărfurile și-și demontau corturile. Căruțele cumpărătorilor de vite, sosite goale dimineața, plecau acum pline în lumina asfințitului, cele ale vânzătorilor ce aduseseră animalele la târg plecau ușurate, legănându-se, având câteodată pe fund un purcel sau o oaie, rămași nevânduți, fără să-și dea seama cât noroc avuseseră. Gospodinele își certau

bărbații, care lăsaseră ultima vacă la un preț derizoriu, și erau înjurate la rândul lor pentru că risipiseră prea mulți bani prin prăvălii. Câțiva bărbați, luați de băutură, părăseau cafeneaua clătinându-se și-și băteau măgărușii ce refuzau să intre între hulube. Alții discutau încă în pridvor și-și numărau bănuții la lumina amnarului. Vântul risipea paiele și hârtiile murdare prin piața pustie. Câinii atâțați amușinau în aer mirosul mâncărurilor dispărute. Și familii întregi de păsări de îndopau cu bălegar în cele patru colțuri ale maidanului iarmarocului.

La ora șapte, Jean Eyrolles intră în prăvălie să stea de vorbă cu Amélie. Copleșită de îngrijorarea pe care i-o provoca purtarea tatălui ei, ea primi această vizită cu un sentiment de contrarietate. S-ar fi spus că, dedându-se dezmățului, Jérôme modificase raporturile ce existau între fata lui și viitorul său ginere. Fără să vrea, era profund marcată de această dezonoare și dorința de a păstra nepătată reputația familiei o obliga să-și ascundă supărarea chiar și față de cel care n-ar fi dorit să aibă niciodată secrete. Dar poate că fusese deja informat de unii martori și se prefăcea că nu știe ca să o pună în încurcătură. Gândul unui asemenea gest milostiv era insuportabil, ca și cel al propriei sale prefăcătorii. Ar fi dorit ca el să dispară repede, ca să nu trebuiască să înfrunte întrebarea din privirea lui afectuoasă, din vocea lui îmbietoare. Îl ascultă cu nerăbdare, îi răspunse evaziv și îl făcu să plece spunând că e obosită după o atât de lungă zi de muncă.

Încercările nu se terminaseră încă pentru ea. La sfârșitul mesei, Denis mărturisi că, fără să vrea, își sfâșiase fesul în timpul unei bătălii în care dușmanii fuseseră puși pe fugă. Deși proviziile ei de indignare fuseseră grav consumate de greșeala lui Jérôme, Amélie trebui să-și îndeplinească misiunea de educatoare, certându-și fratele cu toată vehemența ce se impunea :

— Un fes aproape nou ! ? Trebuia să te țină un an !... Dar puțin îți pasă !... Credeam că te-ai făcut mai serios după isprava de la grajd !...

În loc să o ajute să-l certe pe Denis, Jérôme își băgase nasul în farfurie, ca și cum reproșurile auzite i s-ar fi adresat și lui.

— Dar dacă-ți spun că nu-i vina mea ! protestă Denis.

— Nu-i niciodată vina ta !

— Ceilalți mi-au sărit în spate...

— Ceilalți ! Întotdeauna ceilalți. Nu te lași provocat când nu vrei cu adevărat...

Jérôme se sprijini puțin de spătarul scaunului.

— Dacă tu crezi că-i ușor !... mormăi Denis. Băieții mi-au spus : „Numai cinci minute... O să ne jucăm de-a eliberatorul prizonierilor din turn..."

— Din ce turn ? întrebă Jérôme cu un aer visător.

— N-are importanță, tată ! spuse Amélie.

— Nu, nu...

— Ei bine — reluă ea — ar fi trebuit să le răspunzi băieților că ai altceva de făcut.

— Și ce-ar fi crezut despre mine ?

Jérôme tuși, își turnă un pahar de vin și, mașinal, îl duse la gură. Amélie îi aruncă o privire ascuțită. El puse la loc paharul. Ea închise o clipă ochii, cuprinsă de o îngrijorare mai adâncă decât lăsa să se vadă, și continuă dintr-o suflare :

— Dacă ți-ar păsa mai puțin ce gândesc despre tine colegii și mai mult ce gândesc despre tine tatăl și sora ta, ai fi poate un băiat cum trebuie. Dar, pentru moment, nu ești decât un șnapan. Mi-e rușine cu tine...

Sublinie aceste ultime cuvinte cu scopul de a le da o rezonanță patetică. Jérôme își trecu mâna peste frunte, deschise gura pentru a vorbi și o închise la loc fără să scoată un sunet.

— Să nu crezi c-o să capeți un alt fes ! reluă Amélie. O să-l cârpesc pe ăsta. Și, dacă-l agăți din nou, o să capeți pedeapsa pe care o meriți. Și acum, urcă în camera ta ca să-ți termini lecțiile.

— Am să urc și eu ! spuse Jérôme.

Zâmbi ușor și adăugă, ca și cum s-ar fi scuzat :

— Sunt foarte obosit, știi... Ziua asta...

Cei doi vinovați părăsiră bucătăria, tatăl în față, fiul în urmă. Văzuți din spate, semănau prin ținuta întristată a capului și curba vinovată a umerilor.

Rămasă singură, Amélie spălă vasele și se instală la masă ca să pună la zi socotelile prăvăliei. Dar această treabă îi cerea o atenție de care nu era în stare după șocul suportat. Pentru prima oară, nu putea să-l mai respecte pe tatăl ei. Durerea care-l încercа nu era o scuză suficientă pentru decădere. Când plângi amintirea unei persoane iubite trebuie să te abții să te porți într-un fel pe care ea nu l-ar fi tolerat în timpul vieții. Jérôme nu fusese oare un om stimabil decât grație supravegherii continue a nevestei sale ? În tot cazul, lăsat singur nu mai știa să se comporte cu demnitate. Ca și cum ar fi redeschis o carte pe care când o citise prima oară fusese prea tânără ca să-i înțeleagă toată valoarea și care, acum, îi revela, frază după frază, o bogăție surprinzătoare, tot așa se întâmpla și acum, când relua în amintire imaginile vieții lor de familie. Amélie se convingea de influența admirabilă pe care Maria o exercitase asupra celor ce o înconjurau. Așezată în această încăpere goală, în fața registrelor și a călimării, îi era rușine de orbirea care o făcuse altădată să critice intransigența mamei sale. Cât de singură și de slabă se descoperea acum, de când această mândră conștiință părăsise casa. Cum îi mai venea să o cheme în ajutor pe cea care risipise atâtea binefaceri al căror preț începea abia acum să-l știe. S-o înlocuiască ? Să-i continue opera ? Tânăra fată crezuse la un moment dat că va fi la înălțime. Dar fratele și tatăl ei îi dăduseră, fiecare, câte o dovadă care îi spulbera speranțele. Ce vor deveni și unul și celălalt după căsătoria ei ? Nu trebuia oare să se aștepte la ce-i mai rău din partea unui bărbat ce se îmbăta pe neașteptate și din partea unui copil care se furișa într-o gospodărie străină ca să taie coada cailor ? Vedea deja prăvălia în paragină, potcovăria părăsită, vesela murdară, așezată în teancuri pe jos, Denis spărgând geamuri, furând găini, și Jérôme ieșind din cabaret, cu genunchii moi, cu nasul roșu și cu o sticlă în buzunarul paltonului. Acestei degradări morale pe care ar fi avut poate norocul

să o evite rămânând la post, cum să i se opună locuind departe, în cocheta casă de lângă fabrica de cherestea ? Presupunând chiar că, la insistențele ei, Jean ar accepta să renunțe la planul unei locuințe separate și să vină aici, să stea împreună, în timpul primilor ani ai căsătoriei, ar ști ea să se ocupe de el așa cum ar merita, fără ca restul familiei ei să aibă de suferit de pe urma acestei schimbări de afecțiune și de îngrijiri ? Oricum ar fi privit datele problemei, nu întrezărea nici o soluție. Cuprinsă de panică, invocă amintirea protectoare a Mariei. Ce-ar fi făcut ea în locul ei ? Cu ochii larg deschiși, Amélie întreba tăcerea și aștepta ca o voce interioară să pronunțe sentința. Dar totul rămânea tăcut. În fața ochilor, ca și în inimă, nu se aflau decât o bucătărie goală, cu o lampă, un registru de socoteli, niște castroane și tăcerea. Muie tocul în călimară și scrise : „3 kg de sare = 0,45 fr.; 4 cești = 0,60 fr.; o mătură = 0,90 fr. ...“

Hârtia strălucea. Tocul scârțâia. Se gândea la Jean Eyrolles. Dar fără elan, fără entuziasm, chiar cu puțină teamă la ideea viitoarelor lor întâlniri. Lucră astfel până la zece seara. Când se duse să se culce, nu luase încă nici o hotărâre și, totuși, oboseala trupului o făcea să creadă că-și redobândise calmul.

4.

Contrar temerilor Améliei, în zilele care urmară nici un client, nici o cunoștință nu făcu aluzie în fața ei la excesele de care tatăl său se făcuse vinovat în public. S-ar fi putut crede că nimeni nu-l văzuse clătinându-se pe stradă, sau că un asemenea spectacol era obișnuit pentru locuitorii de la Chapelle-au-Bois. Această discreție unanimă, departe de a liniști susceptibilitatea femeii, o făcea să-și spună că martorii scenei tăceau în prezența ei din simplă politețe, dar își luau revanșa în spatele ei. Nu făcea

oare și ea la fel față de Jérôme? Nu-i reproșase niciodată deschis purtarea din ziua târgului. Dar nu înceta să se gândească la asta cu rușine și cu spaimă. Teama de a-l vedea recăzând în această rătăcire o obliga să fie tot timpul cu ochii în patru. Era pe lângă el ca o infirmieră, veghind lângă un bolnav grav, iresponsabil și blând. Pe furiș, îi observa fața, ca să citească semnele vreunei recidive. Când el îi vorbea, îi mirosea răsuflarea ca să se asigure că nu se simțea nici o urmă de alcool. Dacă se zgâria la mână în timpul lucrului, îl întreba insistent despre motivele neîndemânării. La masă, deși el bea vin îndoit cu apă, îi controla din priviri nivelul din pahar. Într-o zi, profitând de absența lui, vizită chiar și atelierul, de teamă că și-ar fi ascuns câteva sticle în spatele unei grămezi de fiare vechi. De câte ori pleca el din potcovărie, ea se sfârșea de îngrijorare. Îi spusese lucrătorului că se ducea la cimitir, sau la gară, sau la domnul pastor... Dar nu era cumva la cafeneaua de pe maidanul târgului ? Nu îndrăznea să alerge până acolo, nici să-l trimită pe Justin, pentru că nu voia să fie acuzată că stă de santinelă lângă tatăl ei. Câteodată, la întoarcerea lui, găsea că are ochii prea vii și tenul prea roșu. Fără să se tulbure, el recunoștea că montase vreo broască sau că reparase niște obloane și clientul îi oferise un pahar de vin dulceag. Ea strâmba din nas și murmura :

— Ar fi trebuit să refuzi, tată !

— De ce ? Asta l-ar fi jignit pe omul ăla !

Ea nu găsea nimic de spus dar, în forul său interior, nu se putea împiedica să gândească că paharul de vin dulce era poate un litru de vin roșu, iar clientul se asemăna ciudat cu Pierre Mazalaigue. Din bănuială în bănuială, termină prin a-l detesta pe acest patron de cafenea care-și rotunjea averea exploatând viciile concetățenilor săi. Apărat de lege, el era un negustor de mizerie, de perversiune și de nebunie. El era de vină dacă Jérôme cedase tentației ! Era vina lui dacă se simțea nenorocită ! Merita să fie denunțat autorităților și să i se închidă localul, să fie expulzat din târg ! Justin era exact de aceeași părere. De mai multe ori, constatând că Amélie era neliniștită în legătură cu tatăl ei,

plecat, chipurile, să presteze vreo muncă, el spusese cu voce tremurătoare:

— Ca-feneaua aceea... dom-nișoară... to-toată ne-nenorocirea vine de a-colo!... Ar tre-trebui să fie făcută țăndări ca un bubutoi vechi!...

Ea ghicea că acest om simplu, care îl văzuse pe Jérôme întorcându-se beat în ziua târgului, o deplângea, o respecta și căuta ocazia de a se devota cauzei familiei. Având greutăți cu vorbitul, el își concentra toată gândirea într o privire credincioasă. Ținea mult la el. Încerca să-l liniștească:

— Ce să cauți acolo, Justin! Tata s-a dus sigur după vreo treabă. Tu, care-l vezi toată ziua, observi că nu lucrează mai rău decât altădată, nu-i așa?

— Nu mai e a-același, domnișoară... Dă din m-mâ-mâini, fără să se g-gândească... Of-of!... Și e t-tare trist pe di-dinăuntru...

— Anunță-mă când se întoarce. Am să fiu în prăvălie.

Deodată, în timp ce Amélie servea vreo clientă, ușa dinspre potcovărie se deschidea, Justin băga capul, făcea cu ochiul și spunea:

— Pa-patronul e aici! To-totul e în re-regulă!...

Amélie îi mulțumea cu un surâs și, ușurată, continua să laude marfa pe care o ținea în mână.

La fiecare două zile, chiar înainte de ora închiderii, Jean Eyrolles se strecura discret în prăvălia prost luminată. Talia lui înaltă îl obliga să-și plece capul ca să nu agațe în trecere mănunchiurile de perii și de mături atârnate de tavan. Expresia feței sale era preocupată. Văzându-l cum înaintează spre ea, Amélie nu-și putea stăpâni un sentiment de jenă. Ocupându-se prea mult de tatăl ei, uitase de alt motiv de eșec. În urma acestui băiat timid, un val de tristețe intra în încăperea joasă. El era acolo, rugător și corect, cu nasul lui lung, cu urechile clăpăuge și cu șapca cu pătrate verzi și brune. El aștepta ca ea să se arate bucuroasă că se află din nou alături de el. Dar ea, legată de un secret de nespus, îi suporta prezența ca pe a unui inoportun. El vorbea, și vorbele lui cele mai afectuoase o lăsau indiferentă.

Când îi dădea vești despre viitoarea lor casă, ea schimba în grabă subiectul. Voia să-i atragă atenția asupra altor lucruri. Dar descoperi că nu avea nimic să-i spună. Era înconjurată de un mare gol. Era singură. Nu-l mai iubea ? Sau suferea de o lipsă de afecțiune trecătoare ? El era atât de bun, atât de răbdător !

— Și astăzi ? întreba el, ai făcut vânzare bună ?

— Nu prea rea.

— Tatăl tău se simte bine ?

— Foarte bine. Și al tău ?

— Și el. Pari ciudată, Amélie. Sper că nu deranjez... Vrei să plec ?

— Nu, deloc.

El îi arunca o privire decepționată și spunea :

— Ei bine, plec. Pe poimâine, Amélie.

Ea nu-l reținea. După plecarea lui, rămânea mult timp așezată la casă. Strângerea de inimă o părăsea. Cele patruzeci și opt de ore care urmau îi păreau ca un termen de grație în executarea pedepsei. Poate că se înșela crezând că-i face plăcere să stea în preajma unui bărbat, fie el și demn de a fi iubit cum era acesta ? Dacă ar fi fost o fată ca toate celelalte, nerăbdătoare să fie cucerită, n-ar fi ezitat să se mărite cu Jean Eyrolles, în ciuda pericolelor care amenințau să se abată, după plecarea ei, asupra familiei. Deoarece grija pricinuită de ai ei o oprea să se hotărască, însemna că nu are vocație de soție. Dar își dăduse cuvântul. Se angajase. Nu putea să se retragă fără să fie acuzată de sperjur.

Într-o duminică dimineață, tocmai când termina să se îmbrace în camera ei, Jérôme îi spuse, prin ușă, că Antoinette vroia s-o vadă. Amélie o primi, iar aceasta îi propuse brusc să vină să se plimbe împreună cu Jean pe malul râului.

— Nu pot. Mă duc la cimitir cu tata și cu Denis.

— Atunci, după-amiază ?

— Nu. Duminica după-amiază mă ocup de gospodăria pe care am neglijat-o în timpul săptămânii.

— Și de viitoarea ta gospodărie nu vrei să te ocupi puțin ? întrebă Antoinette, așezându-se pe marginea patului.

Amélie ridică din umeri și continuă să se pieptene. Pe furiș, vedea în oglinda dulapului fața obraznică a vizitatoarei, întinsă spre ea, ca pentru a-i surprinde cele mai mici mișcări.

— Nu ești prea drăguță cu fratele meu, reluă Antoinette.

Un tremur cuprinse mâinile Améliei. Se simțea ca un inculpat și-i lipsea siguranța ca să se poată apăra.

— De ce se plânge Jean ? întrebă ea.

— Ah, de nimic ! E discret. Dar eu îl observ. Când vine să te vadă, stă aici zece minute, un sfert de oră și pleacă. Și, la întoarcere, pare complet nenorocit ! S-ar zice că, de fiecare dată, îi spui lucruri neplăcute !...

— Te înșeli ! murmură Amélie. Nu m-am schimbat deloc. Regret că el nu înțelege asta...

— Ce vrei să înțeleagă ? Ar fi trebuit să vă logodiți la începutul anului și suntem deja în 16 martie și...

— Uiți că a murit mama, Antoinette.

— Nu uit deloc. Și-ți respect durerea. Dar, fără să vorbim de căsătorie, te-ai putea cel puțin decide pentru logodnă.

— E încă prea devreme.

— De ce ? Sunt sigură că tatăl tău n-ar vedea nici un inconvenient. Am sărbători logodna în intimitate, evident. Numai familia. Și, începând din clipa aceea, ați avea dreptul să ieșiți împreună fără să vă ascundeți.

— Fratele tău te-a însărcinat să-mi faci această propunere?

— Fratele meu ? Nici măcar nu știe că sunt aici. Dacă ar afla despre discuția noastră ar fi furios.

— Și ar avea dreptate ! spuse Amélie printre dinți.

Dar reproșurile lui Antoinette îi atingeau un punct sensibil. Era de acord că, de câtva timp, Jean avea dreptate să se plângă de răceala ei. Era dezolată că se simțea atât de descumpănit din vina ei. Dorea să-i vină în ajutor. Dar nu cu prețul unei minciuni.

Antoinette se ridică și-și puse mâinile în șold :

— Dacă-l iubești cu adevărat, cum poți să te mulțumești să-l întâlnești pe furiș, între două uși, la un colț de stradă, sau în spatele cutiilor și registrelor tale ? Nu sunt poate făcută ca tine, dar îți jur că, în locul tău, aș lăsa totul ca să mă duc după logodnicul meu. Și, când am fi împreună, nu am vorbi despre ploaie și vreme frumoasă. N-am accepta ca cineva să ne supravegheze. Ne-am gândi la plăcerea noastră și nu la părerea vecinilor !

Amélie se răsuci pe călcâie și o înfruntă, cu fruntea sus, pe prietena sa care îndrăznea să surâdă :

— Fiecare cu ideile lui, Antoinette. Nu ești făcută ca mine, ai spus-o chiar adineauri. Nu te grăbi deci să mă judeci. Dacă felul meu de a fi nu îi convine fratelui tău, e destul de mare ca să mi-o spună singur.

— El ? S-o crezi tu ! Îi e prea teamă să nu-ți displacă ! Amélie a lui ! I se umple gura când îți rostește numele ! Nu trebuie atinsă ! De altfel, nu îndrăznește nici el s-o facă... Din delicatețe !... Ce idiot !... Îți închipui poate că nimeni nu bagă de seamă manevrele voastre ?... Haida-de !... Degeaba vă luați toate precauțiunile, oamenii nu sunt orbi. Văd bine că fratele meu se învârtește în jurul tău, că vă plimbați împreună, că-ți face vizite la magazin. Deduc lucruri care ar trebui să fie și nu sunt. Toată lumea vă bârfește și tu nu te îndoiești de nimic! Amânând anunțarea logodnei, nu distrugi numai fericirea lui Jean, dar și propria ta reputație, de care ești atât de mândră !

Amélie avu o tresărire de revoltă.

— De unde știi că se bârfește pe seama noastră ?

— Ar trebui să fiu surdă ca să n-o știu ! Nu se păstrează un asemenea secret timp de luni întregi ! Ieri seară chiar, tata mi-a spus la masă că domnul Calamisse l-a întrebat dacă nunta e curând.

— Ați vorbit despre asta, la masă ?

— Da. Și toată familia începe să creadă că exagerezi !

— Fără îndoială... fără îndoială...

Nu găsi nimic altceva de răspuns. Subit, se simți înconjurată de o mulțime de fețe furioase. Niște necunoscuți se ocupau de viitorul ei, și-o imaginau leșinând în brațele logodnicului și schimbând cu el cuvinte deocheate, prin care virtutea ei era pusă la încercare. Ofensată în pudoarea sa, în demnitatea sa, strânse din dinți pentru a se abține s-o insulte pe cea care-i aducea la cunoștință un asemenea afront.

— Mă înțelegi, acum ? reluă Antoinette. Jean nu ți-ar fi vorbit niciodată așa cum am făcut-o eu. Dar tot ceea ce am spus gândește și el. Vino cu mine. O să-l luăm de acasă, în trecere. Și, noi trei, o să alegem data...

— Ce dată ?

— A logodnei.

Amélie încruntă din sprâncene. Fața-i devenise palidă și dură. Rosti cu hotărâre :

— Spune-i că vreau să-l văd singur, în după-amiaza aceasta, la ora trei, lângă pod.

O lucire de îngrijorare se strecură în ochii Antoinettei.

— Ce vrei să-i spui ?

— Am să aranjez totul cum e mai bine. Fii liniștită.

Nu mai rămăsese nimic de spus. Și totuși, amețit, nenorocit, el se încăpățână să mai încerce o dată să-și apere cauza. Pentru a zecea oară, aceleași cuvinte inutile îi veneau pe buze. Îngăima :

— Nu se poate, Amélie !... Nu mă poți părăsi așa... Mai gândește-te. Eu te iubesc... Și sunt sigur că și tu, cu timpul....

Fraza rămase în aer. Jean Eyrolles întoarse capul. Apa curgea la picioarele lui, rece și iute. La scurtă distanță de mal, un ciucure de ierburi galbene se învârtea într-un ochi făcut de curent. Amélie simțea de-a lungul întregului trup scurgerea monotonă a râului care lua cu el, spre depărtări, mii de rămurele lipsite de importanță : casa din apropierea fabricii de cherestea, plimbările prin pădure, strângerile de mână, surâsurile... Piciorul podului îi ascundea de privirile trecătorilor. Ea nu stătea nici mai aproape nici mai departe de Jean decât la ultimele lor

întâlniri. Nimic nu se schimbase în atitudinea lor. Și totuși, el încetase să mai reprezinte pentru ea visurile și neliniștile primei iubiri. Deposedat de prerogativele sale, el nu mai era decât un biet băiat printre ceilalți, puțin trist, fără îndoială, dar care se va consola repede. Privindu-l în această nouă lumină, ea nu mai înțelegea ce o făcuse să vrea să se mărite cu el. Se înfioră la gândul pericolului pe lângă care trecuse. Spuse :

— La revedere, Jean. Nu fi prea supărat pe mine. O să rămânem buni prieteni...

El îi strânse mâna, forțându-se să zâmbească, și șopti :

— Da, Amélie... Conteazǎ pe mine, întotdeauna... Pentru orice... Păcat... La revedere...

I se lăsase ca un val de ceață pe față. Ochii i se deschiseseră nemăsurat. Buzele i se crispaseră într-o grimasă lipsită de vitejie. Ea avu o strângere de inimă, un acces de milă vătămător. Era timpul să plece. Se îndreptă spre taluz. Jean Eyrolles rămăsese la marginea apei. După ce-l pierdu din vedere, se simți mai bine. Drumul se întindea, drept și gol. Pașii îi răsunau pe pământul tare. Vrăjită, eliberată, lucidă, se mira că putuse rupe atât de ușor niște legături care păreau destul de trainice. Zece minute îi fuseseră de ajuns ca să desființeze opera mai multor luni. În ajun, încă se mai credea victima unei coaliții de forțe împotriva cărora nu se putea opune. Acum totul era clar și simplu în sufletul ei. Curățase petele, îndepărtase umbrele. Era ca o gospodină care a făcut ordine în locuință.

Denis, a cărui pedeapsă nu fusese ridicată, tăia lemne în curte și cârtea gândindu-se la colegii lui care, în timpul acesta, se distrau pe maidanul târgului.

— Tata e acasă ? întrebă ea trecând pe lângă el.

— Unde vrei să fie ? mârâi el, aruncându-i o privire plină de ranchiună.

Intră în bucătărie. Jérôme, așezat în fața mesei, citea *Curierul centrului*. Nu erau nici sticle și nici pahare pe masă. Îi fu recunoscătoare că-și folosise timpul cu înțelepciune.

— Tată — spuse — trebuie să-ți vorbesc serios.

Speriat de această introducere, el lăsă jurnalul și ridică spre fiica sa o privire pătrunzătoare. Atitudinea lui era cea a unui suspect. Ce avea ea să-i mai reproșeze ? Dar, încă de la primele cuvinte ale Améliei, expresia feței i se schimbă. Fără să îndrăznească să-i întrerupă povestirea, oftă și dădu din cap, ca și cum ar fi luptat împotriva efectelor unor mari tulburări.

— Ei bine — gemu el într-un târziu — frumoase lucruri îmi spui ! Sunt consternat, copila mea !...

Se ridică în picioare, făcu trei pași prin încăpere și strigă dintr-o dată :

— De ce nu mi-ai spus înainte să te duci să-l vezi ? Te-aș fi sfătuit...

— Ce ?

— Să aștepți puțin... Să nu procedezi ușuratic...

— M-am gândit bine.

— Așa crezi acum ! Dar mâine ai să regreți că te-ai grăbit ! Și va fi prea târziu ! Ce s-a întâmplat între voi ?...

— Nimic, tată...

— Cum asta, nimic ? V-ați certat poate prostește ? Se întâmplă...

— Nici măcar.

— Îi reproșezi ceva ?

— Nu.

— N-are nici o vină față de tine și tu rupi logodna ?

— Da.

El își duse mâinile la frunte și le lăsă să cadă inerte :

— Nu înțeleg ! Găseai că-i foarte bine băiatul ăsta... Erai fericită să devii nevasta lui... Și, subit...

— În orice caz, o să rămânem buni prieteni.

El se reașeză, copleșit, cu fruntea brăzdată de riduri.

— Ce-or să gândească bătrânii Eyrolles ?

— Nu eram logodiți oficial. Față de Jean m-am purtat loial.

— E într-adevăr imposibil să te răzgândești ? Să repari ?...

Ea făcu o mișcare de nerăbdare.

— Ți-am spus deja că nu vreau să revin asupra hotărârii mele !

— Mama ta ținea atât de mult la această căsătorie ! murmură el. Dacă ar fi fost în viață sunt sigur că l-ai fi luat de bărbat pe Jean Eyrolles !

Această replică neașteptată îi pătrunse în suflet cu atâta putere, atât de adânc, încât tresări ca sub o lovitură. Urmă o tăcere. După un moment, adunându-și gândurile, dregându-și vocea, rosti :

— Mama n-ar fi reușit să mă convingă. Cred chiar că m-ar fi aprobat. Și aș vrea să mă aprobi și tu !

— Să te aprob ? Ar trebui pentru asta să știu ce v-a apucat, pe amândoi, să vă despărțiți... Dar tu nu-mi spui nimic... Nimic rezonabil... Îți place altcineva ?

Ea roși violent, cu sângele zvâcnindu-i sub piele, cu răsuflarea tăiată. Atâta neînțelegere o amețea.

— Cum poți bănui așa ceva ?

— Pune-te în locul meu. Caut o explicație.

— Și asta e tot ce găsești ? Nu mă cunoști deloc, tată ! Nu, nu-mi place altcineva. Și sunt chiar sigură că n-o să-mi mai placă nimeni până la sfârșitul zilelor mele.

Această certitudine devenise centrul orbitor al bucuriei sale. Se simțea înălțată, glorificată, ca după înfăptuirea unui sacrificiu necesar.

— Ești cam tânără ca să vorbești așa !

— Am fost tânără, tată. Nu mai sunt. De la moartea mamei am îmbătrânit cu zece ani, am învățat să gândesc, să văd clar în mine. Dacă refuz să mă mărit cu Jean Eyrolles, nu e în speranța că am să descopăr mai târziu o partidă mai bună... Ah, nu.... Scutește-mă de asemenea gânduri ! ... Ce oroare !...

— Și atunci pentru ce ?

— Pentru că mariajul nu mă mai atrage, pur și simplu... Pentru că nu țin să-mi împart viața cu un bărbat, oricine ar fi el... Pentru că nu-mi doresc altă existență decât cea pe care o duc aici, între fratele și tatăl meu...

Jérôme o privea în tăcere. Fără îndoială, după o deziluzie era fericit să se gândească că fata lui nu-l va părăsi atât de

curând. Dar nu îndrăznea să dea frâu liber unei mulțumiri pe care o considera egoistă. Satisfăcut în speranțele sale, se silea să simuleze perplexitatea.

— Nu te frământa, copilul meu — spuse el în sfârșit — și nu-ți băga în cap că niciodată, niciodată... nu... Nu erai de vârsta măritișului, asta e... Ghicisem eu... Ai tot timpul... Va veni ziua...

Ea ridică bărbia :

— Nu vrei să mă crezi ? Îți închipui că-i vorba de o toană ? Dar îți jur...

Tatăl ei îi tăie vorba lovind ușor cu palma tăblia mesei :

— Nu jura, o să-ți pară rău.

El surâse cu un aer neîncrezător.

— Doar nu vrei să rămâi fată bătrână ? reluă cu un accent ironic în voce.

Ea îl privi cu răceală și spuse cântărind fiecare cuvânt, ca și cum ar fi făcut un jurământ a cărui importanță nimeni în afară de ea nu o putea înțelege :

— Cu voi doi, nu voi fi niciodată fată bătrână, tată.

5.

În mijlocul nopții, clopotul începu să bată. Trezită brusc, Amélie se întrebă la început dacă această chemare sacadată nu era o prelungire a visului ei. Neliniștită, se așeză pe marginea patului și-și căută papucii pe pipăite. În spatele ușii, vocea lui Jérôme striga :

— Tu auzi, Amélie ?

— Da, ce s-a întâmplat ?

— Alarmă. Trebuie să fi luat foc pe undeva !

— Dumnezeule !

— O să mă duc acolo.

— Te însoțesc ! zise Amélie.

Incendiile erau rare în regiune și comuna nu avea o companie de pompieri regulat constituită. Locuitorii erau cei care își luau sarcina să biruiască flăcările, ajutându-se cu toate recipientele care le erau la îndemână și de o veche pompă manuală, manevrată de jandarmi, sub comanda domnului Calamisse.

— Grăbește-te, reluă Jérôme. Mă duc să caut căldări...

Ea se îmbrăcă repede, își puse un palton, își aruncă o basma pe cap și ieși în coridorul în care tatăl ei o aștepta deja. El se îmbrăcase pe deasupra cămășii de noapte și își înnodase un fular în jurul gâtului. Pantalonul era prost închis la nasturi. Părul i se zburlise în smocuri în jurul urechilor mari. Tropăia de nerăbdare.

— Repede, repede !...

Denis li se alătură în ultima clipă. Amélie voi să-l gonească, dar Jérôme se opuse :

— Nu va fi în plus. Dacă tot s-a sculat, măcar să ne dea o mână de ajutor...

Împreună, se precipitară în beznă. Se auzea zgomotul căldărilor care se atingeau de pietrele fațadelor. Lămpile se aprindeau la ferestre. Una după alta, toate casele ieșeau din adormire. Scoși din așternuturile lor calde, întârziații împingeau obloanele și întrebau :

— La cine e ?

Dinspre sat, o lumină roz pâlpâia pe deasupra acoperișurilor. Clopotul de alarmă continua să bată cu voce spartă. Câinii urlau. O burniță înghețată cădea din cer.

— S-ar spune că e spre maidanul târgului ! strigă Jérôme.

Se grăbiră, bălăcindu-se în bălțile de noroi. Denis voi să le-a ia înainte. Amélie îl reținu :

— Rămâi lângă noi !

— Nu mergeți destul de repede...

Ajunseră pe maidanul înconjurat de vreo sută de case mici, cu ferestrele luminate ca de sărbătoare. Pe deasupra unui baraj de capete negre și mișcătoare, Amélie descoperi focul. Ardea

atelierul domnului Péchadre, negustorul de saboți. Dar flăcările, purtate de vânt, ajungeau deja la cafeneaua lui Pierre Mazalaigue, care se învecina cu baraca meșteșugarului. Amélie simți o strângere de inimă ca la anunțul unei pedepse supranaturale, pe care o dorise fără s-o creadă posibilă și a cărei înfăptuire, acum, o speria. Alimentată de talașul de lemn, pălălaia spărsese tavanul ușor și scuipa spre cer jerbe de fluturi roșii. Prin lucarnele sparte, fumul se rostogolea în volute grele. Aerul era impregnat de un miros acru de scânduri arse și de vopsea răscoaptă.

— Un dezastru ! gemu Jérôme. Ah, bieții oameni !...

Se împingea spre primele rânduri. Amélie îl urma. Vru să-l ia de mână pe Denis, dar acesta dispăruse în mulțime. Jérôme îl întâlni pe domnul Barbezac și îl întrebă cu o voce gâfâită :

— Cum s-a întâmplat ?

— Nu se știe. A izbucnit brusc, în toiul nopții, în atelierul lui Péchadre.

— Groaznic !

— Ei, da !... În tot cazul, cafeneaua lui Mazalaigue o să se ducă și ea, bineînțeles...

— Unde e Mazalaigue ?

— La pompă. Încearcă s-o repare...

La ferestrele caselor vecine, amenințate de sinistru, apăreau oameni care gesticulau și aruncau în gol saltele, baloturi, castroane, producând un zgomot asurzitor. Soții Ferrière, care locuiau în apropiere, mânau în fața lor vacile care mugeau. O femeie despletită alerga în toate părțile în urma găinilor. O urma un bărbat, buimac, ținând de urechi în fiecare mână câte un iepure cu picioarele agitate de contracții spasmodice. În apropierea cișmelei, un grup, comandat de domnul Calamisse, încerca să pună pompa în funcțiune. Se înjura zdravăn. Furtunul era găurit. Două șiruri de găleți porneau dinspre fântână. Amélie și tatăl ei își ocupară locurile în rând. Se găseau în apropiere de focar, a cărui căldură le încingea fețele. Voci discordante urlau:

— S-a schimbat vântul !... Trebuie urcat pe acoperiș !...

Din când în când, câte o pală de apă se zdrobea moale de fațadă. Printre oamenii care dansau ca niște draci prin fața flăcărilor Amélie îl recunoscu pe Jean Eyrolles. Apuca gălețile care i se întindeau, le golea cu un gest larg și le dădea înapoi șirului coborâtor, care le purta, din mână în mână, către punctul de plecare. După un timp, nemaiputând suporta temperatura de cuptor, îi cedă locul tânărului Barbezac și plecă, privind în jos, ca să se odihnească. Antoinette ieși din umbră și i se alătură. Trecură braț la braț, prin fața lui Amélie. Jean Eyrolles îi surâse. Ea răspunse printr-o înclinare a capului. Antoinette, în schimb, își săgetă vechea prietenă cu o privire disprețuitoare, o împinse cu umărul și se îndepărtă fără s-o salute. În afară de principalul interesat, toți ceilalți membri ai familiei Eyrolles primiseră ruptura logodnei ca o insultă. Pentru ei, de zece zile, Amélie era obiectul unei indignări permanente. Ea știa, dar nu o deranja, mulțumită că se eliberase de o promisiune pe care ar fi fost incapabilă să o țină, o dată venit momentul.

Transmiterea monotonă a căldărilor o epuiza. Toartele reci îi înghețau degetele. Apa dădea pe dinafară la fiecare mișcare și îi stropea în valuri pantofii. În fața ochilor ei dansa o nălucire de fețe pe care jarul o lumina sacadat. Capete aureolate în abur roșcat. Pomeți cu pielea lucind. Scânteieri minerale ale privirilor. Era între tatăl ei și domnul Barbezac. Deodată își aminti de focurile aprinse, cândva, la ruinele de la Veixou, de cântecul acordeonului, de dansul cu Jean Eyrolles. O melancolie trecătoare îi zbura prin minte. Se îndepărtă.

— Dă-mi găleata !

— E grea !...

— Atenție !...

Ea apucă găleata cu amândouă mâinile și i-o întinse lui Jérôme. Se auzi un strigăt dinspre pompă :

— S-a făcut ! Merge !

Chipiurile jandarmilor se agitau. O scară alunecă oblic pe deasupra capetelor. Printr-o spărtură în grămada asistenței, Amélie zări un bărbat care alerga spre incendiu : Pierre Mazalaigue.

Era cu capul descoperit și cu cămașa desfăcută pe piept. Un topor îi atârna la brâu. Jean Eyrolles și Antonin Ferrière îl urmau trăgând după ei furtunul ce se desfășura cu încetul. Ajuns în fața casei sale, Pierre Mazalaigue făcu un semn. Două căldări cu apă legănate de mâini, îl scăldară din cap până în picioare. El se scutură, urlă niște ordine de neînțeles și dispăru într-un vârtej de fum. Scara fusese sprijinită de peretele cafenelei. Amélie, sugrumată de spaimă, văzu o siluetă jumătate albă, jumătate neagră cățărându-se treaptă după treaptă, spre acoperiș. Ajuns la înălțimea primului etaj, Pierre Mazalaigue strânse furtunul la piept, ca pe un mare șarpe domesticit. Jetul pătrunse prin fereastră. Un sfârâit furios răspunse din interior. Prinsă într-o răbufnire de aburi roșiatici, forma umană se clătină și se desprinse de pe treptele scării.

— E nebun ! strigă Jérôme. N-o să reușească niciodată ! Trebuie izolată casa... Trebuie...

Dar Pierre Mazalaigue îi trecea deja furtunul unuia dintre tovarășii care urcaseră pe scară în urma lui. El însuși continua să se urce. Apăru îngenuncheat pe streașină. Lovituri de topor zdrobeau țiglele și atacau grinzile care legau casa lui de baraca pantofarului. Bucăți de lemn încărcate cu tencuială se prăbușeau în gol, arzând. Limbi de foc săreau, se stingeau, secerate la bază de jetul de apă și renășteau mai departe, într-o explozie de scântei. Câteodată, se oprea din lovit și-și trecea mâna peste față. Apoi, din nou ridica toporul și îl izbea cu putere de bârna principală. Trebuia să se grăbească, ca să împiedice incendiul să se propage de la șarpanta atelierului la marginile propriului său acoperiș. În sfârșit, bârna principală cedă cu un trosnet furios. Cocioaba aprinsă cedă, plecă genunchiul. Amélie închise ochii la auzul vacarmului făcut de avalanșa de foc. Lângă ea, o voce spuse :

— Arde bine ! Nu-i așa, dom-domnișoară ?

Justin ! Era acolo, cu mâinile în buzunar, cu fața surâzătoare. Rămase o clipă mută de surpriză. Și, dintr-o dată, o bănuială oribilă o cuprinse. Nu cumva el pusese focul ? În mai multe rânduri își dorise, în fața ei, ca debitul de băutură să piară într-un

cataclism. Crezând că face bine, se erijase poate până la urmă în executor al mâniei divine. Voi să-l întrebe. Dar el era deja departe.

— Ei bine, Amélie...

Domnul Barbezac îi întindea o găleată. Ea o apucă mașinal și întorcându-și bustul i-o dădu tatălui său. Acolo, între cuburile celor două case de piatră, cocioaba prăbușită nu mai era decât o grămadă de jăratic cu străluciri orbitoare. Pompa, prost reglată, scuipa la întâmplare pe grămada din care țâșneau brusc nori de aburi. Vântul purta un miros de jăratic ud, de cenușă noroioasă. Pierre Mazalaigue coborî de pe acoperiș, treaptă cu treaptă. Apoi încălecă o fereastră înconjurată de mici flăcări și dispăru în interior. Focul nu avusese timp să cuprindă bine interiorul. Prin ferestrele căscate se zărea o vagă roșeață de aurora.

— Dacă planșeul ține, n-o să aibă prea mari pagube! spuse Jérôme. Însă prăvălia lui Péchadre s-a dus cu totul...

Inima Améliei se simțea mai ușurată, bătea mai în voie. Pierre Mazalaigue reveni la fereastră și spuse să i se dea capătul furtunului. Căldările cu apă fură păstrate pentru resturile barăcii. Lumina roșie scădea cu pâlpâiri neregulate. Vântul slăbi. O ploaie fină începu să cadă. În lanțurile de oameni, mâinile deveneau mai lenișe. Liniștiți că incendiul a fost biruit, mulți oameni se întorceau acasă. Voci tărăgănate spuneau:

— Ai văzut când s-a suit pe acoperiș?...

— S-ar părea că s-a ars la mâna stângă...

— Și Péchadre? Ah, sărmanul! Ruinat, nu? E ruinat...

Focul fusese aproape stins. Se stropea încă pojarul cărbunilor, din care uneori mai izbucneau scurte pălălăi. Casa era cea asupra căreia își concentrau salvatorii eforturile. Câțiva voluntari i se alăturaseră lui Pierre Mazalaigue în cafenea. Furtunul intra acum pe ușă. Fațada, îmbibată de apă și înnegrită de flăcări, era ca o mască monstruoasă, cu pupilele excavate și în a cărei gură ar fi pătruns un fluier umed. Furtunul, pe alocuri găurit, gâlgâia, sughița caraghios. Casele din împrejurimi se înfundau în noapte.

Amélie îl văzu trecând pe domnul Ferrière, cu vacile sale cu boturile uscate.

— Am scăpat ușor ! spuse el, recunoscându-l pe Jérôme.

Fiul său îl urma, împingând bicicleta cu nicheluri strălucitoare. Domnul Calamisse urlă :

— Opriți gălețile ! Nu mai e cazul !

Brigadierul de jandarmi își lua notițe în carnețel. Denis apăru în fugă, exaltat, ciufulit, ținând în mână o bucată de lemn din care mai săreau încă puirici luminoși :

— Am fost la pompă cu jandarmii... Am ajutat... Am văzut...

Amélie se îndreptă. O dureau șalele. Un gust de cenușă îi stăruia pe limbă. Se gândea la Justin : „Să fie oare cu putință? Ce ne facem cu el ?“

Bărbații ieșeau din casă. Era prea întuneric ca să li se poată distinge fețele. Pe deasupra acoperișurilor, vântul și ploaia întindeau un nor cenușiu, ale cărui rădăcini plonjau încă în resturile barăcii arse. Domnul Barbezac, care plecase după vești, se întoarse vesel și îi anunță :

— Pivnița e intactă. Butoaiele n-au fost atinse. Mazalaigue dă un rând tuturor celor care i-au întins o mână de ajutor...

— Haide, tată ! zise Amélie. E timpul să ne întoarcem acasă. Sunt obosită...

6.

A doua zi dimineață, poștașul îi aduse lui Amélie o scrisoare de la Marthe Tabaraud și îi spuse, cu aceeași ocazie, că jandarmii își terminaseră ancheta asupra cauzelor incendiului. După propriile sale mărturisiri, Péchadre, înainte de a se duce să se culce, uitase să stingă puținul jar care mai rămăsese în soba atelierului. Scânteile săriseră din cenușar pe o grămăjoară de rumeguș și, o

oră mai târziu, atelierul era în flăcări. Această explicație logică îl scotea în întregime din cauză pe Justin. Dar Amélie se lupta încă împotriva evidenței. Mintea ei era în așa fel făcută încât, după ce intra la o bănuială, nu o mai putea uita, în ciuda argumentelor ce-i erau prezentate pentru a o convinge că greșește. Ținând scrisoarea în mână, ea îl privea pe poștaș cu ochi sceptici.

— Au lucrat cam repede jandarmii! spuse într-un târziu.

— Ei, Doamne! Nici nu era greu, dacă însuși Péchadre le-a spus cum s-a întâmplat...

Jérôme, care se afla în prăvălie, zise că, într-adevăr, numai o imprudență a pantofarului putuse provoca acest dezastru:

— E prea bătrân și atât de distrat, bietul om!

— Bine măcar că i-a scăpat casa! adăugă poștașul. Dar, o dată cu atelierul, i-a ars și toată rezerva de lemne.

— Și n-are altceva din ce trăi! spuse Amélie. E îngrozitor! Ce-o să se facă acum?

Poștașul oftă, își atinse șapca cu degetele și ieși din prăvălie ca să-și continue cursa. După plecarea lui, Jérôme rămase un timp perplex, apoi se hotărî să se ducă pe maidanul târgului ca să evalueze pagubele și să îmbărbăteze victimele.

Ajungând în fața ruinelor calcinate, constată că nu era singurul care se interesa de soarta soților Péchadre. O duzină de persoane, printre care abatele Pradinas, Pierre Mazalaigue, domnul Barbezac, domnul Calamisse, domnul Ferrière scurmau printre resturi și scormoneau cenușa cu bețele. În mijlocul grupului se afla pantofarul, zdrobit sub greutatea nenorocirii. Mișca din gura lui știrbă, își sugea obrajii și își ridica bărbia. Îi curgea nasul. Avea ochii scăldați în lacrimi. Lăsa să-i atârne de-a lungul trupului două mâini lungi, cu articulații noduroase care, lucrând atâta timp cu lemnul, împrumutaseră culoarea, crăpăturile și rigiditatea acestuia. Văzându-l pe Jérôme, reluă pentru el povestea marii sale nenorociri:

— Mă culcasem, nu-i așa... Dormeam, ca să spun așa... Și, dintr-o dată, nu-i așa? Iată că nevasta mă scutură: „Nu simți

nimic ?“ Îi răspund : „Nu, nu simt nimic...“ Și era adevărat, nu simțeam nimic, nu-i așa ?... Și atunci...

În picioare lângă el, bătrâna Péchadre, o băbuță mică și roz, cu ochi albaștri, îl asculta cu atenție și dădea din cap uneori, ca și cum el ar fi spus o lecție pe care o învățaseră împreună și de care era mândră că el și-o amintea cuvânt cu cuvânt.

— Blestemata aia de sobă era aproape stinsă !... Nu puteam să prevăd, nu-i așa ? Când m-am gândit, era prea târziu... Flăcări, flăcări ca-n iad, domnul preot ar putea să ne-o spună... Vai, vai !... Alerg, strig...

Retrăia scena, se bătea cu pumnii în piept și arunca în gol o privire încă speriată de spectacolul din noaptea trecută. Fu lăsat să-și depene povestea până la capăt, fără să fie întrerupt. Apoi, cum începuse să plouă, Pierre Mazalaigue luă cu el toată lumea la cafenea. Jérôme, care nu mai intrase acolo din ziua târgului, ezită preț de o secundă să-i urmeze pe ceilalți. Se gândea că Amélie n-ar fi prea bucuroasă să-l știe pus pe băut chiar în locul unde comisese prima greșeală. Dar, de această dată, prezența domnului preot și a domnului Calamisse dădea grupului un caracter cu totul onorabil.

— Veniți, domnule Aubernat ? îl întrebă Pierre Mazalaigue. Fără dumneavoastră nu putem hotărî nimic bun.

Învins de această declarație flatantă, Jérôme pătrunse la rândul său în sală. Toate geamurile erau sparte. Urme negre murdăreau pereții și tavanul. Podeaua, arsă pe alocuri, avea mici găuri pline de praf de cărbune. Într-un colț erau îngrămădite mobile cu brațe carbonizate. Pierre Mazalaigue aduse sticle și pahare și le puse pe o masă rămasă intactă. Se bău în picioare, cu înghițituri mici, cu cotul depărtat de trup, cu mâna ușoară. Vinul avea puțin iz de fum. Ca să-l menajeze pe patron, toată lumea se prefăcu a nu băga în seamă.

— Pentru mine — zise Mazalaigue — nu-i grav. Niște geamuri de pus la loc, niște uși de reparat. Câteva mobile de aranjat, de văruit fațada... Oricum, n-am intenția să rămân aici până la sfârșitul lumii. Cu prima ocazie mă întorc la Paris. Dar pentru

moș Péchadre e altceva. Trebuie să ne punem de acord să-i reconstruim baraca. Am vorbit cu băiatul lui Eyrolles. O să ne dea scândurile.

— O să mă ocup eu de zidărie ! zise domnul Ferrière.

— De acoperiș o să ne ocupăm eu și fiul meu, spuse domnul Barbezac.

— Partea de lăcătușerie mă privește pe mine.

Domnul Calamisse își aminti că are câteva geamuri de rezervă și propuse să fie utilizate la noua construcție. Abatele Pradinas se oferi să coordoneze și să supravegheze lucrările. Tremurând de recunoștință, soții Péchadre scuturau din cap ca niște cai bătrâni. Puținul vin pe care-l băuseră le înroșise pomeții. Pantofarul strângea la piept un burghiu pe care-l găsise printre ruine. Îngăimă :

— Ei, da !... Ei, da !... Sunteți foarte buni cu toții...

— Foarte buni, da ! repetă femeia.

— Dar, la vârsta noastră, sărăcia e ca o boală !

— Nu-ți fie frică, moș Péchadre — spuse Mazalaigue — , nu peste mult timp ai să fii din nou la măsuța dumitale de lucru, cu uneltele în mână.

— Și din ce am să-i fac, saboții mei ? gemu el. Tot lemnul acela bun s-a dus ! Trebuie bani să cumperi altul...

— Bani se găsesc mereu. Important este să-ți păstrezi capul, mâinile și îndemânarea. Adevăratul dumitale capital nu ți-l poate lua nici un fel de foc.

— Iată niște vorbe care-mi plac ! interveni abatele Pradinas.

Jérôme era de părerea lui. Curajul și buna dispoziție a lui Pierre Mazalaigue îi plăceau. Regreta că nu putea să-l întâlnească în altă parte decât într-o cârciumă. Privindu-l drept în ochi, îi zise :

— Dacă, în ce te privește, ai nevoie de o mână de ajutor, dă de veste. Îmi fac timp dacă e nevoie.

Pierre Mazalaigue îi mulțumi și îi umplu paharul. Ciocniră cu atâta putere, încât vinul dădu peste mâneca lui Jérôme.

— E semn de prietenie ! spuse Mazalaigue.

În clipa aceea, domnul pastor observă că soții Péchadre dispăruseră. Ieșiseră din cafenea fără să deranjeze pe nimeni.

— Unde dracu' s-au mai dus ? exclamă Mazalaigue.

Se îndreptă spre ușă. Toți îl urmară. Cei doi bătrâni se duseseră din nou pe locul fostei lor prăvălii. Asemenea unor cerșetori nenorociți, pipăiau cu degetele resturile ce nu mai serveau la nimic, se aplecau, se ridicau, își vorbeau cu voce joasă. Uneori, cu un gest plictisit, femeia alunga câte un câine care amușina prin cenușă pe urmele ei.

Profitând de lipsa clienților în prăvălie, Amélie scoase scrisoarea din buzunarul șorțului pentru a o reciti.

„Scumpa mea prietenă — scria Marthe Tabaraud. *E rândul meu să-ți dau o veste care, cred, o să-ți facă plăcere. Deschide bine ochii tăi frumoși și de asemenea inima, care știe atât de bine să mă înțeleagă. M-am logodit. Da, cu acel tânăr de care ți-am vorbit, care urmează cursurile Școlii de Arte și Meserii și se numește Gilbert Vasselin. Mai e nevoie să-ți spun că sunt nebună de bucurie ? Căsătoria e prevăzută pentru luna septembrie, din diverse considerații familiale pe care ar fi prea lung să ți le explic aici. În fiecare seară când adorm, visez să mă trezesc a doua zi dimineață mai bătrână cu câteva luni. Ce greu îmi trece timpul ! Și cât e de plăcută așteptarea ! Probabil că și tu simți același lucru în aceste clipe și de aceea îndrăznesc să mă destăinui ție fără rezerve. Nu e minunat că destinele noastre primesc în același timp binecuvântarea dragostei ? Sper că viitorii noștri soți se vor place luând exemplul nostru. Dacă ai putea veni să locuiești la Limoges, câte încântătoare întâlniri în perspectivă între menajurile noastre ! Sunt sigură că Gilbert o să te placă mult. E foarte distins, foarte sensibil, foarte...“*

Amélie băgă scrisoarea în buzunarul șorțului și înaintă spre doamna Croux, moașa, care voia să cumpere coton mercerizat de culoarea prunei. Apoi Justin fu cel care veni s-o deranjeze

pe fată, întrebând-o dacă patronul se întoarce curând. Ea îi răspunse distrată că nu avea habar. În ciuda concluziilor anchetei, nu-l putea privi fără să-i găsească un aer de criminal înrăit. Fruntea lui joasă, ochii lui obtuzi, vorbirea lui șovăitoare făceau, incontestabil, din el tipul însuși al incendiatorului. Îi fu frică de el, își reproșă neliniștea și îl trimise înapoi în atelier cu mai multă asprime decât ar fi vrut. În acea clipă, Jérôme deschise ușa prăvăliei. Părea într-o excelentă dispoziție și mirosea ușor a vin. Dar, la prima vedere, nimic nu te lăsa să crezi că ar fi înghițit o doză nocivă. Cu antren, își povesti vizita pe maidanul târgului, disperarea soților Péchadre și hotărârile generoase luate în comun în cafenea. Insista mult asupra prezenței domnului pastor la această reuniune. Numele lui Pierre Mazalaigue revenea adesea în povestirea lui :

— Cum spunea Mazalaigue... Împreună cu Mazalaigue ne-am gândit... Ideea lui Mazalaigue...

Vorbea despre acest om cu o considerație fără margini. După un timp, constatând că Amélie nu părea de acord cu elogiile lui, coborî tonul, expresia ochilor i se stinse și se retrase, cu regret, în potcovărie.

Era multă vreme de când fata nu-l mai văzuse atât de bine dispus. Trebuia atribuită o asemenea transformare vinului pe care-l băuse, cuvintelor pe care le schimbase cu niște prieteni optimiști ? Nu, cauzele acestei regenerări morale erau fără îndoială mai profunde. Într-adevăr, Jérôme începuse să dea semne de ușurare începând din ziua în care aflase de ruperea logodnei. Nemaiavând a se teme că plecarea fiicei sale ar putea veni să agraveze singurătatea de care suferea de la moartea Mariei, se supunea inconștient unor noi motive de a trăi. Cu câteva resturi salvate din dezastru, el își construia o speranță de schimb, ca și căpitanul unei corăbii cu catargele rupte de furtună, care întrebuințează ultimele zdrențe de pânză ca să facă epava să-și continue drumul, târându-se până în port. Acum, Amélie era sigură că tatăl ei va scăpa, grație ei, de starea de prostrație care-l ținea departe de lume. Această certitudine îi întărea convingerea că

avusese dreptate să renunțe la o căsătorie care, fără s-o facă fericită, ar fi adâncit durerea lui Jérôme. Scrisoarea lui Marthe Tabaraud, debordând de o veselie naivă, o făcea să zâmbească, dar nu o făcea să aibă regrete. În gând își pregătea deja răspunsul :

„Pe cât sunt de convinsă că tu ai tot ce trebuie ca să reușești în minunata încercare a unei existențe în doi, pe atât mă simt eu de puțin făcută ca să mă consacru dragostei unei ființe care nu-mi e nici tată, nici frate... De ce trebuie ca toate, în ciuda diferențelor de caracter, să urmăm aceeași cale ? Nu există salvare pentru nimeni în afară de căsătorie ? Sunt ferm convinsă că da. Dovada ? Sunt plină de bucurie, Marthe, de când cu această ruptură, cum n-am mai fost niciodată..."

Aceste cuvinte exprimau atât de bine convingerea ei intimă, încât îi păru rău că nu le notase. Pe măsuța de lângă casă era niște hârtie și o călimară. Luă un toc din sertar, se așeză și începu să scrie scrisoarea. Dar un zgomot de saboți o făcu să se întoarcă. Denis se întorcea de la școală. Era momentul să pregătească masa.

Ieșind de la școală, la ora patru, Augustin Marchelat trase după el mica bandă spre maidanul târgului. Aveau să se joace de-a turnirul între cavaleri rivali, luptând pentru dragostea unei frumoase castelane. Cavalerii rivali erau Augustin și Denis ; caii, Leonard și Charlot ; castelana, micul Désiré, care avea șapte ani, o față de fetiță și un fund mare. O duzină de băieți își împărțeau între ei rolurile de grăjdari, de paji, de părinți nobili și de cai de schimb. Abia ajunși lângă fântână, se lepădau în mare grabă de ghiozdane. Désiré, umilit de schimbarea de sex, mormăia nemulțumit :

— Nu vreau să fiu castelană !... Nu vreau să fiu castelană!...

Trebui tras zdravăn de urechi ca să fie de acord, printre lacrimi, cu noua lui condiție.

— Plânge, frumoasa mea prințesă ! rânji Augustin. Ah ! Cât o iubesc !...

Și, luându-l pe Désiré în brațe, se prefăcu că vrea să-l sărute pe gât. Celălalt se zbătea. Puțin palid, Augustin se îndreptă, avu un surâs contractat, tuși și spuse :

— Bine... Aduceți caii !...

Se sui în spatele lui Charlot, în timp ce Denis se cățăra pe umerii lui Leonard. Caii, greu încărcați, se clătinau și întindeau gâturile. Părând cuprins de primele semne ale unei evoluții psihice de necrezut, Désiré începu să strige :

— S-a făcut ! Nu mai sunt castelană ! Nu mai sunt castelană !

— Tacă-ți gura ! porunci Augustin.

— Putem începe ? întrebă Denis.

Învârtind o riglă în chip de spadă, cei doi campioni se măsurau din priviri și strângeau din genunchi, cu riscul să-și sufoce caii. La un semnal, se avântară cu greu unii către ceilalți. Riglele zburau și se abăteau pe umeri, pe capete. Strigăte de încurajare se ridicau din public. Castelana gemea :

— Eu găsesc că nu are nici un haz.

— Vei descoperi tot hazul — urlă Augustin — când o să-l înving pe acest fiu de cățea și am să te bag la mine în pat, frumoaso !

Tăcu deodată, cuprins de sughiț. O avalanșă de lovituri ale adversarului îl făcuse să-și piardă echilibrul. Zvârlit din șa, se agăță de mâneca lui Denis și cu toții se prăbușiră într-un amestec de strigăte, râsete și palme. Îngrijorat de propria-i soartă, Désiré întreba :

— Și atunci, pe mine cine m-a câștigat ?

Nimeni nu-i răspunse. Cuprinși de emulație, spectatorii turnirului se precipitaseră spre locul căderii cavalerilor și își împărțeau pumni, la întâmplare, să se încălzească. Duelul degenera într-o bătaie de golani. O voce gravă răsună, dominând tumultul :

— Măi băieți, ce faceți voi acolo ?

Urmă un moment de stupefacție. Unul după altul, combatanții se ridicară. Zburliți, zgâriați, gâfâind, îl examinau pe cel care se apropiase de grup : Pierre Mazalaigue. De când cu vitejia din ajun, se bucura de mare prețuire în ochii copiilor.

— Glumim și noi, nu ? se grăbi să răspundă Augustin.

— Văd, văd... și ce faceți după asta ?

— Nu știm.

Pierre Mazalaigue parcurse cu privirea cercul fețelor încălzite de joc. Un surâs i se așternu pe buze.

— Vreau să vă fac o propunere. Dar trebuie să pot avea încredere în voi. Cine e șeful aici ?

— Eu, răspunse Augustin. Și Denis e secundul meu.

— Sunteți siguri de oamenii voștri ? întrebă Pierre Mazalaigue.

Acest limbaj serios impresionă plăcut auditoriul. Copiii se îndreptară sub fesuri.

— Sigur ! spuse Augustin.

— Pentru că — reluă Pierre Mazalaigue — aș vrea să vă încredințez o misiune importantă. Va trebui să depuneți jurământ...

— Despre ce e vorba ? întrebă Leonard, temându-se de o capcană.

— Nu vă pot explica aici — zise Pierre Mazalaigue. Veniți în casă, unde o să fim mai liniștiți.

— Înainte, marș ! porunci Augustin.

Cu un viguros tropăit de saboți, mica trupă se îndreptă în ordine spre cafenea.

Amélie își termina scrisoarea când clopoțelul de la ușa prăvăliei sună cu brutalitate. Ridică ochii. Denis înainta spre ea, ținând o hârtie în mână. În spatele lui venea colegul său Charlot. Amândoi aveau un aer intransigent și solemn. Crezând că fratele său se întorcea acasă ca să-și ia gustarea, îi spuse:

— Așteaptă puțin. O să-ți fac o tartină.

— N-am timp.

— De ce ?

— Avem o misiune de îndeplinit. Citește asta.

Depuse pe tejghea o pagină de caiet, pe jumătate acoperită cu nume și cu cifre.

— Ce e asta ? întrebă ea.

— O listă.

— O listă de ce ?

— De cumpărători. Trebuie să reții trei perechi de saboți și să mi le plătești dinainte. Scrii pe listă și cât mi-ai dat.

— Dar n-avem nevoie de saboți, Denis !

— Poate, dar Péchadre are nevoie de bani.

— El v-a trimis ?

— Nu, Mazalaigue.

— Mazalaigue ! ? exclamă ea cu un sentiment de agasare care făcu să-i tremure vocea.

— Da. Ne-a împărțit în grupe de câte doi. Fiecare grup are sectorul lui, înțelegi ? Mergem din casă în casă, însemnăm comenzile, strângem banii și aducem totul la cafenea în seara asta. Cu asta, Péchadre o să poată să-și cumpere lemn ca să-și reînceapă comerțul.

Amélie păstră tăcerea. Deși recunoștea generozitatea unei asemenea acțiuni, îi părea rău că inițiativa aparținea unei persoane pentru care ea nu avea nici un fel de stimă. Simplul fapt că Pierre Mazalaigue era cel care organizase această campanie de binefacere dădea efortului copiilor un caracter de rău augur. Ce păcat că ideea chetei nu-i venise lui Jérôme sau domnului Calamisse, sau domnului pastor ! Iritată, neștiind ce atitudine să ia, tânăra murmură într-un târziu :

— Mă bucur că domnul Mazalaigue are încredere în voi pentru o colectă. Nu vă cunoaște. Eu în locul lui n-aș avea.

— N-are de ce să n-aibă încredere, spuse Denis. Am jurat.

— Da ! îi întări cuvintele Charlot. Ne-am dat cuvântul. Am trecut deja pe la opt case.

Denis bătu cu palma peste buzunarul pantalonilor, făcând să sune niște monede.

— Totul e aici ! Atunci, îi comanzi sau nu, saboții ăia ?

Era imposibil de refuzat. Amélie își înscrise numele în josul paginii pentru trei perechi de saboți. Denis întinse mâna:

— E doi franci perechea.

— Altădată erau cu treizeci și cinci de centime.

— Tarif special!

Ea se abținu să nu râdă, luă șase franci din casă și îi întinse băiatului, care-i băgă în buzunar cu gravitate.

— La drum! spuse Charlot.

Ea îi însoți până la ușă și-i văzu mergând, cot la cot, sub fesurile gemene și sub mantalele din care le ieșeau picioarele slabe. Deodată, se simți complet emoționată la gândul că fratele ei participa la o faptă bună. Ochii încercau zadarnic să caute umbra celor doi copii care coborau prin ceața ce se lăsa peste târg. Rămase o vreme într-o stare de beatitudine liniștită, visând la acest marș al copiilor în asfințit. Trebuie să fi fost pe toate străzile. Ușile se deschideau în fața lor, aruncând pe sol o pată de lumină galbenă. Cei mari îi întâmpinau cu mirare pe acești mesageri cu priviri încăpățânate. Cu nasurile roșii de frig, cu mâinile pătate de cerneală, ei își întindeau hârtia ca pe un ordin de rechiziție. Fiecare familie se trezea impusă cu câteva perechi de saboți. Listele se lungeau. Monezile cădeau în buzunare, pe un pat de bile, de căpăcele, de sfoară și de pene. Într-o singură seară, prin hotărâre superioară, toate picioarele din Chapelle-au-Bois se găseau încălțate cu saboți. Și, în timpul acesta, moș Péchadre, neștiind nimic de complotul care se urzea în favoarea sa, își contempla cu tristețe uneltele scăpate din dezastru și se întreba dacă va mai avea vreodată prilejul să se servească de ele ca să lucreze lemnul.

Amélie avu un frison, cu umerii atinși de o pală de vânt înghețat, reintră în prăvălie și închise ușa. Un sentiment de sărbătoare stăruia în sufletul ei. După câteva minute de ezitare, nemaiputând sta locului, intră în potcovărie ca să-i spună tatălui ei despre acțiunea întreprinsă de către copii pentru a veni în ajutorul pantofarului. Jérôme se arătă încântat de această faptă caritabilă, dar, învățat minte de o recentă experiență, evită să

laude prea tare meritele inspiratorului. Ea se întoarse în magazin, se așeză la casă și continuă să scrie ca să-i treacă vremea. Ochii o dureau de strălucirea paginii albe. Sute de saboți îi dansau prin fața ochilor. Fără să recunoască, aștepta întoarcerea lui Denis cu nerăbdare. El nu apăru decât la ora cinei și strigă încă din prag cu o voce răgușită de frigul de afară:

— Amélie ! Am primit felicitări de la Mazalaigue !

Părea atât de mândru de această distincție, încât ea își făcu o datorie din a-l lăuda la rândul ei.

7.

— Aș dori un săpun, spuse el.

Ea tresări, se îndreptă și fără un cuvânt se duse spre fundul încăperii. Era pentru prima oară că Pierre Mazalaigue venea la magazin. De obicei, femeia de serviciu de la cafenea se ocupa de toate cumpărăturile în locul lui. Amélie trebui să dea la o parte niște cutii de pe raft înainte de a descoperi articolul cerut. Când se întoarse, ținând un săpun în mână, privirea ei se încrucișă cu cea a vizitatorului. El o examina cu o insolență liniștită. Ca de fiecare dată când îl vedea, fu frapată de vigoarea gâtului său și de maxilarele pronunțate. Fruntea lui era puțin îngustă. Nările se deschideau larg deasupra unei groase mustăți brune. Toată figura degaja aviditate și încăpățânare.

— Poftim ! spuse ea.

El luă săpunul și-l mirosi :

— Miroase bine.

— Da.

— Cât vă datorez ?

— Cincizeci de centime.

— Nu-i scump. Puteți să-mi mai dați patru ?

Ea își stăpâni nerăbdarea și reveni cu pași ușori către colțul rezervat produselor de toaletă. Dar nu mai rămăseseră decât două săpunuri la îndemână. Restul se afla pe un raft mai sus, la care se ajungea mai greu.

— Vă ajung oare două ? întrebă ea.

— Nu mai aveți altele ?

— Ba da, dar trebuie să le caut.

— Căutați-le ! Nu mă grăbesc.

Furioasă, ea împinse un scaun până la stelaj, se sui pe el și întinse brațul încercând să atingă cartonul cu săpunuri. În timp ce cu degetele încerca să recunoască pe pipăite conturul ambalajelor, simțea pe umeri, pe șolduri, pe spate alunecarea a doi ochi însuflețiți de gânduri impertinente. Sub presiunea unei asemenea curiozități, țesătura rochiei sale părea că se subțiază până la transparență. Impresia de a fi dezbrăcată și pipăită de la distanță era atât de intolerabilă, încât Amélie făcu o mișcare grăbită și fu gata să cadă. În sfârșit, reuși să ajungă la cartonul care conținea săpunurile, sări la pământ și se întoarse brusc pe călcâie pentru a surprinde bărbatul în postura sa necinstită. Era întors cu spatele la ea și se uita liniștit la stradă prin vitrina de la fațadă. Ea fu puțin nedumerită, constatând că se neliniștise în zadar. Ca pentru a-și face uitate bănuielile, spuse cu amabilitate în glas :

— Asta e tot ce doriți, domnule ?

— Nu ! spuse el, înaintând spre casă. Aș mai vrea un litru de alcool metilic.

În timp ce îl servea, doamna Barbezac deschise ușa și intră însoțită de un vesel sunet de clopoțel. Pierre Mazalaigue o salută pe noua venită și aceasta-i răspunse cu politețe. Amélie binecuvântă această intervenție, ca și cum ar fi fost în pericol rămânând singură cu un bărbat în magazin.

— Să vă fac un pachet, domnule ? întrebă ea.

— Nu încă — spuse el. Mai vreau să cumpăr și altele.

Ea fu deconcertată de aplombul lui, căută o replică usturătoare, nu găsi și spuse cu regret :

— Vă ascult.

— Ah, nu mă grăbesc. Serviți-o mai întâi pe doamna.

— Vă mulțumesc, domnule! exclamă doamna Barbezac.

— Pentru nimic — murmură el înclinându-se.

— Sunt așteptată acasă. Termin repede. Numai o litră de cafea, micuță Amélie. Mi-o treci în cont.

Câteva minute mai târziu pleca, voluminoasă și sprintenă, cu un surâs larg pe fața pudrată și cu o litră de cafea sub braț.

— Între noi doi, acum — spuse Pierre Mazalaigue.

Amélie tresări auzind aceste cuvinte încărcate de aluzii redutabile. Pierre Mazalaigue stătea foarte aproape de ea, dar nu se mișca: se gândea, își aduna puterile înainte de a ataca.

— Aș vrea și eu niște cafea! rosti el în sfârșit.

— Câtă?

— O litră. E bună?

— Toate clientele noastre sunt mulțumite.

Îi venea greu să vorbească. Îi lipsea suflul. În acest timp el lăsa să-i alunece o privire interesată prin raioanele magazinului. În mod vizibil, căuta ce-ar mai putea să cumpere. Pe rând, comandă: lumânări, o cutie de sardele, oțet, un pachet de tăiței, un borcan cu dulceață, două sute cincizeci de grame de orez. În mai multe rânduri, apărură diferiți clienți și el le cedă rândul cu o grabă suspectă. După plecarea lor, spunea:

— Unde am rămas, domnișoară?

Cum îi vorbea cu politețe, ea nu avea nimic precis să-i reproșeze și totuși, niciodată nu se simțise atât de umilită în exercițiul profesiei sale. În calitatea lui de client, avea dreptul să fie servit după dorință. Dar, pe când ea era mândră să satisfacă toate exigențele altor cumpărători, nu putea suferi ideea să asculte de capriciile acestuia. Venise ca să-și bată joc de ea sau ca să încerce să-i intre în grații? Sticlele și cutiile se aliniau pe tejghea. S-ar fi zis că Pierre Mazalaigue se aproviziona în vederea unui asediu. Ea nu putu să se împiedice să-i atragă atenția asupra importanței deosebite a comenzilor sale.

— E nevoie de toate — oftă el — cu tot ce s-a distrus la incendiu !

Ea nu se aștepta la această replică și regretă zăpăceala de care dăduse dovadă față de un om lovit de soartă. Dar, poate că nu spunea adevărul. Pe punctul de a se înduioșa, se crispă, refuză să se lase păcălită și-și încruntă vizibil privirile.

— În cazul acesta, ar fi trebuit să vă faceți o listă. Aș fi avut timp să pregătesc tot ce vă trebuie și aș fi aranjat să vă parvină pachetul la domiciliu.

— Vă plictisește deci să mă serviți astfel ? întrebă el.

Ea roși, se simți pierdută și îngăimă :

— Câtuși de puțin...

— Ei bine, atunci... Văzând expuse toate mărfurile acestea din rafturi, îmi dau mai bine seama de tot ce e nevoie într-o casă. Iar dumneavoastră sunteți atât de binevoitoare !

Ea își strânse buzele, își luă creionul, carnețelul și începu să scrie cu o mână care-i tremura. Dar el nu o lăsă să-și facă socoteala și exclamă :

— Era să uit ! Am pierdut doi nasturi. Dacă aș găsi să-i înlocuiesc la dumneavoastră...

Își deschise haina și îi arătă vesta : într-adevăr, îi lipseau cei doi nasturi de jos.

— Mi-e teamă că n-o să putem să-i asortăm — reluă el. Vedeți, sunt negri, dar bat în gri, cu două chestii... două mici șanțuri la margine...

Continuând să vorbească, ridica poalele vestei pentru a o invita pe tânăra fată să ia cunoștință de datele problemei. Apoi, cum ea rămăsese nemișcată, cu capul ridicat, cu privirea fixă, el înaintă spre ea, continuând să țină pulpana de stofă strâns între degete. Ea simți un miros de tutun, de vin și de cosmetice. Trebuie să fi trecut pe la frizer înainte de a veni la magazin. Avea părul tăiat scurt. Mustața îi strălucea :

— Mă scuz că vă deranjez pentru asta — spuse el — dar la dumneavoastră se găsesc nasturi, nu-i așa ?...

Ea întoarse privirile. Inima îi bătea tare. Cuprinsă de o frică irațională, șopti :

— Să văd ce am.

— Dacă vreți.

Cu nervozitate, deschise niște sertare și scoase zeci de cartoane care serveau drept suport nasturilor. El lua câte un carton, îl apropia de vestă, dădea din cap, îl arunca la grămadă, alegea un altul și-l examina, strângând din pleoape ca un artist care caută asemănarea modelului cu portretul :

— Ăștia, poate ? Ce credeți ? Nu sunt oare puțin mai închiși decât ai mei ?

— Ba da.

— Să vedem ceilalți, mai la stânga... Vreți să mi-i dați ?... Prea deschiși !... Ah, ce dificil e !... Cred că aș face mai bine să-i schimb pe toți.

Avea o voce lentă și răgușită, a cărei rezonanță Amélie o simțea în tot corpul. Mintea nu-i mai judeca. Constelații întregi de nasturi desperecheați i se învârteau prin fața ochilor.

— Pe care mă sfătuiți să-i iau ? întrebă el.

Ca sub efectul unei zdruncinături, ea se trezi și spuse :

— Am aici unii care cred că ar merge foarte bine...

El apucă nasturii întinși, îi examină înclinându-i spre lumină și conchise cu veselie :

— Pentru că vă plac acești nasturi, nici nu mai vreau alții ! La nevoie, o să lărgim butonierele cu o mică tăietură de foarfecă...

Ea îndrăzni să arunce o privire spre vesta lui Pierre Mazalaigue și constată că nasturii aleși de ei erau într-adevăr de două ori mai mari decât butonierele.

— Scuzați-mă — murmură ea — am greșit...

— Nu, nu ! Îmi plac foarte mult. Îi păstrez.

— Dar nu pot să vă las să purtați niște nasturi care nu vă convin !

— Am dreptul, da sau nu, să cumpăr ce-mi place ?

— E absurd...

— Dacă mai insistați, am să cumpăr două duzini!

Ea plecă privirea și toată căldura trupului i se sui în obraji.

— Să vă fac socoteala!

Era sigură că fața îi era umedă, cu două pete roșii pe obraji. Avea o mică pată de grăsime pe corsaj. Și Pierre Mazalaigue vedea toate acestea. Ca să-și dea curaj, se gândi că peste cinci minute va scăpa de prezența lui. Cu degetele crispate pe un creion, cu nasul în jos, însemna prețurile pe un caiet, șoptind pentru ea însăși:

— Alcool = 0,80 fr.; tăiței = 0,40...

— E nostim — spus el —, vă observ și încerc să-mi amintesc fetița care erați când am părăsit regiunea în 1904. Aveam optsprezece ani și dumneavoastră... cât?... Nouă ani?... Zece ani?... Vă revăd foarte bine cu șorțul și codițele pe spate... Nu vă mai amintiți de mine?...

— Nu.

— Nu-i de mirare! Pe atunci nu vă uitați la nimeni. Treceați pe stradă cu capul drept, cu un aer serios! Colegele dumneavoastră râdeau, se întorceau... Dumneavoastră, nu...

— Mi-ați cerut una sau două sticle de oțet?

— Una.

— Oțet = 0,50 fr.

Trase o linie sub lunga coloană de cifre și începu să adune. Tulburată de această voce care continua să-i vorbească, lua o cifră drept alta, uita să adune și greșea la total:

— Douăzeci și doi și cu cinci, douăzeci și șapte... și rețin doi...

— Când v-am văzut la înmormântarea tatălui meu, nu v-am recunoscut pe moment, atât de tare v-ați schimbat. Vă mulțumesc că ați venit în ziua aceea!...

Din nou, ea pierdu șirul adunării.

— Vă mulțumesc și eu, că ați venit pentru... pentru mama...

Urmă o clipă de tăcere. Ea profită pentru a-și reîncepe socoteala. În sfârșit, cu un suspin de ușurare, anunță:

— Doisprezece franci și douăzeci.

El scoase un portmoneu din buzunar și-i puse banii pe tejghea, în timp ce ea aranja articolele de băcănie și de mercerie în două cutii de carton întărite la colțuri.

— O să puteți duce toate astea ?

— Bineînțeles !

El luă un pachet sub braț și spuse :

— Dați-mi-l și pe celălalt.

Amélie ridică cel de-al doilea carton și i-l întinse cu o mișcare neîndemânatică. Dar el nu avea decât o mână liberă. Ținea brațul stâng mai departe de trup. Un ușor miros de transpirație îi ieșea de sub braț.

— Lipiți cutia de șoldul meu. O s-o apuc sub braț.

Ea îl ascultă, cu ochii plecați, jenată să se afle atât de aproape de acest bărbat.

— Așa ! spuse el.

Strânse cotul. Ea făcu un pas înapoi. Cu câte o cutie sub fiecare braț, cu pieptul bombat, cu umerii lui largi, umplea întregul magazin cu masivitatea lui considerabilă și cu horbota râsului său.

— La revedere, domnișoară. Iată-mă aranjat pentru multă vreme.

Rămasă singură, se mira de brusca lipsă de treabă după atâta agitație și atâtea dificultăți. Pierre Mazalaigue lăsase nota de plată pe tejghea. În mod mașinal, verifică adunarea. Deodată tresări. O greșeală ! Totalul nu era de 12 franci și 20, ci de 10 franci și 20. Adună încă o dată. Nici o îndoială ! Îi datora doi franci ! Fără să ezite, luă bani din sertar și ieși în stradă. Pierre Mazalaigue era deja departe. Mergea repede, cu pași mari, strângând sub braț dubla încărcătură. Să-l strige? Ar fi însemnat să se poarte ca o persoană lipsită de rușine. Nehotărâtă, făcu câțiva pași în direcția lui, apoi se gândi că vecinii ar putea s-o vadă alergând pe urmele unui bărbat și intră în grabă în magazin.

Puțin după aceea, Denis se întoarse de la școală și ea îl trimise să facă comisionul. Era, desigur, soluția cea mai simplă și mai corectă. Punându-l să repete ce trebuia să-i spună lui

Pierre Mazalaigue, îi dădu o monedă de doi franci. Și nota de plată corectată cu creion roșu. El plecă în galop. Cât timp o să-i ia cursa ? Un sfert de oră, cel mult. Poate douăzeci de minute. Trecu o jumătate de oră. De trei ori ieși în pragul ușii ca să pândească întoarcerea băiatului. Se enervă pe el, acuzându-l că s-a oprit în drum să stea de vorbă cu colegii. Și, imediat după aceea, își reproșa nerăbdarea. Două cliente intrară, iar ea le servi în grabă, cu sentimentul că a fost deranjată degeaba. Când ultima cumpărătoare părăsea magazinul, Denis i se împiedică în picioare. Amélie își ceru scuze și îl băgă pe fratele său în prăvălie :

— Spune, ce-a zis ?

Băiatul, gâfâind, își plimba limba dintr-un colț într-altul al gurii :

— A spus... a spus... că-ți mulțumește... că nu observase nimic... că nu e grav... A luat cei doi franci și mi-a dat cinci centime pentru deranj...

— N-ar fi trebuit să accepți !... Dar de ce n-ai venit mai repede ?

Denis, regăsindu-și în sfârșit suflul, se umflă în pene cu mândrie :

— Suntem prieteni, de când cu povestea cu saboții. Când ne întâlnim, stăm de vorbă...

— Ați vorbit împreună, tot timpul ăsta ?

— Da.

— Despre ce ?

El avu un surâs misterios.

— Nu te privește !

O bănuială îngrozitoare îi trecu lui Amélie prin minte. Poate că Pierre Mazalaigue îi pusese lui Denis întrebări despre sora lui ! ? Și copilul, prea bucuros să satisfacă curiozitatea noului său prieten, dăduse drumul în fața lui celor mai intime confidențe ! Întâlnirile cu Jean Eyrolles, ruperea logodnei... Desigur, toată lumea știa deja povestea aceasta. Dar nu în detaliu. Denis îi dăduse desigur toate detaliile. La nevoie chiar le și inventase !

Iar celălalt se va distra cu aceste bârfe mizerabile. Sufocată de indignare, strigă :

— Nu glumesc, Denis ! Vreau să știu ! Despre ce-ați vorbit ?

— Despre Péchadre — spuse el cu o expresie compătimitoare.

Trebuia crezut ? Nu știa ce atitudine să ia. Se înfuriase degeaba.

— Mâncăm curând ? întrebă Denis.

— Peste un sfert de oră. Du-te și spune-i tatii.

După masă, Amélie fu cuprinsă de o nevoie stringentă de a aranja și a face curățenie. În ciuda protestelor lui Jérôme, voia să frece toată bucătăria fără să înceteze să supravegheze magazinul prin ușa de comunicație. Cum auzea clopoțelul de la intrare, se ștergea pe mâini, își aranja coafura și ieșea în întâmpinarea clientelor cu un surâs de bun-venit pe buze. Apoi, se întorcea vitejește la treburile gospodărești. Această activitate febrilă îi consuma întreaga energie și o împiedica să se gândească. Scutura praful și freca petele ca și cum și-ar fi satisfăcut o răzbunare.

Se cină târziu, într-un iz acru de cârpă udă. Amélie, cu mâinile roșii, cu ochii încercănați de oboseală, amușina cu deliciu mirosul triumfului ei. Vasele străluceau. Mobilele își schimbaseră înfățișarea. Denis și Jérôme, impresionați, își supravegheau gesturile și coborau tonul, ca și cum s-ar fi aflat într-o vizită.

A doua zi dimineață, Amélie puse în practică un proiect temerar. În picioare mai devreme decât de obicei, se hotărî să-și schimbe pieptănătura. I se părea, într-adevăr, că exista un dezacord penibil între pieptănătura de fată și gravele responsabilități care îi reveniseră după moartea mamei sale. Nu se mai simțea la îndemână cu banda încinsă peste frunte și cu coada împletită pe spate. Ca să-și fie credincioasă sie însăși, îi trebuia un coc. Îl împleti pe cap, îl fixă cu agrafe și făcu doi pași înapoi ca să se contemple în oglindă. Obrajii ei dezgoliți păreau mai slabi, fruntea mai largă, gâtul, mai lung și mai alb. O perniță lucioasă îi domina acum construcția fină a feței. Nu mai era o adolescentă,

ci o femeie semeață și experimentată care își poza sie însăși în rama oglinzii. Încă emoționată de această metamorfoză, coborî scara cu pași de regină și intră în bucătăria în care fratele și tatăl ei o așteptau ca să-și bea cafeaua.

— Ai înnebunit ! exclamă Denis când o văzu. De ce-ai făcut asta ?

Jérôme tăcea, ca uluit de o apariție supranaturală.

— Ei bine, tată — murmură Amélie — nu spui nimic ? Ce spui de noua mea pieptănătură ?

El nu înceta să o privească, cu o atenție și o tandrețe stranie. În sfârșit, spuse :

— Ah, Amélie ! Cât de mult semeni cu mama ta !

8.

O ladă cu veselă, expediată de la Limoges, sosise la gara din Chapelle-au-Bois. La trei după-amiaza, Amélie îl mobiliză pe Justin ca să ia marfa în primire. Mergea pe mijlocul drumului împingând o roabă goală. Tânăra îl urma la câțiva pași distanță. Mergând pe drum, se încrucișă cu Antoinette, care, o dată în plus, se făcu că nu o vede. Această atitudine neplăcută o supăra pe Amélie, care socotea că n-are nimic să-și reproșeze, din moment ce Jean Eyrolles își păstrase toată stima pentru ea și după ruptură. Îi veni ideea să se ia după fosta ei prietenă și să-i ceară explicații. Apoi își spuse că era inutil să piardă timpul încercând să convingă o creatură a cărei ostilitate era bazată pe prostie, pe orgoliu și pe rea-credință. Ușurată de această hotărâre, se grăbi să-l ajungă din urmă pe lucrătorul tatălui ei, care i-o luase mult înainte și aștepta, cu brațele atârnând, la intrarea pe peron. După ce plăti cheltuielile de transport la ghișeu, supraveghe încărcarea lăzii în roabă și îi recomandă lui Justin să se întoarcă

fără să se grăbească și să evite gropile. Apoi o luă în direcția cimitirului, pentru că vroia să vadă din nou grilajul pe care Jérôme îl fixase în ajun la mormântul mamei sale.

Acum, pătratul de pământ prețios era înconjurat de o adevărată dantelă de fier forjat. Ridicându-se până la înălțimea genunchilor, împrejmuirea era constituită dintr-o împletitură grațioasă de trandafiri și de vrejuri de viță de vie. Toată arta, toată dragostea, toată răbdarea lui Jérôme se regăseau în această lucrare, în același timp solidă și ușoară. Lucrase la ea mai bine de două luni. Și era foarte mândru de ea. Amélie, la rândul ei, îi împărtășea emoția. Nu l-ar fi crezut niciodată pe tatăl ei capabil de o asemenea reușită. Fără îndoială, amintirea soției sale îl inspirase în mod fericit. În picioare, în fața acestei bariere, fata ghicea în mod confuz că în ciuda morții, care roade carnea și risipește sufletele, Maria, îngropată, evaporată, insesizabilă, trebuie să fi simțit, de foarte departe, cinstea ce i se făcea. O căruță trecea pe drum. Sub cerul de culoarea cositorului, pietrele păreau mai albe și mai grele decât de obicei. Câteva picături de apă se scuturară din nori. Totuși, vântul nu mirosea a ploaie. Urmându-și visul, Amélie se întreba dacă mama ei ar fi bucuroasă să o vadă cu coc. Această întrebare stranie o miră. Era oare un sacrilegiu ? Nu. Încetând să mai aparțină acestei lumi, Maria nu-și schimbase caracterul. Ștearsă dintre cei vii, ea nu devenise o figură solemnă, căreia nu îndrăznești să te adresezi decât în marile ocazii și cu o nuanță de respect în voce. Ca și altădată, cele mai modeste probleme ale existenței erau de resortul ei. Vedea tot, înțelegea tot. Dar nu putea să se facă auzită de cei care-i cereau sfatul. „Cât sunt de proastă ! La ce mă pot gândi ? !“ Mașinal, mângâie cu vârful degetelor fierul rece și întunecat al grilajului. În sfârșit, ca și cum însăși moartea i-ar fi dat liber pentru ziua aceea, simți că nu mai avea ce face în acel loc și, încet, cuminte, se îndreptă spre ieșire.

Pe drumul care urca spre târg îi zări pe tatăl său și pe domnul pastor venindu-i în întâmpinare. Jérôme gesticula în timp ce mergea. Sub sutana care flutura, abatele Pradinas avea aerul unui

ciung. Erau atât de absorbiți de discuția lor, încât fură surprinși când o descoperiră pe Amélie la zece pași de ei.

— De unde vii ? întrebă Jérôme.

— De la cimitir.

— Chiar acolo mergem și noi ! zise preotul. I-am cerut tatălui dumitale să-mi arate grilajul pe care l-a montat ieri.

— E foarte frumos — aprecie Amélie.

Jérôme nu-și putu ascunde mulțumirea :

— Da, o să vedeți, n-am făcut niciodată ceva mai frumos.

— Ei bine — spuse ea — nu vreau să vă mai rețin. Probabil vă grăbiți...

— Câtuși de puțin ! zise abatele Pradinas. Grație dumitale, mă bucur de o pauză salutară. Tatăl dumitale e un om teribil! Cum rămânem singuri, dă-i și discută...

— Ce discuție ?

— Cum ? Nu știți ? Plutim în plină controversă teologică... Mă ciocănește ca pe-un fier roșu pe nicovală... Cu singura diferență că eu nu cedez...

Începu să râdă și ochii lui mici dispărură între două cute de piele roz mărginită de gene.

— Îl plictisești poate pe domnul pastor, tată ?

— S-o crezi tu ! exclamă Jérôme. E încântat. Și apoi cu cine altcineva aș putea discuta despre anumite lucruri ? Nu vrei să te întorci cu noi la cimitir ?

— Nu, tată ! Magazinul e închis. Trebuie să mă grăbesc.

Abatele Pradinas desfăcu amândouă mâinile ca și cum ar fi lăsat să-i scape o pasăre :

— Ce de griji, copilul meu, și câtă vitejie ! Tatăl dumitale mi-a spus că te dedici prea multor treburi.

— Nu-i așa. Eu nu mă plâng.

— Te plânge el pe dumneata.

— Greșește, vă asigur...

— L-am sfătuit să vă găsească o femeie cu experiență, care ar putea să vă ajute la prăvălie, sau măcar la gospodărie...

— Da — oftă Jérôme — ar fi mai rezonabil.

Stupefiată, Amélie îi examină pe cei doi bărbați, ca și cum i-ar fi făcut o propunere dezonorantă.

— Haide, tată, n-am nevoie de nimeni să mă secondeze. Mă descurc foarte bine și singură...

— Și îți distrugi sănătatea — spuse Jérôme. Dacă ai vedea cum arăți de patru zile !...

— Are dreptate tatăl dumitale — reluă preotul. Nu poți continua să ai grijă și de casă și de magazin în același timp. În timpul vieții mamei dumitale, vă împărțeați treaba amândouă. De ce ai pretenția acum să-ți asumi singură sarcini cărora altădată le făceați cu greu față amândouă ?

— N-am nevoie de o străină în casă !

— Persoana pe care v-aș recomanda-o nu-i chiar o străină.

— E vorba de buna doamnă Pinteau — spuse Jérôme.

— Nu o cunosc.

— Ba da ! Biata ta mamă ți-a vorbit deseori despre ea. O prietenă din copilărie : Antoinette... Antoinette Pinteau. Erai mică atunci când moș Pinteau a murit și ea a plecat de aici ca să se instaleze la Meymac împreună cu fiul ei. Iată că se împlinesc doi ani de când fiul ei, ucenic zidar, a murit căzând de pe o schelă. Ea n-are din ce trăi. Se întoarce să locuiască aici, la domnișoara Bellac, care o să-i închirieze o cameră. Domnul părinte și cu mine ne-am gândit c-am putea s-o angajăm câteva ore pe zi ca să-ți ușurăm ție treaba.

— Nu, tată. E inutil să insiști. Sunt foarte mulțumită așa și nu m-am simțit niciodată mai bine.

Abatele Pradinas înclină capul într-o parte.

— Departe de noi gândul să te forțăm, dar gândește-te bine, copila mea...

— Vă faceți iluzii ! spuse Jérôme râzând ; când spune ea nu, rămâne nu. Exact ca și biata maică-sa...

Aceste cuvinte flatau amorul propriu al lui Amélie. Emoționată, roșind, murmură :

— În tot cazul, domnule pastor, vă mulțumesc pentru bunăvoință.

Se îndepărtă cu senzația că era urmărită cu privirea în timp ce urca coasta. Fără îndoială aveau să vorbească despre ea. Dacă nu cumva reluaseră dezbaterea lor religioasă. De la moartea Mariei, Amélie remarcase că tatăl ei căuta tovărășia preotului, ca și cum ar fi avut vreo afacere împreună. Preotul nu era prieten cu el, ci adversarul lui preferat, reprezentantul unei case rivale. Jérôme prețuia știința, seninătatea, sinceritatea ecleziastului și nu se gândea decât să-l atace ca să-i găsească punctul slab. Și celălalt se preta la jocul acesta care, desigur, nu îl deranja câtuși de puțin. Ideea acestei camaraderii certărețe o amuza pe fată ca o nouă dovadă a naivității masculine. Niciodată o femeie nu și-ar fi pierdut timpul să stea la palavre în felul acesta asupra unor subiecte care-i depășeau competența. Ea aprecia șansa de a aparține unui sex care disprețuiește divagațiile politice și filosofice, pentru a se pune mai bine în serviciul vieții cotidiene. Gândul la cocul ei îi reveni pe neașteptate și o umplu de satisfacție. Îi simțea greutatea infimă pe cap, sub pălărie. Propria-i personalitate i se părea confirmată și sporită prin simbolul purtat de puțină vreme.

Ajungând în fața magazinului, se privi pe furiș în vitrină și găsi că e foarte distinsă în veșmintele de doliu care-i subțiau silueta și-i subliniau paloarea trăsăturilor. Înainte de a pleca, scosese clanța din ușă. O luă din geantă și deschise. La picioare, pe podea, zăcea o foaie de hârtie albă, împăturită, care fusese probabil strecurată pe sub ușă în absența ei. Intrigată, o ridică și o desfăcu cu grijă. Câteva rânduri mâzgălite cu creionul:

„Dragă domnișoară,

Cel mai bun client al dumneavoastră a venit să-și completeze aprovizionarea. Îi mai lipseau o grămadă de lucruri. Dar dumneavoastră nu erați aici. O să se întoarcă în seara aceasta la ora șase.

P. MAZALAIGUE“

Acest bilețel, considerat ireverențios, era exact în stilul personajului. Trecuseră cinci zile de la vizita lui la magazin. Ținând seama de toate câte le cumpărase, Amélie fusese convinsă că el

nu va mai avea multă vreme ocazia să revină. Și iată că-și permitea să-i scrie. De unde atâta siguranță ? Își închipuia oare că simte vreo plăcere să-l primească ? Ei bine, greșise adresa. Ea nu era o creatură gata să accepte galanteriile primului venit. Va afla asta pe pielea lui chiar în această seară. Enervată, își smulse pălăria, paltonul, le aruncă într-un colț și se așeză la casă ca să recitească biletul. Literele alungite, deformate de alunecări laterale, arătau că Pierre Mazalaigue își sprijinise hârtia de zid ca să scrie. Nu făcuse greșeli de ortografie. Întoarse biletul. Pe spate, o notație pe care nu o observase la început : *„Domnișoarei Amélie Aubernat — personal"*. Fără să știe pentru ce, găsi această formulă mai ofensatoare chiar decât textul de pe cealaltă parte. Ce să facă ? Cum să-l pedepsească ? Degetele ei mototoleau biletul, făcându-l ghemotoc. Îl băgă în buzunarul șorțului. Lovituri de ciocan se auzeau dinspre potcovărie. Justin era probabil pe cale să scoată cuiele din lada de la Limoges. Prin țesătura fustei, Amélie simțea micul ghemotoc, ușor ca un fulg. *„Domnișoarei Amélie Aubernat — personal"*. Se ridică în picioare, făcu câțiva pași prin prăvălie, frângându-și mâinile, și trecu în bucătărie ca să se uite la ceas : cinci fără zece. Peste ceva mai mult de o oră, Pierre Mazalaigue va fi aici. Între timp, trebuia să se pregătească. Cel mai bine ar fi fost să nu-l primească. Îi va cere tatălui ei s-o înlocuiască până la închiderea magazinului. Sub ce pretext ? Va găsi ea ceva. Și dacă Jérôme nu se întorcea înainte de ora șase ? Atunci, va fi obligată să-l înfrunte pe acest individ, ale cărui maniere o șocau. Rece și calmă, îi va spune : „Domnule, vă înșelați în privința mea ; vă rog să încetați cu stăruințele dumneavoastră care-mi sunt dezagreabile". Sau și mai bine : „Domnule, dacă insistați, îi voi spune totul tatălui meu !" Dar ce putea să-i zică lui Jérôme, în cazul în care Pierre Mazalaigue ar fi somat-o să rostească public ce are să-i reproșeze ? Între ea și el nu avusese loc nimic reprobabil ! Nimic, în afară de acest bilet. Și totuși, se simțea jignită până în adâncul sufletului, ca și cum un întreg trecut de rușine ar fi legat-o de cel ce o chinuia acum. *„Domnișoarei Amélie Aubernat — personal"*.

Ideile i se învălmășeau în minte. Se duse în atelierul în care Justin termina de despachetat lada. Mormane de farfurii, de platouri și de cești din porțelan se ridicau printre munți de paie. Amélie verifică lista articolelor și puse să fie transportate în magazin. În timp ce așeza vesela pe rafturi, clopoțelul de la intrare sună. Fu pe punctul să leșine. Era doamna Ferrière, care venise să cumpere săpun de Marsilia. Patru cliente se mai prezentară, aproape una după alta. De fiecare dată când se deschidea ușa, Amélie, cu respirația tăiată, se temea că va vedea apărând surâsul îndrăzneț al lui Pierre Mazalaigue.

Jérôme nu se întoarse decât la cinci și jumătate. Îl întâmpină cu un elan de recunoștință. El era bucuros de plimbarea făcută cu domnul abate. Acesta din urmă îl complimentase călduros pentru grilaj.

— E un cunoscător, știi ? Mi-a spus...

Ea îi ascultă explicațiile cu nerăbdare și, după un moment, nemairezistând, îi spuse :

— Tată, sunt puțin obosită. Aș vrea să urc să mă odihnesc în camera mea. N-ai putea să primești tu clienții în locul meu?

El se sperie :

— Sper că nu-i ceva grav ?

— Nu... Mă doare capul, asta e tot !

— Muncești prea mult. Ți-am mai spus-o ! Ar trebui să o angajăm pe această doamnă Pinteau.

— Dacă-i destul să am o mică durere de cap ca tu să te și gândești să angajăm pe cineva, unde o să ajungem ?

— Da, așa e... Mi-e atât de teamă să nu te îmbolnăvești ca biata ta mamă... În sfârșit, du-te repede, întinde-te... Vrei să-ți aduc mâncarea la pat ?...

— E inutil. Sunt sigură că în momentul în care ne vom așeza la masă am să mă simt mai bine.

De la moartea Mariei, Jérôme se familiarizase cu munca de la magazin și nu se mai temea peste măsură când trebuia să servească gospodinele, să facă adunări și să dea restul. Liniștită în această privință, Amélie se refugie în camera ei ca într-un

adăpost de necucerit. Prin ușa deschisă putea auzi zgomotele din magazin. Când Pierre Mazalaigue, crezând că dă de ea docilă și încântată în spatele tejghelei, se va găsi dintr-o dată în fața lui Jérôme, va înțelege că ea îi dejucase manevra și preferase să nu-l mai vadă. Astfel, fără să-i spună nimic, va obține să o lase în pace. Cu urechile la pândă, nu se gândea nici să se așeze, nici să aprindă lampa. Clopoțelul sună, departe, slăbit. Să fie oare el ? Auzea rumoare de voci, fără să reușească să le identifice. Toată ființa ei se încorda spre această parte a casei în care avea loc o scenă ale cărei replici și le imagina de la distanță. „Fata dumneavoastră nu-i acasă ?"... „E suferindă. Doriți ceva ?"... „Nu. Am înțeles. Scuzați-mă !" Atins la punctul sensibil, scotea un oftat, i se stingeau scânteile din ochi și pleca cu capul plecat, ca un învins. O ciocănitură sonoră o făcu să tresară. Denis urca scara în fugă. Nu avu nici timp să închidă ușa.

— Ce faci aici pe întuneric ? întrebă el.

— Nimic. Mă odihnesc. Du-te în camera ta.

— Cât ești de complicată ! Sunt al șaselea la istorie și la geografie. Ești mulțumită ?

— Da, da, dar du-te !

Se enerva. O împiedica să asculte în voie. Vizitatorul ieșise poate și ea nu îl auzise. Din nou se auzi clopoțelul de la ușă, înăbușit de grosimea zidurilor. Un alt client ? Cine oare ?

— Lasă-mă, Denis — spuse. Mă deranjezi.

După plecarea fratelui ei, înaintă pe culoar și se opri la capătul scărilor. O lumină albăstruie cădea din lucarnă. Rampa lucea ca un șarpe lung. Acolo, jos, se discuta. Bărbat sau femeie ? Un râs. Cuvinte ce nu se înțelegeau. Apoi tăcere. Se așeză pe o treaptă. Un cerc îi strângea fruntea, chiar deasupra sprâncenelor. Curiozitatea lăsa locul unei tristeți grele și fără motiv. Ce aștepta ? Ghemuită în umbră, avu impresia că fusese lipsită de o bucurie excepțională, întâmplarea gonind-o din prăvălie. Ca o fetiță pedepsită, asculta zgomotele pe care le făceau cei mari și se necăjea că nu putea lua parte la conversația lor. Dar cine oare o trimisese în camera sa ? Hotărârea îi aparținea. Era prea caraghios ! Își

strânse pumnii la bărbie. Deschise ochii mari în beznă. După un lung moment, gândurile îi luară altă direcție și se crezu că visează. Culcată în pat, visă că era ghemuită pe scara întunecoasă și că Pierre Mazalaigue vorbea despre ea cu tatăl său. Dar se trezi după o clipă. Cât timp trecuse oare de când se așezase la pândă ? Îi zvâcneau tâmplele. Pierre Mazalaigue intrase de zece ori în magazin. Și de zece ori Jérôme îl condusese până la ieșire.

Deodată, auzi pași în bucătărie. Un reflex galben străluci pe rampa scării. Amélie se ridică cu un salt, fugi până în camera ei și se încuie de două ori. Inima îi zvâcnea în piept. Cineva se apropia de ușă. Cine oare ? Ah, tatăl ei !...

— Amélie — spuse Jérôme — cum te mai simți ?

— Foarte bine, tată — răspunse cu o voce gâfâită.

— Am închis prăvălia. Vrei să vii la masă ?

Amélie sperase că-i va povesti încă de la început conversația cu Pierre Mazalaigue, dar fără îndoială el păstra această veste pentru când o va vedea la masă. Era atât de grăbită să afle, încât nu-și dădu osteneala să se pieptene înainte de a coborî în bucătărie. Pentru masă, era de-ajuns să încălzească supa de varză, cartofii și slănina. În timp ce tânăra fată supraveghea mașina de gătit, Denis punea masa. Cu fața aprinsă de căldura focului, ea aștepta în continuare ca Jérôme să vorbească. Dar el frunzărea un jurnal, căsca, își lipea nasul de geam, mișca un cuțit, un pahar. La capătul răbdării, ea îngăimă :

— Și la prăvălie, tată, totul a fost în ordine ?

— Da.

— Ai avut clienți ?

— Da.

— Cine ?

— Domnișoara Bellac, servitoarea domnului pastor, doamna Croux, doamna Castagnol...

— Asta e tot ?

— Da.

Păli. Din două una : sau tatăl ei, din motive necunoscute, nu vroia să-i spună că-l primise și pe Pierre Mazalaigue ; sau acesta,

punând capac lipsei lui de politețe, nu venise la întâlnirea pe care tot el o fixase. Nu îndrăznea să pună alte întrebări, ca să nu se compromită. Ciuda și rușinea o sufocau. Lângă ea, Jérôme și Denis râcâiau fundul farfuriilor cu lingura. Luându-se după ei, încercă și ea să ia câteva înghițituri mari din această supă groasă și frumos mirositoare, care îi ardea măruntaiele. Dar în curând, se lăsă pe spătarul scaunului și spuse:

— Nu mai mi-e foame.

— Încearcă, Amélie! zise Jérôme. Trebuie să te hrănești dacă vrei să faci față. Toată lumea s-a mirat când a văzut că nu ești la magazin. Le-am spus că nu te simți bine. Mi s-a recomandat un întăritor... Un vin tonic... Mi-am notat cum se cheamă pe o bucățică de hârtie...

— Cine... Cine ți-a recomandat? murmură ea.

— Doamna Castagnol.

— Ah, da?

Închise ochii. Inima i se zbuciuma ca pe valuri.

9.

Din cauza ploii, care cădea în rafale, cele trei cliente nu se grăbeau să părăsească magazinul. Două dintre ele, fiind deja servite, stăteau lângă vitrină și priveau, cu un aer consternat, scurgerea aversei pe geamul negru. Cea de-a treia, o țărancă bătrână pe jumătate surdă, nu avea bani de-ajuns ca să ia tot ce comandase și nu se putea decide să sacrifice un articol ca să-l poată păstra pe altul în schimb:

— Dacă-mi scazi papucii, cu cât e mai puțin?...

— Cu doi franci! spuse Amélie, dregându-și vocea.

— E prea mult! Lasă papucii. Prea-mi dau griji picioarele la ora asta. Scoate mai bine săpunul.

— Cum vreți.

— Cum vreau ! Eu, eu nu vreau !... Tu ești cea care vrei !... Lasă... lasă săpunul... Așteaptă... Am să găsesc altceva... N-am așa nevoie de orez... Ah, ba da... Totuși !... Fir-ar să fie de mizerie !... Tu ce mă sfătuiești ?...

Amélie nu-i răspunse. Inima ei era suspendată de-un fir. Ușa se deschise cu o răbufnire de aer întunecat și umed. Pierre Mazalaigue intră în magazin. Apa curgea de pe pălăria lui cu borurile deformate ca o foaie de varză. Un palton ud îi atârna pe umeri. Își șterse pantofii cu ținte de fier de podea, își scoase pălăria și-și trecu o mână peste fața aspră și lucioasă.

— Ce mă sfătuiești ? repetă țăranca.

— Eu... nu știu ! murmură Amélie, căreia o bruscă oboseală îi tăiase respirația.

— Vorbește mai tare.

— Renunță la sculurile de lână ! strigă ea cu un accent de disperare.

— Și din ce-o să-mi tricotez șalul ?

— Atunci... nu lua cafea !...

— Și ce-o să bea omul meu ?...

Privirea tinerei fete alunecă timid spre Pierre Mazalaigue. Acesta avea o expresie gânditoare, atentă. De ce venea astăzi, când își anunțase vizita ieri la ora șase ? Se gândea să-i ceară scuze pentru că nu venise ? Sau spera s-o tulbure, apărând în fața ei când se aștepta mai puțin ? Cocul, i se părea, se aplecase puțin spre stânga. Cu o mână tremurătoare, prinse la loc o agrafă și ridică o meșă de pe frunte. Ploaia se liniștea. Cele două cliente deschiseră ușa, priviră cerul și se pierdură în noapte. Țăranca puse puțin tabac în podul palmei și îl aspiră fremătând din nări. Îi dădură lacrimile printre pleoapele roșii.

— Dacă scoți lumânările cât face ? întrebă ea ascuțit.

— Douăzeci de centime ! replică Amélie pe același ton.

Îi era rușine că trebuie să strige astfel ca să se facă auzită.

— Și cu ce-o să-mi fac lumină, atunci ? vociferă bătrâna.

Lui Amélie îi venea s-o insulte, s-o arunce afară. Dar, în același timp, se temea să rămână singură cu Pierre Mazalaigue. Ce avea să se întâmple după plecarea acestei femei ? Nu era mai bine să rămână cât mai mult în magazin ?

— Nu ! reluă țăranca. Îmi trebuie și papucii, și lâna, și orezul, și cafeaua !...

— Dar n-ai decât cinci franci la dumneata !

— Am să-ți plătesc altă dată. Poți să ai încredere în mine, la vârsta mea.

— Ne-am înțeles — spuse ea — , o să-ți trec restul în cont.

— Nu treci nimic, o să-mi aduc aminte.

— Dar eu n-o să-mi aduc aminte !

— Ce-ai spus ?

Amélie tresări de nerăbdare.

— Am spus că eu n-o să-mi aduc aminte ! urlă.

Trebuie să fi fost desfigurată de acest efort vocal. Din nou, o meșă îi alunecă pe frunte. O împinse înapoi cu dosul mâinii și aruncă o privire hărțuită spre fundul prăvăliei. Pierre Mazalaigue îi surâse.

— Bine — spuse bătrâna — scrie ce vrei.

Îi întinse coșul. Amélie băgă în el obiectele, unul după altul, în grabă.

— Ei, ei ! Nu le azvârli așa ! mormăi țăranca. Poftim, ține-ți banii ! Cât îți mai datorez ?

— Doi franci și douăzeci de centime !

— Doi franci douăzeci ? Cum ai făcut tu socoteala asta, fetițo ?

— Poftim, citește.

Bătrâna apucă nota și, cu sprâncenele încruntate, murmurând, păru că se adâncește într-un calcul complicat. Dar ținea hârtia pe dos. În sfârșit, spuse :

— E bine. O să-ți aduc banii de sărbători. Și o să mai cumpăr și altele. Ești o fată cumsecade !

Cu câte un coș de fiecare braț, se îndreptă spre ieșire legănându-se ca o gâscă îndopată. O mică baltă rămase pe podea, pe locul unde își pusese umbrela. Când femeia părăsi prăvălia,

Amélie se simți dată, fără apărare, pe mâinile inamicului. Îndreptându-și ținuta, întrebă cu o voce fermă:

— Ce doriți, domnule?

Pierre Mazalaigue făcu doi pași înainte. Fața lui ajunse în lumina lămpii. Amélie crezu că vrea să vorbească. Dar el o examina în tăcere. „E din cauza cocului! își spuse. Nu m-a văzut încă niciodată cu părul ridicat." Nu se îndoia că noua coafură îl impresionase. În locul tinerei fete pe care se aștepta să o întâlnească, descoperea o femeie sigură de drepturile sale, care-i ieșea în cale. El puse pălăria pe tejghea și spuse:

— Ați primit biletul meu?

Această intrare în materie o luă pe neașteptate pe Amélie. Fără să aibă timp să se gândească, îngăimă:

— Da.

— Atunci de ce nu erați la magazin, ieri la ora șase?

— Ați venit, deci?

— Bineînțeles.

Amélie tresări și plecă ochii. O scânteie de bucurie absolut neașteptată trecu prin vârtejul confuz al gândurilor ei.

— Tata nu mi-a spus nimic! murmură ea.

— Pentru că n-am intrat.

— Ah! Așa?

— Da. Apropiindu-mă de vitrină am observat că nu erați. Și atunci m-am întors din drum.

— N-ar fi trebuit. Tata v-ar fi servit în locul meu.

Credea că l-a pus la încurcătură. El începu să râdă:

— N-ar fi fost același lucru!

— Nu văd de ce.

— Eu da, închipuiește-ți...

Privirea lui era atât de afectuoasă și de stăruitoare încât fu cuprinsă de slăbiciune și se sprijini cu amândouă mâinile de tejghea. Trebuia să-i spună acestui om că scrisoarea lui o revoltase, că toate cuvintele erau odioase, că nu mai vroia să-l vadă niciodată. Dar vorbele pe care și le pregătise în ajun, într-un acces

de furie, se dovedeau de nerostit astăzi. În timp ce se lupta împotriva toropeli' ce-o cuprinsese, vocea gravă reluă :

— Încă nu mi-ați spus de ce-ați plecat de la prăvălie ieri, în loc să mă așteptați.

— Eram... eram obosită...

— Adevărat ?

— Da.

— Deci nu ca să evitați să mă întâlniți ?

Ea ezită, simți că se scufundă și spuse cu o voce stinsă :

— Nu.

— Mă bucur mult. Și astăzi vă simțiți mai bine ?

— Da.

— Nu vă deranjez ?

— Nu.

— Nu preferați să plec ?

Ea scutură din cap, ca și cum ar fi refuzat un medicament amar.

— Mi-e indiferent...

— Atunci, pot rămâne ?...

— Da... Aveți nevoie de ceva ?

— Bineînțeles ! Dar nu-mi mai amintesc ce ! Să vedem... ce am luat data trecută ?

— Nasturi, tăiței, sardele...

Buzele ei rosteau fiecare cuvânt cu un mic oftat.

— Când vă privesc, îmi vine să cumpăr toată prăvălia !...

Ea își întări mușchii ca să-și învingă tulburarea nervoasă care o scutura până la vârful degetelor.

— De ce spuneți asta ? șopti.

— Pentru că-mi plăceți.

— Nu vreau...

— Ce nu vreți ? Nimeni nu mă poate împiedica să vă găsesc drăguță ! De altfel, știți foarte bine că sunteți drăguță ! Probabil că vi s-a mai spus !

— Nu... niciodată.

— Ce noroc !...

Un râs mut îi ridică colțurile buzelor. Ochii lui aveau o strălucire aparte. Crezu că avea să se repeadă la ea și, instinctiv, se retrase spre perete. Cu mâna căuta clanța ușii care ducea la coridor și la bucătărie.

— Unde vă duceți ? întrebă el.

— Nicăieri.

Ușa se deschise. Ea rămăsese pe loc, în picioare, nehotărâtă, cu un pătrat negru în spate. El înconjură tejgheaua, pentru a se apropia de ea. Ea voi să strige : „Nu mă atinge !“ Dar vocea i se gâtui. O spaimă îngrozitoare îi alergă prin vine. Cu ochii măriți nu putea să-și desprindă privirea de pe figura aceasta de bărbat cu gâtul puternic, cu maxilarele solide, a cărui apropiere, într-adevăr, era fascinantă.

— Mi-ar trebui șireturi de pantofi — spuse el cu o voce răgușită.

În mod inexplicabil, aceste cuvinte banale îi măriră spaima în loc să o liniștească. Pe jumătate inconștientă, se întoarse pe călcâie, urcă două trepte și se aruncă pe coridorul întunecos. Pierre Mazalaigue o urmă fără grabă. Ușa bucătăriei era chiar în față. Dar Amélie, deși urmărită în retragerea ei, nu se gândi să meargă mai departe. O lumină slabă, venind din magazin, îi permitea să ghicească contururile marii umbre care înainta spre ea, făcând să scârțâie parchetul sub pași. O răsuflare caldă îi atinse fața. Cineva vorbea :

— Nu-ți fie teamă, domnișoară Amélie... Nu vreau să-ți fac nici un rău... Crede-mă, dimpotrivă...

O mână se sprijini de umărul ei, iar o alta îi alunecă pe braț. Voi să se desprindă, dar membrele îi erau lipsite de putere. Lângă urechea stângă, mustața mătăsoasă se mișca asemenea unui mic animal îmblânzit :

— Te iubesc...

Amélie dădu capul pe spate. Buzele străinului coborau de-a lungul obrazului ei, îi gustau pielea bărbiei, căutau colțul călduț și sensibil al gâtului. Această mângâiere mobilă, delicată, o elibera încet-încet de spaime. Era pe punctul să se lase toropită

când, dintr-o dată, simți o greutate pe gura ei întredeschisă. Violența sărutului îi smulse un geamăt de revoltă :

— Pleacă !...

El se dădu ușor la o parte și ea avu impresia că nemaifiind susținută avea să cadă. Destinsă, moleșită, nu putea înțelege încă ce se petrece cu ea. Rușinea, ciuda, mânia se amestecau în sufletul ei cu un ascuțit sentiment de triumf. Prin aburii amețelii, auzea o respirație gâfâită ca a unui rănit. El nu se mai mișca. Ea repetă :

— Pleacă.... Poate veni cineva...

— Am să te revăd mâine ! șopti el.

— Nu.

— E duminică. Aranjează în așa fel încât să rămâi singură acasă, după-amiază, către ora patru...

— Nu.

— Trebuie să te revăd. Te iubesc...

— Nu... nu...

Dintr-o dată rămase singură pe coridorul întunecat în care privirea ei îl căuta încă.

10.

Cu ochii țintă la pendulă, Amélie asculta bătaia ei monotonă pe care o simțea reverberată în piept. Patru fără douăzeci. În curând va fi aici. Nu-i fusese greu să-i convingă pe Jérôme și pe Denis să se ducă să se plimbe la Veixou, în timp ce ea rămânea acasă ca să se ocupe, chipurile, de aranjat și de cârpit. Dar această precauțiune nu era de ajuns ca să o calmeze. Vecinii puteau să-l zărească pe Pierre Mazalaigue deschizând ușa. Primindu-l la ea, într-o duminică, risca să-și compromită reputația și așa puternic zdruncinată de ruperea logodnei. Cum îndrăznise să co-

mită o asemenea imprudență? În tot cazul, va fi ultima lor întâlnire. Îl va face să înțeleagă că nu trebuie să mai vină să o revadă. De când o atinsese, nu se mai recunoștea, îi era frică de ea însăși. Toată noaptea se zbătuse într-un val de imagini oribile. Amintirea sărutării pe care o primise, era pentru ea pe rând, subiect de deliciu și de confuzie. Patru fără zece. Subit, simți nevoia să se privească într-o oglindă ca să-și verifice toaleta. Era oare bine pieptănată? Își prinsese bine fusta? Înnebunită, se precipită spre scară, intră în camera ei alergând și se opri în fața dulapului cu oglindă. Cocul trona la locul lui. Gulerul de dantelă albă nu făcea nici o cută nedorită. Fusta proaspăt călcată se înfoia în jurul șoldurilor cu eleganță. Dar Amélie fu alarmată de expresia de oboseală a feței. Cearcăne vinete se săpau sub ochi și buzele îi erau palide. Le mușcă puțin pentru a le colora. Imediat după aceea, își reproșă acest reflex de cochetărie. La ce bun să-și verifice înfățișarea din moment ce nu se pregătea să seducă un bărbat, ci să-l respingă? Repede, trebuia să coboare. Poate că bătuse deja la ușă și ea nu-l auzise. Coborî în grabă scara, împinse ușa, riscă o privire afară. Nimeni. O ceață rece îneca târgul. În mica piață deșartă doi câini se băteau pentru un os. Sună ora patru. Amélie lăsă ușa întredeschisă pentru ca Pierre Mazalaigue să fie expus cât mai puțin timp cu putință curiozității trecătorilor. Apoi reintră în bucătărie. El întârzia. Ea se așeză, își încrucișă mâinile pe piept, se ridică, se apropie de fereastră. „Cât de simplu ar fi totul dacă n-ar veni!“ Un scârțâit discret. Ușa alunecă din țâțâni. Voi să se arunce în întâmpinarea lui, dar rămase nemișcată, cu brațele atârnând, cu privirea în gol.

Pierre Mazalaigue intră încet, ca și cum ar fi înaintat pe un teren nesigur. Era mai bine bărbierit decât în ajun. Observă de asemenea că avea ochii aproape negri. Aceasta fu tot. Era deja prea aproape ca să se poată gândi la altceva decât la propria sa emoție.

— Nu te-a văzut nimeni? murmură ea.

— Cred că nu.

Ea schiță o mișcare de retragere. Această voce de bărbat, răsunând în vechea bucătărie familială, îi aminti dintr-o dată extravaganța purtării sale. Un sentiment de profanare o cuprinse. Îl mințise pe tatăl ei. Băga un străin în casă. Cu inima strânsă, își duse mâinile la față și gemu :

— Oh ! De ce-ai venit ?

Degete puternice o apucară de brațe și le înlăturară cu blândețe :

— Pentru că nu mă pot lipsi de tine, Amélie.

— Mi-e rușine... aici... la noi acasă... Nu mai trebuie...

— N-ai încredere în mine ?

— Ba da, dar nu mai trebuie...

— Ce nu mai trebuie ?

— Nu mai trebuie să ne vedem.

— Sunt de acord să nu ne mai vedem dacă-mi spui că nu mă iubești.

Ea îl învălui într-o privire imploratoare.

— Atunci — reluă el — spune... spune : „Nu te iubesc..."

Privirile lui nu părăseau privirile fetei. Ea era sigură că nici el nici ea nu se mișcau, și totuși, distanța dintre ei se micșora imperceptibil. Două brațe de răpitor o strângeau. Își lipi obrazul de țesătura rece a paltonului care mirosea a tutun, a stradă. Pentru o clipă, se temu că el ar profita de slăbiciunea ei ca s-o sărute din nou pe gură. Dar el se mărginea să o legene ca pe un copil bolnav. Se simțea bine în acest cuib de forță și de gingășie. N-ar mai fi vrut să-l părăsească. Șopti :

— Te iubesc.

Pierre Mazalaigue se aplecă spre ea.

— Mulțumesc, Amélie.

— Ce-o să se întâmple cu noi ?

— Vom fi doi oameni fericiți.

— Crezi cu adevărat ?

— Bineînțeles.

— Mie mi-e frică.

— De ce ?

— Toate astea sunt prea stranii, s-au petrecut prea repede... Ieri, abia te cunoșteam și astăzi ești aici, lângă mine, în casa mea, în viața mea și îți spun totul și tu m-asculți...

— Și ce-i de speriat în asta ?

— Nu poți înțelege... Înainte de tine n-a existat nimic... nimeni...

— Nimeni ?

— Dacă-ți spun...

— Și Jean Eyrolles ?

Ea tresări sub lovitura de bici a indignării, cu tâmplele zvâcnind. Îl sfidă din priviri. Strigă :

— Da ! Am fost logodnica lui, dacă asta vrei să auzi !

— Știam — murmură el.

— Știai ?

— Dar știam și că ai rupt logodna.

Incapabilă să-și stăpânească furia ce se ridica în ea, Amélie bâigui :

— Întocmai... am rupt-o... Și asta nu mă privește decât pe mine.

— Nu-ți reproșez nimic.

— Ba da... Dimpotrivă... Pari ca și cum ai crede...

— Ce ?

— Lucruri dezonorante !

Își dădu seama că nu credea nici un cuvânt din ceea ce spunea. Energia ei se consuma într-o direcție absurdă. Pierre Mazalaigue dădu din cap. Avea un aer serios, frățesc.

— Ei bine, Amélie, cu ce te-am supărat ?

— Nu mai există nimic între acest băiat și mine ! reluă ea pe un ton prea ridicat.

— Sunt convins.

— De altfel, niciodată nu l-am considerat într-adevăr ca pe... N-a fost niciodată pentru mine ceea ce ești tu... îți jur !

Respiră adânc, ca asfixiată, și adăugă :

— Oh, ar fi îngrozitor dacă m-aș înșela...

— În ce privință ?

— În privința ta.

— Fii tot atât de sigură de tine cum sunt eu de mine, Amélie, și totul va merge bine! Acum, zâmbește.

— Nu-mi vine!

— Ți-o cer...

Ea plecă pleoapele și schiță un surâs cu buzele închise, a cărui binefacere o simți până în adâncul inimii.

— Cât ești de frumoasă! rosti el cu gravitate.

Luă mâna Améliei și o sărută deget cu deget, apoi o întoarse puțin și își înfundă gura în palma deschisă. Ea se înfioră, cu mâna amorțită, cu gura uscată. Sub această mângâiere se simți fragilă și prețioasă. Ea lua parte la adorația celuilalt pentru ea însăși. Se însufleța pentru că era iubită. Lumea din jur plutea în derivă. O singură certitudine: aceste brațe, acest piept la care se strângea din nou, ca după o foarte lungă călătorie, aceste buze care se lipeau de ale sale, le apăsau, le beau nesățios. Nu-i mai era rușine. Nu putea exista rușine între ei. Tot ceea ce făcea era frumos și cast, pentru că fuseseră făcuți unul pentru celălalt. Cu ochii mari deschiși, privea, de jos în sus, fără să clipească, această față neguroasă, sprijinită de a sa ca un munte pe un șes. Deodată, simți prospețimea aerului la baza gâtului. Pierre Mazalaigue îi descheiase bluza. Buzele lui căuta pielea goală dintre cei doi sâni. Un spasm o scutură din cap până în picioare. Fu gata să strige, uimită, tremurândă. În clipa în care se așteptase cel mai puțin, el făcu un pas înapoi. Suferința îi înghețase trăsăturile. Dintre buze îi ieșea o respirație șuierătoare.

— Amélie, iartă-mă... Mai bine plec...

— Să pleci? De ce?

— Trebuie.

— Dar încă nu-i târziu!...

— Ba da, Amélie... E târziu... E foarte târziu... Am să-ți explic în altă zi...

El se retrase spre ușă cu privirea îngrijorată, cu umerii căzuți, ca un hoț prins asupra faptului. Din instinct, ea nu încercă să-l rețină. Fără să înțeleagă bine motivele acestei retrageri precipi-

tate, ea ghicea că, grăbind despărțirea, el aducea un omagiu involuntar ascendentului pe care ea îl căpătase asupra lui.

Mult timp după ce el închise ușa în urma sa, rămase nemișcată, cu buzele îndurerate, cu bluza mototolită, savurând minunata veste care făcea să-i vibreze sufletul și trupul la unison. Din cap până în picioare păstra amintirea unei presiuni autoritare. O marcase. Și-o atribuise. Grație lui, ea pierdea, într-un fel, tot privilegiul exclusivității asupra propriei sale vieți. Din obiect de întrebuințare personală, devenea un obiect de întrebuințare al altuia. Din vârful buzelor, fredonă : „Pierre... Pierre... Pierre..."

În sfârșit, Pierre Mazalaigue îi păru mai necesar, mai important, mai adevărat decât ea. Avea mai mare nevoie de el decât de ea însăși pentru a trăi. Nu mai era ea însăși decât în măsura în care era locuită de el. Umbra se îngroșa în bucătărie. Cu inima încă tremurând, cu un gust ca de febră în gură, Amélie aprinse lampa și se așeză în fața unui coș cu ciorapi de cârpit. Împungând cu acul, aștepta întoarcerea tatălui cu nerăbdare. Nu că ar fi avut intenția să-i povestească despre vizita lui Pierre Mazalaigue în casa lor ! Dar, fără să se gândească să împărtășească acest minunat secret nimănui, simțea nevoia să-și răsfrângă fericirea asupra ființelor care-i erau dragi. Era șase seara când auzi zgomotul căruței pe pavaj. Se ridică, își trase mânecile, verifică dacă bluza e bine încheiată, dacă și cocul e drept, apoi înaintă spre ușă. Inima îi bătea să se spargă, ca și cum ar fi fost deținătoarea unei informații de care depindea viitorul întregii lumi. „A venit ! Ne-am sărutat ! Mă iubește !"

Când Jérôme și Denis intrară în bucătărie, Amélie îi întâmpină cu un aer bizar, cu multă grație și amabilitate. Ei erau foarte bucuroși de plimbarea făcută.

— În ce stare ai găsit ruinele, tată ? întrebă Amélie.

— Din păcate, înghețul a pricinuit numai stricăciuni ! spuse Jérôme. Și buruienile de asemenea. Totul se crapă, totul se înfundă !...

— Trebuie să fiți frânți. Am să încălzesc supa.

— Ești tare drăguță !

— Deloc... E normal...

Amélie le surâse tatălui și fratelui ei. Erau scăldați într-o bunăvoință ale cărei cauze n-aveau cum să le bănuiască. Ea ghicea că se mirau de noul ei fel de a fi. Și se amuza de mirarea lor:

— Denis, scoate-ți fularul ! E prea cald aici. Și ajută-mă să pun masa. În orice caz, arăți bine. A fost cuminte ?

Denis ridică din umeri. De ce se încăpățâna sora lui să vorbească despre el ca despre un copil de șase ani ?

— Foarte cuminte, zise Jérôme.

— Să fie într-un ceas bun, susură Amélie.

— Eu am mânat și la dus și la întors, spuse Denis.

Amélie îl mângâie pe obraz :

— Asta e foarte bine.

— Da — reluă el — , nu ne-am dat jos nici când am ajuns la coasta aia.

— Asta-i bună !

— Și tu, fata mea — întrebă Jérôme — ce-ai făcut în lipsa noastră ?

Amélie pluti câteva clipe în nori.

— Nimic. Am lucrat, am visat...

— Ai fi făcut mai bine să vii cu noi....

— Ah, da ?... Nu știu... Poate...

Trecând de la mașina de gătit la masă, așezând farfuriile, vorbind, ascultând, plecând capul, avea impresia că în același timp joacă un rol și că se poartă natural, că nu mai e ea însăși și că se lasă în seama adevăratei sale firi. Mâinile ei parcă aveau aripi. Inflexiunile vocii răspundeau unei muzici interioare voluptuoase. Și privirile ei atingeau obiectele cu o extremă delicatețe, ca și cum, în spatele fiecărui lucru, ar fi descoperit câte un reflex al lui Pierre Mazalaigue. În ciuda aparențelor, el nu părăsise casa. Jérôme își răsuci o țigară, o aprinse și se sprijini cu spatele de zid, exact în locul în care perechea stătuse îmbrățișată. Fu

tulburată o clipă de această coincidență insolită. Gândurile i se învălmășeau în minte. O roșeață călduță îi cuprinsese obrajii.

— La masă ! îi chemă ea. Vă servesc imediat.

Aplecată asupra oalei, cu lingura în mână, amesteca supa care spumega. Îi venea greu să creadă că Pierre Mazalaigue nu respira în același timp cu Jérôme și cu Denis acest înțepător parfum de pâine neagră, de varză călită și de slănină.

11.

A doua zi dimineață, trezită o dată cu cântatul cocoșilor, Amélie începu să aștepte. La început nerăbdarea nu i se păru neplăcută. Sufletul ei, cuprins de extaz, nu participa cu nimic la mișcările trupului. Fie că vorbea cu clienții, cântărea marfa, alinia cifre sau dădea restul, nu înceta să trăiască în gând alături de Pierre Mazalaigue. Pentru că o iubea, nu avea să întârzie să-i ceară mâna. Și ea, după ce jurase că n-o să se mai mărite, îi va da dreptate, râzând, tatălui ei, care nu crezuse nici o clipă că era făcută să rămână fată bătrână. Nici unul din motivele care o făcuseră să nu se mărite cu Jean Eyrolles nu mai avea valoare atunci când pretendentul era Pierre Mazalaigue. Cum de-i putuse trece prin minte că cei apropiați vor avea de suferit din pricina căsătoriei ei ? Ce aberație îi trecuse prin cap închipuindu-și că n-ar fi în stare să-i facă fericiți în același timp pe tatăl, pe fratele și pe soțul ei ? Jérôme va fi atât de bucuros la aflarea veștii ! Și Denis, de asemenea. Îi purtau amândoi multă prietenie lui Pierre Mazalaigue. De altfel, nimeni nu putea rămâne indiferent în fața lui. Un singur regret o întrista pe Amélie : că mama ei nu mai era ca să completeze cercul familiei. Dar Maria știa deja ! Era de acord. Surâdea de departe. Bineînțeles, vor aștepta câteva săptămâni, de convenienței, înainte de a anunța logodna. Cere-

monia nupțială va avea loc spre sfârșitul anului. Între timp, Pierre se va ocupa de vânzarea cafenelei. Nu putea să continue să tragă profit de pe urma unui comerț atât de degradant. După căsătorie, va veni să locuiască la ei. Camera ei de domnișoară va deveni camera lor. O vor tapeta din nou. Vor schimba câteva mobile. Vor pune perdele grena. Simți un fior de tandră teamă, imaginându-și un bărbat răzându-se la măsuța ei de toaletă. El era puternic, îndemânatic, curajos. Va învăța meseria de potcovar. Îl va ajuta pe Jérôme. La nevoie, se vor despărți de Justin.

În timp ce măsura niște panglică albastră, Amélie îi vedea pe tatăl și pe soțul ei, cu brațele goale, cu fețele încinse, lovind cu două ciocane aceeași bucată de fier incandescent. Mușchii lor se vor încorda în sclipiri de văpaie. Își înghiți saliva și tăie panglica : „Asta-i tot ce doriți, doamnă ?“ Din când în când, el va veni să o surprindă la magazin. O va săruta pe gât. Ea va râde, gâdilată. Și Jérôme va striga : „Pierre, ce faci ? Te aștept să batem potcoava“. Apoi vor fi mesele : toți în jurul mesei, și ea în picioare, împărțind supa, tăind pâinea, turnând vin la trei bărbați, fiecare având nevoie de ea din motive diferite. Bucuria acestor imagini dură pentru Amélie atâta timp cât nu avu nici un motiv să creadă că ziua se va termina cu o decepție. Și totuși, din amânare în amânare, începu să obosească să tot amâne clipa dorită. La ora șase seara nu-l văzuse încă pe Pierre Mazalaigue. O strângere de inimă o avertiză că era în pericol. Și dacă nu avea să vină ? Nebunie ! Mai avea o oră, două ore în fața lui. Se neliniștea prea devreme. Abia de acum înainte trebuia să înceapă să aștepte. Ca să se distreze, voi din nou să se gândească la căsătorie. O frică superstițioasă o împiedică să o facă. I se părea că și-ar compromite fericirea gândindu-se la ea dinainte. Cu privirile ațintite spre ușă, încercă să nu-și mai dorească nimic în afară de această vizită, care devenea deja imposibilă. Șase douăzeci și cinci. Ieri, plecase ca un nebun. Nici măcar nu stabilise o dată, o oră de întâlnire : „Te iubesc... E târziu... Am să-ți explic în altă zi...“ O altă zi nu putea fi decât astăzi. Cel puțin așa interpretase ea cuvintele lui. Dar el, ce sens le dăduse ? Poate

că se temea să nu provoace bănuielile vecinilor învârtindu-se prin preajma magazinului. Atâta prudență nu-i stătea în fire. Poate că se îmbolnăvise ? În cazul acesta, ar fi prevenit-o printr-un bilet. Poate că n-o mai iubea ? Dar puteai înceta să iubești pe cineva în douăzeci și patru de ore ? Persoane intrau, cumpărau, vorbeau, plăteau, ieșeau și pe cadranul ceasului limbile se apropiau de verticală. În curând va fi prea târziu pentru a mai spera. Trebuie să fi intervenit vreo intrigă. Guri rele i-o bârfiseră pe Amélie lui Pierre Mazalaigue. Nu știa ce-i putuseră spune, dar fără îndoială el o privea acum chiar ca pe o fată pierdută. O lovitură de-a Antoinettei ! O răzbunare ! Trebuia să se aștepte la orice ! Auzi bătând ora șapte. Jérôme crăpă ușa :

— Vrei să te ajut să închizi ?

— Nu, tată. Mai rămân puțin la magazin. Lunea, clientela vine până târziu...

Știa că el nu va mai veni și totuși nu se putea hotărî să-și părăsească locul. O vrajă funebră o ținea nemișcată sub lumina verzuie a lămpii, printre perii, cutii de conserve și saci cu legume uscate. Nimeni nu trecea pe stradă. Magazinul era gol și rece. Timpul trecea greu. La ora opt, Amélie trase obloanele și stinse lumina.

Dormi prost și se deșteptă frântă și nefericită. Ziua îi începu printr-o scrisoare a lui Marthe Tabaraud, care nu făcu decât să-i sporească nemulțumirea :

„Nu mă îndoiesc, scumpa mea Amélie, că te-ai gândit bine înainte de a rupe dulcile fire care te legau de alesul inimii tale. Dar poate că ești prea dintr-o bucată, prea romantică ? Amintește-ți de discuțiile noastre de altădată. Încă de pe atunci spuneai că nu vei avea încredere decât într-un băiat perfect din toate punctele de vedere. Iar eu te puneam în gardă împotriva unei exigențe de care mă temeam că aveai să te căiești. Îți repet și astăzi ceea ce-ți spuneam ieri : nu ești oare prea severă cu micile defecte masculine, care n-au importanță și câteodată constituie chiar, în mod inexpli-

cabil, farmecul unui soț ? Un bărbat nu-i decât un bărbat, Amélie. Nu-l cunosc din păcate îndeajuns de bine pe Jean Eyrolles, dar cât de mândră aș fi dacă aș reuși să te fac să revii asupra deciziei tale...“

Amélie rupse scrisoarea și își relua așteptarea în magazin. Orele treceau și Pierre Mazalaigue nu se arăta. Desigur, ar fi putut să se ducă la cafenea să-i ceară explicații. Dar ar fi fost cel mai bun mijloc de a face publică o aventură care trebuia să rămână secretă și a pierde pentru totdeauna stima unui bărbat căruia nu-i plăcea să fie deranjat la el acasă. Prea mândră ca să se coboare la o asemenea manevră, Amélie nu îndrăznea nici să trimită pe cineva să se informeze în locul ei. De altfel, cui i s-ar fi putut destăinui ? Nici fratele și nici tatăl ei nu o puteau ajuta în această împrejurare. La două după-amiaza, Jérôme părăsi potcovăria cu sacul de scule în spate.

— Unde te duci, tată ? întrebă ea văzându-l trecând prin fața magazinului.

— Pe maidanul târgului.

— La Mazalaigue ?

— Nu, la Péchadre.

Ea se topise de neliniște tot privind strada prin vitrină. Nu puteai merge la Péchadre fără să-l vezi pe Mazalaigue. Poate că acesta din urmă, profitând de întâlnire, îl va ruga pe Jérôme să-i transmită fiicei sale câteva cuvinte banale, cărora ea va ști să le înțeleagă semnificația. De îndată ce tatăl ei se întoarse, alergă la el în potcovărie. Justin lipea niște țevi. Jérôme ascuțea ceva pe nicovală. De sub degete îi săreau scântei. Coțofana, cățărată pe umărul lui, se uita la ce făcea. Amélie se învârti o clipă prin spatele lui, iritată, nemulțumită, nehotărându-se încă să-l întrebe. În sfârșit, el ridică piciorul de pe pedală.

— Așadar, tată, ai fost pe maidanul târgului ? întrebă, cu o voce de o falsă veselie.

— Da.

Își adună tot curajul :

— Ce mai e nou pe acolo ?

— I-am montat broasca lui moș Péchadre. Noua dugheană e mai frumoasă decât cea veche. I-au pus-o repede pe picioare. Cu toți saboții pe care-i are comandați, e fericit ca nimeni altul, bietul om !

— N-ai văzut pe nimeni, altcineva ?

El o privi cu surprindere :

— La întoarcere m-am încrucișat cu domnul Calamisse și cu domnul pastor. Pentru ce mă întrebi ?

Ea roși și-și împreună mâinile. Un deget îl făcea pe celălalt să sufere :

— Ce întrebare, tată. Pentru că... pentru că mă distrează să știu ce faci când nu te văd eu... Dacă tu crezi că e amuzant pentru mine să stau singură, toată ziua, la magazin !... Pe timpul mamei eram două, ne țineam una alteia de urât...

Simțea o furnicătură udă pe sub pleoape. Avea să plângă în fața tatălui său, pentru ca acesta să atribuie lacrimile unui acces de tristețe filială, în timp ce o suferință din dragoste era singurul vinovat ? Era prea stupid, prea urât ! Se îndreptă, ca și cum i s-ar fi înfipt un baston între umeri. Înduioșat, Jérôme murmura deja :

— Amélie, copilul meu, dacă ai inima grea, nu trebuie să te ascunzi de mine...

Clopoțelul magazinului o scăpă de grija continuării unei conversații delicate. Ieși din potcovărie în fugă. Poate că era el. Speranța i se spulberă în fața unei figuri morocănoase care aparținea nevestei șefului de gară.

Era patru după-amiază. La cinci și jumătate, Denis se întoarse acasă.

— De ce vii așa târziu ? întrebă Amélie.

— Am tras o joacă cu băieții.

— Unde asta ?

— În spatele jandarmeriei.

— Curios !... De obicei vă întâlniți mai ales pe maidanul târgului !

— Trebuie să mai schimbi din când în când...

Ea-și mușcă buzele. S-ar fi spus că în pieptul ei se umfla un balon și că avea să explodeze dintr-o dată. Îi trecu prin minte ideea nesăbuită de a-l trimite pe Denis cu un mesaj la Pierre Mazalaigue.

— Nu mai ieși ? întrebă ea.

— Nu, pentru ce ?

— Am să am poate un comision pentru tine.

— Care anume ?

— O să-ți explic, așteaptă...

Ridică tăblia și scoase o foaie de hârtie cu antetul casei Aubernat, băcănie, mercerie, potcovărie (o medalie de aur și două medalii de argint). Această semnificație comercială, împodobită cu două vignete, reprezentând una o bonetă frigiană și cealaltă un spic de grâu, o cam deranja. După o secundă de ezitare, tăie pagina cu foarfeca și începu să scrie.

„Dragă domnule Pierre,

Sunt cu adevărat mirată de lunga dumneavoastră tăcere. Ați vrea, vă rog, să-i spuneți aducătorului acestui bilet...“

Privi spre *„aducătorul acestui bilet“* și mintea i se tulbură. Cu mâinile în buzunar, cu burta scoasă în afară, el sugea un bastonaș de lemn dulce. Un suc roșiatic îi mânjea conturul buzelor. Ochii lui aveau o expresie malițioasă. Înțelese că-și pierdea autoritatea asupra lui dacă-i împărtășea secretul neliniștii. Ceea ce plănuise nu era posibil. Mototoli hârtia.

— Cum rămâne ? întrebă Denis.

— M-am răzgândit, nu mai e nevoie.

— Greșești.

Își aplecase capul și făcea cu ochiul.

— De ce spui că greșesc ?

— Uite așa. N-aș fi cerut altceva, decât să-ți fac comisionul ăstă...

— Nici nu știi măcar despre ce vorbești !

— Ba da...

— E... e o factură pe care voiam să i-o trimit domnișoarei Bellac...

El își băgă un deget în nas, scoase un ghemotoc infim, îl proiectă în față lovindu-l cu partea de sus a unghiei :

— Atunci de ce ai tăiat antetul ?

— Pentru că partea de sus era murdară.

Îi era rușine că este nevoită să mintă în fața acestui băiețaș cu zâmbet șiret. Ce ghicise el de fapt ? Ce știa ?

— Mă duc să-mi fac lecțiile. Dacă mai ai nevoie de mine...

— Nu mai am nevoie de tine.

El se îndepărtă fredonând :

Jurăminte de dragoste !
Ceasuri de fericire !...

Amélie crezu că nu va avea tăria să treacă peste încercarea cinei între tatăl și fratele ei. Totuși, și de această dată, știu să-și stăpânească emoțiile. Urcă să se culce ultima, după ce clătise vasele, frecase cratițele și lustruise mașina de gătit. Obosindu-se astfel, spera să-și pregătească trupul pentru somn. Dar, de îndată ce se băgă în pat, înțelese că noaptea aceasta va fi și mai grea decât noaptea trecută. Nervii ei crispați refuzau să se destindă. Întunericul și tăcerea, în loc să-i liniștească sufletul, îl aruncau într-o activitate febrilă și dezordonată. Un gând îl înlătura pe celălalt. Mereu același : „De ce nu s-a mai întors ? Ce mă fac dacă nu se mai întoarce ? Cum să știu dacă se va întoarce ? Oare doarme ? Se gândește la mine ? Mă iubește ? Nu mă iubește ?“ Se întoarse pe burtă și-și îngropă fața în pernă. Astfel atingea adâncul suferinței sale. Era imposibil să cadă mai jos, să o doară mai tare. Poate că avea să înnebunească. Și-ar fi dorit-o ! Cămașa de noapte i se lipea de piele. Ochii i se umpleau de lacrimi. Dintr-o dată se ridică în picioare și-și flutură părul. Ce făcea ea aici chinuindu-se singură ? Cine o obliga să aibă răbdare ? Nu depindea decât de ea să termine cu chinurile pe care le îndura.

Aprinse o lumânare. Mobilele făcură un pas înainte și ieșiră din întuneric. Toate erau acolo. Dar aveau un aer straniu. Se uită la ceas: ora două dimineața. Era momentul cel mai adânc, cel mai nemișcat al nopții. Acela în care toate zgomotele pământului se opresc. Acela în care nu se întâmplă nimic care să nu fie voit de o putere supranaturală. Amélie nu mai știa dacă acționa în vis sau în stare de veghe. Se îmbrăcă, se pieptănă în grabă. Lucrurile nu o puteau înțelege, o priveau ce face. Ea le ghicea mirarea tăcută.

După ce stinse lumânarea, deschise ușa camerei. Un scârțâit prelung o îngheță de spaimă. În felul ei, casa dădea alarma. În picioare pe coridor, cu mâna apăsată pe piept, în cealaltă ținând ghetele, Amélie se aștepta la explozia lumii. În graba ei, nici măcar nu-și pregătise o scuză pe care să i-o spună tatălui. „Am să spun că nu mi-era somn și că am vrut să reiau socotelile magazinului, sau să-mi fac un ceai..." Dar nimic nu se mișca în întuneric. Jérôme și Denis continuau să doarmă. Mergând în vârful picioarelor, trecu prin fața camerei tatălui ei. Ca o adevărată hoață. Abia respira. Podeaua trosni. O treaptă după alta. Își repeta: „Dumnezeule, Dumnezeule, Dumnezeule!" Când ajunse, în sfârșit, în stradă se simți salvată. Sprijinită de zid își puse ghetele și le încheie pe jumătate. O adiere de vânt rece îi spală fața. Golul lumii era surprinzător. S-ar fi zis că n-a mai trecut nimeni pe aici de multă vreme. Amélie tropăia printr-un târg mort, cu ferestrele oarbe, cu ușile încuiate, cu acoperișurile scăldate de clarul de lună. Teama că cineva ar putea s-o întâlnească nici nu o mai tulbura. „Ce importanță are?", murmură. La punctul la care ajunsese, puțin îi păsa ce se gândește despre ea. Ceea ce vroia era să meargă până la capătul acțiunii, fără să se gândească, fără să ezite, fără să privească înapoi. Totuși, când ajunse pe maidanul târgului, o oboseală grea puse stăpânire pe ea, imobilizând-o. Sudoarea îi curgea pe frunte. Sângele îi zvâcnea în tâmple. Își trase sufletul și făcu câțiva pași pe terenul moale și acoperit cu iarbă. În fața ei, toate ferestrele erau întunecate, fără viață. Chiar și cafeneaua era închisă. Amélie

auzise de la tatăl ei că Pierre Mazalaigue locuia singur. Camera se afla la primul etaj. Se ajungea la ea pe o scară îngustă, lipită de zid și acoperită cu o streașină. O exaltare bruscă puse stăpânire pe ea la gândul că era foarte aproape de acest bărbat adormit, solitar și cald. Își trase pulpanele paltonului în jurul trupului. Apoi, aruncând o privire în dreapta și în stânga, începu să urce treptele. Gemeau sub pașii ei. Era sigură că, din toate părțile, aveau să răsară vecini, cu scufia de bumbac pe cap și cu lumânarea în mână. Dar nu, ei preferau să doarmă. Totul era liniștit. Simți un miros de ploaie adus de vânt. Când ajunse pe palier, un fir de lumină galbenă încadră canaturile ușii. Rămase câteva secunde surprinsă, fără suflare, fără gânduri, fără glas. Picioarele îi tremurau atât de tare, încât crezu să s-a îmbolnăvit. Ușa se deschise brusc și fu scăldată în lumină.

— Amélie! șopti el. Ce cauți aici?

Își trăsese un pantalon peste cămașa de noapte. Părul i se adunase ca niște coarne pe tâmple. Era în picioarele goale. Ea i se aruncă la piept, gemând:

— Oh, Pierre!...

— De ce-ai venit aici? reluă el scuturând-o de umeri. Ce s-a întâmplat?

După tonul îngrijorat al vocii sale, ghici că el se temea să afle o veste proastă.

— Te-am așteptat și ieri și astăzi.

El se dezlipi de ea pentru a o privi în ochi. Acum înțelegea. Îi surâse ca unui copil care s-a speriat în vis.

— Asta era?

— Da.

— Dar, micuța mea Amélie, e absurd! A trebuit să plec ieri dimineață la Limoges... Și, în seara asta, la întoarcere, era prea târziu să mai încerc să te întâlnesc.

— Ai lipsit două zile! spuse ea cu reproș.

— Fără voia mea! Am să-ți explic. Ne întâlnim mâine, la prăvălie, către ora șase. De acord? Acum, pleacă! Nu trebuie să fii văzută aici!...

O împingea spre scară. Dar ea se desprinse cu o mișcare bruscă :

— Nu-mi pasă, n-au decât să mă vadă ! Am venit ca să știu. N-am să plec înainte.

— Să știi ce ?

Își stăpânea vocea, ca să nu fie auzit de vecini. În spatele lui, prin ușa deschisă, Amélie zări un pat cu cearșafuri mototolite.

— Mă iubești ? întrebă ea.

— Bineînțeles ! Dar, te implor, pleacă ! Dacă s-ar afla... O fată tânără...

Ea nu înțelegea de ce e atât de grăbit s-o vadă plecată. Nici măcar nu o sărutase. Cu un gest brusc, îl prinse cu brațele de gât. Gurile lor se uniră. Ea fu aceea care îl făcu să se retragă în cameră. El rupse sărutarea cu furie, scuturând din cap. Fața lui la lumina lumânării era descompusă, extenuată. Amélie simți în el setea de ființa ei. Depindea de ea ca el să continue să sufere sau să se liniștească la contactul buzelor sale. Dar se părea că el nu mai vroia ca ea să se apropie. Dintr-o privire, observă mucurile de țigară într-o scrumieră, pușca de vânătoare pe perete, fotoliul vechi cu picioarele strâmbe, o cană de apă, și acea adâncitură în cearșaf din care se ridicase el ca să o întâmpine. Ușa rămăsese deschisă. Un curent de aer rece venea din stradă. El împinse ușa. Era la el. O fericire adâncă o cuprinse. Întrebă :

— Pentru ce te-ai dus la Limoges ?

— Pentru niște treburi.

— Era urgent ?

— Foarte urgent, Amélie.

— Mai urgent decât să vii să mă vezi ?

— Înainte de a veni să te văd, vroiam să pun la punct câteva probleme importante. Am făcut-o ieri și astăzi. Sunt bucuros.

Ezită o clipă și adăugă brusc :

— Am vândut cafeneaua.

Ea tresări :

— Cum e cu putință ?

— Foarte bine.

Amélie îl privi uluită. Fără ca ea să-i fi spus ceva, el acționa exact așa cum dorise. Numai o foarte mare dragoste putea să ducă la o asemenea potrivire de gânduri.

— Ce te-a hotărât ? întrebă ea.

Speră că avea să-i răspundă : „Ca să-ți fac pe plac". Dar el spuse :

— Trebuia să termin cu asta, Amélie. După moartea tatălui meu am crezut că e înțelept să-i continui negoțul, cum vroia el. Dar am înțeles repede că îmi pierdeam timpul în această baracă, în care el și-l pierduse deja pe-al său. Puțin profit și nici o plăcere. Și, pentru afacerea asta de doi bani, am lăsat la Paris o situație bună. Atunci, m-am gândit să vând. Niște oameni cumsecade de la Limoges mi-au făcut o ofertă. Îi cunoști, poate : familia Sénéjoux ? Nu ? Ar vrea să se instaleze la Chapelle-au-Bois, unde au ceva rude. Discutăm de vreo lună. Nu sunt bogați. Eu n-am cerut mare lucru, dar e încă prea mult pentru ei. În sfârșit, ieri ne-am înțeles... iată...

— N-o să-ți pară rău... rosti ea cu elan.

Urmă o tăcere. Pierre Mazalaigue o țintuia pe Amélie cu privirea.

— Amélie, mâine am să-l văd pe tatăl tău. Dacă e de acord și dacă vrei și tu, o să ne căsătorim.

Amélie închise pe jumătate ochii. Era fericită, deplin, fără surprindere, ca de un lucru de multă vreme hotărât între ei. Ceea ce se întâmpla în seara aceasta era în același timp minunat și inevitabil. Nu petrecuse atâția ani decât ca să ajungă la acest moment solemn. Cu gravitate, anunță :

— O să fiu nevasta ta, Pierre.

Spunând aceste cuvinte, i se părea că simte tot atât de profund plăcerea lui Pierre de a le auzi și plăcerea ei de a le pronunța.

— Mulțumesc, Amélie.

Avea niște ochi buni și îndrăzneți, plini de lumină. O sărută încă o dată, dar cu mai multă reținere decât la început. S-ar fi spus că privind-o ca pe bunul său o respecta mai mult. Amélie

trebui să se sprijine de el cu toată greutatea, pentru ca el să o ia în brațe. Cu obrazul lipit de acest piept tare, avea impresia că se înalță în văzduh. Șopti:

— Numai că, Pierre, cu nunta va trebui să așteptăm sfârșitul doliului.

— Știu.

— Logodna putem să o anunțăm când vrem.

— La întoarcerea mea de la Paris ar fi bine s-o facem.

Ca sub puterea unei lovituri, ea se crispă și făcu un pas înapoi:

— Trebuie să te duci la Paris?

— Da, Amélie.

— Când?

— Cât mai curând cu putință.

— Ce să faci acolo?

— Să-i văd pe vechii mei patroni de la Societatea Ozolithe și să încerc să mă aranjez cu ei.

— Să te aranjezi? În legătură cu ce?

— În legătură cu viitorul meu... Cu viitorul nostru... Au nevoie de un specialist, mă cheamă, și totul e foarte bine. Dar dacă reiau lucrul la ei nu vreau să mai călătoresc din șantier în șantier, cum făceam altădată. Viața asta e bună pentru un celibatar. Unui om căsătorit îi trebuie o situație stabilă. Știu că au un post bun la serviciul tehnic și o să-l obțin...

Amélie plecă capul. O teamă insinuantă i se strecură în suflet.

— Ce nevoie ai să obții acest post? Doar n-ai intenția să te duci să locuiești la Paris?

— Ba da, Amélie.

Ea se îndreptă, cu ochii scânteind.

— Nu-i adevărat! Nu te gândești cu adevărat...

— De ce crezi atunci că am vândut cafeneaua?

— Pentru că nu era o ocupație demnă de tine, pentru că simțeai că asta nu-mi place...

El începu să râdă.

— Și de asemenea pentru că nu ne vedeam instalați amândoi în spatele acestei tejghele care nu aduce destul nici pentru unul

singur. Trebuie să ţintim mai sus, Amélie, să avem ambiţii. Nu există debuşee în regiunea asta. Cea mai mare parte a tinerilor pleacă. Din moment ce am norocul de a avea, la Paris, nişte patroni care mă aşteaptă, care nu vor decât să mă ia înapoi, ei bine, trebuie să profit, trebuie să mă duc.

— Du-te. Nimeni nu te împiedică.

— Am să mă duc, voi pregăti totul! Şi am să mă întorc să te caut.

— Eşti prea bun!

El se întunecă.

— Ce s-a întâmplat, Amélie? Eşti supărată?

— Nu, cel mult surprinsă.

Cu câteva cuvinte, el dărâmase tot ceea ce-şi închipuise ea. Prinsă în propriile ei iluzii zadarnice, vedea acum cât de vane îi fuseseră încrederea, nerăbdarea. Se găsea ridicolă. Îl respinse cu privirea.

— Amélie, nu vorbeşti serios? O să ne fie foarte bine la Paris. Am o cameră frumoasă, acolo. O s-o aranjezi. O să lucrez de două ori mai mult...

— Cu atât mai bine pentru tine.

— Şi, când vom fi bătrâni, o să ne întoarcem aici, cum vrei tu. Dar nu înainte. După cum vezi, m-am gândit la toate.

Ea căută cele mai grele cuvinte:

— Te-ai gândit la toate, în afară de faptul că n-am să te urmez.

— Dar de ce? Pentru ce?

Voi s-o apuce de mâini. Ea se feri. Carnea i se întărise, se împietrea în refuzul ei.

— Explică-te, Amélie, murmură el.

— Nu pot să-i părăsesc pe tatăl şi pe fratele meu.

— N-o să-i părăsim. Chiar şi instalaţi la Paris, o să continuăm să ne ocupăm de ei.

— De la distanţă? Prin scrisori?

— Ei, da.

— Glumești ! Trebuie să fiu lângă ei. Nu se pot lipsi de mine de la moartea mamei. Și apoi, cine ar ține casa, magazinul?

El își stăpâni un gest de nerăbdare :

— Dacă e așa, dacă nu vrei să te desparți de familia ta, cum vezi atunci căsătoria noastră ?

— Ai fi venit să stai la noi. Ai fi lucrat la potcovărie.

— Dar nu sunt potcovar.

— Tata te-ar fi învățat.

— Ce ?

— Meseria.

— Dar am o meserie ! N-am nevoie de cea a tatălui tău !

— Vezi totul numai prin prisma ta. Nu te gândești decât la tine !

Pierre Mazalaigue se sprijini de perete. Sprâncenele îi tresăreau fără voie.

— Amélie — reluă el în sfârșit — îmi place mult tatăl tău, dar vreau să am căminul meu. Unde îmi place. Cu noi doi în el. Și nimeni altcineva. De asta depinde fericirea noastră, crede-mă.

— Fericirea asta nu-mi convine mie ! rosti ea dintr-o răsuflare.

Timp de câteva secunde, simți rezonanța fatală a acestor cuvinte. Știa că greșește vorbind astfel, că nu acestea sunt sentimentele ei, că riscă să regrete amarnic mai târziu, dar o nevoie imperioasă o obliga să procedeze astfel. Înșelată în așteptări, se lăsa pradă primelor impulsuri care o făceau să refuze orice compromis. Își dorea din tot sufletul o hotărâre imediată și brutală. Se îndreptă spre ușă, cu certitudinea că Pierre avea s-o oprească. Într-adevăr, el se așază în fața ei, cu brațele desfăcute :

— Unde te duci ?

— Plec !

— Pentru ce ?

— Nu mai avem nimic să ne spunem.

— Ba da, Amélie ! Ce înseamnă cearta asta stupidă ? Îmi spui că tatăl și fratele tău au nevoie de tine ! Și eu îți răspund

că și eu am nevoie de tine! E clar, nu? Care-i supărarea? Am nevoie de tine! Doar de tine...

Ea șopti:

— Ești monstruos!

— Nu. Sunt îndrăgostit. Și, în dragoste, nu există obstacole, nici politețe. Sau mă iubești îndeajuns, cât să-mi sacrifici totul, să mă urmezi oriunde, sau mă iubești doar în măsura în care nu-ți stric planurile, și atunci nu merită să întrebuințăm cuvinte mari... Mâine am să-l văd pe tatăl tău. El o să mă înțeleagă.

Fețele lor aproape că se atingeau. Dar ea nu-l mai recunoștea. Nu-l mai iubea. Contrariind-o, își pierdu orice farmec pentru ea.

— Îți interzic să-l deranjezi pe tata. Despre ce să-i vorbești?

— Despre căsătoria noastră.

— Nu va fi nici o căsătorie.

— Cum așa, nici o căsătorie?

— Cel puțin dacă nu-ți schimbi intențiile.

Pierre Mazalaigue scrâșni din dinți. Aceasta dădu o înfățișare dură părții de jos a feței sale. O scânteie de oțel îi țâșni dintre gene. Strigă:

— Ești nebună, Amélie! Gândește-te bine. N-am să cedez.

— Nici eu.

Simțea ca o beție să-l înfrunte. O senzație de bogăție și de putere o făcea să plutească. Prinsă ca de o amețeală îl văzu pe Pierre Mazalaigue cum se dă la o parte, lăsând-o să treacă. Repede, ieși din cameră și începu să coboare treptele. La capătul scării, el o ajunse.

— Amélie, te rog... Nu pleca astfel... E o copilărie... Revino-ți!...

Ochii lui o implorau în întuneric. Vocea îi devenea dulce:

— Amélie, Amélie...

Dar ea nu mai voia să afle dacă persista în intransigența lui sau consimțea să renunțe din dragoste pentru ea. Ceva fusese rupt, mutilat în pieptul ei. Un hohot de plâns îi urcă spre buze. Începu să alerge. Noaptea îi sărea în față, rece, ostilă, la fiecare pas. După ce străbătu maidanul târgului, încetini pasul. Crezuse

că el o s-o urmărească. Că va încerca s-o ajungă ca să-i mai vorbească. Dar nu, nu venea nimeni. Pierre Mazalaigue rămase acolo, la picioarele scării. Nu încerca nici un gest. Nu scotea nici un strigăt. O lăsa să plece, singură, hotărâtă, furioasă. Așa cum voise ea.

12.

Timp de trei zile ea nu știu nimic despre el. La început, această lipsă de vești o întărea în ideea funestă că nu mai trebuia să spere să-l revadă. Dar, gândindu-se mai bine, temerile i se liniștiră. O siguranță mulțumită urmă spaimei. Înțelese dintr-o dată că, în ciocnirea pe care o avusese cu Pierre Mazalaigue repurtase, prin fermitatea ei de caracter, un prețios avantaj asupra lui. Dacă el ezita să-i reapară în față, era numai pentru că nu putea să se obișnuiască cu ideea că voința lui nu fusese cea mai tare. O asemenea constatare îi pusese amorul propriu la încercare. Fără îndoială că, deși decis să-și recunoască vinovăția, căuta cu furie un mijloc prin care să nu se facă de râs. Ea refuza să-l plângă. Ce-i ceruse atât de extraordinar? Să rămână în regiune, să locuiască în casa familiei ei, să fie în același timp soțul ei și tovarășul tatălui ei. Oricine în locul lui ar fi fost înduioșat de o propunere atât de spontană și de înțeleaptă. Dar el era orgolios și încăpățânat. Grijuliu numai cu plăcerile lui. Obișnuit să meargă drept înainte, să i se pléce totul, să calce totul în picioare. Amélie nu înceta să critice această fire nesupusă, a cărei voință nu-i displăcea totuși.

A patra zi trecu fără ca vinovatul să vină să se căiască. În cea de a cincea zi, Amélie află din discuțiile clientelor sale că familia Sénéjoux sosise la Chapelle-au-Bois ca să semneze actul de cumpărare a cafenelei în fața notarului și că, cedând fondul

de comerț și zidurile, Pierre Mazalaigue își rezerva un drept de uzufruct pe o mică încăpere de la primul etaj. Această ultimă informație o liniști: din moment ce Pierre Mazalaigue se hotărâse să păstreze o cameră în casă, însemna că, în pofida amenințării sale, nu avea intenția să părăsească imediat târgul. Instalarea noilor proprietari stârnea atât de tare interesul populației încât, fără să se miște din magazin, Amélie era ținută la curent cu faptele și gesturile lor. Rând pe rând, tatăl, fratele ei, Justin, doamna Barbezac, doamna Ferrière o informau din frânturi asupra evenimentelor care o interesau, deși se prefăcea că nu le acordă decât o atenție distrată. Mobilele sosiră de la Limoges cu trenul. Fuseseră descărcate. Așezate la locul lor. Numai obiecte solide, din stejar. Abajururile, perdelele, fețele de masă erau ornate cu aceeași garnitură de ciucuri roz. Moș Sénéjoux pusese să se instaleze o oglindă șlefuită deasupra tejghelei. Vorbea de revopsirea fațadei în „gen marmură". Pierre Mazalaigue îi promisese patronului să-l ajute la primele contacte cu clientela. „Încă un pretext ca să nu plece! își spuse Amélie. Chiar crede că mă las păcălită de jocul lui?"

Într-o seară, după cină, când se pregătea să se bage în pat auzi o lovitură ușoară în fereastră. S-ar fi spus că un cioc de pasăre lovise geamul întunecat. Nu, era o piatră. Pierre Mazalaigue era jos. Vroia s-o vadă, ca să-i ceară iertare. Amélie așteptase de atâta vreme această clipă încât fu cât pe ce să leșine de fericire. Deschise fereastra, se aplecă în noapte. La picioarele casei, o umbră era lipită de zidul alb. El! În sfârșit! O șoaptă ajunse până la ea:

— Amélie! Amélie!... Atenție!...

Umbra se desprinse de zid și ridică un băț. Ceva căzu cu un zgomot ușor în încăpere. Pe podea zăcea un bilet făcut ghemotoc și îngreuiat cu o piatră. Ea-l ridică și, înainte de a-l citi, mai aruncă o privire în stradă. Pierre Mazalaigue nu mai era acolo. Ea închise fereastra, se așeză, cu picioarele moi pe pat și despături biletul:

„Draga mea Amélie, trebuie neapărat să te văd în seara aceasta. Am să te aștept în spatele cișmelei. Vino. E important.. O să vorbim despre acele planuri...“

Apropierea lui Pierre Mazalaigue îi provoca o emoție atât de intensă încât cu greu putea înțelege ceea ce citea. Strânse din sprâncene și își concentră atenția pe pagina mototolită pe care erau așternute niște fraze mâzgălite cu creionul.

„Această despărțire ne-a făcut bine și unuia și celuilalt. Sunt sigur că, după ce te-ai gândit, ai înțeles că n-ar fi trebuit să te superi pe mine. Trebuie să ai încredere în mine, Amélie. Dacă n-aș fi sigur că am dreptate, n-aș insista. Dar așa este și cred că acum ești de aceeași părere cu mine...“

Cuvintele îi jucau în fața ochilor, care rămăseseră uscați și arzători :

„Deci, te aștept cu multă nerăbdare și dragoste. Dar, dacă nu vii, am să înțeleg că te-ai îndepărtat de mine și voi proceda în consecință. Mereu al tău : PIERRE.“

Amélie dădu drumul scrisorii, care alunecă pe podea. Sângele i se ridicase în obraji. O indignare fără limite o cuprinse. Așadar, în timp ce ea se pregătea să primească supunerea lui Pierre Mazalaigue, el, pe partea lui, aștepta ca ea să se dea bătută. Și, cum ea nu reacționa destul de repede, o aducea la ordine, o soma să se prezinte în fața lui, sub amenințarea de a fi părăsită. Câtă impertinență ! Regreta acum că deschisese fereastra la semnalul lui. În tot cazul, va fi ultimul punct pe care-l marcase împotriva ei. „N-am să mă duc !“

Se ridică și văzu în oglinda dulapului că privirea îi devenise rea. Violența gândurilor îi dovedea că dreptatea era de partea ei. Nu putea să fie atât de exaltată decât dacă întreaga vinovăție era de partea celuilalt. Trebuie să-și facă un plan de acțiune.

Să-i răspundă lui Pierre Mazalaigue. Lovitură pentru lovitură! Și fără întârziere. Dar cum? În scris. Nu-i dăduse el exemplu? Mâine seară, după cină, va auzi o lovitură în geam, va deschide fereastra camerei și va primi un ghemotoc de hârtie aruncat de o mână nevăzută. Această scrisoare nesemnată va suna astfel: *„Te aștept la mine în bucătărie. Poarta care dă în stradă e deschisă. Dar nu veni decât dacă ai renunțat la proiectul plecării la Paris. Dacă nu, n-am să te ascult. Și totul se va fi terminat între noi".* Se va vedea dacă va avea curajul să reziste unei chemări imperioase. Mai ales după momentele penibile pe care le petrecuse lângă cișmea. Și-l imagina, cu mâinile în buzunare, cu gulerul ridicat, tropăind în noroi, mirosind vântul, tresărind de speranță la cea mai mică rumoare venită din adâncurile nopții. Cât stătuse oare la postul său? O oră? Două?

— Bine gândit! E bine gândit! murmură ea.

Dintr-o dată o cuprinse teama că, dezamăgit de așteptare, va face cale întoarsă și va încerca s-o cheme din nou la fereastră. Repede stinse lampa ca să lase să se creadă că doarme. Astfel, apărată de întuneric, se dezbrăcă și se băgă sub pătură. Dar nu adormi decât foarte târziu, după ce avusese impresia, de mai multe ori, că un pas de bărbat se învârtea în jurul casei.

A doua zi dimineață, trezindu-se, Amélie nu mai era tot atât de sigură de calitățile planului ei. Această trimitere a unui bilet nocturn era periculoasă și complicată. Nu era mai bine să discute problema față-n față? Regretă că nu se dusese în ajun la cișmea și se hotărî să repare această greșeală în aceeași seară, ducându-se la Pierre Mazalaigue pentru o ultimă explicație. Deoarece mai fusese la el noaptea în secret, era convinsă că o dată în plus totul va decurge bine. Cuvintele pe care avea să i le spună pentru a-l convinge o obsedau, ca și cum ar fi vrut să le învețe pe dinafară pentru un examen. Și le repeta fără să izbutească să le epuizeze puterea răzbunătoare. Această recitare interioară o întovărăși tot timpul, până la ora mesei. Ploaia bătea în geamuri. Avea o mâncare de varză în mijlocul mesei. Denis și Jérôme

mâncau cu poftă. Amélie visa la împăcarea apropiată. Fu trezită din gânduri de vocea tatălui ei, care spunea :

— Sigur, e păcat ! Toți tinerii pleacă ! N-or să mai fie în curând aici decât bătrâni !

Pentru că nu auzise începutul, Amélie întrebă :

— De ce spui asta, tată ?

— Din cauza lui Mazalaigue.

— Ah, da ?

Inima i se strânse. Se făcu albă și rece. Reluă, fără să ridice privirea :

— Ce-i cu el ? Ce-a făcut Mazalaigue ?

Răspunsul îi sosi ca o lovitură năucitoare în plin stomac :

— A plecat la Paris astăzi dimineață.

13.

La pândă în spatele vitrinei, Amélie îl vedea pe poștaș coborând strada, mergând din poartă în poartă cu geanta și cu pelerina sa care-i dădea un aer de școlar. Când se apropie de magazin, simți crescând în ea o emoție irezistibilă. Și totuși, era sigură că nu-i va aduce scrisoarea pe care o aștepta. Dacă Pierre Mazalaigue ar fi vrut să-i scrie, ar fi putut-o face încă de la sosirea la Paris. Fiecare zi care trecea făcea această speranță și mai improbabilă. Era momentul să accepte că totul se terminase între ei. Dar poștașul deschise ușa. La sunetul clopoțelului, inima Améliei bătea să se spargă. Se stăpâni cu greu să nu țâșnească spre omul cu mustață subțire și neagră și cu obrajii ca niște mere roșii. În picioare, în mijlocul prăvăliei, el scotocea în geanta de piele. Apoi scoase un plic, două plicuri, spuse câteva cuvinte amabile, își atinse șapca cu degetul și trecu pragul înapoi, lăsând în urma sa o tăcere consternată. O scrisoare de la mătușa Clo-

tilde, niște facturi, o carte poștală anunțând apropiata vizită a domnului Dubech... Nimic de la Paris. Amélie își reproșa credulitatea fără margini. De câte ori trebuie să mai fie dezamăgită ca să admită că Pierre Mazalaigue o uitase, își bătuse joc de ea, că nu o iubea ? În realitate, departe de a regreta bruschețea acestei rupturi, ar fi trebuit să se felicite că el nu încerca să o revadă. Ca să se vindece mai repede, ar fi vrut să-și smulgă din inimă mizerabilele amintiri despre cel absent. Să-l gonească din ea pentru totdeauna. Să-l șteargă din memorie. Așteptând să i se vindece sufletul, se căznea să-și zdrobească trupul cu tot felul de treburi casnice. Bucătăria, scara, camerele, magazinul fură supuse unui scuturat sălbatic. Dimineața se scula mai devreme decât de obicei ca să lustruiască mobilele și să frece în genunchi parchetul. Seara, după cină, refuza să urce să se culce și se instala sub lampă ca să cârpească lenjeria. Șalele o dureau. Pleoapele o usturau. Din cauza prea marii oboseli, avea impresia că se clatină camera cu ea. Se bucura de această năuceală ca de o asigurare împotriva amenințării gândurilor.

În timpul acesta, Jérôme o observa cu neliniște. Îi era deajuns s-o vadă ca să-și dea seama că era pradă unei decepții sentimentale. Fără îndoială, Jean Eyrolles nu încetase s-o chinuie. După ce o rupsese cu acest băiat, se trezise desigur singură și tristă, prea mândră ca să revină la el, și prea iubitoare pentru a-l uita. Păcat că Maria nu mai exista ca să-i primească confidențele și s-o consoleze ! Între mamă și fiică totul se spune, totul se ascultă, totul se înțelege. În schimb, un tată e neîndemânatic când e vorba să descurce o poveste sentimentală. El aduce cu sine, împotriva dorinței sale, punctul de vedere riguros al bărbatului. Și în dorința sa de a simplifica totul, de a aranja totul, nu face decât să stârnească supărări care erau pe cale să fie date uitării.

Într-o seară, totuși, după ce Denis plecase de la masă, Jérôme consideră că nu se mai putea sustrage obligațiilor sale tutelare. Adunându-și curajul, îi aruncă o privire Améliei care spăla vasele, și spuse cu o voce nesigură :

— De ce nu vorbești niciodată cu mine, Amélie ?

Ea ridică din sprâncene :

— Ba îți vorbesc tată, îți vorbesc adesea !

— Despre treburi mărunte.

— Ce înțelegi prin treburi mărunte ?

— Magazinul, sănătatea, școala lui Denis, mâncarea...

— Și care sunt, după tine, marile probleme ?

Jérôme se tulbură :

— Cum să-ți explic ? Marile probleme sunt cele care se petrec aici.

Și arătă cu degetul în dreptul inimii. Obrajii Améliei se înroșiră. Un surâs disprețuitor i se așternu pe buze :

— Ai să fii dezamăgit, tată, dar acest gen de mari probleme nu mă preocupă câtuși de puțin.

El își reproșă că abordase greșit discuția. Acum, Amélie era în alertă.

— Nu mă înțelegi ! Aș vrea, pur și simplu, ca, dacă ai necazuri, probleme, să mi le spui și mie.

— Bineînțeles, tată !

— ... să nu le păstrezi numai pentru tine...

— Da.

— Sunt tatăl tău, nu-i așa ? Trebuie să pot să te ajut. Din păcate, nu ca biata maică-ta ! Dar, în sfârșit... în sfârșit, nu ești singură pe lume. Orice s-ar întâmpla... Să știi asta bine!

Îi tremura vocea. Își suflă nasul. Amélie se apropie de el și îl sărută pe amândoi obrajii, cu atâta vioiciune, încât el nu avu timp să-i întoarcă sărutările.

— Nu-ți fă grijă, tată, șopti ea. Sunt fericită.

— Spui asta, deși sunt sigur că nu-i așa.

— De ce n-aș fi fericită ?

— Ei ! Știu și eu ! ?

— Vezi bine, deci...

Râse. El ghici că această reacție nu era sinceră. Și totuși, chiar prefăcută, veselia Améliei îi mai ușura puțin inima. Își spuse că-i vorbise așa cum trebuie.

— În tot cazul — reluă el — nu arăți prea bine.

Crezu că avea să protesteze, cum îi era obiceiul. Dar ea își ridică o meșă care-i atârna pe frunte și spuse:

— Într-adevăr, sunt obosită.

Din partea ei, o asemenea mărturisire era neașteptată. Jérôme profită de ocazie ca să reia o veche discuție cu noi perspective:

— Faci prea multe, Amélie. Și ce-ai să câștigi dacă o să cazi bolnavă?

— N-am ajuns până acolo.

— Dacă o să continui așa, o să ajungem în curând!

Această presupunere corespundea oare temerilor tinerei fete? În loc să protesteze, zise încetișor:

— Ei nu, tată... Exagerezi...

Apoi, puse la loc vesela în rafturi și-și scoase șorțul. Ochii îi ardeau cu o lucire neagră și dulce. Buzele îi surâdeau ușor. Trebuie să se fi gândit la ceva îndepărtat, pentru că ea însăși părea departe și învăluită în ceață.

— De ce nu vrei s-o iei pe această doamnă Pinteau să te ajute? întrebă Jérôme.

Amélie bătu din pleoape. Se trezea dintr-un vis.

— Asta ar însemna cheltuială, spuse.

— Nu-i așa. Se pare că această femeie e foarte rezonabilă. O să ne aranjăm să n-avem nevoie de ea decât o oră sau două pe zi. O să spele rufele, o să cârpească, de pildă...

— Aș vrea să izbutesc să mă descurc singură.

— Poftim idee! Dar ce, eu mă descurc singur la potcovărie?

— Nu e bună comparația.

— Ba da! Eu am potcovăria și tu ai magazinul, cu casa în plus. Am luat un bărbat să mă ajute în munca mea de bărbat. Tu trebuie să iei o femeie ca să te secondeze în munca ta de femeie. Sau, altfel, reproșează-mi că-l plătesc pe Justin! Spune-mi că aș putea să mă învăț să mă lipsesc de lucrător! Sărmanul Justin, ce s-ar face fără mine? Și eu, ce m-aș face fără el?...

Așteptă un răspuns de la Amélie și, încurajat de tăcerea ei, reluă cu jumătate de gură:

— Angajând-o pe doamna Pinteau, ai face în același timp și o faptă bună. Amintește-ți ce a spus domnul pastor: n-are din ce trăi. E în doliu. Are nevoie de puține parale și de multă prietenie.

Doamna Pinteau venise deja în câteva rânduri pe la magazin: o doamnă micuță și rubicondă, cu brațele scurte și cu un surâs bun. Ea sau o alta! Și de ce nu? Amélie își trase la loc manșetele, căci terminase de spălat vasele. Nici ea nu înțelegea ce se petrece în inima ei. Brusc, nu mai avea poftă să-și contrazică tatăl. Îi făcea chiar plăcere să cedeze cu ușurință în fața voinței altuia. I se părea că și lăsase deoparte felul de a fi, ca pe o armură grea, incomodă, și că își trăgea puțin sufletul, cu trupul și cu mintea lăsate în voia lor, înainte de a relua povara.

— Așadar — întrebă Jérôme — ce hotărâre ai luat?

Amélie plecă privirea în semn că da.

— Ai dreptate, tată. Am să mă duc s-o văd poimâine.

— De ce nu mâine?

— Mâine aștept vizita domnului Dubech.

— Ți-a scris că va fi aici către amiază. Ai toată dimineața la dispoziție. Am să supraveghez eu magazinul în lipsa ta.

— Bine, tată.

Rosti aceste cuvinte cu blândețe. Acceptând să o angajeze pe doamna Pinteau, își dovedea sieși și le dovedea și celorlalți că era capabilă, uneori, să renunțe la ideile ei. Dacă Pierre Mazalaigue i-ar fi putut citi în suflet, acum, s-ar fi mirat să descopere atâta slăbiciune, atâta amărăciune și docilitate. Dar el era departe. Nu știuse s-o înțeleagă. Luase cu el imaginea unei fete autoritare și distante. Era nedrept! Era fals! Ea nu era astfel. Cazul doamnei Pinteau stătea mărturie. Mintea Améliei o luă razna. Fu din nou cuprinsă de acea amețeală rușinoasă, prevestind sufocările și lacrimile. Tatăl ei o examina cu o afecțiune insuportabilă. Ea se forță să nu-i povestească necazul său.

— Tată — zise ea — adu-mi socotelile de la potcovărie. Aș vrea să le pun la zi.

După ieșirea lui din încăpere se apropie de fereastră și își sprijini fruntea de geam. Răceala sticlei făcea să-i amorțească partea de sus a feței. Privea în noaptea adâncă și își spunea că, fără îndoială, puțini pe lume erau atât de nenorociți ca ea în clipa aceea.

Doamna Pinteau locuia la verișoara ei, domnișoara Bellac, dincolo de maidanul târgului. Când se apropie de piață, trupul Amélei fu străbătut de un fior de tulburare și melancolie. Era pentru prima oară că se întorcea pe aceste locuri de când cu vizita ei nocturnă la Pierre Mazalaigue. Văzu cafeneaua, întinerită, revopsită, de nerecunoscut. Domnul Sénéjoux, un bărbat burtos, cu o pălărie de vânătoare pe cap, spărgea lemne în fața ușii. Amélie aruncă o privire spre scara exterioară care ducea la camera lui Pierre Mazalaigue. Streașina de tablă. Treptele înguste. Ușa. Această ușă o fascina. O idee năstrușnică îi trecu prin minte. Și dacă se reîntorsese ? Dacă era acolo sus? Dintr-o dată, un strigăt o făcu să tresară :

— Amélie ! Amélie !

Era moș Péchadre, care o striga din prăvălia lui. O fracțiune de secundă se simți dezorientată.

— Bună ziua, domnule Pèchadre.

Pantofarul îi aruncă un surâs oblic, care-i despică în două fața presărată cu rumeguș.

— Saboții dumneavoastră sunt gata.

— Saboții mei ?

Gândul la saboți o readucea din nou la Pierre Mazalaigue. Își aminti incendiul, lista de subscripție, cheta făcută de copii, într-o seară, în târgul rece și întunecat.

Foarte repede, murmură :

— Puneți-i deoparte. Am să revin...

Se îndreptă spre casa domnișoarei Bellac, care se deosebea de celelalte printr-o decorație de cărămizi smălțuite în jurul ferestrelor. Croitoreasa era în mijlocul camerei, la parter. Cu nasul ascuțit, cu ochii vioi, cu pielea măslinie, avea părul gri, cu o

pieptănătură ușoară și cu breton pe frunte. Când o văzu pe Amélie apropiindu-se, se ridică și alergă să-i deschidă ușa. Tânăra pătrunse într-un vestibul mic și întunecos, pe care o draperie din pânză de saltea o despărțea de atelier. Mașina de cusut era deschisă. Pe masa mare zăceau bucăți de pânză, foarfece, mosoare, jurnale de modă cu paginile îndoite. Un manechin fără cap își împrumuta formele unei haine din țesătură de lână ecosez, maro și negru, cu brandemburguri.

— E pentru doamna Barbezac! spuse croitoreasa. Un model puțin cam pretențios. Dar ea și-l poate permite. În același jurnal, am văzut ceva care v-ar sta atât de bine... Dar atât de bine!

Își dădu ochii peste cap, ca și cum ar fi vrut să privească în sine însăși.

— N-am nevoie de nimic, deocamdată.

— Cu primăvara care se apropie? exclamă domnișoara Bellac aruncându-i o privire de mustrare feminină. Ar fi păcat! Se fac lucruri din ce în ce mai încântătoare. Să nu-ți vină să crezi. Priviți această jachetă neagră, care se mulează...

Îi întinse un desen lipit pe o bucată de carton.

— Am venit s-o văd pe doamna Pinteau, zise Amélie.

— Una nu o împiedică pe cealaltă. Verișoara mea a ieșit ca să livreze niște lucruri proaspăt călcate. Da, ea se ocupă cu călcatul lenjeriei acum. Dacă ați vedea-o aranjând o bonetă... Niște degete de zână. Când o să aveți ceva de lucru pentru ea...

— Tocmai — spuse Amélie — aș vrea să-i vorbesc în legătură cu asta.

— Cu atât mai bine. E dezolată, sărmana! Nu vrea să-mi fie o povară. Ați văzut rochița aceasta neagră, absolut simplă, cu volane de dantelă la jumătatea corsajului și la mâneci?... Și cealaltă, nu e drăgălașă, toată numai imprimeuri negre și gri?...

Amélie trecea de la o imagine la alta, cu un amuzament pe care nu încerca să și-l ascundă. De la moartea mamei ei nu mai avusese ocazia să se gândească la toalete. Vorbăria domnișoarei Bellac îi amintea de o epocă lipsită de griji. Se imagină în haina de lână ecosez, în rochia cu volane de dantelă sau într-un mic

compleu gri-perl cu pantofi, mănuși și pălărie asortate. Gândurile i se pierdeau prin meandre de pânzeturi, de șnururi și de broderii. Apoi o apucă ciuda pe această cochetărie inutilă. Ea nu dorea să placă nimănui. Era obosită de sine însăși.

— Anul acesta se va purta mult tafta, zise domnișoara Bellac.

Se reapucase să coasă iute de mână, cu spatele cocoșat și cu picioarele așezate pe un scăunel. Un ușor miros de lipici se degaja din papucii ei. Ușa se deschise și se închise.

— Iată că a venit! rosti domnișoara Bellac fără să ridice nasul din lucru.

Amélie întoarse capul. O femeie de vreo patruzeci de ani, grăsuță și albă, cu bărbia rotundă și cu ochii lipsiți de sclipire, se strecura cu timiditate în încăpere. Era corpolentă și blândă. Vocea îi era lipsită de accent. Când Amélie îi spuse pentru ce venise, doamna Pinteau își împreună mâinile și ochii i se umeziră. Gemu:

— Cu plăcere, Amélie! Gândește-te puțin. O țin atât de bine minte pe biata ta mamă! Ajutându-te, va fi ca și cum aș ajuta-o pe ea însăși!...

Se deciseră cum să fie folosit timpul. Patru ore în fiecare dimineață. În plus, doamna Pinteau își va lua de lucru acasă: spălat, cârpit, călcat. Cât despre condiții, nu voia să le discute încă:

— O să-mi dați cât o să credeți de cuviință. Ne înțelegem noi. Pentru ce mi-a mai rămas mie de făcut în viață, acum!...

Dorința ei de a fi angajată era atât de evidentă, încât Amélie fu înduioșată. „Are vârsta mamei mele — se gândi. Printr-un joc al soartei, mama ar fi putut fi obligată, ca și ea, să-și caute de lucru la alții...“ Orice o tulbura, în dimineața aceasta. Domnișoara Bellac îi oferi câteva bomboane dintr-o cupă de sticlă.

— Nu! spuse ea cu un nod în gât. Trebuie să fug.

— Mai ai cinci minute?

— Nici măcar! E ziua comis-voiajorului. Probabil a și venit...

Cele două femei o conduseră până la ușă. Pentru a se întoarce acasă, Amélie evită să treacă din nou pe maidanul târgului.

Domnul Dubech scutură îndelung mâinile Améliei între mânuțele lui durdulii și calde:

— Ah! Copila mea... Ce tristă întâlnire... Nu ți-am putut spune îndeajuns de bine prin scrisoare cât de tare am luat parte la durerea voastră!...

Ajuns la magazin înaintea ei, îi prezentase deja condoleanțe lui Jérôme, pentru că acesta avea pleoapele roșii și-și sufla nasul mișcând tare din nări. După câteva momente, el se reîntoarse în potcovărie, în timp ce comis-voiajorul își deschidea valizele cu eșantioane. Ca să nu fie deranjați, Amélie luă clanța de la ușă. În timp ce își făcea comenzile, avea senzația bizară că nu e ea însăși, că joacă un rol.

— Vă fac din nou propunerea cu micile bibelouri de porțelan! spuse domnul Dubech.

Scoase din ambalaj statueta reprezentând o marchiză cu ogarul și cu negrișorul reuniți pe același soclu. Amélie aruncă bibeloului o privire vagă și deformată. În sfârșit, spuse:

— Nu, domnule Dubech.

— Cu toate acestea, ultima oară ați părut că regretați că...

— Nu, domnule Dubech! repetă Amélie cu fermitate.

— Perfect, nu mai insist.

Părea jignit. Ea semnă bonurile de comandă pentru veselă și pentru fierărie. Apoi, așa cum făcea mama ei altădată, îi încredință comis-voiajorului câteva mesaje pentru rude sau pentru prieteni care locuiau prin regiune. De asemenea, avu grijă să nu uite de micul păhărel de drojdie. Sensibil la păstrarea acestei tradiții, domnul Dubech își degusta băutura strângând din ochi de plăcere. Între două înghițituri, vorbea despre călătoriile sale, despre afaceri și despre oamenii pe care-i întâlnise. Deodată, întrebă:

— N-aveți nevoie de nimic de la Paris?

— De la Paris? se bâlbâi Amélie.

Fu străbătută de un fior. Buzele ei refuzau să surâdă.

— Da, spuse el, trebuie să mă duc săptămâna viitoare cu niște treburi. Avem un magazin cu expoziție și vânzare, în rue

de Paradis. Rezultatele sunt atât de dezamăgitoare, încât direcțiunea m-a însărcinat...

Amélie nu-l mai asculta. Atenția ei rămăsese agățată de începutul povestirii lui. Vedea cu ochii minții un mare oraș, lumini, mulțime, trăsuri. Și, în mijlocul acestor zgomote, al acestei agitații, Pierre Mazalaigue. Spuse cu voce slabă:

— Nu, domnule Dubech. Vă mulțumesc. N-am nici un fel de comision la Paris.

14.

Amélie se obișnui foarte repede cu serviciile doamnei Pinteau. În ciuda formelor sale planturoase, această femeie ocupa puțin loc în casă. Venea devreme dimineața, lucra repede, în tăcere, fără să pună întrebări, fără să deranjeze pe nimeni, ca și cum obiceiurile familiei ar fi fost de multă vreme și ale sale. Câteodată, în zilele cu multă clientelă, o ajuta chiar și la magazin. Apoi, către prânz, pleca, tot atât de sprintenă și de surâzătoare ca și cum ar fi luat parte la o distracție. Scăpată, datorită ei, de unele treburi menajere, Amélie continua să ducă o viață retrasă. Nimic nu o atrăgea în afara casei. Încetase să mai aștepte vreo scrisoare de la Paris. Nemaiavând nici o speranță, nu mai suferea. Totuși, sezonul frumos se apropia, cu suspinele sale călduțe, cu ploile sale mânioase, cu râurile sale umflate, cu drumurile sale pline de noroi și cu mugurii săi durdulii care plesneau într-un fior de dantelă verde. O grămadă de ierburi și de frunze proaspete îndulceau pantele colinelor. Animalele ieșeau din grajduri. Pe câmpii și în grădinile care înconjurau târgul oamenii lucrau pământul și se pregăteau de semănat. Organizați în bande rivale, copiii din Chapelle-au-Bois se ocupau cu culesul păpădiilor. Gospodinele serveau salate de păpădie cu slănină în toate locuințele

târgului. Ferestrele se deschideau. Locuințele erau aerisite temeinic. Fetele râdeau prin bucătării. Antonin Ferrière și prietenii lui făceau nenumărate tururi în piața bisericii, pe bicicletele lor. Sâmbăta seara, acordeonul cânta cu foc în hangarul care ținea loc de sală de serbări. Picioarele dansatorilor băteau podeaua în ritm. Se auzea de departe. Se simțea un fel de veselie chiar și în cântecul cocoșului, în șuieratul trenurilor și în sunetul fierului bătut pe nicovală.

Pentru prima oară în viață, Amélie rămânea insensibilă la această veselie care se degaja din pământul încălzit. Se credea în mod definitiv inaptă pentru fericire. Astfel că fu total mirată de plăcerea pe care i-o făcu o scrisoare de la Marthe Tabaraud, prin care aceasta își anunța sosirea apropiată la Chapelle-au-Bois. Tânăra fată urma să petreacă o săptămână la bunica ei, bătrâna doamnă Tabaraud, care se plângea că a fost părăsită :

„Mama o să mă însoțească, iar tata va veni să ne ia. Desigur, o voi revedea cu drag pe bunica, atât de delicioasă și atât de cârtitoare, care o să mă răsfețe ca și cum aș avea încă cinci ani, dar mai ales pe tine visez să te reîntâlnesc, draga mea Amélie, ca să-mi descarc inima și ca tu să faci la rândul tău același lucru. La 22 mai, am să te strâng în brațe. E oare cu putință ? Îmi vine să cânt ca un mierloi. Mii de sărutări premergătoare sunt închise în plicul acestei scrisori...“

După ce citi scrisoarea, Amélie, cuprinsă de bucurie, dădu fuga în potcovărie, unde-l găsi pe tatăl ei care repara o veche cană de cositor. Metalul se topea sub ciocanul de lipit cu un aspru șuierat de aburi. Amélie strigă :

— Tată ! Îmi scrie Marthe că o să vină să ne vadă săptămâna viitoare !

Coțofana replică printr-un hohot de râs. Justin aruncă spre ea cu o cârpă făcută ghem, de care pasărea se feri sărind de pe foale pe nicovală. Jérôme puse ciocanul de lipit pe marginea bancului, își privi lung fata și murmură :

— Mă bucur mult pentru tine, Amélie. Era și timpul să-ți mai schimbi gândurile !...

Din atelier, ea trecu în bucătărie. Doamna Pinteau spăla geamurile. Amélie îi spuse pe un ton aparent dezinvolt :

— Oare ați putea să mă înlocuiți la magazin, o după-amiază sau două, săptămâna viitoare ? Am să vă las toate tarifele și lista clienților cărora le vindem pe credit. O pregătisem altădată pentru tata. O să vedeți, nu-i prea greu. Închipuiți-vă, o aștept pe prietena mea, cea mai bună prietenă a mea, domnișoara Tabaraud !

— Fata doctorului ?

— Da, nu ne-am mai văzut de foarte multă vreme !

— Contați pe bine. Prăvălia o să fie bine ținută. Îmi dă putere să vă văd privirile strălucitoare. Începusem să cred că nimic nu vă mai e pe plac !

S-ar fi putut spune că înainte de a vorbi se înțelesese cu Jérôme. Tânăra fată își dădu seama că orice ar face, tristețea i se citea pe față chiar și de către cei mai puțin avizați. Țâșneau din ea, fără voia ei, efluvii de frig și de disperare. Poate că Marthe va scoate un strigăt de spaimă când o va vedea. „Draga mea, ce ți s-a întâmplat ?“ Amélie se hotărî să nu-i împărtășească motivele durerii sale și să-și pună, ca s-o întâmpine, fusta de pânză neagră plisată și corsajul de mătase neagră brodat cu brăduți pe piept.

Înainte chiar ca trenul să se fi oprit, Amélie recunoscu silueta Marthei, aplecată la una dintre ferestrele ultimului vagon. Locomotiva trase o înjurătură de fum. Tampoanele se loviră între el. Se petrecu o tasare a călătorilor și a bagajelor în interiorul vagoanelor. Șeful gării strigă ceva poruncitor prin portavoce. Și Amélie începu să alerge de-a lungul peronului, urmată de fratele ei, care împingea o roabă. Ziua de 22 mai căzând într-o joi, ceruse ca Denis să profite că are liber și să ajute la transportul bagajelor.

— Amélie ! Amélie !

— Marthe !

Prin ușa deschisă a vagonului, un nor auriu își luă zborul. Marthe Tabaraud purta un taior de culoare deschisă și o pălărie turtită de pai deschis la culoare, împodobită cu un nod de tafta galbenă ca lămâia. Fetele se îmbrățișară, exclamară și o porniră în fugă în întâmpinarea doamnei Tabaraud, ca s-o ajute să coboare treptele. Călătoria o obosise. O apărătoare de praf de culoare gri îi flutura pe umeri. La adăpostul voaletei figura ei greoaie și demnă încerca în zadar să surâdă :

— Ah, copiii mei ! Sunt frântă ! Cât ești de frumoasă, dragă Amélie ! O să te luăm la Limoges ca să te avem mereu sub ochi ! Și Denis ! Iar a mai crescut băiatul ăsta ! Dumnezeule, dar bagajele ? ! Cine are grijă de ele ?

— Eu, doamnă ! spuse Denis. Vroiam să vin cu trăsura dar, cum mergeți aproape, m-am gândit că va fi la fel de bine să vin cu roaba pentru bagaje.

— Ești un băiat înțelept. Tatăl tău e bine, Amélie ?

— Foarte bine, doamnă. Și doctorul Tabaraud ?

— Cât se poate de bine. În afara unei mici crize de astm, săptămâna trecută. Ne-a rugat să vă transmitem cele bune tuturor...

Țărănci, purtându-și coșurile mari se grăbeau spre ieșire. Se auzea răgând un măgăruș în spatele barierei închise. Cineva strigă :

— Urcați în vagoane !

— Grăbește-te, Denis ! spuse Amélie.

Portierele se trântiră. Locomotiva șuieră, tremură. Denis îngrămădea două valize, trei cartoane de pălării și un sac cu burduf în roabă. Trenul se puse în mișcare sub un smoc de fum negru și urât mirositor. Șeful de gară urmărea cu privirea vagonul din spate, ca și cum ar fi avut ceva să-i reproșeze. Apoi, întorcându-se pe călcâie, se apropie de doamna Tabaraud și o salută cu două degete la șapcă și cu bărbuța afabilă :

— Așadar, ați venit să ne vizitați, totuși ? E frumos din partea dumneavoastră că nu ne-ați uitat în atâta vreme !...

— Ne-ar face plăcere să putem fi mai des lângă dumneavoastră, zise doamna Tabaraud, făcând să cânte sfârșitul frazei.

— O să vă avem măcar printre noi pentru mai multă vreme, de astă dată ?

— Din păcate, nu !

— Ei, oamenii ăștia de la oraș ! exclamă șeful gării.

— Plângeți-i : soarta lor nu e totdeauna roz ! surâse Marthe cu drăgălășenie.

Amélie consideră că e destul de curajoasă să intervină astfel în discuție. Fără îndoială, consecința educației ei citadine. Se auzi o sonerie. Șeful de gară se grăbi spre ușa biroului său :

— Iertați-mă ! Treburi de serviciu...

Ieșiră în grup. Doamna Tabaraud îi dăduse brațul stâng Marthei și brațul drept Améliei. Denis mergea în față împingând roaba. Cele două fete, despărțite de fluturarea apărătoarei de praf, își aplecau capetele una spre cealaltă și discutau cu voci ascuțite, ca și cum zgomotul trenului ar fi continuat să le asurzească. Totuși, instinctiv, nu spuneau decât cuvinte banale, păstrând veștile importante pentru clipa când se vor afla fără martori. Din când în când, trebuia să se oprească pentru că un trecător le recunoștea pe călătoare și se îndrepta spre ele cu mâinile întinse :

— Bună ziua, doamnă Tabaraud ! Ce surpriză ! Îmi dai voie să te îmbrățișez, micuța mea Marthe ! Micuță ! N-ar mai trebui să-ți spun așa ! Cum trece timpul ! Și doctorul ? Mereu mult de lucru ?

Doamna Tabaraud se umila în pene în spatele voaletei. Marthe, cuprinsă de un râs nebun, tușea în pumni. Și Amélie îi făcea cu ochiul pe furiș. Cea mai lungă oprire le fu impusă de brutăriță, doamna Ricodas, care era o prietenă din copilărie a doamnei Tabaraud. Cele două femei se îmbrățișară. Profitând de diversiune, Marthe se apropie de Amélie și-i șopti:

— Am atâtea să-ți spun ! Mi se pare că o săptămână n-o să fie de ajuns. Poți să mă vezi în după-amiaza aceasta ?

— O să aranjez să se poată. Dar bunica ta ?...

— Am să stau cu ea până la ora cinci. Treci atunci să mă iei.

— Îți place și acum pâinea neagră, Marthe? întrebă brutărița.

— Mor după ea! exclamă tânăra fată.

— Dar tatăl ei îi interzice s-o mănânce — adăugă doamna Tabaraud. Ținem regim.

— Dar nu aici! spuse Marthe făcând o strâmbătură. Am să mănânc pe ascuns, doamnă Ricodas.

Urmară râsete, cuvinte amabile, pupături de la distanță. Și porniră mai departe. Doamna Tabaraud își pierdea suflul. Marthe se plângea că o strâng pantofii. Trebuiră să-i salute și pe domnul Calamisse, pe brigadierul de jandarmi, pe domnul pastor, înainte de a ajunge la casa bunicii. Bătrâna, pe jumătate neputincioasă, ieșise pe peron ca să-și întâmpine oaspeții. În picioare, frântă de spate, sprijinită în două bastoane, întindea fața ei ridată și pistruiată pe care o încadrau bridele unei mici bonete albe. Emoția o făcea să dea din cap. Buzele i se mișcau încetișor. O vecină o susținea și spunea pe tonul cu care sunt certați copiii pentru spaimele lor vane:

— Ei bine, cine avea dreptate, bunicuțo? Vezi că nu au pierdut trenul călătoarele dumitale?

În timp ce Marthe și mama ei se așezau la masă pentru o gustare în bucătăria bunicii, Amélie porni spre casă. Mergea repede pe strada principală care ducea spre centrul târgului. Denis alerga în fața ei încercând să facă cât mai mult zgomot cu putință cu roaba goală care sărea din piatră-n piatră. I se alăturară câțiva băieți. În curând toți dispărură în spatele unui gard. Tânăra fată se opri, îi strigă zadarnic, ridică din umeri și-și continuă drumul. Sosirea lui Marthe Tabaraud îi produsese o asemenea bună dispoziție, încât îi venea să surâdă cerului, caselor, oamenilor. Deodată, îl zări pe Jean Eyrolles, care îi ieși în întâmpinare. Fără îndoială fusese să supravegheze o încărcătură de lemn la gară. El o salută. Ea înclină din cap. Ca și cum n-ar fi așteptat decât

un semn, el se apropie de ea cu un aer stânjenit și camaraderesc, murmurând :

— Bună ziua, Amélie.

— Bună ziua, Jean. Ce mai faci ? Ce-ți mai fac părinții ?

Amintirea aventurii sale cu Pierre Mazalaigue era atât de prezentă, atât de dureroasă, încât tot ceea ce privea relațiile cu Jean Eyrolles i se părea că aparține unui trecut foarte îndepărtat, aproape unei alte vieți. Nu mai vedea în el un logodnic de care se despărțise, ci un prieten inofensiv, resemnat și fidel.

— Părinții fac bine — spuse Jean Eyrolles. E mereu mult de lucru la fabrica de cherestea. Numai că mie nu-mi mai place. Aș vrea să plec de aici, să-mi încerc norocul în altă parte...

— Și tu ? spuse ea. Hotărât e o boală !

Încercă să râdă, dar se opri îndată, conștientă de gafă, cu obrajii roșii, cu privirea încurcată. Din fericire, el nu băgase de seamă ciudățenia acestei replici.

— Nu e decât un plan. Am un unchi care-i tâmplar la Paris. Dacă aș putea să intru la el în atelier...

— Nu ți-ar părea rău să părăsești regiunea ? întrebă ea.

El o privi cu tristețe :

— Nimic nu mă mai reține aici, acum !

Amélie se prefăcu a nu înțelege :

— Oricum... Familia... obiceiurile... câmpiile... Eu sunt sigură că n-aș putea trăi într-un mare oraș.

— Era o vreme când gândeam și cu așa.

Era evident că ținea încă la ea. Era în același timp regretabil și flatant. Amélie se surprinse regretând că nu era și el fată. Ar fi făcut din ea prietena sa, confidenta sa. El suspină :

— Aici totul e gol, totul e mort.

— Poate ! Eu nu-mi dau seama.

— Cu atât mai bine pentru tine, Amélie. Se pare că Marthe Tabaraud a sosit azi-dimineață. Trebuie să fii tare bucuroasă !

— Foarte bucuroasă.

Jean Eyrolles desfăcu brațele, apoi le lăsă să cadă la loc. Purta aceeași șapcă cu pătrățele verzi și maro.

— Ei bine, asta e! spuse el. Asta-i tot... Sănătate și pe curând...

Se despărțiră. Amélie se întoarse la magazin. Doamna Pinteau, aflată la datorie, cântărea brânză rasă.

— Nu-mi spune că hotărârea ta e irevocabilă — oftă Marthe — mă necăjești prea rău! La urma urmei, Jean Eyrolles nu-i singurul băiat de pe lume. Căminul pe care n-ai putut să-l întemeiezi cu el o să-l întemeiezi cu un altul...

— Eu nu cred asta! o întrerupse Amélie.

— Dar de ce încăpățânarea asta?

— Pentru că, draga mea Marthe, ca să te măriți trebuie să-ți și dorești asta.

— Și tu nu ți-o dorești?

— Nu.

Mergeau de o oră pe drumul ce ducea de-a lungul căii ferate. Marthe, cu fața rumenă, cu ochii albaștri, cu nasul în vânt, era surescitată de ardoarea discuției. Cuvintele i se înghesuiau pe buze. Vorbea ca un vas care dă pe dinafară. În schimb, Amélie, hotărâtă să-și ascundă aventura cu Pierre Mazalaigue, păstra o atitudine rezervată, dar fără urmă de tristețe pe față. Aerul era călduț. Păsările se urmăreau ciripind.

— Uite, primele violete! arăta Amélie cu mâna spre orizont.

Pete galbene se distingeau pe coastele colinelor. Dar Marthe își urmărea ideea:

— Cum poți să fii atât de categorică? Și eu, înainte de a-l întâlni pe Gilbert, eram convinsă că n-o să mă mărit decât mai târziu sau poate niciodată... Și apoi a apărut el!... Și totul s-a schimbat!... Pur și simplu, pentru că era cel pe care-l așteptam, fără să știu. Pentru fiecare dintre noi e așa, sunt sigură; există un bărbat pe care-l așteptăm fără să știm.

— Nu și pentru mine!

Și roși. Se gândea la Pierre Mazalaigue.

— Pentru tine ca și pentru ceilalți ! spuse Marthe. Numai că nu o știi. Și n-o să știi până în clipa în care te vei trezi cu el în față. Atunci, îndoiala nu va mai fi cu putință.

— Ai fotografia lui ? întrebă Amélie ca să schimbe vorba.

— Da !

Marthe scoase din corsaj un medalion aurit, agățat pe un lănțișor, și îl deschise apăsând pe margine. Cadrul oval conținea minuscula efigie a unui băiat slab, trist și mustăcios.

— E foarte mic, spuse. Nu se poate vedea bine. Dar arată încântător !

— Nu-i așa ? Încântător și puțin englez.

— Poate....

— Toată lumea e de părere că are un aer de englez. Are distincția englezească, morga englezească. De altfel, vorbește bine englezește...

— Îl vezi des ?

— Da și nu. Cum ți-am mai spus, urmează Școala de Arte și Meserii. Studiile îl rețin deci la Paris. Dar, în timpul vacanțelor de Paști și de Crăciun și-a petrecut toate după-amiezele cu mine. Simte pentru mine, pot să-ți spun, o veritabilă adorație. Sunt exact idealul lui de fată. Știi că fiecare bărbat are un ideal de fată și nu se oprește până când n-o găsește... Mama e în culmea fericirii...

— Și vă scrieți ? întrebă Amélie.

— De două ori pe săptămână. Am adus cu mine scrisorile lui. Am să-ți citesc unele pasaje.

Amélie plecă capul și-și aruncă privirea la trei pași în față. Lângă această logodnică fericită, naivă și volubilă, simțea și mai tare apăsarea propriei sale experiențe. După ce cunoscuse îmbrățișarea bărbatului și trădarea lui, nu mai putea participa la iluziile unei adevărate tinere fete.

Exaltarea Marthei o făcea să-i vină s-o plângă. „Biata mea fetiță, se gândea ea. De ți-ai putea păstra multă vreme această credință inocentă. Partea cea mai bună a vieții tale constă în aceste clipe mincinoase."

— Prima oară când m-a îmbrățișat, era gata să mă supăr! spuse Marthe.

— Chiar așa? murmură Amélie cu un aer condescendent. Cum s-a întâmplat?

— Prostește. Între două uși. Ne dusesem să luăm ceaiul la părinții lui, cu mama...

După ce-și dorise cu nerăbdare această întâlnire, Amélie se mira că-i dă atât de puține satisfacții. Fiecare cuvânt, fiecare gest al prietenei ei păreau parcă anume făcute ca să adâncească lipsa de înțelegere reciprocă. Era oare cu puțină ca Marthe să nu-și dea seama de acest eșec? Cu pălăria ei de pai, cu rochia albastru-lavandă, cu pantofii ascuțiți castaniu-aurii, era plăcută la privit. Dar asta era tot. „Mai am oare o prietenă în ea?" Amélie își puse întrebarea și fu înspăimântată de valul de tristețe care îi îneca inima. Deodată regretă că Marthe venise până aici cu marea ei fericire nou-nouță.

Se așezară pe un taluz care domina calea ferată. Marthe vorbea în continuare:

— Căsătoria va avea loc în octombrie. Pentru început, o să locuim la Limoges. După aceea, poate la Paris...

Colinele se întunecau încetișor. O aromă pătrunzătoare se ridica din pământ. Fumul ieșea din acoperișuri. Pe cerul albastru și verde apăru o mică pată albă: luna.

— Vreau să-ți cer o mare favoare! spuse Marthe. Ca mariajul meu cu Gilbert să fie într-adevăr o reușită mi-ar plăcea să te asociez la el într-un fel. Înțelegi?

— Nu.

— Ba da... Trebuie să accepți...

— Ce anume?

— Să fii domnișoara mea de onoare.

Amélie fu cuprinsă de sentimentul unei îngrozitoare nedreptăți. Ce să răspundă? Cum să refuze? Buzele îi tremurau de rușine. În sfârșit zise:

— Mi-ar face plăcere, dar e imposibil. Voi fi încă în doliu când voi o să vă căsătoriți.

— Iartă-mă ! exclamă Marthe. Te-am făcut să suferi !...

Ca să-și facă uitată gafa, își îmbrățișă prietena, o strânse la piept suspinând. Amélie se lăsă pradă acestei compasiuni care-și greșea adresa. În același timp, se gândea : „Dacă ar ști Marthe ce am trăit eu, ce am pățit departe de ea ? !..." Tăcerea câmpiei o îmbia să plângă.

— Să ne întoarcem — spuse. S-a făcut târziu.

Ajutându-se una pe cealaltă, se ridicară și-și netezire rochiile. Drumul era aproape alb în asfințitul albastru. Cele două tinere fete mergeau fără să-și vorbească, ținându-se de mână. Fiecare își urmărea visul său.

15.

După plecarea lui Marthe Tabaraud, care nu-i adusese nici un fel de alinare, Amélie simți brusc cum amărăciunea îi crește. Viața pe care o ducea i se păru mai monotonă și încă și mai zadarnică decât înainte. Suferința sufletului se transmitea trupului. Mânca puțin, dormea prost și obosea repede. Această scădere fizică o făcea să recurgă, din ce în ce mai des, la serviciile doamnei Pinteau. Aceasta, de altfel, nici nu-și dorea altceva decât să o ajute în orice împrejurare. „Bazează-te pe mine — îi spunea ea. Ieși, respiră aer curat, fă câteva curse : asta o să te distreze." Fata luă obiceiul de a asculta de aceste îndemnuri caritabile. Chiar atunci când nu avea nimic de făcut pe afară, își punea adesea paltonul, pălăria, o ruga pe doamna Pinteau să aibă grijă de magazin și se ducea să se plimbe singură prin târg sau prin împrejurimi. La întoarcere, doamna Pinteau îi dădea raportul asupra clienților care se prezentaseră și a vânzărilor pe care le făcuse. La început angajată să lucreze numai dimineața, termină prin a veni și după-amiaza, fără a cere nimic în schimbul acestui

spor de muncă. Nemaiavând un cămin, nu ascundea cât de mult îi place să se simtă utilă într-o casă unde era tratată ca făcând puțin parte din familie.

Într-o seară de iunie, către ora șase, Amélie se întorcea dintr-o plimbare pe drumul spre Veixou, când o văzu pe doamna Pinteau în picioare în fața ușii magazinului, cu mâinile în șold și cu un larg surâs pe buze.

— În sfârșit, te-ai întors! exclamă doamna Pinteau trăgându-se înapoi ca s-o lase să treacă.

— Da. A durat cam mult, spuse Amélie. Iartă-mă...

Umblase în plin soare și ochii ei orbiți de lumină se obișnuiau greu cu întunericul din încăpere. Pielea ei degaja o căldură umedă. Avea buzele arse, uscate.

— Ce mai e nou? reluă scoțându-și pălăria.

— Ce mai e nou? spuse doamna Pinteau. Pe tine trebuie să te întreb asta!

Intonația ironică o miră pe Amélie.

— Pe mine? N-am nimic interesant de povestit...

— Adevărat?

— Am făcut o plimbare minunată.

— Și asta-i tot?

— Da, tot!

— Nu te-ai întâlnit cu nimeni?

— Nu.

Doamna Pinteau își încrucișă brațele pe pieptul plin. Pe fața ei ca o lună, ochii căpătară o sclipire malițioasă. Murmură:

— Ar trebui să te cert! Umbli cu ascunzișuri!...

Deconcertată, Amélie nu știa dacă trebuie să râdă sau să se supere de această glumă.

— Nu te înțeleg.

— Dar eu înțeleg prea bine! N-ai vrut să-mi mărturisești nimic, dar nasul meu mi-a spus totul.

— Ei bine, explică-te!

— Cunosc pe cineva care o să se mărite curând.

Amélie ridică din umeri.

— Nu știu despre cine vorbești!

— Despre tine, Amélie! spuse doamna Pinteau cu blândețe.

— Despre mine?

— Despre tine și despre Pierre Mazalaigue.

— Ce spui?

— Cum auzi. Vrea să te ia de nevastă...

Amélie se sprijini cu amândouă mâinile de tejghea. Sângele îi pierise din obraji. Inima îi bătea să se spargă.

— Cine a spus asta? îngână ea.

— El a spus-o.

— Cui?

— Doamnei Sénéjoux, care mi-a repetat-o mie, adineauri, când a venit la magazin.

În fața acestei figuri care-i surâdea într-un fel prostesc și cordial, Amélie simțea că-și pierde stăpânirea de sine. Furia, rușinea izbucneau în ea. Era o bătaie de joc! O insultă! O lovitură premeditată! Cu ce drept?... Buzele se strâmbară într-un rictus. Se bâlbâi:

— Nu-i adevărat!... Vă interzic!... N-a putut să spună așa ceva!.... Când ar fi putut s-o spună?...

— Astăzi, când a sosit.

— A sosit unde?

— La Chapelle-au-Bois.

— E aici?

— Da, de azi-dimineață.

— Dumnezeule! murmură Amélie.

Sub efectul surprizei furia i se topise brusc. Căznindu-se să-și adune gândurile în derută, nu mai încerca să țină seama de doamna Pinteau, care o privea cu mare atenție. Uluită, încântată, lăsa să i se citească limpede în ochi secretul. Se întorsese cu adevărat? Atunci ce mai aștepta ca să apară în fața ei? De ce vorbea despre această căsătorie celorlalți, înainte de a vorbi cu ea? Nu te puteai purta astfel, dacă erai cât de cât bine crescut. Era incorect. Era o stângăcie. Ca tot ceea ce făcea el. Avea o mie de motive să se indigneze împotriva lui și, totuși, nu mai

putea să-și ia mânia în serios. În același timp șocată și fericită, ca și cum ar fi scăpat dintr-un accident, se minuna singură de această exaltare paradoxală, de această bucurie de a trăi, care brusc îi suciseră capul.

— Ești sigură ? murmură ea cu sfială.

— Sigură de ce, micuța mea Amélie ? întrebă doamna Pinteau.

Amélie avu o tresărire de pudoare ofensată. Această privire parcă o dezbrăca. Nu putea admite ca o străină să pătrundă atât de adânc în tainele sufletului ei. Obrajii i se încinseseră. Ar fi dorit să dispară, să leșine.

— Mă duc să mă schimb, spuse. Dumneata, ocupă-te de...

Clopoțelul ușii îi tăie vorba. Doamna Barbezac intră greoi în magazin. Părea adusă de o rafală de vânt. Fața ei bucălată și pudrată strălucea de bucurie.

— Ce-am auzit ? exclamă ea. Ei poftim, o veste bună ! Nu vreau să fiu ultima care să te felicite, frumoaso !

Ca și cum ar fi fost stăpânită de o viziune înspăimântătoare, Amélie se retrăgea spre perete. Și asta știa ! Toată lumea știa ! Toată lumea o arăta cu degetul ! Incapabilă să scoată o vorbă, cu dinții strânși, cu privirea aspră, tânăra fată dădea din cap într-o mișcare de negare absurdă. Apucă pe pipăite clanța.

— Unde te duci ? întrebă doamna Barbezac. Cât e de timid, copilul ăsta ! Vino !... Vino încoace !...

Dintr-un singur elan, Amélie traversă bucătăria, urcă scara împiedicându-se de trepte, pătrunse în camera ei și învârti cheia în broască. Sudoarea îi curgea pe tâmple și de-a lungul obrajilor. Își scoase corsajul, își descheie nasturii de la cămașă și își răcori fața cu un prosop muiat în apa rece din lighean. Obloanele, pe jumătate închise, păstrau între pereți o penumbră sufocantă, care-ți provoca sete. Oglinda dulapului era tăiată în două de o rază de soare. Fire de praf dansau în jurul acestei săbii de foc. Amélie auzi râsul lui Denis din stradă. Trecea în fugă împreună cu colegii lui. Și el probabil că știa. Avea să împrăștie vestea în cele patru zări. În curând se va aduna lumea în fața casei. „Sunt

proastă. Trebuie să fac ceva. În primul rând să mă îmbrac.“ Deschise dulapul și alese un alt corsaj, îl îmbrăcă, îl încheie greșit. I se părea că se pregătește pentru o sărbătoare apoi, imediat, că fusese insultată în public și că era dezonorată pentru tot restul vieții. „El e aici — aici — aici !“ Brusc tresări și-și lăsă brațele să-i cadă de-a lungul corpului. Tatăl ei striga din capul scării :

— Amélie ! Amélie ! Unde ești ?

— În camera mea ! răspunse ea.

— Aș vrea să-ți vorbesc.

— O clipă, tată. Cobor îndată.

— Nu, rămâi sus. Am să urc eu... Prefer așa...

Auzi pașii lui Jérôme și deschise ușa. El își sumese mânecile cămășii pe brațele vânjoase. Părul grizonat îi atârna în bucle pe fruntea bronzată și ridată. Intră, închise ușa și se opri în fața Améliei. Mustața lui luă o poziție oblică. Obrazul stâng i se ridică puțin. Ochiul stâng se închise pe jumătate.

— Ce mai poveste ! exclamă el. N-aș fi crezut niciodată ! O să te miri și tu !...

Era evident că spera ca ea să-l încurajeze să continue. Dar Améliei îi era teamă că și-ar trăda emoția dacă ar vorbi.

El tuși, surâse și reluă pe un ton mirat :

— Ghicește cu cine m-am întâlnit ! ?

Amélie scutură din cap în semn că nu știa.

— Cu Pierre Mazalaigue ! spuse el. Ce părere ai ?

— Nici una, tată — șopti Amélie.

— A venit să mă vadă pe neașteptate... Și așa... ca să spun astfel... știi ce mi-a cerut ?

— Nu.

— Mi-a cerut mâna ta.

Totul se legăna și se învolbura într-un vis. Amélie nu știa nici măcar dacă mai stă în picioare. „Deci, e adevărat ! Deci, mă iubește ! Deci, nu-și bate joc de mine !“ Vocea tatălui ei o opri în pragul leșinului :

— I-am răspuns că, personal, îl privesc cu simpatie atât pe el... cât și propunerea lui... dar că trebuie să vorbesc întâi cu

tine... Că totul depinde de tine... Atunci, mi-a spus că e sigur că ai să accepți.

— A spus el asta ? exclamă ea.

Ar fi vrut să se supere, dar nu avu puterea și repetă cu un geamăt :

— A spus el asta ?

— Da.

Amélie se așeză pe pat și-și ascunse fața în palme. Încă de la începutul discuției, Jérôme se temuse de această reacție de sălbăticiune. Dezolat și stângaci, se apropie de fata sa, îi puse mâna pe umăr și oftă :

— Nu-i foarte grav că a spus asta...

— Ah, așa crezi ? mormăi Amélie, fără să-și descopere fața. Și dacă nu ți-ar fi spus decât ție ! Dar sunt sigură că a spus același lucru tuturor !

— Care tuturor ?

— Doamnei Sénéjoux, la toată lumea !... Același lucru !... „Ea va accepta... Nu poate refuza..." Și apoi de ce s-a apucat să vorbească în patru vânturi înainte de a ști dacă sunt și eu de acord, dacă suntem de acord ? Ca să mă umilească ? Ca să mă pună cu spatele la zid ? Ca să mă silească să spun da, chiar dacă n-am chef ?

Depășit de acest val de cuvinte, Jérôme clipea des și mișca ușor din degete.

— Ei, nu ! mormăi el în sfârșit. Nu-i chiar atât de rău, bietul de el ! Știu foarte bine cum s-a întâmplat.

— De unde știi ?

— Mi-a explicat el.

— Ah, da ?

— În dimineața aceasta, când a sosit, doamna Sénéjoux l-a întrebat care-i motivul călătoriei lui. Și atunci, crede-mă, cum e deschis și franc de felul lui, nu i-a ascuns că a venit... mai ales pentru tine, înțelegi ?

— Nu, nu înțeleg.

— Și doamna Sénéjoux, în loc să păstreze secretul pentru ea...

Amélie lăsă să-i cadă mâinile pe genunchi. Era palidă, cu buza inferioară tremurând.

— Ce obrăznicie!

— De ce? Dacă ai de gând să-l refuzi, el ar fi cel ridicol că s-a lăudat prea repede! Nu tu! El!

— Găsesc că ești foarte indicat să-i iei apărarea.

— Nu-i iau deloc apărarea!

— Cât e de necinstit un bărbat atât de sigur pe el!...

— Poate, nu spun nu...

— Un... un nimeni care se crede...

Se sufocă pe acest ultim cuvânt și tăcu.

Jérôme se scărpină pe piept. Eșecul misiunii sale nu-l mira. Dar nu putea înțelege de ce refuzul Améliei era însoțit de o asemenea agitație. Poate că-l bănuia pe tatăl ei că vrea s-o constrângă să se mărite? Încă o dată avu impresia că se află în fața fiicei sale ca în fața unei mașinării cu comportament imprevizibil. Grijuliu să nu o supere cu nimic, spuse:

— Amélie, copila mea, nu te necăji. Din moment ce nu-l vrei pe băiatul ăsta, totul e foarte simplu. O să mă duc să-i spun că refuzi. O să înțeleagă. O să plece. Și gata!...

Așteptă ca ea să-l aprobe. Dar tăcerea dintre ei se prelungea. Amélie, zburlită, nu făcea nici o mișcare. Pieptul abia i se ridica și se lăsa sub corsajul negru, strâmb încheiat. Jérôme făcu un pas spre ușă.

— Așteaptă, tată, îngână ea. Ce ți-a mai spus?

— Ah, nimic care te-ar putea interesa. Mi-a vorbit despre situația lui la Paris.

— Cum așa? Povestește...

— Are o slujbă bună. Pune un fel de parchet fără îmbinări, în spitale, în hoteluri. E o muncă de specialitate. O muncă bine plătită.

— Și el ar vrea să-și continue munca asta și după căsătorie?

— Bineînțeles! De ce nu?

— Nu te-a lăsat să înțelegi că ar putea, la nevoie, să-și schimbe meseria, să revină aici ?

— Nu.

— Și ți-a spus că, dacă aș accepta, ne-am duce să locuim la Paris ?

— Da.

Amélie își împreună mâinile și apoi și le frânse, luând o expresie de suferință.

— Asta-i prea de tot ! spuse.

Jérôme încruntă din sprâncene. Atitudinea fiicei sale îi părea absolut ilogică. Îi venea greu să-și păstreze sângele rece.

— Încă o dată, strigă el, de ce te superi, din moment ce n-ai intenția să-l iei de bărbat ?

Dar ea nu-l asculta :

— Asta depășește orice !

— Bine. Liniștește-te.

— Îndrăznește... îndrăznește din nou !...

Brusc, se întoarse spre tatăl ei și spuse :

— Și tu, ce părere ai despre cererea asta în căsătorie ? Îți place ? Îți convine ?

Jérôme se aștepta atât de puțin la această întrebare, încât rămase o clipă uluit, cu privirea în gol. Își trecu mâna peste față. În sfârșit, murmură :

— Nu-mi poate conveni decât dacă-ți convine și ție. În tot cazul, băiatul mi se pare serios și cinstit...

— Serios și cinstit ! reluă ea cu o intonație sarcastică.

— Da, dar ție nu-ți place. E treaba ta. Nimeni nu te împinge...

Urmă o nouă tăcere. Jérôme mută un scaun și se întoarse spre ușă. Amélie spuse :

— Unde te duci ?

— Să-i duc răspunsul.

— Răspunsul meu ?... Nu mă grăbesc... N-are decât să aștepte... Chiar merită să aștepte...

Jérôme începu să râdă :

— Chiar crezi asta ? Sărmanul ! A venit de la Paris special. Și acum e nerăbdător, tropăie în loc și se învârte în jurul cozii. Dacă-l las singur prea mult timp, o să-mi distrugă totul.

— Să-ți distrugă totul ? Unde asta ?

— În potcovărie.

Amélie se ridică dintr-o săritură cu fața lipsită de expresie și cu ochii larg deschiși și strălucitori.

— În potcovărie ? întrebă ea.

— Da.

Un fior o străbătu din creștet până în tălpi. Își lipi pumnii de gură. O podidiră lacrimile. Înainte ca tatăl ei să poată face vreo mișcare, ea deschise ușa și țâșni pe coridor.

Când Jérôme ajunse în pragul atelierului, Amélie era deja în brațele lui Pierre Mazalaigue. Își regăsise locul la pieptul lui. Strânsă tare și cu dragoste se simțea mică, ușoară, maleabilă, ca și cum menirea ei era tocmai să fie luată pe sus, ocrotită și dusă departe. El avea o cămașă albă și o cravată neagră. Brațele lui erau puternice. Veșmintele îi miroseau a tutun. Nu căuta buzele tinerei fete. Și ea nu vroia să fie sărutată. Singura ei dorință era să prelungească la nesfârșit această îmbrățișare. Atentă, concentrată, asculta cum bate inima lui Pierre Mazalaigue. Totul era iertat, uitat, șters. Undeva, la celălalt capăt al lumii, se auzeau exclamațiile doamnei Pinteau, râsul lui Denis și vocea lui Jérôme care spunea :

— Asta-i bună ! Erați înțeleși ! M-ați păcălit amândoi ! Ah, că prost mai sunt !

PARTEA A TREIA

1.

Trenul încetini, șuieră, suflă și în cele din urmă se opri scârțâind într-o gară. Trezită de această ultimă zdruncinătură, Amélie deschise ochii și crezu că încă visează. Lampa din compartiment, făcută mică, dădea o lumină albastră ca de apus. Capul i se sprijinea de umărul lui Pierre. Fără să se miște, ridică privirea și o plimbă cu recunoștință pe rotunjimea osoasă și prost rasă a obrazului lui, pe conturul lucios al buzelor, în jurul nărilor sub care se năștea mustața mătăsoasă. El dormea. Ea se scălda în aura acestui trup cu mușchii destinși. Prin țesătura fustei, simțea conturul unei mâini calde sprijinite pe genunchiul ei. El își pusese mâna acolo când dădea să ațipească, ca pentru a le da de știre tuturor că această femeie îi aparține, că nimeni nu avea dreptul s-o ia. Mâna apărea albă și uscată în lumina slabă a lămpii. O verighetă strălucea pe deget. „Soțul meu!", gândi ea. Un fior de mândrie o străbătu la acest gând. Își repetă cuvântul, încet, ca să se obișnuiască cu rezonanța lui: „Soțul meu! Vi-l prezint pe soțul meu! Nu știu dacă-l cunoașteți pe soțul meu?". Prăvălit pe bancheta din față, un bărbat gras, buhăit și bărbos, o bătrânică mică de statură, un militar, o tânără cu o figură prelungă, ca de ceară, sforăiau umăr lângă umăr, în poziții frânte. Șomoioage de hârtie murdare zăceau printre picioarele

lor, pe podea. În aer plutea un miros de cărbune și de mezeluri. În spatele perdelelor lăsate se ghiceau lumini staționare. Câțiva oameni apăreau în fugă pe peron. Un cărucior trecea cu un vuiet de tunet. Cineva, în exterior, vorbea tare, striga, și un jet de aburi îi acoperea vocea. Unde se aflau ? Cât era ceasul ? Se auzi un zgomot de portiere trântite. Trenul se puse în mișcare. Din nou roțile începură să țăcăne sub scaunul Améliei. În spatele perdelelor, luminile defilau din ce în ce mai repede. Trepidațiile vagonului se comunicau călătorilor. Tremurau toți în același ritm, fără ca somnul lor să pară afectat. Fascinată de spectacolul acestor manechine ale căror capete se clătinau la unison, Amélie înțelese că nu va mai putea să adoarmă. De altfel, nici nu voia. Era prea fericită ca să se poată odihni. Iarăși și iarăși, revenea la zilele exaltate pe care tocmai le trăise. Ecoul lor nu va slăbi niciodată în memoria ei. Minunea începuse pentru ea când îl revăzuse pe Pierre Mazalaigue în potcovărie, după o atât de lungă despărțire și atâtea gânduri rele. Deodată, totul devenise foarte ușor. În ciuda opreliștilor impuse de doliu, Jérôme insistase ca nunta să aibă loc cât mai curând cu putință. Ziua de 12 august era o dată convenabilă. Se hotărâseră ca după plecarea tinerei perechi la Paris, doamna Pinteau să se ocupe de gospodărie și de magazin. Cât despre Denis, el îi mirase pe toți izbutind să obțină diploma de studii. Scăpat de obligațiile școlare, avea să poată lucra ca ucenic sub îndrumarea tatălui său. Și unul și celălalt păreau încântați de această perspectivă. Unde erau temerile, complicațiile de altădată ? Nu mai existau pe pământ decât oameni debordând de fericire. Pregătirile de nuntă erau febrile. Luată pe neașteptate, Amélie își completă trusoul prin comenzi făcute la Limoges. Domnișoara Bellac, desfigurată de inspirație, îi supunea atenției în fiecare zi un nou model de rochie de mireasă. Doamna Pinteau și doamna Barbezac își dădeau cu părerea. Doamna Calamisse încerca să și-o impună pe a sa pe la spate. În sfârșit, în mare secret, se hotărâră pentru un model foarte simplu, al cărui farmec provenea dintr-o cădere drapată a materialului pe coapsa dreaptă, cu un corespondent

de pliuri pe mâneca stângă, iar croitoreasa, înnebunită de zel, se înfunda în satinul alb și strălucitor. Câteva fete, sfătuite de François Roubaudy, își tăiară șuvițe de păr și le strecurară în tivul rochiei, ceea ce, după o veche superstiție, trebuia să le ajute pe aceste domnișoare să-și găsească rapid un soț. Avu loc un schimb de scrisori între Limoges și Chapelle-au-Bois. Amélie măritându-se înaintea Marthei, aceasta acceptă să-i fie domnișoară de onoare. Bineînțeles, din cauza doliului, nu era cazul să invite multă lume. Fură convocate rudele și prietenii, vreo treizeci de persoane cu totul (aceleași, aproape, ca la înmormântarea Mariei), și sperară că vremea va fi destul de bună pentru a putea servi tratația pe o masă lungă așezată în curte, în fața potcovăriei. Deodată, când încă se credea că mai este destul timp, ziua cea mare sosi, însorită, prăfoasă, solemnă.

Cu spatele sprijinit de spătarul banchetei, Amélie retrăia acele minute de neuitat. Simțea încă, pe spate, prezența rigidă și ușoară a voalului de mireasă; mănuși albe îi acopereau mâinile; talia, strânsă într-un adevărat corset, îi dădea impresia că e încă și mai subțire decât de obicei; și armoniul cânta, lumânările ardeau, abatele Pradinas rostea cuvinte sacre în latină; se auzeau scârțâind scaunele și suspinând persoanele emoționate din asistență. Jean Eyrolles nu venise. Nici Antoinette, bineînțeles. Era mai bine așa. Pierre, cu părul tuns scurt, cu urechile degajate, purta o floare de portocal la butonieră. Se ținea foarte drept și-și umfla pieptul. Cât fusese de mândră să traverseze târgul la brațul lui, la întoarcerea acasă! Cortegiul îi urma, într-o rumoare de complimente. Oamenii se așezaseră la rând ca să privească cum trece nunta. Se mâncase în aer liber, așa cum fusese stabilit, la doi pași de stâlpul pentru potcovit de care atârnau curele. Doamna Pinteau avea grijă de bucătărie. Servitoarele doamnei Calamisse și ale doamnei Barbezac aduceau platourile și turnau vinul. Toată lumea vorbea în același timp. Dar glumele și complimentele nu depășeau limitele bunului-simț. Jérôme avea fața roșie. Privirea lui o ocolea pe cea a fetei sale. Bea. Era bătut pe spate. Și începea să râdă cu o voce spartă, scuturând din cap:

„Ei da... iată... datoria părinților e să-și crească copiii și după aceea, hop !...“ Denis sărea de pe scaun la fiecare zece minute, ca să le ducă vreo bucățică bună colegilor care-l așteptau în spatele casei. Domnul Calamisse ținu un discurs pentru a lăuda căsătoriile între tinerii din regiune și a înfiera injustițiile sociale „care urâțeau încă imaginea Corrèze-ului republican și laic“. Verișoara Thérèse recită o poezie, în care era vorba despre un marinar cu ochii albaștri îmbarcat pe „o mândră corabie“. Pierre povesti întâmplări hazlii din timpul serviciului militar. O lua cu drag pe Amélie de talie sau se apleca spre ea ca pentru a-i șopti ceva la ureche, dar în realitate pentru a o săruta pe gât. Această intimitate o deranja puțin. Ea șoptea : „Haide, Pierre!... Ce-o să se spună ?“ Marthe, așezată între cavalerul ei, Antonin Ferrière, și cumnatul Caloustre, de la Brive, avea aerul că se plictisește în rochia roz cu volane. Era cinci după-amiaza când se ridicară de la masă. Și, totuși, Amélie abia se atinsese de mâncare. Ce se servise la desert ? Nu mai știa exact. Gândurile i se tulburau.

Avu o tresărire de spaimă. Țâșnind din întuneric, o cascadă de fier, care urla, năvălea spre vagon. Lumini înnebunite galopau prin spatele perdelelor trase. Un accident ? Nu, se încrucișau cu un alt tren. Cele două garnituri alunecau în paralel, în sens invers, și schimbau în trecere lovituri, gâfâieli și fluierături furioase. Dintr-o dată, un gol se căscă pe dreapta ei. Ca un zid care se dă la o parte, care cade. Ceva alerga în noapte. Huruitul roților se liniștea, devenind la fel de dulce ca o muzică. Pierre nu se mișcase, dar un mic rid i se săpase între sprâncene. Părea că-l supără un vis. Ei i-ar fi plăcut să intre în mintea lui. Apoi regretă că nu era culcată lângă el într-un pat. Acest gând i se păru lipsit de pudoare și totodată delicios. Se simți roșind printre toți acești oameni care dormeau. Mâna de pe genunchiul ei devenea arzătoare.

Noaptea târziu, după o ultimă gustare, invitații se risipiseră și Pierre i se alăturase Améliei în camera ei. Patul cel mare al părinților fusese așezat acolo în locul micului pat al fetei care, demontat, fusese dus pe coridor. Pernele gemene erau împodo-

bite cu panglici albe în cele patru colțuri. Se puseseră flori de câmp în toate vasele, până și în cana de apă. Lumina lunii intra pe fereastră. Mătușa Clotilde considerase că este cazul să „o prevină“ pe Amélie. Ochii îi străluceau de afecțiune în spatele lornionului. Vocea ei de învățătoare căpăta inflexiuni misterioase: „În amintirea timpului pe care l-ai petrecut lângă mine, la Jeyzelou, dă-mi voie, astăzi, să-i țin locul bietei tale mame. Dacă ea ar fi trăit, ți-ar fi spus că, pentru o tânără nevastă, primul contact e întotdeauna de temut... Trebuie să știi, copila mea... Căsătoria privește și sufletul și trupul, în același timp. În noaptea aceasta... în noaptea aceasta, chiar dacă o să fii foarte mirată, foarte supărată, amintește-ți că încetul cu încetul o să te obișnuiești cu toate și că... și că ceea ce îți displace la început îți poate place mai târziu...“ În ciuda acestei confidențe neliniștitoare, Amélie nu se temuse când Pierre se culcase lângă ea și o luase în brațe pe întuneric. Și dacă ar fi știut că avea s-o omoare, tot nu s-ar fi sustras îmbrățișării lui. Surâse amintindu-și de ezitarea ei în a înțelege ce vrea de la ea. Apoi se gândi la anumite gesturi precise, la cuvintele pe care le șoptea atingându-i pielea goală pe sub cămașă, la emoția amețitoare care, brusc, parcă o orbise, o luase de pe lume. Mintea i se înfierbânta. Privea mâna de pe genunchiul ei. Această mână nerușinată, atotștiutoare. Avea poftă să o ia, să și-o pună pe piept, pe coapse, pe stomac. Era oare normal să dorească așa ceva ? Nu simțea oare o dorință nestăpânită, monstruoasă, de a fi mângâiată ? Cu nervii încordați, se mira de propria-i îndrăzneală. Era cea de-a treia noapte a ei, ca femeie măritată. I se părea că nu mai avea nimic de învățat. În „prima dimineață“, înainte de a coborî în bucătărie, se examinase în oglinda dulapului încercând să-și citească pe față urmele revelației trăite. Da, se vedea: după expresia languroasă a ochilor, după poziția grațioasă a capului, după tenul strălucitor; se vedea și nu o deranja câtuși de puțin. În timpul întregii zile, suportă curiozitatea celor care veneau acasă sau la magazin. Desigur, fiecare, fără să o spună, era uimit de transformarea care se petrecuse în ea. Bărbatul ei o urma peste tot, îi spunea pe

nume, o tachina, o lua cu el, sub false pretexte, pe coridor sau în cameră. Între masa de prânz și cină trebuise să se pieptene de patru ori.

A doua zi, trebuiră să plece. Pierre era obligat să se întoarcă la Paris, din cauza slujbei lui. O duzină de persoane îi conduse la gară. Jérôme mima vitejia și bonomia, dar, privirea îi era încărcată de tristețe. La plecarea trenului, își fluturase batista, ca să facă asemenea celorlalți. Din grupul lipit de praful peronului și care se îndepărta și se micșora atât de repede, Amélie nu-l vedea decât pe el. S-ar fi spus că între ei doi o legătură se întindea, se lungea, având în curând să se rupă. Trenul șuieră. „Bietul tata — se gândi Amélie — , e într-adevăr de plâns. Am să-i scriu în fiecare zi. Încetul cu încetul o să se obișnuiască cu lipsa mea. Știindu-mă fericită, o să-și regăsească, și el, fericirea. Cu doamna Pinteau care se ocupă de ei, sunt liniștită..." Providența i-o scosese pe doamna Pinteau în cale. Fără această femeie, Amélie ar fi ezitat să părăsească familia, magazinul. Poate că însăși căsătoria cu Pierre nu depindea decât de asta ! Se înfioră. Nu. Chiar dacă doamna Pinteau n-ar fi existat, ea tot ar fi devenit nevasta lui Pierre. Ar fi găsit un alt mod de a aranja totul. „În dragoste, nu există piedici." Pierre spusese asta, odată. Și ea nu-l înțelesese. Nu-l crezuse. Ignorantă și încrezută. Pe cât de sever o judeca pe cea care fusese, pe atât se complăcea în ipostaza de femeie. I se uscase gâtul. Îi era sete. La Limoges, unde schimbaseră trenul, băuse puțină bere la bufetul gării.

Grasului bărbos îi căzu nasul în plastron. Militarul își întinse picioarele. Totul reintră apoi în nemișcare. Călătorii dormeau tot atât de adânc ca și gemantanele și coșurile așezate deasupra lor, în plasa pentru bagaje. Amélie își puse mâna pe mâna lui Pierre. El întoarse fața spre ea, deschise ochii pe jumătate, surâse, scoase un suspin și o luă cu brațul pe după umeri. Ea murmură :

— Pierre... Pierre...

El nu răspunse. Adormise la loc. „Ce brută !" gândi ea, și simți cum un porumbel i se zbătea în piept. „O adevărată brută !

Doarme. E frumos. E puternic. Îl iubesc. E bărbatul meu..." Scurte fraze prostuțe îi treceau prin minte, în timp ce trupul îi amorțea, devenea solidar cu alt trup și accepta cu deliciu lumina albastră, căldura dospită a aerului și țăcănitul monoton al roților, care se învârteau, se învârteau în noapte.

O pată albă i se lărgea în minte. Pleoapele nu mai erau de ajuns ca s-o apere de lumina lumii exterioare. Aruncă o privire printre gene. Răsăritul. Perdele ridicate. Fețe palide. Trenul alerga într-un hău de ceață. Dar acest gol brusc lângă umărul ei, această absență!? Dumnezeule! Pierre nu mai era lângă ea! Amélie se abținu să strige, făcu ochii mari și îl văzu, în picioare, pe coridor. Era cu spatele la ea, privea peisajul. Ușurată, se acuză că se lasă prea ușor pradă unor temeri copilărești. Apoi se gândi că, trezit înaintea ei, trebuie să se fi distrat privind-o cum doarme. Acest gând îi displăcu. Ca și cum i s-ar fi luat ceva fără voia ei. Poate că era cu totul neplăcută la vedere când era pradă somnului... Poate că semăna cu acei oameni care apăreau din noapte, în fața ei, cu măști mânjite de oboseală și de praf de cărbune... Militarul se întinse și plescăi din buze cu un zgomot umed. Amélie își deschise poșeta, scoase o batistă, un pieptene și un minuscul flacon cu oțet aromat. Spera din inimă ca Pierre să nu se întoarcă în timp ce ea își aranja fața cu gesturi mici și repezi și își ridica șuvițele de păr care-i cădeau peste urechi. Din fericire, el părea fascinat de defilarea stâlpilor de telegraf. Ea ronțăi o bomboană cu mentă ca să-și împrospăteze respirația, își netezi rochia, se ridică și se duse lângă bărbatul ei pe culoar. Fără să se sinchisească de cei din jur, el o luă de talie și o sărută pe gură. În același timp, îi spunea că era încă și mai drăguță când dormea decât atunci când era trează. Ea se apără fără convingere, îi spuse că nu-l crede și îl rugă să stea cuminte, apoi se lipi de el ca pentru a-l împiedica să o facă. Viața celorlalți alerga în spatele geamului murdar. O băltoacă de apă. Un cal roșcat și un cal negru într-o poiană. Un canton. Două fetițe oprite la marginea căii ferate. Salutau vagoanele făcând cu mâna, ca și

tinerele de altădată, la Chapelle-au-Bois. O clipă, Amélie fu alături de aceste necunoscute, se privi și își invidie norocul. Apoi își reluă rolul alături de Pierre, încă înfiorată, ca și cum în acest răstimp fuseseră pe punctul să-i fure locul în „bar", la jocul de-a uliul și porumbeii.

El spuse :

— Privește bine, Amélie. Ne apropiem. În curând, ai să vezi Parisul...

Când i se adresa astfel, ea avea o senzație de răpire, de supunere echivocă, de încarcerare inexorabilă și voluptuoasă. Căută un răspuns care să-i permită să-l tutuiască la rândul ei. Dar, din păcate, numai fraze la modul impersonal îi treceau prin minte. În sfârșit, murmură cu efort :

— Crezi... Tu crezi cu adevărat că am ajuns aproape la capătul drumului ?

Și roși, cuprinsă de rușine și de plăcere pentru îndrăzneala ei în raporturile conjugale. Cineva lăsă jos un geam. Un curent de aer cald se năpusti pe coridor, împreună cu zgomotul turbat al roților și cu mirosul fumului de la locomotivă. Ușor îngrețoșată, Amélie simți o bruscă poftă de cafea cu lapte și de tartine. În fața ochilor ei, câmpia se încărca de case, din ce în ce mai înalte, din ce în ce mai murdare, din ce în ce mai înghesuite. Peste tot, iarba arsă, tocată lăsa locul pietrei, fierului și asfaltului. Drumurile deveneau străzi. Trenul trecea printre faleze străpunse de ferestre. Câțiva călători nerăbdători își coborau geamantanele din plase. Era multă lume pe coridor. Câțiva domni fumau. Câteva doamne își aranjau voaletele. Un copil plângea în fața ușii toaletei.

— Și acum, am ajuns la Paris ? întrebă Amélie.

— Nu, zise Pierre. Nu încă. Numai la periferie...

— Dar Parisul...

— Peste un sfert de oră. Ești nerăbdătoare ?

Ea aprobă din cap și-și îndreptă privirile spre depărtarea de solzi gri, de turnuri și de aburi.

Trăsura depăși gardul gării, trecu peste un pod mare și luă viteză. Așezată pe banchetă, lângă Pierre, Amélie îi căută mâna și o strânse tare, ca pentru a-i aminti că se pusese sub protecția lui. El îi înțelese gândul, avu un surâs liniștitor și începu să vorbească. Dar ea nu auzea ce spune. Extraordinara mișcare a străzii îi acapara deja toată atenția. În fiecare clipă se temea că trăsura lor se va ciocni cu o alta sau va călca vreun pieton. Ciclești impertinenți se fofilau, cu riscul vieții, printre echipaje. Caii tropăiau, fără să se abată de la linia dreaptă, în imediata apropiere a automobilelor care bubuiau. Tropotului copitelor îi răspundea mârâitul iritat al motoarelor. Un tramvai verde cu alb se pierdea în mulțime. La o intersecție blocată de șirul vehiculelor claxoanele se certau ca niște gâște. Pe trotuare, trecători cu fețe ascuțite forfoteau în viteză și se ocoleau unii pe alții. Mirosul de benzină dădea dureri de cap. Copacii ieșeau din asfalt, cu trunchiurile prinse în grilajuri de fier, cu ramurile tăiate scurt și coroanele ofilite. Lumina soarelui se scurgea pe fațadele roase de o lepră cenușie. Toate casele erau bătrâne, soioase, bolnave. Amélie auzise prea adesea lăudându-se bucuriile capitalei ca să nu fie dezamăgită de aspectul murdar și sărăcăcios pe care-l descoperea astăzi. Îl privi pe Pierre, fericit să-i arate orașul:

— Suntem pe strada Ledru-Rollin și eu locuiesc pe rue de Charonne... Foarte aproape de aici... Repede... Repede, privește, iată Bastilia! Ce mai forfotă! Nu? Așa-i că e mare? Așa-i că e viu? Nu-i așa că e vesel? Ce părere ai? E cu totul altceva decât la Chapelle-au-Bois...

Trăsura se opri în fața unei case de cinci etaje, cu ferestre pătrate, fără obloane și fără streșini. Vopseaua de pe fațadă se umflase pe alocuri și lăsa ici-colo locuri goale de piatră poroasă și cenușie. O șopârlă, plecată de pe acoperiș, cobora urmând axul burlanului. Ușa de la intrare era străjuită de turnurile metalice ale celor două pubele masive de gunoi. Amélie simți un miros de legume putrede și de apă murdară.

— Aici este! exclamă Pierre.

Sări jos, plăti birjarul, descărcă bagajele. Ea îl urmă pe un coridor cu pereți de culoarea muștarului. Scara pornea de acolo, în penumbră, cu începutul ei de rampă care cotea scurt și cu preșul tocit. Treptele de lemn erau înguste. Loja portăresei veghea la jumătatea etajului, pe un palier triunghiular pavat cu dale roșii. Pierre lăsă jos valizele și bătu în ușa cu geam:

— Bună ziua, doamnă Cordier!

Din cămăruță se ivi o masă considerabilă, care părea că iese din fundul apelor. Doamna Cordier avea proporții, un ten untos și niște ochi negri lăcrimoși. Își împreună mâinile și gemu:

— În sfârșit, ați venit totuși! Ne era dor de dumneavoastră în casă. Și iat-o pe micuța dumneavoastră doamnă! Drăgălașă ca o bomboană. Cât de drăguți sunteți amândoi!

Apoi o apucă de mâini pe Amélie, o învălui într-o privire languroasă și reluă cu răsuflarea tăiată de emoție și de bunăvoință:

— Avea nevoie de cineva ca dumneavoastră! Și era singurul care nu-și dădea seama! Ah, bărbații ăștia!... Dacă vă face necazuri spuneți-mi mie și am să-l trag de urechi.

Amélie se simțea jenată de acest acces de familiaritate precară. Pierre își dădu seama și o luă de acolo, lăsând-o pe doamna Cordier, care prinsese rădăcini în pragul lojei sale. Cu capul dat pe spate, cu gâtul sucit și cu zâmbetul pe buze, ea urmărea cu privirea urcușul cuplului către fericirile etajelor superioare.

— Încă un mic efort — zise Pierre. O dată ajunși sus, o să vezi cât e de luminos, de aerisit!...

Mergea înainte, ducând valizele, care, în trecere, se loveau de zid sau de barele rampei. Două uși la fiecare palier. Două ștergătoare de picioare. Două sonerii. Dar, începând de la etajul al patrulea, casa își schimba aspectul, căpătând o ținută neglijentă. Rampa de lemn devenea una de fier. Pereții scării erau plini de inițiale scrijelite cu briceagul, de urmele unor degete murdare și de desene nerușinate. O lucarnă lumina ultimele trepte. Pierre le escaladă cu vioiciune și se angajă pe un coridor, mărginit la stânga de un zid orb și, la dreapta, de uși, toate la

fel, dintr-o singură foaie. În fața uneia dintre aceste uși se opri, puse bagajele jos și scoase o cheie din buzunar. Ușa, împinsă cu genunchiul, se dădu cu zgomot de perete.

— Iată-te la tine acasă ! exclamă Pierre.

Ea trecu pragul cu timiditate și, încă de la început, fu plăcut surprinsă de curățenia și de lumina camerei. Dar era foarte cald acolo, pentru că încăperea era așezată sub acoperiș. Pierre se grăbi să deschidă fereastra mansardei. Puțină răcoare intră o dată cu zgomotul orașului. Tavanul era jos, podeaua goală, iar pe pereți era așternut un tapet modern, cu dungi subțiri, aurii și roșii. Un paravan, tapetat la fel, ascundea în parte măsuța toaletei. Existau de asemenea o etajeră plină cu cărți, o masă de grădină din răchită, servind drept birou, un fotoliu de pai, două scaune, un dulap cu oglindă, dar Amélie lăsă deoparte aceste mobile secundare ca să-și concentreze întreaga atenție asupra patului. Un pat de două persoane, cu o somieră vopsită în negru, patru sfere de alamă pentru a încheia barele și picioarele așezate pe rotile. Intrigată de acest culcuș, ale cărui dimensiuni considerabile se potriveau cu greu nevoilor unui bărbat care trăia singur, Amélie nu îndrăzni totuși să-și exprime mirarea, de teamă să nu pară naivă. Pierre îi puse o mână pe umăr și murmură :

— Îți place ?

— Ce ? întrebă ea.

— Camera...

— Bineînțeles. Totul e foarte bine... Sunt încântată...

Vorbea sacadat, cu ochii larg deschiși și cu bărbia tremurând. El o privi mirat.

— Bine, dar... Dar ce-ai pățit, draga mea Amélie ?

— Eu ? Nimic !

— Ba da ! Te cunosc foarte bine !...

Ea ridică din umeri. Privirile îi străbătură încăperea și revenură să se fixeze asupra patului.

— Privești patul ? spuse el.

— Câtuși de puțin.

— Poți să-l privești. Merită...

— De ce ?

— Îl am de la un camarad, în schimbul patului meu de flăcău, al unei măsuțe de noapte și al unei canapele. Chiar înainte de a pleca la Chapelle-au-Bois. Ce idee ! Să pregătesc totul ca să forțez norocul. Ca și cum aș fi fost sigur că nu mă voi întoarce singur... Ca și cum ar fi fost imposibil ca tu să refuzi să fii nevasta mea...

Tulburată, ea își regretă bănuielile. Mereu se avânta prea repede în plină dramă ; s-ar fi dorit mai încrezătoare, mai generoasă, așa că încercă să surâdă și să-și îndulcească tonul :

— E un pat frumos, te felicit...

El căscă ochii mari. Ea roși și se corectă prompt :

— Te felicit pentru prevedere... Dar ce s-ar fi întâmplat dacă spuneam nu ? Ai fi păstrat oricum patul ?

Găsi ea însăși această întrebare ridicolă, dar nu se putu împiedica să o pună. El izbucni în râs :

— Ce idee ! Bineînțeles. Și-aș fi dormit singur în el. Asta e tot !

Pentru moment, Amélie fu descumpănită de simplitatea acestui răspuns. Dar, în fond, se plictisise deja de atitudinea ei combativă. Vigilența ei adormea. Își dorea un armistițiu. Încercând să schimbe vorba, întrebă :

— Și de gătit, unde se gătește ?

— Ai să vezi imediat.

Îi făcu cu ochiul și apăsă cu mâinile pe zid, de amândouă părțile unei dungi de pe tapet, care se despică pe lungime. Tapetul ascundea ușa dublă a unui dulap. În fundul nișei se aflau un reșou cu gaz, o chiuvetă și un raft cu cești, farfurii și cratițe. Amélie aplaudă :

— Vai, ce amuzant e !

— Nu-i așa ?

— Tu ai făcut asta ?

— Da.

— Și-ți pregăteai singur de mâncare ?

— Bineînțeles.

— Știi deci să gătești ?

— Puțin.

Ea se așeză cu vioiciune pe marginea patului, ca pentru a vedea cât e de moale, și spuse pe un ton de tachinare :

— De fapt, n-aveai nevoie de o femeie în casa asta !

— Nu m-am însurat că să mănânc mai bine.

— Ah, nu ? întrebă ea aruncându-i o privire malițioasă și de tandră înfruntare.

— Nu.

— Și atunci, de ce ?

— De ce ? De ce ?...

Repetă aceste două cuvinte cu limba devenită deodată greoaie. Partea de sus a feței i se contractă, în timp ce gura continua să zâmbească. Ca și cum ar fi căpătat puterea magică de a porunci, Amélie, fremătând de orgoliu și de teamă, privea formându-se sub ochii lui furtuna pe care și-o dorise. Deodată, o pudoare anacronică, virginală, o îndemnă să încerce să se ridice și să fugă. Dar ar fi fost dezolată dacă Pierre ar fi ascultat de rugămintea din ochii ei. În sfârșit apucată în brațe, trântită în culcuș, îmbrățișată, zdrobită, sufocată, mângâiată, se abandonă mâinilor care-i smulgeau veșmintele. Lumina vie a zilei o deranja. Vedea prea bine fața bărbatului ei ca să nu se teamă că și el, la rândul său, va avea despre ea o imagine tot atât de precisă în clipa în care nu mai știa să-și stăpânească emoțiile. Șopti :

— Pierre... nu... ești nebun... nu acum !...

El nu răspunse. Avea respirația sacadată. Degetele lui nervoase trăgeau de nasturi. Chiar și neîndemânarea cu care o dezbrăca o umplea pe Amélie de bucurie, ca o mărturie a sincerității lui.

— Perdelele ! șopti.

El se ridică amețit, încordat și trase perdelele de culoarea prunei. În umbra imperfectă, Amélie termină să-și descheie nasturii și-și scoase rochia.

Văzut din pat, decorul căpăta un aspect diferit din cauza tavanului, a cărui importanță o descopereai dintr-o dată. Mobi-

lele se desprindeau de podea și se ordonau în jurul acestui pătrat de tencuială albă, străpuns de o spărtură care avea forma unei baionete. Pierre, în picioare, părea prea mare pentru camera lor. Când se ridicase, Amélie avusese impresia că avea să spargă acoperișul casei cu capul. Acum, ghemuită sub așternutul subțire ce o acoperea până la bărbie, savura dubla plăcere de a-l examina pe bărbatul ei îmbrăcându-se după ce făcuseră dragoste, și a-l simți încă prezent în ea prin fiorii care i se răspândeau în trup. Nu mai era singură. Nu va mai fi niciodată singură. Va exista întotdeauna acest bărbat, amestecat în gândurile, în sângele și în privirile ei. Crezând mai înainte că fusese satisfăcută dincolo de orice așteptare, trebuia acum să recunoască că plăcerile din noaptea nunții fuseseră nimic pe lângă cele pe care i le relevase Pierre în această dimineață. Spuse leneș:

— Îmi pare rău că trebuie să ieși.

— Nu stau mult.

— Am putea să ne lipsim de cornuri.

— Nu, nu! Țin la asta. Cornuri calde. Și două cafele cu frișcă, pe care o să ți le aduc de la cafenea. O să-ți iei micul dejun în pat...

Atâta atenție o mișcă. Nu era obișnuită să fie răsfățată. Acasă, la părinți, se mânca în pat numai când erai bolnav. Fără îndoială, devenind nevasta lui Pierre căpătase o valoare pe care nu și-o cunoscuse până atunci. El își potrivi cravata, își îmbrăcă haina și deveni, dintr-o dată, un bărbat cochet, pregătit și pentru privirile celorlalți. Ea îl examină, ca și cum ar fi pătruns din greșeală în cameră. Pentru că el era îmbrăcat, se simțea și mai goală decât înainte.

— Ne-am înțeles: nu te miști din loc! Dacă ai ști cât ești de frumoasă, culcată în patul ăsta!...

Înainte de a pleca, se aplecă deasupra ei și o provocă printr-un surâs atât de apropiat, încât, neputând rezista, ea-l prinse cu brațele pe după gât. Năpădit din nou de dorință, el își pierdu răbdarea. Ea se prefăcu supărată, se zbătu și îl respinse — rușinat, jignit, cu buzele umflate, cu privirea ciudată.

— Nu vrei? întrebă el dintr-o răsuflare.

— Nu !

Și-și dădu seama cu surprindere că față de o ființă iubită chiar și refuzul putea fi uneori plăcut.

El își trase manșetele.

— De ce nu vrei ?

— Mi-e foame.

— Dar după ?

— Pleacă ! strigă ea. Pleacă !

Luă de sub pat unul dintre pantofi și îl aruncă în direcția lui Pierre. El se feri de lovitură, izbucni în râs, deschise ușa și dispăru. Amélie îi auzi pașii cum se depărtează. Când casa redeveni tăcută, se ridică, se duse la geam și dădu perdelele la o parte. Privirea ei descoperi întinderea acoperișurilor Parisului, imens masiv de pante metalice, contradictorii, presărat cu coșuri din olane roșii, cu ziduri triunghiulare de mansarde, cu vârfuri de turnuri baroce. Zgomotul străzii se apropie : automobilele, vânzătoarele ambulante, caii de la trăsuri, cu copite sonore, întregul oraș năvălea în încăpere. Cuprinsă de amețeală, Amélie întoarse capul de la această vastă priveliște în care se cheltuia freamătul energic al unei mulțimi invizibile. De altfel, nici nu mai avea timp de pierdut, dacă voia să fie gata pentru întoarcerea bărbatului ei. În grabă, își făcu toaleta, se pieptănă, își puse o cămașă de noapte roz, pe care el nu i-o știa încă și ale cărei broderii se datorau acului agil al domnișoarei Bellac. Când Pierre se întoarse cu cornurile și cu sticla plină de cafea cu lapte, își găsi nevasta băgată în pat, proaspătă, mirosind bine și cu privirea cuminte.

2.

Ieșiră din cameră puțin înaintea prânzului, mergând după cumpărături. Potolită și recunoscătoare, ușoară ca un fulg, Amé-

lie mergea la brațul lui Pierre. Se încrucișau cu diferiți trecători și ea putu citi în ochii lor că erau încântați la vederea unei perechi atât de potrivite. Parisul parcă avea dimensiunile unui sat. Locuitorii se cunoșteau între ei. Se vorbea de la o ușă la alta. Vecinii și prietenii se întâlneau prin prăvălii. Copiii se jucau de-a v-ați ascunselea pe stradă. O flașnetă gemea într-o curte. Pierre îi arătă Amélei cele mai bune prăvălii de prin partea locului: o măcelărie, o băcănie, dugheana unui negustor de culori, o brutărie pe a cărei răsuflătoare ieșea un miros de pâine caldă. Obișnuită cu pâinea cenușie și îndesată de la țară, tânăra femeie dori imediat să-și cumpere o baghetă de pâine albă. Brutăreasa, care era o femeie apetisantă și amabilă, îi făcu „domnului Mazalaigue" complimente asupra nevestei pe care și-o alesese. Omagiul măcelarului nu fu mai puțin elocvent. Amélie luă de la el două cotlete, iar el adăugă cu de la sine putere un os cu măduvă și îi spuse cu voce scăzută:

— O să-i pregătiți „antricoate Bercy". Sunt sigur c-or să-i placă.

Ea roși ca la auzul unui sfat foarte intim și nu îndrăzni să-i ceară amănunte despre această rețetă pe care nu o cunoștea. Și alte femei așteptau în magazin. Era privită pe furiș. Niciodată nu mai avusese, ca acum, impresia că le e tuturor pe plac.

Se hotărâse să-și uimească bărbatul cu talentele ei de bucătăreasă. Și, într-adevăr, masa fu excelentă. Pierre declară că nu mai mâncase niciodată ceva atât de bun ca aceste antricoate, al căror sos era îngroșat cu măduvă de vacă. Nu voi să creadă că Amélie se condusese numai după instinct ca să reușească rețeta:

— Cine te-a învățat?

— Nimeni, te asigur.

— Atunci, e o minune?

— Să zicem, o mică minune.

— Deci, nu mai trebuie să mă ocup de gătit?

— Niciodată.

— Deci meriți cu adevărat să te iubesc?

În timp ce rămăsese așezat, cu mânecile sumese, cu un pahar de vin în mână, cu capul drept, cu privirea amuzată, ea se învârtea în jurul lui fără grabă și fără poticneli, cu o grație acrobatică, strângând masa, culegând firimiturile în podul palmei, spălând la iuțeală vasele („Nu te mișca, am și terminat!"), servind cafeaua („Asta e tot ce ai în chip de ceașcă?") și lăsându-se în sfârșit să cadă pe un scaun, cu un aer modest, imaterial și triumfător. El își aprinse o țigară. Ea își lărgi nările la acest parfum. „Tocmai am terminat de mâncat împreună cu bărbatul meu. Suntem la noi în cameră. Și el fumează." Și visă la toate zilele care aveau să vină. Se jucă spunându-și că erau deja căsătoriți de zece ani, de douăzeci de ani. Cu părul alb, cu privirile stinse, dar mereu tot atât de îndrăgostiți unul de celălalt. Apoi, cum Pierre îi vorbea, parcurse același drum în sens invers și se trezi în fața lui ca tânără căsătorită. El îi explica plin de seriozitate avantajele postului său la societatea „Ozolithe, parchete fără îmbinări și straturi protectoare de tot felul": niște patroni înțelegători, o treabă interesantă și bine plătită (zece franci pe zi!) și posibilitateea de a-și completa salariul prin cheltuieli de deplasare, când se deschidea vreun șantier în provincie. Cum el era unul dintre puținii specialiști în această tehnică pe piața Parisului, frații Cotentin, directorii afacerii, îl tratau mai mult ca pe un prieten decât ca pe un angajat. Îl lăsaseră să plece, prima dată regretând moartea tatălui, și a doua oară cu prilejul căsătoriei. Acum contau pe el pentru toată campania de toamnă și de iarnă.

— Vrei într-adevăr să reiei lucrul luni? întrebă ea.

— Trebuie.

— Asta nu ne mai lasă decât două zile...

— Trei. Azi e vineri.

— Oare n-ai putea să-i faci să înțeleagă...

El își stinse țigara într-o scrumieră și rosti cu gravitate:

— Nu, Amélie. Nu vreau să abuzez de bunăvoința acestor domni. Le-am promis. I-am anunțat printr-o scrisoare. Nu mă pot dezice. Și-apoi, dacă nu fac nimic, din ce-o să trăim?

Vorbea ca și cum s-ar fi adresat unui copil care nu știe nimic despre greutățile existenței. Această intonație plină de superioritate îi displăcu Améliei. O credea oare incapabilă să-și asume obligațiile unei adevărate neveste, cu tot ceea ce un asemenea rol presupune ca munci obscure și ca răbdare în lungi așteptări? Se pregătea să-i răspundă usturător, dar el se ridică, se întinse cu pumnii strânși, cu brațele depărtate de corp, iar ea tresări, tulburată de un miros de bărbat care o izbi în față. Uitând ce voise să-i spună, își încordă luciditatea care îi mai rămăsese, compară această aromă cu aroma cafelei, a pământului, a rășinei și se întrebă de ce e atât de tulburată. Când efectele acestui straniu traumatism se risipiră, îl auzi pe Pierre:

— Acum, îmbracă-te. Fă-te frumoasă. Te iau cu mine!

— Unde?

— În oraș, pe marile bulevarde...

Își puse haina. Ea trase aer pe nas de două ori, discret și rapid. Se terminase. Nu mai simțea nimic. Dar știa că vraja avea să revină dintr-o clipă în alta. Și această certitudine era suficientă ca să întrețină în ea o expresie de mister fizic, de noroc în dragoste, pe care nu putea și nici nu voia să o împărtășească nimănui.

Pentru prima ei mare ieșire în Paris își puse o rochie de satin negru, înveselită de o platcă legată în talie și de un bolerou de mătase gri cu revere largi. O pălărie de pai gri și negru, cu o egretă albă, completa acest ansamblu de semidoliu. Portăreasa ieși în pragul ușii ca s-o vadă pe noua locatară care trecea într-un foșnet glorios de veșminte noi. Pierre își ridică pălăria melon. Amélie îi aruncă un surâs. Și doamna Cordier, cuprinsă de extaz, dădu din cap, nemaigăsindu-și cuvintele.

O căldură cenușie apăsa pe acoperișuri. Nefiind obișnuită să meargă prin oraș, tânăra doamnă era greu încercată de călcătura tocurilor pe trotuar. În plus, i se părea tot timpul că n-are aer de-ajuns. La fiecare inspirare simțea ca și cum zgomotul automobilelor, mirosul de praf și benzină, culorile afișelor, privirile trecătorilor s-ar fi înfipt din ce în ce mai adânc în ea. Dar această

senzație de sufocare, de zdrobire nu era dezagreabilă. Cu cât se îndepărtau de Bastilia, cu atât mulțimea devenea mai densă pe terasele cafenelelor și în fața vitrinelor. Frânturi de conversație pluteau în jurul Améliei. Ea se distra de accentul parizian, în același timp viu și lungit, care dădea veselie celor mai mărunte replici. Erau multe femei pe bulevard. Unele erau fardate și purtau toalete provocatoare. Li se ghiceau formele pe sub fustele strâmte, sub corsajele răscroite, sub șalurile de muselină. Îndrăzneala ținutei lor îi făcea pe bărbați să întoarcă privirea după ele. Amélie observă schimburile de priviri între persoane de sexe diferite, care, fără nici o îndoială, nu se cunoșteau dinainte. S-ar fi spus că, într-o clipă, se aprindeau niște semnale și se stingeau în mulțime, după exigențele unui cod secret. Această impresie de lipsă de pudoare generală era mărită de modul de expunere a mărfurilor în vitrine. În mai multe rânduri, Amélie se simți jenată trecând cu Pierre prin fața magazinelor de lenjerie, în care manechine de ceară, cu sâni mari, cu coapse superbe, propuneau poftelor numeroșilor gură-cască un sortiment complet de corsete, de jupoane și de pantalonași cu găurele. În altă parte, era un chioșc de ziare pavoazat cu broșuri ale căror coperte ilustrate reprezentau vreo fată pe jumătate goală certându-și cățelul sau spălându-și partea de sus a trupului cu un burete mare. Chiar pe zidurile caselor, fie că era vorba de a lăuda excelența unei mărci de pastă de dinți sau savoarea unui aperitiv, afișele ofereau imaginea unor creaturi lascive, înfășurate în faldurile unui voal transparent. Din fericire, parizienii, obișnuiți cu această etalare de viziuni libertine, nu-i acordau nici o atenție. Pierre, în tot cazul, părea inconștient de această lipsă de pudoare a marelui oraș. Puțin câte puțin, călăuzită de el, ea își uită prejudecățile și se lăsă pradă plăcerii de a face noi descoperiri. O poșetă de piele roșie cu cordon = 70 franci; un serviciu de masă de 52 de piese de cristal = 115 franci; cearșafuri de in de Bretagne = 20 de franci perechea; de bumbac = 20 de franci perechea.

— Cât e de scump ! spuse ea, ca să dovedească că nu-și pierdea capul în fața unei atât de bogate expuneri de mărfuri. Dar, în realitate, tot ceea ce vedea era atât de frumos, atât de ciudat, atât de artistic prezentat, încât nimic nu i se părea prea costisitor. Pierre se bucura ca un cunoscător de această uimire a ei de care el era răspunzător. De fiecare dată când Amélie scotea vreo exclamație de surpriză, lui îi venea să o acopere cu sărutări ca să-i mulțumească pentru prospețimea ei. O duse într-un mare magazin. Încă de la intrare, ea crezu că are să leșine din exces de respect și de teamă. Aur și marmură, imensul palat mișuna, se ondula, zumzăia ca un stup. Lumina electrică galbenă se amesteca cu lumina albăstruie a zilei. Aerul era impregnat cu un miros de sudoare feminină, de țesături scrobite și de săpun de toaletă. Râuri de clienți curgeau de-a lungul scărilor regale, se împărțeau în contracurente lenișe în jurul raioanelor, se umflau în reflux în apropierea ușilor batante. Amélie și Pierre ieșiră de acolo epuizați, cu tălpile picioarelor arzându-le, cu gâtul uscat, după ce cumpăraseră o fețișoară de masă de dantelă a cărei utilitate nu apărea la prima vedere.

Timpul trecuse atât de repede, încât Amélie, când se regăsi în stradă, fu surprinsă să constate că cerul avea deja culoarea roșcată a asfințitului. Era aproape șapte. Numărul trecătorilor sporise considerabil. Automobilele avansau în salturi, punctând fiecare oprire cu sălbatice urlete de claxon.

— Unde ne ducem acum ? întrebă Amélie.

— Depinde de tine, răspunse Pierre. Dacă ești foarte obosită, ne întoarcem acasă. Dacă nu, mi-ar plăcea să ți-i prezint pe prietenii mei.

Ea îl privi uimită. Era pentru prima dată când îi vorbea de prietenii lui. Când se gândea la el, ea și-l închipuia întotdeauna singur, rupt de lumea exterioară, înconjurat de o barieră de gol și de tăcere inviolabilă. Ideea de a întâlni niște oameni care-l cunoscuseră pe bărbatul ei pe când era încă celibatar îi stârnea o curiozitate amuzantă. Cât trebuie să fi fost de mândru de ne-

vasta sa, dacă era atât de grăbit s-o arate prietenilor! Zâmbi și întrebă:

— Cum se numesc?

— Emmanuel Boursier și Maurice Jointoux. Obișnuiam să ne întâlnim la ora șapte, după lucru, ca să jucăm un biliard la „Halba de aur".

Ea ridică din sprâncene:

— Ce e aia „Halba de aur"?

— O cafenea, pe strada La Roquette, nu departe de noi. Patronul e din Auvergne. O sală frumoasă. O clientelă serioasă...

— Și ai vrea să mă duci acolo?

— De ce nu?

— O femeie bine nu intră prin cafenele, Pierre — zise ea cu severitate.

— La Paris, asta se întâmplă frecvent. Îți jur că alături de mine n-ai să fii deplasată.

— Dar poate că prietenii tăi nu vor fi acolo... Nu i-ai anunțat...

— Se duc în fiecare seară.

Era atâta insistență în privirea lui, încât cedă, promițându-i să scurteze întrevederea dacă, în ciuda afirmațiilor lui Pierre, „Halba de aur" nu era un loc de frecventat.

— Ai să vezi, or să-ți placă mult prietenii mei. Emmanuel Boursier e tâmplar. Maurice Jointoux e lăcătuș. Am făcut armata împreună.

— Sunt însurați?

— Boursier e însurat, Jointoux, nu. Și acum, încă o surpriză. Deschide bine ochii: luăm metroul.

Amélie se lăsă condusă, puțin emoționată, către intrarea în subteranul de unde ieșea o răsuflare dulceagă și năvalnică. Temându-se să nu-și piardă bărbatul și să se trezească singură în mulțime, se agăță de el ca de un salvator. În vagon, înghesuiala era atât de mare, încât trebuiră să rămână în picioare, lipiți unul de celălalt, înconjurați de fețe livide și nemulțumite. Roțile se învârteau prea zgomotos pentru a putea vorbi și a mai fi și auzit.

Mută, asurzită, tânăra femeie admira strălucirea vopselelor și a nichelului în care se reflectau luminile lămpilor. Violența mișcării făcea să vibreze geamurile, să danseze clanțele și să tremure paginile ziarelor pe care le citeau bărbații. Când trenul se oprea în vreo stație, portierele se deschideau pocnind și vagonul revărsa ciorchini de călători.

— Aici e ? întrebă Amélie.

— Nu încă.

Portierele se închideau la loc. Erau aruncați din nou în tunelul negru, sforăitor, teribil, vuind, împănat ici și colo cu câte o lumină care biciuia în trecere ochiul și permitea să fie măsurată înspăimântătoarea viteză a convoiului. Instinctiv, Amélie aruncă o privire către soneria de alarmă și semnalul de salvare, vopsite în roșu. Coborâră la Bastilia. Pierre își aruncă biletul într-un coș. Amélie îl păstră pe al ei ca amintire a primei călătorii pe sub pământ. Reîntoarsă în aer liber, i se păru că-și revine după o lungă suferință respiratorie. Era sigură că arată rău, că rochia îi e șifonată și că interiorul nărilor îi e negru de cenușă. Deși nu acorda prea mare importanță părerilor prietenilor lui Pierre, Amélie regretă că se prezintă în fața lor în dezavantaj.

„Halba de aur" întindea pe trotuar un rând subțire de mese, toate ocupate. Pătrunzând în sală, erai imediat frapat de impresia de zgomot și de mișcare degajată de toate acele persoane nemișcate care vorbeau cu voce joasă. O oglindă de perete dubla numărul consumatorilor prăbușiți pe banchete cenușii, împerechea filtrul de cafea cu propria lui imagine, alinia sticlele în perechi și-i dădea câte un frate geamăn fiecărui chelner. Cu ușurare, Amélie zări patru sau cinci femei, așezate în fața unor pahare cu conținuturi divers colorate. Erau toate însoțite și purtau pălării serioase.

— Unde sunt prietenii tăi ? întrebă Amélie.

Drept răspuns, Pierre îi arătă doi bărbați care se desprindeau de tejghea cu un aer de stupefacție fericită pe fețe. Unul era frumușel, firav, cu ochi vii, cu mustața blondă și frizată, celălalt,

robust, greoi, închis la păr, la sprâncene și la priviri. Amândoi purtau câte o tunică albastră uzată și murdară.

— Pierre! Iată-te, bătrâne! Nu te așteptam înainte de mâine! Totu-i în regulă?

Instantaneu, se produse o mare agitație în jurul Améliei. În câteva cuvinte, ea află că blondul cel firav era Jointoux, iar brunetul cel gras, Boursier, că atât unul cât și celălalt erau încântați să o cunoască și că, văzând-o, erau de acord cu alegerea lui Pierre, invidiindu-l pentru norocul avut. Jointoux era cel care vorbea pentru amândoi. În mod vizibil, sunetul propriei sale voci îl amețea. Îi plăcea să râdă și să-i facă și pe alții să râdă. Boursier se mulțumea să scoată, din când în când, câte un mârâit jovial, ca pentru a aminti că nu era străin de conversație. Părea foarte timid și trebuie să fi fost ros de vreun necaz ascuns ce îi dădea o anumită tristețe în priviri. Poate că nu era fericit în căsnicie? Din politețe, Amélie îl întrebă dacă doamnei Boursier nu i-ar face plăcere să li se alăture la cafenea, în seara aceasta. Descumpănit, Boursier rămase o clipă cu sprâncenele ridicate, cu gura pungă și termină prin a spune că nevasta lui era, din păcate reținută acasă de grijile gospodăriei și de educația copiilor.

— Ce păcat! spuse Amélie.

— Și ei o să-i pară rău, zise Boursier.

— Nu e, sper, decât o partidă remiză — reveni Amélie.

— Bineînțeles, conchise Jointoux. Cu doamna Boursier e întotdeauna partidă remiză...

Cei trei bărbați avură un râs găunos și cântător, ale cărui cauze Amélie nu le pricepu. La acestea, un chelner chel, cu aer conspirator, se apropie să-i anunțe, între încet și tare, că biliardul nr. 1 („cel bun; nu cel care trage într-o parte!") se va elibera într-o clipă. Îndată, întregul grup se îndreptă spre sala din spate, pe care o ușă de sticlă mată o apăra de curiozitatea vulgului. În acest refugiu, mirosind a bere și a mucuri de țigară, lămpi opalescente, în formă de minge, își concentrau luminile pe trei pătrate de postav de un verde închis. Câteva mese erau lipite de pereți ca să primească pe ele consumațiile jucătorilor. Domni cu mâne-

cile suflecate, înarmați cu câte un tac cu coada fină și lustruită, se învârteau cu pași înceți în jurul bilelor de fildeș. Ciocnirea lor puncta murmurul conversațiilor. Așteptându-și rândul, Pierre și prietenii săi aleseră o masă și comandară băuturile: un absint pentru Jointoux, o tărie pentru Boursier și un pahar de Bordeaux pentru Pierre. Amélie, după ce meditase îndelung, se hotărî, la sfatul bărbatului ei, pentru o mentă cu apă. Singura femeie între acești trei bărbați, ea își pusese în gând să-i cucerească prin grația manierelor. Fu întrebată ce gândea despre circulația și despre zgomotele Parisului, dacă nu regreta Chapelle-au-Bois și prin ce minune izbutise să îmblânzească un celibatar atât de înverșunat ca Mazalaigue. Ea răspunse cu o spontaneitate de care nu s-ar fi crezut în stare cu o oră mai devreme. Oare aerul Parisului acționa deja asupra ei? Un personaj mic și roșcat, burtos și bărbos, se apropie de masă, le strânse mâinile, se înclină, spuse câteva cuvinte cleioase: era domnul Hautnoir, negustor de vinuri. Amélie îl socoti hidos, în ciuda complimentelor pe care le făcu frumuseții și tinereții ei. După ce acesta se depărtă, Jointoux șopti:

— Știi ultima ispravă a lui moș Hautnoir? Nu-i mai ajung cârciumile. Vrea să bage banii într-o baie turcească.

Amélie nu știa ce este aceea o baie turcească, dar văzând că Pierre izbucnise în râs, îl imită cu timiditate, cu ochii plecați, cu obrajii roz, preocupată mai ales să-și păstreze veselia în limitele bunei-cuviințe. Încurajat, Jointoux voi din nou să povestească o istorie la fel de nostimă despre același domn Hautnoir și pasiunea lui pentru băile cu aburi și pentru masaje. Dar, dintr-o încruntare a sprâncenelor, Boursier îl sfătui să se abțină. Întrerupt în plin elan, celălalt rămase cu ochii în jos, cu o grămadă de cuvinte în gât:

— O s-o povestești altădată! spuse Pierre.

— Și ai s-o repeți nevestei tale? întrebă Jointoux.

— Poate că da.

— Asta înseamnă că și dânsa o poate auzi! zise acesta uitându-se spre Amélie.

— Nu de la tine — zise Pierre — , ci de la mine. Eu sunt bărbatul ei sau tu ?

Din nou urmară râsete. Amélie se întreba ce atitudine să ia. Din fericire, se iscă o mișcare în jurul uneia dintre mesele de biliard, o dată cu terminarea partidei.

— E rândul nostru, spuse Boursier, bătând din palmele lui mari.

Se ridică, imitat îndată de Jointoux. Cât despre Pierre, el nu se mișcă. Amélie înțelese că era împărțit între dorința de a juca și scrupulele de a o lăsa singură. Înduioșată de această reacție băiețească, îl întrebă :

— Ei bine, Pierre, ce aștepți ?

— Ah, nu mă grăbesc.

Dar, când Jointoux și Boursier se apropiară de rastel pentru a-și alege tacurile, nu putu să se împiedice să-și întoarcă scaunul pe jumătate și să-i învăluie cu o privire de invidie.

— Trebuia să te duci cu ei — spuse Amélie.

— Și tu ce-ai să faci ?

— Am să te privesc cum joci.

— Asta n-o să te distreze.

— Ba sunt sigură că da !

— Adevărat ?

Ochii i se luminară. Îi mulțumea în tăcere. Ea îi reproșă în gând că se lăsase atât de ușor convins. Se și alăturase prietenilor săi și își scotea haina, cântărind un tac cu un aer competent.

Partida începu. La început, Amélie încerca să fie interesată de traiectoria bilelor, rostogolindu-se cu precizie pe un verde de vis. Mereu, una albă venea să deranjeze perechea celeilalte bile albe cu cea roșie. Carambolajele scoteau un sunet net și vesel. Pentru a-și pregăti loviturile, jucătorii se aplecau, se îndoiau, ținteau, cu mâna stângă așezată drept sprijin pe postav. Aveau frunțile încrețite și buzele strânse. În ochi le sclipea o lucire militară. Cum se simțeau observați, se străduiau și mai tare. După fiecare punct, urmau comentarii zgomotoase :

— Prea mult efect la stânga.

— Am jucat bila cu banda.

— Ai jucat ce-ai putut, farsorule! E rândul tău, Jointoux. Moștenești o poziție frumoasă.

Uneori, Pierre arunca o privire spre nevasta lui pentru a-i obține aprobarea. Ea dădea din cap și spunea: „E foarte bine... Bravo!", ca și cum ar fi lăudat un copil pentru îndemânarea cu care face castele de nisip. Pe măsură ce timpul trecea, se simțea totuși din ce în ce mai părăsită și mai obosită. I se părea dezolant că Pierre găsește mai multă plăcere în afara companiei ei. Dragostea pe care i-o purta cerea ca el să fie în întregime și tot timpul supus influenței ei. Cine erau acești doi bărbați, ca să-l acapareze în timp ce ea rămânea singură, la masă, cu menta ei cu apă? Pierre îi explicase: martori ai vechii sale vieți. Și, prin urmare, niște răi sfătuitori pentru noua sa viață! Era de ajuns să-l vezi în focul partidei ca să înțelegi că reîncepuse să gândească și să acționeze de unul singur. Țintea bila. Și, în timp ce țintea bila, nu mai avea nevastă. Ea voi să se supere, să părăsească sala. Jocul acesta i se păru idiot. Și lui Pierre îi plăcea atât de tare! Ca și cum i-ar fi ghicit intenția, el anunță:

— Răbdare, Amélie! În curând terminăm!

Acestea fiind spuse, se apropie de masă, bău o gură de vin, îi făcu cu ochiul și se reîntoarse lângă prietenii lui. Lăsă în urmă un sălbatic miros de tutun și de transpirație. Multă vreme, Amélie rămase astfel, crispată în negarea indulgenței ei. Atenția îi adormea. De plictiseală, duse la gură paharul. Gustul mentei îi răcori limba și îi făcu gura pungă. Această apă verde părea scoasă din cuva biliardului. O mare aclamație se făcu auzită. Deja sfârșitul? Bărbații se băteau unul pe altul pe spate. Fețele lor erau lucioase și zâmbitoare. Nu-și pierduseră vremea degeaba.

Mașinal, ea întrebă:

— Cine a câștigat?

— Eu! răspunse Pierre.

— A avut o baftă! exclamă Jointoux. Una din baftele alea...

Se opri, cuvintele rămânând atârnate în aer.

— Data viitoare — le promise Pierre — am să vă dau zece puncte înainte. Sunteți niște copii. Trebuie să-mi găsesc alți parteneri !

Părea atât de mulțumit de sine, încât Amélie nu avu curajul să-i facă mutre.

Bărbații își reluară locurile în jurul mesei. Se bău puțin. Se discută fără antren. Și, către ora opt și jumătate, Boursier și Jointoux se retraseră, după ce-l puseră pe Pierre să le promită că n-o să-i lase baltă. Imediat după plecarea lor, o întrebă pe Amélie :

— Cum îi găsești ?

Ea încercă să fie sinceră, renunță, și spuse simplu :

— Foarte drăguți.

— Nu-i așa ? Sunt bucuros că-ți plac. O să-i revedem.

— Bineînțeles... doar n-am să te împiedic !...

El nu băgă de seamă intonația reticentă și continuă cu căldură :

— În tot cazul, ei te găsesc minunată ! Dacă ai ști ce mi-au spus despre tine !

— Când ?

— Adineauri, la biliard.

— Vă credeam absorbiți de joc.

— Una n-o împiedică pe cealaltă. Jucam, dar mă gândeam la tine și vorbeam despre tine...

— Și totuși ai câștigat ! Ești foarte tare.

El fu surprins de această replică, se întrebă o clipă ce trebuia să creadă, apoi se hotărî să râdă, bău paharul până la fund și exclamă :

— Ce-ai spune de o masă la restaurant, ca să încheiem cum se cuvine această zi ?

— Ești nebun, Pierre ! îngăimă ea. E prea mult. Nu trebuie...

Mâncară într-o sală mare, foarte luminată și foarte zgomotoasă, al cărei tavan reprezenta un grup de femei pe jumătate goale ținând harpe și viori. Puținul vin pe care-l băuse menținea în gura Améliei un gust de piper. Sângele i se zbătea în tâmple.

Ochii îi priveau ca prin ceață. Îi venea să râdă, pentru că găsea că chelnerii semănau cu niște corbi. În timpul acesta, bărbatul ei privi nota de plată cu o seninătate de necrezut, plăti cinci franci douăzeci cu totul și-și înfipse o țigaretă în colțul gurii. Nu se întoarseră acasă decât la ora unsprezece.

După ce deschise ușa camerei, Pierre voi să aprindă lampa cu gaz fixată de perete. Dar Amélie suflă în chibrit și flacăra se stinse.

— De ce faci asta ? întrebă el.

Ea îl luă de mână și-i șopti :

— E clar de lună !

Lumina nocturnă cizela unul dintre globurile patului, pudra cu falsă zăpadă marginea cearșafului și fața de pernă. Amélie stătea nemișcată în tot acest albastru. Inima îi era plină de afecțiune. Gura i se deschise pentru a bea și a fi băută. „Oare o să mă vrea, bărbatul meu, bărbatul meu care fumează o țigară?“ Țigara căzu în scrumieră. Pierre avea mâinile libere. Ea închise ochii pe jumătate, își ținu respirația și așteptă.

— Pierre, dormi ?

El suspină, se întoarse și spuse :

— Nu.

Ea ghicea linia umerilor lui, baza gâtului puternic.

— De ce doamna Boursier n-a venit cu bărbatul ei în seara asta ? întrebă.

— Ți-a spus chiar el : pentru că a rămas acasă.

— Și de ce n-a rămas și el acasă cu ea ?

— Ce întrebare ! Pentru că la ieșirea de la lucru el are obiceiul să treacă pe la „Halba de aur“, ca să-și mai schimbe gândurile.

— Are nevoie să-și schimbe gândurile ?

— Da.

— Se plictisește deci cu nevasta sa ?

— Nu-i chiar asta ! mormăi Pierre. Dar... în sfârșit... e multă vreme de când s-au căsătorit...

— Cât de multă ?

— Patru sau cinci ani, cred...

— Și tu numești asta mult ? exclamă ea.

Pe jumătate adormit, el se apără cu o voce somnoroasă, cleioasă :

— Pentru ei e mult, Amélie... Pentru ei, pentru că nu se iubesc... Când soții se iubesc... când se iubesc nu-i același lucru...

El se scufundă vertiginos în somn. Ea auzi ridicându-se ultimele silabe :

— ... nu-i... același... lucru... deloc...

Se terminase. Dormea. Lipsit de orice grijă, eliberat de orice legătură. În acest timp, așezată în pat, cu genunchii la gură, cu inima bătând, Amélie se gândea la nenumăratele amenințări care se adunau deja în jurul fericirii ei.

3.

Obiceiul fu repede adoptat : Pierre pleca de acasă în fiecare dimineață la ora șapte, cu melonul pe cap și cu gustarea în buzunar, se întorcea în grabă către ora prânzului, ca să-și îmbrățișeze nevasta și să mănânce ceva cald, apoi se întorcea să lucreze până la ora șapte seara. În lipsa lui, Amélie schimba rolul de îndrăgostită cu cel de gospodină. Scuturând cearșafuri și cuverturi, întorcând salteaua, folosind mătura, cârpa și șorțul, spălând și călcând lenjeria, alergând pe la furnizori, pregătind mesele, se străduia să-și ocupe timpul și să-și potolească nervii până în clipa în care, în sfârșit, soțul i se întorcea acasă. Atunci, surescitarea ei, mocnită tot timpul dimineții, izbucnea cu o violență care o uimea uneori și pe ea. Adesea, incapabilă să-și stăpânească nerăbdarea, ieșea în stradă ca să-l vadă venind de departe.

După două săptămâni de asemenea viață regulată, el fu chemat să conducă un șantier la un spital din Dijon. Deplasările în provincie erau interesante din cauza indemnizațiilor care se adăugau la salariu. Societatea „Ozolithe" expedia materialul necesar cu trenul. Pierre era însărcinat să recepționeze butoaiele cu produse chimice și să angajeze la fața locului mâna de lucru de care avea nevoie. Priceperea lui în meserie îi permitea să prevadă destul de exact cât timp vor dura lucrările. De data aceasta, anunță că nu va rămâne absent mai mult de cincisprezece zile. Amélie îl conduse la gară și nu îl scăpă din ochi până în ultimul minut. Era subjugată de prestigiul profesional care se degaja din acest bărbat în picioare pe treptele vagonului. Mândră de el, voi ca Pierre să ducă cu sine imaginea unei neveste surâzătoare și raționale. Abia când rămase singură pe peron își pierdu vitejia. Întoarsă acasă, se abținu să plângă la vederea camerei lor, în care, dintr-o dată, se simțea ca în vizită. Pereții nu o recunoșteau. Mobilele abia îi tolerau prezența. Zgomotul Parisului o încuraja ca vocea unui fluviu ce se revarsă. Își spuse că, pierdută în marele oraș, nu avea pe nimeni pe care să conteze în caz de nevoie. Apoi tristețea ei apucă pe o altă cale și gândurile o duseră spre Chapelle-au-Bois. Când Pierre era aici, ea se gândea la Jérôme, la Denis, năvalnic, dar în salturi, cu dorința egoistă de a-i crede fericiți, pentru a putea continua și ea să fie fericită. Lipsită de bărbatul ei, își reproșă că fusese lipsită de înțelegere față de tatăl și fratele ei. Compară confuzia în care se zbătea ea însăși cu cea pe care o simțiseră, probabil, ei după plecarea sa. Desigur, scrisorile pe care i le trimiteau după căsătorie dădeau dovadă de o lăudabilă înțelepciune. Dar nu-și ascundeau ei oare sentimentele ca să nu o neliniștească ? Băiatul era cel care scria, la dictarea lui Jérôme. În felul acesta ea putea să-și dea seama în același timp de starea de spirit a tatălui ei și de progresele la ortografie ale lui Denis. Căută în sertar cea mai recentă scrisoare, se așeză pe marginea patului, lăsă să-i alunece ochii pe foaia de hârtie liniată cu creionul și acoperită cu o scriitură ezitantă. În timp ce citea, și-l imagina pe fratele ei aple-

cat asupra acestei pagini, mestecându-și limba, cu tocul în mâna dreaptă și o sugativă sub mâna stângă. La lumina lămpii cu petrol, bucătăria joasă, afumată, păstra încă mirosul ultimei mese. De jur împrejur domnea extraordinara tăcere a nopții provinciale. În picioare în spatele fiului său, Jérôme dicta cu încetineală:

„Draga mea Amélie,

Cu mare plăcere primim scrisorile tale, ale căror fericite vești sunt făcute să ne bucure. Nici aici nu avem de ce ne plânge și greșești dacă-ți faci griji din pricina noastră. La potcovărie, lucrul nu lipsește. În dimineața aceasta am potcovit trei cai pentru jandarmerie și cele două vaci ale lui Ferrière. Doulournat mi-a cumpărat de asemenea o secerătoare. Și Rioutoux o secerătoare combinată, cu condiția că, dacă mașina nu face o secerare regulată și nu strânge paiele cât să poată trece boii, va lua în locul ei o secerătoare simplă. Am vândut secerătoarea combinată cu 660 franci, cu accesorii și cuțite, și o piatră mare de gresie. Totul plătibil în șase luni. Asta o să-mi lase un comision de 60 de franci. În plus, am avut lucrări de lăcătușerie pentru gară; Justin a fost bolnav, dar acum totul merge bine și nu mai tușește. Denis e sănătos și te îmbrățișează. E cuminte — el e cel care-ți scrie — și lucrează la atelier ca un bun ucenic. Dacă se concentrează pe lucrurile mici, va fi bun și pentru cele mari. Când va ști mai multă meserie, am să-l pot plasa la Limoges. Se plătesc până la 50 de franci pe lună, cazare și masă, pentru băieți de vârsta lui, în domeniul potcovăriei. Să-mi spui ce părere ai. Avem tot timpul să ne hotărâm. Și magazinul merge bine, datorită doamnei Pinteau, care-ți trimite toată dragostea și-ți comunică că noua cafea de 0,70 franci sfertul e mai puțin bună decât cea veche de 0,65 franci, astfel încât va reveni la primul furnizor, care e foarte amabil și ne-a trimis felicitări de nunta ta. Ea este cea care ne-a făcut menajul și ne-a pregătit mesele, așa cum ați convenit între voi. Ea mănâncă la prânz împreună cu noi și cinează la domnișoara Bellac, unde și-a păstrat în continuare camera. Vinerea trecută, domnul Barbezac și domnul Calamisse au venit să fumeze o pipă la potcovărie. Domnul pastor era și el acolo. Ne-am dus cu toții la Veixou. Nu arată prea

frumos. Dar se pare că, anul viitor, săpăturile vor reîncepe. Așa a scris domnul Dupertuis la primărie. Peste trei zile e târg și se fac pregătiri pentru asta. Domnul Barbezac se va duce la Limoges ca s-o arate pe fiica sa doctorului Tabaraud. Are ceva incurabil, dar nu mai știu ce. Toată lumea-mi spune să te îmbrățișez și te roagă să nu-ți uiți prietenii. O fac deci, ca și Denis, și ca și doamna Pinteau, din toată inima. Și te rog să-i transmiți soțului tău, Pierre, salutările mele afectuoase și paterne...“

Jérôme se oprise din vorbit, dar vocea lui răsuna încă în urechile Améliei. Împături hârtiile la loc și zâmbi, ca și cum el ar fi putut într-adevăr să o vadă în clipa aceea. Apoi, cuprinsă de nostalgie, luă celelalte scrisori și le reciti cu devoțiune. De câtă poezie se încărcau, dintr-o dată, numele atât de familiare ale doamnei Pinteau, al domnului Calamisse, al lui Justin, al doamnei Ferrière și al pantofarului Péchadre !... Cu condiția să aparțină locurilor copilăriei, cea mai neînsemnată față, o bucată de zid, un capăt de gard, o băltoacă, deveneau obiect de adorație. Tânăra femeia își număra aceste bunuri și se mira că e atât de bogată. Din toate puterile, dorea să revadă Chapelle-au-Bois, casa, să-și sprijine fruntea de umărul tatălui ei, să-l audă pe Denis povestind o întâmplare de la pescuit și să alerge până la cimitir, cimitirul în care Maria îi aștepta vizitele, în spatele frumosului grilaj de fier forjat. „Ce caut eu aici ? își spunea Amélie. Pierre e departe. Nimeni nu are nevoie de mine. În timp ce acolo, acolo...“ Inima i se umplu de o compasiune furtunoasă. Se simțea cuprinsă din nou de dorința de a-și consola și de a-și proteja familia. Lucrurile nu mergeau chiar atât de bine cum încercau ei să o facă să creadă. Că era vorba de magazin sau de gospodărie, simțea nevoia să pună unele întrebări precise și să ceară răspunsuri cu aceeași poștă. Se așeză la masa de răchită, luă tocul, scoase o foaie de hârtie de scrisori și ridică cu un bobârnac capacul călimării. Căutându-și inspirația, privirea ei făcu înconjurul încăperii și se opri pe ceasul deșteptător. Era unsprezece și zece. Trenul alerga. Pierre stătea pe coridor. O țigară îi fumega

între buze. Peisajul îi alerga prin fața ochilor. Înmuie tocul în călimară. Locomotiva șuieră. Pierre aruncă țigara, o stinse cu tocul pantofului și-și băgă mâinile în buzunare. Ea știa ce se găsea în buzunarele lui. Știa ce se găsea sub veșmintele lui. Roși, surâse, visă încă o clipă, își scutură capul și începu să scrie:

„Dragul meu Pierre,

Abia reîntoarsă în camera noastră vreau să-ți adresez această promptă misivă ca să știi că nu încetez să mă gândesc la tine..."

A doua zi, îi veni o idee grozavă: avea să profite de lipsa lui Pierre ca să înfrumusețeze, cu puțină cheltuială, locuința lor. El îi lăsase patruzeci de franci înainte de a pleca. Dar ea nu voia să se atingă de acești bani, destinați traiului zilnic. Cheltuielile pentru amenajări vor fi făcute din economiile ei personale. Ingeniozitatea și gustul ei vor compensa modicitatea mijloacelor. Important era de știut ce-i lipsea acestei încăperi ca să fie într-adevăr drăguță. Or, era de ajuns să deschizi bine ochii pentru ca nici un fel de îndoială să nu mai fie cu putință: „N-are armonie, n-are căldură, n-are intimitate". Având astfel diagnosticat răul, Amélie căută leacul. Perdelele din pânză de bumbac de culoarea prunei erau cele care dădeau ansamblului un aer de sărăcie și de tristețe. Incontestabil, era nevoie de câteva pete de grena acolo: perdele grena, o cuvertură de pat grena și o fețișoară de masă grena... Grenaul era o culoare generoasă. Ei îi plăcuse întotdeauna. Socoti metrajul de țesătură necesar și o rugă pe portăreasă să-i arate drumul până la bulevardul Haussmann. Neîndrăznind încă să se aventureze singură în metrou, voia să se ducă pe la marile magazine pe jos.

Ajunse la magazin extenuată, înspăimântată, după ce fusese cât pe ce să fie călcată și să se piardă de zece ori, dar își regăsi toată energia în fața veselului etalaj de stofe. O bucată de țesătură japoneză din lână și mătase grena fusese parcă anume pusă pe tejghea ca să o seducă. Luă nouă metri și cumpără de asemenea franjuri pentru marginea de jos.

La întoarcere, traseul i se păru interminabil. Pantofii o băteau la călcâie. Sfoara pachetului îi tăia mâna. Totuși, abia reîntoarsă, lăsând deoparte oboseala, se puse pe treabă. Așezată direct pe podea, ca să-i fie mai la îndemână, trecu măsurile pe pânza desfăcută, însemnă reperele cu ace și, luând foarfeca, se apucă să taie fără ezitare. Ar fi putut fi un dezastru, dar fu o reușită! Rămase chiar destul material cât să îmbrace cele două perne ale fotoliului.

În ziua următoare, Amélie tivi ceea ce lucrase. Apoi, la îndemnul portăresei, care avea o mașină de cusut, se instală în loja acesteia ca să tighelească totul. În timp ce lucra, doamna Cordier, așezată lângă ea, îi urmărea cele mai mici gesturi cu bunăvoință. Un miros acrișor scăpa dintr-un dulăpior cu ușă din plasă de sârmă, dacă nu cumva venea din patul mare, zdrobit sub o plapumă de puf de un roz murdar. Amélie apăsa pe pedală și întindea materialul cu o mișcare continuă. Zgomotul mașinii îi umplea urechile.

— O dată terminată, o să fie foarte frumoasă, cu toți ciucurii ăștia împrejur! spuse doamna Cordier.

— Da. Cel mai bun mijloc de a înveseli o încăpere este să schimbi mereu perdelele și cuvertura de pat.

— El nu s-ar fi gândit niciodată singur la asta. Un bărbat e lipsit de idei pentru genul ăsta de lucruri. Dacă îți spun că al meu, când am venit să ne instalăm aici, nu voia să pună nici măcar tapet! A trebuit să nu-l ascult. De atunci, bineînțeles, tapetul s-a uzat, nu se mai vede. Dar când l-am pus, în prospețimea lui, era complet roz, ca interiorul unei cutii de bomboane.

— Locuiți de mult în casa aceasta? întrebă Amélie.

— De treizeci de ani, micuța mea doamnă. Asta nu vă spune nimic? Așa că puteți să mă credeți că-mi cunosc bine cartierul.

— Vă place aici?

Doamna Cordier își ridică fața rotundă cu ten de ceară, ca al tuturor oamenilor ce nu ies din casă. Ochii ei se nuanțau cu o melancolie retrospectivă. Suspină:

— Mai puțin ca la început! Oamenii s-au schimbat atât! Altădată, vă vorbesc de anii '85-'90, nu se vedeau prin colțul ăsta al nostru decât tâmplari, tapițeri, lăcătuși. Meseriași sau comercianți, erau oameni serioși, cu nevestele și copiii lor. Se ducea o viață de familie. Exista o ținută în toate. Când se ieșea la aer, era o plăcere să se salute unii pe ceilalți. Dar acum, cu toate fetișcanele astea care mișună pe trotuare...

— Fetișcane? întrebă Amélie făcând să se învârtească țesătura.

— Nu le-ați văzut?

Neștiind la ce fel de fetișcane făcea doamna Cordier aluzie, Amélie ezită o clipă înainte de a răspunde.

— Nu.

— Ei bine, asta-i pentru că vă uitați în altă parte! exclamă portăreasa. E o rușine, doamna mea! Poliția n-ar trebui să admită așa ceva! În plină piață a Bastiliei! Apar de peste tot, târâturile astea! Acolo unde ieri era una singură, mâine vor fi două!

Amélie simți că nu era încă suficient de bine informată asupra moravurilor pariziene ca să înțeleagă motivul unei asemenea indignări. Teama de a părea naivă și de a face să se râdă pe seama ei o reținu să-și arate neștiința. La întâmplare, murmură:

— E lipsit de sens!

— Că bine spuneți! Ar trebui dat cu mătura zdravăn. Dar cine să o facă? Haideți, totul se strică cu trecerea timpului. Când vezi cum se schimbă lumea nici nu mai ai chef să scoți nasul pe afară. De altfel, pentru mine, e foarte simplu: în afară de câțiva locatari plăcuți, de felul menajului dumneavoastră, nu mai stau de vorbă cu nimeni. Dacă s-ar întoarce pe pământ, bietul meu Auguste nici nu m-ar mai recunoaște...

Sublinie această declarație printr-o privire plină de fidelitate adresată unei fotografii ovale, care domina patul. Imaginea reprezenta un bărbat cu barbă afânată și cu ochi de cărbune. Cadrul prea strâmt mușca din urechi.

— Soțul dumneavoastră? întrebă Amélie.

— Ei, da, bietul de el. De doisprezece ani e mort și pentru mine parcă a fost ieri. Niciodată nu a fost prea voinic. Dar, iată că în iarna lui 1901 îmi răcește la bronhii. Era controlor pe omnibuze...

Dintr-o dată, Amélie fu cuprinsă de frică. O asculta pe doamna Cordier vorbind despre „defunctul ei" și se gândi la Pierre și la ea însăși. Era îngrozitor gândul că, într-o zi, perechea lor va fi despărțită prin moarte. Cu frenezie, își dori să fie ea cea care avea să dispară prima. Dar de ce să-și facă griji ? Mai era mult timp până atunci ! Erau tineri și unul și celălalt. Din păcate, tinerețea nu era o garanție împotriva bolii sau a accidentului. Poate că Pierre trecea prin pericol în chiar clipa aceea. Și ea habar nu avea. I se strânse inima. Primise o scrisoare de la el ieri, cea de-a treia, plină de recomandări și de cuvinte de dragoste. Dar nici o scrisoare în dimineața aceasta. Dacă nu primea nimic cu poșta următoare...

— Opriți-vă ! Ați prins stofa sub pedală !

Amélie tresări, trezindu-se dintr-un coșmar. Înghețată încă de spaimă și șocată, privi, printre degetele ei, căderea materialului grena ce cobora până la pământ. Imperceptibil, vederea acestei țesături, pe care singură o alesese, îi redă încrederea în viitor. Ca și cum nimic rău nu i se putea întâmpla lui Pierre, deoarece ea îi pregătea o surpriză.

— Deci, îți place cu adevărat ? întrebă Amélie.

— E minunat ! exclamă el. Dar cum ai făcut ? În atât de puțin timp ? Fără să întrebi pe nimeni ?

— Ei, ăsta-i secretul meu.

— Și eu care te-am întrebat, la coborârea din tren, dacă sunt noutăți pe-acasă...

— Da, mi-a venit să râd. N-ai bănuit nimic, nu-i așa ?

— Pe cuvânt că nu !

— Și când ai intrat aici...

— Am crezut că am greșit camera.

Ea chicoti de plăcere, se lipi de el, îi căută gura, respirația, și se trase înapoi.

— Ai văzut ? Totul e asortat : perdelele, cuvertura, pernele, fețișoara de masă...

— Face bine totul la un loc.

— Îți place grenaul ?

— Mult.

— Am mutat patul din loc. E mai bine cu fața spre fereastră. Mărește încăperea...

El lăsase jos valiza și, în picioare, cu mâinile în șolduri, privea în jur cu un aer de mulțumire și de recunoștință.

— Înainte, se chema că locuim la tine ! reluă ea. Acum e la noi. Și știi, n-am cheltuit decât...

Nu putu să încheie, ridicată, purtată și redusă la tăcere de un bărbat cu bărbia aspră și cu ochi strălucitori.

Cum era duminică și cum vremea era a ploaie, nu mâncară de prânz decât la trei după-amiază și se culcară din nou până seara. La ora șapte, Amélie aprinse lampa cu gaz, al cărei piedestal era încununat de un abajur grena, și așeză, pe măsuța noptierei, un platou cu fructe, pâine, unt și dulceață. Apoi se reîntoarse lângă Pierre, nerăbdătoare să se cuibărească între brațele și coapsa acestui bărbat sătul, înduioșat și care-și fuma țigara. Își spuseseră deja tot ce aveau să-și spună despre viețile lor, a unuia și a celuilalt, și tot ce se întâmplase în timpul lungii despărțiri. Acum ajunseseră la zi. Nu mai aveau decât să lase viața să-și urmeze cursul.

— Cât de bine poate fi ! murmură Pierre.

— Ți-e poftă să mănânci ceva ?

— Nu.

— Să bei ?

— Nu.

— Să vorbești ?

— Nu.

— Să mă iubești ?

— Abia !

Amélie îl ciupi de braț. El nici măcar nu tresări. Ea se strâmbă :

— Ai pielea prea groasă ! Mi-am dat peste cap o unghie.

În joacă, își lipi fața de gâtul lui frumos, cilindric și puternic, se legă de un fir de sprânceană mai lung decât celelalte, își plimbă degetul pe linia osoasă a nasului, mușcă un lob de ureche proaspăt și cărnos ca o floare sălbatică.

— Aș vrea să nu mai pleci de acasă niciodată ! îi mărturisi în sfârșit.

El se desprinse de ea și o privi adânc în ochi :

— Nu-i rezonabil, Amélie. În deplasare câștig mai mult decât la Paris. Ar trebui să înțelegi.

— Înțeleg. Dar dacă ai ști cât îmi e de greu să rămân singură... Fără tine mă simt proastă și inutilă. Singura mea companie e portăreasa.

El făcu să-i strălucească dinții mari și sănătoși într-un surâs care, văzut dintr-o parte, părea feroce :

— Mă întreb despre ce poți vorbi cu ea ? !

— Despre totul și despre nimic. Îmi povestește o mulțime de lucruri despre viața ei, despre nefericirea ei, despre locatari, despre vecini... Apropo, știi că e furioasă ?

— De ce ?

— Se pare că altădată nu erau fetișcane prin cartier și că, acum, au apărut... de nu mai știi unde să le pui.

Spunea asta cu speranța că reacția bărbatului îi va permite să dezlege enigma.

Pierre făcu ochii mari :

— Despre ce vorbește cumătra Cordier ? Au fost întotdeauna fete pe aici. Ce o supără pe ea în asta ?

— Nu știu ! răspunse Amélie repede.

— Poate că are motive personale să le poarte pică ?

— Poate ! reluă Amélie. N-a precizat.

În bătaie de joc, Pierre luă o expresie de cercetător pasionat :

— Înțeleg despre ce e vorba. Cu siguranță că moș Cordier le frecventa pe aceste dame !

— De ce le numești dame, dacă e vorba de fete tinere? întrebă ea.

Surprins, el o privi cu atenție și repetă cu o voce blândă, ca și cum s-ar fi adresat unei bolnave:

— Fete tinere?

— Fete, dacă preferi!

— Nu-i același lucru!

Ea roși, jignită că fusese prinsă în flagrant delict de candoare. Dar curiozitatea îi birui amorul propriu. Întrebă:

— Ce fac ele?

— Trotuarul.

— Ce? Se plimbă?

O lucire de uimire se aprinse în ochii lui Pierre.

— Ce prostie am mai spus? exclamă Amélie.

— Nici una. Se plimbă, într-adevăr. Și-și oferă serviciile trecătorilor.

— Ce fel de servicii?

— Nu ghicești?

— Nu.

— Te-ai uitat bine la ele. Sunt cu capul descoperit, machiate, provocatoare...

— Provocatoare? spuse ea.

Și, dintr-o dată, uluită de o revelație, murmură:

— Nu e cu putință!

— Ba da, Amélie.

— Dar pentru ce fac asta?

— Ca să-și câștige traiul.

— Li se plătește pentru asta?

— Da.

— Deci pentru ele e o... o...

— O meserie.

Ea-și ascunse fața în mâini. O ardea tot trupul, ca și cum ar fi adunat în ea toată rușinea acelor femei. Era îngrozitor să se gândească că minunea împreunării trupurilor, de care ea era încă

în întregime tulburată, reprezenta pentru aceste nenorocite o parodie și un comerț. Printre degetele strânse gemu:

— Cum de se găsesc bărbați atât de josnici încât să le urmeze?

— Un bărbat nu se poate lipsi de femei, Amélie. Cei care nu reușesc să se facă iubiți pentru ei înșiși își cumpără astfel iluzia dragostei.

Ea își descoperi fața și ridică ochii cu o adevărată furie deșartă:

— Dar e murdar! Ar trebui interzis! Și apoi, pentru ce pretinzi că un bărbat nu se poate lipsi de femei?

— Pentru că ăsta e adevărul.

— Nici tu nu te poți lipsi de femei?

Descumpănit de această întrebare directă, el dădu semne de incoerență în priviri, își lăsă un timp de gândire și apoi răspunse cu sinceritate:

— Nu.

— Și dacă eu nu aș fi existat, te-ai fi dus după vreuna din fetele acelea?

— Nu neapărat.

— Și atunci, după cine?

— Nu știu... Mă stingherești cu întrebările astea...

— Tu ești cel care spune lucruri ce nu se cuvin și eu te stingheresc!? Asta-i culmea! Privește-mă în ochi, Pierre! Răspunde! Dacă eu n-aș fi existat...

— Dar exiști! exclamă el. Și eu te iubesc! Restul n-are importanță!

— Care rest?

— Trecutul.

— Tu ai avut un „trecut"?

— Ca toată lumea.

— Un trecut... un trecut cu fete... cu fete pe care le plăteai?

— Nu le plăteam.

— O făceau gratuit?

— Da.

— Pentru ce?

— Pentru că... tocmai... nu erau niște fete... ci mai degrabă niște femei...

Ea închise ochii, ca amețită, îi redeschise și întrebă dintr-o suflare:

— Ce gen de femei?

— Femei singure... Sau femei nefericite în căsătorie...

Urmă o lungă tăcere. Amélie, cu capul plecat, se gândea, sau poate se resemna. Pierre putu chiar să creadă că ofensiva se apropia de sfârșit. Dar, deja, o voce agresivă răsună în încăpere:

— Și ai cunoscut multe femei dintr-astea nefericite în căsătorie?

El ezită o clipă între plăcerea vanitoasă de-a fi provocat gelozia nevestei sale și teama de-a pierde, în schimb, avantajele păcii conjugale. Dar Amélie părea că suferă cu adevărat. Îi fu milă de ea, de inocența ei, de furia ei oarbă, de refuzul ei de a admite tot ceea ce atingea concepțiile ei feciorelnice cu privire la existență. Cu tandrețe, cu prudență, îi răspunse:

— Dacă am cunoscut multe sau puține, care e diferența? Nu te-am înșelat, pentru că nu te întâlnisem încă pe vremea când frecventam acele femei!

— Am frecventat eu domni înainte de a te întâlni?

— Nu se compară, Amélie. Eu sunt bărbat. Și un bărbat...

— Nu se poate lipsi de femei, știu.

— Exact. Asta stă în natura noastră. E necesar vieții noastre...

Se istovea inutil să vorbească în fața unei Amélie care în mod vădit nu voia să-l asculte. Cu obrajii încinși de febră, cu ochii larg deschiși, cu gura gâfâind ușor, ea-și concentra toată atenția asupra unor viziuni interioare îngrozitoare: Pierre în brațele alteia, Pierre în patul alteia, Pierre gustând cu alta aceleași plăceri ca și cu propria sa nevastă. Ea crezuse că el inventase pentru ea aceste sărutări, aceste mângâieri, aceste cuvinte de dragoste. Dar el le folosise deja ca să farmece diferite partenere trecătoare. Trupul și sufletul lui erau stigmatizate pentru totdeauna de amintiri necurate. Îl urî pentru tot ceea ce murdări-

se, înveninase și distrusese în câteva minute. Rămas fără argumente, Pierre ridică mâna și se scărpină pe piept. Acest gest descoperind subsuoara mirositoare dezlănțui în ea un uragan de ură : să-l lovească, să-l plesnească, să fugă de el...

— Ai să te gândești la toate astea, Amélie ! reluă el. Crede-mă, un bărbat trebuie să trăiască înainte de căsătorie. Altfel, e lipsit de experiență. Și nevasta lui e cea care suferă prima. Dacă tatăl tău ar fi aici, ți-ar explica...

— Te rog, spuse ea cu o voce șuierătoare, nu-l amesteca pe tatăl meu în aceste orori !

El dădu să surâdă, dar o privire otrăvitoare a lui Amélie îl făcu să se abțină. Se refugiase la marginea patului și, așezată pe o pernă, cu partea din față a trupului acoperită cu cearșaful, pe care și-l trăgea cu amândouă mâinile până la gât, își încorda puterile împotriva valului amar de lacrimi ce i se suia din piept. O mare pată grena se deforma, se lungea, îi juca în fața ochilor. Își aminti câtă osteneală își dăduse ca să coasă perdelele. Gândul la acest zel, cu atâta dragoste oferit și atât de rău primit termină prin a-i sfâșia inima, care se sparse într-un hohot de plâns. Cu o mișcare de solicitudine, Pierre se apropie de ea ca s-o îmbrățișeze.

— Nu mă atinge ! urlă ea.

Suspinele îi scuturau umerii. El insistă :

— Amélie ! Ascultă... nu e serios... Ce ai ?...

În loc de răspuns, ea îi înfipse un cot în burtă, sări din pat, culese capotul de pe un scaun și îl îmbrăcă, tremurând de oroare, cu ochii ieșiți din cap, ca și cum acest bărbat al cărui bust gol intrase în lumină ar fi fost un necunoscut animat de intenții criminale. Apoi, fără să-l scape din priviri, se așeză pe un fotoliu. Pierre nu mai știa decât să repete cu o voce posacă :

— Ei bine, Amélie !... Totuși...

Cu capul sus, cu genunchii strânși, ea îl ținea la respect prin calitatea tăcerii, întreruptă de suspine sălbatice. El se ridică la rândul său, își puse o cămașă, un pantalon și-și vârî picioarele în papuci. Dar aceste gesturi preliminarii nu duceau la nici o

soluție. După o scurtă dezbatere interioară, renunță să-și mai convingă nevasta prin raționamente și se hotărî să tacă și el. Își aprinse o țigară, se apropie de fereastră și dădu perdelele la o parte ca să privească luminile orașului. În spatele său auzea respirația Améliei. În ea fierbea o mânie absurdă. Trebuia să i se lase timp să-și recunoască greșeala. De altfel, poate că era deja gata să zboare în brațele lui ? Se amuză de particularitățile acestui caracter atât de drăgăstos care, brusc, se acoperea cu ghimpi. Minutele treceau prea încet după dorința lui. Simțea furnicături în picioare. Își termină țigara, o aruncă pe fereastră și aprinse alta. În sfârșit, nemairăbdând, se întoarse și spuse :

— N-o să rămânem așa toată noaptea, Amélie ! E ridicol ! E târziu. Ești obosită. Și eu sunt obosit...

Nici un mușchi nu tresări pe fața tinerei femei. Avea ochii stinși. Murmură, ca și cum ar fi vorbit printr-o mască de carton :

— Ce spui ?

— Spun că e timpul să ne culcăm.

— N-am să mă culc.

— De ce ?

— Nu vreau să mă bag în același pat cu tine.

— Ești nebună ?

— N-am fost niciodată mai rațională.

El se lovi cu palma peste frunte. Pe cât era de dispus să se lase înduioșat de o replică de părere de rău, pe atât de intolerabil i se părea ca ea să persiste în proasta ei dispoziție. La capătul răbdării, urlă :

— Ei bine, nu, Amélie, începi să exagerezi ! Așa ceva n-o să permit ! Și unde ai să te culci, mă rog ?

— Nu știu... Pe fotoliu... Mi-e indiferent.

Înainte ca ea să fi putut face vreun gest, el o luase de umeri, o smulsese din fotoliu și o ridicase în brațe. Ea scoase strigăte stridente :

— Nu ! Nu ! Lasă-mă !...

Cineva bătu în perete. Un vecin protesta împotriva zgomotului. Cu toate acestea, Amélie depășise orice fel de rușine. Pe

jumătate sufocată, scutura din cap, zvârlea în gol din picioare, lovea cu pumnii într-un piept de duritatea unei platoșe. El o depuse pe pat. Ea crezu că avea să se arunce asupra ei. Dar el făcu un pas înapoi, cu brațele atârnând, cu spatele încordat, ca și cum s-ar fi desprins de un inamic doborât. Ea îl străpungea cu priviri de furie neputincioasă. Pierre gâfâia puțin.

— Stai liniștită acum. Încearcă să dormi. N-am să te deranjez.

Și stinse lumina. Rămași pe întuneric, ea auzi scârțâind lemnul fotoliului. Puțin mai târziu, ochii obișnuindu-i-se cu întunericul, ghici prezența unui corp așezat lângă fereastră, într-o poziție incomodă. Rămase în alertă. El ar fi putut să-și schimbe părerea și să revină spre ea, crezând-o adormită. La ideea de a suporta contactul acestor mâini, al acestor buze, care atinseseră alte femei, simțea că i se cutremură carnea din cap până în picioare. Ce aveau să devină, amândoi, după această ceartă care distrusese armonia căsniciei lor. Dragostea nu putea supraviețui unei decepții atât de crude. Ca întotdeauna, își făcuse prea multe speranțe. Ca să corespundă dorințelor ei, Pierre ar fi trebuit să fie o ființă excepțională. Or el se dovedea a fi asemenea celorlalți bărbați. Încercând să se justifice, tocmai această tristă asemănare o invoca el drept argument suprem. „Un bărbat trebuie să trăiască înainte de căsătorie. Oricine ți-o poate spune... E în firea noastră..." În curând, și ea era sigură de asta, avea s-o neglijeze ca să-și facă la sfârșitul zilei partida de biliard cu prietenii. Avea să fie ca doamna Boursier. Avea să-și aștepte bărbatul acasă. Și, când îl va vedea venind, nici nu avea să-l întrebe de unde venea, nici de ce se întorcea atât de târziu.

La urma urmei, probabil că se putea trăi și așa. Obișnuința înlocuia dragostea. Îmbătrâneau unul lângă celălalt, uniți printr-un nume, prin interese și un domiciliu comun. Ea accepta ideea de a fi ratat aventura căsătoriei. În ochii vecinilor, erau un cuplu perfect. „Totul e atât de simplu — își spunea Amélie. Esențialul este ca tata să nu afle că nu ne înțelegem. Ar fi prea nefericit, sărmanul! În viitoarea mea scrisoare am să-i scriu, cum făceam și înainte, că totul merge bine, că sunt fericită cu Pierre,

că îl iubesc..." Încetă să se mai gândească, cuprinsă de o sufocare umilitoare. Ochii i se umpleau de lacrimi. „Ei bine, iată că reîncepe ! Nu mai vreau... El nu o merită." Strângea din dinți, își întărea mușchii, se încorda din cap până în picioare în pat. Dar, deodată, se destinse și ciuli urechea. O respirație regulată, profundă, venea din colțul în care se afla fotoliul. Pierre ațipise. Cum putea să doarmă după tot ce se petrecuse între ei ? Amélie detesta, ura și invidia această facultate masculină de a se detașa de necazuri, de a depune armele, de a se putea odihni pe câmpul de bătaie. O lumină slabă se filtra prin perdele, lăsând să se vadă că îi căzuse capul în piept. Picioarele îi erau ghemuite, ca ale unui infirm, brațele îi atârnau, atingând aproape podeaua cu mâinile. Fără îndoială, când se va trezi, mâine, va fi complet înțepenit. O merita din plin ! Refuza să-l plângă. Totuși, în zori, își spuse că, deși nu-l mai iubea, n-avea dreptul să-l lipsească de un pat. Îl strigă încetișor : „Pierre..." Nu auzi nimic. El era în altă parte. Un sforăit discret îi ieșea de sub mustață. Ea nu îndrăzni să ridice vocea și, închizând ochii, alunecă într-un somn care avea gustul amar al oboselii, al lacrimilor și al remușcării.

Când se deșteptă, soarele bătea prin despărțitura dintre perdele. Fotoliul era gol. Pierre plecase deja la lucru. Cum făcuse să se spele, să se îmbrace și să iasă fără să o deranjeze ? Și unde își luase micul dejun ? La „Halba de aur", fără îndoială. Fu mirată, chiar supărată că dormise atât de profund și atât de târziu. Avea o piatră pe inimă, ca și cum n-ar fi suferit de pe urma unei discuții, ci după o boală. Apa rece pe obraz îi readuse noțiunea prezenței sale pe lume. Dereticând prin cameră, își puse la punct reperele după care avea să se desfășoare purtarea față de el. Nu-i va mai face reproșuri. La întoarcere, el va găsi o nevastă serviabilă și surâzătoare. Dar, în spatele acestei amabilități de suprafață, nu se va ascunde decât mecanismul rutinei conjugale, pus la punct pentru durata unei întregi vieți. Se va mulțumi el numai cu aceste aparențe ? I-o dorea, pentru că nu dorea ca Pierre să fie disperat. Pe măsură ce ora prânzului se

apropia, se simțea tot mai nerăbdătoare să-și încerce noul rol. Când auzi pașii bărbatului ei pe coridor, fu cuprinsă de îndoială: va fi oare în stare, așa cum fac multe alte femei, să trăiască în adversitate, să-și accepte nefericirea și să se hrănească cu ea? Se sprijini cu mâna de fotoliu. Pierre intră. Băgă de seamă că era proaspăt ras. Avea ochii roșii. El voi s-o îmbrățișeze. Ea întoarse capul și primi sărutarea pe obraz. Era tot ce putea face pentru el. Pierre avu delicatețea să nu ceară mai mult și se duse în spatele paravanului să se spele pe mâini. Apa clipocea în chiuvetă. Amélie respira cu greutate. În sfârșit, reapăru și spuse cu un glas răgușit:

— Azi-dimineață, trecând pe la birou, am aflat că s-a semnat pentru niște lucrări la un hotel din Deauville. O să trebuiască să plec miercuri sau joi pentru vreo cincisprezece zile. E cam neplăcut.

— Nu-i nimic! murmură ea.

Această veste nu o impresiona câtuși de puțin. Se simțea la îndemână în indiferența ei. Pierre o privi cu un aer mirat și trist. Ea îi adresă un semisurâs și spuse cu veselia înghețată a unei infirmiere:

— Ești grăbit, Pierre. Așază-te... Am să te servesc imediat...

4.

Două scrisori în aceeași zi: una de la Marthe, precizând că nunta ei va avea loc la 27 octombrie, la Limoges, și cealaltă de la Pierre, care o anunța că tocmai sosise la Deauville și trăsese la Hotelul-pensiune De l'Étoile-Normande. Amélie, care nu-și schimbase sentimentele, fu uluită să constate că bărbatul ei îi scria cu și mai multă libertate decât înainte. Și totuși, ea i se refuzase trei zile la rând. Plecase fără să fi obținut de la ea

altceva decât cuvinte banale și sărutări reci. Nu înțelesese el oare semnificația acestei atitudini rezervate ? Sau credea că putea fi iertat de la distanță ? Sfârșitul misivei te putea face să crezi asta :

„Vremea e încă frumoasă, deși sezonul s-a sfârșit de fapt. Îmi pare rău, iubita mea, că nu ești lângă mine ca să te bucuri de aerul curat, de vederea valurilor și de mângâierile mele. Închid ochii. Te văd. Și îmi aștern buzele pe imaginea trupului tău, peste tot, peste tot, peste tot...“

Deși era singură în cameră, Amélie simți că roșește. Niciodată Pierre nu făcuse aluzii atât de directe, în scrisorile sale, la relațiile lor amoroase. Fără discuție că era victima singurătății. Abstinența îi înfierbânta mintea. Delira. Nu proclamase el că un bărbat nu putea să se lipsească de o femeie ? Atacă frontal această frază și fu zguduită. Cum de nu se gândise mai devreme ? Dacă, după cum sigur mărturisise, nu era în stare să-și stăpânească dorințele, orice fată putea să-l ducă în ispită. Frumusețile cu moravuri ușoare nu puteau lipsi într-o stațiune balneară de lux ca Deauville. Întreruperea relațiilor conjugale, aerul întăritor al largului, toaletele șocante ale plimbărețelor, totul, acolo, îl îndemna să-și dea frâu liber instinctelor. Or, dacă de bine de rău tolera faptul că nu fusese prima femeie pe care el o ținuse în brațe, înțelegea categoric să fie cea din urmă. Un pericol îl alungă pe celălalt. Trebuia făcut față la ce era mai urgent. Să nu se uite înapoi, ci înainte. Să nu plângă ceea ce era pierdut, ci să apere ceea ce mai putea fi încă salvat. „Oare nu îl mai iubesc eu cu toate astea ?“, se întrebă ea cu un fior de ranchiună. Ce Dumnezeu ! Puteai foarte bine să nu mai fii prinsă de un bărbat și, totuși, să-i pretinzi o firească decență și fidelitate. În calitate de femeie măritată, avea dreptul la unele menajamente imprescriptibile. Nu va lăsa niște creaturi oarecare să-i știrbească privilegiile. Va face gol în jurul lui Pierre, nu numai pentru că era al ei, ci ca să nu mai fie al nimănui.

Agitația care o cuprinse era atât de violentă încât începu să se învârtă în jurul camerei. La fiecare trecere, imaginea ei deformată se reflecta în bilele de alamă ale patului. Fereastra era deschisă spre un aer umed, care luase culoarea acoperișurilor. Dincolo de oraș, Amélie își închipuia câmpia, fluviul, păduri, sate și alte orașe, și în sfârșit marea. Destinul ei se juca undeva departe și ea rămânea aici, ca într-o închisoare, prizonieră pe cuvânt de onoare, neputincioasă și neștiutoare. Cu brutalitate își duse amândouă mâinile la gură. Un protest inconștient îi zdruncina întreaga făptură. După câteva momente, trăsăturile i se destinseră. O lumină îi apăru în ochi. Împinse un scaun lângă dulap, se urcă pe el și întinse brațul pentru a atinge pe mobilă, în spatele frontonului triunghiular, o valiză de piele mare, cu mânerul rupt și învelit cu sfoară.

— Domnul Mazalaigue nu mai întârzie mult, doamnă. Își termină lucrul la ora șapte. Dacă vreți, luați loc...

Patroana hotelului, bărbătoasă, păroasă și serviabilă, cu părul lins și cu o broșă la gât, îi arătă cu mâna o banchetă, înțepenită între cutia pendulei și o plantă verde într-un ghiveci mare. Amélie puse jos valiza și se așeză pe ea. Doamna se întoarse în spatele tejghelei și se aplecă asupra unei cărți. Deasupra capului ei, atârna un anunț: „Verificați restul". Într-un colț, lângă ușă, erau sprijinite niște mincioguri cu plasa rărită. Un miros sărăcăcios de prăjeală venea dinspre bucătărie, ca o mărturisire. Afară sufla vântul, făcând să scârțâie firma. La capătul călătoriei, Amélie se mira de curajul care nu o părăsise pe stradă, în gară, în tren, peste tot. Nici măcar o singură clipă, de la plecare, nu și regretase hotărârea. Cunoscând ideile lui Pierre, n-ar mai fi putut rămâne nici măcar o singură zi la Paris fără să înnebunească. Cum se va desfășura întâlnirea lor? Poate că-l va vedea sosind cu o necunoscută la braț? Poate că locuia în acest hotel cu vreo fetișcană? Își imagina scandalul, patru sau cinci detalii intime și fremătă. Fără îndoială că patroana era la curent cu obiceiurile clientului ei. Ar fi fost de ajuns să o întrebe cu amabilitate ca

să afle... Dar, în ciuda dorinței de a ști, Amélie nu vroia să-și arate neliniștea în fața unei străine. „Am să aflu și așa prea devreme. Dacă astfel stau lucrurile, nu spun un cuvânt, îi fulger cu privirea, pe ea și pe el, mă întorc pe călcâie și plec... Sau, și mai bine, îi las să se apropie de mine, îl ascult și..." Tresări ca și cum cineva i-ar fi tăiat vorba. Ușa tocmai se deschisese. Patroana surâse într-un fel anume. Pierre intră. Era singur. Ușurată, Amélie nu era în stare să înțeleagă cum de putuse să se aștepte la altceva. În mod spontan, voi să se ridice, să alerge către el. Apoi se răzgândi, rușinată de graba ei. El nu o văzuse în spatele frunzelor largi ale plantei verzi. Cu un pas indolent se îndrepta spre casierită. Era pentru prima oară că Amélie îl surprindea în viața lui de bărbat solitar. Fu uluită să constate cu câtă inconștiență despre ce avea să urmeze o saluta pe patroană și întindea mâna să ia cheia camerei sale, atârnată de un cui pe panou :

— Nici o scrisoare, doamnă ?

„Așteaptă o scrisoare de la mine !", se gândi Amélie. O bucurie sufocantă i se ridică în piept.

— Niciodată seara, spuse patroana.

El tuși în pumn și mormăi :

— Cu atât mai rău !

Amélie ciuli urechile la sunetul acelei voci răgușite. Pierre nu fusese răcit când plecase. Răcise la Deauville. Și ea nu știuse nimic. „Sunt sigură că nici măcar nu se îngrijește !" Patroana întinse bărbia și spuse făcând cu ochiul :

— Nici o veste scrisă nu anulează o veste bună : întreabă de dumneavoastră o doamnă, domnule Mazalaigue.

— O doamnă ?

Pierre se întoarse. Privirea îi căzu pe Amélie. Era atât de puțin pregătit să o vadă, încât, o fracțiune de secundă, o examină cu un aer împietrit, ca și cum n-ar fi recunoscut-o. Subit, un val de bucurie îl cuprinse, îi lumină fața :

— Amélie ! Ce cauți aici ?

O luase de mână, făcând-o să se scoale în picioare și să vină lângă el. Dar după ce visase la această îmbrățișare, tot corpul Améliei înțepenise de neîncredere. Oare privirea înduioșată a patroanei o stânjenea să-și arate tulburarea, sau se înșelase asupra propriei sale capacități de indulgență ? Ghicindu-i tulburarea, Pierre îi dădu drumul la mâini, luă valiza și spuse :

— O să-mi explici totul sus. Haide...

În camera mică și curată, mobilată cu un pat mare, cu o singură pernă, Amélie adulmecă aerul cu reaua-voință a unei pisici mutate din casa ei. Deși vedea paltonul lui Pierre agățat în cuier, aparatul de bărbierit și periuța de dinți așezate pe masa de toaletă, papucii zăcând pe podea, simțea că în aceste locuri era o intrusă.

— Și acum povestește, zise Pierre. Ce se întâmplă ? De ce-ai venit ?

Cum nu vroia ca el să știe că era geloasă, răspunse simplu :

— Nu-mi face plăcere să te știu departe.

Ar fi putut să se mire, să-i reproșeze că a acționat cu o ușurință vinovată sau, cel puțin, să fie nemulțumit de cheltuiala pe care o provoca un asemenea capriciu, dar era atât de surescitat de prezența nevestei sale, încât singura lui preocupare era să n-o contrarieze cu nimic.

— Te înțeleg ! o aprobă cu veselie. Te-ai gândit : mâine e duminică. Ce-am să fac fără el ? Ce-o să facă el fără mine ?...

— Exact ! șopti din vârful buzelor.

— Și hop ! Fără să te mai gândești, ai luat trenul... ai îndrăznit să iei trenul singură !...

— N-aveam încotro !

— Ce surpriză plăcută, Amélie ! Am rămas cu gura căscată ! Nu mai știu ce să zic, ce să fac !

— Sper că nu te deranjez prea tare ! reluă ea cu o intonație acră în voce.

— De ce să mă deranjezi ?

— Poate că ai obligații... oameni de primit... vizite de făcut...

El o examină cu o stupefacție amuzată. În loc să se așeze, ea rămase în picioare cu mănușile pe mâini, cu pălăria pe cap și cu umbrela sub braț.

— Ce oameni ? Ce vizite ? întrebă el. Nu cunosc pe nimeni aici !

Ea clipi și scoase un suspin de compasiune perfidă :

— Adevărat ? Cât trebuie să te plictisești !

— Da, bineînțeles că mă plictisesc !

— Nu știam că te poți plictisi la Deauville ! Am să sfârșesc prin a te compătimi !...

Dintr-o dată, el strânse din dinți. Pielea de pe frunte se încreți deasupra sprâncenelor negre și stufoase. Ochii îi scăpărară.

— Pentru ce-mi spui asta ?

Ea îl înfruntă cu ochi disprețuitori, cu buza de jos tremurând ușor :

— Pentru nimic.

— Ba da. Ai ceva și nu vrei să spui. Explică-te.

Ea simți că se pusese într-o poziție proastă, lăsând să i se citească supărarea. „Nu așa trebuie să-i vorbesc. M-am lăsat târâtă de cuvinte. Acum, el e cel care are dreptate și eu cea care mă înșel. E în avantaj. Și o știe."

— Amélie — reluă el — , ar trebui să-ți fie rușine să mă bănuiești...

Ca pălmuită, ea-și pierdu respirația, păli și exclamă :

— Nu te bănuiesc deloc !

— Ba da, mă bănuiești ! Mă crezi capabil de nu știu ce blestemății în lipsa ta !

— După cele ce mi-ai spus despre tine, mi-ar fi și greu să cred altfel.

— Doar n-o să reluăm discuția din seara aia ?

— Te-ar contraria ?

— Mult. Sper că m-am făcut înțeles...

Ea avu un mic surâs reținut.

— Oh, dar te-am înțeles ! Te-am înțeles foarte bine !

— În felul tău ! Ai prea multă imaginație, Amélie. Complici totul. Încurci totul. Dragostea noastră e atât de simplă !...

— Dragostea noastră ? întrebă ea cu o intonație ironică, ca și cum acest cuvânt ar fi pierdut orice fel de semnificație pentru ea.

— Exact, dragostea noastră ! Te iubesc, Amélie. Îmi petrec viața cu tine. Și nimic nu mă interesează și nimic nu există în afară de tine...

Ea îi aruncă o scurtă privire de control. Nu mințea. O caldă sinceritate îi tulbura fața. Renunțând să-i taie vorba, se lăsă pradă inflexiunilor acestei voci pătrunzătoare :

— N-ai a te teme de nimic din trecutul meu. Nu ești prima femeie pe care am cunoscut-o, e adevărat ! Dar ești mai mult decât atât : ești prima femeie pe care o iubesc. Singura. Cu tine totul e nou...

Incapabilă să știe dacă fusese convinsă sau pur și simplu fermecată, ea închise ochii pe jumătate. I se părea că soarbe ceva bun. Nervii i se destinseră. Inima i se liniști. Pentru o ultimă dată, în mod vag, ar fi vrut să strige, să afirme, să ceară, dar ce ? Nu mai găsea cuvinte de mânie.

— Mi-e atât de teamă să nu te pierd ! gemu ea dintr-o dată.

Tot trupul ei porni înainte. El o primi în brațe, cu pălăria într-o parte, cu ochii plini de lacrimi. Înfricoșată, descurajată, murmura :

— E prea greu fără tine ! Dacă m-ai minți, aș prefera să mor !... Niciodată, nu-i așa ? niciodată nu ai să-mi fii necredincios !...

— Ți-o jur.

— Nu ești supărat pe mine că am venit ?

— Îți mulțumesc.

— Mă iubești ?

Cum el se apleca s-o îmbrățișeze, Amélie se afundă în ochii lui întunecați și-și pierdu cunoștința de sine.

Clopoțelul restaurantului îi aduse la realitate. Întinși pe pat, deciseră că, în seara aceea, se vor lipsi de masă.

În timpul deplasărilor, Pierre lucra și duminica, dar numai până la prânz. Refuzând să se despartă de bărbatul ei, nici măcar ca să se plimbe pe malul mării, Amélie mergea cu el în micul hotel de lângă gară, unde se afla șantierul. Acolo, așezată pe o ladă, pe un coridor, îi privea pe Pierre și pe cele două ajutoare ale sale malaxând o pastă brună într-un hârdău și întinzând-o pe podeaua de ciment. În genunchi, cu spatele aplecat, cu o mistrie ținută cu amândouă mâinile, împingeau, întindeau, nivelau această materie rece și densă, ca și cum ar fi uns cu dulceață o enormă tartină. Lucrarea înainta încet. Din când în când, Pierre se oprea, lua niște măsuri cu un metru pliant și scria niște cifre pe un carnet. Părea important și sigur de el. Tunica lui albastră era pătată cu vopsea și mustățile pudrate cu talc. Un muc de țigară stinsă îi atârna în colțul buzelor. Puțin înainte de prânz, se refugie la toaletă ca să se spele și să se schimbe. În fața Améliei apăru un bărbat cu pantaloni gri în dungi și cu haină neagră cu revere înguste, închisă la trei nasturi, în locul celui dinainte. Nodul cravatei se odihnea între cele două extremități ale dublului guler scrobit. Își pusese pe cap o pălărie tare de pai cu panglică violet și neagră și fuma o țigaretă. Ea îl găsi frumos, neobișnuit și de temut.

Mâncară împreună în salonul pensiunii, umed și rece. Trei mese din cincisprezece erau ocupate : doi comis-voiajori, patroana și o tânără femeie brună, destul de drăguță, cu ochii albaștri și cu ten de lapte. Își terminase desertul și, în așteptarea cafelei, își sprijinise bărbia în palme. Privirea ei languroasă era îndreptată spre Pierre. Un val de sânge se sui în obrajii Améliei. Indignată de manevrele intrigantei, nu știa ce atitudine să ia. Să riposteze printr-o privire furibundă ? Să-l roage pe bărbatul ei să-și schimbe locul ? Să facă o remarcă neplăcută cu voce tare ? Se chinui astfel până în clipa în care necunoscuta se ridică și se apropie de calendarul mareelor, prins pe perete chiar deasupra mesei vecine. Spre acest afiș și nu spre Pierre se îndrepta de câteva minute toată atenția acelei femei. Ușurată și confuză, Amélie regretă că se lăsase o dată în plus pradă unui sentiment

părtinitor. „E o rămășiță de ieri. Trebuie să mă obișnuiesc să fiu rezonabilă. Din fericire, el n-a băgat nimic de seamă."

După ce băură cafeaua, Pierre propuse să facă un tur pe plajă. Ieșiră. O perdea de ceață venită din larg se abătuse peste coastă. Strada plutea într-o baie de aburi cenușii. Pierre era dezolat că timpul trăgea a ploaie. Întrucât Amélie nu văzuse niciodată marea, lui i-ar fi plăcut ca ea s-o descopere scăldată în razele fierbinți ale soarelui și cu multă lume pe faleză.

— Acum cincisprezece zile, toate hotelurile erau încă deschise — spuse el. În momentul acela ar fi trebuit să venim. Acum, totul e mort, nici nu poți să-ți dai seama...

Ea protestă, susținând că nu venise la Deauville ca să admire peisajul, ci ca să-și întâlnească bărbatul. Strânsă lângă el, mergea cu pași mici spre scuarul de abur lăptos care se deschidea între două case. La fel ca această lumină de infinit, zgomotul rostogolit al valurilor o atrăgea înainte. Ieșiră într-o piață înconjurată de birje gânditoare, ocoliră o peluză cu iarbă verde și, deodată, înțepeniră, ca și cum ar fi ajuns la capătul lumii. Pământul se termina acolo printr-o plajă goală, părăsită, îmbibată de reflexe azurii și mov, înțepenite în băltoace. După aceea urma marea, de un verde palid, în zona nisipurilor scufundate, și de culoarea oțelului în partea dinspre orizont. Din această apă, întinsă până unde se pierdea vederea, se ridica zgomotul unei munci intense. Răzând valurile, vântul biciuia obrajii cu un miros ascuțit de alge și de sare. Pescărușii țipau, albi, flămânzi, sfâșiați de briză.

— Privește, Amélie. La dreapta ta, la picioarele colinelor, e Trouville. Vezi farul ? Portul e undeva pe acolo ! Și, în față, Anglia.

— Anglia ? repetă ea pe un ton neîncrezător.

Mirarea ei aducea a frică. Palidă, cu gura întredeschisă, cu ochii larg deschiși, se sprijinea de brațul soțului ei, ca și cum ar fi simțit nevoia să-l simtă lângă ea ca să suporte un spectacol atât de grandios. Câțiva trecători, oameni de prin partea locului, fără îndoială, se plimbau pe o alee de scânduri, construită pe marginea plajei. Cafenelele în aer liber mărgineau aleea. Dar

toate mesele erau goale. O rouă de perle strălucea pe spătarele scaunelor de fier. Câteva umbrele de soare lăsau să le atârne de-a lungul prăjinii aripi multicolore și moi. În fața hăului cețos, bubuitor, un regiment de cabine goale, montate pe roți, își aliniau acoperișurile în accent circumflex. Pierre o sfătui pe Amélie să se adăpostească în spatele uneia dintre aceste construcții ca să-și scoată ghetele și ciorapii.

— Ca să fac ce ? întrebă ea.

— O să ne muiem picioarele.

Și se descălță ca să dea exemplu. Ea îl examina cu un surâs scandalizat :

— Nu se face, Pierre ! Dacă ne vede cineva ?

— Aici, oamenii sunt obișnuiți cu asta.

— Nu mă minți ?

Cu picioarele goale, ținându-se de mână, înaintară pe plajă. Pe măsură ce se apropiau de apă, nisipul devenea mai tare. Valurile lipsite de răutate își rotunjeau spatele și se spărgeau de malul pe care se răspândea spuma lor albă, zgomotoasă și repede reînghițită. La fiecare revărsare, Amélie, neliniștită, își înfigea unghiile în brațul bărbatului ei. Ca s-o încurajeze, el își sumese pantalonii și intră în apă până la glezne. Ea îl urmă, cu fustele adunate în față ca un balon. Mușcătura frigului la picioare o făcu să scoată un strigăt. Apoi începu să râdă, își plecă privirile și se clătină puțin văzând cum tremură, cum o înconjoară și cum fierbe în jurul ei pânza de spumă jucăușă.

În acest timp, Pierre își privea nevasta cu dragoste, ca și cum i-ar fi mulțumit că există, înregistrând imaginea pe care n-o va uita niciodată. În picioare, înfășurată într-un exces de pânzeturi, cu pălăria gata să-i zboare de pe cap la fiecare pală de vânt, ea întindea spre orizont o față de copil roz și nesățios. Un val mai puternic decât celelalte îi stropi până la genunchi. Se dădură grăbiți înapoi. Amélie își lăsă jos fustele și-și trecu limba peste buzele sărate. Pierre o luă de braț. Își continuară plimbarea mergând la marginea externă a plajei, acolo unde murea asaltul îndârjit al valurilor. Biciuită de stropii lor, Amélie avea impresia

că înfruntă, împreună cu bărbatul ei, vitregiile existenței. După împăcarea din ajun, o fantastică poftă de viață, de luptă, de dragoste, făcea să-i alerge mai repede sângele prin vine.

— Oh, Pierre! suspină ea. Sunt atât de fericită! Aș vrea ca toți cei pe care-i iubesc să simtă același lucru ca mine în clipa aceasta!

Se gândea la tatăl ei, la Denis și regreta că nu sunt lângă ea.

— O să le scriem de aici. O să le povestim tot. Vrei, Pierre? spuse ea cu voce joasă.

În loc de răspuns, el o strânse în brațe și o îndoi sub o lungă sărutare.

Cu ochii pe jumătate închiși, ea se lăsă umplută de șoapte asemenea unui ghioc. Dragostea ei era pe măsura aerului și a mării.

Mai târziu, cum vântul se răcea, făcură cale întoarsă, se încălțară și se instalară pe terasa unei cafenele, la marginea promenadei de scânduri. Cu șorț alb și vestă neagră, un chelner se repezi să servească acești clienți nesperați. Cu hotărâre, pentru Amélie și pentru el, Pierre comandă cidru. Chelnerul avu o expresie disprețuitoare. Norii alergau pe cer, lăsând să se târască o ceață amorfă la rasul valurilor. Pierre privea în depărtare, ca și cum ar fi așteptat întoarcerea unui vapor.

— Când mă gândesc că ai fi putut să nu vii! zise el în sfârșit.

— Am ezitat mult.

— De ce?

— Din cauza cheltuielii, răspunse pe tonul unei bune gospodine.

El făcu un gest vag:

— Puțin îmi pasă de cheltuială!

Chelnerul puse cele comandate pe masă, avu un surâs de aprobare și se depărtă tărându-și picioarele.

— Totuși, trebuie să fim rezonabili! Cât te costă pensiunea?

— 4,50 franci.

— Pentru amândoi asta înseamnă 9 franci. Și tu primești 5 franci cheltuieli de deplasare pe zi, nu-i așa?

— Da.

— E o nebunie!

— Nu te mai gândi la asta.

Își duse paharul la gură. Ea voi să facă la fel, trase o dușcă de cidru, primi un șoc în nări, strânse pleoapele care i se umeziseră și spuse:

— Ba da, Pierre, trebuie să mă gândesc. Trebuie să mă gândesc pentru amândoi... O să plec mâine...

— Ah, nu! exclamă el.

— De ce nu? Vroiam să te văd, pur și simplu, să petrec un moment împreună cu tine... S-a făcut... Sunt liniștită...

El nu se lăsă păcălit de această minciună. În timp ce ea îi vorbea ca o femeie maturizată în indulgență și economie, el citea pe fața ei semnele setei de dragoste. Or, lui îi plăcea ca ea să fie posesivă în pasiune, geloasă, neîndemânatică, barbară. Pentru nimic în lume n-ar fi dat aceste salturi de dispoziție pe certitudinea unui viitor lipsit de strălucire.

— Prefer să nu mă întorc cu nimic, dar să te am cu mine! O să ne amintim mereu! Va fi călătoria noastră de nuntă! Și acum, termină-ți repede paharul. S-a făcut prea frig ca să rămânem pe loc. Am să-ți arăt orașul...

Pe stradă îi oferi galant brațul. Împreună se opriră în fața marilor hoteluri închise, numărară ferestrele, admirară decorația fațadelor cu abside laterale de lemn ars și făcură supoziții asupra prețului camerelor: cel puțin 10 până la 15 franci pe zi. În spatele gardurilor de o albeață de cretă se oglindeau întinse grădini verzi. Vilele, cu obloanele închise, cu acoperișurile strălucitoare, își începuseră somnul hibernal. Amélie spunea:

— Care dintre aceste două case ți-ar plăcea mai mult? Cea cu trei balcoane sau cea cu terasă?

— Cea cu terasă e prea modernă! răspunse Pierre. N-aș vrea-o pentru nimic în lume!

— Greșești. Mie, dacă mi-ar fi dată, i-aș schimba pur și simplu culoarea fațadei și aș scoate coloanele de la intrare.

Se ridica în vârful picioarelor ca să vadă mai bine ce ascundeau grilajele și tufele de arbuști, condamna un detaliu de arhitectură, era de acord cu un altul, se instala peste tot ca la ea acasă și, imediat după aceea, râdea de nerușinarea ei. Salutară de asemenea cazinoul, terenul de curse, câteva magazine goale cu firme cunoscute... Deși viața se retrăsese din toate aceste locuri, Amélie părea că aude în inima ei ecoul foarte slab al unei agitații costisitoare, lipsită de griji și veselă. În mod inconștient, își supraveghea modul de a umbla, își cambra talia și își lăsa capul într-o parte ca să pară mai destinsă. Ochii îi străluceau de plăcere. Când să se întoarcă la hotelul pensiune „L'Étoile-Normande", îl strânse de mână pe Pierre și-i șopti: „Mulțumesc", ca și cum grație lui ar fi participat, timp de câteva ora, la distracțiile sezonului monden.

5.

Opt zile după întoarcerea la Paris, Pierre fu chemat ca să plece la Grenoble. De data aceasta nici nu îndrăzni să-i propună nevestei sale să-l urmeze. Experiența de la Deauville îi arătase că, ținând seama de cheltuielile suplimentare pentru transport și pentru sejur, să călătorească împreună ar fi însemnat să lucreze aproape pe gratis. În dimineața plecării, Amélie voi să-i facă ea însăși valiza. El o privi înduioșat și vinovat. Cu cât se arăta ea mai curajoasă, cu atât regreta el mai tare că trebuie s-o părăsească. Ea verifica ciorapii:

— Îți pun patru perechi. E de ajuns?

— Ah, da...

— Și șase batiste?

— Foarte bine.

— Cred că n-am uitat nimic...

El se pregătea să-i răspundă că n-avea nici o grijă în această privință, când, deodată, ea întoarse spre el o față palidă, cu privirea neliniștită, încărcată de umbră și de lacrimi.

— E a treia oară că mă lași singură de la căsătoria noastră.

El plecă ochii. La ce bun să protesteze ? Avea dreptate. Viața lor era absurdă.

— Ai puțină răbdare, Amélie. O să-mi dea până la urmă un post la serviciul tehnic.

— Când ?

— Nu știu. Peste trei ani, peste patru. Când bătrânul Stern o să iasă la pensie...

— Și până atunci, nici o schimbare ?

— Nu... E foarte neplăcut... recunosc...

— Dacă n-ar fi decât neplăcut, Pierre ! Dar e grav. Grav — pentru noi, pentru viitorul nostru. Ce suntem noi doi de fapt ? Tu mă iubești și ești mai mult în provincie cu niște lucrători, decât la Paris cu mine, și eu te iubesc, și-o văd pe portăreasă, pe măcelar, pe brutăreasă, în loc să te văd pe tine !...

— E soarta tuturor căsniciilor în care bărbatul lucrează.

— Și în care femeia nu lucrează !

— Ai vrea să lucrezi ?

— Da. Dar împreună cu tine.

Uluit, el ridică bărbia, ca pentru a măsura înălțimea unei bariere :

— Cu mine ? La societatea „Ozolithe" ?

— Întocmai, mă întreb...

Amélie închise capacul valizei. Poate că Pierre nu simțise nevoia să-și consacre tot timpul nevestei. Poate că nu concepea, așa cum făcea ea, că trebuie întotdeauna să gândească, să acționeze, să doarmă și să respire în doi ?

— Nu, Pierre, aș vrea să lucrez cu tine, într-un magazin. Să avem un magazin al nostru. Să ne luăm împreună responsabilitățile. Să câștigăm sau să pierdem bani împreună. Înțelegi ? Nu fă ochii ăștia mari. Dacă am găsi o mercerie, de exemplu ? Mă pricep...

— Dar eu nu ! mormăi el. Mă vezi pe mine într-o mercerie, ocupat să măsor panglici sau să vând nasturi de pantaloni ?

Ea protestă :

— Am vorbit de mercerie, dar ar putea fi altceva. Un magazin de fierărie.. sau de vopsele...

— Și cu ce îl cumpărăm ?

— Ni s-ar face credit, poate... Nu știu... Trebuie să ne interesăm...

— Ne-am înțeles ! spuse Pierre, o să ne interesăm. Dar nu-ți fă iluzii în legătură cu asta. Fără capital n-ai să obții nimic. Și capital nu avem. Lasă-mă mai bine pe mine să vorbesc cu directorii mei. O să le explic situația noastră. Poate că or să găsească o posibilitate să mă înlocuiască cel puțin pe șantierele secundare.

Ea cedă sub această avalanșă de cuvinte călduțe. Obiecțiile lui Pierre erau, desigur, judicioase. Dar dacă el era în rolul soțului care refuză să se lase sedus de o himeră, ei îi revenea rolul de nevastă care încearcă să-l trezească la speranța unui viitor mai bun. Până când o femeie nu-l scoate din obiceiurile sale, bărbatul continuă să-și folosească mintea și puterile în aceeași direcție. Asta încerca ea să-i explice, chiar și în ultima clipă, pe peronul gării. În mod vizibil, el era mai puțin interesat de aceste cuvinte înțelepte decât de gura care le pronunța. Câteva secunde înainte de plecarea trenului, o îmbrățișă încă o dată, cu un aer de dragoste disperată, de furie rugătoare, care o atinse până în adâncul sufletului.

Rămasă singură, ea-și înghiți lacrimile și se jură că va profita de lipsa soțului ca să redreseze situația. Nu putea fi imposibil să descoperi un magazin de cumpărat cu largi facilități de plată. Când Pierre se va întoarce, va afla că tânăra lui nevastă dăduse dovadă de inițiativă și că li se propuneau patru sau cinci afaceri, una mai tentantă decât cealaltă, între care nu avea decât să aleagă. Era atât de sigură de reușită, încât timiditatea ei naturală nu o reținu să facă primele demersuri. În mod metodic, se informă pe la negustorii din cartier, consultă mica publicitate a gazetelor specializate și vizită prăvăliile care-i fuseseră semnalate.

Încă de la început, rezultatele se arătară jalnice. Pentru cea mai mică prăvălie, capitalul era evaluat la cinci sau șase mii de franci. Și proprietarii, dacă făceau credit, cereau un avans mare la semnarea contractului. Amélie se mira că nu era mai bine înțeleasă. Trebuiau s-o creadă pe cuvânt când spunea că nici un fel de datorie n-o speria, numai să i le lase timp s-o plătească. Un consemn de ostilitate îi unea împotriva ei pe toți proprietarii. Pe măsură ce zilele treceau în curse dezamăgitoare, amenințarea eșecului se preciza în ochii ei. În ajunul întoarcerii lui Pierre se mai duse la încă o agenție, despre care se vorbea foarte bine în cartier. Instalat la birou, pe un fundal verde, directorul, un om mic, uscat și chel, cu nasul prins într-un lornion, începu s-o interogheze pe Amélie cu precauțiunea curtenitoare a unui duhovnic :

— Ați stabilit ce fel de comerț anume doriți ? Comerț de dame, librărie, alimentație, bazar, vopsele...

— Nu știu prea bine ! zise Amélie. Am să mă hotărăsc în funcție de prețuri.

El își înfundă degetele în buzunarele vestei :

— Înțelept răspuns ! De câți bani puteți dispune ?

Amélie se simți devenind transparentă, întoarse privirile și murmură :

— Faceți-mi niște oferte, am să vă spun dacă îmi convin.

— Și încă, dragă doamnă, trebuie să știu dacă vă interesează fonduri de comerț de primă importanță.

— Nu, domnule, nu de primă importanță — spuse ea cu un efort.

— Bun. Cred că ghicesc ce vă trebuie. Un frumos magazin de marochinărie pe rue d'Aboukir. O afacere în plină dezvoltare. Cam pe la 8 000. Poate fi luat imediat...

— E încă prea scump.

— Prea scump ?

Ridică din sprâncene pe deasupra lornionului. Ea regretă că venise.

— Numai dacă — reluă ea — proprietarul nu acceptă plăți eșalonate. Mai ales asta caut.

— Va fi de acord dacă-i oferiți garanții suficiente. Dar știu că, în orice caz, vrea două mii cinci sute pesin. E rezonabil.

Ea nu îndrăzni să-i mărturisească faptul că economiile lor se ridicau la 350 franci.

— Foarte rezonabil. Dar... nu-mi place marochinăria.

— Și ce-ați spune atunci de o mică mercerie la 7.000, jumătate banii jos, în cartierul Barbès-Rochechouart ?

— Merceria nu-l interesează pe soțul meu.

Bărbatul îi aruncă o privire incisivă :

— E la curent cu demersurile dumneavoastră ?

— Bineînțeles ! spuse ea roșind.

— Ar trebui să veniți împreună cu el.

— E plecat într-o călătorie.

— La întoarcerea sa...

Înțelese că interlocutorul său nu o mai lua în serios. Îi surâdea, amabil și distant, ca unui copil.

— Iată o listă pe care o veți putea consulta cu folos, reluă el. Am să-i dau instrucțiuni negociatorului nostru și mă voi întoarce peste cinci minute. Dacă vă interesează ceva, bifați pe listă cu creionul...

O jumătate de oră mai târziu, istovită, ieșea din birou cu lacrimi în ochi, după ce trecuse în revistă vreo cincizeci de propuneri admirabile și inacceptabile. I se părea că negustorii nu aveau aceeași noțiune a banului cu ea. Acolo unde ea număra cu sutele de franci, ei numărau cu miile. Era mereu în urmă cu un zero față de ei. Ca să-și facă datoria până la capăt, se duse la un negustor de umbrele, a cărui adresă i-o dăduse agentul imobiliar. Într-o prăvălie minusculă, plină cu mătăsuri negre și cu mânere de umbrelă sculptate, o primiră doi bătrânei amabili. O lumină de doliu emana din modelele expuse în vitrină. Prin ușa din fund, deschisă, se zărea atelierul în care, pe un banc, zăceau mătăsuri funebre și schelete umbreliforme. Amélie încercă să și-l imagineze pe Pierre în acest decor straniu, se înfioră de

tristețe și întrebă condițiile care, după agentul imobiliar, erau „de discutat“ : șase mii, din care două mii bani jos.

— E pe gratis. Am să vă arăt registrele. Dacă am ține cont de cifra noastră de afaceri, ar trebui să cerem...

Bătu în retragere, cu sentimentul că epuizase ultima șansă de succes.

Pregătise o mică gustare, dar abia o atinseră, mai înfometați de mângâieri decât de mâncare. Nebăgate în seamă, pâinea, vinul, carnea rece și fructele rămaseră pe masă, în timp ca lampa se stingea și patul primea căderea a două corpuri pe jumătate dezbrăcate și înlănțuite violent. Recăpătându-și cunoștința de sine în brațele lui Pierre, Amélie își aminti că se hotărâse să nu-i spună nimic despre demersurile ei. Dar acum, lângă el, plină de el, simțea că-l iubea prea mult ca să-i ascundă ceva. Ghemuită la pieptul lui, îl asculta vorbind despre șederea la Grenoble. Se plictisise atât de rău, încât de zece ori fusese pe punctul să-i scrie nevestei sale să vină să i se alăture ! L-ar fi ascultat ? Sau ar fi avut înțelepciunea să reziste invitației lui ? Și, de altfel, ce făcuse ea în lipsa lui ? Vroia să știe tot. O strângea în brațe, foarte tare, ca pentru a-i smulge și ultimul secret. Beată de dragoste, ea începu povestea insucceselor sale. De la primele cuvinte, el se minună :

— Cât ești de încăpățânată ! Credeam că nici nu te mai gândești la chestia asta ! Dar unde-ai găsit curajul să te duci să-i vezi pe toți acești oameni și să discuți cu ei ?...

Ea fu flatată de admirația pe care i-o arăta și, desigur, făcu pe modesta :

— N-ai fi avut timp să te ocupi tu de astea. Iar eu știam exact ce fel de comerț mi-ar fi convenit. Toată lumea a fost foarte drăguță cu mine. Am vizitat mai întâi o lăptărie, apoi o băcănie...

Răsturnată în brațele bărbatului ei, cu cămașa mototolită, cu sânii îndureraţi, cu ochii înecați de întuneric, cita cu seriozitate nume și cifre, vorbea de plăți amânate, de drepturi de închiriere și de bilete de cambie.

— În disperare de cauză, m-am adresat unei agenții.

— Ce fel de agenție ?

— Unei agenții imobiliare.

Începu să râdă :

— Amélie într-o agenție imobiliară ! Nu-mi pot reveni !

Ea se întoarse puțin, îl atinse cu genunchii ei reci. Unghiile ei de la picioare zgâriară un călcâi tare care se retrase :

— Exact, unei agenții imobiliare... Informațiile pe care le-am căpătat au sfârșit prin a mă descuraja. Ieri, aș fi plâns de supărare când m-am întors plouată acasă ! Nu poți să înțelegi ! Eram atât de sigură ! Voiam atât de tare !...

Oftaturi adânci îi întretăiau cuvintele. Se zbătea, ca și cum ar fi avut febră :

— Acum știu că n-avem nici o speranță și că vom duce totdeauna viața de-acum !...

— Nu-i așa, Amélie. Sunt atât de hotărât ca și tine să se schimbe situația. Numai că tu, tu nu ai răbdare. Te porți ca un copil, fără să te gândești, fără să socotești. Cu începere de astăzi, dacă vrei, o să punem bani deoparte ca să cumpărăm un fond de comerț...

— O să dureze ani de zile !

— Poate. Dar toți acești ani îi vom trăi cu un scop în fața ochilor... Și asta e cel mai important...

Fără să se lase convinsă de cuvintele lui, Amélie îl ascultă cu recunoștință. După ce-și dovedise independența și maturitatea, alergând prin prăvălii de vânzare, găsea că era delicios să se trezească, candidă, moale și prizonieră, la umbra unui soț protector.

A doua zi, întorcându-se de la lucru, la prânz, Pierre își îmbrățișă nevasta și o anunță cu o voce surdă :

— O veste proastă, Amélie.

— Ce s-a întâmplat ?

— Peste trei zile, un nou șantier.

— O să pleci iarăși ? întrebă ea abia șoptit.

— Da, lunea viitoare, la Maubeuge.

El se așeză cu capul plecat. Pe față îi era întipărită o mare furie. O venă bifurcată îi bătea în mijlocul frunții. Dădu cu pumnul în genunchi și mârâi :

— M-am săturat !... Exagerează !... Nu mă lasă măcar să-mi trag sufletul !... Puțin îmi pasă de primele lor !... Am să le-o spun !... N-au decât să se descurce cum știu !...

Părea atât de amărât, încât, uitându-și propriul necaz, ea se precipită spre el, îl luă cu brațul pe după gât și îi murmură cuvinte calde. Schimbându-și rolurile, ea era acum cea care îl îndemna să aibă răbdare și să se resemneze. Uitase hotărârile înțelepte pe care le luaseră în ajun ? Să nu sară în sus în fața constrângerilor pe care i le impunea o meserie care le complica existența. Să economisească, ban cu ban, suma necesară instalării lor într-un magazin frumos.

— Ai dreptate ! spuse el în sfârșit. Mă înfurii prostește. Dar mi-e greu... E... aproape de nesuportat !...

— Cât ai să stai acolo ? întrebă ea cu inima strânsă.

El ridică capul :

— Șantierul e foarte mic. 50 de metri pătrați. În șase zile se termină.

— Și te superi pentru șase zile ?

Ea încercă să surâdă cu o vitejie maternă. Dar lacrimile femeii îndrăgostite îi scânteiau în ochi. Văzând-o atât de curajoasă și atât de slabă în același timp, avu pentru ea un sentiment de stimă cu totul nou, pe care nu l-ar fi putut defini nici el însuși. „M-am gândit la ea nu cu dragoste, ci cu prietenie !“, își spuse el. Această constatare îl lăsă gânditor. După câteva momente, Amélie îl luă de mână și îl conduse la masă.

Prin toate ușile deschise, trenul se golea de călători. Stând în vârful picioarelor, Amélie căuta fața lui Pierre în lenta mulțime de oameni care înainta spre ieșire. Deodată îl văzu la zece pași de ea. Îi surâdea, prost ras, arătând bine. Îi striga ceva. Ea voi să-i sară în întâmpinare, dar persoane încărcate cu bagaje

o împiedicară. Trebui să aștepte până ce curentul îl aduse pe soțul ei până la ea. În sfârșit se întâlniră, se îmbrățișară, îmbrânciți de mulțimea indiferentă care continua să meargă.

— Ai călătorit bine ? întrebă ea.

— Excelent. De altfel, după cum vezi, n-am fost singur !

Abia atunci, Amélie văzu că un bărbat se afla lângă Pierre. Îi trebuiră câteva secunde ca să-l recunoască pe domnul Hautnoir, negustorul de vinuri, pe care îl întâlnise la „Halba de aur". Scurt în picioare, cu burta înainte, o privea pe Amélie cu niște ochi languroși. Buzele lui cărnoase se deschideau într-o barbă de un blond roșiatic, scurtă, aspră și bifurcată.

— O coincidență ! spuse el. Eram în Belgia de vreo cincisprezece zile cu niște afaceri. Astăzi dimineață, iau trenul la Namur. Și, la Maubeuge, pe cine văd că se urcă în compartiment ? Prietenul Mazalaigue în persoană !...

Amélie avu bunăvoința de a-și manifesta surpriza și mulțumirea ce se așteptau de la ea. Dar, de fapt, era dezolată că prezența unui străin o împiedica să vorbească în voie cu soțul ei. Pierre, în schimb, părea foarte bucuros de această împrejurare. Remarcând că domnului Hautnoir îi venea greu să se țină după ei, din cauza corpolenței și a picioarelor sale scurte, o strânse pe Amélie de braț, îndemnând-o să meargă mai încet. În sfârșit, ajunși la portița de ieșire, negustorul de vinuri își ridică pălăria și zise :

— Am să vă părăsesc. Trebuie să mă ocup de bagaje. În tot cazul, vă aștept duminică, nu-i așa ?

— Duminică, la ora cinci, la „Halba de aur", spuse Pierre. Ne-am înțeles.

Domnul Hautnoir se înclină în fața Améliei, strânse mâna lui Pierre și se îndepărtă legănându-se pe picioarele sale scurte.

— De ce ți-ai dat întâlnire duminică ? întrebă Amélie.

— Nu mie mi-am dat întâlnire, ci nouă !

Surâdea bine dispus și nu prea inteligent. Ea fu agasată de atâta mister :

— Ce vrea de la noi ?

— Ei poftim! Cred că ține la noi!

— Și ce-i cu asta?

— Îi face plăcere să ne întâlnească. Nu-i putem refuza asta! E atât de simpatic!

— Eu nu găsesc.

— Când o să-l cunoști mai bine, o să-ți schimbi părerea.

Înțelese că se distra să-i stârnească curiozitatea ca s-o tachineze. Acest fel de a fi o dezamăgi; i-ar fi plăcut mai puțină glumă și mai multă afecțiune în relațiile lor, după o săptămână de despărțire.

În timpul călătoriei cu metroul, el încercă să-i povestească viața pe care o dusese la Maubeuge, dar, asurzită de zgomotul roților, ea n-auzi nici jumătate din ce-i spunea. Abia când intrară în camera lor avu cu adevărat impresia că-și regăsise bărbatul. El puse jos valiza, o luă pe Amélie de talie și o ridică de la pământ cu un râs gros de căpcăun. În același timp, încercă să o sărute pe gât. Gâdilată de mustața lui, ea avu un hohot de râs nervos, se trase înapoi, scăpă din mâinile lui și căzu pe pat. Crezu că el avea să profite de această cădere ca să se aplece asupra ei și s-o antreneze într-o voluptuoasă luptă. Dar el rămăsese în picioare, cu mâinile în șold și cu privirea malițioasă. Ea se ridică în coate, puțin jignită că el își înfrânase elanul, în ciuda consimțământului ce se putea citi pe fața ei. Hotărât lucru, nu era în starea lui normală. Se gândi la o infidelitate la Maubeuge, încruntă din sprâncene și întrebă:

— Ce-i cu tine, Pierre?

— Nimic! spuse el, cu un surâs neghiob.

— Găsesc că te porți ciudat cu mine. Îmi ascunzi ceva?

— Poate.

— Nu vrei să spui?

— Ba da.

— Ei bine, atunci vorbește!

— Mă tem să nu ți se facă rău ascultându-mă. Ceea ce am să-ți spun este atât de neașteptat, atât de extraordinar!...

Ea se așeză, își scoase pălăria și-și netezi fusta. Un calm tragic și vigilent i se instalase în suflet. „Dacă a băut ?“, gândi fulgerător. Imediat, îndepărtă această supoziție. Pierre ridică mâna și strigă cu o voce profetică :

— Amélie ! Îți aduc o veste mare ! Poate că dorința ta se va realiza în curând !

— Ce dorință ?

— Dorința care ți-e cea mai scumpă ! Nu înțelegi încă ? Ai îndoieli ?

Ea rămase mută. O speranță fără noimă puse stăpânire pe ea. După o clipă, învingându-și teama de a-și fi făcut iluzii zadarnice, șopti :

— Fondul de comerț ?

— Da ! spuse Pierre. Fondul de comerț. Am găsit unul care e pe buzunarul nostru.

Ea-și împreună mâinile :

— Nu se poate ! Unde ? La Maubeuge ?

El ridică din umeri :

— La Paris, Amélie.

— Cum ai făcut, din moment ce ai fost plecat toate zilele astea ?

— Am acționat prin relații — zise el pe un ton de o superioară nepăsare.

Prudentă, Amélie se împotrivea însă asalturilor bucuriei.

— Îmi spui serios tot adevărul, Pierre ?

— Dacă ar fi existat cea mai mică îndoială, nu ți-aș fi zis nici un cuvânt !

— Și despre ce fond de comerț e vorba ?

— Ghicește.

— Nu știu !... O băcănie ? ... O fierărie ?... Un chioșc de ziare ?... Un bazar ?...

El scutură din cap în semn că nu și se bucură de curiozitatea și de nerăbdarea ce se puteau citi în ochii ei. În cele din urmă, ea obosi să mai caute și scoase un oftat :

— Nu mai scot o vorbă !

Satisfăcut, Pierre îi adresă o privire plină de bunătate triumfătoare, își înclină bustul ca pentru un salut de teatru și spuse:

— E vorba despre o cafenea micuță.

Consternată, Amélie repetă:

— O cafenea micuță?

— Da.

Nici o propunere nu ar fi putut s-o lovească mai tare. Îi venea greu să creadă că Pierre era sincer susținând în fața ei un asemenea proiect. Cu buzele tremurânde murmură:

— Sper că nu te gândești la așa ceva, Pierre...

— Ba da, și sunt sigur că o să fie foarte bine.

— Cine ți-a dat ideea asta?

— Domnul Hautnoir.

— Asta nu mă miră! exclamă ea.

— Știa că am ținut cafeneaua tatălui meu la Chapelle-au-Bois și că mă pricep puțin la meserie...

— Și tu i-ai cerut să-ți găsească de lucru în aceeași branșă?

— Da și nu. În timpul călătoriei am stat de vorbă. I-am explicat cazul nostru. Și el mi-a spus: „Sunteți amândoi curajoși și simpatici. Caut o pereche tânără de felul vostru ca să ia o cafenea la care am interese..."

— De ce are interese la o cafenea?

— Pentru că e negustor de vinuri. Controlează în felul ăsta o întreagă rețea de localuri în care a băgat bani și al căror furnizor exclusiv este, înțelegi?

— Vom fi deci în serviciul lui?

— Câtuși de puțin! Afacerea va fi pe numele nostru și noi îi vom rambursa valoarea fondului de comerț prin vărsăminte trimestriale. Cafeneaua la care s-a gândit pentru noi a fost foarte prost întreținută. Actualul deținător, care renunță s-o exploateze, îi datorează 4.000 de franci. Acești 4.000 de franci o să-i luăm în sarcina noastră prin douăzeci de cambii de 200 de franci fiecare, plus dobânzile. La intrarea în posesie, o plată de 400 de franci, banii jos. Asta-i tot. Chiria e de 1.500 franci pe an, dar

o să ne aranjăm cu proprietarul. Deci, pentru mai nimic, vom fi în posesia unui comerț care poate renta.

— Un comerț care mie nu-mi place deloc, tu știi asta.

— Dar de ce ?

Ea îl fixă cu o privire jignită. O puritate intransigentă se indigna în ea și condamna debitele de băuturi și clientela lor de însetați. Invitând-o să conducă un local de acest fel, Pierre nu făcea altceva decât să-i dovedească lipsă de respect. Cuprinsă de mânie, bâigui :

— Mă vezi pe mine turnându-le de băut unor oameni veniți de pe stradă ?

— Eu voi fi cel care le va turna de băut. Tu vei sta la casă.

— Ca să primesc banii... banii rușinii ?

El voi s-o prindă de mâini :

— Amélie ! Haide ! Să nu exagerăm !...

Ea se dădu înapoi și-și ascunse mâinile la spate :

— Am suferit prea mult să te văd ținând o cafenea la Chapelle-au-Bois înaintea căsătoriei noastre, ca să admit să ții una la Paris, după ce m-ai luat de nevastă !

— La Chapelle-au-Bois erai o fetiță și te speriai de orice...

— În unele privințe, Pierre, nu m-am schimbat deloc ! Dacă m-ai stima, nu ai îndrăzni nici măcar să-mi propui să trăiesc într-o atmosferă de desfrâu !...

— De desfrâu ? Ce crezi tu că se face într-o cafenea ? spuse el râzând.

— Se bea... se încurajează oamenii să se îmbete... să devină ca niște animale...

— Auzi ce idei ! ? Cea mai mare parte a bărbaților pe care-i vezi într-o cârciumă nu vin ca să se îmbete, ci ca să se întâlnească cu prietenii, să stea de vorbă, să se destindă. Găsesc acolo confortul, liniștea pe care, adesea, nu o au la ei acasă. Patronul unui local e cel care dă tonul consumatorilor. Sunt sigur că noi doi vom reuși să triem mușteriii și să ne înconjurăm de clienți care vor fi pentru noi ca niște prieteni...

Tăcu pentru a-i permite Améliei să-l contrazică. Dar ea se ridică, tăcută, și se apropie de fereastră. O vedea din spate. Înclinase capul și părea că se gândește adânc. Îmbărbătat, el urmă pe un ton blând:

— După cum ți-am spus, cafeneaua asta e foarte mică! Dar trebuie un început la toate. Mai târziu, dacă vedem că reușim în această afacere, domnul Hautnoir o să ne ajute să luăm alta, mai importantă... Din treaptă în treaptă, putem ajunge la o situație foarte bună...

— Unde se găsește cafeneaua aceasta? întrebă Amélie fără să se întoarcă.

— Nu știu.

— Domnul Hautnoir nu ți-a dat adresa?

— Nu. Nu vrea să ne ducem fără el.

— De ce?

— Pentru că ține să ne prezinte afacerea în lumina ei cea mai bună. Duminică, dacă-i spunem că suntem de acord, în principiu, o să ne ducă la fața locului și o să ne dea toate informațiile necesare. Ah, era să uit: în afară de cafenea, fondul de comerț cuprinde și șase camere mobilate de închiriat, deasupra localului.

— Șase camere? întrebă Amélie.

Se întoarse pe călcâie și îi aruncă lui Pierre o privire a cărei expresie îl surprinse.

— Atunci, reluă ea, nu e pur și simplu o cafenea, ci un fel de hotel... Ca acela în care am locuit noi la Deauville?...

Lui i se păru necinstit să o lase să creadă astfel.

— Nu chiar. Aici, totul este închiriat cu luna unor persoane care-și fac singure menajul și bucătăria. Nu trebuie deci să te ocupi de ele, în afară de a le lua chiria.

— Mi-ar plăcea să țin un hotel! spuse ea visătoare. Să primesc clienți, să-i duc în camere drăguțe, să le servesc mese pentru care să-mi facă complimente...

Se îndepărta de la subiect. Ca s-o readucă la el într-un fel amabil, îi spuse că toți hotelierii începuseră prin a fi patroni de restaurant și toți își făcuseră ucenicia în câte o cârciumioară.

În timp ce el vorbea, ea privea în pământ, ca și cum ar fi contemplat la picioare cioburile unui vas.

— Oricum — suspină ea — când mi-ai zis că ai găsit un fond de comerț îmi închipuisem cu totul altceva !...

— Nu te mai gândi la ce ți-ai închipuit, ci la ce este în realitate !

— Nu pot, Pierre ! E prea urât ! E prea trist !

— Și viața noastră actuală nu e urâtă, nu e tristă ? exclamă el cu o vehemență neașteptată. Ai văzut singură că e practic imposibil să obții un fond de comerț când n-ai capital. Și iată că ni se propune, pe doi bani, o afacere care ne-ar permite, așa cum vrei tu, să lucrăm împreună de dimineața până seara ! Ia seama, Amélie, o asemenea șansă nu o să ni se mai ofere. N-avem voie să șovăim.

Pierzându-și puterile, ea se lăsă să cadă pe un scaun, plecă privirea și-și duse mâinile la ochi. Îndată, el veni lângă ea și încercă să o sărute pe față printre zăbrelele degetelor. Buzele lui îi atinseră bărbia, tâmpla, vârful nasului care-i ieșea printre două degete. O auzi respirând încet, sub această mască. În sfârșit, ea șopti cu o voce stinsă, abia perceptibilă :

— Pierre... Dacă tu crezi cu adevărat că o să fie bine... am putea... am putea încerca să vedem cafeneaua aceea...

6.

Domnul Hautnoir fu foarte fericit să afle că Pierre și Amélie erau interesați de propunere. După ce le reamintise condițiile închirierii și ale vânzării, le spuse că localul se afla pe rue de Montreuil, cu firma „Ciclistul încununat". Mirat de această denumire originală, Pierre ceru explicații.

— Nu știu ! replică domnul Hautnoir. Fără îndoială că primul patron o fi fost vreun velocipedist turbat. În tot cazul, vă previn și pe unul și pe celălalt : nu vă așteptați să găsiți un local de felul ăstuia !

Cu un gest larg, el arăta sala de la „Halba de aur", plină de lume, în care, într-o ambianță liniștită și opulentă, se completau reflexele oglinzii de pe perete cu cele ale barelor de alamă, ale sticlelor, ale paharelor și ale mușamalei de pe canapele.

— Și totuși — reluă el — , dacă nu sunteți niște împiedicați ați putea reuși.

— Avem noi aerul unor împiedicați, domnule Hautnoir ? întrebă Pierre.

În același timp, căuta cu privirea aprobarea Améliei. Dar ea mersese atât de departe pe calea concesiilor, când acceptase să țină o cafenea, încât nu mai putea să se arate în plus și entuziasmată.

— Înainte de a lua orice decizie, trebuie să vedem ! zise ea.

— Pentru asta v-am și convocat ! spuse domnul Hautnoir. Și, pentru că suntem de acord, în principiu, nu ne mai rămâne decât să ne ducem la fața locului. Dacă vreți să mă urmați, în trei minute suntem acolo...

Se ridicară, domnul Hautnoir plătind consumația. Amélie se văzu trecând, frumoasă și indiferentă, într-o oglindă care reflecta toată adâncimea cafenelei.

Afară, Pierre o luă de braț și-i șopti :

— Să știi că dacă acest local nu ne convine, nu suntem obligați să-l luăm !

— De ce spui asta ? Sunt singură că totul va fi foarte bine ! rosti ea cu o veselie funebră.

Strada Montreuil era mărginită de case vechi și murdare. Obloanele atârnau strâmbe la ferestre, ca niște pleoape sfâșiate pe niște ochi bolnavi. Porțile deschise lăsau să se vadă curți interioare adânci pline cu cărucioare pe două roți. Cum era duminică, prăvăliile erau închise, trecători rari, lipsiți de ocupație

și îmbrăcați cu grijă. Domnul Hautnoir le arătă firma de fier a unei spălătorii municipale și spuse:

— E chiar în față!

Amélie întoarse ochii spre trotuarul opus și i se strânse inima. Înghesuită între înalte imobile negre de murdărie, o căsuță cu două etaje își lăsa la vedere urâta fațadă de culoarea și fragilitatea unei coji de ou. O bucată de tablă ruginită atârna de la streașină în gol, ca un tiv descusut. În zidul subțire și crăpat se deschideau patru ferestre prea apropiate una de cealaltă. Între două dintre ele se putea citi: „Hotel-cafenea La Ciclistul încununat". Literele inscripției erau dispuse în semicerc în jurul unui desen reprezentând o roată de bicicletă. La parter, vitrina și intrarea localului erau acoperite de obloane solide din lemn maro.

— Localul e închis de trei săptămâni! îi informă domnul Hautnoir. O să intrăm prin spate.

Pierre îi adresă Améliei o privire care-i cerea să fie indulgentă. Ea îi surâse cu bunătatea ușor lipsită de sens a martirilor. El oftă:

— Oh, Amélie!...

Împreună îl urmară pe domnul Hautnoir, care traversa strada și pătrundea pe sub un portal, deschis la dreapta cârciumioarei. Un gang cotit și întunecos ducea într-o curte de formă neregulată, pavată grosolan. Casele care mărgineau acest spațiu închis lăsaseră să le crească la picioare o colonie de cotețe, care se clătinau acoperite cu tablă. În fund se vedea o construcție mai mare, un atelier de tâmplărie. Geamurile erau pudrate cu rumeguș gălbui. Dar nici un zgomot nu răzbătea din interior. Domnul Hautnoir o luă la stânga și păru că pătrunde printr-un zid. Un coridor începea acolo, rece, umed, luminat de o lucarnă ovală. După ce făcură șase pași, negustorul de vinuri se opri și scoase o cheie din buzunar. O ușă joasă se deschise.

— Nu vă mișcați! Am să aprind becul.

Domnul Hautnoir coborî două trepte de piatră, dispăru în noapte, scăpără un chibrit. O lumină galbenă se înscrise în per-

vazul gol. Un șobolan dolofan și vioi țopăi de-a lungul zidului și se piti într-o gaură.

— Puteți veni.

Amélie intră prima. Domnul Hautnoir o făcu să traverseze o mică bucătărie înțesată cu lăzi. De acolo, se trecea într-o sală strâmtă, care semăna cu un coridor. Tejgheaua ocupa toată lungimea zidului din dreapta. Patru mese de lemn se aliniau lângă zidul din stânga. Între mese și tejghea, trecerea abia dacă era îndeajuns de largă pentru două persoane mergând una lângă alta. Din tavan până la podea, zidurile erau date cu o vopsea groasă de culoare verzuie. Un smoc de praf de cărbune acoperea creștetul filtrului de cafea. Pe un raft, trei sticle goale și patru pahare ciobite erau martorele unei trecut lipsit de glorie. Amélie simți un miros de vin acru, de scânduri putrezite, care o îngrețoșă.

— Asta e ! spuse domnul Hautnoir. Nu-i prea mare ! Și nici prea luxos ! Dar cu spălătoria din față și cu toate atelierele din curțile vecine e bine plasată.

O mână se așeză pe umărul Améliei. Ea se întoarse și îl văzu pe Pierre privind-o încurcat.

— Amélie, sunt dezolat...

Ea-și înghiți gustul de lacrimi care o cuprinsese :

— Nu trebuie...

— Mă ierți ? reluă el.

— Pentru ce ?

— Nu mă îndoiam că nu-i prea strălucit, dar, oricum, mă așteptam la altceva...

Vorbise cu voce joasă ca să nu fie auzit de domnul Hautnoir. Ghicind că ezitau să-și schimbe impresiile în prezența lui, negustorul de vinuri aprinse o lumânare fixată în gâtul unei sticle și deschise trapa care se afla în spatele tejghelei.

— Ce faceți ? întrebă Pierre.

— Cobor în pivniță. Dacă vreți să veniți...

— Vă urmăm...

Domnul Hautnoir dispăru începând cu picioarele și terminând cu melonul. Scara trosnea sub greutatea corpului său.

Apoi fu auzit tușind, mergând pe sub planșeul subțire al sălii. Pierre, consternat, nu mai știa ce să spună. Amélie nu se mișca, mută, albă, și-și plimba privirile în jurul ei cu încetineală. Încerca să-și imagineze cam cum i-ar sta ca patroană a unei cafenele pariziene. Mâna îi alunecă de-a lungul tejghelei murdare de urme dubioase și nenumărate. Un fior de repulsie i se urcă de-a lungul brațului. Și totuși, era, în mod ciudat, atrasă de oroarea unui asemenea decor. După ce fusese dezolată că întreaga cârciumă era atât de rudimentară, vedea în chiar această neîmplinire un pretext pentru diferite acțiuni meritorii de care amorul ei propriu se bucura încă de pe acum. Ca și cum atâta urâțenie nu ar fi fost adunată în acest loc decât pentru a-i da ei ocazia de a se depăși, jegul de pe pereți, sărăcia mobilelor deveneau primele elemente ale încrederii sale în viitor. Înconjură tejgheaua și înaintă spre trapă. Pierre, necunoscând cursul acestei gândiri capricioase, crezu că sosise momentul s-o liniștească pe nevasta sa.

— Amélie — spuse el cu blândețe — , să nu-ți închipui că am să insist. Am înțeles : cafeneaua asta nu-i pentru noi !

Ea tresări :

— Nu e pentru noi ? Ce vrei să spui ?

— Trebuie să căutăm altceva.

— Dar nu poți găsi nimic la același preț ! exclamă ea.

— O să așteptăm atunci să devenim destul de bogați cât să ne putem oferi o prăvălie convenabilă.

Urmă o tăcere. Ea-și încruntă sprâncenele și roși contrariată. Întinse bărbia înainte. În sfârșit, spuse :

— Nu vreau să aștept !

— Nu-ți dai seama ce spui ! Privește în jurul tău !...

— Am văzut totul.

— Și nu te sperie ?

— Nu.

O neliniște trecu prin ochii lui Pierre. Îl speria la Amélie o imaginație prea dispusă să se înflăcăreze. Dușmancă a soluțiilor prea ușoare, fără îndoială că visa să transforme această cârciumă

într-un local modern și să se impună întregului cartier prin exemplul virtuților în acțiune. Când îi intra ceva în cap, chiar greșit, era greu să i te pui în cale.

— Eu aș fi de acord! spuse el cu îndoială. Dar te-ai gândit bine? N-o să-ți pară rău?

— Dar ție?

El o strânse în brațe cu atâta putere încât ea gemu surd. Capul domnului Hautnoir apăru la nivelul podelei:

— Ei bine, ce se întâmplă?

Cu pălăria pe ceafă, cu fruntea brobonită de sudoare, cu o pânză de păianjen prinsă în barbă, părea dracul în persoană, apărut în cale să te sperie.

— Puteți conta pe noi, domnule Hautnoir! spuse Amélie. Cafeneaua aceasta ne convine.

Atunci domnul Hautnoir ieși în întregime din trapă. Ținea o sticlă în mână.

— E tot ce am găsit jos, zise el surâzând. Un vinișor de Sancerre. O să-l bem în sănătatea „Ciclistului încununat"!

Spălă paharele la un robinet la care apa abia picura. Domnul Hautnoir deschise sticla, mirosi dopul, făcu cu ochiul și turnă vinul în pahare. Ciocniră toți trei, în picioare, lângă tejghea. Apoi vizitară pivnița, remiza și două dintre camerele hotelului, celelalte patru fiind ocupate. Dar erau toate identice și mobilate în același fel. Pe fiecare ușă erau afișate recomandările de igienă și un inventar: „un pat de fier cu somieră și saltea, o măsuță de toaletă, o chiuvetă, cană și lighean, o masă, un scaun, un cuier..." Apartamentul rezervat de drept patronilor cafenelei era situat în altă casă, aflată în fundul curții. Se compunea din două încăperi la parter, goale și reci. Pereții erau tapetați cu o hârtie spălăcită care atârna în fâșii. Un pătrat de carton înlocuia un geam spart. Pete de ipsos murdăreau parchetul. Amélie, surâzătoare, ușoară și ținându-și fusta delicat ridicată între două degete, parcurgea noul său domeniu și așeza, în gând, mobilierul sumar al menajului.

„Dragă tată,

Sunt bucuroasă că ești de acord cu achiziția noastră. Îți dai seama că nu ne-a fost ușor să ne hotărâm ! Dacă am acceptat o situație atât de puțin pe gustul meu — pe care-l cunoști și care nu s-a schimbat ! — e pentru că, așa cum spune Pierre, există cafenele și cafenele. A noastră, ai încredere în mine, nu va fi câtuși de puțin un loc unde se va veni pentru a bea fără măsură. Încetul cu încetul, o să ne reeducăm clienții. Grație nouă, «Ciclistul încununat» va termina prin a fi locul de întâlnire, mic dar cochet, pentru toți oamenii cumsecade din vecinătate. Bineînțeles, cum spune și Pierre, nu va trebui, la început, să le bruscăm obiceiurile. Primul nostru efort se va concentra asupra decorației interioare. Într-un caz ca al nostru, cadrul joacă un mare rol. Desigur, nu dispunem de mari mijloace și ne lipsește de asemenea și timpul necesar, pentru că deschiderea localului e fixată pentru 6 decembrie. Dar voința noastră de a reu.i nu ține seama de nici un obstacol. Pierre și doi dintre prietenii săi, domnul Boursier și domnul Jointoux, s-au și apucat de lucru. Dându-și demisia de la societatea «Ozolithe», Pierre e liber toată ziua. Ceilalți doi nu vin decât la șapte seara și duminica. Totul se face după indicațiile mele, pentru că Pierre socotește că am simțul aranjării interioarelor, astfel încât să încânte ochiul, fără să fiu pentru aceasta câtuși de puțin cheltuitoare. Te las să judeci singur. Sala cafenelei, mai mult lungă decât lată, și care primește lumină numai prin vitrina dinspre importanta rue de Montreuil, va fi în întregime revopsită. Eu înclinam spre galben-citron, dar Pierre a spus că preferă culoarea galben-deschis, tot atât de dulce la privit, dar mai puțin stridentă. A dat deja un prim strat și efectul e uimitor. Încăperea pare mai mare, de nu o mai recunoști. Când îi va adăuga liniile grena, care vor sublinia pervazurile, vom fi ca într-o bombonieră. În locul vechii tejghele drepte, domnul Jointoux, care e specialist, ne-a instalat o tejghea ca o jumătate de potcoavă. Această tejghea va include o chiuvetă,

un răcitor, rafturi compartimentate pentru sticle și un robinet pentru berea sub presiune. Dar așteaptă, că nu s-a terminat: domnul Boursier a aranjat cu unul dintre prietenii lui care, pentru aproape nimic, ne-a acoperit plafonul cu un material special denumit «lincrusta». E un fel de placaj modern, decorat cu rozete în relief. Când ridici ochii, ai impresia că admiri un cer de dantelă. La Paris, în casele cele mai șic, e o adevărată nebunie! Toți vor «lincrusta»! Și, la «Ciclistul încununat», noi avem deja așa ceva! Altceva: de fiecare parte a tejghelei se află două rânduri de rafturi. Eu am avut ideea să le montez acolo, cu paharele pe ele, ca să dea o notă și mai artistică întregului ansamblu. Cum spune Pierre, văd în mare încă de la început. Mâine, vecinul nostru, negustorul de vopsele, care e și desenator amator, va veni să ne picteze, direct pe perete, în locurile anume stabilite împreună, patru figuri de femei reprezentând cele patru anotimpuri. Astfel, clientul, lăsând să-i zboare privirea de la ușa de la intrare până la ușa bucătăriei, va putea admira pe rând primăvara cu fruntea încununată cu flori, vara cu brațele încărcate de spice coapte, toamna cu o coroană de frunze moarte și iarna cu părul pudrat de zăpadă. Artistul ne-a promis că făcând un tablou în două zile, va termina în opt zile. O să se inspire din cărțile poștale ilustrate pe care ni le-a arătat și care sunt grația însăși. Pierre o să-i plătească în aperitive. După cum vezi, dragă tată, cafeneaua noastră n-are nici o legătură cu cea pe care o ținea Pierre la Chapelle-au-Bois. Mă gândesc chiar că nu există nici un local comparabil cu al nostru prin împrejurimi. Cum spune și Pierre, o să revoluționăm cartierul! Vitrina este dată cu vopsea albă, pentru ca trecătorii curioși să nu poată ghici ce se pregătește în interior. Deasupra ușii, pe stradă, am întins o stambă pe care scrie: «Închis pentru renovare și schimbare de proprietar. Redeschiderea, sâmbătă 6 decembrie». Oamenii ridică privirea, citesc inscripția și trec. Dar, cum spune Pierre, sunt cu toții mai mult sau mai puțin intrigați de ceea ce se pregătește la noi. Dacă ai știi cât de nerăbdătoare sunt să vină o dată ziua aceea! Numai de-ar fi totul gata și bine pus la punct! Domnul Hautnoir va pune să ni se livreze vinul săptămâna viitoare. Pentru celelalte băuturi, s-a

înțeles cu un berar și cu un fabricant de lichioruri, care ne vor da marfa pe credit, pe garanția lui. Toți acești domni cred într-o reușită promptă. M-am ocupat de asemenea și de hotel. Avem patru locatari: o domnișoară bătrână care face garnituri de lenjerie și îmbrăcăminte la domiciliu, un gravor, un zugrav de case italian și un ucenic la o legătorie. În același timp, am uitat să-ți spun că apartamentul nostru, spălat și retapetat, e o adevărată bijuterie. Am pus deja perdelele de țesătură grena. Sunt exact cât trebuie de lungi. O să ne mutăm definitiv răspoimâine. Poate că am să te rog să-mi trimiți, cu marfarul, gheridonul care este în camera mea și covorașul de la picioarele patului, precum și fotoliul meu și un scaun. Îți lipsesc întotdeauna o mulțime de lucruri când pleci ca noi de la o locuință foarte mică într-un apartament mai mare. Dar eu sporovăiesc fără încetare și nu am întrebat încă nimic despre voi. Cum te simți ? Ești în continuare mulțumit de Denis ? Nu ai dificultăți cu contabilitatea gospodăriei ? Și doamna Pinteau se dovedește la fel de pricepută la magazinul nostru ? Trimite-i sărutări și spune-i lui Denis că am găsit șase greșeli de ortografie în ultima lui misivă, dintre care una inacceptabilă la cuvântul lăcătuș. Sper că nu ai uitat să-l pui să scrie o felicitare cu prilejul căsătoriei Marthei Tabaraud. O asemenea gafă ar fi de neiertat. Liniștește-mă repede în privința asta. În ce mă privește, eu i-am trimis dragei mele prietene și soțului ei urările unei inimi sincere și o mică lampă pentru salon, cu abajurul de mătase țesut cu fir auriu, roșu și argintiu, pe care am cumpărat-o la magazinul «Samaritaine», un mare magazin din Paris, unde-mi fac uneori cumpărăturile. De-ar putea și Marthe să fie la fel de fericită în căsătorie cum sunt eu însămi !... Dragul meu soț mă așteaptă la cafeneaua de pe rue de Montreuil, cu bidineaua în mână. Trebuie deci să mă duc cât mai repede. Îți trimit în grabă mii de sărutări pe care să le împarți cu Denis. Cum spune Pierre, dacă ați putea fi cu noi în zilele care urmează, fericirea noastră ar fi completă. Dar să nu fim prea exigenți. Adu-le aminte tuturor cunoscuților de la Chapelle-au-Bois de mine. Și fii sigur de afecțiunea credincioasă pe care ți-o poartă fata ta,

Amélie."

8.

Deschiderea cafenelei nefiind prevăzută decât pentru ora cinci după-amiaza, Amélie se duse în aceeași dimineață la un coafor din faubourg Saint-Antoine, ale cărui pieptănături de maestru îi fuseseră lăudate de o vecină. Ajunsă în fața spitalului, căută din priviri pe unul dintre cei trei oameni- sandviș pe care-i angajase Pierre, în ajun, la sfatul domnului Hautnoir, pentru a anunța cartierului marea veste a deschiderii cafenelei. Departe în fața ei se legăna o pancartă pe deasupra capetelor, ca pânza unei corăbii în pericol. Tânăra femeie știa textul inscripției pe dinafară: „La «Ciclistul încununat», astăzi, la ora cinci, redeschiderea. Dublă recompensă: îți rămâne paharul și capeți și o surpriză". Paharul lăsat în chip de amintire corespundea unei tradiții bine stabilite în lumea debitanților de băuturi; cât privește surpriza, ea consta dintr-un bon pentru o brioșă caldă, pe care clientul era invitat să o consume la fața locului, în cele două zile următoare, împreună cu o ceașcă de cafea. Fascinată de anunț, Amélie se gândea cu emoție că sute de necunoscuți luaseră deja cunoștință de el. Această publicitate o flata și o și jena în același timp, ca și cum, brusc, ea și soțul ei ar fi ieșit din rezerva lor obișnuită ca să se dea în spectacol în fața mulțimii. În tot acest timp, nu încetă să se gândească cu spaimă la cele ce aveau să urmeze. După un timp de așteptare, coaforul o luă de mână și o așeză pe scaunul ce îi era destinat. Absorbită de gânduri, nici nu-și dădu seama ce se petrece, până ce fu uluită să se descopere în oglindă cu fruntea acoperită de bucle rebele și cu cocul înălțat, remodelat ca formă și ca strălucire. Acest aranjament capilar impunea feței ei un aspect deosebit și hotărât. Fu satisfăcută și îl lăudă pe artist, care o asigură că nu avea nici un merit dacă o coafase astfel, dată fiind extraordinara ei podoabă capilară. Amélie surâse și se ridică. Un nor de parfum o înconjura. Îl aduse pe urmele ei în cafenea.

Acolo, cu ușile închise și cu obloanele trase, Pierre, Jointoux și Boursier terminau febril instalarea tejghelei. Mirosea a vopsea proaspătă. Filtrul de cafea, frecat cu o pastă specială, strălucea ca o armură. Un strat gros de lac lucea pe mese. Și cele patru anotimpuri, cu fețe deformate de asperitățile zidului, cu ochii albaștri, cu obrajii palizi și plini de cocoloașe din perete, vegheau, două câte două, cu atributele lor, pe fiecare parte a rafturilor încărcate cu pahare și cu sticle pline. Curând bărbații se opriră din lucru pentru a mânca niște carne rece și ouă tari, pe care Amélie le servi în mica bucătărie ce ținea de cafenea. Apoi se reîntoarseră la treabă, tăcuți, presați de timp. La ora trei și jumătate, ultima pensulă fusese dată, ultimul cui bătut și primul butoi cu bere din pivniță racordat la instalația de presiune. Boursier și Jointoux se retraseră, după ce promiseră să se reîntoarcă la sfârșitul zilei împreună cu prietenii lor. Amélie trecu în camera ei din fundul curții, ca să se îmbrace : corsaj gri-perl, fustă neagră și șort plisat cu mici carouri albastre și albe, de vânzătoare de vinuri. Aceasta era ținuta reglementară. Când i se alătură lui Pierre în sala cafenelei, acesta termina de despachetat și de aranjat paharele-amintire.

— Ești prea frumoasă ! exclamă el. Trebuie să te sărut !

Cu toate acestea, nu trebui să se apere de violența lui. Impresionat de coafura nevestei sale, se mulțumi s-o sărute pe obraz, pe gură și pe frunte. În spatele ei se ridica un meterez de sticle cu etichete pestrițe : Noilly-Prat, Byrrh, Picon, Dubonne, Guignloet. Ea se cutremură imaginându-și această conspirație a alcoolurilor din spatele ei. Din fericire, aroma integră a cafelei ieșind din filtru atenua scrupulele care se năștеau în ea la gândul tuturor otrăvurilor acestora pe care le blestemase adesea înainte de a le deveni ea însăși păzitoare și distribuitoare. Sertărașul casei de bani era deschis. În interior se afla un pachet cu bonuri pentru brioșe. Și asta era liniștitor. Pierre își aprinse o țigară. Avea fața palidă și era nervos. Arunca priviri spre stradă, deși obloanele groase îl împiedicau să vadă ce se petrece afară.

— Încă o jumătate de oră ! spuse el. Numai dacă ar veni cât mai multă lume.

— Câte consumații speri să se adune până la închidere ?

— Domnul Hautnoir prevede două sau trei sute. Dar crede-mă că-și face iluzii ! Cu o sută aș fi mulțumit. Bagă de seamă că nu câștigăm din asta nici măcar un bănuț din cauza brioșelor și a paharelor date gratuit. Numai că or să revină... și or să ne aducă și prietenii cu ei...

Încetă să vorbească. Se bătea la ușa din spate.

— Cine-i acolo ? strigă Pierre.

— Un prieten ! răspunse o voce înăbușită.

Era domnul Hautnoir. Pierre alergă să-i deschidă. Negustorul de vinuri intră urmat de unul dintre pivnicerii lui pe care-l adusese ca să ajute la servit, pentru că se temea de o mare înghesuială. O singură privire îi fu de ajuns ca să-și dea seama că totul era în ordine.

— Complimentele mele ! zise el. Ați lucrat bine. Și doamna Mazalaigue e cea mai drăguță casieră pe care am văzut-o vreodată. Știți că sunt deja clienți care așteaptă la ușă ? Peste zece minute, puteți deschide.

În timp ce continua să inspecteze localul, Amélie asculta surda rumoare de voci și de tropăituri care trecea prin ziduri. Avea impresia că se află într-o fortăreață asediată. Dintr-o clipă în alta, forțând obstacolul ușii și al geamurilor, o mare de necunoscuți se va revărsa în sală. Pierre se apropie de nevastă și murmură cu un aer fericit :

— E adevărat... Îi auzi ?... Se mișcă...

— Da ! îngăimă ea.

— Începem ?

— Mai așteaptă puțin...

— De ce ? Ți-e frică ?

— Puțin.

— Dragi copii — glăsui domnul Hautnoir — e momentul !

Pierre îi aruncă o privire de încurajare Améliei, atât de cuminte și atât de tânără cu pieptănătura ei complicată, deschise

ușa cu geam, o dădu de perete și trase bara care ținea obloanele de lemn. Dintr-o dată, Améliei i se păru că se afla în plină stradă. O mare lumină și un mare zgomot o izbiră în față. Înghesuindu-se și râzând, primii veniți luau loc la tejghea sau în jurul meselor. Pierre striga :

— Poftiți domnilor ! Poftiți !...

Dar în cafenea nu încăpeau mai mult de 20 de persoane. Sub tavanul jos, vocile răsunau gros și tare. Comenzile se succedau, ca niște ordine rostite într-o limbă străină :

„Un picolo... un stropit... o mominetă... un mandarin..."

Cu coada ochiului, Amélie îl observa pe Pierre cu pieptul strâns într-o vestă neagră, cu lanțul de ceas la vedere și cu mânecile cămășii sumese. Iute ca un jongleur, apuca o sticlă după alta, umplea paharele, oprea picătura cât să nu dea pe afară cu o scurtă mișcare a încheieturii, punea dopul, sălta sticla în mână, o așeza la locul ei fără greș, trecea la comanda următoare și mai găsea și timp să glumească și să râdă cu clienții. Cei care rămăseseră afară așteptau cu răbdare să le vină rândul la tejghea. Promisiunea suplimentului ce va fi acordat atrăsese multă lume. Amélie surprinse o expresie de victorie, așternută între barbă și păr, pe fața domnului Hautnoir. Negustorul de lichioruri și berarul i se alăturaseră. Formau un grup important lângă crizantemele ce împodobeau localul. Tinerei femei i-ar fi plăcut să audă ce-și spuneau, dar era asurzită de clinchetul paharelor și de șuieratul filtrului de cafea. Urmând o disciplină liber acceptată, cea mai mare parte a vizitatorilor nu întârzia în cafenea. După ce bea, fiecare își strecura paharul în buzunar, plătea și se retrăgea ca să lase locul altuia. În mod excepțional, toate consumațiile costau patru centime. Pierre anunța totalul. Amélie dădea restul. Acest lucru nu era nou pentru ea, dar cifrele se succedau într-un ritm atât de rapid, încât îi era tot timpul teamă să nu se înșele la socoteală. Înainte de a pleca, clienții primeau din mâinile ei un mic tichet verde : „Bon pentru o brioșă caldă la «Ciclistul încununat»". I se mulțumea, era felicitată. Priviri admirative se îndreptau spre ea. Dominând mulțimea, îi recunos-

cu pe doamna Cordier, căreia îi trimisese o invitație specială, pe negustorul de vopsele, pe tâmplarul din fundul curții, pe domnul Clapeton, gravorul din camera nr. 6, pe măcelarul din colț, pe vânzătoarea de cartofi prăjiți de pe trotuarul de vizavi. Toate aceste figuri se mișcau într-o lumină ireală, voalată de fumul albăstrui. Mirosul înțepător al vinului se amesteca cu aromele dulcege ale băuturilor aperitive pentru doamne. Bănuții cădeau în sertarul casei cu un clinchet sec.

— Cât e de drăguț! Cât e de curat! Ați renovat totul, pe cuvânt! Când mă gândesc ce magherniță era aici! Cunosc patroni de cârciumi pe aici care, probabil, vă vor privi cu ochi răi!...

Pierre râse și dădu din umeri:

— Oh, nu! Suntem prea mici ca să deranjăm pe cineva! Ah, iată-l pe Jointoux! Cu ce să te servesc, bătrâne?

— E rândul meu.

— Nu, e al meu! Amélie, nu-l vezi pe Boursier, care-ți spune bună-ziua?

Amețită, Amélie întinse mâna surâzând.

— Și iat-o pe doamna Boursier!

O persoană mică și palidă, cu priviri febrile, cu nas ascuțit, înainta sub o mare pălărie, împodobită cu păsările masacrate. Amélie începu o frază amabilă, auzi strigătul lui Pierre: „Opt bani rest la doi franci!", se opri ca să dea restul și, apoi, nu mai știa ce voise să spună.

— Doamnă Mazalaigue!

Domnul Hautnoir o chema, ridicat pe vârfuri în spatele crizantemelor.

— Acești domni și cu mine am vrea să vă oferim un pahar!

Amélie, neputând refuza, roși murmurând:

— Pentru mine o mentă cu apă!

— Nu se mai vede nimic, Amélie! spuse Pierre. O să aprind al doilea bec...

Un strigăt de satisfacție salută acest supliment de lumină:

— Așa, dă-i înainte cu lampioanele!

— Cele patru anotimpuri sunt încă și mai frumoase în lumina asta ! observă cineva.

— N-ați băgat de seamă că primăvara seamănă cu doamna Mazalaigue ? întrebă domnul Hautnoir.

Amélie avu impresia că i se smulge corsajul de pe ea. Toate privirile se concentrară asupra ei. Un suflu cald ieși printre buzele ei :

— Domnule Hautnoir, nu știți ce spuneți !

— Ba da ! Aceeași ținută a capului ! Aceeași coafură ! O să-l întrebăm pe artist dacă nu a urmărit asemănarea. Unde e ?

— A plecat deja ! zise Jointoux.

— Găsiți-l ! Aduceți-l ! Vrem să știm ! Vrem să știm !

Necunoscuți râdeau, strigau. Amélie, chinuită, continua să surâdă, să dea restul și să distribuie bonuri pentru brioșe. În sfârșit, se vorbi de altceva. Se simți ușurată. Venise noaptea. Cafeneaua nu se golea.

— Amélie — o strigă Pierre, aplecându-se spre ea — cred că partida e câștigată. N-ai obosit ?

— Nu, dar tu ?

— Niciodată n-am fost mai zdravăn !

— Vrei să mănânci ceva ? întrebă ea.

— N-am timp.

— Patroane ! Două jumătăți !

El o părăsi, dădu drumul la robinet, umplu halbele și egaliză spuma cu o paletă. Ea se înfioră ca atinsă de o rapidă mângâiere. „Lucrez împreună cu bărbatul meu. Întotdeauna vom fi de o parte noi doi și, de cealaltă, restul lumii.“ Fumul de țigară o înțepa la ochi. Crizantemele își plecau capetele mari și roz, buclate și somnolente. La capătul tejghelei, Jointoux și Boursier cereau zaruri ca să joace zanzibar.

9.

În fiecare dimineață Pierre se scula la patru și jumătate, o săruta pe obraz pe Amélie care continua să doarmă, își punea hainele de lucru și, fără să piardă timpul, se ducea să facă „aerisirea". Sala, când intra în ea, era încă plină de un miros de fum rece și de vin acru. Imediat, umplea filtrul de cafea și-i dădea drumul. Apoi, scotea obloanele, împingea ușa ca să aerisească bine, stropea podeaua, mătura, o presăra cu rumeguș de lemn și lustruia tejgheaua cu săpun mineral, întins cu podul palmei. Abia termina curățenia, când clienții primului metrou și soseau, tremurând, somnoroși, puțin vorbăreți, și pofticioși mai ales de cafele cu frișcă și de cornuri calde.

Amélie rămânea în pat până la șapte și jumătate, uneori până la opt, și nu se alătura soțului ei decât după ce isprăvea treburile casnice în apartament și făcea cumpărăturile zilnice. La ora nouă, lucrul înceta în cea mai mare parte a atelierelor înghesuite în fundul curților și patronii veneau la cafenea, împreună cu lucrătorii lor ca să guste ceva în grabă și să bea un pahar de vin alb. O dată întremați, lucrătorii se întorceau la treabă; patronii întârziau, mai beau un pahar și fumau câte o pipă sau câte o „senoritas". Tâmplari, meșteri lăcătuși, fabricanți de cufere, bijutieri, erau cu toții mândri de meseriile lor și hotărâți să-și păstreze independența. Améliei îi plăcea aerul lor de înțelepciune și de loialitate, accentul lor parizian și promptitudinea replicilor. Vorbeau bucuros politică și întotdeauna cu nemulțumire. Dar avântul lor revendicativ era temperat de simțul umorului. Un cuvânt de duh era de ajuns să le dezumfle mânia. Apoi, nefiind lucrători, ci meșteșugari, aveau în mod inconștient respectul ordinii, al tradiției și al conturilor sănătoase. În toate ocaziile, tonul era dat de domnul Florent, un bătrân tâmplar cu mustață galică și cu ochi albaștri. Avea atelierul în spatele casei. Se mândrea că a confecționat din lemn de epocă un dulap gotic

pentru doamna Sarah Bernhardt. Vorbea cu plăcere despre luarea în primire a mobilei de către marea actriță:

— Purta o rochie din lamé de aur, cu râuri de dantelă care-i ieșeau din mâneci. Își dădea ochii peste cap. Mi-a spus: „Domnule Florent, n-am văzut niciodată ceva mai frumos ca dulapul dumitale... Permite-mi să te îmbrățișez!..."

În jurul lui se râdea. Dar Amélie îl privea, îl găsea nobil și grav ca un șef de trib, crezând sincer că marea comediană îi dăruise o sărutare pe obraz. Către ora zece, micii patroni se întorceau la atelierele lor, pline cu borcane de vopsea și de lipiciuri. Până la sfârșitul dimineții, cafeneaua rămânea într-un calm relativ. Amélie și Pierre profitau de răgaz ca să mănânce și să schimbe câteva cuvinte. Prânzul readucea grosul clientelei. Unii nu veneau decât pentru aperitive. Alții își aduceau gamela la încălzit. Iar alții cumpărau morun și cartofi prăjiți de la vânzătoarea de vizavi și băuturile de la tejgheaua cafenelei, și-și degustau vinișorul aspru. La reluarea lucrului, sala se golea din nou. Pierre își lăsa nevasta la casă și se ducea să se culce pentru o oră sau două. În acest timp, Amélie era rareori deranjată. Uneori, lăcuitoarele de la domnul Florent, cu broboadele pe cap, cu mâinile negre de lac, intrau ca să deguste un păhărel de drojdie sau de zmeurată. Sau câte o matroană cu ten lucios, de la spălătoria de peste drum, traversa strada, dădea pe gât un păhărel și se reîntorcea în grabă la universul ei de aburi, de zoaie, de săpun, de bârfe și de lopățele de bătut rufele.

Amélie nu avea nevoie să se uite la ceas: când ușa se deschidea ca să-l lase să intre pe locatarul ei, domnul Clapeton, gravorul de la camera numărul șase, știa că era exact trei și jumătate. În fiecare zi, domnul Clapeton venea punctual la „Ciclistul încununat" să-și bea șnur cele patru pahare de calvados. În vârstă de 65 de ani, avea o față palidă, cu obrajii căzuți, imberbi, o chelie înconjurată de o coroană de păr cărunt, ochi verzi-albaștri și purta un guler tare, alb, semițeapăn, din care țâșnea o opulentă lavalieră. Mâna lui cu vene groase devenea neașteptat de sigură de îndată ce era vorba să ducă paharul la

gură. Privindu-l ce face, Amélie simțea un fior de dezgust și de milă. Ghicea că acest om cerea alcoolului să-i aducă uitarea unei dureri îngrozitoare. Mai curând sau mai târziu, era sigură că-l va vedea prăbușindu-se la picioarele ei, doborât de efectul otrăvii. Totuși, cum era în vârstă, corect îmbrăcat și cu un aspect rezonabil, nu îndrăznea să-i reproșeze viciul. De altfel, domnul Clapeton nu era din fire prea apropiat. Bea încet, cu gravitate, cu o aplicație teribilă. Câteodată, cu o voce ezitantă, se plângea de vreme sau de prețurile lucrurilor. Dar aceste cuvinte dezamăgite nu așteptau nici un răspuns. Încă de la al doilea pahar, nu mai vorbea și nu mai auzea nimic. Un surâs blajin îi destindea mușchii feței. Cel de-al treilea pahar îi dădea o privire bovină. După cel de-al patrulea pahar, plătea și ieșea din cafenea, cu spatele țeapăn, cu bărbia sus, purtat înainte de un mers de automat. Scăpată de prezența lui, Amélie se întreba dacă îl va mai vedea în viață a doua zi. N-ar fi crezut niciodată că se putea pune atâta distincție în beție. Atunci apărea Pierre, proaspăt ras, cu un aer odihnit și cu cămașa curată. La ora patru, meșteșugarii din cartier făceau o mică pauză și trebuia ca patronul cafenelei să fie acolo ca să-i servească. Era „lovitura de la patru".

Cu puțină brânză Brie și vin roșu, ziua se apropia de sfârșit. Bărbații aveau fețe obosite și mulțumite. Pierre le spunea aproape tuturor pe nume :

— Merge, domnule Sylvestre ? Merge, domnule Moutonnet ? Cu ce să vă servesc azi ?

Când nu-și mai amintea de numele unui client, îl întâmpina cu un surâs amabil, ca și cum ar fi avut gura plină și-ar fi fost imposibil să se exprime mai limpede :

— Merge, domnule Aha ?... Merge doamnă Aha ?...

„Aha"-ul de după domnul sau doamna, prelungit, modulat, mestecat, se termina cu o scurtă tuse și cu un zâmbet. Nimeni nu se lăsa păcălit de acest subterfugiu, dar Pierre îl considera ca un fel de politețe elementară față de persoanele care-i făceau onoarea să-i frecventeze localul.

Cina împreună cu Amélie pe o masă din spate, puțin înainte de ora șapte. La șapte se goleau atelierele. Strada se însufleţea, ușa cârciumii îi înghițea pe lucrători din zbor. Localul era îngust, astfel încât consumatorii care-și găsiseră loc lângă tejghea le treceau paharele celor care nu puteau să se apropie de ea. S-ar fi spus că erau fericiți să stea prost, să fie prost serviți, închiși într-o cutie în care vocile lor, căldura lor, mirosul lor căpătau importanță și densitate. Pierre li se adresa, glumea cu ei și, invitat să ciocnească un păhărel, scotea din raft sticla sa personală. După ce bea, plescăia din buze, ca și cum băutura i-ar fi aprins stomacul. În realitate, își clătea gura cu apă botezată cu puțin vin alb. Lui Amélie îi plăcea că, printre atâtea persoane însetate și gălăgioase, el știa să-și păstreze capul limpede. Prin buna lui dispoziție, prin veselia sa, o împăca încetul cu încetul cu viața de cafenea. Singura zi a săptămânii pe care ar fi preferat să o petreacă în altă parte era marțea. Aceasta era ziua spălătoreselor profesioniste.

Fără să se miște din locul său din spatele casei de marcat, Amélie putea să vadă cilindrii rezervoarelor de apă și clădirea înaltă a uscătoriei cu jaluzele cu lame subțiri. Pe ușa de intrare, care avea deasupra un tricolor de metal, patroane și angajate se precipitau, dimineața devreme. Gospodinele din cartier, care veneau cu rufele familiilor lor, erau înecate, luate pe sus de acest val de femei obraznice și zgomotoase. În hangarul în care lucrau toate împreună, atmosfera plină de aburi, umedă și caldă, nu întârzia să le facă sete. Desigur, lucrătoarele de la spălătorii erau obligate să-și facă orele de lucru cu orice preț, dar „stăpânele", după ce distribuiau rufele, plecau repede să se răcorească la cârciuma din față.

Când le vedea sosind, în grupuri de câte cinci sau șase, cu fustele umezi, cu cărnurile roz aburind încă, cu cocurile prăbușite, cu șuvițe de păr lipite de sudoare, Amélie era cuprinsă de o panică paralizantă. Intrau în cafenea ca într-o regiune cucerită. Cea mai tânără părea să aibă treizeci de ani, cea mai bătrână cincizeci. Obișnuite cu certurile și scandalurile, ridicau

fără să vrea vocea, ca să se facă auzite. Vulgaritatea cuvintelor și a purtării lor era odioasă. Dar trebuiau tratate cu bunăvoință, pentru că erau cliente asidue și bune platnice. Cea mai redutabilă dintre ele era doamna Louise, o roșcată cu pielea ca de ceară moale și cu ochii deschiși la culoare. Un miros de sudoare de animal o înconjura.

— Ascultă, fetițo — spunea ea, sprijinindu-se cu coatele de tejghea în fața Améliei — , arăți destul de rău în dimineața asta! S-ar zice că, după închiderea cafenelei, încă mai „lucrezi"! Culcată, e mai puțin obositor decât în picioare, dar oricum! La ritmul ăsta o să-i crape bărbatului tău mașina de făcut cafea!

Amélie se făcea că nu pricepe.

— Cu ce să vă servesc, doamnă Louise? întreba Pierre.

— Un vin roșu, frumosule!

Celelalte persoane preferau amăreala picon-ului sau a bitter-ului. Doamna Louise bea și ochii i se aprindeau de pofte:

— Nu e prea vorbăreață, cârciumăreasa. N-are încredere în spălătorime! Și are dreptate! Suntem toate niște nesățioase, niște mâncătoare de bărbați!...

— Nu-i prea drept să-l vrei numai pentru tine pe năstrușnicul tău de bărbat! spunea doamna Germaine, o femeie negricioasă, mustăcioasă și cu fruntea îngustă. Împrumută-ni-l și nouă!

— Ca și cum n-ați avea ce vă trebuie la domiciliu! replica Pierre râzând foarte tare, ca să atragă atenția asupra sa și să o scape pe Amélie dintr-o situație neplăcută.

— Ce ne trebuie avem! susura doamna Germaine. Dar e uzat! Am vrea să mai încercăm și altceva! Pun pariu că nu ți-a făcut niciodată figura pipei supte la toate etajele, micuța ta doamnă!

— Dar cea a paharului cu apă rece răsturnat în plin obraz vi s-a făcut? întreba Pierre foarte calm.

Urma o cascadă de râsete răgușite care ieșeau din gâtlejurile acestor doamne.

— Tânără cum e, nici nu are de unde ști! reluă doamna Louise. Te lipsește de ce-i mai bun. Cu ea, nu ești „Ciclistul încununat", ci un „Ciclist emasculat".

Pe jumătate moartă de rușine, Amélie asculta acest schimb de replici deșucheate și spera că „spălătorimea" o să se care cât mai repede. Deodată, își spunea că lui Pierre îi făcea poate plăcere să fie admirat, dorit de această adunătură de femei calde, țâțoase și obscene. Vanitatea bărbatului e fără margini. Orice fel de creatură poate, flatându-l, să pună mâna pe el pentru câteva ore! Și asta se întâmpla în fața ei, în cafeneaua ei, fără ca ea să aibă voie să se apere, pentru că ultrajul îi venea din partea unui grup de cliente! Cu fălcile încleștate de furie, își stăpânea cu greu dorința nebună de a urla, de a se repezi. Doamna Louise lingea, cu o limbă ascuțită, marginea paharului pe care rămăsese o spumă roz. Doamna Germaine căsca, umflată de alcool, și râgâia în pumn. Pierre se apropia de Amélie și o strângea de mână, pe nevăzute, sub tejghea. Această scurtă mângâiere o liniștea: „E al meu. Gândește ca mine. Nu le poate suferi. Sunt o proastă că m-am îndoit!"

În sfârșit, spălătoresele se retrăgeau cu o ultimă aluzie necuviincioasă. Reveneau la atac de mai multe ori în aceeași după-amiază. Până la șapte seara, marțea, Amélie n-avea liniște. Prin contrast, miercurea îi apărea într-o lumină benefică.

În fiecare noapte, cu puțin înainte de miezul nopții, în timp ce Pierre se ocupa de ultimii consumatori, ea se retrăgea în camera ei și se băga în pat, zdrobită de oboseală. Dar nu putea să adoarmă până când bărbatul ei nu venea lângă ea. Cele mai mici evenimente ale zilei îi defilau prin minte. Deși recunoștea că negustoria mergea bine și că majoritatea clienților erau simpatici, regreta că această nouă ocupație nu-i lăsa nici o clipă de răgaz. Degeaba lucra alături de Pierre, pentru că clipele lor de intimitate erau încă și mai rare decât pe vremea când el era angajat la Societatea Ozolithe. Ea aranjase cele două camere ale apartamentului lor, dar petreceau în el atât de puține clipe, încât

nu se putea simți „acasă“ când era în camera ei. Refugiată sub cuvertură, privea perdelele grena cu un sentiment de înstrăinare și de indispoziție. Pleoapele i se închideau. Se auzeau pași în curte. Era el. Se ridica în capul oaselor, trezită din somn.

El închisese cafeneaua și aducea încasările într-o cutie de fier. Amélie deșerta cutia pe cuvertură. Apoi, cu spatele sprijinit de perne, tria monezile, făcea adunarea și nota totalul într-un carnet. După calculele ei, dacă afacerea continua să prospere în felul acesta, în mai puțin de doi ani, fără să se priveze prea tare de unele lucruri, puteau să termine de plătit datoriile : cumpărarea fondului de comerț, cheltuielile de instalare și marfa furnizată pe credit. Apoi, totul va fi beneficiu curat. Vor economisi. Vor căuta un apartament mai bun. Vorbeau despre acest viitor cu clarviziune. Pierre o asculta, se întindea și spunea :

— Vezi departe !

— Și tu, nu-ți faci planuri ?

— Ba da ! Aș vrea să instalez un telefon în cafenea. Asta ar atrage și mai mulți clienți. Și apoi, de ce nu, să cumpărăm un gramofon cu discuri !

Ea îl privea. Avea o expresie satisfăcută, lipsită de îngrijorări, deschisă.

— De fapt, te simți bine în cafeneaua noastră, nu-i așa ? întreba ea.

— Da, dar tu ?

Nu îndrăznea să-l dezamăgească. Îi spunea :

— Și eu, Pierre.

10.

Pierre își realiză planurile. Gramofonul fu cumpărat de anul nou, 1914, împreună cu patru discuri : *Când vor înflori trandafirii, De-a lungul lui Missouri, Mâini de femeie* și aria cea mare din

Carmen. Aparatul era așezat în dreapta casei de marcat. Amélie îi dădea drumul la cererea clienților. Pâlnia îndreptată spre sală avea grația ușor neliniștitoare a unei flori tropicale devoratoare de muște. De îndată ce primele note ale unei melodii ieșeau din cupa căscată, clienții înțepeneau în atitudini pline de respect. Ascultau cu privirile în gol, fără să se miște. Se lăsau cuprinși de poezie între două înghițituri de bordeaux sau de absint. Fiind de acord în principiu cu aceste intermezzouri muzicale, Amélie ar fi dorit, totuși, mai multă varietate în repertoriu. Tot ascultând aceleași melodii de dimineața până seara, se săturase de farmecele lor până la greață. Când domnul Florent, de exemplu, îi cerea să pună din nou *Mâini de femeie*... trebuia să se silească să-i surâdă în timp ce învârtea gramofonul.

Către sfârșitul lunii februarie, amenajări și mai surprinzătoare ridicară prestigiul „Ciclistului încununat". Una după alta, fură instalate electricitatea și telefonul. Cu multă abilitate, Pierre îi sfătui pe meseriașii din vecini să-și scrie numărul de telefon pe cărțile lor de vizită. Când li se telefona, el alerga să-i anunțe, după ce-l ruga pe cel care suna să rămână la aparat. În felul acesta, localul lui devenea, pentru numeroși mici patroni, un fel de secretariat.

Ei nu mai veneau doar ca să-și potolească setea, ci și ca să trateze afaceri. Făcându-le un serviciu, Pierre își asigura fidelitatea lor. Amélie știa că, de nouă ori din zece, când suna telefonul în cafenea era pentru unul dintre acești domni. Astfel încât fu foarte mirată, într-o zi, să audă în receptor o voce de femeie care o cerea pe doamna Mazalaigue.

— Eu sunt ! răspunse ea.

Și, cu mâna stângă, opri gramofonul a cărui tânguire amoroasă se stinse într-o prelungire cleioasă.

— Amélie ! Amélie ! se striga de la capătul celălalt al firului.

— Cine e la aparat ?

— Marthe !

Cuprinsă de bucurie, Amélie îngăimă :

— Dumnezeule ! Nu e cu putință ! Ești la Paris ?

— Da, am sosit alaltăieri împreună cu bărbatul meu. Am tras la hotel. Dar căutăm un apartament în care să ne instalăm. Gilbert și-a găsit un post aici. Am să-ți explic...

— E minunat !... dar cum de-ai știut numărul meu de telefon ?

— Tu mi l-ai dat prin scrisoare, luna trecută...

— Așa e, nu-mi mai aminteam !... Ai fi putut să mă previi, nesuferito !...

— Am vrut să-ți fac o surpriză... Nu ne întrerupeți, domnișoară... o surpriză... Am o mie de lucruri să-ți spun !... Când ne vedem ?...

Amélie rămase o clipă zăpăcită. Privea fața unui client necunoscut, sprijinit de tejghea, și asocia cu greu ideea prieteniei sale pentru Marthe cu cea a vieții ei anevoioase de la cafenea. În sfârșit, murmură :

— N-o să fie ușor. Sunt foarte ocupată, aici... De dimineața până seara...

— Cu atât mai bine ! spuse Marthe. N-o să trebuiască să te deranjezi. Am să vin să te văd în rue de Montreuil. O să găsim noi cum să putem sta de vorbă liniștite.

— Fără îndoială !

— Mâine, la patru, îți convine ?

— Da ! răspunse Amélie cu elan. Te aștept !...

Puse receptorul în furcă și se întoarse spre Pierre tulburată, radioasă. El auzise jumătate din conversație și ghici restul.

— Ești bucuroasă ?

— La nebunie ! E atât de multă vreme de când nu ne-am mai văzut !

Deodată, tăcu și ochii îi exprimară îngrijorarea. Își amintise că a doua zi era marți : ziua spălătoreselor !

La patru fără zece, doamna Louise și doamna Germaine, lipite de tejghea, terminau de sorbit cele două cafele stropite abundent cu coniac. Lăbărțate, cu corsajele desfăcute, cu ochii tulburi, discutau zgomotos despre vinile reciproce a două dintre spălătoresele lor, din care una o pisase pe cealaltă ca s-o pedep-

seească pentru că-i furase bărbatul în timp ce ea tocmai se opera de fibrom la spitalul Saint-Antoine. Zbieretele lor se auzeau probabil până la colț. Moartă de rușine, Amélie supraveghea strada cu groaza că va vedea apărând, în acel prost moment, silueta elegantă a prietenei ei. O burniță vâscoasă cădea din cerul cenușiu. Era frig și umed. Soba scotea un miros de fontă încinsă. După ce-și făcuse siesta, Pierre își reluase locul în spatele tejghelei, exact la ora patru. În vederea întâlnirii, Amélie îl rugase să-și îngrijească ținuta. El purta o cămașă albă, un pantalon fără pată și o vestă proaspăt călcată. Avea obrajii netezi și mustața îi strălucea. Era mândră de el și îi mulțumi printr-o privire drăgăstoasă. El spuse:

— Ar trebui să ieși împreună cu Marthe. O să mă descurc perfect fără tine de la patru la șapte.

— Adevărat?

— Bineînțeles! Ce să căutați voi două aici? Nu-i un loc potrivit de stat de vorbă între femei...

În timpul acesta, minutele treceau și Marthe nu se arăta. Spălătoresele cerură încă două rânduri și „Aria toreadorului". Amélie ar fi plâns de ciudă! În sfârșit, la patru și un sfert, o slujnică veni să le caute pe aceste doamne, pentru că micuța Josette, cea cu fundul mare, și masiva Sophie, cea cu fibromul, se luaseră din nou la bătaie. În clipa în care cele două patroane ieșeau precipitat din cafenea, Amélie zări un taxi roșu care se oprise la marginea trotuarului. Rar se aventura un taxi prin această mahala. Trecătorii întorceau capul și-l priveau. Portiera se deschise. Marthe coborî, plăti șoferului și ridică ochii spre firma cafenelei. Amélie văzu ochii albaștri, tenul de floare sub voaleta de culoare deschisă și, bucuroasă, fugi în stradă să-și întâmpine prietena. Exclamațiile și sărutările lor se încrucișau. Marthe găsi că Amélie arăta superb, și Amélie, că Marthe era încă și mai frumoasă. Amândouă vorbeau repede, tare și cu o veselie febrilă.

— Ai venit singură? întrebă Amélie.

— Din păcate ! Gilbert are o întâlnire de afaceri. Trebuie să mă reîntâlnesc cu el la șase...

— Ce păcat !

— Și lui îi pare rău ! Dar bărbatul tău ?

— E aici ! Ai să-l vezi ! Intră ! E minuscul, după cum știi... Un punct de plecare !...

Din fericire, nu exista decât un singur client la capătul tejghelei : un lăcuitor din strada Boulets. Citea un ziar și-și muia mustața în vinul alb din pahar.

— E încântător ! spuse Marthe.

Își ridicase voaleta și-i întinse mâna lui Pierre strângând ochii miopi și buzele roz cu o expresie de mulțumire rafinată :

— Și voi singuri ați făcut toate astea ?

— Da ! zise Pierre. Cu ce am avut la îndemână...

— Chiar și picturile ?

— Sunt cele patru anotimpuri — interveni Amélie. Îți place ideea ?

— Enorm.

Lui Amélie i se păru că aceste complimente se adresau mai puțin pereților împodobiți cât soțului ei. Fu flatată și puțin neliniștită. În mod vizibil, Marthe era cucerită de prestanța lui Pierre. Desigur, îl văzuse deja în ziua căsătoriei. Dar, acum, devenită femeie, era mai în măsură să aprecieze valoarea unui bărbat ca el.

— Cu ce să vă servesc ? întrebă el.

— Cu nimic ! exclamă ea.

Apoi acceptă o cireașă cu coniac. O luase pe Amélie de braț pentru mai multă siguranță. Fără îndoială că nu era obișnuită cu cafenelele în care se vindeau băuturi spirtoase. Surâdea și-și plimba ochii împrejur cu o curiozitate amuzată.

— Și acum, povestește ! o invită Amélie. Ce fac părinții, bărbatul tău ?...

Marthe redeveni serioasă. Aflară astfel că, datorită relațiilor tatălui ei, Gilbert Vasselin obținuse un loc de subdirector comercial într-o uzină de becuri, la Saint-Cloud. Trebuia să-și

începă munca luna următoare. Până atunci, principala lui grijă era să găsească o locuință în cartierul Champ-de-Mars :

— Are o pasiune pentru acest colț din Paris ! În seara asta, la ora șase, am întâlnire cu el pe Avenue de La Bourdonnais, ca să vizităm un apartament de cinci încăperi, despre care ni s-au spus numai lucruri bune.

— Cinci încăperi ? se miră Amélie. E mult !...

— Da — spuse Marthe — deocamdată. Dar mai târziu... nu se știe niciodată...

Privirea ei căpătă profunzime și roși. Culese cireașa din pahar, îi rupse coada cu o mușcătură.

— Și voi — reluă ea — unde locuiți ?

— În spate — zise Amélie — în curte. Hai să-ți arăt !

Ușa cafenelei se deschise. Amélie se temu de o reîntoarcere în forță a spălătoreselor. Dar nu era decât domnul Florent, care venea să dea un telefon. Se făcură prezentările și bătrânul tâmplar făcu un compliment „foarte parizian" asupra farmecelor celor două femei care, după el, se puneau reciproc în valoare. Îndată după aceea, Amélie, pe care amenințarea matroanelor albiilor de rufe nu o lăsa în pace, o luă pe prietena sa la ea în cameră.

Deși știa că Marthe nu putea să o invidieze pentru interiorul modest, nu era câtuși de puțin stânjenită să i-l arate. Afecțiunea dintre ele două excludea orice fel de falsă pudoare sau de rivalitate neîncrezătoare. Încă de tinere, se obișnuiseră ca diferența de condiție dintre ele să nu le împiedice niciodată să se înțeleagă perfect. Ceea ce avea una cealaltă nu judeca din punctul ei de vedere personal, ci punându-se imediat în situația prietenei sale. Astfel, când Marthe declară că aceste două încăperi de la parter erau „adorabile", Amélie nu trase concluzia că prietena ei chiar ar fi vrut să locuiască în ele, ci, pur și simplu, că era de acord cu acest interior realizat cu atât de puține mijloace.

După ce făcură turul camerelor, se așezară pe pat și Marthe, coborând tonul, se lansă în confidențe. Totuși, ceea ce povestea nu dezvăluia mare lucru din viața ei intimă. Din aceste povestiri,

bărbatul ei apărea la fel de afectat și de falsificat ca un manechin într-o vitrină. Avea toate calitățile : frumusețe, inteligență, eleganță, spirit de decizie, intuiția femeii și un gust înnăscut pentru opere de artă. Destinat unui strălucit viitor în domeniul becurilor, spera ca nevasta lui să ajungă în primul rang al societății.

— Mă înțeleg atât de bine cu el !... N-am avut niciodată vreo discuție... E plăcut, nu-i așa ?...

— Foarte plăcut !

— O dată apartamentul nostru aranjat, o să dăm mese... Mai târziu am să am o zi de primire...

Amélie asculta, aproba, dădea din cap și nu se putea împiedica să gândească la faptul că experiența lor comună, de femei, în loc să le apropie, le îndepărta una de cealaltă. Răspunzând unei întrebări a lui Marthe, se auzi, la rândul ei, vorbind despre soțul ei ca despre o ființă ireală. Ceea ce reprezenta el cu adevărat pentru ea, o pudoare imensă o împiedica să spună ; și, de asemenea, ideea că și-ar fi profanat fericirea, dacă ar fi definit-o prin motivele ei secrete. Multă vreme, cele două tinere femei se jucară astfel de-a mărturisirile eludate, amânate, întrebându-se reciproc, tăindu-și vorba, râzând și oftând, ca și cum ar fi fost în culmea sincerității. Apoi, Marthe aruncă o privire la ceas și-i propuse lui Amélie s-o însoțească în oraș ca să umble prin magazine. La ora șase se vor duce să-l întâlnească pe Gilbert și vor vizita împreună cu el apartamentul din Champ-de-Mars. Consultat asupra acestui mod de a-și petrece timpul, Pierre fu de acord, și ele ieșiră ținându-se de braț, frivole și animate ca niște fete de pension în vacanță.

În faubourg Saint-Antoine, Marthe opri un taxi ce trecea pe acolo. Amélie își pusese pălăria ei preferată — neagră, cu borurile dublate cu satin alb, și un palton gri, împodobit cu găitane negre la manșete, la buzunare și la gât. Astfel îmbrăcată, se simțea pariziană până în vârful unghiilor. De la deschiderea „Ciclistului încununat“ nu mai avusese ocazia să părăsească strada Montreuil. Această plimbare în cartierele din centru, cu trotuarele largi, cu fațade înstărite, era pentru ea ca o recompensă.

Cele două tinere cerură șoferului să oprească în Piața Operei și coborâră pe rue de la Paix, luând-o pe jos, oprindu-se la vitrinele cu pălării complicate, bijuterii de regină, blănuri, rochii, lenjerie. În fața fiecărui etalaj exclamau, criticau și sfârșeau prin a fi de acord. Amélie se deda cu fervoare acestui fel de conversație de care fusese multă vreme lipsită.

— E îngrozitor de scump ! observă Marthe. Dar privind la dreapta și la stânga îți vin idei. O femeie adevărată își construiește farmecul personal cu detalii culese de peste tot...

— Ai văzut corsajul ăsta ? întreba Amélie.

— Îți place ?

— Găsesc că e de o finețe, de o subțirime !...

— Nu ți se potrivește, Amélie ! Ai interes să-ți descoperi gâtul care-i atât de frumos...

— Poate că ai dreptate. Dar, oricum... Modelul cade bine ! Oh, și haina asta !... Ce fel de blană o fi ?

— Mă întreb !... Poate chinchilla.

Flecărind până la pierderea suflului, traversară Piața Vendôme și-și continuară prospecția până spre strada Rivoli. Deodată, Marthe scoase un geamăt vinovat :

— Dumnezeule ! Am uitat de Gilbert ! E șase și un sfert ! O să mă tragă de urechi !

Răzând ca niște nebune, se precipitară spre o stație de taxiuri.

Gilbert Vasselin aștepta în fața ușii imobilului. Era subțire, șters și sec, purta ochelari mari și avea o gură îngustă, o frunte mare și picioare mici. În ciuda întârzierii considerabile a nevestei sale, o primi cu o politețe desăvârșită :

— Nu te scuza, draga mea. Nu sunt de plâns : mă gândeam la dumneata !

Acest mod de a se adresa cu „dumneata" între soți o amuți pe Amélie. Dar nu avu timp să-și analizeze tulburarea. Deja, Gilbert Vasselin se înclina în fața ei și îi săruta mâna. Surprinsă de acest gest, roși puțin, se supără pe propria ei încurcătură și se făcu stacojie.

— Te-am mințit, Gilbert, când ți-am spus că prietena mea e încântătoare ? întrebă Marthe.

— Ai spus mai puțin decât e în realitate.

— M-am dus s-o caut în cafeneaua mică și pitorească pe care o ține împreună cu bărbatul ei și am petrecut mai mult de o oră privind pe la vitrine. Nu fă ochii mari. Am fost foarte cuminte. N-am cumpărat nimic !...

În timp ce Marthe vorbea, Amélie o examina cu o uimire melancolică. Prezența soțului ei îi era nefastă. Ca să fie sigură că e pe placul acestuia, își exagera farmecul natural și devenea afectată. Chiar și vocea îi era schimbată. Și felul de a privi, de a surâde, de a-și ține capul. Ciripitoare, zburdalnică, nebunatică, părea că dă o reprezentație.

— V-ar plăcea să vedeți apartamentul ? întrebă Gilbert Vasselin. Portăreasa ne așteaptă...

— Cu plăcere, prietene ! Amélie, contez pe tine ca să ne dai o părere sinceră. Știi, Gilbert, și-a aranjat micuțul interior cu un gust desăvârșit.

Precedați de o portăreasă, pierdută de amabilitate, vizitatorii se îndreptară spre ascensor. Cabina fiind prea mică, se despărțiră în două grupuri. Ridicată deasupra solului cu o încetineală solemnă, Amélie, vag neliniștită, asculta murmurând o apă invizibilă și trosnind încheieturile cabinei de lemn, în timp ce prin fața ochilor îi defilau imagini de trepte acoperite cu covor roșu, prins cu bare de alamă. Apartamentul, situat la etajul al treilea, se compunea dintr-un salon mare, o mare sufragerie dând spre stradă și trei camere mici, ale căror ferestre se deschideau spre o curte. În plus, o baie, o bucătărie și closete de o albeață orbitoare. Încăperile erau goale și răsunau. Tavanul era la trei metri douăzeci. Era și un balcon. Parchetul erau în două culori. Amélie nu văzuse niciodată ceva atât de frumos, dar Marthe critica așezarea și orientarea față de soare a camerelor. Ultima, cea din fundul coridorului, nu primea soare decât târziu după-amiaza ; cât despre prima, era prea departe de baie. Și apoi, fiecare cameră măsura abia șaisprezece metri pătrați și părea

dificil să faci să intre în ea altceva decât un pat și un dulap. Gilbert propuse să dea jos un zid despărțitor ca să facă o singură cameră din două. Era soluția ideală, dar portăreasa le atrase atenția că nu se putea hotărî nimic fără consimțământul proprietarilor.

— Am să mă văd mâine cu el! spuse Gilbert cu autoritate.

Și strecură cu ostentație un bacșiș substanțial în mâna portăresei imobilului.

— Și dacă vine altcineva să viziteze? întrebă ea strângând în palmă ceea ce primise.

— Îl lași să aștepte.

— Până când, domnule?

— Patruzeci și opt de ore sunt de ajuns.

Vorbea cu o voce tranșantă. Siguranța lui o încânta pe Marthe și o agasa pe Amélie. Aceasta îl judeca drept pretențios și prost. Prin contrast, calitățile lui Pierre i se păreau de două ori mai mari. Regretă că îl părăsise. Departe de el, își pierdea timpul. Dar avea să-l revadă foarte curând. Gândindu-se la norocul pe care-l avusese deveni beată de încântare. Se simțea bogată, puternică, de invidiat.

— Cât e ceasul? întrebă ea grăbită.

— Șapte și douăzeci! răspunse Gilbert.

— Trebuie să mă întorc.

— Ah, nu încă — spuse Marthe. O să vii cu noi să iei un porto la hotel.

— Nu pot.

— De ce? Bărbatul tău ți-a spus să nu te grăbești. Nu o să fie îngrijorat. Te știe în bună companie...

Amélie băgă de seamă că Gilbert Vasselin se codea să confirme această invitație. Fără îndoială, deplângea faptul că Marthe își alesese cea mai bună prietenă dintre oamenii mărunți. Dezaprobarea dădea feței sale un aer de suficiență și de inepție.

— Nu! zise Amélie cu fermitate. Rămâne pe altă dată.

— Atunci, să ne dăm întâlnire — spuse Marthe.

Amélie se tulbură:

— Trebuie să mă consult cu bărbatul meu, mai întâi. Avem atât de mult de lucru în momentul ăsta! Ce număr de telefon aveți la hotel?

Îl notă în carnet.

— O să te însoțim, zise Marthe cu o voce ezitantă.

— În nici un caz! exclamă Amélie.

Gilbert Vasselin, și de astă dată, evită să-și dea consimțământul la o propunere atât de deplasată. Amélie intenționa să se întoarcă cu metroul, dar o tresărire de mândrie o împinse dintr-o dată spre stația de taxiuri. Gilbert și Marthe o urcară în automobil. Se auziră noi proteste prietenești:

— Fără vorbă!... Contăm pe tine!... Pe voi!... Telefonezi tu, sau să te sun eu?...

Când taxiul porni, Amélie se simți eliberată de o obligație epuizantă. Își regăsea cartierul, viața, cu plăcerea pe care o simți când îmbraci o haină veche, formată după obiceiurile trupului. Automobilul mergea încet. Din stofa uzată a banchetei se degaja un miros de fum stătut și de mucegai. În spatele geamurilor se agita un Paris negru, lucios, punctat de lumini scurte. Această mișcare dezordonată și întunecată se transmitea gândurilor tinerei femei. În mod involuntar, și-i închipui pe Marthe și pe Gilbert, în fierbințeala dragostei fizice. Această viziune îi fu neplăcută. Jocul corpurilor, care între Pierre și ea avea un sens atât de sălbatic și atât de nobil în același timp, i se părea obscen îndată ce-și imagina un alt cuplu dedându-se aceloraşi mângâieri. Dezamăgită de ei, se gândea la modalitatea de a nu-i mai vedea. Apoi, încercă să-și amintească de corsajul pe care-l văzuseră pe rue de la Paix. Această ultimă preocupare sfârși prin a o îndepărta de la oricare alta. Corsajul era de mătase chinezească ivorie, cu mâneci ample, strânse la încheieturi, cu guler înalt, cu un dublu colier de dantelă foarte fină, mergând de la un umăr la celălalt. Simplitatea desenului o încânta pe Amélie. S-ar fi spus că fusese făcut anume pentru ea. Cu cât se gândea mai mult la el, cu atât era mai obligată să accepte că exista între ea și acest veșmânt un păienjeniș de afinități misterioase. „Dacă Pierre

m-ar vedea îmbrăcată astfel ! ?" Subit, voi să-i placă soțului ei. Din toate puterile ! Ca și cum n-ar fi terminat să-l cucerească. Cea mai mare parte a timpului, i se arăta în fel de fel de toalete ofilite. Era o greșeală. Trebuie să fie mai cochetă. Să lupte împotriva obișnuinței. Să-i facă încontinuu surprize. Cu un corsaj ca acela, fusta cea mai banală era pusă în valoare. Era oare imposibil să-l reproducă întocmai, cu cheltuială mai puțină ? Își amintea modelul în cele mai mici amănunte. Ar putea coase fără să-și părăsească locul, la casă, în timpul orelor fără clientelă. O febră de croit, de surfilat și de brodat îi circula prin vene. Ajunsă la cafenea, împinse ușa și înaintă spre bărbatul ei, fericită, triumfătoare, ca și cum el ar fi putut s-o vadă în corsajul la care visa.

— În sfârșit ! exclamă el. Începusem să mă îngrijorez. Te-ai distrat bine, cel puțin ? Ești mulțumită ?

Ea nu îndrăzni să-i mărturisească dezamăgirea și spuse :

— Foarte mulțumită.

— Povestește.

— Mai târziu.

El o strânse la piept și o sărută. Din fericire, nu erau decât Jointoux și Boursier la tejghea. O salutară cu amabilitate. Ea găsi că aveau fețe prietenoase. După ce părăsise cafeneaua timp de trei ore, o revedea cu alți ochi. Nici nu era atât de mică această cafenea ! Era o cafenea drăguță, o cafenea frecventată, bine ținută. Reconfortată, se retrase în camera ei ca să se schimbe.

11.

Amélie se temu ca Pierre să nu-i critice ideea, dar, de îndată ce-i vorbi despre ea, o îndemnă să se apuce de lucru. A doua zi dimineață, lăsându-l pe bărbatul ei la cafenea, se duse la un mare

magazin de pe malul stâng ca să-și aleagă țesătura. Era zi de solduri. Lumea se înghesuia în jurul raioanelor. Fețele femeilor aveau expresii în același timp calculate și buimace. Cumpărau ca și cum ar fi furat. În această atmosferă electrizantă, Amélie însăși nu mai era sigură că știa ce face. Luă o bucată de mătase chinezească de culoare sidefie și nasturi potriviți la culoare. Apoi, fără să-și dea seama de drumul pe care-l făcuse, se trezi la etajul confecțiilor pentru bărbați. Acolo fu întâmpinată de o adunătură de manechine cu ten de fecioare, cu mustăți de mătase și cu haine țepene. Privea aceste simboluri etichetate ale eleganței masculine și încerca să și-l imagineze pe Pierre în ținutele și în atitudinile lor. Astfel îl vedea, rând pe rând, în haină de vânătoare cu buzunare cu burduf, în haine de stradă bleumarin, încheiate peste o cravată de culoare roșu-închis, în frac negru de ceremonie, cu jobenul lucios în mână, cu mănuși de culoarea untului proaspăt și cu floare la butonieră, sau în pantaloni de călărie, cu vestă de piele întoarsă gri, cu cravată, cu cizme roșcate și cu șapcă de jocheu. Aceste deghizări succesive o încântau, o făceau să amețească. Avu o iluminare interioară : bărbatul ei avea nevoie de un costum nou. Își roti ochii primprejur și un vânzător vârstnic și patern se grăbi să o servească. Îndrumată de el, nu-i fu greu să găsească ceea ce căuta : un costum bine croit, practic și distins, nici prea închis, nici prea deschis, putând fi purtat la orice oră din zi. Modelul ideal, dintr-o stofă gri-roșcată, luminată de o dunguliță mov, costa șaptezeci și trei de franci și exista la toate măsurile. Dar nu trebuia să conteze pe faptul că Pierre va veni să-l încerce. Dacă i-ar spune așa ceva, ar răspunde că nu înțelege necesitatea unei asemenea cumpărături și că, de altfel, n-avea timp să se ocupe de asta. Dar, pus la curent cu situația, vânzătorul nu păru impresionat. Putea Amélie să-i dea măsurile aproximative ale soțului ei ? Ea mărturisi, roșind puțin, că nu le știa.

— Ei bine, întoarceți-vă acasă, luați-le cu grijă și reveniți să mă vedeți — zise vânzătorul. Vom alege costumul după indicațiile dumneavoastră. Mâine, comisionarul o să vi-l aducă acasă

și o să aștepte cât să-l puneți pe soțul dumneavoastră să-l încerce. Dacă e mulțumit, îl păstrați, bineînțeles, după ce plătiți factura. În caz contrar, îl dați înapoi angajatului nostru, fără să vă coste nimic.

Impresionată de atâta încredere, Amélie îi mulțumi acestui om priceput și îi promise că-i va urma sfatul. Întoarsă acasă, se duse drept în camera ei, scoase din dulap un costum vechi de-al lui Pierre, îi luă măsurile și ieși din nou fără să treacă prin cafenea. La cea de-a doua vizită la magazin, i se păru că era încă și mai multe lume și mai mult zgomot decât înainte. O căldură, un miros liniștitor se degajau din mulțimea în mișcare din jurul ei. Pătrunzând în ascensor, crezu că va fi sufocată între atâtea cărnuri comprimate. Vocea liftierului enumera veșnicele tentații : broderii, lenjerie, parfumerie, încălțăminte... Ca și cum ar fi recitat etapele unui itinerariu sacru. La fiecare oprire, tresărirea cabinei se repercuta drept în inima Améliei. Când coborî la etajul trei, calmul care domnea în raionul confecțiilor pentru bărbați îi mări în mod deosebit amețeala. Cu tâmplele zvâcnind, cu limba grea, trebui să se așeze pe o banchetă, în fața unei vitrine pline cu ciorapi de mătase neagră. Ciorapii semănau cu niște enorme lipitori. Fu străbătută de un fior de dezgust și-și întoarse ochii. Mai târziu, cum greața persista, o puse pe seama oboselii. Cu adevărat, Pierre și ea duceau o existență foarte grea, de câteva luni. Rezultatul ? Nu se mai ținea pe picioare și amețea din nimic... Se hotărî să se culce în seara aceasta la ora nouă, după marele aflux al clientelei. Un șef de raion, îmbrăcat în jachetă protocolară, o studia cu colțul ochiului. Rușinată, se ridică și se îndreptă spre fundul sălii. Se simțea mai bine. În sfârșit, își descoperi vânzătorul.

— Ați adus măsurile ? întrebă el.

Amélie scoase o hârtie din poșetă și i-o citi cu o mândrie prost ascunsă :

— Lărgimea umerilor : 47 ; înconjurul taliei : 85 ; lungimea piciorului : 94...

El dădea din cap ca un cunoscător. Când ea termină, vânzătorul se întoarse către un rând de costume gri, atârnate unele lângă altele pe umerașe, apucă unul, îl dădu jos și spuse:

— Acesta e ce vă trebuie. Soțul dumneavoastră are exact talia manechinului. Numai mânecile de scurtat. Bine făcut cum e, nu e nici o dificultate să se îmbrace cu lucruri gata confecționate.

Flatată, Amélie îl asigură că, într-adevăr, Pierre nu era greu de îmbrăcat. În sfârșit, luându-și inima în dinți, îi ceru vânzătorului să mai adauge și un alt costum cu aceeași talie, dintr-o lână maro foarte fină:

— Să aibă de unde alege.

— Dacă nu cumva o să le ia pe amândouă! spuse vânzătorul.

— Așa aș dori! opină Amélie cu un surâs de mare doamnă.

Își dădu numele și adresa. Vânzătorul o conduse la ascensor. Dar, amintindu-și că-i fusese rău, preferă să coboare pe scări.

Era trecut de prânz când ajunse la cafenea. O duzină de clienți se înghesuiau în sală. Sunetul vocilor acoperea, din când în când, suspinul nazal al gramofonului. La capătul tejghelei, un meșter zugrav își pregătea cu religiozitate absintul. Din sticla înclinată, apa curgea picătură cu picătură pe bucata de zahăr, pe care o linguriță găurită o ținea deasupra lichidului verzui și lăptos. Pierre se trase deoparte ca s-o lase pe Amélie să treacă. Ea se așeză la casă.

— Ai găsit ce voiai pentru corsaj?

— Da.

— O să fie drăguț?

— Foarte drăguț...

Schimbară între ei priviri și surâsuri prin tumultul, fumul și zgomotul celorlalți. Scurt și delicios. Apoi, fiecare se întoarse la treburile sale. Amélie se felicită că nu-l întrebase pe Pierre înainte de a-i cumpăra un costum. Mâine, când o să i se aducă pachetul, ce surpriză! Numai de-ar vedea cu ochi buni lucrul acesta! Evident, cheltuiala era cam mare. Dar trebuia să știi din când în când să trăiești peste mijloacele tale! Îl privi, îl îmbrăcă în

minte din cap până în picioare: „griul o să-i stea mai bine decât maroul. El, cu costumul cel nou, și eu în noul meu corsaj!..."

Niște exclamații mânioase o treziră din visare. Zidarul, un individ mare și slab, cu fața murdară de pete albe, cu mustățile întărite de tencuială, bătea cu podul palmei în tejghea. Ochii lui aveau o strălucire fixă, stupidă. Își răsese deja absintul și cerea încă unul. Dar Pierre scutura din cap:

— Ajunge atât!

— Nu vrei să mă servești?

— Nu.

— De ce?

— E treaba mea. Potolește-te. Zbieri. Deranjezi pe toată lumea...

— Adu sticla... O picătură și gata!...

— Unde să-ți mai bagi picătura? Nu vezi că ți-ai făcut plinul?

Amélie tresări, mirată să audă cuvinte atât de vulgare din gura soțului ei. Zidarul își încruntă sprâncenele, împinse bărbia înainte. Ochii i se injectau de sânge:

— Mă iei ca pe o domnișoară? Îți spun că mai vreau!...

— Du-te să ceri în altă parte.

— Și dacă-mi place să mă îmbăt aici?

— Dar mie nu-mi place. Nu-i ăsta stilul casei, înțelegi?

— Al casei? Al casei? îngăimă celălalt.

Avu un rânjet care îi crispă buzele pe fața grețoasă și aruncă trei centime pe tejghea:

— Te plătesc. N-ai dreptul să mă refuzi. Varsă-ți drogul! Și fără mofturi.

Cu un bobârnac, Pierre respinse monezile:

— Bagă-ți astea în buzunar și întinde-o! Te-am văzut destul!

Cu capul vârât între umeri, cu brațele atârnând, zidarul se legăna de pe un picior pe celălalt. În jur conversațiile încetaseră. Toate privirile se ațintiseră asupra lui. Cuprinsă de groază, Amélie voi să-l roage pe bărbatul ei să fie prudent. Murmură:

— Pierre, Pierre, lasă-l...

Dar el nu o asculta. Întors spre bețiv, reluă cu o voce ciudat de calmă :

— Ai înțeles ce ți-am spus ? Întinde-o...

În loc să asculte, omul se crispă, bântuit de gânduri negre. Toată furia i se adunase în priviri. Mâna îi alunecă pe tejghea, apucă paharul gol. Cineva strigă :

— Atenție !

O lumină străluci, despică aerul și se sparse de zid în țăndări. Amélie își acoperi ochii cu mâna. Pierre se aplecase ca să evite proiectilul. Se ridică, deschise portița care închidea tejgheaua și înaintă cu pași înceți spre zidar. Acesta, văzându-l venind, își pierdu siguranța. Ridicând pumnii, bâigui :

— Nu te apropia că dau !

Brațul lui drept se destinse cu moliciune. Pierre îl prinse din zbor de încheietură, îl îndoi, îl răsuci cu o smucitură scurtă. Zidarul lasă să-i scape o exclamație de durere. Atunci, fără să-i dea drumul, Pierre îl împinse spre ușă cu puternice lovituri de genunchi în spate. Consumatorii se dădeau deoparte în fața lui ca să-i lase cale liberă. Înspăimântată, Amélie nu mai avea nici măcar puterea să vorbească. Inima i se spărgea în piept. Totul îi juca în fața ochilor. Cu o lovitură neașteptată, Pierre azvârli bețivanul în stradă :

— Și să nu te mai întorci ! Dacă nu, te pocesc de-a binelea !

Dincolo de vitrină, o umbră se clătina, gesticula. Clienții se dezlănțuiră într-o rumoare de râsete și de comentarii indulgente :

— E Marco... Nu e rău de obicei... dar când a luat-o, trebuie să te ții deoparte...

Pierre reintră. Era palid la față. Nările îi fremătau. Îi surâse Améliei :

— Sper că nu ți-a fost frică ?

— Nu ! bâigui ea.

Dar un nod i se pusese în gât. Tremurând, sfârșită, îl privea pe Pierre cu intensitate și amplifica în minte pericolul prin care acesta trecuse, ca pentru a-și da dreptul să-l admire și mai mult. O obișnuise cu prea multă blândețe în raporturile dintre ei, ca

acum să nu fie mirată de violența de care dăduse dovadă. „Un bărbat în adevăratul înțeles al cuvântului!“, gândi ea cu o neliniștită indiferență.

Între timp, ora aperitivelor trecuse. Clienții plecau unul câte unul. Curând nu mai rămaseră la tejghea decât domnul Florent și o lucrătoare lăcuitoare. Era timpul mesei. Emoția îi deschisese Améliei foamea. Simți o poftă irezistibilă de morun și de cartofi prăjiți. De acord cu Pierre, cumpără două porții bune de la vânzătoarea de pe cealaltă parte a străzii. Se așezară să mănânce la mica lor masă obișnuită, în fundul cafenelei. Înainte chiar de a gusta din pește, Amélie îi simțea gustul pregnant pe limbă. Îl grăbi pe Pierre să se așeze, să înceapă: „Miroase atât de bine! Hai repede!“, dar, când duse la gură prima înghițitură, foamea îi dispăru. Perseverentă, se sili să mestece această înghițitură cu gust de ulei și de fum care-i întorcea stomacul pe dos. În fața ei, Pierre înfigea adânc furculița, rupea pâinea, vorbea, bea cu înghițituri prelungi.

— Îți place? întrebă ea.

— E grozav! spuse el cu gura plină. Dar tu nu mănânci?

Ea îi adresă un surâs de devoțiune maternă.

— Nu te ocupa de mine...

— Ce faci?

— Nimic, mă gândesc... Te privesc...

Or, cu cât îl privea mai mult, cu atât se gândea mai mult la costumul cel nou. Și, cu cât se gândea mai mult la costumul cel nou, cu atât simțea mai tare nevoia de a-i vorbi despre el. Își dădu seama că nu va avea răbdare să-și păstreze secretul până a doua zi. Domnul Florent își plăti consumația și ieși urmat de lăcuitoare. Cafeneaua era goală. Incapabilă să se mai abțină, Amélie murmură:

— Pierre, ghici ce-am făcut azi-dimineață.

— Ți-ai cumpărat material pentru un corsaj.

— Asta nu-i tot.

— Ah, nu?

— Nu, m-am gândit și la tine.

— Drăguț din partea ta.

— Îți lipsesc atâtea lucruri.

Acest preambul îi trezi bănuielile lui Pierre. Puse jos cuțitul și furculița și își țintui nevasta cu o privire întrebătoare.

— Da — reluă ea. Adevărul e că nu mai ai cu ce te îmbrăca. Ți-am luat măsurile și am reținut două costume pentru tine. O să-ți fie aduse mâine. Ai să-l alegi pe cel care o să-ți placă mai mult...

— Ce spui tu acolo ? întrebă el cu un aer nedecis, pe jumătate surâzând, pe jumătate bănuitor.

— Adevărul.

— Doar n-ai făcut așa ceva, Amélie ?

— Ba da.

— Fără să-mi spui ?

Ea ridică din umeri :

— Te cunosc bine ; n-ai fi fost de acord.

El începu să râdă :

— Nici acum nu sunt !

— Așteaptă cel puțin să vezi cele două costume.

— Cât costă ?

— Șaptezeci și trei de franci.

— Amândouă ?

— Nu ; fiecare.

El tresări, aiurit, neîncrezător.

— E o nebunie !

Lui Amélie îi venea greu să-și stăpânească dezamăgirea pe care i-o provoca acest reflex de neînțelegere masculină.

— Se vede bine că n-ai deloc noțiunea prețurilor ! zise ea. Există stofă și stofă. Asta e de toată frumusețea !

Pierre plesni din buze.

— Poate să fie, la prețul ăsta !

— Și culorile sunt foarte șic : gri-roșcat și *tête de nègre*.

— Și *tête de nègre* ! repetă el încetișor, ca și cum acest argument i-ar fi forțat considerația.

— Exact. *Tête de nègre* ! Se poartă mult în sezonul ăsta. De altfel, griul-roșcat ți-ar sta mai bine.

— Poate ! spuse el. Dar ce importanță are ? N-am nevoie de un costum nou !

— Toate costumele tale sunt uzate.

— Pentru lucru nici nu-mi trebuie altele.

— Și ca să ieși ?

— Ca să ies ?

— Da, dacă într-o seară, de exemplu, suntem invitați...

— De către cine ?

— Nu știu... Se poate întâmpla... sau dacă ne hotărâm să ne ducem la restaurant, la teatru !...

El o privea cu expresia amuzată a unui adult care ascultă gânguritul unui copil.

— Știi bine că e imposibil, Amélie ! adăugă el într-un târziu.

Ea simți că avea dreptate și, ca întotdeauna, această idee o făcea nu să-și recunoască propria vină, ci să se supere. Enervarea i se urca spre buze dându-i dorința de a discuta, de a contrazice, de a ține piept.

— De ce e imposibil ? strigă ea cu un fulger de sfidare în priviri.

— Nu putem părăsi cafeneaua.

— Eu nu spun că acum !

— Și atunci când ?

— Mai târziu, după ce vom plăti datoriile și vom fi luat pe cineva să ne ajute...

— Atunci, o să ne gândim. Dar până atunci, crede-mă, avem altceva de făcut decât să cheltuim șaptezeci și trei de franci pentru un costum pe care nu-l pot purta din lipsă de timp.

— Și asta ce înseamnă ?

— Înseamnă să nu mai vorbim despre asta.

Ca să îndulcească brutalitatea acestei concluzii, surâse și vru s-o ia de mână. Ea îl respinse. Niciodată n-ar fi crezut că el ar putea să se încăpățâneze într-un refuz atât de categoric. Res-

pingând costumele pe care ea i le alesese cu atâta dragoste, îi aducea o ofensă foarte gravă.

— Amélie — murmură el — sper că mă înțelegi...

— Foarte bine! afirmă ea cu o voce șuierătoare. Am fost o proastă când am comandat costumele astea, și îți mulțumesc că mi-ai spus-o cu atâta sinceritate. Singura mea scuză e că am crezut că fac bine. Am să telefonez imediat la magazin ca să anulez comanda.

— Pot telefona eu în locul tău.

— Nu, nu! exclamă ea cu un rânjet amar. Eu am făcut greșeala, eu trebuie s-o repar!

Urmară câteva clipe de tăcere. Amélie privea în gol. Se gândea la costumul gri, la costumul maro, la nădejdea ei, la decepție, și o greutate mare o apăsa pe suflet. Vocea lui Pierre îi ajungea îndepărtată și tandră:

— E ridicol, Amélie! Revino-ți! Mănâncă! Se răcește totul!...

Ea-și plecă ochii spre farfurie. Carnea albă a peștelui se sprijinea de carnea blondă a cartofilor prăjiți. Amélie examina aceste mâncăruri înțepenite și universul se decolora în jurul ei. Deodată, tresări. I se întorcea stomacul pe dos. O apucă o greață densă. Se ridică în picioare, palidă, dând la o parte scaunul și apăsându-și batista la gură.

— Ce-ai pățit? întrebă Pierre.

Ea îl înlătură cu brațul liber și șopti:

— Lasă-mă să plec...

— Nu te simți bine, Amélie? Răspunde! Nu te simți bine?

Cu pași repezi, se îndreptă spre ușa din spate, o deschise și ieși în curte, unde se aflau closetele comune. Să reziste până acolo! Adăpostită în closet, avu un suspin de ușurare, se abandonă, înfierbântată, înfrigurată și începu să vomite.

În spatele ușii îl auzea pe Pierre care spunea:

— Amélie! Amélie!

Între două sughițuri, ea strigă fără putere:

— Pleacă! Întoarce-te în cafenea!

Dar el nu pleca. Ea gâfâia. I se muiaseră picioarele. Broboane de frig îi tremurau la rădăcina părului. Încetul cu încetul, totuși,

îi venea inima la loc. Ușurată, își netezi părul în fața unui ciob de oglindă fixată de perete, își șterse fața umedă, își trase șorțul și deschise ușa.

— Ce-i cu tine ? exclamă Pierre.

Stătea în fața ei, stupid, răvășit, ca și cum, dintre ei doi, el fusese cel căruia i se făcuse rău. Mișcată de o solicitudine atât de evidentă, ea își uită, pentru moment, supărarea. Un surâs palid îi încolți pe buze.

— S-a terminat, Pierre. Mă simt mai bine.

— Dar ce-ai avut, de fapt ?

— O amețeală și niște grețuri ! Ah, nu-i ceva nou ; astăzi de dimineață, când eram la magazin, mi-a venit să vomit. Și ieri de asemenea, pe la aceeași oră...

El deschise ochii mari și ridică din sprâncene. O idee fericită păru că-i luminează fața. Cu ezitări, ca și cum i-ar fi fost frică să-și compromită speranța exprimând-o, murmură :

— Amélie... Ce-mi spui tu... Iartă-mă... Dar nu cumva aștepți un copil ?

12.

Coborî repede primele trepte. Simțea o privire în ceafă. Moașa o urmărea cu privirea, prin ușa întredeschisă. În sfârșit, o închise. În fața și în spatele lui Amélie, scara era goală. Ușurată, se opri să-și tragă răsuflarea. Se strângea carnea pe ea la amintirea mâinilor puternice, cu palmele roșii și crăpate, cu unghiile tăiate scurt, care se îndreptau spre ea ca niște crabi. „Ei bine, da, micuță doamnă, o să fie în octombrie !...“ Amélie asculta ecoul acestei fraze răsunând în mintea ei. Cele câteva cuvinte fuseseră de ajuns ca să răscumpere rușinea îndurată. Nimic nu mai avea însemnătate în fața certitudinii minunate pe care o căpătase acolo sus. Continuă să coboare ținându-se de rampă.

Pierre fusese cel care o hotărâse să facă această vizită. Rămas singur la cafenea, aștepta rezultatul consultației cu înfrigurare. „Când am să-i spun că-i adevărat, ce fericire !“ Autoritatea doamnei Portelouze era pentru el incontestabilă. El însuși o alesese, după ce se interesase discret asupra meritelor ei. Se spunea în cartier că, dată pe mâna ei, o femeie era sigură că va naște un copil bine făcut, cu exact atâtea dureri câte trebuie. În plus, doamna Portelouze avea avantajul că locuia în apropiere de strada Montreuil, la colțul cu bulevardul Charonne. Încă un etaj, loja portăresei, trotuarul, lumina, zgomotul străzii... Amélie făcu un pas greșit și fu cât pe ce să-și scrântească o gleznă. Îi sări inima. Se temea pentru doi acum. Purta în pântec semnul dragostei lui Pierre. Înțelegerea lor trupească nu mai era un mister atât de nedefinit, de nesesizat, ci o realitate, un grăunte de viață așezat în centrul făpturii ei. Orice s-ar fi întâmplat, nu mai putea nega că era femeia unui bărbat. În curând, chiar, nu va mai putea ascunde. Numai văzând-o, oamenii vor ști că fusese fecundată. Fremătă de rușine și-și lăsă capul în jos. Se încrucișa cu diferiți trecători. „Aceasta“ nu se bagă încă de seamă, din fericire. Două sau trei luni de răgaz, aproape. Și apoi... Amélie refuză să se gândească la neplăcerile sarcinii. Nu mai mergea, ci zbura, purtătoare a unui miracol. Cu toate acestea, cum se apropia de cafenea, simți dintr-o dată, dincolo de orice judecată, că nu trebuia să se arate imediat în fața lui Pierre. O nevoie sălbatică de singurătate și de gândire o îndemna să amâne întâlnirea. Se strecură pe poartă pe furiș. Nu o văzuse nimeni. Curtea era goală. În spatele geamurilor atelierului lăcuitoarele frecau cu tamponul mari suprafețe de lemn lucios. Un ferăstrău scârțâia. Un ciocan lovea. Întregul univers era la lucru. Amélie se închise în camera ei. Era ora unsprezece. Prin tulul perdelelor se strecura o lumină filtrată. În oglinda dulapului, o femeie tânără și subțire, cu fața palidă, cu ochii întunecați, aștepta să fie interogată. Amélie regretă că nu terminase de cusut corsajul din mătase ivorie de China. Și l-ar fi pus pentru această ocazie. Ce ocazie ? Timp de o clipă, se jucă a fi uitat de sarcină. Își făcea gol în cap și păzea ieșirile. Apoi, la limita rezistenței, așa cum deschizi gura după

ce ți-ai ținut multă vreme respirația, se lăsă din nou cuprinsă de ideea exaltantă : „Am să am un copil !“. Acest copil, nu avusese nici măcar timpul să și-l dorească, în agitația vieții de muncă zilnică și de dragoste egoistă ; dar acum, încărcată cu el, tremura de recunoștință, ca și cum dorința ei cea mai fierbinte i-ar fi fost în sfârșit îndeplinită. Fără îndoială că nevoia de a fi mamă i se infiltrase cu încetul în trup, înainte de a-și fi dat seama de asta. De asemenea, independent de voința ei, se va desăvârși în ea creșterea copilului. Era înspăimântător să te gândești că o mică ființă se dezvolta deja în pântecul ei, într-un mod surd, orb, visceral, și că era neputincioasă să-l supravegheze și să-l ajute să se formeze. Mai aproape de ea decât oricine, el scăpa, mai mult decât oricine, puterii ei. Băiat sau fată ? Pierre voia un băiat. O spusese de mai multe ori. Ar fi vrut să-l asigure că-i va oferi un fiu. Dar trebuia să se mulțumească să spere, ca și el. Era nedrept. Deodată, se îndoi de sine însăși. Își spuse că era lipsită de experiență. Noțiunile ei asupra modului în care se năsteau copiii erau încă foarte vagi. Va ști ea oare să facă un bébé frumos, cu numărul exact de degete la picioare și la mâini, cu urechile bine tivite, cu ochi, cu gură, cu un nas regulat, fără să uite părul și unghiile ? I se părea că e prima femeie pe lume chemată să ilustreze minunea creațiunii. Apoi, se gândi la mama ei și-i sări inima, i se frânse. Cu genunchi slabi se retrase spre pat. Ah ! Cât ar fi vrut să se poată destăinui mamei sale în clipa aceea ! Să o poată întreba : „Ai fost și tu ca mine ? Simțeai și tu această mândrie de a da viață și această teamă, în același timp, de a nu fi la înălțimea sarcinii ? Te gândeai la chipul pe care-l va avea copilul tău ? Mă închipuiai înainte de a mă fi adus pe lume ? Am devenit ceea ce sperai să devin, la data când mă purtai atât de aproape de inima ta ?“ Niciodată Amélie nu simțise o nevoie mai presantă de mama ei decât acum, când avea să fie la rândul său mamă. Dar, din partea Mariei, totul nu era decât gol și tăcere. Simțea în gură gustul lacrimilor. Se sufoca stăpânită de un sentiment straniu, dulce-amărui. Pentru a reacționa împotriva acestei slăbiciuni deschise dulapul și-și scoase cea mai frumoasă rochie, aceea pe care și-o pusese când ieșise cu Marthe. Vroia

să se facă foarte frumoasă ca să-i anunțe lui Pierre că avea să-i dăruiască un copil. Trebuia ca această mărturisire să fie pentru el o ocazie suplimentară de a aprecia farmecul nevestei sale. Se privi din nou în oglindă, se sperie de ochii ei roșii și-și turnă niște apă în lighean ca să se spele pe obraji. „Sunt o proastă! Și Pierre care mă aștepată!" Își muie mâinile în apa proaspătă. Privea în gol. Surâdea, își sufla nasul și lacrimile continuau să-i curgă de bucurie.

Fără să părăsească tejgheaua, Pierre, nervos, supraveghea ușa care dădea în stradă. Ușa din spate fu însă cea care se deschise. Amélie apăru în prag. De ce intra pe acolo? Găsi că arată frumoasă și plină de mister. În loc să pătrundă în sală, îi făcea semn să vină lângă ea. Îi fu teamă. Lăsându-și baltă clienții, veni lângă ea și o întrebă cu voce joasă:

— Cum e?

Ea îl luă pe coridorul întunecos, care dădea în curte. Lipită de zid, cu ochii mari deschiși, îi spuse:

— Da, Pierre, așa este!

El se aștepta la acest răspuns și, totuși, când îl primi, fu sufocat de emoție. Incapabil să spună vreo vorbă, deschise brațele. Amélie se cuibări la pieptul lui. Aplecat asupra ei, abia îndrăznea să o strângă, să o sărute, atât i se părea de vulnerabilă și de prețioasă. În sfârșit, murmură:

— Mulțumesc, Amélie.

Și, dintr-o dată, un tumult i se stârni în minte. Plesnea de mândrie și de putere. Acum, Amélie era și mai a lui decât înainte. Între ei, dragostea căpăta o semnificație nouă, nobilă și gravă. „Nevasta mea. Copilul meu." Își repeta aceste cuvinte și o puternică ardoare virilă îi umfla mușchii. Să muncească, să apere, să se lupte. Singur împotriva tuturor. Va fi văzut la treabă. Era nerăbdător să dovedească de ce era în stare atunci când fericirea familiei sale era în joc. Amélie, lângă el, respira încetișor, topită, ușoară.

— Cum te simți? întrebă el smerit.

— Mai bine.

— Vrei să vii cu mine la cafenea?

— Mai târziu, Pierre. Aș vrea mai întâi să-i scriu tatei ca să-i anunț vestea.

Pierre găsi că ideea nevestei sale era excelentă. Simțea nevoia să o aprobe în tot ce făcea. Un sentiment de culpabilitate, a cărei origine nu și-o putea explica, îl făcea chiar să-și dorească ca ea să fie foarte exigentă cu el.

— Nu întârzii mult ! reluă el. Întorce-te la tejghea. Fii fericit...

El se întoarse în cafeneaua în care clienții continuau să bea și să vorbescă, ca și cum un eveniment extraordinar nu ar fi răsturnat în clipa aceea lumea. Desigur, i-ar fi plăcut să-i pună la curent și să le dea ceva din înflăcărarea lui. Dar o asemenea indiscreție n-ar fi fost pe placul Améliei. Trebuia să accepte ca ea să fie de acord să nu mai facă un mister din starea în care se afla. Cuprins de o exaltare de nespus, Pierre muta sticle, umplea pahare, încasa bani și se gândea. „Am să am un băiat. Va fi brun, puternic și inteligent. O să-l cheme Richard. Richard Mazalaigue..." În jurul lui, zgomotul creștea. Avea impresia că s-a îmbătat. Deodată, se auzi anunțând :

— Domnilor, dau de băut la toată lumea.

Exclamații de mirare îi răspunseră. Domnul Florent întrebă care-i motivul unei asemenea generozități. Enigmatic și superb, Pierre spuse :

— Așa mi-a venit mie. Profitați și nu căutați să înțelegeți.

Jubila. Râdea singur. De data aceasta, ca să ciocnească, lăsă deoparte vinul alb botezat cu apă, pe care-l bea de obicei, și-și turnă un pahar de coniac.

13.

O dată cu primele călduri, Amélie se simți și mai tare locuită, îngreunată, de dulcea povară care-i încorda mușchii stomacului. Totuși, grețurile nu o mai chinuiau. Avea o foame continuă și

petrecea nopți odihnitoare. Astfel, cu toate insistențele lui Pierre, refuză să se considere o persoană a cărei stare de sănătate cerea să fie menajată. El ar fi vrut ca ea să se culce mai devreme, să se trezească mai târziu și să se plimbe câte o oră în fiecare zi, pentru că doamna Portelouze îi recomandase să facă exercițiu fizic. La sfatul bărbatului ei, îi telefonă lui Marthe ca să se întâlnească. După ce o revăzu, îi păru rău că se deranjase degeaba. Desigur, tânăra femeie își manifestase toată bucuria și toată curiozitatea de rigoare când află că prietena ei era însărcinată. Dar, o dată mai mult, o impresie stânjenitoare dominase întrevederea lor. În noul ei apartament de pe Champ-de-Mars, decorat cu tapete în tonuri muribunde, drăguța, sensibila Marthe Tabaraud devenise o doamnă Gilbert Vasselin, frivolă, vanitoasă și flecară, a cărei frecventare nu mai prezenta nici un fel de interes pentru Amélie. De altfel, chiar dacă ar fi rămas aceeași, alături de Marthe, Amélie nu s-ar fi simțit mai în largul ei. Pentru că Amélie, și ea, se schimbase. Tot ceea ce o distrăgea de la Pierre, de la dragostea lor, de la speranța lor, de la munca lor nu întârzia să-i devină neplăcut. La cafenea, la casă, era locul în care se simțea cea mai fericită. Muncind și economisind, plătiseră deja ratele de proprietate a fondului care expiraseră, dar și trei rate care urmau să expire, astfel că nu mai trebuia să plătească dobânzi.

Domnul Hautnoir era mulțumit de reușita lor. Toată lumea, în cartier, îi simpatiza. Totuși, Amélie era îngrijorată la ideea că, mai curând sau mai târziu, clienții vor termina prin a-și da seama de situația ei interesantă. Începând cu ultima săptămână a lunii mai, talia îngroșându-se, trebui să poarte corsaje largi și veste largi. Spălătoresele fură cele care, așa cum era și de așteptat, își dădură primele seama de metamorfoza ei. Avu de suportat complimentele și zeflemelele acestor doamne. Fu întrebată dacă ea, căzând pe spate, își făcuse o cocoașă în față ? Pierre fu sfătuit să taie lemnul tejghelei în dreptul casei, ca să aibă nevasta lui loc unde să-și plaseze burta. Dar Amélie nu se clintea și nu roșea. Aceste sarcasme de care se temuse multă vreme o lăsau rece. O stare de grație o proteja împotriva aluziei picante, a râsului gros și a făcutului isteț cu ochiul. Refugiată în demnitatea

ei, îi exploata toate ungherele, ca pe un filon de minerale prețioase. O dată pe săptămână, o scrisoare de la Chapelle-au-Bois îi aducea gândurile afectuoase ale tatălui ei. Prin tocul lui Denis, Jérôme dădea vești despre ei și îi recomanda să se menajeze :

„Doamna Pinteau îți transmite că ar trebui să mănânci mai mulți cartofi, să nu bei cafea și să-ți frecționezi picioarele ca să eviți cârceii matinali. Eu nu mă pricep, dar sunt mândru la gândul că voi fi bunicul unui mic Richard în putere și iute cum ți-l dorești."

În curând, fără să părăsească casa, Amélie profită de orele de mai mică afluență ca să croșeteze cămășuțe de un albastru deschis. Când intra vreun client în cafenea, punea lucrul jos. Dar nu o dată era tentată să-l reînceapă numai după câteva minute. Obsedată de gândul micii ființe moi și plăpânde, pe care avea să o aducă pe lume, i se părea că nu va aduna destule lâneturi cât să-l apere de frig. După cum se gândea la răstimpul dat ca să termine trusoul sau la cel care o mai despărțea de naștere, vedea luna octombrie foarte aproape sau disperant de depărtată.

Cerul era de un albastru orbitor. O căldură cu miros de asfalt și de coji de legume zdrobite intra pe ușa deschisă a cafenelei. Pierre regreta că nu putea să instaleze mese pe trotuar. Femeile, pe stradă, purtau corsaje răscroite, transparente, prin care transpirația li se evapora în voie. Domnii arborau haina de alpaca și pălăria de pai. Mustățile însetate căutau berea rece cu spumă groasă care se topește. Cei care nu beau halbe, pentru că „umflă", cereau multă gheață în băuturile lor aperitive.

Dintotdeauna, se discuta politică în fața tejghelei : „rezultatele alegerilor, legea de trei ani, hotărârile ultimelor congrese socialiste, afacerea Caillaux..." Amélie, căreia nu-i plăcea acest gen de conversații, se mira de ardoarea pe care o puneau cei mai mulți dintre bărbați. Dar, deodată, fu obligată să se intereseze de ce spuneau. Vorbeau cu gravitate de ultimatumul pe care Austria îl dăduse Serbiei. Toate acestea din cauza unui arhiduce, asasinat cu o lună în urmă, a cărui moarte, pe moment, nu-i alarmase deloc. Acum își arătau unii altora titlurile groase

din ziare: *„Amenințarea austriacă..., Pacea în pericol... Tensiunea austro-sârbă sporește riscurile unui conflict mondial..."* Cu paharul în mână, strângând din sprâncene, cu ochii strălucind de competență, clienți pe care Amélie îi luase până atunci drept niște onești meșteșugari din cartier se dovedeau brusc egali ai miniștrilor. Rând pe rând, guvernul german, austriac, rus, englez, sârb, francez primea din partea lor critici violente și meritate. Se întreținеau cu o familiaritate uimitoare despre Kaizer și despre țar, despre Poincaré și despre Franz Joseph, despre regele George al V-lea și despre Jaurès. Aceasta din urmă, dacă-i ascultai, era singurul în stare să mențină pacea într-o Europă lovită de nebunie. Evident, exista Alsacia-Lorena oprimată, insolența căștilor ascuțite, onoarea națională amenințată. Dar erau probleme care trebuiau rezolvate fără să te bălăcești în sânge. Toți lucrătorii din lume erau frați. Nu puteai obliga popoarele să se bată fără să le ceri părerea.

Între timp, diplomații făceau schimburi de note. Președintele Republicii călătorea în Rusia. În vitrinelor magazinelor apăreau portrete de generali și imagini reprezentând cele două provincii surori care se țineau de mână. Amélie refuza să creadă că va fi război. Fără să încerce să înțeleagă motivele agitației febrile care o înconjura, era convinsă că pruncul pe care-l purta în ea era pentru toți ca o garanție de securitate. Un univers pregătit pentru naștere nu putea fi, în același timp, și pentru moarte. Desigur, n-ar fi îndrăznit să le explice celorlalți motivele precise ale credinței sale. Știa că părerea ei nu era inteligibilă decât pentru ea însăși. Dar era cu atât mai hotărâtă să-și păstreze calmul în fața evenimentelor. Anunțul deschiderii ostilităților între Austria și Serbia și mobilizarea parțială ordonată de țar îi zdruncinară pentru o clipă optimismul.

Cafeneaua nu atrăsese niciodată atât de multă lume. Era un continuu du-te-vino de oameni nervoși, asudând și vorbind tare. Cu cât știrile erau mai alarmante, cu atât erau ei mai nerăbdători să se întâlnească pentru a le comenta. Pierre, extenuat, cu obrajii supți, cu fruntea transpirată, nu se oprea din mânuitul paharelor, al sticlelor și al ceștilor. Ca să o menajaze pe Amélie, încerca

încă să nege evidența: „Nu-ți fă griji!... Vor să intimideze!... N-or să meargă până la capăt! Sau, dacă da, asta se va petrece între ei, în Balcani..." Nimeni nu avea bani mărunți. Asta complica serviciul. Unii clienți reînnoiau comanda numai ca să ajungă la o sumă rotundă. Banul își pierduse orice valoare în ochii lor. Se gândeau la ceva îndepărtat și teribil. Le ieșeau ziare din buzunare. Rezemați de tejghea, se întrebau reciproc despre situația livretelor lor militare. Chiar și cei care-i blestemau pe patriotarzi păreau destul de mândri să fie în regulă cu autoritățile militare.

— Și tu, patroane, când pleci? întrebă zugravul de locuințe din camera numărul 4.

— În ziua a doua! spuse Pierre.

— Ca și mine! observă Jointoux.

Ziua a doua! Amélie îl privi pe Pierre cu uimire. Pronunțase aceste cuvinte pe un ton de sfidare liniștită. S-ar fi spus că, în ciuda afirmațiilor lui pacifiste, un instinct războinic se deșteptase în el. Dintr-o dată nu mai era bărbatul ei, ci un bărbat ca și ceilalți, obsedat de problema bornelor de frontieră.

Boursier afirma că la Carreau du Temple negustorii expuseseră deja uniforme de ofițer, încălțăminte grosolană și centuri de pânză. Un farmacist de pe strada d'Avron oferea în vitrina sa o trusă de campanie, despre care eticheta spunea că e „aprobată de Serviciul Sanitar". Domnul Florent vorbea despre un miting socialist la care se dusese în ajun:

— Sunt împotriva războiului, dar pentru apărarea teritoriului...

— Ce vrea să spună asta? mormăia Jointoux.

— Că suntem concilianți, dar nu fraieri! spuse Pierre.

— Dacă socialiștii trag spre tricolor, exclamă Boursier, unde o să ajungem?

— Nu-i vorba de a fi tricolor sau nu. Lucrurile sunt mult mai simple. Toți suntem pentru pace, cu Jaurès. Dar nu trebuie ca prusacii să profite și să ne calce pe bătături!

— Domnul Mazalaigue are dreptate! zise domnul Florent. Guvernul trebuie să încerce imposibilul ca să evite bătălia. Dacă eșuează, dacă Franța e obligată să se bată, nu vor mai fi partide, ci toți francezii se vor afla cot la cot să-și apere pământul.

— Nu Franța vrea războiul — interveni zugravul — , ci Rusia. Au prea multe greve pe acolo ! Nu știu cum să scape de muncitori. Și atunci îi trimit la abator...

— Și Germania ? Crezi că Wilhelm...

— Crezi că Kronprintz-ul...

— Crezi că Jaurès...

Vânzătoarea de cartofi prăjiți sosea cu știri proaspete. Soldații aflați în permisie erau rechemați. La Saint-Germain se rechiziționau caii.

Inima Améliei bătea nebunește. Ea nu-și schimbase părerea. Cel mai bun mijloc de a evita dezastrul rămăsese încă să negi cu furie, orbește, că el ar fi posibil. Toți acești bărbați mințeau. Nu exista alt adevăr, altă asigurare decât sarcina vie din pântecul ei, decât dragostea inalterabilă din inima ei.

O noapte sufocantă, furtunoasă pusese stăpânire pe oraș. Clienții, lipiți de tejghea, se asemănau cu trecătorii ce așteaptă trenul în bufetul unei gări de provincie. Nu se aflau acolo de plăcere. Deodată, în pragul ușii apăru un bărbat gâfâind, cu capul descoperit, livid. Era domnul Clapeton, gravorul cu cele patru calvados-uri zilnice. Toate capetele se întoarseră spre el. El își trase sufletul, ridică bărbia pe deasupra lavalierei și strigă :

— Jaurès ! Jaurès a fost asasinat !...

După o secundă de stupoare, întrebările izbucniră. „Ce ? Nu e cu putință ! Cine ? Unde ? Cum ?...“ Domnul Clapeton ceru un calvados, îl dădu pe gât și spuse :

— Se pare că e vorba de un nebun... Foarte tânăr... A tras prin vitrină la Croissant... Omorât pe loc !...

Unul după altul, consumatorii ieșeau din cafenea. În curând sala fu goală. Un nor de fum plutea în jurul becului galben care atârna din plafon. Pierre apucă obloanele și le saltă ca să le fixeze la vitrină.

— Închizi deja ? întrebă Amélie.

— Da. O să ieșim în oraș.

Îl simțea atât de îngrijorat, atât de abătut, încât nu voi să-l contrazică. Fără să se fi înțeles dinainte, o apucară spre marile bulevarde. Peste tot, din ordinul prefecturii de poliție, cafenelele

își băgaseră înăuntru scaunele și mesele de pe terase. Gărzi călare și agenți de poliție erau masați la intersecții. Ascultând de un apel misterios, toată populația Parisului se revărsa cu încetineală pe străzi. Putea fi cam unsprezece seara. Cerul era jos și cald. Din pământ se ridica un miros de asfalt moale și de praf. Pe bulevardul Voltaire, un frunziș verde-deschis împodobea lumina palidă a felinarelor. Nici o mașină. Nici un sunet de claxon. Pietonii se revărsau de pe trotuare pe mijlocul șoselei. La ferestrele luminate se adunaseră grupuri negre. Era ceva solemn, neobișnuit, în această afluență de oameni în aer liber. Instinctiv, căutai din ochi spectacolul care atrăgea un public atât de numeros. Dar nu era nimic deosebit de văzut. Nimic, în afară de mulțimea însăși, cu fețele ei, pălăriile ei, mâinile ei... Amélie își întoarse privirea spre un chioșc luminat de un felinar și pavoazat cu jurnale. Titluri groase se întindeau pe albul etalajelor : *Veghe armată în Europa..., Civilizația pe marginea prăpastiei...* Mergea cu greu, cramponată de brațul lui Pierre. În jurul lor, mulțimea mârâia. O gâfâială regulată. Un tropăit de tălpi nerăbdătoare. Unde se duceau toți acești oameni ? Nimeni nu părea să știe. Nu se grăbeau spre o țintă precisă. Dar nici nu se plimbau. Se aflau pe străzi pentru că le era imposibil să mai rămână la ei acasă, între patru pereți, sub amenințarea acestei nopți de vară nemișcate și grele. Toți vorbeau despre același lucru, cu jumătate de voce :

— Se pare că a murit fără să-și recapete cunoștința.

— Dar cine a făcut-o ?

— Un individ din extrema dreaptă, fără îndoială, un revanșard !

— Atunci de ce nu se decretează mobilizarea, dacă e vorba pe așa ?

— Nu te enerva. Nu pierzi nimic dacă aștepți.

— L-au chemat pe nepotul meu, care e la geniu.

— Gările sunt ocupate de trupe !

Amélie nu mai reacționa împotriva obsesiei unanime. Înghesuită între acești bărbați și aceste femei, își spunea : „Iată... e inevitabil ! Am luat-o pe pantă în jos... O să vină... O să izbuc-

nească...". Ridică ochii spre Pierre. Privirile li se încrucișară. El întrebă :

— Nu ești prea obosită ?

În depărtare se agitau niște capete. Un cortegiu patriotic venea din piata Voltaire. Niște tineri purtau drapele și cântau *Marseilleza*. Un domn bătrân, în picioare pe o bancă, urla :

— La Berlin ! Trăiască Serbia ! Trăiască armata !...

Voci discordante reluară :

— Trăiască armata ! Trăiască armata !...

O mână agita un buchet de flori. De la o fereastră, cineva strigă :

— Jos războiul ! Trăiască socialismul !...

Câteva priviri furioase se întoarseră spre casa de unde se protesta. Canatul ferestrei se goli. Amélie ar fi vrut să se întoarcă din drum, să revină acasă, să se închidă în cameră cu Pierre. Ce căutau ei afară, în această îngrămădeală, atunci când mâine, poimâine ?... Își înfipse unghiile în brațul lui și gemu.

— Să plecăm.

— Vrei să ne întoarcem ?

— Vreau să fiu singură cu tine !

O luă cu el. Luată în contra curentului, mulțimea rezista nemulțumită. Amélie, din ce în ce mai ostenită, mergea suspendată de brațul bărbatului ei. O stupoare letargică se abătuse asupra ei. Transpirația îi lipea veșmintele de corp. Picioarele îi ardeau, o durea capul.

Când să intre pe strada Montreuil, mai găsi totuși puterea să grăbească pasul, atât de tare voia să ajungă mai iute acasă. În sfârșit, poarta, curtea întunecoasă, prost pavată, camera, cu lumina ei roz, cu perdelele grena și cu patul cu globuri de alamă. Închizând ușa în urma ei, Amélie avu sentimentul că se baricada împreună cu bărbatul ei într-un refugiu de necucerit. Războiul nu putea intra aici. Smulgându-și pălăria, se propti cu spatele de ușa al cărui lemn neted și rece îi răcorea umerii prin țesătura corsajului. Pierre se apropie de ea și o luă în brațe. O strângea la piept, ușor, cu o tandrețe castă și deferentă. Ea se lăsă pradă, un moment, plăcerii

de a fi mângâiată, fu pe punctul să-și uite spaimele, oboseala și, deodată, deșteptată ca dintr-un somn, făcu ochii mari.

— Ce-ai pățit ? spuse el.

Ea nu răspunse. Îl privea gândindu-se că peste câteva zile, dacă se declara război, nu va mai vedea această față mare, aspră și tristă, această gură, aceste mâini, acești umeri... Un val de disperare violentă, amară o înecă, îi tăie respirația.

— Nu vreau să pleci !

El o luă de mâini, le strânse între palmele sale mari, ca pentru a le împiedica să se zbată :

— Fii rezonabilă, Amélie !

Privirea lui o pătrundea adânc : o privire gravă și afectuoasă, care recomanda răbdarea.

— Nu vreau să pleci, reluă ea. Nu tu... Nu acum... Nu e drept !

Pierre își încruntă sprâncenele. Broboane de sudoare îi apărură pe frunte.

— Dacă toată lumea ar fi ca tine — zise — de multă vreme Franța n-ar mai fi existat !

— Ești pentru război ?

— Nu sunt pentru război. Doresc din toată inima ca el să fie evitat. Dar, în cazul în care ar izbucni, îmi voi face datoria ca și ceilalți. Asta e tot ce se poate spune. Și nu se discută...

— Și tata — zise ea dintr-o dată — va fi mobilizat ?

— Ce-ți trece prin cap ? A depășit vârsta ! De altfel, mă întreb de ce te sperii... Nimic nu-i încă pierdut.

— Nici tu nu crezi ceea ce spui ! exclamă ea cu reproș.

— Ba da, atâta vreme cât mobilizarea nu-i încă decretată...

Îi lipsea convingerea. Cu genunchii moi, ea se așeză pe marginea patului. O tăcere de necrezut domnea în ea. Ochii i se umpleau de lacrimi. În gara de mărfuri de la Reuilly, o locomotivă șuieră pe un ton sfâșietor. Amélie tresări. Apoi, umerii îi căzură. Spuse aproape fără să miște din buze :

— Ce-o să se întâmple cu noi, Pierre ? Ce-o să ne facem toți trei ?

PARTEA A PATRA

1.

Denis împingea roaba încărcată cu două valize, cu un sac mare de pânză și cu un balot. Atacând panta care, de la gară, ducea în centrul târgului, încetini pasul și aruncă o privire în spate. Amélie îl urma, la brațul tatălui ei. Sub voluminoasa ei pălărie pariziană cu pene avea o față palidă și lucioasă. Pântecul rotunjit dădea deoparte poalele unei veste care fâlfâia, făcută dintr-o țesătură ușoară, colorată, închisă la gât. Era cald. Cerul era de un albastru orbitor. O fâșie subțire de umbră mărginea partea dreaptă a străzii. Amélie se opri să răsufle, îi surâse fratelui ei și-i făcu semn să-și continue drumul. El porni din nou. Îl privi din spate și se gândi că se înălțase în scurt timp. Ea părăsise un băiat și regăsea, uimită, un mic tovarăș cu mentalitate serioasă. În confuzia ei, acest gând, deși greu suportabil, îi aduse puțină desfătare. Jérôme, văzând că fata lui se schimbă la față, întrebă cu o voce neliniștită :

— Nu te simți bine ?

— Oh, ba da.

— Ești obosită ?

— Nu. Puțin îngreunată, asta e tot. E normal !

El o aprobă, jenat și fericit.

— Da, da, e normal. Ai să vezi, o să te simți bine aici !...

Atâta solicitudine o aducea pe Amélie în pragul lacrimilor. Se sprijini cu nădejde de tatăl ei. Pe chipul lui se citea bunătatea și atenția pe care i-o acorda. Veghea asupra ei. Înțelegea tot. Încet, greoi, o porniră din nou pe căldura prăfoasă și albă. Încă o dată, Pierre avusese dreptate. El fusese cel care, înainte de a pleca, insistase ca ea să închidă cafeneaua și să se refugieze la Chapelle-au-Bois. Nu vroia ca, în starea ei, să se obosească, ținând singură cafeneaua. În plus, se temea că se va simți dezorientată acum, când se pregătea să-și aducă pe lume copilul, în acest mare oraș în care nu cunoștea aproape pe nimeni. De îndată ce cursele trenurilor civile fuseseră restabilite, Amélie făcuse uz de faptul că era însărcinată ca să obțină un loc cu prioritate. Călătoria de la Paris la Limoges durase douăzeci și două de ore. Simțea încă huruitul, tresăltatul roților în șale. La trecerile de nivel, la poduri, la macazuri, bărbați cărunți și gravi, cu chipiul pe cap și cu brasardă la mânecă, făceau de gardă, sprijiniți în puști bătrâne. Se opreau în plin câmp ca să lase să treacă lente convoaie militare, pline de inscripții scrise cu creta: „Tren de plăcere pentru Berlin !...", „Trăiască Franța !..." La ușile vagoanelor pentru vite se zăreau ciorchini de tineri cu fețe roșiatice. Agitau sticle, crengi înfrunzite, cântau, râdeau, strigau, încercând fără îndoială să-și facă singuri curaj. Amélie se gândea la Pierre. O mare spaimă îi înclesta inima. După ultimile știri, părăsise centrul de mobilizare de la Tulle cu o destinație necunoscută. De atunci, nici o scrisoare. Poate că urca spre Paris, în timp ce ea cobora spre Corrèze ? Poate că se afla într-unul din aceste vagoane de scândură înțesate cu soldați gălăgioși ? Făcea ochii mari. O față lua locul alteia. Numai necunoscuți. Din fericire ! Dacă nu, ce-ar fi făcut ? Se închipuia văzându-l și neputând să i se alăture. Cele două trenuri care mergeau în sens invers îi smulgeau pentru a doua oară unul de lângă celălalt.

Și acum încă, potrivindu-și pasul după cel al tatălui ei, se lupta împotriva acestei impresii de sfâșiere și de pierdere. La ce bun să se amăgească singură ? Adevărul era mai simplu. De multă vreme Pierre trebuie să se fi aflat în Nord. Domnul Flo-

rent, care trecea drept bine informat, afirma că Regimentul 300 fusese trimis în Ardeni. Se vorbea despre o mare bătălie acolo. Belgienii se retrăgeau în fața unui inamic numeros și feroce. Francezii le veneau în ajutor. În ultima ei scrisoare către Pierre, Amélie îi spusese să-și adreseze corespondența la Chapelle-au-Bois.

— N-ai primit nici o scrisoare pentru mine ? întrebă.

— Nu, nu ! spuse Jérôme. Pierre știe că ești aici ?

— Nu încă... dar, dacă-mi scrie la Paris, o să mi se trimită aici plicurile. Am lăsat instrucțiuni în sensul ăsta...

Se obișnuia să vorbească despre Pierre pe un ton rezonabil ; și totuși, în ciuda eforturilor sale, de fiecare dată când auzea pronunțându-i-se numele, un val de lacrimi o podidea. Jérôme plecă privirea. Părea încurcat să se afle lângă fiica sa, în timp ce Pierre era departe. Spuse :

— De aici, toți tinerii au plecat. Asta a complicat rău munca. Din fericire, fânul fusese strâns. Și Justin a fost mobilizat. Trebuie să mă descurc numai cu Denis...

Ea asculta aceste ecouri venite parcă dintr-o altă epocă. Casele copilăriei sale o priveau trecând. Groaznica comoție care zdruncinase atâtea vieți nu adăugase nici măcar vreo crăpătură fațadelor cenușii care mărgineau drumul de întoarcere. Regăsindu-se în acest decor neschimbat, Amélie avea sentimentul că dragostea ei, căsătoria ei, existența ei fericită la Paris nu fuseseră decât un vis. Crezuse într-o schimbare de decor minunată și se trezea dezamăgită, ca să-și dea seama că, de fapt, nu se mișcase din loc. Tocul i se împiedică de o piatră și Jérôme o strânse cu putere de braț.

Fețe furișate se arătau pe la ferestre. Fata lui Aubernat era privită cu coada ochiului revenind acasă gravidă. Era căinată că-i lipsește bărbatul tocmai când o femeie are mai multă nevoie să fie răsfățată. I se cântărea din ochi burta : „Ieșită în afară, în felul ăsta e sigur că o să aibă băiat". Roaba lui Denis sălta pe pietre. Jérôme își ștergea fruntea cu o mare batistă cu pătrate

albastre și albe. Dublu impresionat de necazul Améliei și de sarcina ei, nu știa ce să-i spună ca să o intereseze.

După o lungă tăcere reluă încet :

— Știi, au rechiziționat-o pe cea cenușie.

— Iapa noastră ?

— Da. Nu mai există cai prin regiune.

— Și vitele ?

— Cam tot așa. Se pare că le iau pe unde le găsesc ca să facă din ele conserve... Eu nu sunt mobilizat, dar, din cauza tuturor potcovarilor care au plecat, trebuie să mă duc prin sate, în zilele care mi se indică, ca să potcovesc în locul lor. Ah, nu-i plăcut să vezi toată această frumoasă treabă oprită în loc, tot acest pământ lipsit de bărbați...

Deodată ea întrebă :

— Au fost deja morți, răniți ?

El tresări :

— Unde ?

— Printre oamenii din regiune.

— Nu. Primăria n-a anunțat încă nimic.

— Primăria e cea care anunță ?

— Așa se pare.

— Domnul Calamisse ?

— Da.

El încetini pasul. Un grup de femei dominat de silueta masivă a doamni Barbezac ieșea dintr-o stradă laterală. Imposibil de evitat. Cu o privire rapidă, Jérôme își consultă fata. Ea nu părea deosebit de contrariată. Primea deja în față exclamațiile compătimitoare ale acestor doamne :

— Micuța mea Amélie !...

— Ai rămas singură acum, la întoarcerea acasă !...

— Nu ți-au lăsat prea mult bărbatul !...

— Așa e și cu sărmanul Julien !

— Și bietul Louis !...

— Și Antonin al doamnei Ferrière. Și Jean Eyrolles ! Și Joseph Calamisse !... Chiar și doctorul Delattre !...

— Suntem aproape toate de plâns pe aici, care din pricina fiului, care dintr-a bărbatului, care a logodnicului sau a fratelui!

— Măcar tu o să-ți iei revanșa cu micuțul pe care ți-l pregătești...

Îmbrățișată, felicitată, consolată, Amélie se gândea irezistibil la ritualurile funebre de la ieșirea din cimitir. Din toate aceste femei, pe care nenorocirea le făcea guralive, se ridica un miros stătut de doliu. Ghicind stânjeneala fetei sale, Jérôme o smulse cu forța de la vorbăria plângăcioasă a cumetrelor. În timp ce Amélie se îndepărta de grup, în urma ei se suspina încă și se dădea din cap.

Strada coti, descoperind casa care aștepta, inocentă, banală și încălzindu-și bătrânele pietre la soare. Inima Améliei se înmuie. În amintirile ei, totul era mai mare, mai curat: fațada, ferestrele, ușa. După ce ochii îi alunecară pe mii de detalii, se întoarseră și se fixară pe vitrină. Ce se întâmpla? Fusese modificat aranjamentul. Acolo unde altădată ea așezase un decor vesel din farfurii desenate, din ceainice cu ciocurile încrucișate și din mici căni, se puteau vedea acum sculuri de lână de tricotat cenușii, cârpe, pânzeturi groase, papuci și ciorapi. Fără îndoială, doamna Pinteau era cea care făcuse acest aranjament. Ce idee caraghioasă!

În fața prăvăliei zăcea o baligă mare, atestând că vacile domnului Ferrière nu fuseseră rechiziționate și nu-și schimbaseră drumul. Cocoșul de prăsilă al familiei Barbezac ciugulea în praf, ca și altădată. Ajunseseră. Amélie se opri. Genunchii îi tremurau. Denis descărca roaba. Ușa magazinului se deschise. O mogâldeață rotundă, mică și bună țâșni în plină lumină. Înainte ca Amélie să poată face vreun gest, doamna Pinteau o strângea la piept cu o vigoare devoratoare:

— Ah, cât te-am mai așteptat! Ce dor ne-a fost!...

Amélie închise ochii, uită vitrina întoarsă cu dosul în sus și simți că-i e foame, sete, rău și că-i venea să plângă.

Un zgomot de fier forjat coborî în adâncul visului ei. Amăgită de această chemare depărtată și familiară, se trezi cu sufletul fetei de altădată. Romburile mov pe tapetul uzat de pe perete, raza de soare strecurându-se printre obloanele prost închise, mica măsuță pătată cu cerneală, ale cărei sertare încă mai conțineau caietele ei de școală, vechile ei scrisori, vechile creioane, toate o întăreau în iluzia unei întoarceri în trecut. Se frecă la ochi și se așeză pe pat turcește. Ciocănitul deveni mai precis, mai puternic. Jérôme și Denis erau la lucru în potcovărie. Se bucură de asta. Apoi, un șoc îi frânse cursul gândurilor. „Războiul, războiul, războiul..." Repetă acest cuvânt îngrozitor. Pe măsură ce se trezea, se regăsea în tristețea ei. În circumstanțele actuale, luciditatea nu era de conceput fără suferință. Trebuia trăit cu acest gust de nenorocire, care o lua de gât. Se uită la ceas. Ora opt. Poștașul nu-și începea rondul decât la nouă. O scrisoare de la Pierre ? Ar fi prea frumos. Nu trebuia să spere. Să întâmpine ziua cu certitudinea că nu se va întâmpla nimic nou până seara. Mâine sau poimâine...

O noapte fusese de ajuns ca să șteargă oboseala călătoriei. Amélie se sculă bine dispusă. După ce va trece poștașul se va duce la cimitir. Acest gând îi făcea bine, ca promisiunea unei întâlniri fericite. Cineva o aștepta într-adevăr acolo, în spatele grilajului. În timp ce-și făcea toaleta, o mică masă intolerantă se mișcă, se destinse în pântecul ei. Tresări, adusă la ordine, și rămase o clipă nemișcată, tăcută, fericită, atentă la ceea ce, în ea, începuse deja să fie altceva decât ea însăși. Cum putuse, la izbucnirea războiului, să-și spună că acest copil nu era binevenit ? Nu trebuia, dimpotrivă, să se bucure că era acolo pentru a continua amintirea lui Pierre ? Era într-un fel ca și cum Pierre n-ar fi plecat cu totul. Câte femei n-ar fi vrut să fie în locul ei ? Ceasul bisericii bătu ora nouă. După obiceiul lor, câinii protestară lătrând. Reintrând pentru o clipă în felul ei de viață parizian, Amélie se gândi mașinal la cafenea, la casa de marcat, la clienți, la furnizori... Era într-o zi de marți : ziua spălătoreselor. Cât de departe erau deja toate acestea !...

Surâse cu tristețe acestui trecut de neregăsit, își termină de încheiat rochia și coborî în bucătărie. Ceașca ei o aștepta pe masă, împreună cu pâinea, untul și dulceața. Un miros de cafea fierbinte plutea în încăpere. Doamna Pinteau pregătise totul. Lui Amélie îi fu rușine că se sculase atât de târziu. Ca pentru a se pedepsi, mâncă în picioare. În timp ce mesteca o tartină groasă, privirile i se plimbau pe pereți, pe mobile, pe plafon, pe podea. Își relua în stăpânire interiorul. Un scaun, pe care-l văzuse dintotdeauna la stânga ferestrei, se afla acum la dreapta ei. Încă o inițiativă a doamnei Pinteau! Și pentru ce cestile nu mai erau aliniate pe raftul al doilea al bufetului, ci pe raftul inferior? Și ce idee să scoată polonicul cel mare din sertar ca să-l agațe într-un cui deasupra mașinii de gătit!

Repede, puse la loc toate aceste lucruri deranjate fără rost. Pe marginea ferestrei erau făcute teanc jurnalele recente. *Curierul Centrului*... Luă un ziar în mână, crezând că va afla ceva noutăți. Dar titlurile jurnalelor de provincie le aminteau în mod straniu pe cele ale jurnalelor pariziene. Entuziasm patriotic, denunțarea cruzimilor germane și certitudinea unei prompte victorii. Citi la întâmplare: „Vineri, 21 august: trupele franceze reocupă Mulhouse. Armatele rusești intră în Prusia..." „Sâmbătă, 22 august: fapte eroice ale aviatorilor noștri..." „Luni, 24 august: bătălia continuă în jurul lui Charleroi... Zepelinul numărul opt a fost doborât..." Într-un vechi număr al ziarului *L'Humanité*, cu data de 19 august, se vorbea despre moralul excelent al primilor răniți evacuați la Vichy. „Să fim vindecați repede ca să ne întoarcem acolo!", spuneau ei. Și precizau că nemții „trăgeau prea scurt și foarte prost". Această informație, în mod inexplicabil, o ușură pe Amélie. Credulitatea ei răspundea unei nevoi sfâșietoare de a fi liniștită, calmată.

Puse la loc jurnalele și trecu în magazin. Periile și măturile atârnau din tavan ca niște stalactite. Din toate aceste mărfuri se degaja un parfum casnic și onest. Trecând peste un sac de legume uscate, doamna Pinteau ieși în întâmpinarea tinerei femei cu o sprinteneală optimistă. Lipsa clienților îi permise Améliei să in-

specteze în grabă locul. Trebui să recunoască ordinea perfectă și anunță simplu că, duminica următoare, se va ocupa să refacă vitrina. Doamna Pinteau păru încântată de această hotărâre. Bunăvoința ei era nedezmințită. Dădea pe dinafară de dorința de a se face utilă, de a se supune, de a sluji. Atâta abnegație nu o putea lăsa pe Amélie nesimțitoare. Trecând peste timiditatea ei naturală, găsi cuvintele potrivite pentru a-i mulțumi bravei femei că ținuse atât de bine magazinul și casa. La primele complimente, doamna Pinteau roși, se umflă toată și ochii i se umeziră. Și-i șterse cu colțul șorțului albastru :

— Aș fi vrut să fac cu mult mai mult, micuța mea Amélie ! îngăimă ea cu voce gâtuită. Pentru mine nu mai existați decât voi, de care să mă îngrijesc. E o plăcere s-o fac din tot sufletul. Mai ales că tatăl tău e un om atât de merituos ! Poți rămâne ore întregi să-l asculți vorbind sau să-l privești ce face ! Și micul Denis ! Atât de tinerel ! Atât de drăguțel ! S-ar spune că e bietul meu băiețaș la aceeași vârstă !...

În cele din urmă, amabilitatea doamnei Pinteau era dezgustătoare. Vorbea despre Jérôme și despre Denis cu prea mult sentiment. S-ar fi spus că deveniseră proprietatea ei. Amélie profită de sosirea unei cliente ca să întrerupă conversația și să se refugieze în potcovărie. Tatăl și fratele ei o primiră cu acel aer de falsă voie-bună rezervată de obicei convalescenților. Dormise bine ? Nu era prea obosită ? Nu voia să se așeze puțin ?

— A trecut poștașul ?

— Nu încă !

— Nu mai întârzie mult — completă Denis.

Se reapucară de treabă. Fu emoționată să constate frumoasa lor înțelegere în timpul lucrului. În ciuda diferenței de vârstă, se asemănau la umeri, la grumaji, la felul de a ține și de a lovi cu ciocanul. Cu frenezie, îi învălui cu aceeași dragoste. Apoi, băgă de seamă că purtau amândoi cămăși uzate, peticite, dar curate. Nu le lipsea nici măcar un singur nasture. Șorțul de piele al lui Jérôme lăsă să se vadă, desfăcându-se la spate, un fund de pantalon cu bazon în formă de inimă. Denis avea ciorapii bine întinși

și saboții periați cu grijă. În toate aceastea se simțea mâna doamnei Pinteau. Coțofana, care ieșise să facă un tur pe stradă, reintră țopăind, o salută pe Amélie cu un fluierat vesel și se duse să se cațere pe o grămadă de fier vechi.

— Știi — zise Denis — o să am pantaloni lungi, doamna Pinteau o să-mi aranjeze o pereche veche de-a tatii!

Amélie se simți contrariată, ca și cum cineva i-ar fi uzurpat privilegiile.

— Nu-i puțin cam devreme? întrebă.

— O, nu! exclamă Denis. De când îi aștept. Toți camarazii au pantaloni lungi și eu să rămân cu scurți?

— Auzi tu așa ceva! — spuse ea cu ironie.

De fapt era obosită și n-avea nici cea mai mică dorință să-și impună voința. O clipă se întrebă dacă avea să rămână în potcovărie, să se reîntoarcă la magazin sau să se instaleze la bucătărie. Nicăieri nu era nevoie de ea. Totul mergea bine fără ajutorul ei.

— Ce faceți acolo? întrebă.

— Triunghiuri ca să reparăm bariera de la trecerea de nivel — răspunse Jérôme.

Denis trăgea de lanțul foalelor. Jérôme ținea un drug de fier deasupra focului. Îl puse pe nicovală. Acum, Denis fiind cel ce lovea, dădea în drugul de fier cu ciocanul pe care-l ținea cu amândouă mâinile. În intervalul dintre o lovitură și cealaltă, tatăl lui întorcea drugul și lovea la rândul său cu un ciocan mai mic ca să-i refacă muchiile. Din masa incandescentă săreau scântei. Atmosfera se încărca de un miros de fier încins.

— Ce părere ai de noul meu ucenic? spuse Jérôme. Se descurcă bine, nu-i așa?

Denis avea o față lucioasă și încordată. La fiecare efort scotea un „han!" din adâncul pieptului. Ciocanul cu care lovea probabil că era prea greu pentru el. Dar nu voia să-l lase deoparte. Amélie se așeză pe o ladă și privi ușa larg deschisă, în care dansa un abur de soare. Asurzită de ciocănitul fierului, încercă să-și ocupe mintea concentrându-se pe diferite fleacuri. Înmulțindu-și gându-

rile banale, spera să îndepărteze marele necaz care o urmărea încă de când se trezise.

Deodată se ridică, palidă și tremurătoare. Poștașul! Nu era același ca altădată. Tânărul fusese mobilizat. Acesta, moș Piquerelle, era un pensionar care reluase serviciul. Cu marile sale mustăți de cânepă, cu gâtul lung și noduros și cu obrajii ridați, avea aspectul unui bătrân arbore în mișcare. Văzându-l, Jérôme făcu un pas spre ușă. Moș Piquerelle, fără măcar să se oprească, flutură mâna pe deasupra tolbei sale:

— Nimic pe ziua de azi!

Jérôme lăsă capul în jos. Amélie se reașeză pe ladă. Denis reîncepuse să tragă de lanțul foalelor. Cărbunii scânteiau.

— Lasă! spuse Jérôme.

Și adăugă, întorcându-se spre fiica sa:

— E normal să n-ai încă vești de la el. De opt zile nimeni n-a primit prin regiune. După domnul Calamisse, care-l are pe fiul său în același regiment cu Pierre, sunt în plină mișcare pe drumurile Belgiei. Deci, poșta nu poate trece...

— Băiatul domnului Calamisse e în Regimentul 300 infanterie? întrebă Amélie.

— Ei bine, da! Împreună cu fiul lui Ferrière, cu fiul lui Marchelat și cu mulți alții din regiune. E regimentul celor din Corrèze, după cum se spune...

Amélie își aminti de timpurile când, tânără fată, aștepta zadarnic, cu dispeare, vești de la Pierre, aflat la Paris. Pe atunci, credea că atinsese culmea suferințelor. Acum, prin comparație, neliniștea de altădată i se părea de invidiat.

— Domnul Calamisse e bine informat? întrebă ea.

— Mai bine decât noi toți. E la primărie. Primește telegramele, află lucruri prin colegii din alte comune...

— Și nu e îngrijorat?

— Nu! spuse Jérôme. E nerăbdător să primească o scrisoare de la fiul său, dar nu e îngrijorat.

— Nici eu nu sunt îngrijorată! zise Amélie.

Jérôme îi făcu semn lui Denis. Foalele se puseră din nou în mișcare cu un gâfâit răgușit. Amélie se ridică și se îndreptă spre ușă.

— Unde te duci ? întrebă Jérôme.

— La cimitir.

Făcu lungul drum fără grabă și fără să privească în jur.

În spatele gării era un taluz cu iarbă înaltă. Se opri și culese câteva modeste flori de câmp. Portița de la cimitir scârțâi. Mormântul era curat. O pasăre se așezase pe grilaj. Zbură. La picioarele crucii, Amélie zări o mică placă de marmură, cioplită în formă de carte deschisă, cu un colț al paginii ca ridicat de vânt. Pe piatră era gravată o inscripție : „A fost o bună soție, o bună mamă și a plecat regretată de toți". Acest obiect era urât și inutil. În plus, probabil că și costase foarte mult. Amélie deplânse faptul că tatăl ei simțise nevoia de a împodobi mormântul. Fără îndoială, o făcuse cu un sentiment de dragoste nostalgică, de pioasă aducere-aminte. Nu i se putea reproșa nimic, dar cum să nu observi că un asemenea ornament nu era pe gustul Mariei ? Văzând un mic vas de fontă, pe jumătate îngropat în pământ, Amélie îl așeză drept și puse florile în el. Pântecul o stânjenea când se apleca ; îi venise sângele în cap și în ochi îi alergau fluturași negri. Se ridică gâfâind și se ținu dreaptă, cu mâinile atârnând, pradă unei bruște liniști, supranaturală și puțin înspăimântătoare.

Nu se întoarse acasă decât la ora prânzului. Jérôme și Denis o așteptau ca să se așeze la masă. Fură serviți de doamna Pinteau, care mâncă în același timp cu ei, dar în picioare, lângă chiuvetă. De mai multe ori, Amélie, jenată, o invită să se așeze.

— Nu, nu, se împotrivi ea. Nu sunt obișnuită. Mă simt mai bine în picioare...

Trebuia să-i facă pe plac. Amélie băgă de seamă că Jérôme accepta această stare de lucruri ca naturală. Nu se grăbea, dovedea poftă de mâncare și-și bea vinul limpede cu înghițituri mici. Felul său de a sta așezat și de a mânca dovedea că el era stăpânul casei. Niciodată fata lui nu-i mai văzuse însă acest aer

grav și dominator. Era la ultimele înghițituri, când, deodată, capul domnului Ferrière se încadră în fereastra deschisă. Părea profund tulburat, cu ochi rotunzi, cu bărbia lucind de transpirație. Sprâncenele, mustața i se mișcau în contratimp. Urlă:

— Aubernat! Aubernat! Calamisse a primit o scrisoare de la Joseph al lui!...

— Când? strigă Jérôme.

— În dimineața asta! Mi-a spus Barbezac.

Amélie deveni rece și fără putere. Jérôme se ridică:

— A, da? Și ce spune Joseph Calamisse?

— Nu mare lucru, se pare. Totul merge bine. Dar eu mă duc să văd. E mai sigur!...

— Am să merg și eu — spuse Amélie cu o intonație hotărâtă.

Vorbise ca în vis. Jérôme întoarse spre ea o privire alarmată și tandră. Domnul Ferrière o salută, se scuză, pentru că, în graba lui, nici nu o remarcase.

— Atunci, ne vedem acolo? întrebă el.

— Da! răspunse Jérôme.

Domnul Ferrière se îndepărtă. Îl văzură în întregime prin fereastra deschisă. Dădea din mâini în timpul mersului.

— E un lucru bun, scrisoarea asta a tânărului Calamisse! zise Jérôme. Asta dovedește că poșta va reîncepe să funcționeze. Nu mai durează mult și o să ai și tu vești, Amélie.

— Vii? întrebă ea.

— Bineînțeles.

— Și eu? întrebă Denis.

— Nu! Am fi prea mulți.

Doamna Pinteau așeza farfuriile cu oftaturi compătimitoare, care făceau să-i tremure buzele.

Era multă lume la domnul Calamisse. Toate scaunele bucătăriei erau ocupate de femei. Bărbații stăteau în picioare, sprijiniți de ziduri. Două sticle de vin se aflau în mijlocul mesei, dar nimeni nu se atingea de ele. Nu veniseră pentru asta. O rumoare de prietenie marcă intrarea lui Amélie și a lui Jérôme.

Domnul Ferrière îi prevenise că veneau în urma lui. Domnul Calamisse o așeză pe tânăra femeie lângă el pe o bancă.

— Deci — spuse Jérôme — se pare că aveți o scrisoare de la Joseph.

Domnul Calamisse își umflă pieptul. O expresie triumfătoare îi lărgi fața greoaie și cărnoasă.

— Ei, da ! spuse. N-aș zice că-i prea devreme.

— De când e datată ?

— Din 13 august. Și astăzi suntem în 25 ! Douăsprezece zile! Ce mizerie ! Și nici nu pot scrie ce vor, săracii ! Cenzura n-ar lăsa scrisorile să treacă. Ai să vezi...

Își băgă mâna în buzunar, scoase o foaie subțire de hârtie cadrilată și o ridică cu două degete, cu atâta precauțiune, ca și cum ar fi existat pericolul să se facă pulbere la cea mai mică atingere. Apoi își potrivi ochelarii și tuși ca să-și dreagă vocea. Probabil că era a zecea oară, pe puțin, că se pregătea să citească scrisoarea. Mulți dintre cei din jur o mai auziseră. Dar, pentru ei ca și pentru el, evenimentul avea încă prospețimea noutății. O tăcere profundă se lăsă peste aceste fețe devenite copilărești din pricina atenției. Domnul Calamisse își luă vocea de întrunire publică :

„Dragă tată, dragă mamă,

Profit de un moment de odihnă ca să vă trimit un bună-ziua și să vă spun că sunt bine. Mă aflu undeva în nord. Dar nu trebuie să vă necăjiți. Suntem binișor hrăniți. Nu riscăm nimic deocamdată pentru că regimentele active sunt cele care se bat, iar noi facem parte din rezervă și, în consecință, nu suntem întrebuințați decât dacă lucrurile merg foarte prost. Să sperăm că se va termina înainte de așa ceva. Toți camarazii din regiune sunt bine. Nu am primit până acum nici scrisori și nici pachete. Dar vagmistrul spune că vor veni în curând. Primiți deci, ca și toți prietenii noștri, complimente de la fiul vostru.

Joseph“

Domnul Calamisse tăcu, împături hârtia și o băgă în buzunar. Amélie îi urmări gestul cu invidie. Era în același timp mișcată și dezamăgită de cele auzite. Dacă Joseph Calamisse l-ar fi numit pe Pierre în scrisoare, fraza despre camarazii din regiune ar fi primit o semnificație cu totul liniștitoare. Dar, așa, informația era prea vagă pentru a o interpreta în cel mai bun sens. În plus, scrisoarea era datată 13 iunie. Ce se întâmplase de atunci încoace ? Unde se aflau acești oameni care nu mai erau stăpâni pe propriul lor destin ? Nu fuseseră, între timp, răniți, morți printre ei ?

După lectură, oamenii ezitau încă să vorbească, să se miște, ca de frică să nu rupă o vrajă. Fiecare, fără să o spună, raporta la o ființă dragă informațiile pe care Joseph Calamisse le dădea despre sine. Datorită lui, toți care așteptau vești de la un absent aveau impresia că această scrisoare le era oarecum destinată și lor. În sfârșit, domnul Barbezac își suflă nasul cu emoție. Jérôme mormăi :

— E o scrisoare bună !

— Da ! reluă domnul Calamisse. În ansamblu nu se plânge prea tare. Dacă ar fi fost ceva care să-i displacă, ar fi știut cum să mă facă să înțeleg printre rânduri. E un șmecher Joseph al meu ! Uitați, ce spune el despre rezerve, eu am crezut dintotdeauna. Războiul va fi făcut de armata activă și de trupele coloniale.

— Să vă audă Dumnezeu ! suspină doamna Barbezac. S-ar părea că în Belgia lucrurile nu merg bine deloc.

— De ce ? exclamă domnul Calamnisse. Bruxelles nu are valoare strategică. Marea lovitură o s-o dăm între Namur și Charleroi. Așteptați puțin când nemțoii o să-i aibă pe englezi, pe belgieni și pe francezi în față, bașca zece milioane de ruși în spate.

Întindea cele două mâini mari una spre cealaltă, ca pentru a sugera o zdrobire îngrozitoare.

— Gândesc ca tine ! spuse domnul Barbezac. Joffre și-a combinat bine lovitura. În două luni, îi conducem la ei acasă.

— Eu cred că la sfârșitul anului ! declară domnul Ferrière.

— Sfârșitul anului, dacă vrei — cedă domnul Barbezac.

Femeile își ascultau bărbații cu dorința disperată de a-i crede. Toți bărbații se aruncară în curând în vâltoarea discuției. Numai Jérôme nu spunea nici un cuvânt și păstra o față tristă, închisă. Vocea domnului Calamisse domina tumultul.

— Știți cât e rația de carne proaspătă a unui soldat german ? Am citit în gazete : 250 gr pe zi. Francezul primește 500. Și rusul ? Ghiciți ! E de necrezut : 800. Asta spune tot ! Cum vreți ca nemții să reziste multă vreme dacă, încă de la începutul războiului, n-au aproape nimic de mâncare ?

Continuând să vorbească, desfășură o hartă pe masă. Fețele se aplecară asupra ei ca și cum ar fi avut de condus operațiunile. Degete negre alunecau peste munți, zdrobeau orașele, urmăreau venele capricioase ale fluviilor.

— Ei sunt aici... Noi, cam pe aici... Presupuneți că înaintează... Noi, le tăiem retragerea și s-a isprăvit...

Amélie își aminti de conversația dintre bărbați la cafenea. Toți se asemănau când discutau despre politică sau despre război. Aceeași expresie greoaie și bine informată. Aceeași dorință de a-și face auzite vocile pe deasupra celorlalți. Numai că, aici, fețele erau mai aspre, accentul mai lent, mai cântat decât la Paris. Amețită de acest zumzăit viril, Amélie se gândea ce-ar fi spus Pierre dacă ar fi putut lua parte la discuție. Era el sigur de victorie ? Spera să se întoarcă acasă curând ? Plecase, fără falsă exaltare, cu un aer resemnat și hotărât. Despărțirea în fața acelei bariere de lemn care înconjura gara. Privirea aceea, acea sărutare grăbită, aproape furioasă. Și, dintr-o dată, singurătatea. Ea pe trotuar și el acolo, pierdut în mulțimea mobilizaților, cu ranița lângă el, cu livretul în mână, mergând către nici ea nu știa ce întâlnire urgentă și teribilă.

— Vrei un pahar cu ceva de băut ? o întrebă doamna Calamisse.

Amélie tresări, îi aruncă tatălui ei o privire disperată și murmură :

— Nu, mulțumesc doamnă. Trebuie să ne întoarcem acasă repede.

Din nou, avea această senzație că e așteptată. Cineva o chema în altă parte. Dar știa bine că acasă, ca și aici, ca și pe stradă, ca și la cimitir, va suferi de aceeași însingurare.

2.

Jérôme nu știa cum să facă s-o întrebe pe moașă la ieșirea din camera Améliei. Lăsându-l pe Denis la potcovărie, se așeză la piciorul scării. Nu era câtuși de puțin îngrijorat, dar dorea ca speranțele lui să fie întărite de o confirmare oficială. Aceeași doamnă Croux o ajutase la naștere, de două ori, pe Maria. Aproape toți copiii din târg trecuseră prin mâinile ei. Când aflase că Amélie sosise la Chapelle-au-Bois ca să-și aducă pe lume copilul, se grăbise să-i facă o vizită și protestele tinerei femei nu folosiseră la nimic. Uzând de autoritatea pe care i-o conferea o lungă practică, doamna Croux ceruse să fie primită pe loc și fără fasoane: „Jenează-te de cine vrei, dar nu de mine, care te-am văzut născându-te!" Să o știe în casă, ca altădată, deștepta în Jérôme un sentiment de coincidență melancolică și suavă. Ridică privirea. Acolo sus se umbla, se vorbea. Probabil că era sfârșitul consultației. Într-adevăr, ușa se deschise. Jérôme se ascunse într-un ungher, apoi, auzind cum vibrează rampa, ieși din ascunzătoare și înaintă, ca și cum prezența lui în acel loc ar fi fost întâmplătoare. Bătrână, scundă, cocoșată, cu ochiul drept mascat de o cataractă, cu ochiul stâng negru și scânteietor, doamna Croux cobora treptele legănându-se de pe un picior pe altul. Din fericire, era singură.

— Ei bine, doamnă Croux — întrebă Jérôme — ce credeți de Amélie a noastră?

— Cred că, în cursul lui octombrie, o să vă transforme în bunic, tot atât de sigur cum mă numesc eu Honorine Croux.

— Da, dar e bine, sănătoasă ? Nu sunt de temut complicații ?

— Ce complicații ? Zdravănă cum e ea, o să nască surâzând.

Jérôme se tulbură și roși. Aceste aluzii la misterul nașterii se loveau în el de o prejudecată de pudoare masculină, considerabilă și puțin obtuză. Revenindu-și cu efort întrebă :

— Și... după părerea dumneavoastră... Ce va fi ?... Un băiat ?

Doamna Croux îl privi cu ochii ei mici și strălucitori și începu să râdă cu o mie de riduri jucăușe.

— Am spus c-o să fie băiat.

— Pentru că așa credeți ?

— Pentru că așa crede ea. Doar n-o să mă apuc s-o dezamăgesc acum ! Dacă o să fie fată, o să afle la timp !...

Îi dădu lui Jérôme, în glumă, una peste burtă cu vârful degetelor. În aceeași clipă, el auzi un zgomot venind din bucătărie. Ușa rămăsese întredeschisă. Îl bănui pe Denis că ascultase conversația. Brusc, împinse ușa. Nimeni.

— Am să revin peste două săptămâni — spuse doamna Croux. Dacă măcar ar primi o scrisoare de la bărbatul ei, i-ar ridica moralul. Fără vești, cum vreți să-i ardă să fie mamă micuței ăsteia ?

După plecarea doamnei Croux, Jérôme intră în bucătărie, își turnă un pahar cu apă și-l bău dintr-o dată. Muștele bâzâiau pe tavan. Căldura năvălea pe fereastră cu un miros de paie uscate și putrede. N-avea chef de lucru. Toate mergeau prea rău pe lume. La acest război, pe care unii îl declarau just, necesar, admirabil, el nu se gândea decât cu oroare și consternare. În ciuda a tot ce auzea spunându-se în jurul lui, era convins că masacrul ar fi putut fi evitat într-un fel sau altul. Poporul german, ca și poporul francez, trebuia să fie făcut din bărbați care-și iubeau meseriile, casele, femeile, copiii, care nu cereau altceva decât să trăiască în pace pe pământ. Conducători răi fuseseră cei care, de ambele părți ale frontierei, încinseseră spiritele și-i împinseseră pe muncitori la o luptă fratricidă. În acele zile de nebunie colectivă, să ucizi nu mai era o crimă, ci un act eroic. Uniforma ținea loc de conștiință. Câmpurile de bătălie se umpleau cu asa-

sini onorabili. Și nu mai exista nici un mijloc de a opri această vărsare de sânge. El însuși, urând războiul, n-ar fi suportat, acum, ca nemții să profite de situație ca să invadeze Franța și să-i impună legea lor. În virtutea unei combinații misterioase de interese, a unei tensiuni de antagonisme ajunse la punctul de ruptură, trebuia să continue să se strângă de gât, chiar dacă era condamnată recurgerea la forță. „Asta e... E prea târziu... Ne-am prins în horă..."

Jérôme era dezolat că lipsa lui de instrucție îl împiedica să-și pună ideile în ordine. Dacă ar fi citit mai multe cărți, dacă ar fi învățat să gândească mai bine, ar fi descoperit, desigur, până la urmă, un adevăr liniștitor. Dar, în starea lui de spirit, nu se putea lua decât după judecăți vagi și pripite și după impulsuri contradictorii. Abatele Pradinas fusese mobilizat într-o formațiune sanitară. Păcat! Ar fi fost interesant să-i afle părerea despre marele măcel care dezonora lumea creștină. Dacă Dumnezeu exista, de ce permitea asemenea lucruri? Dacă biserica era atotputernică, de ce nu știa să le interzică credincioșilor să poarte arme? Și cum se făcea că fiecare dintre cei doi adversari se putea ruga cu aceleași cuvinte, în fața aceleiași cruci pentru exterminarea metodică a aproapelui? Înlocuitorul abatelui Pradinas era un preot pe jumătate surd, obez și milostiv, față de care Jérôme nu simțea nici cea mai mică simpatie. „Am să-i scriu abatelui — își zise Jérôme. Am să-i explic ce gândesc; îmi va răspunde..." Bău un al doilea pahar cu apă. Nu era straniu că abatele Pradinas fusese mobilizat și că el, Jérôme, rămăsese pe loc? Prea tânăr pentru războiul din '70, era prea bătrân pentru cel din '14. Dar ce importanță avea vârsta? La cincizeci de ani era mai robust decât mulți dintre bobocii trimiși pe front. Deși nu putea suferi situația de militar, nu se simțea în largul său în această poziție privilegiată. Ca și cum ar fi luat pe nedrept locul lui Pierre de lângă Amélie! Ca și cum Pierre n-ar fi plecat decât pentru a-i permite socrului său să nu-și schimbe existența! Era absurd, o știa bine! Și Amélie nu era în stare de asemenea gânduri! Dar, pe drept sau pe nedrept, se simțea tot timpul vinovat în prezența

ei. Deodată, își spuse că, singură în camera ei, aștepta nașterea unui copil al cărui tată era poate deja mort. O groază rece îi făcu părul măciucă. Strânse pumnii. Conștiința inutilității, a neputinței sale îi era odioasă. Din nou, amintirea abatelui Pradinas îi trecu prin minte. Simțea nevoia să i se plângă, să-i reproșeze reaua orânduire a lumii. „Când o să se întoarcă... Dacă o să se întoarcă !..." Își strecură mâna pe sub cămașă, pe piept, în dreptul inimii. Apoi, nemaisuportând, ieși din bucătărie, urcă scara, se opri în fața camerei Amélicl și bătu timid la ușă.

— Intră, tată !

Ea era așezată la masă și scria o scrisoare. Jérômc întrebă :

— Te deranjez ?

— Nu, deloc. Te-ai văzut cu doamna Croux ?

El nu îndrăzi să mintă și bâigui :

— Da... Chiar acum... la ieșire...

— Și te-a liniștit ?

— Ei, nu-mi era teamă de nimic !

Ea surâse. Era calmă, palidă, cu ochii încercănați, cu buzele uscate și cu sprâncenele foarte negre.

— După cum vezi, îi scriu lui Pierre.

— Dar nu-i știi adresa...

— Ba da, Regimentul 300 Infanterie, compania șaptesprezece, la Tulle. Se pare că li se trimit scrisorile oriunde s-ar afla. Îi spun că astăzi, 27 august, suntem tot fără vești de la el ; că ne simțim bine ; că trebuie să ne spună dacă are nevoie de ceva ; că fiul lui se va naște probabil către sfârșitul lui octombrie ; că, de acum și până atunci, poate că războiul se va termina...

Jérôme asculta, aproba tulburat. Cu cât se arăta Amélie mai rezonabilă, cu atât îi venea lui mai greu. Termină prin a spune :

— O să-i trimiți o scrisoare și din partea mea. O să ți-o dictez...

Denis se trezi fără nici o treabă și dezamăgit, în potcovăria goală. Ceea ce auzise însemna mai nimic. Jérôme vorbea prea încet și moașa prea repede. În tot cazul, evenimentul era într-

adevăr pentru octombrie. Această promisiune formală îl interesa pe băiat cel mai mult. Degeaba știa cum se petrece „asta" la animale, pentru că ideea că Amélie purta un băiat în pântec îl lăsa uimit și incredul. După ce o privise multă vreme ca pe o soră, adică o privise ca pe o ființă fără sex definit și fără nici o utilitate, îi venea greu să și-o închipuie ca pe o nevastă care se pregătea chiar să devină mamă. De când ea se întorsese la Chapelle-au-Bois, o examina pe furiș și misterul organismului feminin îl obseda. Se gândea la un fel de îmbrățișări aproximative. Te dezbrăcai mai mult sau mai puțin. Te îmbrățișai. Te frecai piele de piele. Asupra restului câteva puncte esențiale rămâneau obscure. Dar rezultatul era de netăgăduit: după nouă luni, un copil. Simțea o anumită mândrie la gândul că avea o soră gravidă. I se părea că asta îl impunea în regiune. Îi surâse acestui nepot în gestație care, într-o zi sau alta, îi va datora respect, și se așeză la tocila de ascuțit bricege și foarfece care fusese adusă în ajun. Pedala scârțâia. Piatra se învârtea. Scântei albastre săreau în jurul unghiilor. Jérôme tot nu se întorsese. Către ora șase, după cum obișnuia, Leonard, care era ucenic la cizmar, trecu prin dreptul potcovăriei fluierând. Denis îi făcu semn să se apropie. Împreună, se jucară aruncând cuțite într-o scândură de lemn. Nu era prea distractiv, dar ce altceva să facă? Apoi, urmăriră coțofana cu pietre. Aceasta își manifestă indignarea scoțând strigăte ascuțite și fugind. Leonard râse din toată inima, cu toată gura, cu ochii închiși și cu urechile roșii. Apoi, urmă o tăcere. Așezați pe vine în pragul potcovăriei, cei doi camarazi priveau praful dintre saboții lor.

— Unde e tatăl tău? întrebă Leonard.

— La sora mea, fără îndoială! spuse Denis.

— Se simte bine?

Denis ridică din umeri cu un aer dezamăgit.

— Da și nu, știi cum e în starea ei...

— E oricum nostimă povestea asta!

— Ce poveste?

— C-o să aibă un copil!...

Gâlgâia de veselie.

Denis fu jignit, ca și cum, printre hohotele sale de râs, Leonard ar fi adus atingere demnității familiei.

— Nu-i nimic nostim! Așa e natura...

— Natura dragostei! spuse Leonard.

Și ridică un deget.

— Pentru cât te pricepi tu! zise Denis.

Leonard admise fără greutate că nu era un specialist în problemele sexuale. Pasiunea lui era războiul. Schimbă subiectul cu antren.

— Ai văzut isprava locotenentului aviator Césari? Pac! În hangarul dirijabilului! Ce mult mi-ar plăcea să fiu aviator! La 18 ani, mă înrolez!

— Până atunci se termină războiul.

— Nu-i așa de sigur! Ce i-aș mai înghesui, ticăloșii! Și pac! Și poc!

Se strâmba cu sprâncenele încruntate, cu o privire teribilă, cu picături de sudoare pe fruntea îngustă. Prins de emulație, Denis regretă că nu putea participa imediat la apărarea patriei. Se gândea la Pierre Mazalaigue. Să i se alăture pe linia de foc. Să plece la asalt împreună cu el. Umăr la umăr. Cu baioneta la piept. În șuieratul gloanțelor, în explozia obuzelor și în chemările trompetelor eroice. „Înainte! Trăiască Franța!"

— Eu o să mă duc la infanterie! exclamă el.

— De ce?

— Pentru că acolo se află cumnatul meu.

În materie de mobilizări, Leonard nu putea să se laude decât cu un văr, originar din Treignac. Era slab. Mormăi:

— La infanterie te împușcă ca pe iepuri.

— Eu sunt liniștit pentru cumnatul meu! replică Denis. Îți amintești de incendiu? Cum s-a suit pe acoperiș? Nu se teme de nimic! Cade de peste tot în picioare! Ce-o să mai pățească cu el căștile alea ascuțite!...

Leonard avu o expresie dubitativă. Denis tăcu, cu pieptul plin de un curaj eroic. Admirația pe care o simțea pentru Pierre

Mazalaigue era pentru el o recompensă. Gândindu-se la el, se simțea reconfortat și înnobilat. După o clipă, spuse cu o voce fals dezinvoltă :

— Știi, pentru mine el nu e numai bărbatul sorei mele ; e un prieten.

— Știu, mormăi Leonard.

Și, pentru aceste cuvânt, Denis îl iertă de restul.

3.

Moș Piquerelle cobora strada, cu genunchii moi, dând din cap, cu un umăr mai jos decât celălalt. Geanta plină de scrisori îl trăgea în față. În picioare, în pragul prăvăliei, Amélie aștepta cu nerăbdare clipa în care-și va îndrepta capul pentru a-i putea prinde privirea ca să citească în ea răspunsul la neliniștea ce o chinuia. Dar, ca pentru a o tachina, el se încăpățână să țină ochii plecați. În toate diminețile, de opt zile încoace, era la fel. După ce pândea multă vreme trecerea poștașului, reintra în casă cu mâinile goale. Cincisprezece pași, zece pași. Distanța dintre ei scădea, și în același timp și speranța. Deodată, în clipa în care Amélie își acceptase deja dezamăgirea, omul ridică fruntea ca un cal tras de frâu. Sub șapca lui prea mică, bătrânul obraz păros și musculos se contractă într-un surâs. Făcu cu ochiul. Ce voia să spună ? Neîndrăznind să înțeleagă, Amélie îi ieși în întâmpinare, ca fascinată. Și minunea se produse. Băgând mâna în geanta largă de piele neagră, moș Piquerelle scoase o scrisoare. Scrisul lui Pierre pe plic ! Amélie fu cuprinsă de amețeală. Îi sări inima, sus și tare. Bâigui :

— Mulțumesc !

Apoi, cu scrisoarea strânsă între degete, se precipită în magazin. Ca printr-o ceață ce dansa, o văzu pe doamna Pinteau

care-i deschidea brațele, striga, îl chema pe Jérôme. Denis deschise niște uși. Străbătând acest tumult, Amélie se prăbuși pe un scaun, în bucătărie, și desfăcu plicul prins cu un sigiliu rotund: „Tezaur și Poștă". O foaie de hârtie liniată, împăturită. Niște cuvinte scrise cu creionul. Privirea îi zbură în fugă peste textul cenușiu și spicui câteva fraze la întâmplare: „Nu-ți fă griji", „mă simt bine", „nu riscăm nimic", „tu cum te simți?"... Ușurată în ce privește esențialul, ea se întoarse în urmă, descifră data: „23 august 1914". Acum era 3 septembrie. Scrisoarea îi juca în fața ochilor. Trebui să se silească să poată citi încet, așezat, fără să sară nici un rând:

„Scumpa mea micuță nevastă,

Sper că ai primit scrisorile precedente. Eu am primit-o numai pe cea în care-mi spuneai că te pregătești să pleci la Chapelle-au-Bois. Așadar, acolo îți adresez prezenta scrisoare. Sunt bucuros că închizi cafeneaua. Poți lăsa totul în pivniță. Domnul Florent mi-a promis că se va duce din când în când să arunce o privire. I-am scris și domnului Hautnoir. Având în vedere situația, o să ne acorde desigur păsuiri pentru plăți. M-am interesat pe aici. Așa se face. Deci, nu-ți fă griji în ce privește afacerile. Nici în ceea ce mă privește, pentru că mie îmi merge bine. În afară de faptul că aș dori să sărut gura ta frumoasă. Mă gândesc deseori la ea, și asta mă încinge. Mă aflu într-o regiune care nu este cu totul Olanda și nici în întregime Franța, înțelegi? Asupra vieții noastre, nu pot să-ți spun mare lucru, pentru că altfel nu ți-ar mai ajunge scrisoarea. Mă întrebi dacă mâncăm bine și dormim bine. Cum vrei să dorm bine departe de tine, micuța mea păpușă, atât de dulce de mângâiat peste tot? De cincisprezece zile, nu mi-am mai scos bocancii. Și las să-mi crească barba. Nu avem timp să ne ocupăm de asta. Dacă m-ai vedea, ți s-ar face frică. Dar, fii liniștită, nu riscăm nimic. Suntem solizi. Când mă apucă dorul, scot fotografia ta. Toți camarazii o știu și mă invidiază. Am o nevastă atât de frumoasă! Când am s-o revăd, o s-o omor cu sărutările, din cap până în picioare, oprindu-mă cât e nevoie, în locurile cele mai bune. Ce

faci tu ? Sper că ești prudentă. Ai să fii într-un loc liniștit la tatăl tău. Fă-mi un fiu drăguț. Și fără să suferi prea mult. La gândul că firavul tău corp iubit, alb și durduliu, ar putea să sufere, simt că mă doare și pe mine. Nu-mi trimite nici un mandat : n-am pe ce să cheltui banii. Citești ziarele ? Ce mai spun ? Aici, se speră că totul se va termina înainte de venirea iernii. Toți camarazii din regiune, din Regimentul 300, sunt bine sănătoși. Transmite-le asta tuturor celor din jurul tău, o dată cu salutările mele. Salută-i pe tatăl tău și pe Denis din partea mea, ca și pe doamna Pinteau. Nu-ți fă griji pentru mine. Și primește calde sărutări de la soțul tău, care ar dori atât de mult să te revadă și să-ți dovedească cât de mult te iubește.

Pierre"

Închise ochii, ca să-și prelungească mai mult în suflet inflexiunile vocii iubite. Era în viață ! Se gândea la ea ! O vedea mai frumoasă decât era ! Îngrozitoarea despărțire va servi cel puțin ca să o ascundă de privirile lui pe nevasta deformată de ultimele săptămâni ale sarcinii. Îi fu rușine de această preocupare de cochetărie într-un asemenea moment. Dar nu se putea dezbăra. Cu aviditate, reveni la scrisoare, o reciti și roși de îndrăzneala de care dădeau dovadă unele expresii. Era în ea un amestec de oboseală și de eșec, de plictis și de dragoste refulată, care-ți punea un nod în gât. Îl și vedea pe Pierre, jigărit și bărbos, prăbușit în paie, scriindu-și scrisoarea pe genunchi. O milă fără sfârșit se amesteca în bucuria ei. Pe jumătate inconștientă, cu inima răvășită, cu pleoapele ridicate de un val de lacrimi, își luă ochii de pe hârtie și îi văzu, în fața ei, pe tatăl său, pe Denis și pe doamna Pinteau, care o priveau în tăcere. Nu-i auzise intrând. Jérôme întrebă :

— Ce spune ?

Găsi forța să surâdă.

— Totul e în regulă.

— Ce spune de fapt ?

— Nimic precis ; e bine sănătos... vă transmite salutări...

— Asta e tot ?

Ghici că ar fi vrut să știe mai multe.

— Poftim ! spuse ea întinzându-i scrisoarea.

Gestul o surprinse și pe ea. Dintr-o dată, nu mai simți nici un fel de jenă la gândul că tatăl ei putea să ia cunoștință de acele aluzii intime. Gravitatea circumstanțelor era atât de mare, încât orice veste, venind de pe front, era castă și respectabilă.

— Pot s-o citesc și eu ? întrebă Denis.

— Nu. Doar tata !

Și roși, în timp ce Denis, nemulțumit, ridica din umeri.

În clipa aceea, clopoțelul magazinului sună și doamna Pinteau fugi din bucătărie ca să întâmpine clienții. Amélie fu fericită în sinea ei de această plecare, care o lăsa singură cu tatăl și cu fratele ei în acest moment de caldă emoție familială. Jérôme, ținând hârtia în mână, se apropie de fereastră. Citea cu dificultate, încruntând din sprâncene și mișcându-și buzele la mici noduri de silabe refractare. În sfârșit, reîmpături foaia, o întinse Améliei și-i zise :

— Sunt bucuros pentru tine, fata mea ! Ai un bărbat bun, curajos și iubitor. Îți doresc multe scrisori ca aceasta pe care am citit-o acum.

Timbrul vocii sale era surd. Mustața îi atârna într-o parte și se ridica în cealaltă. Avea în ochi lacrimi și lumină. Amélie se cuibări la pieptul lui. El sufla tare, își dregea vocea și o bătea cu palma pe spate.

Deodată, ușa se deschise și doamna Pinteau reapăru, cu degetul la buze și cu ochii scânteind de malițiozitate.

— Au venit domnul și doamna Calamisse. Au aflat de la poștaș că ați primit o scrisoare. Au venit după vești...

Amélie avu o tresărire.

— Nu pot să le citesc scrisoarea ! exclamă ea.

Doamna Pinteau, descumpănită, lăsă să-i cadă mâinile de-a lungul coapselor grăsuțe. Jérôme luă o expresie îngrijorată.

— Ei ți-au citit-o pe a lor, Amélie.

— Da, dar într-a lor nu era nimic personal... pe când aici... sunt... în sfârșit, știi bine tată !... Pasaje adresate numai mie.

— Ai să le sari.

— Ușor de spus !...

— Nu se poate altfel, Amélie. Un lucru ca ăsta nu se poate refuza.

Soneria se auzi din nou. Fără îndoială, vestea își croia drum prin târg.

— Și atunci, eu ce să le zic ? întrebă doamna Pinteau.

— Spune-le să vină aici, oftă Jérôme.

Intrară : familia Calamisse mai întâi, apoi doamna Ferrière, apoi domnul Marchelat, apoi domnul și doamna Barbezac, brutarul din colț, măcelarul și nevasta lui... O duzină de persoane care aveau toate pe câte cineva în regimentul 300. Această împrejurare îi apropia în așteptarea veștilor. Luară loc în bucătărie, cu tușituri scurte și cu scuze :

— Vă deranjăm ?

— Nu voiam să vin. Nevasta mea e cea care...

— Pe bază de reciprocitate !

— Și domnul Ferrière care n-a putut veni ! O să-i povestesc eu !

— Luați loc !

— Ba nu ! Mă simt mai bine în picioare. Așadar, micuța mea Amélie, iată-te cu totul și cu totul fericită, îmi închipui !

Devenită centrul atenției, lui Amélie îi venea greu să-și învingă timiditatea. Tulburată de atâtea priviri, auzea greu ce era întrebată, răspundea în contratimp și surâdea cu un aer absent și nefericit. În sfârșit, când se făcu liniște, scoase scrisoarea din corsaj și începu să citească cu o voce ștearsă. În ciuda faptului că știa textul aproape pe dinafară, se temea să nu se lase dusă de elan și să spună mai mult decât ar fi vrut. Înainte de a ajunge la primul pasaj licențios, simți că i se suie sângele în obraji. I se împleticea limba. Toată lumea, și era sigură de asta, ghicise deja cauza stânjenelii ei. În grabă, înlocui cuvintele de dragoste care-i veneau pe buze prin niște „hm... hm-uri...“, scoase lamen-

tabil, și se aruncă asupra primei fraze convenabile ca un naufragiat care se agață de prima epavă ivită în cale: *„Mă aflu aici într-o regiune care nu e cu totul Olanda și nici în întregime Franța, înțelegi ?“* Ezitările o cuprinseră din nou în preajma lui *„mică păpușică, atât de dulce de mângâiat peste tot“*. Ca să se scuze, îngăimă:

— E foarte rău scris... cu creionul... abia se poate citi...

Și, deja trebuia să ia seama la *„sărutări pe cele mai bune locuri“*. Nu respiră cu adevărat decât după depășirea lui *„mic corp alb și durduliu“*. Ultimele cuvinte fură salutate prin murmure de simpatie. Amélie, ieșind cu bine din încercare, se descoperi cu totul fericită că trecuse prin ea. Acum, era în plină sărbătoare. I se făceau complimente. Era îmbrățișată. I se ura fericire. În timp ce femeile se adunau în jurul ei, bărbații reîncepeau să vorbească despre război. Știrile erau proaste. În fața localității Charleroi, trupele franceze se retrăgeau în ordine. Nemții mărșăluiau spre Paris. Un corp de cavalerie inamic se găsea în pădurea de la Compiègne. Guvernul se refugia la Bordeaux. Frânturi din aceste vești ajungeau până la urechile tinerei femei. Dar ea refuza să le dea atenție de frică să nu-și distrugă minunata bucurie care, pentru câteva ore, avea să domnească în sufletul ei.

În cursul zilei, reciti scrisoarea de opt ori, de cinci ori pentru plăcerea personală și de trei ori în versiunea cenzurată, la cererea unor vecini. Aceste vizite îi păstrau sufletul într-o stare de surescitare febrilă. Magazinul, alături de doamna Pinteau, rămăsese locul în care se simțea cel mai bine. Intrările și ieșirile clienților, micile fraze schimbate în timpul cântăririi mărfii sau a datului restului, toate aici o distrau și îi făceau poftă să fie sociabilă. Către ora șase seara, prinsă din nou de obligațiile de viitoare mamă, scoase un scaun în fața ușii prăvăliei și se așeză la umbră ca să mai lucreze o cămășuță. Dimensiunile acestor veșminte de păpușă o îndemnau la înduioșări fără sfârșit.

Trecuseră abia zece minute de când se apucase de lucru, când o văzu pe Antoinette Eyrolles coborând strada cu cocul în vânt, bronzată și cu fustele largi fâlfâind. Fața ei se înăsprise într-o expresie arogantă. Precis, după cum îi era obiceiul, se pregătea să n-o recunoască. Cu toate acestea, Amélie, privind-o venind, nu se putea împiedica să simtă o tulburare agitată și plină de milă. Tot trecutul se frământa în ea, revenea la viață. Doamna Pinteau îi spusese că Antoinette se logodise chiar înaintea declarației de război, cu unul dintre băieții Roubaudy, caporal în Regimentul 263. Jean Eyrolles, la rândul său, fusese mobilizat la artilerie. Nu era timpul să uite vechile certuri ca să se împace în marea suferință comună ? Toți acești bărbați, aflați departe, sigur voiau ca, în spatele lor, să existe înțelegere deplină între femei și fete. În timp ce Amélie se gândea la aceasta, Antoinette trecu prin fața ei, părând că nu a văzut-o. „Sărmană proastă !" Un val de sânge i se sui Améliei în obraji. Îndemnată de compasiune, se ridică, făcu doi pași înainte și strigă încetișor :

— Antoinette !

Tânăra încetini pasul, ezită, întoarse capul. Stupoarea i se putea citi în priviri. Îi tremura gura. Furia părăsind-o, îi lăsa fața lipsită de expresie. Deodată, se precipită spre Amélie și lăsă coșul din mână. Cele două prietene se îmbrățișară plângând.

— Iartă-mă ! spuse Antoinette. Ar fi trebuit să vin la tine prima ! Sunt o proastă !

— Nu-i așa. Nu s-a întâmplat nimic. Am aflat că te-ai logodit. Te felicit. Ai primit vești de la logodnicul tău ?

— Nu încă !

— Dar de la fratele tău ?

Antoinette păru descumpănită de această întrebare. O umbră de ranchiună îi întunecă privirea. Apoi, răzgândindu-se, puse această curiozitate pe seama unei prietenii persistente și inofensive.

— Jean e bine — surâse. Am primit o scrisoare de la el chiar în dimineața aceasta.

— Și eu la fel, tot în dimineața asta am primit o scrisoare de la soțul meu.

I-ar fi părut bine ca Antoinette să-i ceară amănunte. Dar cealaltă nu îndrăznea încă să se arate atât de familiară. Prinzând-o pe Amélie de mâini, murmură :

— Te fac să stai în picioare ! Nu e bine în situația ta !

— Ba da, tocmai ! Nu te pricepi ! exclamă Amélie.

Râseră puțin, față-n față, bucuroase de prietenia lor regăsită. Dar nu puteau rămâne la nesfârșit în stradă. De altfel, Antoinette se grăbea. Era așteptată acasă. Se îmbrățișară la despărțire. Incontestabil, în timpul acestei ultime luni, fata evoluase în avantajul ei. Conștiința pericolului la care erau expuse câteva ființe dragi adusese caracterului ei o notă apreciabilă de decență și de vanitate. Fără să vadă în ea o prietenă, o confidentă posibilă, Amélie recunoștea că i-ar plăcea s-o mai întâlnească din când în când. „O să croșetăm împreună. O să vorbim despre absenții noștri..." Deja viața ei la Chapelle-au-Bois se organiza, se instala, fără ca ea să-și dea seama. Fremătă gândind-se la puterea obișnuinței care își croia drum chiar și în nenorocire. Deodată, trebui să admită acest lucru îngrozitor, greu de conceput : putea să existe, să mănânce, să vorbească, să doarmă, departe de Pierre!

Seara, după cină, se închise în camera ei ca să garnisească leagănul care consta dintr-un coș pentru lenjerie capitonat și îmbrăcat în mătase chinezească albă. Volănașe crețe alergau de jur împrejurul lui. Deasupra, Jérôme îi pusese trei cercuri de răchită. Amélie cosea îmbrăcămintea pe această carcasă bombată și ușoară. În față, voia o fundă mare de satin albastru. În interior va pune o saltea umplută cu pleavă de secară și o pernă de fulgi. Cearșafurile brodate, fețele de pernă minuscule, cuverturile de lână, totul era gata. „E oare posibil ca în locul acesta, în care acum nu se află nimic, să se odihnească într-o zi o ființă căreia eu să-i fi dat viață ?" Împungea cu acul. Îi amorțise umărul ; se opri din cusut și lăsă lucrul jos. „Mai poate aștepta. Sunt atât de obosită !" Era cald. Lampa cu petrol lăsa în cameră un miros fad și gras. Din târgul adormit nu se auzea nici cel mai mic

zgomot. Unele fraze din scrisoare îi cântau în memorie: „Mi-ar plăcea să te sărut pe gura ta frumoasă... Corpul tău alb și durduliu... Cele mai bune locuri..." Pântecul îi atârna în față. Avea sânii umflați, cu sfârcurile dureroase. Îi fu poftă să simtă mirosul lui Pierre. Încerca să și-l amintească. Cum era oare? Închidea ochii, se încorda din cap până în picioare. Dar plăcerea o ocolea. Părăsită, cu carnea arzând, cu ochii uscați, își desfăcu corsajul și-și scoase pantofii. Duritatea podelei i se transmise în glezne. De-a lungul brațelor, în coșul pieptului, între umeri, începură să-i curgă niște frisoane înghețate. Pe jumătate goală, umblă un timp prin cameră, apoi, aruncând o ultimă privire spre birou, se așeză, luă o hârtie și un toc și scrise:

„Dragul meu Pierre,

În sfârșit o scrisoare de la tine. Prima de când ai plecat din Tulle. Îți închipui bucuria mea când am primit aceste vești, la data de 23 august, care, fără să mă liniștească deplin, au putut totuși să-mi calmeze spaimele. Mai e nevoie să-ți spun că nu încetez să mă gândesc la tine cu dragoste în groaznica încercare prin care trecem?"

4.

Acum, pentru Amélie, personajul principal din Chapelle-au-Bois era moș Piquerelle, cu șapca lui cu cocardă și cu geanta de piele neagră. Numai de el depindea dacă avea să urmeze pentru ea o zi bună sau una rea. Cum și ceilalți locuitori ai târgului împărtășeau acest fel de a vedea lucrurile, poștașul se lua ușor pe sine însuși drept făcător de minuni. Paharele cu vin care i se ofereau mai peste tot îl ajutau să se mențină în ideea euforică a importanței sale.

După două săptămâni de gâtuire, nu prea te mai puteai plânge de serviciul poștal. Scrisorile soseau de pe front, la fiecare două-trei zile, în mari serii. În același lot, misivele recente se învecinau cu altele foarte vechi, care-și pierduseră deja interesul. Conform obiceiului, se continua comunicarea celor mai neînsemnate vești de la o casă la alta. Dar teama de cenzură, și poate de asemenea grija de a nu alarma în mod inutil familiile, îi făcea pe cea mai mare parte dintre bărbați să nu scrie decât cu o extremă rezervă. Amélie regreta că Pierre întrebuința mereu în corespondența sa aceleași expresii banale : „Nu-ți fă griji pentru mine, nu risc nimic... Acum trei zile, am avut o hărțuială puțin cam aprigă, dar, de atunci, suntem cu adevărat liniștiți... Nu-ți pot spune unde ne aflăm, dar toată lumea are moralul bun, cu toată oboseala..." În sfârșit, în ochii tinerei femei, singura utilitate a acestor scrisori era să dovedească că, în urmă cu cinci zile, autorul lor era încă în viață. Totuși, „*Curierul Centrului*" publica primele liste de morți pe câmpul de bătaie din regiune : „Soldat voluntar Jules Médéric, din Regimentul 50 infanterie, căzut la datorie... Martial Langlade, caporal la Regimentul 107 infanterie, căzut la datorie... caporal rezervist Lafon din Regimentul 173 infanterie, căzut la datorie... ". Cei mai mulți muriseră cel puțin de trei săptămâni. Citind aceste nume necunoscute, Amélie era cuprinsă de disperare. Masacrul începuse cu adevărat. Printr-o minune, nici un fiu al târgului Chapelle-au-Bois nu figura încă printre victime. La ușa primăriei, în fiecare seară, domnul Calamisse punea să se afișeze comunicatul oficial pe care-l primea de la prefectură. Alături, se afla un loc special amenajat, într-o ramă, pentru anunțurile mortuare. Toată lumea știa că acest noroc nu mai putea dura multă vreme. Se aștepta primul doliu. Pe care familie avea să cadă el ? Persoanele bine informate spuneau că retragerea din Belgia și bătălia de la Marna fuseseră foarte sângeroase. La orice oră a zilei femeile intrau pe furiș în mica biserică pentru a se prăbuși într-un murmur de rugăciuni și pentru a încerca să atragă asupra lor bunăvoința Domnului.

Miercuri, 23 septembrie, fu ziua în care, între două și trei după-amiaza, se întâmplă inevitabilul. Denis era plecat cu roaba ca să livreze niște unelte la ferma lui Tourtillon. Doamna Pinteau era în magazin. Amélie și tatăl ei făceau niște socoteli în potcovărie. Prin ușa deschisă se vedea colțul străzii. Deodată, domnul Calamisse apăru la cotitură, îmbrăcat în haine de duminică, cu fața albă sub pălăria neagră. Era de ajuns să-l vezi ca să înțelegi ce avea să facă. Amélie, gata să leșine, își duse mâinile la gură. Jérôme ieși din atelier și întrebă :

— Unde te duci, Calamisse ?

— La familia Ferrière.

— Băiatul ? Antonin ?...

— Da, răspunse Calamisse sumbru.

Plecă privirea, ca și cum totul ar fi fost din vina lui.

— Fir-ar să fie ! spuse Jérôme. Un flăcău atât de zdravăn, de vesel, cu care toți ai lui se mândreau. Ce s-a întâmplat ?

— O schijă de obuz...

— Ai primit anunțul la primărie ?

— Da. Și acum, trebuie să mă duc să le spun. Nu-i un lucru care să-mi placă, înțelegi. Mă simt ca și cum m-aș duce să fac un rău de plăcere !

— Vin cu tine.

— Nu. Doi am fi prea mulți. Lasă-i să-și plângă singuri durerea.

— Atunci când ?

— În seara asta, înainte de cină. Vor fi avut până atunci timp să-și revină. E ceea ce-i sfătuiesc pe toți cei care vor să le spună un cuvânt de prietenie.

— Pe diseară atunci, Calamisse.

— Pe diseară, Aubernat.

Când domnul Calamisse plecă, Jérôme se întoarse lângă fata sa. Ea auzise. Schimbară o privire. Nici ea și nici el nu simțeau nevoia să vorbească. Acest prim doliu plasa târgul sub legea comună. S-ar fi spus că după ce rătăcise multă vreme primprejur,

moartea descoperise Chapelle-au-Bois. Acum, că știa drumul, se puteau aștepta la numeroase vizite din partea ei.

— Să-mi spui când vrei să mergem, murmură Amélie.

Puțin înainte de șapte, se îmbrăcară în ținută de condoleanțe, cu batic negru pentru ea și pălărie neagră pentru el. Vestea cea rea pătrunsese pe ulițele târgului. Multe persoane se grăbeau spre maidanul târgului, unde locuia familia Ferrière. Când Amélie și Jérôme sosiră în fața casei joase, acoperită cu țiglă și sprijinită de două grămezi de gunoi mustos, câteva persoane așteptau să intre: domnul și doamna Marchelat, doamna Calamisse, doamna Barbezac, moașa, soții Péchadre, moș Piquerelle. Dinăuntru se auzea un zgomot confuz de plânsete și de mobile mișcate din loc. Părinții terminau aranjamentul funebru pentru veghe. În sfârșit, ușa se deschise cu un lung căscat flămând. Vizitatorii înaintară, atrași de gol. Amélie clipi din ochi plonjând într-o baie de tenebre gălbui. Obloanele erau închise. O lampă cu fitilul coborât desena un cerc de lumină pe tavan. Un cearșaf alb ascundea oglinda dulapului. Scaune și bănci erau aliniate la perete. De grinzi atârnau bucăți de slănină, funii de ceapă și o mică împletitură de nuiele plină de calupuri de brânză, pe jumătate îngropate în paie. Pe marea masă lustruită se afla fotografia lui Antonin cu un voal negru legat în jurul ramei. O ușă era deschisă spre camera dispărutului. Instinctiv, toate privirile se întorceau într-acolo. Dar nu se vedea decât un pat gol și o bicicletă cu nichelurile strălucitoare rezemată de o ladă. Mortul nu era acasă. În dreapta pendulei, al cărei balans fusese oprit de nenorocire, se afla doamna Ferrière în mare doliu. Fața ei palidă, trasă, cu gura umedă se clătina sub șaluri și văluri de culoarea cenușii. Soțul, lângă ea, se tăiase la ras. Părul lins, lucios, era despărțit în două de o cărare pe mijloc. Gulerul lui tare lucea în penumbră. Îl ținea de mână pe micul Marcel, de opt ani, îmbrăcat cu șorț de școală și pantofi negri. Copilul era pieptănat ca și tatăl său, cu cărare pe mijloc. Doamna Ferrière veni spre Amélie și o îmbrățișă gemând:

— Ah, biata mea fetiță!

Vocea îi tremura ca aceea a unei capre. La pieptul ei, Amélie simțea ecoul unei serii de hohote de plâns. Degetele ei, la fel de dure ca niște gheare, îi alergau pe umeri. În sfârșit, doamna Ferrière se despărți de tânăra femeie, respiră adânc și se întoarse spre Jérôme. Acesta o prinse de mâini:

— Suntem alături de dumneavoastră, să știți ?!

Îi spuse același lucru domnului Ferrière și acesta suspină:

— Mulțumesc mult.

La ușă, domnul Calamisse lăsa oamenii să intre și-i îndrepta spre familia îndoliată. Încăperea se umplea într-un târșâit de tălpi și într-un murmur de voci. Fiecare, trecând prin fața domnului și doamnei Ferrière, suspina.

— Suntem alături de dumneavoastră!

— Suferim alături de dumneavoastră!...

— Luăm parte la durerea dumneavoastră!

Și domnul și doamna Ferrière răspundeau:

— Mulțumim că ați venit.

Micul Marcel spunea și el:

— Mulțumesc, domnule. Mulțumesc, doamnă...

Dominând acest murmur, se auzea din când în când mugetul câte unei vaci din grajdul pe care un perete de scânduri îl despărțea de bucătărie. Un miros de paie calde și de lapte acru plutea în atmosferă. Muștele bâzâiau pe tavan. Amélie, cuprinsă de o slăbiciune, se așeză pe o bancă. Doamna Ferrière, conform obiceiului, începu să-și bocească durerea:

— Oh, Antonin al meu! Mi te-au luat! Și niciodată n-o să mai fii printre noi! Și nici măcar nu pot să te văd mort! Te veghem fără tine! Te plângem în lipsa ta! Asta e tot ce i-a mai rămas bietei tale mame!...

— Liniștește-te! Liniștește-te, Mathilde! bâiguia domnul Ferrière. Nu servește la nimic să te zdrobești așa.

— Trebuie să vă împăcați cu gândul că a căzut pentru Franța! șopti domnul Calamisse.

Ea ridică fruntea și oftă adânc:

— Da, bineînțeles!...

— V-ați dăruit fiul Franței, reluă domnul Calamisse cu un ton și mai ridicat.

— N-am dăruit nimic! Ne-a fost luat!

Domnul Calamisse își supse burta și-și umflă în schimb pieptul.

— O moarte atât de glorioasă... onorează... pe cei pe care-i lovește și pe cei care-i înconjoară!...

— Are dreptate, Mathilde, spuse domnul Ferrière.

Îi era frică să nu pară rău francez. Dar deja doamna Ferrière nu-l mai asculta și se reîntorcea la lamentările sale rituale:

— Ah, bietul meu Antonin! Atât de tânăr și de nevinovat! Erai cea mai mare bucurie a mea aici pe pământ! Cum să te îngrop, dacă nici măcar nu ești aici?...

Amélie strângea din dinți ca să-și stăpânească hohotele ce-i clocoteau în piept. Lângă ea, doamna Croux, moașa, pe jumătate oarbă, se ștergea la nas mormăind:

— Și eu sunt cea care l-am adus pe lume!... Eu i-am făcut prima baie!...

— Și era atât de prieten cu al meu! gemea doamna Calamisse.

— Și al meu, în ultima lui scrisoare, îmi cerea vești despre el! suspină doamna Barbezac.

Cuprinse de emoție, celelalte femei plângeau și ele, gândindu-se la proprii defuncți, trecuți și viitori.

Sosirea domnului pastor prinse toată lumea pe nepregătite. Nu se așteptau să-l vadă, pentru că familia Ferrière nu se ducea niciodată la biserică. Dacă Antonin ar fi murit în patul său, l-ar fi îngropat fără popă. În mijlocul unei tăceri adânci, bătrânul preot înaintă spre părinții îndoliați, le transmise condoleanțele sale, salută toate persoanele prezente și ieși, gârbov și negru. După plecarea lui, urmă o clipă de perplexitate. În sfârșit doamna Ferrière spuse:

— Frumos din partea lui că a venit totuși! Ar fi trebuit poate să-l rog să pună să se tragă clopotele pentru Antonin al meu?!...

— N-ai fi putut să-l rogi să-ți bată clopotele, fără să-l rogi în același timp să facă o slujbă, mormăi domnul Ferrière. Și o slujbă, Antonin n-ar fi vrut-o!

— Cât era în viață sigur n-ar fi vrut-o!

— Și mort, cu atât mai mult!

— Și atunci, stăm așa?

— Ce-ai vrea altceva?

— Nu știu! Că te lipsești de slujbă, dacă trupul e aici, asta se poate înțelege. Dar dacă nu e nici trupul, nici slujbă la biserică, atunci cum? Rămânem așa, în gol?... Spune-mi: a murit... și asta e tot?

Domnul Ferrière își băgă două degete între gât și gulerul tare.

— Dacă tu crezi c-ar fi mai bine cu o slujbă... Tu ce crezi, Aubernat?

— E o problemă personală. Nu poți da sfaturi. Fiecare face după cum îi e voia.

— În cazul în care ar fi o slujbă religioasă — spuse domnul Calamisse — am decora biserica cu steaguri.

— Cu steaguri? exclamă doamna Ferrière. De ce?

Instinctiv, luase un aer neîncrezător.

— Pentru că fiul dumneavoastră a murit pe câmpul de onoare! rosti domnul Calamisse.

— E adevărat! șopti ea.

Mintea ei calcula. Buzele uitau să-i mai tremure.

— Cu steaguri ar fi foarte bine — spuse domnul Ferrière, ridicând capul.

— Atunci, fie — reluă domnul Calamisse —, merită asta Antonin. La urma urmei, e primul mort din regiune!...

Își dădu seama de gafă și încercă s-o dreagă adăugând:

— Primul și ultimul, sper!

— Da, spuse domnul Barbezac. Trebuie să marcăm evenimentul printr-o ceremonie. Dacă nu, am avea aerul față de celelalte comune că nu știm să ne purtăm...

— Vreți să vorbesc cu pastorul? întrebă Jérôme.

Fata sa îl privi surprinsă. Vocea lui părea convinsă. Deși îi critica pe preoți, probabil și el credea că Antonin nu putea fi lăsat să plece fără o rugăciune.

— Nu-i puțin cam devreme ? întrebă domnul Ferrière. Am putea vedea peste o zi sau două... Să ne interesăm... să ne gândim...

— Ce vorbești ! Sunt deja trei săptămâni de când s-a dus, sărmanul ! exclamă Jérôme.

— Trei săptămâni ! Oh, băiatul meu cel mare ! Oh, frumosul meu ! scânci doamna Ferrière.

Amélie se înfioră gândindu-se la aceste trei săptămâni, în timpul cărora domnul și doamna Ferrière trăiseră știind că au băiat, în timp ce acesta nu mai era decât un cadavru mutilat, murdar și îngropat în pământ.

— Așa rămâne — spuse domnul Ferrière — o să facem o slujbă.

— Nu te preocupa de asta ! spuse Jérôme. Am să-l văd eu pe preot. O să aranjăm totul împreună.

— În privința drapelelor, am ce trebuie la primărie ! zise domnul Calamisse.

Ca să reacționeze împotriva spamei ce punea stăpânire pe ea, Amélie își zise foarte repede că moartea era pentru Antonin, pentru fiul lui Calamisse, pentru fiul lui Barbezac poate, dar nu pentru Pierre, căruia ea avea să-i dăruiască un copil. Își repeta în minte, cu o forță surdă, obstinată, mecanică : „E imposibil, imposibil !“ Deodată avu o tresărire. Ușa se deschise. Denis apăru în prag. Amélie avu o clipă de ezitare înainte de a-l recunoaște pe fratele ei în acest tânăr țeapăn, cu haina neagră rămasă prea strâmtă și cu pantaloni lungi. Era pentru prima oară că se îmbrăca astfel. Ochii îi străluceau ca niște aschii de cărbune. În penumbră, se putea chiar presupune că avea o urmă de mustață deasupra buzei cărnoase. Fără îndoială că doamna Pinteau fusese cea care-i spusese, la întoarcerea lui de la fermă, că toată lumea se afla la familia Ferrière pentru condoleanțe. Denis

înaintă, purtat de superbii săi pantaloni care se rotunjeau la genunchi. Îngăimă :

— Acum am aflat și eu ! Sunt alături de dumneavoastră !

— Mulțumesc, spuse doamna Ferrière.

— Mulțumesc, spuse domnul Ferrière.

— Mulțumesc, reepetă și micul Marcel.

După ce-și făcuse datoria, Denis se alătură tatălui său, lângă perete.

— Sunt bucuros că ai venit, îi zise Jérôme încetișor.

— Am venit cât am putut de repede.

Amélie îi privea cu coada ochiului și regreta că Denis nu-și pusese pantalonii scurți. Deghizat în bărbat se depărta de ideea pe care și-o făcea ea despre el. Unde să-l urmeze ? Cum să-l înțeleagă ?

Un nou grup de persoane intra în încăpere. Pentru ei, doamna Ferrière, își reluă gemetele monotone :

— Ah, bietul meu Antonin !... Și când te gândești că nici n-am fost acolo să-ți închid ochii...

În jurul lămpii, fețele erau imobile, ca niște măști de piele cu mari cusături de umbre.

Jérôme atinse brațul domnului Ferrière :

— Noi o să plecăm.

— Veniți înapoi pentru veghe. O să facem niște cafea.

— Am să revin, dar singur.

— Cum vrei. Mulțumesc, în tot cazul, pentru vizită și pentru condoleanțe.

— Era firesc.

Jérôme ieși primul. Amélie și Denis își luară rămas-bun la rândul lor. Se regăsiră toți trei pe maidanul târgului. Se lăsase noaptea. Maidanul era negru și umed, fremătător și fără glas. Stelele străluceau ca luminile unui mare oraș din ceruri.

5.

„Dragul meu Pierre,

În dimineața asta, în 8 octombrie, am așteptat în zadar scrisoarea ta. Nimic de șase zile! Ce se întâmplă? Poate că-mi scrii lucruri pe care cenzura refuză să le admită? Poate că sunteți în mișcare, ceea ce, așa cum mi-ai mai explicat, întârzie trimiterea scrisorilor spre spatele frontului? Încerc să fiu rezonabilă, dar, iartă-mă, neliniștea e mai puternică. E îngrozitor că stai așa, fără să știi nimic, suspendată în gol. Fii prudent, te implor. Nu-ți lua riscuri inutile. Te iubesc atât de mult! Unde te afli în timp ce eu scriu aceste rânduri? Am citit în jurnale că se dă o mare bătălie între Meuse și Somme. Greșesc dacă îmi închipui că și tu te afli în această regiune periculoasă? Răspunde-mi repede, cum poți, ca să mă liniștești. Mi-e de-ajuns să mă gândesc la bietele tale picioare, rănite de bocancii grei, la umerii tăi zdrobiți de greutatea raniței, ca să mi se strângă inima. Aș vrea să te pot spăla din cap până în picioare, să-ți dau să mănânci o supă bună și să te văd zâmbind. Ai primit chiloții și șosetele de lână? Dumnezeule! Cât e de îngrozitor războiul ăsta! Mai bine de două luni au și trecut. Aici, după ce toată lumea a tremurat pentru soarta Parisului, am scos cu toții un suspin de ușurare aflând că vitejii noștri soldați au repurtat victoria de la Marna și i-au obligat pe teutoni să se retragă. Din păcate, unele familii sunt în mare doliu. Antonin Ferrière a fost omorât. Și ieri, s-a afișat la poarta primăriei numele lui Joseph Souleyrat, fiul cantonierei de la barieră. De asemenea, se vorbește despre mai mulți răniți. Am să-ți comunic numele lor în viitoarea mea scrisoare. Ah, această ușă a primăriei!... Nu o pot privi fără să mă cutremur. E locul din care pleacă toate veștile rele. Când trec prin dreptul ei, oamenii pleacă capul. Ce altceva să-ți spun despre Chapelle-au-Bois? Cum cred că-ți închipui, cu toți acești tineri mobilizați, viața, prin părțile astea, e posomorâtă și destul de grea. Ne ajutăm de la o casă la alta, de la o fermă la alta, pentru diversele munci. Femeile și bătrânii au putut face la timp seceratul hrișteі, iar fânul va fi în cantitate suficientă. La

fabrica de cherestea, domnul Eyrolles angajează fete de prin regiune, ba chiar și băieți foarte tineri. La moară n-au mai rămas decât bunicul Françou și nepotul lui. Și peste tot e cam așa. Tata și cu Denis se duc de două ori pe săptămână în satele din împrejurimi ca să potcovească în locul fierarilor absenți. Astăzi, chemați de jandarmi, au plecat la drum dis-de-dimineață cu barosul la spinare, ca să se ducă la ferma lui Petit-Mazière. O să se întoarcă seara târziu. Peste zece zile o să se țină aici Consiliul de revizie al contingentului 1915. Bieții băieți ! Îi știu pe unii dintre ei care sunt mândri la ideea de a pleca ! Denis turbează că-i prea tânăr ca să se înroleze! S-a schimbat mult de când nu l-ai mai văzut. Știi că vorbește despre tine ca despre prietenul lui cel mai bun ? Speră c-ai să-i aduci o cască ascuțită. Dacă ai putea să-i scrii un cuvânt, ar fi în culmea fericirii ! Duminica trecută, tata s-a urcat pe jos, singur, la Veixou. S-a întors seara, cu un vechi ciob de ceramică romană. După cină, s-a așezat pe un jilț, cu bucata de teracotă în mâini, și a privit-o îndelung, ca pentru a trage din ea învățăminte. Într-un târziu a spus : «Oamenii ar trebui învățați să iubească viața. Pentru că nu știu că există fericire în fiecare fir de iarbă, în fiecare piatră, își irosesc șansele de pace...». Apoi, am vorbit despre tine. Era atât de plăcut să-l auzi spunând că te stimează ! Cu ce drept ni se fură aceste ore pe care le-am fi putut petrece împreună, tu și cu mine? Mă gândesc la toate zilele pierdute, la toate ocaziile ratate ! Tu acolo și eu aici ! Nu e drept ! Ni se datorează o compensație. Vom fi fericiți, Pierre ! Curând, foarte curând ! Simt asta ! O să găsești că sunt o exaltată. E pentru că, dragul meu, sunt la câteva zile de un mare eveniment. Da, doamna Croux prevede că nașterea va avea loc înainte de sfârșitul săptămânii. Nu-ți fă griji, sunt foarte curajoasă. Oricât de rău m-ar durea, n-am să scot un strigăt. O să-mi pară bine să sufăr gândindu-mă la tine. Cum ne-am înțeles, o să-l numim Richard. Pot să te asigur de pe acum că o să fie foarte turbulent. Nu încetează să se miște, fără menajamente pentru biata lui mamă ! Uneori, îmi pare că aș putea să-i apuc piciorul în trecere. E așa de caraghios ! În tot cazul, trusoul lui e deja gata. Ieri, Antoinette Eyrolles, cu care m-am împăcat, a venit să-i admire

leagănul. În curând, în acest culcuș călduț se va odihni fiul tău, copilul pe care mi l-ai făcut! Numai de ți-ar semăna!

Tata mă sfătuiește să rămân după naștere la Chapelle-au-Bois. E foarte impresionat de aeroplanele germane care au aruncat bombe asupra Parisului. Dar eu cred că, după ce îmi revin, am să plec în capitală cu scumpul nostru îngeraș. Aici, doamna Pinteau mă înlocuiește foarte bine și la magazin, și în casă. Acolo, în schimb, cu cafeneaua închisă, suferim de o lipsă de câștig considerabilă. Tu ce crezi? În tot cazul, nu mă gândesc să mă întorc în strada Montreuil înainte de luna decembrie. De acum și până atunci, poate că războiul se va termina?! Când te gândești la toți oamenii din lumea asta care doresc pacea, te miri că acest măcel continuă din voința câtorva. Vorbesc de măcel și, în jurul meu, natura e atât de calmă! Asfințește, sună un clopot, un câine latră. E oare un vis? Scrie-mi repede, dragul meu bărbat. Am nevoie de vești de la tine ca să trăiesc. Și spune-ți că, fără îndoială, când vei primi această scrisoare, va exista deja în existența ta o ființă în plus de iubit. Te îmbrățișez cu dragoste și semnez: nevasta ta pentru totdeauna

Amélie"

După ce reciti scrisoarea, Amélie o băgă în plic, o lipi și scrise adresa:

Caporal Pierre MAZALAIGUE;
Regimentul 300 infanterie;
Compania a 17-a;
Corpul 12

Deși lăsase să treacă ora ridicării scrisorilor, se hotărî să se ducă imediat la poștă. În grabă, își aruncă un șal pe umeri, coborî scara și intră în bucătărie ca să-i spună doamnei Pinteau că va lipsi câteva minute. Dar doamna Pinteau nu era acolo. Pe masă, Amélie văzu un pachet de făină, un cornet de zahăr pudră și un castronaș cu vișine. Alături se afla un alt castronaș ciobit în care pluteau trei gălbenușuri de ou. Intrigată de aceste pregătiri culinare, tânăra femeie nu-și putea lua ochii de la micile cupole

aurii ce se odihneau pe un lac de mucozitate translucidă. Simți că i se face greață. Își turnă un pahar cu apă și-l bău dintr-o singură înghițitură. În chiuvetă zăceau cojile sparte, al căror interior păstra o umiditate lucioasă de salivă. Din magazin se auzea zgomot de voci. Doamna Pinteau vorbea cu o clientă. Amélie trecu prin coridor și înaintă până la ușa care rămăsese întredeschisă, dar, când să treacă pragul, se răzgândi și făcu un pas înapoi. O recunoscuse pe doamna Dieulafoy, coafată cu pene de fazan și îmbrăcată într-un taior albastru cu tăietură militară, cu buzunare aplicate, cu fireturi roșii și două rânduri de nasturi. În fața acestei persoane cu profil trufaș, doamna Pinteau părea încă și mai moale și mai servilă decât de obicei. Vocea îi ieșea din gură ca apa dintr-un robinet prost închis. Cu stupoare, Amélie înțelese că era vorba despre ea în acest lung discurs:

— Gândiți-vă și dumneavoastră! De șase zile nici o veste! Ar fi de-ajuns și mai puțin ca să te apuce neliniștea! Mai ales că domnul Mazalaigue e dintre cei mai expuși! Ah, prefer să nu mă gândesc, că-mi îngheață sângele în vine. Și ea, care e atât de cuminte, mititica! Atât de devotată bietului ei tată și bietului ei frate! Cu ochiul la toate și cu inima pe vârful buzelor!... Așteptăm un băiat, da, doamnă! Un mic și drăguț Richard... Și ce vă mai dau, doamnă? Zahăr... Să vă pun de cât?...

Sufocată de acest val de cuvinte dulcege, Amélie se întoarse în bucătărie. Tendința doamnei Pinteau de a se asocia în întregime la necazurile și la bucuriile familiei era, uneori, insuportabilă. „Trebuie să-i spun să fie mai discretă, se gândi tânăra. Nu se mai supraveghează! Depășește măsura! Și în fața cui?“ Un zaț de amintiri neplăcute îi revenea în minte. Doamna Dieulafoy era ultima persoană cu care ar fi dorit ca doamna Pinteau să se arate amabilă. „Creatura asta extravagantă!... Această... această femeie mojică!...“ În picioare în fața mesei, Amélie privea ouăle, se gândea la cele auzite, și imagini fluente și vâscoase i se strecurau în suflet. Brusc, își aminti de scrisoare și ieși în stradă, rușinată că se lăsase să întârzie din cauza unor preocupări atât de mediocre.

La întoarcerea de la poștă, o găsi pe doamna Pinteau stând la masă. Cu mânecile sumese și cu furculița în mână, bătea ouăle.

— Ah, iată-te! exclamă ea văzând-o pe Amélie. Te-am căutat adineauri. Știi pe cine am primit la magazin? Pe doamna Dieulafoy.

— Și ce-i cu asta? întrebă Amélie cu răceală.

Doamna Pinteau puse castronașul pe masă și avu o expresie de complicitate înduioșată, care-i strânse ochii și-i rotunji bărbia.

— M-a întrebat ce mai faci.

— Sper că i-ai spus.

— Desigur. Nu eram în încurcătură. Dar ar fi vrut să te vadă ca să-ți aducă direct complimente. Am regretat că erai plecată. O femeie atât de distinsă! E destul de încercată și ea, sărmana! Bărbatul ei a fost mobilizat; e căpitan. Rechiziția a trecut și pe la castel. Nu le-a mai rămas decât un singur cal în grajd. Ea a venit pe jos. E una dintre cele mai bune cliente ale noastre. Numai astăzi și-a cumpărat de 47 franci zece kg zahăr, șase kg de orez, cinci kg de cafea... O să-i livrăm toate astea mâine!

— Nu poate trimite pe cineva să le ia?

— Ei, nu! Cu mobilizarea asta, e lipsită de personal. Dar noi suntem obișnuiți. Se duce Denis cu roaba. Pentru el e nimica toată. Și acolo sus, doamna Dieulafoy îi dă câte un bănuț.

— Și el acceptă?

— De ce nu?

Înciudată, Amélie nu știa cum să-și adune cuvintele cu care să răspundă. Doamna Pinteau, imperturbabilă și surâzătoare, se reîntorsese la castronaș. Mirosul ouălor bătute se răspândea în încăpere. Amélie întrebă sec:

— Ce faci acolo?

— Nu ghicești? susură doamna Pinteau.

— Nu.

— O prăjitură cu vișine. Mâine e 9 octombrie!

— Și ce-i cu asta?

— Pe 9 octombrie e Sfântul Denis.

Amélie făcu ochii mari. Se înroși. Ce însemna excesul acesta de zel? Nu doamna Pinteau era cea care trebuia să hotărască dacă era sau nu cazul să facă o prăjitură de Sfântul Denis. De altfel, nici nu aveau în familie obiceiul să-și serbeze zilele de nume.

— Mărturisesc — murmură tânăra femeie — că o dată cu războiul poveștile astea cu sărbătoritul zilelor de nume mi se par, iartă-mă, puțin cam deplasate...

— Da, știu, știu! suspină doamna Pinteau. Dar băiatul ăsta trebuie și el răsfățat puțin, sărmanul! O prăjitură cu vișine nu e mare lucru. Și i-ar face atâta plăcere! Sunt sigură c-o să-ți placă și ție!... În situația ta, nimic nu-i mai bun... Ouă și lapte; asta întărește... Îmi amintesc că pe când îl așteptam pe al meu, mi-era poftă să mor de o prăjitură cu vișine...

Lui Amélie nu-i plăcuse niciodată prăjitura cu vișine. Dar, astăzi, numai la auzul acestui cuvânt, se simțea oripilată și gata să leșine. Fața doamnei Pinteau tremura, se deforma, ca și cum ar fi fost la rândul ei modelată dintr-o pastă onctuoasă, cu niște vișine în loc de ochi:

— O s-o mâncăm în seara aceasta... Când tatăl și fratele tău se vor întoarce de la Petit-Mazière... Sau mâine, dacă preferi... E ușor și se digeră bine.

Incapabilă să-și mai stăpânească multă vreme exasperarea, Amélie vru s-o insulte pe doamna Pinteau, s-o gonească, să-i strige să tacă din gură. Deodată, mintea i se goli de orice gând. O durere vie o săgetase în pântec. Mirată, scoase un geamăt:

— Au!

Instinctiv, își duse mâinile la burtă. Doamna Pinteau luă o expresie de stupiditate radioasă și întrebă:

— Ce s-a întâmplat?

— Nu știu! bâgui Amélie roșindu-se. Am simțit ca o ciupitură foarte puternică.

— Asta e! exclamă doamna Pinteau. E suferința aceea frumoasă care începe!...

— Dar nu e cu putință !... Moașa... Au... Mi-a spus : nu înainte de trei sau patru zile...

Doamna Pinteau își împreună mâinile scurte pudrate cu făină.

— Micul nostru drăcușor a decis altfel !

Suferința scădea. Decontractată, Amélie șopti :

— A trecut... Nu mai simt nimic... Ești sigură că e asta ?

— Absolut sigură, fetița mea !

Amélie se ridică speriată de iminența încercării. După ce multă vreme se gândise la naștere ca la ceva implacabil dar îndepărtat, îi venea greu să creadă acum că venise momentul să-și aducă copilul pe lume. Se descoperea dintr-o dată slabă, neștiutoare, vulnerabilă, încât nu-și mai putea stăpâni lacrimile. O lucire de spaimă i se aprinse în ochi. Spuse :

— Du-te repede s-o anunți pe doamna Croux !

— Contează pe mine ! zise doamna Pinteau cu un robust antren de matroană.

— Pot să stau în picioare cât o aștept ?

— Desigur ! E chiar mai bine să umbli. Ajută la travaliu. Te-au apucat din nou durerile ?

— Da... s-ar părea că da... Ba nu... m-am înșelat...

Se așeză, cu fața crispată, cu coatele lipite de trup.

— Biata micuță ! spuse doamna Pinteau. Dumnezeule ! Dumnezeule ! Mă duc și o aduc... Imediat !

— Închide magazinul... Ia clanța...

— Bine, bine !...

— Ce mai aștepți ?

— Gata !... Am și plecat !... Dumnezeule !...

Rămasă singură, Amélie se urcă în camera sa ca să se pregătească s-o primească pe moașă. Teama ei se transforma treptat într-o exaltare lucidă și neîmblânzită. O bruscă nevoie de a face ordine în jur înaintea supremului efort puse stăpânire pe ea. Inspectă așternutul din leagăn, deschise sertarul în care erau așezate hainele bebelușului, verifică nivelul petrolului din rezervorul lămpii, goli masa de hârtii și o acoperi cu o față de masă curată. În același timp vorbea cu voce înceată :

— Așa... Să nu uit nimic... Vasăzică... acele de siguranță sunt... bumbac am... alcoolul e acolo... talcul de asemenea...

Se sprijini de spătarul unui scaun pentru că durerile o reapucau îndârjite, precise. Cu dinții strânși, gândi: „Acum, știu despre ce e vorba. Pot fi suportate. O să mă obișnuiesc în cele din urmă. Chiar dacă devin mai violente, n-am să mă plâng". Și totuși, cum durerile continuau să crească, scoase o lamentație copilărească.

— Oh, asta-i culmea!

După ce spasmul se liniști simți un fior de oboseală. Trebuia să profite de răgaz ca să se schimbe, să se pieptene. Repede, se dezbrăcă, își puse o cămașă de batist albă și își aruncă pe umeri șalul mov pe care-l avea de la mama sa; apoi își perie cu putere părul și se privi în oglindă. Ochii îi străluceau febril pe o față palidă și lucioasă. O mică răsuflare scurtă îi scăpa printre buzele crăpate. Avea un gust prost în gură, un parfum de prăjitură cu vișine, de cocă dulce și de vișine acre. Era grotesc! De ce nu se întorsese încă doamna Pinteau? O găsise oare pe moașă? Era foarte posibil ca doamna Croux să fie reținută prin vreun sat din împrejurimi. Ce-o să se întâmple atunci? Amélie fu cuprinsă de panică la gândul că va trebui poate să nască fără ajutorul nimănui. Ca o jivină într-o scorbură din hățiș. Se făcuse deja întuneric în cameră. Casa era goală, tăcută. Tatăl, fratele ei erau departe. Nimănui nu-i păsa de biata Amélie! Frântă în două de un nou val de suferință, își jură că va avea curajul să dea viață, împotriva a orice, copilului cu care o însărcinase Pierre. Instinctul de femeie, de mamă, va învinge împotriva tuturor pericolelor. În culmea acestei exaltări sublime, auzi o ușă care se trântea la parter și vocea doamnei Pinteau care spunea:

— Luați-o înainte. Probabil că s-a urcat în camera ei, biata de ea!...

6.

Amélie dădu capul pe spate și își încleștă mâinile de lemnul patului. Atacată din interior, se lăsă pradă acestei exigențe oarbe care împingea, răsucea, sfâșia în ea delicate și sensibile învelișuri. La capătul puterilor, cu viscerele răscolite, cu șalele zdrobite, scoase un lung geamăt nearticulat, care îi zgârie gâtul când trecu prin el. Sudoarea i se prelingea pe față. Ochii ieșiți din orbite și plini de lacrimi descoperau ciudățenia lămpii aprinse, a perdelei prost trase, a unei cârpe spânzurate pe un spătar de scaun. Locul în care se afla ea acum se situa în afara spațiului. Orele pe care le trăia nu țineau nici de noapte, nici de zi. Și nu era ea aceea care se mișca în acest fel, care gemea astfel... Băgaserră o scândură sub saltea, ca să n-o lase să facă groapă la mijloc. Răceala pânzei ceruite așternute sub cearșaf trecea prin el. Amélie o simțea direct pe piele, și asta-i provoca frisoane. Îi clănțăneau dinții. Durerea devenea suportabilă. Se gândi la o fiară sălbatică ce se retrage mârâind în vizuină. Dar avea să revină. Nimeni n-o putea împiedica. De câte ori încă ? Îndurerată, epuizată, Amélie auzea scârțâind parchetul în jurul ei. Doamna Croux îi răcorea fruntea cu o cârpă umedă :

— Ți-e mai bine acum ? Drăguțo... Destinde-te... Odihnește-te...

— Da, doamnă.

Beată de recunoștință, Amélie privea, deasupra ei, acest obraz bătrân care avea un ochi negru, strălucitor și celălalt voalat de o albeață lăptoasă. Toată înțelepciunea, toată bunătatea lumii se refugiaseră în aceste riduri.

— Ar trebui să-i dai să miroasă puțină apă de colonie — spuse vocea doamnei Pinteau. Ar mai întări-o.

Amélie avu o tresărire de revoltă. Nu observase când intrase doamna Pinteau în cameră. De când se afla acolo ? Cine-i dăduse voie ?

— Aveți apă de colonie ? întrebă doamna Croux.

— Da ! răspunse doamna Pinteau, jos... Să mă duc să caut ?

— Ce să spun, nu cred că am să te refuz ! Tu ce crezi, fetiţo ?

— Nu vreau apă de colonie. Vreau să plece doamna Pinteau ! suflă Amélie.

Nu se putea împăca cu ideea că doamna Pinteau o văzuse în această poziţie ruşinoasă. Dând drumul lemnului patului, îşi trase cămaşa peste picioarele goale.

— O-la-la ! exclamă doamna Croux. Ce se întâmplă aici ? Nu vrei să-l mai aduci pe lume pe micuţul tău ?

— Vreau să plece doamna Pinteau ! repetă Amélie.

— Te jenezi de ea... Suntem între femei, totuşi !... Şi e atât de cumsecade şi de îndatoritoare !...

— Nu, nu ! hohoti Amélie.

— Bine, bine, am înţeles... Nu te supăra... O s-o rugăm să plece...

Doamna Croux se apropie de doamna Pinteau. Cele două siluete gemene se decupau negre în bătaia lămpii. Asta aducea a complot. Lui Amélie i se făcu frică : „Doamna Croux nu mă mai iubeşte. O să plece cu doamna Pinteau. Am să rămân singură".

În timp ce gândurile i se învălmăşeau în minte, surde spasme o avertizau că o nouă criză era iminentă. Înspăimântată, îşi spuse că nu-i va putea supravieţui, dacă îi era răpită blândeţea doamnei Croux. Din vârful buzelor, gemu :

— Doamnă, doamnă, nu mă părăsiţi...

O detentă îngrozitoare o aruncă pe partea dreaptă. Văzu zidul, cu romburile sale mov pe fond galben. Aceleaşi romburi le simţea în pântec. Pietre. Săbii. O durea şi mai tare în această poziţie. Profitând de o scurtă acalmie, se reaşeză pe spate şi întoarse capul. Doamna Pinteau dispăruse. În uşurarea Améliei se amestecă şi un grăunte de remuşcare.

— Sper că nu s-a supărat ? întrebă ea cu umilinţă.

— E mai inteligentă decât tine, spuse doamna Croux. Se pune în locul tău şi te înţelege !...

— N-o să se mai întoarcă ?

— Nu înainte s-o chem eu.

— Și ușa... Ușa e bine închisă ?

— Da, da... nu-ți fă griji... Suntem singure... Văd că reîncep... O, dar astea sunt dureri adevărate, folositoare !... O să terminăm repede în ritmul ăsta !...

Încurajată de această voce blândă, Amélie își dăruia trupul durerii cu un fel de frenezie buimacă. Își dădea toată silința. Ca să merite complimente. Ca să-i facă plăcere doamnei Croux. I se umflaseră toate venele din cap. Capul avea să-i explodeze sub afluxul de sânge. Ar fi vrut să-și piardă cunoștința. Dar, în culmea cea mai ascuțită a durerii, sufletul ei surescitat refuza să leșine. Cu gura alterată, bâigui :

— Vă fac multe necazuri... Deranjez pe toată lumea... S-a întors tata de la Petit-Mazière ?...

— De mult !

— Și Denis ?

— De asemenea.

— Sunt acasă ?

— Da.

— Mă aud cum țip ?

— Nu cred. Și chiar dacă te-ar auzi, ce importanță are ?...

— N-am să mai țip !... Auu !... Din cauza... Din cauza lui Denis... E prea tânăr... Mi-e rușine... Nu-i nevoie să știe cum... cum se face ca să aduci un copil pe lume !...

— Contează pe mine. O să-i explic că al tău ți-a fost trimis prin poștă.

Această remarcă făcută în plină suferință, îi păru atât de caraghioasă Améliei încât fu apucată de sughițuri, își rostogoli capul pe pernă și gemu :

— Nu mă face să râd, doamnă !... Mă doare prea tare !...

— Dacă râzi în timp ce nești, copilul o să aibă toată viața un caracter vesel !

— Da, da... Vreau să aibă un caracter vesel...

Spunând aceste cuvinte, se gândi la Pierre și un val de lacrimi îi țâșni din ochi. I-ar fi plăcut să fie lângă ea în clipa aceasta !

Nu în cameră, sigur, dar în casă. Să-i audă pașii pe coridor. Să nu trebuiască decât să-l strige pentru ca el să apară. Să știe că se gândea la ea, că o plângea și că o va săruta când totul se va fi terminat, ca să-i mulțumească pentru că fusese atât de curajoasă! Dar această bucurie, cea mai simplă dintre toate, îi era și ea refuzată. Bărbatul ei nici nu bănuia ce era era ea pe cale să sufere ca să-i dăruiască un băiat. Iar ea, la rândul ei, nu știa nimic despre el, nu putea decât să și-l imagineze la distanță în pălălaia și noroiul războiului:

— Pierre! Pierre!... Chemați-l pe Pierre!... Vreau să-l văd!... Imediat!... Imediat!...

O durere ca o lovitură de cuțit, mai vie decât celelalte, o ridică într-un urlet ciudat, cu gura căscată, cu privirea pierdută și cu saliva curgându-i pe bărbie:

— Doamnă! Doamnă! Faceți ceva! Mi-e prea rău! Am să mor!... Chemați-l pe Pierre!... Chemați-o pe mama!... Mamă!... Mamă!... O vreau pe mama!...

Efortul pe care-l făcu să se ridice isprăvi prin a-i sfâșia trupul. Nu s-ar fi mirat s-o vadă intrând pe mama ei în cameră. La nivelul ăsta de spaimă și de suferință, totul devenea posibil. O cârpă umedă îi atinse fruntea. Niște mâini reci îi masară încet picioarele. Se prefăcu a crede că maică-sa era cea care o îngrijea. Acest joc îi făcea bine.

Pe jumătate dusă, pe jumătate conștientă, îngăimă:

— Mulțumesc, mamă!...

Din nou bestia își aduna ghearele și se retrăgea. O liniște tremurătoare i se instală Améliei în pântece. Mușchii i se relaxau. Își spuse că nici o femeie, fără îndoială, nu suferise atâta la naștere. „Niciodată copilul ăsta n-o să iasă din mine. Am să mor înainte de a-l fi adus pe lume." Se gândea la moartea ei fără cea mai mică teamă.

— Doamnă, fiți sinceră... Nu e normal!...

— Ce anume, puiuțule? întrebă doamna Croux.

— ... să sufăr atât!... Am să mor înainte!...

— Mai știi multe prostii ? E cât p-aci să scoată nasul șmecherașul ăsta al tău !... Totul merge de minune !... De ce te plângi ?

— Mă doare !

— Mâine nici n-o să-ți mai amintești.

— Mai durează mult ?

— Depinde de tine... Dacă ajuți... Ah, ah !... Văd că reîncepe !... Ascultă-mă !... Fii cuminte !... Împinge bine !...

— Da, doamnă.

— Dă-i așa... Ah, dar știu că ești curajoasă !... Încă !... Încă !...

Cu începere din acea clipă, Amélie avu impresia foarte clară că-și pierduse mințile. Erau șase ore, douăsprezece ore de când se zbătea astfel ? Nu mai știa. Trupul ei era ca angajat într-un tunel de suferință, de țipete, de suspine și de porunci contradictorii. Imposibil de fugit. Trebuia să accepte acest drum nebunesc, din durere în durere până la explozia finală. Pierzându-și orice rușine, Amélie rostogoli din piept un horcăit adânc. Niște mâini lucrau între coapsele ei. Nu mai era femeia lui Pierre, ci un animal despicat, impudic și urlător. Tampoane de vată murdare. Mirosuri perfide. Bandaje rapide cu tinctură de iod. O ușă se deschidea, se reînchidea. Doamna Pinteau apărea, enormă și ușoară, purtând un lighean cu apă caldă. Umbre se agitau pe tavan. Moașa strecura un sul de cearșafuri tari sub spatele ei :

— Împinge încetișor, fetițo... Fără durere...

— Nu mai pot !... Lăsați-mă să mor !...

În ciuda rugăminților imperioase ale doamnei Croux, nu se putea reține să contracte mușchii abdomenului ca să expulzeze din ea această masă de carne compactă. Deodată, o explozie de durere îi sfâșie abdomenul, plămânii, îi sfărâmă oasele bazinului. Dădu ochii peste cap. Un urlet inuman îi ieși de pe buze. Amețeală. Cădere în gol.

Acum, dusă de pe lume, Amélie avea o senzație de liniște interioară și de eliberare liniștitoare și voioasă. Minutele se scurgeau. Picătură cu picătură. „Aș vrea să beau ceva." În jurul ei se deplasau forme vagi asemenea leneșilor nori migratori. Se auzeau șoapte. Se mișcau vase și instrumente. Un obiect de metal

se lovi de un pahar. Apoi zgomotul se opri. Un scâncet gâtuit se ridică, singur, în tăcerea adâncă. De unde venea acest strigăt? Amélie întredeschise ochii. Îi venea greu să distingă realitatea de vis. Trupul ei plutea între cer și pământ, într-o lumină de candelă și într-un miros de febră și de medicamente. Figura obosită a doamnei Croux aluneca de la un capăt la altul. O voce coborând din tavan, pronunță foarte distinct:

— Complimentele mele! Ai o fetiță de toată frumusețea!

Nu putea fi vorba de somn. Cu trupul epuizat și cu sufletul în alertă, Amélie deschidea ochii în lumina candelei. Moașa plecase, după ce spălase și pusese totul la loc. Un menaj de pisică. Camera era curată. Cearșafurile miroseau bine. Într-un fotoliu, lângă ușă, doamna Pinteau, păzitoare a locurilor, somnola, durdulie, roză și sforăind, cu mâinile pe genunchi și cu bărbia în piept. Nu departe de ea, pe masă, se aflau un pahar și o carafă cu apă. La picioarele ei, un scul de lână. Noaptea aceasta nu era o noapte obișnuită. Gata să leșine de prea plinul inimii, Amélie încerca să se obișnuiască cu noutatea de necrezut: o carne se desprinsese din carnea ei, o viață se născuse din viața ei, recrease lumea! La îndemâna ei, copilul, în leagănul său, respira și gemea încetișor. Doamna Croux voise să-l instaleze într-o altă încăpere. Dar Amélie se opusese. Îl voia lângă ea. În altă parte, n-ar fi fost în securitate. Culcată pe spate, cu ceafa pe perne, cu pântecul plat, strâns în bandaje, ea trebuia doar să întindă gâtul ca să vadă prin deschizătura perdelelor de muselină un mic ghem de piele roz și boțită, ocrotită de o bonetă albă. „Numai de n-ar fi Pierre dezamăgit! Își dorea atât de mult un băiat! Dacă o să se supere pe mine? Sau n-o s-o iubească? Dar nu, sunt nebună! Și tata dorea să am un băiat. Și, când i-a fost arătată nepoțica..." Surâse la amintirea lui Jérôme ridicând cu mâinile lui mari, noduroase și bronzate, ușoara făptură înfășurată în scutece pe care i-o dăduse doamna Croux. „Cât de fermecător de urâtă e, biata păpușă!", spunea el. O lumină de încântare i se citea în priviri. Mustața i se zburlea deasupra dinților strălucitori. Se abținea să răsufle, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu incomodeze copilul

prin respirația lui care mirosea a tutun. Lângă el, Denis, trezit din somn, cu ochii rotunzi, cu părul zburlit, era în mod vizibil prea emoționat ca să poată vorbi. Își ascundea mâinile la spate. Nu îndrăznea să tragă cu ochiul spre sora sa. „Asta nu-i tot! spusese doamna Pinteau. Ce nume vreți să-i puneți fetiței?" Nu era timp de aflat părerea tatălui, pentru că copilul trebuia declarat în termen de trei zile. Dar Amélie își amintise că, odată, fără să fi vrut să ia în considerare eventualitatea unei nașteri feminine, Pierre îi citase prenumele Elizabeth ca fiind cel mai pe gustul său. Jérôme, în ce-l privea, rămăsese perplex: Elizabeth Mazalaigue, nu era puțin cam lung și greu de pronunțat? De altfel, nu mai existase niciodată vreo Elizabeth în familie. Cu toate rezervele lui, Amélie își menținuse dorința:

— O s-o cheme Elizabeth!...

— Cum vrei tu, copila mea...

Mâine, Jérôme se va duce să-și declare nepoata la biroul de stare civilă. În această primărie destinată veștilor proaste, mica Elizabeth va fi prima mesageră a păcii. Amélie credea asta cu adevărat. Încercarea maternității o apropia de marele mister. O mai încercase un sentiment analog în clipa în care mama sa își dăduse ultima răsuflare. Dintr-o dată, o intervenție supranaturală răvășea obiceiurile confortabile ale gândirii. Dumnezeu, căruia nu știa să i se roage, intră în mod luminos în viața ei. Pătrunsă de o certitudine încântătoare, se străduia să prelungească în ea timpul lucidității și al adorației. Sufletul și trupul ei se aflau sub puterea voinței Celui care regla germinarea seminței, mersul astrelor, împreunarea straturilor minerale, acordul nocturn al animalelor și mișcarea imensă a mareelor. La nivelul acesta de înaltă cunoaștere, viața și moartea își schimbau între ele atributele respective. Se gândi că patul pe care se afla îi aparținuse mamei sale. Maria murise în el. Elizabeth se născuse în el. Maria, Amélie, Elizabeth... trei verigi ale aceluiași lanț. Se înfioră. O ardea carnea. Cămașa i se lipea de piele. Simțea nevoia să vorbească cu mama ei. Era ușor. Era de-ajuns să o strige încet, foarte încet, ca să n-o trezească pe doamna Pinteau: „Mamă...

mamă..." Nu putea fi zărită, dar ea se afla acolo, atentă, aplecată, gata să răspundă. Și Pierre era de asemenea acolo, înștiințat prin efectul unei telepatii a dragostei. În clipa precisă în care fiica sa venise pe lume, el știuse, în adâncul inimii, că fusese dăruit. De ce nu scria ? Opt zile fără vești. Era mult. „Mâine, o să primesc o scrisoare. Sunt sigură. O lungă scrisoare de îmbărbătare..." Exulta. Cum de putuse să-și dorească un băiat ? Nu i-ar fi dăruit aceeași bucurie ca această fetiță minusculă și ridată, cu un smoc de păr negru în creștetul capului. Șapte livre exact : fusese cântărită pe balanța din magazin. „O să fie frumoasă, blândă, inteligentă, amabilă. Fiecare mișcare a sufletului ei va răsuna și într-al meu. N-o să avem nevoie să ne vorbim ca să ne înțelegem..." Închizând pleoapele ostenite, Amélie se vedea mergând alături de fiica ei pe un drum lung. Aveau aceeași siluetă, aceeași rochie, același pas. Apoi încercă să-și imagineze fața Elizabethei la vârsta de zece ani, de cincisprezece ani, de douăzeci de ani. Liniile se încrucișau, se amestecau și terminau prin a desena fața lui Pierre. Elizabeth avea o mustață. Se chema Richard. Amélie râdea singură cu fericire și extravaganță. O ardea podul palmelor. Un fior îi străbătea coapsele și pântecul. Își aminti prima sărutare pe care o dăduse fetei sale. Doamna Croux îi pusese copilul în brațe. Clipă minunată ! Atingând această carne nouă și netedă, buzele ei gustaseră dintr-o savoare venită de pe celălalt tărâm. Îi rămăsese ca un fel de sete ascunsă în fundul gurii. Cu înfocare, dori să-și sărute din nou copilul. Dar acesta dormea. Trebuia să fie rezonabilă. „Mâine o să recuperez..." Un cocoș cântă cu o voce violentă și răgușită. În curând, ziua. Doamna Croux îi promisese să vină „la prima oră", Amélie era nerăbdătoare s-o revadă. Era atât de afectuoasă, atât de indulgentă și atât de veselă, doamna Croux ! Și doamna Pinteau, de altfel ! După ce o criticase adesea, Amélie nu mai putea s-o privească fără un adânc sentiment de recunoștință. Prăbușită în fotoliu, ea surâdea în somn. Ce vedea oare în vis ? Fericirea Améliei ? „Biata femeie, a pierdut totul, bărbatul, fiul. E singură pe lume. Trebuie să se mulțumească cu norocul altora. De ce i-am reproșat că a vrut

să facă o prăjitură cu vișine ? Ah, când am să fiu pe picioare o să-i mulțumesc și am să-mi repar greșelile."

O lumină albastră și rece se ridica din spatele perdelelor. Din leagănul încărcat de muselină vaporoasă țâșni un scâncet ascuțit. Doamna Pinteau se deșteptă tresărind, cu ochii holbați, cu fața buhăită și albă :

— Ce-i ?... Ce s-a întâmplat ?... Bebelușul a strigat așa ?...

Amélie surâse, debordând de tandrețe și de importanță maternă.

— Da ! spuse ea. A fost Elizabeth.

7.

Două cărți poștale și o scrisoare. Presentimentul ei nocturn nu o înșelașe. Totul se întâmpla după misterioasa promisiune pe care o primise în suflet. Privea acest dar, așezat pe genunchii ei cu o plăcere neliniștită, ca și cum ar fi fost vorba despre un mesaj ajuns până la ea pe căi ieșite din comun. Tatăl ei, Denis, doamna Croux, doamna Pinteau, așezați în jurul patului, așteptau să ia cunoștință de cele cuprinse în aceste misive.

— Ei bine, nu ne citești ? întrebă Jérôme.

— Ba da ! răspunse ea.

Ezita încă, atât se temea de propria ei bucurie. Îi tremurau mâinile. În sfârșit, luă cărțile poștale. Una era datată 25 septembrie, cealaltă 28. Amândouă fuseseră scrise cu creionul și nu aduceau decât vești banale. Deschise plicul. Trei mici pagini de carnet. Scrisoarea era veche de opt zile. Citi pentru ea, fără să sară vreun cuvânt :

„Draga mea micuță nevastă,

Am primit, una după alta, scrisorile tale din 15, din 17 și din 19, care mi-au făcut mare plăcere. Dacă nu mă înșel, marele eve-

niment e pe curând. Continuă deci să fii curajoasă și totul va fi bine. Sunt bucuros că ai o moașă bună. Voi două, împreună, o să-mi fabricați un copil frumos. De îndată ce se va naște, trimite-mi o telegramă și o scrisoare. Nu m-ar mira ca scrisoarea să-mi sosească înaintea telegramei, dar nu se știe niciodată. Mai târziu, când va fi posibil, să pui să-l fotografieze, ca să-l cunosc și eu puțin! Și de la tine de asemenea vreau o fotografie. Ar fi bine dacă v-aș putea avea împreună în aceeași fotografie: tu ținându-l în brațe, de exemplu. Am nevoie de tine, o nevoie care crește în fiecare zi. E teribil să iubești în felul acesta și să n-o poți spune decât pe hârtie. Aici, mereu același lucru. Nu se poate descrie. Cred de asemenea că nu se poate uita. Tocmai am terminat trei zile de tranșee, la cinci sute de metri de nemți. Am avut un adăpost bun în care am putut aprinde focul, dar, cu toate acestea, noaptea am crezut că înghețăm pe loc. Boneta, vesta și șosetele de lână pe care mi le-ai trimis mi-au fost foarte utile. Acum suntem la odihnă pentru trei zile. Viața e aprape frumoasă. Oricum, dacă poți trimite-mi un pachet cu ciocolată, tutun, câteva cutii de conserve și o funie groasă de usturoi. Cu asta o să-mi mai schimb gustul supei. Cât despre vin și țuică, nu ducem lipsă. Nimic nou despre camarazii de regiune. Cred că unul Doulournat de la Croix-du-Jouneix a fost rănit. Dar nu s-a confirmat încă. Cât despre sfârșitul războiului, pe aici se spune că e o chestiune de răbdare, de uzură. Pe la voi ce se mai spune? Scrie-mi cât mai des, draga mea micuță nevastă de care sunt lipsit și pe care n-o pot mângâia decât în vis! Trimite-mi vești despre toți! Dar mai ales despre tine și despre copil! Bagă de seamă că dacă va fi o fată, n-am să fiu mai puțin bucuros! E drăguță și afectuoasă, o fetiță! Și apoi, pentru ceea ce se face cu băieții!... Salutându-l de asemenea pe tatăl tău și pe Denis, pe doamna Pinteau și pe toți vecinii, îți trimit o mie de sărutări care se vor așterne peste tot unde o să le permiți.

Pierre"

Amélie ridică capul. O înecau lacrimile. Niciodată nu se simțise atât de neputincioasă să-l facă fericit pe bărbatul ei ca în clipa aceasta, când dădea cea mai mare dovadă de dragoste

de care era în stare. Tremurând de frig, extenuat, mâncat de păduchi, avea el timp și chef să se bucure de o naștere atât de îndepărtată ? Ah ! Să nu poată alerga la el, să-l îmbrățișeze, să-l reconforteze, în groapa lui mizerabilă ! Vocile lor își răspundeau în contratimp. S-ar fi spus că e un dialog de surzi.

— Ce s-a întâmplat, Amélie ? întrebă Jérôme. Vreo veste proastă ?

— Nu, oftă ea. Dar el nu știe nimic. Și nu va ști nimic înainte de opt zile...

Îi întinse scrisoarea. Lui îi trebui mult timp ca s-o citească. În sfârșit, spuse :

— Că o să știe azi sau peste o săptămână, fericirea pentru el va fi la fel de mare. Vrei să-i dictezi o scrisoare lui Denis ?

— Pot foarte bine s-o scriu și singură, tată ! spuse ea.

Șalul mov al Mariei îi acoperea umerii. La capătul patului, picioarele se sprijineau de o sticlă cu apă caldă. Pieptănată, spălată, cu gura proaspătă, cu mâinile parfumate cu apă de colonie, întorcea cu hotărâre spatele coșmarului din noaptea precedentă.

— Poate să scrie într-adevăr o scrisoare, doamnă Croux ? întrebă Jérôme.

— O scrisoare mititică, zâmbi moașa.

— Trebuie de asemenea trimisă o telegramă, pentru mai multă siguranță, reluă Amélie.

— Nu știu dacă se poate telegrafia așa unui militar, se îndoi Jérôme. Trebuie să fie unele formalități de îndeplinit...

— Chiar și într-un caz ca ăsta ? exclamă doamna Pinteau. Ce Dumnezeu ! N-au inimă, la armată ? !

Denis îi făcu cu ochiul sorei sale :

— Nu-ți fă griji, Amélie. Am să trec să mă informez la poștă. Ce vrei să spui ?...

Scosese din buzunar un carnet și un creion. Amélie își încruntase sprâncenele, se gândi o clipă și dictă cu o voce măsurată :

„Caporal Pierre Mazalaigue. Regimentul 300 infanterie. Compania 17. Corpul al 12-lea. Fericită să-ți anunț nașterea fetiței Elizabeth. Totul e în ordine. Urmează scrisoare. Calde sărutări. Amélie."

Denis reciti telegrama și întrebă:

— Asta-i tot?

— Da! răspunse ea.

Doamna Pinteau își înghiți un hohot de plâns. Denis întrebă:

— Atunci, pot să plec?

— Dacă vrei! murmură Amélie.

El ieși cu capul plecat. O ploaie fină se așeza ca un abur pe geam. Noul născut scâncea într-un fel monoton și lacom. După ce-i făcuse toaleta copilului, doamna Croux împinsese leagănul lângă pat. Amélie mângâie din ochi această față a viitorului, culcată în profil pe pernă.

— Pe cuvânt că seamănă cu Pierre! spuse Jérôme.

Și, la rândul său, se îndreptă spre ușă.

— Unde te duci, tată? întrebă Amélie.

El se îndreptă. Privirea îi scânteia de mândrie.

— Mă duc să declar copilul la primărie. Ca al doilea nume o să i-l dăm pe cel de Maria.

Abia atunci observă Amélie că purta un guler tare, alb, o haină închisă la două rânduri și cravata de mari ocazii.

Regia Autonomă a Imprimeriilor
Imprimeria CORESI
Piața Presei Libere, 1, București
ROMÂNIA

HENRI TROYAT

Scriitor consacrat al literaturii universale, Troyat se numără printre cei mai traduși romancieri de pe mapamond, marile lui succese netezindu-i primirea în Academia Franceză (1959). Consacrarea lui s-a produs, miraculos, odată cu apariția volumului de debut, „Zi nefastă" (1935), pentru care primește „Premiul romanului popular". Trei ani mai târziu, i se va conferi „Premiul Goncourt", pentru „Păianjenul", operă ce-l impune definitiv atenției publice. Prozatorul avea atunci doar 27 de ani, primirea entuziastă a primelor sale cărți încurajându-l să se dedice unor cicluri de romane de largă respirație, între care și „Destine" — intitulate în original „Les Semailles et les moissons" — la rândul lor capodopere ale genului.

Cinci volume :

1. „Destine"
2. „Amélie"
3. „Sturzul"
4. „Elisabeth cea duioasă și aprigă"
5. „Întâlnirea"

o adevărată „saga" modernă, au în centrul lor destinul câtorva generații, în zile de pace și război, din preajma și din timpul celor două războaie mondiale, cu fermecătoare povești de dragoste, între viață și moarte, pe care succesul în rândurile cititorilor le-a transformat într-o adevărată legendă.

EDITURA VENUS

I.S.B.N. : 973-9024-42-4

LEI 1 125 lei